

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗБІРНИК ТЕЗ

III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

**«ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВЕ, ІНФОРМАЦІЙНЕ ТА МОВНО-
КОМУНІКАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО
СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ: ПРОБЛЕМИ, ПРІОРИТЕТИ, ПЕРСПЕКТИВИ»**

22-23 жовтня 2025 року

Дніпро 2025

УДК 336 : 338 : 378 : 631 : 657 : 658

***Конференція проведена на базі факультету обліку і фінансів
Дніпровського державного аграрно-економічного університету***

***Конференція зареєстрована
в Українському інституті науково-технічної експертизи та інформації
(посвідчення № 612 від 6 листопада 2024 р.)***

Обліково-фінансове, інформаційне та мовно-комунікаційне забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи: збірник тез III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 22-23 жовтня 2025 р. Дніпро: ДДАЕУ, 2025. 477 с.

Матеріали конференції висвітлюють сучасні наукові результати з питань обліково-фінансового, інформаційного та мовно-комунікаційного розвитку аграрного сектору економіки України. Тематичні напрями роботи конференції охоплюють:

1. Облік, аудит, аналіз та оподаткування підприємств аграрного сектору.
2. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства.
3. Фінансове забезпечення економіки України в умовах війни та післявоєнної відбудови: системні підходи й галузеві пріоритети.
4. Інформаційні системи і технології в аграрному секторі.
5. Культура професійного спілкування та інноваційні методи мовної фахової підготовки.

Для викладачів профільних закладів освіти, здобувачів бакалаврського, магістерського та освітньо-наукового рівнів вищої освіти, співробітників науково-дослідних та фінансових установ, представників органів державного і місцевого самоврядування, а також фахівців-практиків, які працюють в аграрному секторі економіки України та зарубіжних країн.

***Матеріали друкуються в авторській редакції.
Відповідальність за зміст представлених тез несуть автори.***

© ДДАЕУ, 2025

ЗМІСТ

УЧАСНИКИ КОНФЕРЕНЦІЇ – ЗАКЛАДИ ОСВІТИ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ	17
<i>Секція 1. Облік, аудит, аналіз та оподаткування підприємств аграрного сектору</i>	
<i>Г. Є. Павлова, Д. Дьякон</i> Використання фінансових технологій у побудові стратегій сталого розвитку бізнесу	18
<i>О. Р. Atamas</i> Application of integrated reporting in the agrarian sector	21
<i>L. M. Vasilieva</i> The influence of agricultural enterprise characteristics on the formation of accounting policy	24
<i>А. Ю. Алексеева</i> Правове регулювання нарахування та оподаткування грошового забезпечення працівників ДСНС України в умовах воєнного стану	26
<i>Ю. О. Білозерцева, С. В. Юрченко</i> Аспекти обліку та аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємстві	28
<i>В. Г. Больбот</i> Удосконалення організації обліку витрат на виробництво і вихід продукції рослинництва	30
<i>М. І. Бондаренко</i> Сучасні підходи до організації обліку і контролю основних засобів в умовах цифровізації облікового процесу	32
<i>Н. М. Бондаренко</i> Актуальні проблеми впровадження системного підходу до організації та обліку витрат	34
<i>В. Р. Брігіда</i> Методи бізнес-аналізу у практиці обліку на підприємстві	37
<i>А. Г. Гац</i> Удосконалення організації обліку і оподаткування бюджетних установ	39
<i>Н. Г. Головка</i> Методичні принципи формування та ведення податкового обліку	42
<i>Л. В. Декет</i> Перспективи цифровізації обліку та розрахунків із працівниками в умовах електронного документообігу та хмарних сервісів	44
<i>Д. С. Долгих, І. В. Саламашенко</i> Аудит виробничих запасів: особливості, ключові аспекти та послідовність контрольних перевірок	46

О. Л. Дубина

Роль та значення статистики в обліковій діяльності підприємства 48

М. В. Єрмолаєва, С. В. Тютюнник

Облік розрахунків за єдиним соціальним внеском та соціальна
відповідальність бізнесу 50

І. Є. Зуєва

Організація та удосконалення обліку витрат на виробництво в умовах
ринкової економіки 52

І. О. Люк

Нормативно-правове регулювання організації обліку і контролю грошових
коштів на підприємстві 54

Н. М. Ісак

Підходи до автоматизації обліку і контролю товарно-матеріальних
цінностей: сучасний стан 57

С. Р. Казімірчук

Оптимізація організації обліку в умовах автоматизації облікових процесів
на підприємстві 59

А. С. Калінець

Інноваційні інструменти управління обліком праці та її оплати 61

К. С. Коваленко

МСФЗ 16 «Оренда»: ключові положення та вплив на фінансову звітність 64

К. В. Коломоєць

Сутність і значення бізнес-аналізу в системі бухгалтерського обліку
підприємства 66

І. Д. Кузнецов

Значення внутрішньогосподарського контролю розрахунків з
постачальниками і підрядниками для аграрних підприємств 68

О. О. Куропата

Автоматизація обліку як запорука підвищення ефективності управління
підприємством у сучасних умовах 70

А. В. Маменко

Переваги та виклики впровадження МСФЗ для українських підприємств 72

Т. О. Мачак

Особливості бухгалтерського обліку та оподаткування операцій у сфері
електронної комерції 75

А. В. Міньковська

Вплив податкової політики на економічний розвиток України 77

А. Ю. Моїсеєнко

Відмінності між міжнародними стандартами фінансової звітності та
національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в
Україні 79

<i>Т. В. Мокієнко, А. А. Хоменко</i>	
Облік, контроль та аналіз основних засобів як складова стратегії сталого розвитку підприємства	81
<i>Н. Ю. Надтока</i>	
Особливості обліку наявності та руху виробничих запасів на підприємстві	84
<i>В. М. Паниця, В. В. Штефан</i>	
Нерозблоковані податкові накладні у системі адміністрування пдв: ризики, правові та управлінські аспекти	86
<i>М. С. Пащенко</i>	
Значення обліку процесу реалізації для прийняття управлінських рішень	88
<i>Е. С. Погрібняк</i>	
Обліково-аналітичне забезпечення розрахунків з оплати праці в системі управління підприємством	90
<i>К. С. Поплавська</i>	
Сучасні підходи до організації та аналізу обліку виробничих запасів на підприємствах	92
<i>М. О. Посипай</i>	
Товарний облік в оподаткування фізичних осіб-підприємців другої групи	94
<i>І. П. Приходько</i>	
Податкове навантаження онлайн-бізнесу: особливості впливу клієнтської бази	96
<i>Г. В. Разумова</i>	
Аналіз ефективності маркетингових витрат у структурі загальних витрат аграрних підприємств	98
<i>Є. В. Решетняк</i>	
Принципи складання фінансової звітності за МСФЗ	101
<i>Н. Б. Рошко</i>	
Аспекти управління витратами та їх вплив на прибутковість підприємства	104
<i>К. Е. Руда</i>	
Інформаційно-аналітичне забезпечення обліку розрахунків з постачальниками	107
<i>Ю. О. Сабодирь</i>	
Ключові напрямки управлінського обліку виробничих витрат рослинництва в аграрному підприємстві	109
<i>Т. М. Саванчук</i>	
Місце та роль управлінського обліку в системі менеджменту підприємства	111
<i>О. А. Сайченко</i>	
Блокування податкових накладних у період військового стану	113
<i>В. С. Сіданченко</i>	
Організація внутрішньовиробничого обліку і контролю на підприємстві: перспективи обліку	115

<i>С. А. Сотников</i>	
Аналітичне забезпечення аудиту виробничих витрат як інструмент підвищення ефективності управління	117
<i>А. В. Суворова</i>	
Трансформація обліку оплати праці під впливом сучасних економічних і соціальних факторів	119
<i>С. О. Судоплатова</i>	
Фактори, які впливають на процес організації обліку підприємства	121
<i>О. С. Ткаченко</i>	
Вплив факторів на організаційну побудову бухгалтерського обліку	123
<i>В. А. Троцький</i>	
Організація обліку виробництва і реалізації продукції в сільськогосподарських підприємствах: удосконалення методики і практики	125
<i>С. В. Тютюнник, В. О. Мельниченко, А. В. Герга</i>	
Методичні аспекти SWOT-аналізу галузі садівництва	128
<i>А. В. Федориненко</i>	
Напрямки вдосконалення облікової політики підприємства в частині роботи з дебіторами	131
<i>І. М. Чернишенко</i>	
Теоретичні та практичні підходи до класифікації виробничих запасів аграрного підприємства	133
<i>Ю. І. Швабу</i>	
Сучасна система оподаткування: переваги та недоліки	135
<i>А. М. Шкарбун</i>	
Оптимізація облікових процедур виробничих запасів з метою зміцнення фінансової дисципліни підприємства	137
<i>Л. В. Яловега, О. В. Лега, Т. Б. Прийдак</i>	
Неліцензійне програмне забезпечення: загроза правовій безпеці та цифровій стійкості бізнесу	139
 <i>Секція 2. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства</i>	
<i>О. М. Губарик, К. А. Анісовець</i>	
SWOT-аналіз як основа формування стратегії організації	141
<i>О. V. Bielan</i>	
The use of renewable energy as a factor in ensuring energy security	143
<i>T. Lewandowski</i>	
Application of controlling tools for managing the economic security of an enterprise	146
<i>A. Turkoglu</i>	
Implementation of an information flow management system to enhance the efficiency of managerial decision-making in an enterprise	148

<i>Д. А. Багорка</i>	
Активізація розвитку цифрового інноваційного бізнесу в Україні	150
<i>М. В. Бардадим, Д. О. Приходько</i>	
Інноваційні підходи до підвищення рівня економічної безпеки малих підприємств	152
<i>А. І. Бойко</i>	
Механізми підтримки фінансової безпеки підприємств	154
<i>Д. О. Бойчикова</i>	
Використання електронної системи Prozorro як інструменту зниження корупційних ризиків у публічних закупівлях	156
<i>М. В. Бутенко</i>	
Оптимізація інформаційного забезпечення управління економічною безпекою підприємства	158
<i>А. М. Васильченко</i>	
Модернізація системи економічної безпеки аграрних підприємств в процесі управління витратами	161
<i>А. В. Верховський</i>	
Основні загрози фінансово-економічній безпеці підприємства в умовах воєнного стану в Україні	164
<i>А. Г. Гац</i>	
МСФЗ 9: фінансові інструменти: класифікація та оцінка	166
<i>Я. В. Голуб</i>	
Корпоративне управління як інструмент забезпечення економічної безпеки підприємства	168
<i>І. А. Горобець</i>	
Особливості системи економічної безпеки енергетичних компаній в умовах нестабільного ринку	170
<i>А. Д. Гулковський</i>	
Інноваційних технологій в забезпеченні фінансово-економічної безпеки підприємства	172
<i>А. Є. Денисов</i>	
Загальна структура та взаємозв'язок елементів механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства	175
<i>С. В. Драницька</i>	
Роль цифрових технологій для потреб стратегічного управління фінансово-економічною безпекою	177
<i>С. В. Іванова</i>	
Роль інформаційного забезпечення в кадровій безпеці	179
<i>С. С. Клименко</i>	
Розвиток антикризових стратегій управління аграрним підприємством у період соціально-економічних трансформацій	181

<i>О. С. Клочков</i>	
Концепція індустрії 6.0: нові виміри управління, цифровізація, когнітивні технології	183
<i>О. С. Коломоєць</i>	
Врегулювання корпоративних конфліктів як елемент забезпечення фінансово-економічної безпеки	185
<i>С. М. Коропецький</i>	
Удосконалення підходів до оцінки ризиків дебіторської заборгованості	187
<i>А. В. Латайко</i>	
Методичні підходи до контролю витрачання матеріальних ресурсів у рослинництві	189
<i>І. М. Марухніч</i>	
Управління ризиками як складова забезпечення економічної безпеки	191
<i>А. О. Михлик</i>	
Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління кредиторською заборгованістю в контексті економічної безпеки підприємства	193
<i>Л. М. Могильна, А. А. Сенько</i>	
Управління витратами в системі економічної безпеки підприємства	195
<i>А. А. Опришко</i>	
Сучасні підходи до методичного забезпечення оцінки ефективності стратегій розвитку глобальних торговельних мереж	198
<i>Т. С. Педенко</i>	
Загрози в оцінці фінансово-економічної безпеки підприємства	200
<i>З. О. Погорілий</i>	
Сутність зовнішніх та внутрішніх загроз інноваційної діяльності підприємства в контексті його економічної безпеки	202
<i>В. В. Поліщук</i>	
Інформаційно-аналітичне забезпечення кадрової безпеки підприємства в умовах цифрової трансформації	204
<i>Є. В. Попсуй</i>	
Основні моделі, форми та інструменти партнерського маркетингу у цифровій економіці	207
<i>О. В. Родіна</i>	
Місце копілаєнс-ризиків у системі управління економічною безпекою підприємства	209
<i>О. В. Сагайдак</i>	
Методи фінансового контролінгу в системі управління фінансово-економічною безпекою підприємства	211
<i>Д. А. Садовий</i>	
Стратегічні напрями розвитку промислових підприємств в умовах війни	213

Д. В. Свічкарь

Сучасні підходи до управління фінансово-економічною безпекою підприємства в умовах зростання ризиків шахрайства 215

І. О. Сиващенко

Управління ризиками в системі фінансово-економічної безпеки: поняття та значення 217

Я. О. Смирнова

Процес інтеграції функціональних стратегій у систему управління економічною безпекою підприємства 219

М. В. Соловійов

Зарубіжний досвід антикризового управління та забезпечення фінансово-економічної безпеки 221

Ю. М. Талько

Удосконалення механізмів контролю й діагностики системи економічної безпеки підприємства 223

К. П. Твердохліб

Розробка методів управління ризиками для забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства з урахуванням потреб його власників 226

Р. О. Терещенко

Управління системою фінансової безпеки аграрного підприємства 228

І. Р. Туров

Оптимальний вибір показників для оцінювання стану фінансової безпеки суб'єкта господарювання 230

С. Ю. Хамініч

Фінансово-економічна безпека в умовах глобальної турбулентності: виклики та механізми адаптації 232

Є. А. Чорномаз

Ключові аспекти забезпечення економічної безпеки в інспекції з питань праці та зайнятості населення 234

Д. О. Чуприна

Управління фінансово-економічною безпекою підприємства 236

М. О. Шихалев

Оцінка фінансово-економічних ризиків та шляхи забезпечення безпеки підприємства 238

Д. С. Штепа

Оптимізація оподаткування фермерського господарства як фактор забезпечення його економічної безпеки 240

С. В. Яшина

Ризик-менеджмент як складова безпека підприємства 242

**Секція 3. Фінансове забезпечення економіки України в умовах війни
та післявоєнної відбудови: системні підходи й галузеві пріоритети**

<i>S. M. Khalatur</i>	
Innovative models of financial rehabilitation using financial engineering	244
<i>L. I. Brovko</i>	
Budgeting in public finance as a strategic tool for managing state resources	246
<i>M. Colesnik</i>	
World experience of financing the recovery of the agricultural sector after war	249
<i>P. E. Абібуллаєв</i>	
Фінансовий потенціал інноваційного зростання: структурні детермінанти та механізми реалізації	252
<i>Н. В. Архирейська, М. О. Губа</i>	
Розвиток цифровізації банківського сектору в Україні в умовах війни та післявоєнної відбудови	254
<i>М. М. Безбородько, А. О. Рівна</i>	
Зміни в оподаткуванні малого і середнього бізнесу під час війни	256
<i>В. С. Бурлаков</i>	
Стратегічні підходи до розвитку аграрних підприємств на засадах інновацій та інвестицій	258
<i>В. В. Веремієнко</i>	
Методологічні принципи побудови каузально-синергетичної моделі управління фінансовим забезпеченням розвитку	260
<i>О. А. Водозазська</i>	
Трансформація грошово-кредитної політики України під впливом воєнних ризиків	262
<i>Л. В. Волчанська</i>	
Контролінг банківських ризиків: сучасні підходи до оцінювання та управління	264
<i>В. В. Гетель</i>	
Перспективи використання аграрних нот для відновлення сільського господарства України	266
<i>О. М. Грабчук</i>	
Сучасні тенденції розвитку ринку віртуальних активів	269
<i>Е. І. Грудєв</i>	
Специфічні риси біржової торгівлі на фондовому ринку України	272
<i>К. В. Дитиненко</i>	
Роль банківського кредитування у поствоєнному відновленні сільського господарства в Україні	276
<i>Ю. Ю. Жеребко</i>	
Використання біржових інструментів для фінансування інноваційних стартапів та малого бізнесу	280

<i>Г. М. Завадських</i>	
Роль CSR у формуванні довіри до бізнесу в умовах кризи	284
<i>С. І. Земелько</i>	
Фінансування заходів з адаптації сільського господарства до змін клімату України	286
<i>О. О. Ільченко</i>	
Формування ефективної системи управління ризиками в забезпеченні продовольчої безпеки України	288
<i>С. В. Качула</i>	
Фінансова політика соціального розвитку територіальних громад: регіональний аспект	290
<i>Е. Е. Квітницький</i>	
Аграрне кредитування як інструмент підвищення продовольчої безпеки України	292
<i>С. С. Кириченко</i>	
Синергія банків і страхових компаній у забезпеченні стабільності фінансового ринку України	294
<i>Д. Г. Ковальов</i>	
Сучасні тенденції розвитку інноваційних фінансових інструментів в Україні	296
<i>О. А. Колісник, Т. І. Лисенко, І. В. Усіченко</i>	
Географічна сегментація ринків експорту вітчизняної аграрної продукції у 2024/2025 маркетинговому році	298
<i>Л. В. Крайз, М. А. Довганьов</i>	
Особливості маркетингу технічних послуг	301
<i>О. В. Лиса</i>	
Використання фінансового прогнозування для обґрунтування потреби у фінансових ресурсах для післявоєнного відновлення економіки України	303
<i>Б. Є. Макаревич</i>	
Потенціал та аутентичність цифрового активу USDT	306
<i>В. Д. Мамченко</i>	
Партнерство банків і аграрного бізнесу: механізми підвищення фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств	307
<i>К. М. Манжелій</i>	
Розвиток електронної біржової торгівлі в Україні	309
<i>Ю. В. Масюк, Р. Курбаналієва</i>	
Ключові вектори цифрової трансформації у фінансовому та страховому секторі	313
<i>Д. Є. Мироненко</i>	
Вплив цифрової трансформації на бізнес-моделі банків	315

М. А. Мироненко, Р. М. Король

Розвиток підприємств третього технологічного укладу в Україні від
початку 2020-х років 317

Л. Ф. Новікова

Інвестиційне забезпечення розвитку та відновлення аграрних підприємств у
повоєнний період 319

О. П. Павленко

Фінансова складова розвитку аграрного сектора економіки в період
відновлення 322

Ю. Д. Паньшина

Кредитування реального сектору економіки в умовах високих процентних
ставок 324

А. С. Паранічева

Біржові операції на фондовому ринку в умовах війни в Україні 327

О. Г. Пашков

Банківське кредитування як інструмент фінансової підтримки
сільськогосподарських підприємств у період повоєнного відновлення 329

О. О. Плахотнік, Ф. М. Мартинюк

Особливості інвестиції у цифрові технології 331

О. О. Плєскачов

Нематеріальні активи в оцінці вартості компаній 333

Т. П. Радчишин

Соціально-економічні аспекти управління конкурентоспроможністю
аграрного бізнесу 335

А. Ю. Ревнюк

«Зелені» фінанси як фактори впливу на вартість компаній 337

В. Р. Решетняк

Підвищення рентабельності аграрних підприємств як вагомого показника
фінансового аналізу в період відновлення 339

Т. В. Савченко

Особливості дослідження регіонального ринку продуктів харчування 341

А. С. Сирота

Трансформація банківського сектору України в умовах цифровізації
фінансових послуг 343

А. Ю. Сірко

Сталий розвиток АПК України через фінансові механізми 345

І. Р. Столярчук

Страхові продукти для зниження ризиків у no-till вирощуванні:
кооперативні підходи для аграрних об'єднань 347

Т. Є. Терещенко

Застосування інвестиційного страхування життя для розвитку фінансового
ринку України 349

<i>С. А. Філюк</i>	
Інтеграції українського ринку капіталу до глобальної фінансової системи	352
<i>Д. О. Хоруженко</i>	
Роль банківського сектору у формуванні інвестиційного потенціалу сільськогосподарських підприємств України	354
<i>К. О. Чупринка</i>	
Стратегії інвестування в умовах високої цінової нестабільності	356
<i>О. С. Чухно</i>	
Страховання фінансових ризиків як інструмент підтримки банківської стабільності	358
<i>А. С. Шевчук</i>	
Банківські продукти як інструмент підвищення фінансової інклюзії населення	361
<i>С. А. Шелудько</i>	
Кредитування ключових галузей економіки як умова забезпечення фінансової безпеки України	363
<i>І. П. Шрамко, О. В. Левкович</i>	
Фінансова безпека фондового ринку України як запорука економічного зростання	366
<i>А. О. Щербак</i>	
Інноваційні банківські продукти для аграрного сектору: напрями розвитку агрофінансових сервісів	368
<i>С. В. Юдіна, О. А. Верещака</i>	
Перспективи впровадження цифрової гривні в Україні	371
 <i>Секція 4. Інформаційні системи і технології в аграрному секторі</i>	
<i>О. М. Karamushka, A. Djakona</i>	
Synergy of FinTech and the digital economy: strategic guidelines for Ukraine	373
<i>A. Yu. Alieksieieva, N. K. Vasylieva</i>	
Automation of payroll accounting: experience of Ukrainian and foreign enterprises	375
<i>V. A. Dmytriieva</i>	
Designers of software for economists	377
<i>V. D. Kozenkova, W. Waszkielewicz</i>	
Modern technological tools for social media monitoring and analysis	379
<i>О. С. Дробіт, В. Д. Марченко</i>	
Вплив елементів технології на тривалість вегетації гібридів кукурудзи різних груп ФАО	381
<i>В. В. Кісіль, А. В. Ніколенко</i>	
Система електронної звітності М.Е.ДОС: функціональні можливості та практичне застосування	384

<i>Д. С. Куюн, В. О. Гаврильченко</i>	
Інформаційні технології в управлінні системами зрошення як чинник підвищення ефективності аграрного виробництва	387
<i>О. В. Левкович</i>	
Штучний інтелект як драйвер економічного зростання	389
<i>Т. Д. Маркова</i>	
Використання інформаційних систем і технологій як напрям підвищення ефективності в аграрному секторі	391
<i>В. В. Мирошніченко</i>	
Інформаційні технології як драйвер цифрової трансформації суспільства	394
<i>С. І. Мороз</i>	
Інформаційні технології для сталого розвитку підприємств аграрного сектора України	396
<i>С. А. Нужна, І. К. Карімов, Г. І. Карімов</i>	
Цифрова трансформація бізнесу як чинник сталого розвитку	398
<i>А. В. Піндіч</i>	
Телекомунікаційні можливості в сфері агробізнесу	400
<i>А. К. Шрамко, Ю. А. Доротюк</i>	
Створення візуального контенту для просування аграрних підприємств у медіапросторі	402
<i>І. І. Шрамко</i>	
Застосування хмарних інформаційних технологій у ветеринарній медицині	404
<i>Л. О. Юдіна</i>	
Оптимізація ціноутворення та промоакцій як інструменти максимізації прибутковості	406

Секція 5. Культура професійного спілкування та інноваційні методи мовної фахової підготовки

<i>T. V. Stasiuk</i>	
Development of verbal intellect of future specialists	408
<i>M. F. Averkyna</i>	
Developing emotional intelligence in the workplace	410
<i>M. O. Bahorka</i>	
Development of modern education and learning systems for providing key competences	412
<i>A. Ye. Bardachenko</i>	
The use of interactive technologies in the training of future specialists	414
<i>O. I. Kazakevych</i>	
Teaching grammar through communicative method	416
<i>K. S. Khalamai, A. O. Svystunova</i>	
Formation of verbal intelligence of students	418

<i>A. S. Makarova</i>	
Formation of professional communication culture among future philologists through the means of German language	420
<i>V. I. Makarova, B. I. Pavlenko</i>	
Implementation of Ukrainian state policy on gender equality	422
<i>B. O. Myronets</i>	
The challenges of conveying meaning across languages	424
<i>V. V. Nadtocha, D. M. Tkachenko</i>	
Training students for professional communication by means of interactive technologies	426
<i>O. V. Nashyvanko</i>	
Effective methods for the development of medical students professional vocabulary at English lessons	428
<i>K. S. Pantileienko</i>	
Implementing of gender approaches in education	430
<i>R. O. Pototskyi, B. O. Pototskyi</i>	
The influence of foreign language learning on students' emotional state	432
<i>O. S. Rezunova</i>	
Influence of foreign language learning on students cognitive abilities	434
<i>O. A. Stukalo</i>	
Interactive methods of learning foreign languages	436
<i>K. M. Yefremushkyn</i>	
The impact of technology on the development of the English language	438
<i>С. В. Безверха</i>	
Методи захисту інформації від мовних атак і маніпуляцій	440
<i>В. О. Григура</i>	
Інноваційні підходи до викладання ділової англійської мови в аграрних ЗВО	442
<i>Є. С. Довгопол</i>	
Застосування штучного інтелекту в навчанні іноземних мов: переваги та виклики	445
<i>К. Ю. Жеребко</i>	
Молодіжний сленг у сучасному українському суспільстві	447
<i>А. О. Капацина</i>	
Інноваційні методи викладання як складова підготовки фахових молодших бакалаврів у коледжі	449
<i>С. С. Кириченко</i>	
Емоційний маркетинг через мову: аналіз лексичних засобів, що підвищують конверсію в українськомовному копірайтингу	451
<i>А. В. Корнієць</i>	
Інтерактивні технології у навчанні професійного спілкування англійською мовою	453

<i>О. В. Назаренко</i>	
Деколонізація українського правопису: історія, сучасність та перспективи	455
<i>О. Л. Передерій</i>	
Енергоменеджмент як необхідна складова професійної компетентності самоофективного викладача	457
<i>С. С. Поважнюк</i>	
Використання освітніх платформ у навчанні німецької мови студентів аграрних ЗВО	459
<i>Л. А. Семак</i>	
Науковий етикет і академічна доброчесність в умовах дистанційного навчання	461
<i>О. І. Сергієнко</i>	
Формування культури професійного спілкування майбутніх перекладачів аграрного сектору	463
<i>В. В. Середа, В. В. Середа</i>	
Роль культури фахового спілкування та інноваційних освітніх технологій у навчанні майбутніх фахівців агропромислового комплексу	466
<i>В. Г. Чорнобай</i>	
Особливості вивчення граматики англійської мови у вищих аграрних навчальних закладах	469
<i>Д. А. Чорновол</i>	
Мовні засоби поширення дезінформації в соціальних мережах	472
РЕЗОЛЮЦІЯ КОНФЕРЕНЦІЇ	474

УЧАСНИКИ КОНФЕРЕНЦІЇ– ЗАКЛАДИ ОСВІТИ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ

1. Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, Україна
2. ВСП «Технологічний фаховий коледж ДДАЕУ», м. Дніпро, Україна
3. ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Дніпро, Україна
4. Державне підприємство «Науково-дослідний та конструкторсько-технологічний інститут трубної промисловості імені Я. Ю. Осади», м. Дніпро, Україна
5. Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна
6. Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна
7. Дніпровський державний медичний університет, м. Дніпро, Україна
8. Дніпровський державний технічний університет, м. Кам'янське, Україна
9. Дніпровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна
10. Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна
11. Дніпропетровський НДІ судових експертиз, м. Дніпро, Україна
12. Дніпровський фаховий коледж енергетичних та інформаційних технологій, м. Дніпро, Україна
13. Комунальний заклад вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти», м. Дніпро, Україна
14. Національний університет біоресурсів і природокористування України, м. Київ, Україна
15. Одеський державний аграрний університет, м. Одеса, Україна
16. Одеський національний технологічний університет, м. Одеса, Україна
17. Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, Україна
18. Приватний вищий навчальний заклад «Буковинський університет», м. Чернівці, Україна
19. Сумський національний аграрний університет, м. Суми, Україна
20. Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя, Україна
21. Український державний університет науки і технологій, м. Дніпро, Україна
22. Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна
23. Фаховий коледж нафтогазових технологій, інженерії та інфраструктури сервісу ОНТУ, м. Одеса, Україна
24. Хмельницький національний університет, м. Хмельницький, Україна
25. ТОВ «Мікрофінансова організація «Арнур Кредит», м. Шимкент, Республіка Казахстан
26. Estonian Business School, Tallinn, Estonia
27. Harran University, Sanliurfa, Turkey
28. Riga Nordic University, Riga, Latvia
29. State Agrarian University of Moldova, Chisinau, Moldova
30. University of Economics, Varna, Bulgaria
31. University of Economics and Humanities, Bielsko-Biala, Poland
32. University of Lodz, Lodz, Poland

Секція 1. Облік, аудит, аналіз та оподаткування підприємств аграрного сектору

ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОБУДОВІ СТРАТЕГІЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ

*Г. Є. Павлова, д. е. н., професор, декан факультету обліку і фінансів,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна,
Д. Дьякон, д. е. н., професор, ректор,
Ризький Північний Університет, м. Рига, Латвія*

Фінансові технології докорінно змінили підходи до управління фінансами підприємств. Вони надали можливість автоматизувати фінансові процеси, підвищити ефективність діяльності та приймати стратегічні рішення, спираючись на аналітичні дані. Завдяки фінтех-рішенням бізнес отримав доступ до альтернативних джерел фінансування – краудфандингових платформ, систем пірингового кредитування та інших цифрових інструментів, що дозволяють залучати капітал без участі традиційних банківських структур.

Оскільки фінансові технології динамічно розвиваються, актуальним завданням стає пошук нових напрямів їх використання для підтримки інноваційного розвитку, вдосконалення системи стратегічного управління підприємствами та забезпечення виходу українського бізнесу на глобальні цифрові ринки. Саме ці аспекти визначають актуальність і проблемне поле даного дослідження.

У період війни Україна стикається з глибокими внутрішніми викликами, зумовленими масштабною трансформацією, що охоплює економічну, технологічну та соціальну сфери. Фінансовий сектор не є винятком із цього процесу. Саме фінансові технології виступають одним із ключових драйверів цих змін, трансформуючи способи управління фінансами, інвестування, кредитування та надання фінансових послуг.

Завдяки впровадженню штучного інтелекту, блокчейну та інших інновацій фінансові сервіси стають доступнішими, більш персоналізованими й ефективними, відкриваючи нові можливості для розвитку бізнесу та суспільства загалом. Водночас галузь стикається з важливими викликами - необхідністю пристосування до регуляторних вимог, посиленням кіберзагроз і потребою забезпечення фінансової інклюзії для широких верств населення.

Ефективність управлінських рішень є одним із ключових чинників успіху підприємства в сучасному динамічному бізнес-середовищі. Використання фінансових технологій надає компаніям значні конкурентні переваги, дозволяючи оперативно аналізувати фінансову інформацію та приймати обґрунтовані рішення на основі даних у реальному часі.

Вплив фінтех-рішень на стратегічне управління є очевидним: підприємства, що впроваджують такі технології, підвищують ефективність управлінських процесів, покращують продуктивність праці та зміцнюють свої позиції на ринку.

Автоматизація окремих етапів ухвалення рішень за допомогою фінтеху сприяє зниженню ризику людських помилок, забезпечує своєчасне виявлення нових можливостей і загроз, а також спрощує процес управління завдяки використанню аналітики фінансових даних у режимі реального часу.

Оптимізувати процеси бюджетування та прогнозування можна шляхом впровадження сучасних фінтех-інструментів. Використання таких технологій забезпечує автоматизацію фінансових операцій, що знижує ризик помилок і підвищує точність прогнозів. Це, у свою чергу, сприяє більш реалістичному стратегічному плануванню та швидшій адаптації підприємства до змін у фінансовому середовищі. Завдяки доступу до фінансових даних у режимі реального часу фінтех-рішення дозволяють компаніям оперативно реагувати на виклики, ухвалювати обґрунтовані управлінські рішення та підтримувати конкурентоспроможність. Окрім підвищення ефективності, скорочення витрат і раціонального використання часу, фінтех-інструменти сприяють покращенню комунікації між підрозділами підприємства, забезпечуючи узгодженість дій і прозорість процесів управління.

Гнучкість налаштування таких інструментів дає змогу адаптувати їх до специфіки бізнес-моделі кожного підприємства, обираючи оптимальний функціонал для досягнення стратегічних цілей. У результаті впровадження фінтех-рішень у систему бюджетного планування та прогнозування сприяє зростанню ефективності, підвищенню прибутковості та зміцненню ринкових позицій підприємства [1-3].

Втім, можливості фінтех-інструментів виходять далеко за межі бюджетування та прогнозування. Вони перетворилися на невід'ємний елемент фінансової інфраструктури бізнесу, забезпечуючи широкий спектр послуг - від онлайн-рахунків і контролю запасів до автоматизованого нарахування заробітної плати та моніторингу витрат. Такі рішення значно спрощують управління фінансами, водночас залишаючись більш доступними та гнучкими порівняно з традиційними фінансовими сервісами, що робить їх особливо корисними для малого бізнесу та стартапів.

Крім того, фінансові технології мають суттєвий вплив на розширення фінансової інклюзії. Цифрові рішення відкривають доступ до банківських, інвестиційних і кредитних продуктів для осіб, які раніше були позбавлені можливості користуватися традиційними фінансовими послугами. Це особливо важливо для країн, що розвиваються, де розвиток фінтеху стимулює економічне зростання та соціальну рівність [3].

Окрім того, фінансові інновації охоплюють удосконалення систем кібербезпеки, що має особливе значення в умовах цифровізації економіки. Використання сучасних технологій, зокрема машинного навчання та штучного інтелекту, дозволяє своєчасно виявляти підозрілі або шахрайські операції та забезпечувати надійний захист персональних даних користувачів і фінансових транзакцій.

Сфера фінансових технологій відзначається значною різноманітністю напрямів діяльності компаній. Частина з них спеціалізується на мобільних платежах – наприклад, PayPal, Venmo чи Square – які забезпечують миттєве проведення транзакцій. Інші, як Robinhood або eToro, надають інвестиційні сервіси, пропонуючи користувачам зручні платформи для торгівлі акціями та криптовалютами. У сегменті кредитування діють компанії на кшталт LendingClub і Affirm, що надають клієнтам можливість отримати фінансування поза межами традиційної банківської системи.

Частина фінансово-технологічних компаній зосереджується на впровадженні інновацій у страхову сферу (InsurTech), використовуючи штучний інтелект для оцінювання ризиків і розроблення персоналізованих страхових продуктів для клієнтів. Інші підприємства працюють у напрямі RegTech та SupTech, створюючи технологічні рішення, що автоматизують процес дотримання нормативних вимог і підвищують ефективність роботи наглядових органів.

Загалом фінтех-компанії формують нову екосистему фінансових послуг, яка вирізняється більшою відкритістю, доступністю та результативністю. Це сприяє розширенню фінансової інклюзії, посиленню конкуренції та активному впровадженню сучасних цифрових технологій, які визначають подальший розвиток фінансового сектору.

Таким чином, фінансові технології (FinTech) трансформують глобальну фінансову систему, забезпечуючи її інноваційність, ефективність і доступність. Водночас швидкі темпи розвитку цієї галузі супроводжуються низкою викликів, що впливають на формування її майбутньої траєкторії. Водночас слід підкреслити, що впровадження фінтех-інновацій потребує обережного підходу. Хоча фінансові технології відкривають численні можливості для бізнесу, вони також пов'язані з потенційними ризиками, зокрема загрозами безпеці даних і кібератаками. Підприємства повинні впевнитися, що запровадили достатні заходи захисту, щоб убезпечити себе та своїх клієнтів. Крім того, швидкі темпи розвитку фінансових технологій вимагають від компаній постійної адаптації та оновлення стратегій. Ігнорування цього може призвести до втрати конкурентних переваг і зменшення частки ринку.

Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка алгоритмів і моделей інтеграції фінтех-рішень у систему управління підприємством із врахуванням ключових факторів впливу та тенденцій розвитку галузі.

Список використаних джерел.

1. Семенов А. Ю., Кривич Я. М., Цирулик С. В. FinTech технології: суть, роль і значення для економіки країни. Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. 2018. № 2(67). С. 100–105.
2. Тарасюк М. В. Інновації в глобальній цифровій сфері: оцінка трансформацій. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2017. № 131. С. 94–110.
3. Шевченко О. М., Рудич Л. В. Розвиток фінансових технологій в умовах цифровізації економіки України. Ефективна економіка. 2020. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8053>

APPLICATION OF INTEGRATED REPORTING IN THE AGRARIAN SECTOR

O. P. Atamas, *Ph.D. in Economics, Associate Professor, Department of Accounting, Taxation and Financial and Economic Security Management, Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine*

Current trends in the global economy indicate the growing importance of business transparency and the need to take into account non-financial factors in corporate reporting. One of the most promising tools in this context is integrated reporting, which combines financial and non-financial indicators to form a comprehensive picture of the company's ability to create value in the short, medium and long term. According to the Integrated Reporting Framework proposed by the International Integrated Reporting Council, the key methodological basis of integrated reporting is the concept of "six capitals" - financial, production, human, intellectual, social and natural [1].

The agricultural sector plays a leading role in ensuring food security and economic development of the country, but it is particularly sensitive to environmental risks, climate change and global market fluctuations. Traditional financial reporting cannot fully reflect these factors, which necessitates the use of integrated reporting. It becomes a tool that can increase the transparency of agribusiness enterprises and facilitate management decisions that take into account long-term strategic guidelines [3]. Integrated reporting is particularly relevant in the context of Ukraine's transition to European corporate reporting standards and the expansion of the use of ESG criteria for access to capital.

An analysis of current approaches shows that integrated reporting should be considered together with international non-financial reporting standards, primarily the GRI. In 2022, the Global Reporting Initiative adopted a special industry standard for agriculture, aquaculture and fisheries, which entered into force on January 1, 2024 [2]. It provides detailed indicators in the field of soil and water management, greenhouse gas emissions and impacts on biodiversity. Thus, integrated reporting can provide a strategic narrative, while GRI indicators serve to disclose operational information. Their combination allows agribusiness enterprises to generate comprehensive reports that simultaneously meet investor expectations and societal demands.

The practical benefits of integrated reporting in the agricultural sector cover several aspects. First, it improves the quality of management decisions through an integrated approach to data. Second, it improves access to finance, especially for ESG-oriented

investors, who increasingly need non-financial information [4]. Third, it strengthens the reputational capital of the company, which is especially important when entering international markets. Research shows that companies that systematically implement integrated reporting demonstrate higher competitiveness and a higher level of trust from stakeholders. In particular, according to the results of an analytical review by the International Integrated Reporting Council (IIRC, 2023), companies that publish integrated reports for five or more years have, on average, 15–20% higher market capitalization indicators and a more stable financial position. This is explained by the fact that integrated reporting helps to increase the transparency of management processes, ensures the consistency of financial and non-financial indicators, and also creates a positive image of a socially responsible business.

For example, such international corporations as Unilever, Nestlé and Philips note that the implementation of integrated reporting has allowed them not only to increase the level of corporate governance, but also to strengthen relations with investors, consumers and regulatory authorities. In Ukraine, similar trends are observed among large agricultural and industrial enterprises, which have begun to switch to the integrated reporting format in accordance with the recommendations of IFRS and GRI, which ensures their increased attractiveness for strategic investors and partners [6].

At the same time, there are a number of obstacles to the implementation of integrated reporting in agro-industrial enterprises. The most common problems are the lack of high-quality non-financial data, in particular on natural capital, weak digitalization of farms, insufficient qualification of personnel and the absence of a legislative obligation to prepare such reports [7]. In addition, many enterprises do not have unified methods for measuring environmental impact, which makes it difficult to ensure comparability of reports.

To improve the effectiveness of the implementation of integrated reporting in agricultural enterprises, it is advisable to use a phased approach. The first step is to audit internal data collection systems and identify stakeholders. Next, it is necessary to identify significant topics and form a set of key performance indicators, including land productivity, water efficiency, greenhouse gas emissions, soil condition and social responsibility. The next step is to implement digital data management systems integrated with ERP solutions for the agricultural sector. The final stage is the publication of an integrated report and establishing a dialogue with stakeholders, which will contribute to the continuous improvement of the reporting process [5].

Foreign studies confirm that the use of integrated reporting in farms improves the quality of financial information and makes them more attractive to international partners [5]. In EU countries, integrated reporting is gradually becoming a standard of corporate governance, while in Ukraine this process is only gaining momentum, but is strengthened by European integration obligations and the growing role of institutional investors.

Thus, integrated reporting in the agricultural sector of Ukraine is a promising tool for increasing transparency, reducing reputational risks and improving access to capital. Successful implementation requires combining a strategic IR vision with detailed GRI standards, developing digital infrastructure, forming internal data collection methods and training qualified personnel. Further research should focus on quantitative approaches to natural capital assessment and economic studies.

References.

1. International Integrated Reporting Council. The International <IR> Framework. London, 2013. 37 p.
2. Global Reporting Initiative. Sector Standard for Agriculture, Aquaculture and Fishing. Amsterdam, 2022. 86 p.
3. Brabete V. The Role of the Integrated Reporting Process in Ensuring Sustainability in Agricultural Entities. Annals of the University of Oradea, Economic Science Series. 2019. Vol. 28, no. 1. P. 57–66.
4. Jindřichovská I. Case Study Analysis of Sustainability Reporting of an Agri-Food Company. Sustainability. 2020. Vol. 12, no. 8. P. 3256. DOI: <https://doi.org/10.3390/su12083256>
5. Węgrzyńska M. Improving the Quality of Reporting Information in the Annual Financial Statements of Farms: Evidence from Poland and Spain. Agricultural Economics (Zemědělská ekonomika). 2021. Vol. 67, no. 2. P. 47–57. DOI: <https://doi.org/10.17221/104/2020-AGRICECON>
6. Gerber R., et al. An evaluation of environmental, social, and governance reporting in the agricultural sector. Journal of Cleaner Production. 2024. Vol. 442. P. 142569. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2024.142569>
7. Research review: Integrated Reporting: A Literature Review. Accounting and Business Research. 2024. Vol. 54, no. 3. P. 235–258. DOI: <https://doi.org/10.1080/00014788.2023.2289749>

THE INFLUENCE OF AGRICULTURAL ENTERPRISE CHARACTERISTICS ON THE FORMATION OF ACCOUNTING POLICY

L. M. Vasilieva, *Doctor of Science in Public Administration, Professor, Department
of Accounting, Taxation And Management of Financial And Economic Security,
Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine*

The formation of accounting policy in agricultural enterprises is a complex and multifaceted process that depends not only on general regulatory frameworks and financial reporting standards but also on the specific economic, technological, and natural characteristics of agricultural production. Agricultural enterprises operate in a unique environment characterized by seasonality, biological assets, weather dependence, long production cycles, and the influence of biological transformations on the valuation of assets and income recognition. These distinctive features have a significant impact on how accounting policies are designed, implemented, and adjusted to reflect the true financial position and performance of agricultural entities.

Seasonality represents another important characteristic that shapes accounting policy. Agricultural activities are cyclical: costs are incurred continuously throughout the year, while income is typically realized during specific harvesting or sales periods. This temporal mismatch between costs and revenues complicates profit measurement and requires a well-developed policy for cost allocation and income recognition. Many enterprises choose to apply accrual-based accounting methods that distribute expenses proportionally over the production cycle, thus ensuring a more accurate representation of financial results. Consequently, the accounting policy must define how seasonal fluctuations are addressed, how work in progress is valued, and how deferred income or expenses are treated in the financial statements.

Natural and climatic factors also exert a strong influence on accounting practices. Changes in weather conditions, natural disasters, or pest infestations may significantly alter production volumes, asset conditions, and future profitability. As a result, accounting policies should incorporate mechanisms for recognizing impairment losses, forming provisions for contingencies, and accounting for insurance compensation. The flexibility of accounting policy becomes an essential tool that allows management to respond promptly to external shocks while maintaining transparency and reliability in financial reporting.

An equally critical factor is the long production cycle typical of many agricultural processes, such as livestock breeding or perennial crop cultivation. These activities require significant investments of time and capital before any economic benefit is realized. Therefore, the accounting policy must clearly define capitalization criteria, methods of amortization, and procedures for cost allocation between production stages. The use of standard costing and budgeting techniques can further improve the accuracy of performance measurement and facilitate managerial decision-making.

In addition, agricultural enterprises are often characterized by diversified activities, which may include crop farming, livestock breeding, food processing, and trading operations. This diversification demands a flexible and detailed accounting system capable of capturing financial results by business segments. Accounting policies must thus

define cost centers, internal transfer pricing rules, and principles for allocating indirect costs among different types of production. Without a well-structured approach, the financial statements may fail to reflect the actual profitability of each activity, undermining managerial control and strategic planning.

Government support and subsidies play a decisive role in shaping the accounting policy of agricultural enterprises. Since the agricultural sector is frequently subject to state regulation, including subsidies, tax benefits, and grants, the accounting policy must determine how to recognize and disclose such financial assistance. The timing of subsidy recognition-whether at the moment of entitlement or actual receipt-can substantially affect reported income and equity. Transparent and consistent treatment of government assistance is essential for ensuring comparability of financial statements and maintaining compliance with both national and international reporting standards.

Technological modernization and digitalization are also transforming the formation of accounting policy in agriculture. The use of precision farming, automated management systems, and satellite monitoring generates large volumes of operational data that can enhance the accuracy of accounting estimates and internal reporting. Consequently, enterprises increasingly integrate management accounting and digital tools into their accounting policies. This integration allows for real-time monitoring of production costs, resource utilization, and yield forecasting, supporting a data-driven approach to economic decision-making.

Human factors and internal control systems further shape the accounting policy of agricultural enterprises. Given the often decentralized nature of agricultural operations-multiple production sites, remote fields, or livestock facilities-ensuring proper documentation, control, and accuracy in data collection becomes challenging. Therefore, the accounting policy must establish strict internal control mechanisms, clear responsibilities for financial reporting, and procedures for verifying primary documents. Training and professional development of accounting personnel are equally important, as they ensure that policies are applied correctly and consistently across all units of the enterprise.

Finally, the accounting policy must reflect the strategic priorities of the enterprise - its mission, objectives, and long-term development plans. For instance, a company focused on export-oriented production may adopt accounting methods aligned with international financial reporting standards to enhance transparency and attract foreign investors. Conversely, enterprises with a social or cooperative mission might emphasize cost accounting and the equitable distribution of profits among members. In both cases, the accounting policy serves as a strategic management tool that aligns operational activities with broader organizational goals.

In conclusion, the unique characteristics of agricultural enterprises-biological assets, seasonality, natural dependencies, long production cycles, diversification, and government regulation-require a customized and dynamic approach to accounting policy formation. An effectively designed accounting policy not only ensures compliance with legal and professional standards but also provides reliable information for managerial decision-making, risk assessment, and strategic planning.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАРАХУВАННЯ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ГРОШОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ ДСНС УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

А. Ю. Алексєєва, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Облік та оподаткування»

Науковий керівник: **Т. М. Саванчук**, к. е. н.,

доцент, кафедра обліку, оподаткування

та управління фінансово-економічною безпекою,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

У сучасних умовах воєнного стану питання своєчасної та справедливої оплати праці працівників Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) набуває стратегічного та соціально-економічного значення. Грошове забезпечення є основним джерелом матеріального забезпечення цих працівників та їхніх сімей. Враховуючи, що особовий склад ДСНС перебуває на передовій ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, спричинених бойовими діями, нормативно-правове регулювання їхньої оплати праці є критичним елементом державної політики соціального захисту.

Основу правового регулювання нарахування та оподаткування грошового забезпечення працівників ДСНС України становить загальнодержавні нормативно-правові документи трудового законодавства, дія яких поширюється і на працівників ДСНС. Крім них, враховуючи специфіку роботи зазначеної категорії працівників, для регулювання їх виплат прийняті і спеціальні норми, передбачені «Положенням про порядок проходження служби цивільного захисту» (постанова Кабінету Міністрів України від 11.07.2013 № 593) [4] та Постановою Кабінету Міністрів України від 30.08.2017 № 704 «Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб» [2].

Особливе значення під час воєнного стану для регулювання вказаних питань має постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 № 168 «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану» [1]. Нею передбачено виплату додаткової винагороди працівникам ДСНС: до 30000 гривень для тих, хто виконує завдання в регіонах, де ведуться активні бойові дії (наприклад, Запорізька, Харківська, Херсонська області), до 50000 гривень - особам, які виконують бойові (спеціальні) завдання у складі органу військового управління та до 100000 гривень - особам, які забезпечують здійснення заходів з національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії перебуваючи безпосередньо в районах їх ведення. Крім того, важливим є наказ МВС від 20.07.2018 № 623 [3], який регулює порядок виплати грошового забезпечення та одноразової допомоги при звільненні осіб рядового і начальницького складу.

Спеціально для системи ДСНС діють Умови оплати праці, затверджені наказом МВС від 14.08.2015 № 975 [5]. Вони дозволяють керівникам установ

встановлювати розміри премій та доплат залежно від складності та обсягу виконаних робіт, рівня кваліфікації працівників, їх досвіду і знань.

Значне місце в законодавчому забезпеченні посідають і податкові норми. Заробітна плата та грошове забезпечення підлягають оподаткуванню податком на доходи фізичних осіб (18%) та військовим збором. Варто зазначити, що з 01.12.2024 ставка військового збору збільшена до 5%, проте для осіб, які беруть безпосередню участь у забезпеченні оборони держави, передбачені пільги.

Отже, правове регулювання грошового забезпечення та оплати праці працівників Державної служби України з надзвичайних ситуацій в умовах воєнного стану є комплексною системою нормативно-правових актів. Загальні акти (КЗпП, Закон «Про оплату праці») формують базові гарантії, тоді як спеціальне законодавство, зокрема Кодекс цивільного захисту, постанови Кабінету Міністрів України (особливо № 168 про додаткову винагороду) та відомчі накази МВС, забезпечують деталізацію та оперативне коригування розмірів і порядку виплат. Ці спеціальні норми є ключовим інструментом фінансового стимулювання та соціального захисту особового складу, залученого до ліквідації наслідків бойових дій. Ефективність функціонування системи ДСНС безпосередньо залежить від узгодженого застосування всієї нормативної бази, яке має гарантувати своєчасність, справедливість та гідну компенсацію за виконання обов'язків в умовах підвищеного ризику.

Список використаних джерел.

1. Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану: Постанова Каб. Міністрів України від 28.02.2022 № 168: станом на 1 вересня 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2022-п#Text>

2. Про грошове забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та деяких інших осіб : Постанова Каб. Міністрів України від 30.08.2017 № 704: станом на 18 квітня 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/704-2017-п#Text>

3. Про затвердження Інструкції про порядок виплати грошового забезпечення та одноразової грошової допомоги при звільненні особам рядового і начальницького складу служби цивільного захисту: Наказ М-ва внутр. справ України від 20.07.2018 № 623: станом на 9 липня 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0936-18#Text>

4. Про затвердження Положення про порядок проходження служби цивільного захисту особами рядового і начальницького складу та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України: Постанова Каб. Міністрів України від 11.07.2013 № 593 : станом на 17 травня 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/593-2013-п#Text>

5. Про затвердження Умов оплати праці працівників бюджетних установ, закладів та організацій Державної служби України з надзвичайних ситуацій: Наказ М-ва внутр. справ України від 14.08.2015 № 975: станом на 3 травня 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1062-15#Text>

АСПЕКТИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Ю. О. Білозерцева, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Облік і оподаткування»,

С. В. Юрченко, к. е. н., доцент, кафедра обліку, оподаткування
та управління фінансово-економічною безпекою,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

У сучасних умовах господарювання питання обліку та аналізу дебіторської й кредиторської заборгованості набуває особливої актуальності. Ефективне управління розрахунками з контрагентами впливає на ліквідність, ділову репутацію та загальний фінансовий стан підприємства. Неврегульована заборгованість може призвести до дефіциту обігових коштів, зниження платоспроможності та ризику неплатоспроможності.

Згідно з Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку України, дебіторська заборгованість – це сума заборгованості інших підприємств, організацій або фізичних осіб перед підприємством, а кредиторська – це зобов'язання підприємства перед іншими суб'єктами господарювання.

Основними завданнями обліку розрахунків є своєчасне відображення господарських операцій, контроль за станом розрахунків і формування достовірної інформації для управління грошовими потоками.

Для обліку дебіторської заборгованості використовують рахунки класу 3 Плану рахунків, зокрема: 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», 37 «Розрахунки з різними дебіторами». Для кредиторської – рахунки класу 6: 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», 64 «Розрахунки за податками і платежами», 65 «Розрахунки за страхуванням», 68 «Розрахунки за іншими операціями». Первинними документами виступають рахунки-фактури, акти виконаних робіт, накладні, платіжні доручення, банківські виписки, договори з контрагентами. Вони є основою для достовірного відображення розрахунків у бухгалтерському обліку.

Ефективний облік дебіторської заборгованості забезпечує контроль за своєчасністю надходження коштів від покупців і замовників. Для цього на підприємстві формується аналітичний облік у розрізі кожного контрагента, договору, валюти та терміну оплати. Своєчасне відображення сум заборгованості дозволяє здійснювати аналіз структури боргів, визначати сумнівну та безнадійну заборгованість. У разі ризику непогашення створюється резерв сумнівних боргів, що дає можливість відобразити реальну вартість активів підприємства. Особлива увага приділяється документальному підтвердженню заборгованості, правильності оформлення договорів і своєчасному проведенню звірок взаєморозрахунків із контрагентами.

Кредиторська заборгованість виникає внаслідок придбання підприємством товарів, робіт або послуг із відстрочкою платежу. У бухгалтерському обліку важливо чітко відображати момент виникнення зобов'язання, терміни його погашення та можливі штрафні санкції за порушення умов договору.

Аналітичний облік ведеться за кожним постачальником, видом заборгованості та термінами її погашення. Такий підхід дозволяє уникнути накопичення прострочених боргів і забезпечує контроль за своєчасністю виконання платіжних зобов'язань. Важливим елементом управління кредиторською заборгованістю є планування розрахунків, узгодження графіків платежів і недопущення надмірного зростання боргового навантаження.

Аналіз розрахунків із контрагентами здійснюється для оцінки ефективності фінансової політики підприємства. Особливістю аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості є необхідність комплексного підходу, який поєднує кількісну і якісну оцінку. Підприємство має не лише визначати обсяги та динаміку боргів, але й досліджувати їх структуру за строками виникнення, контрагентами, видами операцій. Важливо оцінювати реальність погашення дебіторської заборгованості, виявляти прострочені та безнадійні борги, а також аналізувати причини їх виникнення. Для кредиторської заборгованості увага приділяється строкам оплати, узгодженню графіків розрахунків і оптимізації співвідношення між дебіторською та кредиторською заборгованістю для забезпечення фінансової рівноваги підприємства.

Основними напрямками аналізу є: оцінка динаміки та структури дебіторської і кредиторської заборгованості; визначення їх частки в загальних активах і зобов'язаннях підприємства; аналіз строків погашення боргів і коефіцієнтів оборотності; розрахунок співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості; оцінка якості дебіторської заборгованості (частка сумнівних боргів). Для аналітичної оцінки використовують такі показники, як коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, середній термін її погашення, коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованостей. На основі отриманих результатів формуються висновки щодо ліквідності підприємства, ефективності кредитної політики та фінансової стійкості.

Для підвищення ефективності управління розрахунками доцільно:

- удосконалити систему аналітичного обліку за допомогою сучасних програмних продуктів (BAS, SAP, Oracle тощо);
- впроваджувати політику кредитного контролю та ліміти заборгованості для контрагентів;
- застосовувати автоматизовану звітність і моніторинг термінів платежів;
- здійснювати регулярний фінансовий аналіз заборгованостей із використанням графічних та аналітичних інструментів;
- забезпечувати своєчасне формування резервів під сумнівні борги та контроль їх використання.

Облік і аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості є важливими інструментами управління фінансовими потоками підприємства. Від якості організації цих процесів залежить ефективність роботи, ліквідність і платоспроможність суб'єкта господарювання. Систематичний моніторинг заборгованостей, удосконалення облікової політики, автоматизація обліку та впровадження аналітичних інструментів дозволяють своєчасно виявляти фінансові ризики та підтримувати стабільність діяльності підприємства.

**УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ВИТРАТ
НА ВИРОБНИЦТВО І ВИХІД ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА**
В. Г. Більбот, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Облік і оподаткування»

*Науковий керівник: С. В. Юрченко, к. е. н.,
доцент, кафедра обліку, оподаткування
та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

Сучасний світ господарювання вимагає від підприємств аграрного сектору високої ефективності та раціонального використання ресурсів. Удосконалення системи бухгалтерського обліку вважається одним з ключових чинників підвищення результатів діяльності сільськогосподарських підприємств. Особливу увагу слід приділити обліку витрат на виробництво і вихід продукції рослинництва.

Сезонність, залежність від погодних умов, тривалість виробничого циклу – це саме ті особливості, що впливають на організацію обліку витрат у рослинництві.

Щоб виділити основні шляхи удосконалення організації обліку витрат на виробництво і вихід продукції рослинництва, слід виявити проблеми. Проблеми, які впливають на організації обліку у аграрних підприємствах є:

1. ведення обліку вручну;
2. ведення обліку у спрощеній формі;
3. невикористання електронних програм управлінського обліку;
4. складність контролю витрат посівного матеріалу, пального, добрив та інших необхідних матеріалів;
5. відсутність єдиної системи обліку за полями;

Сучасна організація обліку витрат на виробництво і вихід продукції рослинництва в аграрному секторі повинна бути цифровою, аналітичною та гнучкою. Ці складові забезпечують ефективне управління виробництвом і стабільним розвитком підприємства в умовах ринкової конкуренції.

До основного напрямку удосконалення обліку витрат у сфері рослинництва є впровадження сучасних електронних систем управлінського обліку, таких як BAS-Агро та 1С:Агро. BAS-Агро та 1С:Агро – це програмні продукти для автоматизації бухгалтерського обліку в сільськогосподарських підприємствах, які працюють на платформі, що є локалізованою версією 1С:Підприємство 8. Основна відмінність між цими системами полягає в тому що, "BAS" є новішою лінійкою програм, а "1С" – це попередня назва та стара версія, але суть залишається подібною.

Основними перевагами користування даних систем є: відображення витрат в реальному часі; дозволяють контролювати використання пального, техніки тощо.

Також більшість сучасних сільськогосподарських підприємств використовують:

1. електронні карти полів;

2. GPS-навігатори для техніки, які в свою чергу дають інформацію про точне положення техніки на полі, площу оброблених ділянок, норми витрати палива та насіння, а також контролювати роботу операторів;

3. використання електронних ваг для точного вимірювання на виробництві та складах.

Усе вище перелічене дає змогу удосконалити облік витрат на виробництво і вихід продукції рослинництва. До шляхів удосконалення обліку витрат на рослинництва відноситься застосування нормативного методу обліку. Даний підхід передбачає встановлення нормативних витрат ресурсів на одиницю продукції та порівняння фактичних показників з плановими. Нормативний метод обліку дозволяє виявити відхилення в контролюванні перевитрат на підприємстві.

Диференціація витрат, також є однією із складових шляхів удосконалення обліку витрат на виробництво і вихід продукції рослинництва. Метод полягає у тому, що витрати необхідно деталізувати за полями, посівним матеріалом, за етапами обробки полів (від підготовки ґрунту до збору врожаю) тощо.

Аграрні підприємства, велику увагу приділяють питанню точного обліку виходу продукції. До сучасних підходів можна віднести:

1. автоматизоване зважування врожаю безпосередньо на полі;
2. створення єдиної бази даних про запаси;
3. застосування супутникових систем моніторингу стану полів;
4. створення єдиної бази даних про реалізацію продукції тощо.

Особливу увагу слід приділити GPS-навігатором та супутниковим фото, оскільки дані технології дають корисну інформацію, які в свою чергу спрощують ведення обліку витрат і вихід продукції рослинництва. До переваг можна віднести:

1. аналіз маршрутів техніки;
2. аналіз площі оброблених полів;
3. інформація про використання пального, посівного матеріалу, добрив та інших матеріалів.

Також впровадження електронних польових журналів, дає змогу удосконалити облік виходу продукції рослинництва. Агрономи та механізатори можуть вносити дані про збирання врожаю у планшетах. Перевагами впровадження електронних польових журналів є:

1. оперативне відображення обсягів продукції;
2. контроль за виконанням польових робіт;
3. узгодження даних із бухгалтерським обліком у реальному часі.

Очікуваними результатами від шляхів удосконалення наведених вище є: підвищення достовірності та оперативності інформації про виробничі запаси; підвищення ефективності та рентабельності діяльності сільськогосподарського підприємства; забезпечення точного визначення собівартості продукції; зменшення невиробничих витрат та контролювати перевитрати.

Таким чином, удосконалення обліку витрат на виробництво і вихід продукції рослинництва має спиратися на впровадження сучасних цифрових технологій, автоматизацію процесів і аналітичні системах обробки інформації.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОБЛІКОВОГО ПРОЦЕСУ

М. І. Бондаренко, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: **А. В. Мінковська**, к. е. н.,
доцент, кафедра обліку, оподаткування
та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

У сучасних умовах господарювання, що характеризуються активною цифровізацією бізнес-процесів, особливого значення набуває вдосконалення системи бухгалтерського обліку. Одним із її ключових напрямів є організація обліку і контролю основних засобів – матеріальної бази виробничої діяльності будь-якого підприємства.

Основні засоби становлять значну частку в структурі активів і безпосередньо впливають на результати діяльності, амортизаційну політику, фінансову стійкість і рівень капіталізації підприємства. Тому якість обліку, збереження та контроль використання основних засобів мають вирішальне значення для забезпечення достовірності фінансової звітності та ефективного управління.

В умовах цифрової трансформації економіки облікові системи зазнають суттєвих змін: традиційні ручні методи ведення обліку поступово замінюються автоматизованими, а процеси контролю інтегруються з аналітичними технологіями. Це створює нові можливості для підвищення ефективності обліку, але водночас висуває додаткові вимоги до точності, безпеки та узгодженості даних.

Основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує для використання у виробництві, постачанні товарів, наданні послуг або для адміністративних потреб протягом періоду, що перевищує один рік. До них належать будівлі, споруди, машини, обладнання, транспортні засоби, інструменти, інвентар тощо.

Традиційна система обліку основних засобів ґрунтується на обліку їх первісної вартості, нарахуванні амортизації, переоцінці, обліку ремонту, модернізації та вибуття. Проте в сучасних умовах така модель потребує модернізації, оскільки обсяги інформації зростають, а управлінські рішення вимагають швидкого доступу до актуальних даних.

Цифровізація обліку означає перехід до використання електронних систем збору, обробки, зберігання та аналізу інформації. У сфері обліку основних засобів це проявляється у впровадженні таких інструментів: автоматизованих бухгалтерських програм (BAS ERP, SAP, Oracle Financials, Microsoft Dynamics 365); електронного документообігу; хмарних сховищ даних; систем аналітики (Business Intelligence); технологій штучного інтелекту для прогнозування стану та ефективності використання основних засобів.

Автоматизація обліку основних засобів дозволяє здійснювати реєстрацію операцій з надходження, руху, модернізації та вибуття основних засобів у режимі реального часу. Програмне забезпечення забезпечує автоматичне формування бухгалтерських проводок, облік амортизації за різними методами, створення аналітичних звітів. Це підвищує точність обліку та скорочує час на обробку інформації. Перехід до електронного документообігу забезпечує прозорість руху інформації та зменшує ризики втрати документів. Інтеграція первинних документів (актів приймання-передачі, інвентарних карток, актів списання) у єдину електронну базу спрощує контроль за змінами у складі основних засобів.

Внутрішній контроль основних засобів у цифровому середовищі має на меті запобігання їх знеціненню, неефективному використанню чи втратам. У цифровому середовищі контроль посилюється завдяки можливості створення систем аудиторських трас, автоматичного зіставлення даних та моніторингу операцій. Використання цифрових технологій дозволяє запровадити онлайн-аудит і внутрішній моніторинг стану активів.

Інвентаризація основних засобів з використанням цифрових технологій є ключовим елементом контролю. Застосування QR-кодів, штрих-кодів або RFID-технологій дає змогу проводити інвентаризацію швидко, з мінімальними витратами часу, а також усуває ризик помилок при ручному введенні даних.

Завдяки цифровим системам можна проводити поглиблений аналіз коефіцієнтів використання, зносу, рентабельності активів. Це дає змогу менеджменту приймати обґрунтовані рішення щодо доцільності модернізації, оновлення чи продажу основних засобів.

Впровадження сучасних підходів до обліку і контролю основних засобів сприяє не лише оптимізації облікового процесу, але й зміцненню фінансової дисципліни, зменшенню витрат, підвищенню достовірності фінансової звітності. Водночас цифровізація вимагає належного рівня інформаційної безпеки, захисту даних і підготовки персоналу до роботи з новими технологіями.

Організація обліку і контролю основних засобів у сучасних умовах повинна базуватися на принципах автоматизації, аналітичності, прозорості та оперативності. Використання цифрових технологій відкриває нові можливості для управління активами, дозволяє швидко отримувати аналітичну інформацію про їх стан і рух, зменшити ризики викривлення даних та втрати майна.

Цифровізація облікового процесу забезпечує: підвищення ефективності контролю за збереженням і використанням основних засобів; скорочення часу на обробку бухгалтерської інформації; мінімізацію людського фактору та кількості помилок; формування єдиної інформаційної бази для прийняття управлінських рішень; підвищення рівня фінансової прозорості підприємства.

Отже, сучасні підходи до організації обліку і контролю основних засобів в умовах цифровізації сприяють формуванню нової якості управління, що поєднує точність обліку, ефективність контролю та гнучкість у прийнятті управлінських рішень, забезпечуючи стабільність і конкурентоспроможність підприємства.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ОБЛІКУ ВИТРАТ

Н. М. Бондаренко, к. е. н., доцент,

кафедра обліку, аудиту, аналізу і оподаткування

Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна

Формування ефективної системи управління підприємством неможливе без належного обліку витрат, який є основою для обґрунтованого прийняття управлінських рішень, планування діяльності, здійснення контролю та аналізу ефективності використання ресурсів. У сучасних умовах розвитку економіки, посилення конкуренції, впровадження цифрових технологій та трансформації систем фінансової звітності, проблема організації обліку витрат набуває нових аспектів. Одним з найбільш перспективних напрямів у сфері облікової науки і практики є системний підхід до організації та обліку витрат, який забезпечує цілісність, взаємозв'язок та інтеграцію інформаційних потоків у межах підприємства.

Такий підхід базується на ідеї, що витрати підприємства формуються і взаємодіють у рамках складної системи, де зміни в одному елементі неминуче впливають на інші, а розуміння цих зв'язків відкриває можливості для більш ефективного управління.

На практиці це означає, що облік витрат повинен бути організований таким чином, щоб забезпечувати комплексний, цілісний аналіз ресурсів, що споживаються у виробничому процесі та інших видах діяльності підприємства. Тобто облік витрат не повинен обмежуватися лише формальним документуванням, а виступати інструментом управлінського аналізу та прийняття рішень.

Як відзначає Ф.Ф. Бутинець, лише системний підхід дозволяє інтегрувати різноманітні облікові дані, отримати повне уявлення про структуру та динаміку витрат, а також визначити напрямки оптимізації виробничих процесів [1]. Водночас, реалізація такого підходу вимагає впровадження нових методологічних принципів і технологій, що забезпечують не просто облік, а аналітично обґрунтоване управління витратами на всіх рівнях і стадіях виробничої діяльності.

Аналіз сучасних наукових досліджень засвідчує посилення уваги до необхідності переходу від традиційних форм обліку витрат, що розглядають їх ізольовано, до інтегрованих систем, орієнтованих на врахування взаємозв'язків між ресурсами, процесами та результатами діяльності [2]. Дослідженнями встановлено, що мультифакторна класифікація витрат відіграє ключову роль у формуванні ефективної системи управлінського обліку, оскільки забезпечує деталізацію витрат за функціональними, економічними та поведінковими ознаками, що, своєю чергою, сприяє точнішому визначенню чинників впливу на собівартість продукції. Застосування таких підходів забезпечує необхідний рівень деталізації та

аналітичності управлінської інформації, що є критично важливим для прийняття обґрунтованих управлінських рішень в умовах підвищеної складності бізнес-процесів і зростання інформаційного навантаження.

Питання автоматизації облікових процесів, яке активно висвітлюється в працях С.П. Івахненкова [3], також є невід'ємною складовою системного підходу. Впровадження сучасних інформаційних систем, таких як ERP, CRM та аналітичні платформи, дозволяє не лише оперативно збирати дані про витрати, а й проводити багатовимірний аналіз, моделювати варіанти оптимізації ресурсів і приймати зважені управлінські рішення. Відтак, цифрові технології стають ключовим інструментом для забезпечення точності, оперативності та аналітичної глибини облікової інформації, що безпосередньо впливає на якість управлінських рішень.

Разом з тим, у практичній площині діяльності вітчизняних підприємств спостерігається низка чинників, що ускладнюють впровадження системного підходу до організації обліку витрат. Зокрема, традиційна методологія бухгалтерського обліку, зорієнтована переважно на задоволення інформаційних потреб зовнішніх користувачів (державних органів, інвесторів, кредиторів), не забезпечує належного рівня гнучкості й адаптивності для внутрішнього управління. Це призводить до розриву між фінансовим та управлінським обліком, дублювання інформації, втрати релевантності та своєчасності даних, необхідних для ухвалення ефективних управлінських рішень.

Додатковим ускладненням є недостатня поширеність сучасних автоматизованих облікових систем, що дозволяють реалізувати системний підхід на практиці. Значна частина підприємств, особливо у сфері малого та середнього бізнесу, продовжує використовувати застарілі програмні продукти або здійснює облік витрат у ручному режимі. Це підвищує ризики помилок, затримок в обробці даних і суб'єктивності в оцінках, що негативно впливає на якість управлінської інформації. Крім того, відсутність уніфікованого підходу до класифікації витрат, їх калькулювання та розподілу між об'єктами обліку ускладнює формування достовірної собівартості, призводить до спотворення фінансових результатів і знижує можливість аналітичного порівняння показників у динаміці або між структурними підрозділами.

Доповненням до окреслених проблем є й організаційні та кадрові чинники, що стримують трансформацію облікових систем. Так, низький рівень професійної підготовки персоналу, недостатній рівень автоматизації облікових процесів і консервативність управлінських рішень залишаються суттєвими бар'єрами для переходу від фрагментарного ведення обліку до інтегрованої системи управління витратами. Подолання зазначених обмежень потребує комплексного підходу, який включає розробку нових методичних рекомендацій, оновлення стандартів обліку, впровадження цифрових технологій та системне підвищення кваліфікації фахівців.

Актуальним залишається й питання узгодження методологічних підходів до обліку витрат із вимогами національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) та міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). Недостатня гармонізація системного підходу з вимогами міжнародних нормативів ускладнює інтеграцію внутрішнього управлінського обліку з фінансовою звітністю для зовнішніх користувачів. Наприклад, МСФЗ 2 «Запаси» визначає загальні принципи визнання й оцінки витрат, однак не охоплює всіх аспектів, що мають значення для організації внутрішнього управлінського обліку. Це спричиняє інформаційні розриви між даними управлінського обліку та фінансової звітності, що ускладнює прийняття обґрунтованих рішень на різних рівнях управління. Усунення таких невідповідностей вимагає адаптації облікової політики підприємств із урахуванням системного підходу та сучасних глобалізаційних тенденцій.

Важливим напрямом є також розробка ефективних методик оцінки витрат, які б відображали не лише фактичні затрати ресурсів, а й потенціал впливу цих витрат на фінансовий результат і стратегічний розвиток підприємства. Зокрема, застосування методів калькулювання за видами діяльності (АВС-калькулювання) дозволяє деталізувати витрати відповідно до конкретних процесів і продуктів, підвищуючи прозорість і контроль за собівартістю. Практика показує, що впровадження таких методів суттєво покращує якість управлінської інформації і стимулює оптимізацію витрат.

Таким чином, системний підхід до організації та обліку витрат є не лише теоретично обґрунтованою концепцією, а й практичною необхідністю для ефективного функціонування підприємств в умовах динамічного бізнес-середовища. Його впровадження дозволяє забезпечити взаємозв'язок між обліковими даними, процесами управління та результатами діяльності. Разом із тим, на шляху до реалізації цього підходу існує низка методологічних, технічних та організаційних бар'єрів, подолання яких можливе лише за умови комплексного реформування облікової системи, активного впровадження цифрових технологій і постійного підвищення кваліфікації персоналу.

Список використаних джерел.

1. Бутинець Ф. Ф., Войналович О. П., Томашевська І. Л. Організація бухгалтерського обліку: підручник. Житомир: ПП «Рута», 2006. 528 с.
2. Кірсанова В. В., Богачук А. В. Інтеграція системи обліку витрат. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2017. № 25(2). С. 149–152.
3. Івахненко С. Сучасні інформаційні технології управління підприємством та бухгалтерія: проблеми і виклики. Бухгалтерський облік і аудит. 2006. № 4. С. 52–58.

МЕТОДИ БІЗНЕС-АНАЛІЗУ У ПРАКТИЦІ ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

В. Р. Брігіда, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,

ОПП «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: О. С. Ткаченко, к. е. н.,

доцент, кафедра обліку, оподаткування

та управління фінансово-економічною безпекою,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

У сучасних умовах, коли ринкова кон'юнктура, законодавство, технології та конкуренція постійно змінюються, підприємства усе більше покладаються не просто на бухгалтерський облік у класичному розумінні, а на потужний бізнес-аналіз. Бухгалтерські дані – це джерело, з якого можна витягнути інформацію не лише про минуле, а й про майбутнє, як-от прогнози, сценарії, виявлення тенденцій та ризиків. Методи бізнес-аналізу – це інструменти, які перетворюють облікову інформацію на корисні сигнали для управління, планування, контролю і прийняття стратегічних рішень. Успішне застосування таких методів підвищує фінансову ефективність, дозволяє вчасно виявляти загрози й можливості, оптимізувати ресурси підприємства та зміцнити його конкурентні позиції.

Методи бізнес-аналізу можна класифікувати за різними ознаками: за спрямованістю (внутрішні / зовнішні), за рівнем формалізації (якісні / кількісні), за часовим горизонтом (ретроспективні / прогнозні), а також за рівнем автоматизації та складністю (від простих коефіцієнтів до моделей машинного навчання). До основних методичних підходів, які широко застосовуються на підприємствах відносяться.

1. Горизонтальний та вертикальний аналіз фінансової звітності. Горизонтальний аналіз – (динамічний) порівнює показники фінансової звітності за кілька періодів, щоб виявити темпи зростання, спад, тенденції. Наприклад, зміну прибутку, витрат, виручки, оборотних активів. Вертикальний аналіз – (структурний) аналізує структуру звітів у межах одного періоду: частка окремих статей у загальній сумі активів, пасивів або доходів. Це дозволяє оцінити, наприклад, наявність значних витрат, диспропорції в структурі активів, фінансування або джерелах капіталу.

2. Коефіцієнтний аналіз. Аналіз фінансових коефіцієнтів (коефіцієнт ліквідності, швидкої ліквідності, платоспроможності, оборотності активів, рентабельності власного капіталу, загальної рентабельності, фінансової стійкості тощо). Порівняння з галузевими нормами або середніми показниками ринку. Коефіцієнтний аналіз дозволяє оцінити поточний фінансовий стан підприємства, визначити слабкі місця, напрями покращення, а також слугує основою для прогнозування та виявлення ризиків.

3. Аналіз відхилень (budget vs actual) або план-факт аналіз. Порівняння фактичних результатів (виручки, витрат, прибутку) з плановими чи бюджетними показниками. Виявлення відхилень, аналіз причин: чи то через зовнішні обставини,

чи через внутрішні проблеми.

4. Факторний аналіз. Визначення впливу окремих факторів на зміну результативних показників (виручки, прибутку, собівартості, витрат). Методи елімінування, ланцюгових підстановок, індексний метод, метод різниць. Наприклад, який внесок мала зміна обсягів продажів, цін, структури витрат, продуктивності використання ресурсів.

5. SWOT-аналіз. Аналіз сильних (Strengths) і слабких (Weaknesses) сторін, можливостей (Opportunities) і загроз (Threats). Характеристика ресурсів підприємства, внутрішніх можливостей чи обмежень, а також зовнішніх факторів – ринок, конкуренти, законодавство, технології. SWOT-аналіз корисний на стратегічному рівні: при формуванні стратегії, вхідних інвестицій, визначенні напрямків розвитку чи змін бізнес-моделі.

6. Бізнес-процесне моделювання. Картографування чи моделювання процесів (Business Process Modelling): визначення бізнес-процесів, етапів, відповідальних, ресурсів, часу. Використання нотацій (наприклад, BPMN), методологій структурного аналізу та проектування (IDEF0, SADT), реінжинірингу бізнес-процесів для оптимізації. Цей підхід спрямований на підвищення продуктивності, скорочення витрат, усунення вузьких місць, підвищення якості процедур обліку, документообігу, внутрішнього контролю.

7. Моделі прийняття рішень та сценарне моделювання. Побудова моделей для оцінки альтернатив, вибору між ними. Наприклад, аналіз точки беззбитковості, аналіз вигід і витрат. Сценарне моделювання (оптимістичні, базові, песимістичні сценарії).

8. Бенчмаркінг. Порівняння показників підприємства з найкращими практиками в галузі чи серед конкурентів. Визначення ключових показників ефективності (KPI), які використовують інші компанії, і спроба досягти або перевершити ці рівні. Бенчмаркінг допомагає структурувати інформацію, встановити стандарти, зрозуміти, де підприємство відстає, і дізнатись про ефективні методи.

Підприємство формує обліково-аналітичну систему, у якій бізнес-аналіз інтегрований у щоденну діяльність бухгалтерії, фінансового відділу або аналітичного відділу. Необхідно налаштувати звітність так, щоб отримувати аналітичні дані: мати деталізацію за видами діяльності, центрами відповідальності, за проектами чи підрозділами. Використання інформаційних систем: ERP-системи, модулі аналітики, BI-інструменти, звіти в Excel чи інших системах бізнес-інтелекту.

Методи бізнес-аналізу відіграють надзвичайно важливу роль у практиці бухгалтерського обліку підприємства. Вони надають можливість підприємству не лише документувати минулі події, а й аналізувати їх наслідки, передбачати майбутнє, мінімізувати ризики та максимально ефективно використовувати ресурси. Інтеграція методів бізнес-аналізу у бухгалтерський облік – це шлях до підвищення конкурентоздатності, фінансової стабільності та стійкого розвитку. Підприємства, які ігнорують ці можливості, ризикують залишитись позаду у швидкозмінному бізнес-середовищі.

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ

А. Г. Гац, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: **О. П. Атамас**, к. е. н., доцент,
кафедра обліку, оподаткування та
управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Бюджетні установи – це основні елементи публічного сектору економіки, які реалізують функції держави у сферах освіти, охорони здоров'я, культури, науки тощо. Вони фінансуються за рахунок бюджетів різних рівнів і підлягають державному фінансовому контролю. У зв'язку з реформами у сфері державних фінансів, переходом до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та підвищенням вимог до прозорості й ефективності використання бюджетних коштів, вивчення специфіки обліку і оподаткування таких установ набуває особливої актуальності.

Крім того, бюджетні установи мають свою специфіку у веденні обліку: вони не отримують прибутків у класичному розумінні, а фінансуються за кошторисами, мають обмеження у використанні коштів і часто користуються податковими пільгами. Усе це потребує особливої системи обліку, яка б дозволяла ефективно управляти бюджетними ресурсами і дотримуватись законодавчих вимог.

Залежно від різних ознак, вони поділяються на такі категорії:

1. За рівнем підпорядкованості:

Державні бюджетні установи – фінансуються з Державного бюджету України (наприклад, міністерства, державні університети, центральні органи виконавчої влади).

Місцеві бюджетні установи – утримуються за рахунок місцевих бюджетів (школи, дитячі садки, лікарні, комунальні заклади культури тощо).

2. За галузевою належністю:

Освітні (заклади загальної середньої, професійної, вищої освіти);

Медичні (лікарні, поліклініки, санаторії);

Культурні (музеї, театри, бібліотеки);

Наукові (науково-дослідні інститути);

Соціального захисту (будинки-інтернати, центри соціальних послуг);

Адміністративні (органи влади, суди, прокуратури тощо).

3. За способом фінансування:

Повністю бюджетні – утримуються виключно за рахунок бюджетних асигнувань.

Частково самофінансовані (змішані) – крім бюджетних коштів, отримують власні надходження (платні послуги, оренда, гранти тощо).

4. За організаційно-правовою формою:

Державні установи;

Комунальні установи;

Інші неприбуткові організації, що отримують бюджетне фінансування.

5. За характером діяльності:

Виробничо-обслуговуючі (надають послуги або виконують роботи);

Управлінські та контрольно-наглядові (здійснюють управління, контроль, регулювання). Ці установи виконують управлінські, соціально-культурні, науково-технічні та інші некомерційні функції.

Облік у бюджетних установах здійснюється на основі: Бюджетного кодексу України, Податкового кодексу України, Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі (НП(С)БОДС), методичних рекомендацій Міністерства фінансів України, та галузевих нормативних документів.

Доходи бюджетних установ формуються переважно з бюджетних асигнувань та власних надходжень (плата за послуги, гранти, благодійна допомога).

Витрати класифікуються відповідно до економічної класифікації видатків бюджету. Облік здійснюється за подвійним записом, із застосуванням бюджетного плану рахунків. Особлива увага приділяється виконанню кошторису як основного планового документу. Бухгалтерський облік здійснюється з використанням програмного забезпечення.

Бюджетні установи, як правило, не є платниками податку на прибуток. Проте у разі здійснення господарської діяльності (наприклад, надання платних послуг), вони можуть бути платниками:

1) Податку на додану вартість (ПДВ) – якщо здійснює оподатковувані операції (наприклад, надає платні послуги, здає в оренду майно), при цьому операції, що фінансуються з бюджету, не є об'єктом оподаткування.

2) Податку на землю і нерухомість – але, бюджетні установи можуть бути звільнені від сплати, якщо це передбачено місцевими рішеннями або законодавством (наприклад, школи, лікарні). Якщо вони здають майно в оренду - податок може сплачувати орендар.

3) Екологічний податок, рентна плата, інші місцеві збори - сплачуються лише у разі фактичного здійснення відповідних видів діяльності (наприклад, використання водних ресурсів).

Основними проблемними аспектами в бюджетних установах є:

- 1) складність ведення обліку власних надходжень;
- 2) відсутність уніфікованої методики щодо податкового обліку;
- 3) неузгодженість окремих норм Податкового і Бюджетного кодексів;
- 4) недостатнє забезпечення сучасними програмними засобами;
- 5) низька кваліфікація облікових працівників у невеликих установах.

Отже, особливості обліку і оподаткування бюджетних установ зумовлені їхньою неприбутковою природою, специфікою фінансування та підзвітності. Вони мають чітко регламентований порядок обліку доходів і витрат, обмежені податкові

зобов'язання, але водночас – складні процедури документування, звітності та контролю.

В умовах реформування системи публічних фінансів, запровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку в державному секторі (МСБОДС) та цифровізації управлінських процесів особливого значення набуває адаптація облікової політики до сучасних вимог управління бюджетними коштами.

Сучасна облікова політика бюджетних установ має ґрунтуватися на принципах законності, доцільності, єдності методологічних підходів, прозорості та контролю. Її вдосконалення передбачає гармонізацію з міжнародними стандартами, що забезпечує єдність підходів до визнання, оцінки та розкриття інформації про активи, зобов'язання, доходи і витрати, підвищуючи порівнянність звітності на національному та міжнародному рівнях. Важливим напрямом є автоматизація облікових процесів, яка реалізується через впровадження сучасних інформаційних систем, таких як “Є-Data”, “ProZorro”, “Державна казначейська служба онлайн”, що забезпечують оперативність і точність даних, мінімізують ризики помилок і зловживань. Удосконалення системи внутрішнього контролю має сприяти підвищенню ефективності використання бюджетних коштів, забезпеченню достовірності звітності та своєчасному виявленню порушень фінансової дисципліни. Водночас потребує уваги розроблення єдиних методичних підходів до формування облікової політики для різних типів бюджетних установ, що дозволить уніфікувати облікові процедури, підвищити якість фінансової інформації та забезпечити узгодженість звітності.

Важливим чинником успішного удосконалення є підвищення кваліфікації бухгалтерських працівників, розвиток їх цифрової компетентності та вміння працювати з автоматизованими системами обліку. Удосконалена облікова політика має забезпечувати баланс між гнучкістю управлінських рішень і суворим дотриманням чинного законодавства, сприяти ефективному та цільовому використанню бюджетних коштів, запобіганню фінансовим порушенням, а також зміцненню довіри до діяльності державного сектору економіки.

Список використаних джерел.

1. Безверхий К. В. Облік в бюджетних установах. Київ: Центр учбової літератури, 2020.
2. Гавриленко В. О., Кравченко О. В., Бразілій Н. М. Облік в бюджетних установах: навчальний посібник. 2019.
3. Джога Р. Т., Свірко С. В., Сінельник Л. М. Бухгалтерський облік у бюджетних установах: підручник.
4. Михайлов М. Р. Бухгалтерський облік у бюджетних установах. Київ: Центр навчальної літератури, 2020.
5. Лемішовський В. І. Бюджетні установи: облік, оподаткування та звітність. 2018.

МЕТОДИЧНІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ТА ВЕДЕННЯ ПОДАТКОВОГО ОБЛІКУ

Н. Г. Головка, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Облік і оподаткування»

*Науковий керівник: Г. Є. Павлова, д. е. н.,
професор, декан факультету обліку і фінансів,*

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Функціонування будь-якого підприємства супроводжується необхідністю сплати податкових платежів, які безпосередньо або опосередковано впливають на його фінансові результати. Недостатнє нарахування чи несвоєчасна сплата податків, подання звітності з порушенням термінів, а також помилки в організації податкового обліку призводять до застосування фінансових санкцій, штрафів і нарахування пені. Тому важливим завданням є оптимізація податкових платежів через належну організацію ефективної системи податкового обліку.

Податковий облік слід розглядати як впорядковану систему збору, реєстрації, узагальнення, зберігання та передачі інформації, необхідної для визначення податкової бази під час розрахунку податкових зобов'язань. Його ведення здійснюється на підставі даних первинних документів, згрупованих відповідно до вимог чинного податкового законодавства [3]. Податковий облік є одним із ключових інструментів функціонування податкової системи. Його правильне ведення та своєчасне відображення податкових операцій у звітності становлять важливу умову ефективної фінансово-господарської діяльності підприємства.

Надійне облікове забезпечення податкової звітності має особливе значення, оскільки система фінансових санкцій за порушення у сфері податкового обліку є досить суворою. Помилки при нарахуванні податків або складанні звітності можуть призвести до значних штрафних наслідків. Тому ефективне функціонування податкової системи потребує чіткого законодавчого регулювання всіх елементів податкового обліку, що й визначає актуальність дослідження цієї проблематики.

Податковий облік можна визначити як цілеспрямовану діяльність підприємства, спрямовану на створення, впорядкування та постійне вдосконалення системи обліку податкових операцій. Його метою є забезпечення податкових органів достовірною та повною інформацією, необхідною для контролю за правильністю обчислення і сплати податкових зобов'язань, а також дотримання строків подання податкової звітності [5]. Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», основою організації та методології ведення обліку на підприємстві є його облікова політика. Вона визначає сукупність принципів, методів і процедур, що застосовуються під час ведення фінансового, податкового та управлінського обліку [1].

Бухгалтерський і податковий облік мають різну спрямованість і виконують відмінні функції. Основна мета бухгалтерського обліку полягає у формуванні достовірної та повної інформації про фінансовий стан підприємства, яка є корисною для інвесторів, кредиторів та інших зацікавлених користувачів. Натомість податковий облік виконує переважно фіскальну та регуляторну функції, забезпечуючи контроль за правильністю нарахування й сплати податків.

Враховуючи різницю у цілях, між цими двома системами обліку неминуче виникають певні розбіжності. При цьому бухгалтерський облік ґрунтується на впорядкованій системі реєстрів і затвердженому Плані рахунків, що забезпечує високий рівень достовірності фінансових показників. Податкова звітність, своєю чергою, формується на основі даних фінансового обліку.

Незважаючи на різне призначення бухгалтерського та податкового обліку, існує об'єктивна потреба у їх узгодженні та аналізі причин відхилень між показниками цих систем. Загальні принципи організації й методичку ведення обліку розрахунків за податковими платежами визначають Положення (стандарт) бухгалтерського обліку та Податковий кодекс України [2].

Слід зазначити, що у бухгалтерському та податковому обліку застосовуються різні реєстри та первинні документи. У бухгалтерському обліку первинними документами є типові форми, затверджені відповідними нормативно-правовими актами. Основними реєстрами бухгалтерського обліку виступають журнали, відомості та інші форми аналітичного й синтетичного узагальнення даних.

У податковому обліку чітко регламентованим є лише порядок ведення обліку з податку на додану вартість (ПДВ). Облік податку на прибуток здійснюється за допомогою Книги обліку доходів і витрат, тоді як для інших податків законодавством не встановлено конкретних вимог щодо форм первинних документів і реєстрів.

Під час формування наказу (розпорядження, положення чи рішення) про облікову політику підприємства доцільно включати окремий розділ «Організація податкового обліку». Його зміст і структура повинні відповідати вимогам чинного законодавства та нормативних актів, а також висвітлювати аспекти, не деталізовані в Податковому кодексі України.

Список використаних джерел.

1. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві: Закон України від 16.01.2020 р. № 466-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466-20#Text>
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ТА РОЗРАХУНКІВ ІЗ ПРАЦІВНИКАМИ В УМОВАХ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ ТА ХМАРНИХ СЕРВІСІВ

Л. В. Декет, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,

ОПП «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: О. В. Чернецька, к. е. н.,

доцент, кафедра обліку, оподаткування

та управління фінансово-економічною безпекою,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

У сучасних умовах цифрової трансформації бізнесу дедалі більшого значення набуває автоматизація та цифровізація облікових процесів, зокрема — обліку і розрахунків із працівниками. Заробітна плата є однією з найважливіших статей витрат підприємства, тому ефективна організація її обліку та контролю має не лише бухгалтерське, а й управлінське значення. Вчені наголошують, що «сьогодні електронний документообіг все більше інтегрується в повсякденну діяльність підприємств і державних установ, стаючи стандартом для ефективного управління інформацією» [1]. Цифрові технології, хмарні сервіси, а також електронний документообіг створюють нові можливості для спрощення, прискорення та підвищення точності цих процесів.

Цифровізація обліку та розрахунків із працівниками — це процес переходу від паперових, ручних або частково автоматизованих операцій до повністю електронної, автоматизованої системи на основі сучасного програмного забезпечення, хмарних платформ та інтегрованих ІТ-рішень. Такий підхід охоплює не лише автоматичне нарахування заробітної плати, а й облік податків, утримань, взаємодію з ДПС через електронні канали, формування звітності, ведення електронних трудових книжок, електронний підпис тощо. Основна мета цифровізації — підвищення прозорості, оперативності, достовірності облікових даних, зменшення впливу людського фактору, зниження адміністративних витрат та покращення взаємодії між бухгалтерією, працівниками та контролюючими органами.

Використання систем електронного документообігу в обліку заробітної плати дозволяє підприємствам: вести електронні таблиці обліку робочого часу; укладати та зберігати трудові договори в електронній формі; підписувати розрахункові листки за допомогою кваліфікованого електронного підпису; оперативно подавати звітність до контролюючих органів (ПФУ, ДПС, ФСС тощо); зменшити витрати на друк, доставку та архівацію паперових документів. Одним з ключових елементів переходу до електронного документообігу стало запровадження електронної трудової книжки. через портал Пенсійного фонду України, що значно полегшує доступ до інформації як для бухгалтерії, так і для самих працівників.

Хмарні рішення стали ефективною альтернативою локальним бухгалтерським програмам. Їх використання у сфері розрахунків із працівниками має низку суттєвих переваг, зокрема, доступ до даних з будь-якої точки світу (через інтернет); збереження інформації в безпечному середовищі з автоматичним резервним

копіюванням; автоматичне оновлення програмного забезпечення відповідно до змін у законодавстві; легка інтеграція з банківськими сервісами, системами звітності та автоматизованими управлінськими рішеннями; можливість використання мобільних додатків для бухгалтерів, керівників і самих працівників.

У найближчі роки можна очікувати суттєвого розширення функціоналу цифрових рішень у сфері обліку заробітної плати. Серед перспективних напрямів можна відзначити інтеграцію з державними реєстрами, що передбачає автоматичний обмін даними з ПФУ, ДПС, Мінсоцполітики, що зменшує навантаження на бухгалтерів і мінімізує ризик помилок. Розвиток самосервісів для працівників завдяки функціонуванню персональних кабінетів дозволить працівнику самостійно переглядати розрахункові листки, подає заяви, змінює реквізити для виплат тощо. Для прогнозування фонду оплати праці, оптимізації витрат, виявлення аномалій у нарахуваннях можливим є використання штучного інтелекту та аналітики. Також перспективним є автоматизоване кадрове адміністрування, а саме, цифрове управління кадровими процесами: від прийому на роботу до звільнення, із веденням повного електронного дос'є працівника.

Попри суттєві переваги, цифровізація обліку заробітної плати супроводжується і певними викликами. З огляду на конфіденційність зарплатних даних, важливо дотримуватись вимог щодо захисту персональних даних та використовувати сертифіковані засоби шифрування. Також відзначимо в окремих випадках опір персоналу, оскільки працівники, які звикли до традиційної «паперової» бухгалтерії, можуть не одразу прийняти нові технології. Малі підприємства або підприємства в сільській місцевості можуть не мати достатнього технічного забезпечення або стабільного інтернету. Підсумовуючи вищезазначене, виділимо твердження вчених, що «впровадження цифрових технологій потребує організаційної адаптації бізнесу та забезпечення навчання персоналу відповідно до нових технологічних вимог» [2].

Отже, цифровізація обліку і розрахунків із працівниками – це не просто технологічний тренд, а необхідність для сучасного підприємства. Впровадження електронного документообігу та хмарних сервісів дозволяє кардинально змінити підхід до обліку заробітної плати, зробити його більш гнучким, оперативним та безпечним. У результаті підприємство отримує не лише технологічну перевагу, але й формується як соціально відповідальний роботодавець, що дотримується принципів відкритості та інноваційності. Водночас успішна цифровізація вимагає комплексного підходу: наявності сучасного програмного забезпечення, захисту даних, кадрової підготовки персоналу та підтримки з боку держави.

Список використаних джерел.

1. Ковальова В. І., Литовченко О. Ю., Куц Н. В. Стандарти, впровадження та перспективи цифровізації документообігу в Україні. Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки. 2024. № 80. С.139–145.
2. Талах Т., Голячук Н. Цифровізація обліку для забезпечення ефективного розвитку бізнесу. Економіка та суспільство. 2025. № 71. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-12>

АУДИТ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ: ОСОБЛИВОСТІ, КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ТА ПОСЛІДОВНІСТЬ КОНТРОЛЬНИХ ПЕРЕВІРОК

*Д. С. Долгіх, І. В. Саламашенко, здобувачі другого (магістерського) рівня
вищої освіти, ОПП «Облік і оподаткування»*

*Науковий керівник: І. П. Приходько, д. н. з держ. упр.,
професор, кафедра обліку, оподаткування*

*та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

Виробничі запаси є однією з ключових складових оборотних активів підприємства. У процесі господарської діяльності суб'єкти господарювання використовують значні обсяги таких запасів, що зумовлює важливість належної організації їх обліку. Бухгалтерський облік виступає основним джерелом достовірної інформації, необхідної для ефективного управління діяльністю підприємства.

У сучасних динамічних умовах господарювання прийняття обґрунтованих управлінських рішень потребує своєчасного та надійного інформаційного забезпечення. Разом із тим складність організації обліку виробничих запасів, неузгодженість окремих положень нормативно-правових актів, зміни у структурі фінансової та статистичної звітності, а також можливі викривлення бухгалтерських даних можуть спричинити недостовірність інформації про цей вид активів.

Важливе значення у процесі аудиторської перевірки має належне інформаційне забезпечення, яке повинно включати повний комплекс документів, що відображають облік цієї складової оборотних активів.

Під час планування аудиторської перевірки аудитор має чітко визначити мету та завдання незалежного дослідження. Відповідно до вимог Міжнародного стандарту аудиту 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до міжнародних стандартів аудиту», основною метою аудиту виробничих запасів є отримання обґрунтованої впевненості в тому, що інформація, наведена у фінансовій звітності, не містить суттєвих викривлень через помилки чи шахрайство та відповідає вимогам нормативно-правових актів і застосованої концептуальної основи фінансової звітності [1, с. 98].

Багатогранність аудиторського дослідження зумовлює необхідність чіткої ідентифікації основних напрямів аудиту виробничих запасів, зокрема:

- перевірка фактичної наявності виробничих запасів за їх окремими складовими;
- оцінка дотримання положень облікової політики підприємства щодо обліку виробничих запасів;
- перевірка правильності визначення їх первісної вартості;

- аналіз коректності оцінки вибуття виробничих запасів;
- перевірка правильності оформлення та ведення документів, що підтверджують операції з надходження, зберігання та руху запасів;
- контроль достовірності відображення узагальненої інформації про запаси у фінансовій звітності, зокрема у формі №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» у статті «Запаси» (рядок 1100) та у формі №5 «Примітки до річної фінансової звітності» у розділі VIII «Запаси» (рядки 800–910);
- перевірка взаємоузгодженості показників обліку виробничих запасів у формі №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» з відповідними даними інших форм фінансової звітності.

Важливою складовою аудиторського процесу є отримання достатніх і прийнятних аудиторських доказів. Відповідно до вимог МСА 501 «Аудиторські докази - спеціальні положення щодо окремих елементів», аудитор зобов'язаний забезпечити належне підтвердження наявності та стану запасів шляхом участі у проведенні їх інвентаризації, за винятком випадків, коли це неможливо здійснити на практиці.

Метою участі аудитора в інвентаризації є:

- оцінка інструкцій та процедур, розроблених управлінським персоналом для відображення в обліку та контролю результатів інвентаризації;
- спостереження за процесом підрахунку запасів, який проводиться працівниками підприємства;
- інспектування фактичної наявності запасів; – виконання контрольних перерахунків;
- здійснення аудиторських процедур щодо кінцевих даних інвентаризації для перевірки їх відповідності фактичним результатам перевірки запасів [1, с. 453].

Аудит виробничих запасів підприємства, з урахуванням особливостей його діяльності, має бути спрямований на перевірку тверджень керівництва щодо цієї складової оборотних активів, відображених у фінансовій звітності, із застосуванням відповідних методів і процедур планування, організації та виконання окремих аудиторських процедур, а також для формування підсумкової думки аудитора щодо достовірності фінансової звітності підприємства в цілому. Тому на початковому етапі перевірки важливо чітко ідентифікувати відповідні твердження для кожної статті фінансової звітності.

Список використаних джерел.

1. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду іншого надання впевненості та супутніх послуг. Видання 2016–2017 р. Міжнародна федерація бухгалтерів. Аудиторська палата України. Київ. 2018. Ч.1. 1142 с.

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ СТАТИСТИКИ В ОБЛІКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

О. Л. Дубина, старший викладач, кафедра обліку,
оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Статистика відіграє ключову роль в обліковій діяльності підприємства, оскільки вона забезпечує систематичний збір, обробку та аналіз кількісної інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень. Облік, як основа фінансової інформації, без статистичної обробки не може ефективно виконувати свою функцію, адже саме статистичні методи дозволяють перетворити розрізнені дані в узагальнені показники, що відображають реальний стан господарської діяльності. Значення статистики в обліковій діяльності також полягає у забезпеченні об'єктивності та достовірності інформації, необхідної для контролю і аудиту. Завдяки використанню статистичних методів, підприємство може здійснювати порівняльний аналіз власних показників з галузевими або середніми ринковими даними, оцінювати рівень фінансової стабільності та продуктивності. Таким чином, статистика стає не просто інструментом обробки даних, а важливим елементом управлінської діяльності, який забезпечує ефективність, прозорість та стратегічне планування діяльності підприємства.

Актуальність використання статистики в обліковій діяльності підприємства зумовлюється зростанням обсягів інформації та складністю управлінських процесів у сучасних умовах господарювання. Статистичні методи дозволяють забезпечити систематичність і точність облікових даних, що є основою для оперативного контролю, аналізу та прийняття стратегічних рішень. Умови ринкової економіки потребують від підприємств не лише ведення обліку, а й глибокого статистичного аналізу, який сприяє підвищенню ефективності використання ресурсів, оптимізації витрат та формуванню конкурентних переваг.

Статистика значно покращує управління підприємством, оскільки вона забезпечує систематичний збір, обробку та аналіз даних, що створює інформаційну основу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Завдяки статистичним методам керівники отримують можливість оцінювати фактичний стан діяльності підприємства, виявляти тенденції та закономірності, а також прогнозувати майбутні результати. Це дозволяє планувати діяльність більш ефективно, зменшувати ризики та оптимізувати використання ресурсів.

Інструменти статистики – це методи та засоби збору, обробки, узагальнення та аналізу даних для отримання достовірної інформації про діяльність підприємства. До основних інструментів належать:

- статистичні методи обробки даних (узагальнення, групування, індексація, коефіцієнти, середні величини);
- графічні методи (діаграми, графіки, гістограми, тренди) для візуалізації даних;

- аналітичні методи (кореляційний, регресійний аналіз, факторний аналіз) для визначення взаємозв'язків та прогнозування;
- показники та індекси, які використовуються для оцінки результатів діяльності;
- методи порівняння (аналогія, інтервальні та відносні порівняння) — для оцінки змін та ефективності.

Використання статистичних інструментів дозволяє порівнювати результати роботи різних підрозділів, аналізувати динаміку фінансових показників та оцінювати вплив управлінських рішень на ефективність діяльності. Вони дозволяють формувати показники, що є основою для розробки стратегічних планів, бюджетів і програм розвитку підприємства.

Крім того, статистика підвищує точність контролю за виконанням планів, своєчасністю розрахунків та дотриманням фінансової дисципліни. Вона сприяє підвищенню прозорості діяльності, створюючи умови для своєчасного виявлення відхилень від планових показників і прийняття заходів щодо їх усунення.

Впровадження інструментів статистики на підприємстві супроводжується низкою суттєвих проблем, що зумовлюють складність їх ефективного застосування в обліковій діяльності. По-перше, недостатній рівень автоматизації облікових процесів часто призводить до того, що статистичний аналіз виконується вручну або з використанням застарілих програмних засобів. Це знижує швидкість обробки даних, збільшує ризик помилок та ускладнює своєчасне отримання необхідної інформації.

По-друге, проблема полягає у відсутності стандартизованих методик збору, обробки та аналізу статистичної інформації. Це ускладнює порівняння результатів між підрозділами та підприємствами, а також може призводити до суб'єктивності в оцінці показників. Наявність різних підходів і методів аналізу створює розбіжності у результатах, що знижує довіру до аналітичної інформації.

По-третє, часто підприємства стикаються з нестачею кваліфікованих кадрів, які володіють знаннями сучасних статистичних методів і здатні ефективно інтегрувати їх у систему обліку. Це обмежує потенціал використання статистики як інструменту управління.

Також значною перешкодою є високі витрати на впровадження сучасних інформаційних систем та програмних продуктів для статистичного аналізу, особливо для малих і середніх підприємств. Нарешті, проблема полягає у недостатній інтеграції статистичних інструментів з існуючими обліковими системами та процесами управління. Це призводить до розриву між накопиченням даних і їх аналітичною обробкою, що знижує ефективність прийняття управлінських рішень. Отже, статистика в обліковій діяльності підприємства виконує ключову роль як інструмент забезпечення точності, системності та аналітичної глибини облікової інформації. Її використання сприяє підвищенню ефективності управління, формуванню стратегічних рішень та забезпеченню прозорості діяльності підприємства в умовах сучасної економіки.

ОБЛІК РОЗРАХУНКІВ ЗА ЄДИНИМ СОЦІАЛЬНИМ ВНЕСКОМ ТА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ

М. В. Єрмолаєва, к. е. н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування,

С. В. Тютюнник, к. е. н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування,

Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, Україна

Ключовою складовою системи соціального страхування України є Єдиний соціальний внесок. Він є інструментом забезпечення державних соціальних гарантій, що гарантує держава своїм громадянам. Його нарахування, сплата та облік здійснюються відповідно до Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» №2464-VI від 8 липня 2010 року. Згідно з цим Законом, платниками ЄСВ є всі роботодавці, самозайняті особи, фізичні особи-підприємці та інші категорії осіб, визначені законодавством. Метою сплати ЄСВ є накопичення фінансового ресурсу для надання компенсацій втрати заробітку внаслідок непрацездатності, тимчасового безробіття, пенсійного забезпечення [1].

На облікову службу підприємств покладена відповідальність за забезпечення достовірного відображення зобов'язань підприємства перед державними цільовими фондами та своєчасне здійснення розрахунків. Облік ведеться відповідно до вимог НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», НП(С)БО 11 «Зобов'язання» та НП(С)БО 16 «Витрати», які передбачають правильне визначення витрат на оплату праці та нарахування на неї.

На практиці облік ЄСВ здійснюється рахунку 65 «Розрахунки за страхуванням» на субрахунку 651 «За розрахунками із загальнообов'язкового державного соціального страхування». Нарухування ЄСВ здійснюється за ставкою 22% від бази нарахування, яка включає заробітну плату, винагороди за договорами цивільно-правового характеру, лікарняні тощо.

Аналітичний облік розрахунків за ЄСВ доцільно вести у розрізі працівників, структурних підрозділів, видів виплат. Це забезпечує можливість контролю за

правильністю розрахунків і своєчасністю сплати внеску, а також дає змогу формувати достовірну звітність [2].

ЄСВ виконує не тільки функцію соціального забезпечення, але й стимулює становлення соціальної відповідальності бізнесу. Соціальна відповідальність бізнесу в сучасних умовах розглядається як невід’ємна складова сталого розвитку підприємства та суспільства загалом. Одним із найважливіших проявів такої відповідальності є сумлінне виконання обов’язків зі сплати ЄСВ, адже саме за рахунок цих надходжень формується фінансова основа системи соціального страхування України.

Підприємства, які сумлінно та чесно ставляться до сплати ЄСВ, демонструють не лише правову, а й етичну позицію щодо забезпечення добробуту своїх працівників. Вчасне та повне нарахування внеску є гарантією того, відпрацьований працівником період буде зараховано до його страхового стажу і гарантує право на пенсійне забезпечення у майбутньому. Виконання зобов’язань із ЄСВ є елементом соціально відповідальної внутрішньої політики підприємства, що зміцнює довіру трудового колективу та партнерів до власника бізнесу.

З іншого боку, якщо підприємство дотримується принципу доброчесності в питаннях нарахування та сплати ЄСВ, це суттєво знижує ризик санкцій з боку податкової системи та формує позитивний імідж бізнесу. Соціальна і фінансова прозорість щодо виплат працівникам і справляння ЄСВ є важливим показником сталого розвитку.

Список використаних джерел.

1. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування: закон України від 08.07.2010 р. № 2464. Дата оновлення 05.10.2025 р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text>

2. Левченко З. М., Тютюнник С. В., Єрмолаєва М. В. Організація бухгалтерського обліку, звітності й аналізу праці та її оплати. Інфраструктура ринку. 2020. № 46. С. 106-112. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1513256>

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

І. Є. Зуєва, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,

ОПП «Облік і оподаткування»

***Науковий керівник: Л. М. Васільєва, д. н. з держ. упр.,
професор, кафедра обліку, оподаткування***

та управління фінансово-економічною безпекою,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Основною метою організації обліку витрат є створення достовірної інформації про структуру й величину витрат за елементами, місцями їх виникнення та об'єктами витрат, що дає змогу проводити аналіз, формувати цінову політику, планувати і контролювати виробничі процеси.

Ключовим елементом організації обліку є чітке класифікування витрат за ознаками, що відповідають задачам управління: за економічними елементами, за калькуляційними статтями, за центрами відповідальності, за змінністю залежно від обсягу виробництва та за відношенням до продукції. Така класифікація забезпечує різні рівні деталізації та аналізу – від загального контролю за собівартістю до виявлення точок неефективності на окремих ділянках виробництва. В умовах ринку особливого значення набуває деталізація непрямих витрат для правильного розподілу їх між продукційними об'єктами, що дозволяє уникати спотворення собівартості окремих видів продукції.

Методологічні підходи до обліку витрат зазнають суттєвих змін у бік більшої практичної орієнтованості на управлінські потреби. Традиційні методи повного поглинального обліку доповнюються або замінюються методами управлінського обліку, такими як маржинальний облік, облік за видами діяльності (Activity-Based Costing), стандартизований облік витрат зі звітністю про відхилення і нормативний облік. Впровадження АВС дозволяє більш точно розподіляти непрямі витрати за видами діяльності та виявляти неефективні операції, що критично для підприємств зі складною виробничою структурою та широким асортиментом продукції. Нормативний і стандартний облік дають можливість проводити оперативний аналіз відхилень та впроваджувати коригувальні заходи [3].

Організація обліку витрат повинна базуватися на принципах відповідальності і централізації управління із застосуванням центрів витрат та центрів прибутку. Центри відповідальності забезпечують виділення окремих ділянок, за які конкретні менеджери відповідають, що стимулює економію ресурсів і підзвітність. Успішна організація передбачає розробку чітких регламентів, інструкцій та типових форм облікових документів для збору інформації, що знижує ризик помилок і забезпечує єдність облікового підходу на підприємстві.

Важливою складовою удосконалення обліку є автоматизація обробки даних. Впровадження сучасних інформаційних систем класу ERP, інтегрованих облікових та виробничих модулів, дозволяє отримувати оперативні дані про витрати в режимі

близькому до реального часу, здійснювати автоматичний розподіл затрат, вести облік за номенклатурними позиціями та партіями, а також формувати звіти для менеджменту. Автоматизація зменшує ручну працю, підвищує точність обліку та дає змогу концентрувати увагу фахівців на аналітиці та прийнятті рішень.

Система бюджетування та планування витрат є невід'ємною частиною управлінського обліку. Бюджети повинні формуватися з урахуванням стратегії підприємства, сезонності виробництва та ринкових прогнозів. Регулярні порівняння планових показників із фактичними та аналіз відхилень дозволяють виявляти причини перевищень витрат та оперативно впроваджувати коригувальні заходи [1].

Контроль витрат повинен поєднувати внутрішній аудит, систему внутрішнього контролю та ефективну звітність. Внутрішній аудит оцінює відповідність облікових процедур, достовірність даних та ефективність використання ресурсів. Впровадження системи внутрішнього контролю з розподіленням повноважень, правилами документування операцій та процедур верифікації знижує ризики шахрайства і помилок. Регулярна звітність для менеджменту – короткі оперативні звіти, розгорнуті аналітичні звіти та табличні матеріали для прийняття рішень – повинна бути простою для інтерпретації і орієнтованою на конкретні управлінські питання.

Роль аналітики у вдосконаленні обліку витрат важко переоцінити. Аналіз собівартості за калькуляційними статтями, аналіз змінності витрат, аналіз точок беззбитковості, розрахунок маржинального доходу, варіантний аналіз та моделювання сценаріїв дозволяють приймати оптимальні рішення щодо ціноутворення, обсягів виробництва, асортиментної політики та інвестицій у модернізацію виробництва [2].

Питання мотивації персоналу також впливає на успішність обліку витрат. Без належної кваліфікації бухгалтерів і економістів, без розуміння менеджерами важливості контролю витрат, впроваджені методики залишаються лише формальними. Тому необхідні системи підвищення кваліфікації, чітке розподілення обов'язків, а також мотиваційні програми для працівників, пов'язані з досягненням цілей економії та підвищення продуктивності.

Реалізація заходів щодо удосконалення обліку витрат передбачає поетапний підхід: проведення діагностики існуючої системи, визначення пріоритетних напрямів вдосконалення, розробка проекту змін із визначенням технічних та кадрових ресурсів, впровадження автоматизованої інформаційної платформи, навчання персоналу та тестування нових процедур у реальних умовах. Особлива увага має приділятися документуванню нових процедур та розробці методичних матеріалів для забезпечення незмінності підходів при зміні кадрів.

Список використаних джерел.

1. Михальська О. Л., Швець В. Г. Управлінський облік та аналіз виробничих витрат: монографія. Київ: Кондор, 2019. 224 с.
2. Чебанова Н. В., Ревуцька Л. Є. Управлінський облік: навчальний посібник. Харків: УкрДУЗТ, 2016. 218 с.
3. Задорожний З.-М. В., Муравський В. В., Семанюк В. З., Омецінська І. Я. Управлінський облік: підручник. Тернопіль: ЗУНУ, 2023. 296 с.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ГРОШОВИХ КОШТІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

І. О. Ілюк, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: **О. С. Ткаченко**, к. е. н.,
доцент, кафедра обліку, оподаткування
та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Об'єктивна і чітка організація бухгалтерського обліку і звітності про рух грошових коштів – необхідна умова ефективного управління. Таким чином, актуальним є питання формування якісної бухгалтерської та аналітичної інформації про грошові кошти та їх еквіваленти при застосуванні міжнародних стандартів фінансової звітності і зміні нормативно-правової бази бухгалтерського обліку та звітності.

Законність операцій з грошовим коштами регулюється чинним законодавством України та визначається на підставі нормативних документів. На наш погляд, рівні нормативного регулювання організації обліку і контролю грошових коштів можна схематично представити як ієрархічну таблицю із 4 рівнів (табл. 1).

Таблиця 1. Система нормативно-правового регулювання інформаційного
забезпечення операцій з грошовими коштами

І рівень - Міжнародні нормативно-правові акти				
МСБО 7 «Звіт про рух грошових коштів»		МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів»		МСБО 29 «Фінансова звітність в умовах
ІІ рівень – Національні нормативно-правові документи				
ЗУ «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність»	ЗУ «Про банки та банківську діяльність»	ЗУ «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій в сфері торгівлі, громадського харчування		Податковий Кодекс ЗУ «Про Національний банк України»
ІІІ рівень – Підзаконні-нормативно правові акти				
НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»		НП(С)БО № 21 «Вплив змін валютних курсів»		НП(С)БО № 22 «Вплив інфляції»курсів»
ІV рівень – Інструкції, положення державного рівня				
Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій.	Положення про ведення касових операцій у національній валюті в України	Інструкція №146 «Про порядок відкриття та використання рахунків у національній та іноземній валюті»	Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності	Інструкція по інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, коштів і документів та розрахунків

Перший рівень нормативного регулювання – це міжнародні нормативно-правові акти, зокрема Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 «Звіт про

рух грошових коштів» в редакції від 01.01.2012 р. – визначає вимоги щодо надання інформації про минулі зміни грошових коштів суб'єкта господарювання та їх еквівалентів за допомогою звіту про рух грошових коштів, який розмежовує грошові кошти протягом періоду від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємств і організацій.

МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів» і МСБО 29 «Фінансова звітність в умовах гіперінфляції», дія яких спрямована на регулювання операцій з грошовими коштами та їх еквівалентами. Відповідно до МСФЗ 29 «Фінансова звітність в умовах гіперінфляції» монетарні статті не переоцінюються, оскільки вони вже виражені в грошових одиницях, що діють на кінець звітного періоду. В МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів» визначено порядок отримування фіксованої або визначеної кількості одиниць певної валюти.

Другий рівень нормативного регулювання – Національні нормативно-правові акти, які складаються з чотирьох підрівнів. Основним нормативним актом з бухгалтерського обліку є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», який забезпечує одноманітність обліку майна, зобов'язань, господарських операцій, складання і надання користувачам необхідної достовірної інформації про майновий стан підприємств, їхні доходи і витрати. Він встановлює єдині правові і методологічні засади організації та ведення бухгалтерського обліку в Україні.

Закон України «Про банки і банківську діяльність» регулює правове забезпечення стабільного розвитку і діяльності банків в Україні і створення належного конкурентного середовища на фінансовому ринку, забезпечення захисту законних інтересів вкладників і клієнтів банків, створення сприятливих умов для розвитку економіки України та підтримки вітчизняного товаровиробника.

Закон України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій в сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» цей Закон визначає правові засади застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг. Дія його поширюється на усіх суб'єктів господарювання їх господарські одиниці та представників суб'єктів господарювання, які здійснюють розрахункові операції у готівковій та/або безготівковій формі.

Закон України «Про Національний банк України (далі – Національний банк) є центральним банком України, особливим центральним органом державного управління, юридичний статус, завдання, функції, повноваження і принципи організації якого визначаються Конституцією України, цим Законом та іншими законами України.

Податковий кодекс України регулює відносини, що «виникають у сфері справляння податків і зборів, зокрема визначає вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час адміністрування податків, а також відповідальність за порушення податкового законодавства.

Третій рівень – підзаконні-нормативно правові акти, який представлений

НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначаються зміст і форма звіту про рух грошових коштів та загальні вимоги розкриття його статей.

НП(С)БО 22 «Вплив інфляції» визначає порядок коригування фінансової звітності, яка оприлюднюється, на вплив інфляції та загальні вимоги до розкриття інформації про неї у примітках до фінансової звітності протягом звітного періоду.

НП(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів» визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про операції в іноземних валютах та відображення показників статей фінансової звітності господарських одиниць за межами України в грошовій одиниці України.

Четвертий рівень представлений «Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій» ця інструкція «встановлює призначення і порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку для узагальнення методом подвійного запису інформації про наявність і рух активів, капіталу, зобов'язань та факти фінансово-господарської діяльності підприємств, організацій та інших юридичних осіб (крім банків, бюджетних установ та підприємств, які відповідно до законодавства складають фінансову звітність за міжнародними стандартами фінансової звітності) незалежно від форм власності, організаційно-правових форм і видів діяльності, а також виділених на окремий баланс філій, відділень та інших відособлених підрозділів юридичних осіб. Ведення позабалансових рахунків здійснюється за простою системою (без застосування методу подвійного запису).

Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні розроблено відповідно до Закону України «Про Національний банк України» і визначає порядок ведення касових операцій у національній валюті України юридичними особами (крім банків) та їх відокремленими підрозділами незалежно від організаційно-правової форми та форми власності, органами державної влади та органами місцевого самоврядування під час здійснення ними діяльності з виробництва, реалізації, придбання товарів чи іншої господарської діяльності, фізичними особами, які здійснюють підприємницьку діяльність, фізичними особами.

Інструкція № 492 «Про порядок відкриття та використання рахунків у національній та іноземній валюті» регулює «правовідносини, що виникають під час відкриття банками, їх відокремленими підрозділами, які здійснюють банківську діяльність від імені банку, та філіями іноземних банків в Україні». Таким чином, основною проблемою нормативного забезпечення регулювання організації обліку і контролю грошових коштів на підприємстві є відсутність регулюючих їх положень. Це спотворює інформацію про грошові кошти в національній валюті.

Сьогодні в Україні існує досить багато нормативних актів, що регулюють облік грошових коштів і грошових коштів. Однак для більш ефективної організації бухгалтерського обліку необхідно привести українське законодавство у відповідність до вимог МСФЗ. Чітка і чітка організація обліку і звітності про рух грошових коштів – необхідна умова ефективного управління. Державне регулювання грошових відносин засноване на достовірному обліку грошових коштів господарюючих суб'єктів, оскільки є механізмом запобігання фінансових махінацій і правопорушень.

ПІДХОДИ ДО АВТОМАТИЗАЦІЇ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ ТОВАРНО-МАТЕРІАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ: СУЧАСНИЙ СТАН

Н. М. Ісак, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,

ОПП «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: О. В. Чернецька, к. е. н.,

доцент, кафедра обліку, оподаткування

та управління фінансово-економічною безпекою,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

У сучасних умовах господарювання ефективно управління товарно-матеріальними цінностями є важливим чинником забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Підтримуємо думку Шепель І.В., що «зміна умов господарювання здійснила значний вплив на систему бухгалтерського обліку та контролю, з необхідністю переосмислення організаційних підходів до комплексної автоматизації обліку господарської діяльності підприємства» [2]. З огляду на зростання обсягів інформації, швидкості обміну даними та необхідності точного контролю за рухом ресурсів, актуальним стає питання автоматизації обліку і контролю товарно-матеріальних цінностей.

На думку Сороколіт М., «автоматизовані системи знижують ймовірність людських помилок і зменшують час, необхідний для виконання рутинних завдань, таких, як введення даних, опрацювання транзакцій та генерація звітів» [1]. Автоматизація обліку товарно-матеріальних активів передбачає використання сучасних інформаційних технологій для збирання, обробки, зберігання і передачі даних про рух, залишки, оцінку та використання матеріально-виробничих запасів підприємства. Це дозволяє значно підвищити оперативність управлінських рішень, зменшити вплив людського фактору, уникнути помилок та оптимізувати внутрішні бізнес-процеси.

На сьогоднішній день можна виокремити кілька основних підходів до автоматизації обліку і контролю товарно-матеріальних цінностей. Найпоширенішим інструментом автоматизації є бухгалтерські системи, які містять модулі для обліку запасів, закупівель, складу, логістики, а також інтегруються з бухгалтерським і податковим обліком. Перевагою таких рішень є системність, гнучкість налаштувань та підтримка локального законодавства. Впровадження комплексних платформ, що охоплюють всі основні функціональні напрями діяльності підприємства, так званих ERP – систем, в контексті управління запасами дозволяє відстежувати кожну операцію з товарно-матеріальними цінностями в режимі реального часу, забезпечують контроль за рівнем запасів, автоматичне формування замовлень постачальникам, аналіз ефективності використання ресурсів.

Використання спеціалізованих програмних рішень, що орієнтовані на автоматизацію складської логістики, забезпечує високоточний облік залишків, контроль руху товарів, оптимізацію розміщення продукції, облік серійних номерів, штрихкодів, RFID-ідентифікацію тощо. Такі системи часто інтегруються з

автоматизованими системами управління для забезпечення єдиного інформаційного простору. Усе більшої популярності набувають хмарні рішення, які забезпечують доступ до облікової системи з будь-якої точки світу. Вони зручні для малого та середнього бізнесу, потребують мінімальних витрат на впровадження, оновлення та обслуговування. Інноваційні підходи передбачають використання AI-технологій для прогнозування потреб у запасах, виявлення аномалій у обліку, аналізу ефективності логістичних процесів. Системи на базі штучного інтелекту здатні здійснювати автоматичне планування закупівель, виявляти нетипові витрати або крадіжки.

На українських підприємствах рівень автоматизації обліку товарно-матеріальних цінностей суттєво різниться залежно від масштабу бізнесу, галузі, фінансових можливостей та IT-компетенцій персоналу. Великі компанії переважно використовують інтегровані ERP-системи, тоді як малий бізнес часто обмежується базовими бухгалтерськими програмами. Водночас зростає попит на хмарні рішення, зокрема серед підприємців, які працюють у сфері торгівлі, логістики, e-commerce. Суттєво зросла роль мобільних застосунків для обліку товарів, а також систем електронного документообігу. Дедалі більше компаній вдаються до інтеграції касових апаратів з обліковими програмами через API та застосовують електронні накладні й автоматичну звірку з даними постачальників.

Попри позитивну динаміку, автоматизація обліку товарно-матеріальних цінностей в Україні стикається з низкою проблем, зокрема, висока вартість впровадження складних ERP-систем; опір персоналу до змін та нестача кваліфікованих фахівців; недостатній рівень цифрової культури на підприємствах; технічні труднощі з інтеграцією старих систем; проблеми з надійністю інтернет-зв'язку в деяких регіонах. У найближчі роки очікується подальша цифровізація облікових процесів, активне впровадження мобільних рішень, систем на основі IoT (Інтернет речей), блокчейну для прозорого відстеження товарного ланцюга. Розвиток хмарних технологій та SaaS-моделі (software as a service) зробить автоматизацію доступнішою навіть для мікробізнесу.

Отже, сучасні підходи до автоматизації обліку і контролю товарно-матеріальних активів демонструють широке розмаїття інструментів та рішень. Вибір конкретної системи залежить від специфіки діяльності підприємства, його масштабів, технічних можливостей та стратегічних цілей. Успішна автоматизація дозволяє не лише підвищити точність обліку, а й суттєво покращити загальну ефективність управління підприємством. Надалі важливо зосередити увагу на адаптації новітніх технологій до умов українського бізнес-середовища та підвищенні цифрової грамотності персоналу.

Список використаних джерел.

1. Сороколіт М. Автоматизація обліку в умовах цифровізації економіки: загальнотеоретичні підходи й окремі практичні питання. Галицький економічний вісник. 2024. № 4(89). С. 55–62.
2. Шепель І. В. Сучасний розвиток інформаційних систем і технологій бухгалтерського обліку. Інфраструктура ринку. 2023. № 75. С. 203–209.

ОПТИМІЗАЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ В УМОВАХ АВТОМАТИЗАЦІЇ ОБЛІКОВИХ ПРОЦЕСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

С. Р. Казімірчук, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Облік і оподаткування»

*Науковий керівник: С. В. Юрченко, к. е. н.,
доцент, кафедра обліку, оподаткування*

та управління фінансово-економічною безпекою,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

В умовах стрімкої цифровізації економіки, які характеризуються значними обсягами даних та високою динамікою бізнес-процесів, ефективність управління підприємством безпосередньо залежить від якості та оперативності облікової інформації. Традиційна організація обліку, заснована на ручній обробці, часто призводить до зниження ліквідності та платоспроможності через затримки й помилки. Це висуває необхідність оптимізації організації обліку через використання сучасних інформаційних технологій. Метою дослідження є обґрунтування ключових напрямів оптимізації облікових процесів на підприємстві шляхом їх автоматизації. Організація обліку охоплює сукупність правил, процедур та методів, які забезпечують своєчасне та достовірне відображення господарських операцій. Автоматизація – комплекс заходів, спрямованих на переведення рутинних, повторюваних облікових процедур на виконання за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення (BAS, М.Е.Дос, Вчасно тощо).

Основними ефектами від автоматизації є підвищення оперативності, звітність формується швидше, що скорочує час від закриття періоду до отримання управлінських даних., мінімізація помилок, системний контроль виключає більшість помилок, пов'язаних із людським фактором і зниження трудомісткості, щоб персонал був вільним від рутинної роботи для виконання аналітичних функцій.

Впровадження автоматизації вимагає перегляду та спрощення існуючих внутрішніх процедур (наприклад, документообігу), оскільки неефективний ручний процес, перенесений у програму, залишиться неефективним, також впровадження сучасних програмних продуктів дозволяє формувати деталізований аналітичний облік, наприклад, за контрагентами, договорами, валютою та термінами оплати. Створення єдиної інформаційної бази, що унеможливорює дублювання інформації та забезпечує її цілісність є критично важливим для великих підприємств із розгалуженою структурою. Перехід на хмарні облікові системи забезпечує гнучкість, віддалений доступ та автоматичне оновлення програмного забезпечення, що є важливим для сталості бізнесу в умовах, наприклад, війни. Забезпечення безшовної взаємодії облікової системи з іншими функціональними системами підприємства (склад, продажі, виробництво) для забезпечення наскрізного контролю та оперативного формування управлінської звітності. Автоматизовані системи надають графічні та аналітичні інструменти для регулярного фінансового

аналізу, що дозволяє не лише визначати динаміку, але й досліджувати структуру боргів та виявляти прострочені борги.

Основними напрямками аналізу є: оцінка відповідності існуючої організаційної структури обліку (кількість відділів, розподіл обов'язків) вимогам автоматизованої системи; аналіз кваліфікаційного складу бухгалтерського персоналу та його готовності до роботи в умовах цифровізації; оцінка трудомісткості та часових витрат на виконання ключових рутинних операцій (введення первинних документів, закриття періоду); аналіз кількості та характеру помилок, спричинених людським фактором, для обґрунтування потреби в автоматизації; оцінка швидкості формування внутрішньої та зовнішньої звітності; аналіз повноти та аналітичності даних, доступних керівництву для прийняття рішень (наприклад, можливість формування аналітичних звітів у розрізі Центрів фінансової відповідальності); оцінка початкових та поточних витрат на впровадження і підтримку програмного забезпечення (BAS, M.E.Doc, Вчасно тощо); розрахунок показників окупності інвестицій в автоматизацію (ROI) за рахунок скорочення часу на облік, зменшення штрафів за помилки та вивільнення ресурсів; оцінка надійності захисту облікової інформації та запобігання несанкціонованому доступу; аналіз відповідності облікової політики та документообігу вимогам обраної інформаційної системи.

Для аналітичної оцінки використовують такі показники, як коефіцієнт оперативності обліку, рівень автоматизації облікових процесів, індекс помилковості, коефіцієнт трудомісткості рутинних операцій, рівень задоволеності користувачів/керівництва обліковою інформацією, термін окупності інвестицій (ROI) у програмне забезпечення. На основі отриманих результатів формуються висновки щодо ефективності функціонування облікової системи в умовах автоматизації, якості та оперативності управлінської інформації, що надається керівництву, економічної доцільності впроваджених інформаційних технологій, потреби в подальшому удосконаленні облікової політики та організації роботи персоналу. Для підвищення ефективності організації обліку та управління процесами в умовах автоматизації доцільно:

- удосконалити систему аналітичного обліку за допомогою сучасних програмних продуктів (BAS, M.E.Doc, Вчасно тощо);
- провести реінжиніринг облікових бізнес-процесів;
- впроваджувати автоматизовану звітність та моніторинг ключових показників (KPI);
- сформувати єдину інформаційну базу та уніфікувати довідники;
- проводити регулярне навчання облікового персоналу.
- забезпечувати своєчасне оновлення програмного забезпечення.

Систематичне впровадження автоматизованих інструментів та програмних продуктів є ключовим чинником оптимізації організації обліку. Якість організації цих процесів безпосередньо впливає на ефективність роботи, ліквідність і платоспроможність суб'єкта господарювання. Автоматизація дозволяє своєчасно виявляти фінансові ризики, підтримувати стабільність діяльності та забезпечувати керівництво достовірною інформацією для прийняття управлінських рішень.

ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ ОБЛІКОМ ПРАЦІ ТА ЇЇ ОПЛАТИ

А. С. Калінець, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Облік і оподаткування»

*Науковий керівник: А. В. Мінковська, к. е. н.,
доцент, кафедра обліку, оподаткування
та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

У сучасному підприємницькому середовищі, яке динамічно змінюється та характеризується посиленням конкуренції, ключовим ресурсом стають людські ресурси. Ефективне управління працею і її оплатою – один із найважливіших елементів системи управління персоналом. Для забезпечення конкурентних переваг виникає необхідність застосування інноваційних інструментів в обліку праці та її оплати, що дозволяють підвищити точність і оперативність розрахунків, зменшити ризики помилок, посилити прозорість та адаптивність систем.

Разом з тим, перш ніж розглядати можливості використання інноваційних інструментів, доцільно проаналізувати проблеми, притаманні традиційним підходам до обліку праці та її оплати, які значною мірою стримують ефективність управління трудовими ресурсами на підприємствах. До проблем традиційного обліку праці та оплати можна віднести: відсутність інтеграції між кадровим (HR) та бухгалтерським модулями, через що дані дублюються або не синхронізуються; зміни законодавства, різноманітні доплати, премії, нарахування, пільги — усе це ускладнює обчислення і контроль; недостатня прозорість у внутрішній звітності, зв'язок між виробничою діяльністю й оплатою праці слабкий; відсутність або слабка інформаційна підтримка для керівництва – дані приходять із запізненням, вони не враховують прогнозних сценаріїв [1].

Виявлені недоліки традиційної системи обліку праці та заробітної плати свідчать про необхідність пошуку нових підходів до організації облікових процесів. Застарілі методи обробки даних, ручне введення інформації та обмежені можливості аналітики не відповідають вимогам сучасного бізнес-середовища, що потребує оперативності, точності та інтегрованості управлінських рішень.

У цьому контексті особливої актуальності набуває впровадження інноваційних інструментів управління обліком праці та її оплати, які базуються на використанні цифрових технологій, автоматизованих систем і аналітичних платформ, здатних забезпечити ефективний контроль та оптимізацію трудових витрат.

До найбільш перспективних напрямків та інструментів управління обліком праці та її оплати можна віднести:

1. Інтегровані HR-/ERP-системи (HRMS / ERP-модулі). Сучасні системи управління персоналом (HRMS) або модулі в ERP-системах дають змогу інтегрувати кадри, облік праці та фінансові розрахунки в єдиному інформаційному просторі. У таких системах одночасно фіксуються трудові показники (часи,

відпустки, понаднормова праця), і автоматично формуються нарахування. У аграрному секторі вже досліджують автоматизацію HR-процесів, використання алгоритмів для підбору кадрів, прогнозування навчання і розвитку персоналу.

2. Аналітика великих даних (Big Data Analytics). Збирання й аналіз великих масивів даних про продуктивність, робочий час, відгуки працівників, результати KPI дозволяє більш точно моделювати системи оплати, прогнозувати потреби в трудових ресурсах, виявляти закономірності продуктивності, корегувати винагороди у режимі реального часу.

3. Штучний інтелект і машинне навчання. Алгоритми ШІ можуть автоматично аналізувати трудові дані, розподіляти нарахування, виявляти аномалії чи помилки у звітності, прогнозувати навантаження. Наприклад, у сфері охорони праці ШІ-алгоритми застосовують для оцінки ризиків перевантажень персоналу або попередження вигорання.

4. Блокчейн та розподілені реєстри. Блокчейн-технологія забезпечує прозорість, неможливість фальсифікації записів та безпечний розподілений облік. У HR-сфері можуть використовуватися блокчейн-рішення для підтвердження трудового стажу, сертифікацій, а також для автоматизованого нарахування винагород (smart contracts).

5. Хмарні платформи та хмарні моделі (SaaS, PaaS). Перенесення облікових модулів у хмару забезпечує гнучкість, масштабованість, доступ із різних точок, менші капітальні витрати на інфраструктуру. Наприклад, модулі електронних транзакцій можуть стати центром інтеграції облікових функцій у хмарних системах.

6. Процесний майнінг (Process Mining). Методика аналізу журналів подій (event logs) дозволяє виявити реальний порядок операцій, «вузькі місця» в облікових процесах, відхилення від стандартів. Це допомагає оптимізувати послідовності дій, автоматизувати рутинні кроки і скоротити час обліку. Наприклад, у сфері HR організаційне майнінг (OrgMining) дозволяє виявити фактичні моделі взаємодії ресурсів у процесах.

7. Автоматизація через роботизацію (RPA – Robotic Process Automation). RPA-боти здатні виконувати рутинні облікові дії: заповнення форм, перерахунки, запити до баз даних. У контексті обліку праці та зарплат це може стосуватися автоматичного обчислення надбавок, відпускних, створення платіжних відомостей.

8. Мобільні рішення та додатки. Мобільні додатки для працівників можуть фіксувати фактичний час роботи, відпустки, заяви, підтвердження завдань тощо. Ці дані автоматично інтегруються в систему обліку праці.

Перевагами напрямків та інструментів управління обліком праці та її оплати є: підвищення точності та швидкості облікових розрахунків, зменшення людських помилок; прозорість для керівництва: оперативна аналітика, можливість моніторингу в реальному часі; оптимізація витрат на персонал, гнучкі системи винагородження; можливість адаптації до змін законодавства, масштабування системи; підвищення мотивації працівників через прозорість та коректність розрахунків. Але присутні і ризики й обмеження: високі початкові інвестиції

(впровадження ПЗ, навчання персоналу); спротив організаційним змінам: співробітники бухгалтерії чи HR можуть не прийняти нові системи; питання конфіденційності, безпеки даних: особливо при використанні хмар чи блокчейн; необхідність інтеграції з існуючими системами – конфлікти даних, формати; період адаптації та тестування – ризик збоїв на старті.

Проведений аналіз засвідчив, що впровадження сучасних інструментів управління обліком праці та її оплати має як беззаперечні переваги, так і певні ризики, пов'язані з технічними, організаційними та кадровими аспектами. Ефективність застосування інноваційних рішень значною мірою залежить від рівня підготовленості підприємства, наявності відповідних ресурсів та здатності адаптуватися до змін у цифровому середовищі. З огляду на це, важливим є формування практичних рекомендацій, які дадуть змогу мінімізувати потенційні ризики та забезпечити успішне впровадження сучасних інструментів управління обліком праці й оплати, спрямованих на підвищення ефективності роботи підприємства:

- пілотний проєкт. Починати з окремого підрозділу або ділянки (наприклад, облік понаднормових годин) для тестування нового інструменту;
- підготовка персоналу. Забезпечити навчання бухгалтерів, HR-фахівців, користувачів щодо нових систем;
- інтеграція та сумісність. Вибрати рішення, що можуть інтегруватися з існуючими системами (ERP, кадровими);
- контроль і аудит. Продовжити функції контролю на нових модулях, забезпечити аудит даних;
- оцінка ефективності. Після впровадження вимірювати KPI (помилки в нарахуваннях, час обробки, задоволеність працівників);
- забезпечення безпеки даних. Використання шифрування, політик доступу, резервного копіювання, внутрішнього аудиту;
- етапне впровадження. Заміна старих систем поступово, щоб забезпечити безперервність роботи.

Отже, інноваційні інструменти управління обліком праці та її оплати відкривають широкі можливості для підвищення ефективності, точності, прозорості й адаптивності систем обліку на підприємстві. Однак успіх впровадження залежить від правильної стратегії, підготовки персоналу, уваги до безпеки даних і поступового підходу. У подальших дослідженнях доцільно деталізувати кейси успіху в українських умовах, критично оцінити витрати та переваги, а також розробити адаптовані методики для різних галузей.

Список використаних джерел.

1. Лизунова О. М., Іщенко Я. Г., Кондрашова Г. В. Використання інноваційних методів управління персоналом підприємства. Економіка і суспільство. 2018. № 14. С. 448–456.

МСФЗ 16 «ОРЕНДА»: КЛЮЧОВІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ ЗВІТНІСТЬ

К. С. Коваленко, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Облік і оподаткування»

*Науковий керівник: О. М. Губарик, к. е. н., доцент,
завідувач кафедри обліку, оподаткування та
управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

Облік оренди є важливим елементом фінансової звітності, адже орендні відносини охоплюють значну частину господарських операцій підприємств різних галузей. Від правильності їх відображення залежать достовірність фінансових показників, прозорість зобов'язань і реальність оцінки активів. Саме тому питання уніфікації підходів до обліку оренди набуло особливої актуальності на міжнародному рівні.

Прийняття МСФЗ 16 «Оренда» стало одним із ключових етапів реформування системи міжнародних стандартів фінансової звітності. Його метою є забезпечення більш реалістичного відображення фінансового стану підприємства шляхом включення до балансу більшості орендних операцій, які раніше обліковувалися поза балансом. Такий підхід сприяє підвищенню прозорості, порівнянності та довіри до фінансової інформації компаній.

МСФЗ (МСБО) 16 «Оренда» вимагає від орендарів визнавати на балансі орендне зобов'язання та право користування активом для більшості оренд, що призводить до збільшення активів та зобов'язань, а також змін у звіті про прибутки та збитки (зменшення прибутку від операційної діяльності, збільшення витрат на амортизацію та фінансових витрат) та збільшення грошових потоків від фінансової діяльності. Ключові положення включають розмежування між короткостроковою та довгостроковою орендою, а також визнання більшості оренд на балансі.[4]

До ключових положень МСФЗ 16 «Оренда» належать :

- єдина модель обліку: МСФЗ 16 скасовує розмежування між фінансовою та операційною орендою для орендарів, замінюючи його єдиною моделлю, за якою орендар визнає актив у формі права користування та орендне зобов'язання на дату початку оренди [3];

- на дату початку оренди орендар визнає право користування активом за його вартістю, що включає первісну суму орендного зобов'язання та будь-які орендні платежі, сплачені до або на дату початку оренди [3];

- існують винятки для короткострокової оренди (до 12 місяців) та оренди активів, вартість яких є низькою;

- право на використання активу та зобов'язання за оренду на дату початку оренди оцінюються за поточною вартістю майбутніх орендних платежів;

- після визнання права на користування актив амортизується протягом строку

корисного використання, а зобов'язання за оренду зменшується з урахуванням виплачених платежів та нарахованих відсотків [4].

Запровадження цього стандарту потребує значних організаційних і методичних змін на підприємствах. Передусім це стосується перегляду облікової політики, удосконалення інформаційних систем, формування аналітичних реєстрів обліку орендних активів і зобов'язань. Крім того, підприємства мають проводити ретельний аналіз усіх орендних договорів для визначення строків, ставок дисконтування та умов користування активами.

Не менш важливим є вплив МСФЗ 16 на систему фінансових показників. Включення орендних активів і зобов'язань у баланс змінює структуру капіталу підприємства, збільшує боргове навантаження та впливає на коефіцієнти ліквідності й фінансової стійкості. У результаті цього фінансові аналітики та інвестори отримують більш реальну картину платоспроможності компанії, але зростає складність інтерпретації окремих показників.

Вплив положення на баланс - збільшуються активи (право на використання активів) та зобов'язання (зобов'язання за орендою), що може призвести до збільшення боргового навантаження. Показники, такі як співвідношення боргу до власного капіталу, можуть погіршитися.

У звіті про прибутки та збитки замість прямих витрат на оренду (у випадку операційної оренди), з'являться амортизаційні відрахування (за право на використання активу) та фінансові витрати (за зобов'язанням за орендою). Це впливає на показники EBITDA (прибуток до сплати відсотків, податків, амортизації), який зростає, оскільки орендні платежі тепер класифікуються по-іншому.

Для звіту про рух грошових коштів частина орендних платежів (фінансова складова) тепер класифікується як фінансові витрати, а частина, яка є погашенням основного боргу, як погашення позики (фінансування). Податки, що сплачуються, та відсотки, що сплачуються, продовжують відображатися відповідно [1].

Таким чином, можемо дійти висновків, що МСФЗ 16 суттєво змінює правила обліку оренди, вимагаючи від компаній включення більшості орендованих активів до своїх балансів. Це забезпечує більшу прозорість та порівнянність фінансової інформації, проте потребує від компаній перегляду своїх фінансових показників та стратегій управління орендованими активами.

Список використаних джерел.

1. Заноза О., Закусило О. Зміни в МСФЗ: МСФЗ (IFRS) 16 «Оренда». 25 липня 2018 р.
2. Карпачова О., Рогозний С. МСФЗ 16 «ОРЕНДА» (ч. 4 – підсумок) – головні зміни МСФЗ 16 і оцінка їх впливу на фінансову звітність учасників оренди.
3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8. Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки.
4. Оренда за МСФЗ: облік в орендаря. *Бухгалтер 911*. Жовтень, 2019. №42 // Factor. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/buh911/2019/october/issue-42/article-104980.html>

СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ БІЗНЕС-АНАЛІЗУ В СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВА

К. В. Коломоєць, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
ОПП «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: **О. С. Ткаченко**, к. е. н.,
доцент, кафедра обліку, оподаткування

та управління фінансово-економічною безпекою,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Бізнес-аналіз у контексті бухгалтерського обліку – це систематичний процес збору, обробки, інтерпретації і використання фінансово-економічної інформації для підтримки управлінських рішень, стратегічного планування і контролю. Його мета – не просто відображати фінансові операції, як це робить бухгалтерський облік, а надавати інформацію, яка має аналітичну цінність, виявляє тенденції, слабкі й сильні сторони, ризики і потенціал підприємства.

Суть бізнес-аналізу полягає в тому, щоб на базі даних бухгалтерського обліку: формувати показники, що мають значення для управління (рентабельність, ліквідність, платоспроможність, оборотність, ефективність використання ресурсів тощо); здійснювати горизонтальний і вертикальний аналіз фінансової звітності, порівняння з попередніми періодами, нормами чи стандартами; аналізувати відхилення від планових показників (бюджетування) і причин, які їх спричинили; прогнозувати фінансові потоки, можливі результати діяльності за різних сценаріїв; оцінювати фінансові ризики, варіанти реагування на несприятливі зовнішні чи внутрішні зміни.

Значення бізнес-аналізу для підприємства передбачає:

1. Підтримка прийняття ефективних управлінських рішень. Бізнес-аналіз дає змогу керівникам отримати об'єктивну картину фінансового стану та ділової активності, що допомагає вибирати стратегії розвитку, інвестицій, розширення бізнесу або скорочення витрат на основі даних, а не інтуїції.

2. Планування та контроль. За допомогою бізнес-аналізу підприємство може встановлювати бюджетні показники, порівнювати факти з планом, виявляти відхилення і вчасно коригувати дії. Це сприяє підвищенню ефективності витрат та запобіганню фінансових втрат.

3. Оцінка і управління ризиками. Аналіз фінансових і операційних показників дозволяє ідентифікувати потенційні ризики – ліквідності, фінансові зобов'язання, зовнішні фактори (ринки, конкуренція, зміни законодавства) – і виробляти стратегії мінімізації цих ризиків.

4. Підвищення прозорості та довіри зовнішніх і внутрішніх стейкхолдерів. Якісна аналітична інформація бухгалтерського обліку – для засновників, інвесторів, кредиторів, органів влади – зменшує інформаційну асиметрію, дозволяє краще оцінити фінансову надійність підприємства, його стабільність і ризики.

5. Оптимізація ресурсів та підвищення ефективності. Завдяки аналітичному підходу підприємство може виявити неефективні сфери, зайві витрати, вузькі місця, що дозволяє оптимізувати технологічні, виробничі, управлінські і фінансові

процеси.

6. Адаптація до змін зовнішнього середовища. Бізнес-аналітика спонукає підприємство бути чутливим до змін: економічних, регуляторних, технологічних. Використання аналітичної інформації дозволяє передбачати наслідки зовнішніх чинників і пристосовуватись до них більш оперативно.

Бухгалтерський облік і бізнес-аналіз – це взаємодоповнювані складові фінансової системи підприємства: облік забезпечує сировину даних – запис операцій, формування первинної документації, складання фінансової звітності. Без цього бізнес-аналіз просто не має на чому ґрунтуватися; бізнес-аналіз перетворює ці дані в інформацію зі значенням: відбирає ключові показники, спів ставляє, інтерпретує, дає рекомендації; бухгалтерія повинна бути організована таким чином, щоб інформація була доступною, достовірною, актуальною і повною, що забезпечує основу для якісного аналізу.

Для того, щоб бізнес-аналіз ефективно працював у системі бухгалтерського обліку, потрібні певні умови: якість даних: записи мають бути точні, своєчасні, без помилок; система обліку – прозора і контрольована; автоматизація та інформаційні технології: сучасні інформаційно-аналітичні системи, ERP, BI-інструменти (Business Intelligence), програмне забезпечення для аналізу великих обсягів даних (big data), моделювання сценаріїв дозволяють обробляти інформацію ефективніше і швидше; кваліфікація персоналу: обліковці, аналітики, аудитори повинні мати компетенції не лише в бухгалтерії, але і в аналізі, в інтерпретації фінансових показників, в оцінці ризиків; стратегічна орієнтація: бізнес-аналітика повинна бути інтегрована в стратегію підприємства, у систему управління, а не існувати окремо; управлінські рішення мають спиратись на аналітичні висновки; гнучкість і адаптивність: зміни в економіці, законодавстві, технологіях – постійно виникають нові виклики. Система обліку та аналізу має швидко реагувати і адаптовуватись.

Приклади застосування бізнес-аналізу в обліку: використання горизонтального та вертикального аналізу фінансових звітів для порівняння фінансових результатів у часі; аналіз рентабельності продуктів або підрозділів для виявлення тих, які приносять найбільший прибуток або, навпаки, збитків; прогнозування грошових потоків (cash flow) для оцінки майбутньої платоспроможності та планування фінансування; аналіз відхилень (budget vs actual) для контролю виконання бюджету чи плану; оцінка ліквідності і платоспроможності через коефіцієнти, що допомагають приймати рішення щодо залучення кредитів або оптимізації дебіторської/кредиторської заборгованості.

Підсумовуючи вище зазначене, потрібно відзначити, що бізнес-аналіз – це не просто модний термін, а ключовий компонент системи бухгалтерського обліку на підприємстві, який значно підвищує її функціональну цінність. Без правильного аналізу бухгалтерські дані залишаються лише набором цифр, а не джерелом стратегічних знань. Бізнес-аналітика забезпечує компанію інструментами для оцінки її фінансового стану, планування, контролю, управління ризиками і адаптації до змін. Тому вона має бути невід’ємною частиною облікової політики підприємства, організаційної структури бухгалтерії і стратегічного підходу до управління.

ЗНАЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ І ПІДРЯДНИКАМИ ДЛЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

І. Д. Кузнецов, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, ОПП «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: О. С. Ткаченко, к. е. н., доцент, кафедра обліку, оподаткування

та управління фінансово-економічною безпекою,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

В умовах сучасної ринкової економіки важливим аспектом фінансово-господарської діяльності аграрних підприємств є відносини з іншими підприємствами та організаціями. Відносини з постачальниками і підрядниками займають велику частину господарських процесів: постачання матеріалів та сировини, надання послуг, виконання робіт тощо. Не менш важливими є ефективна організація, своєчасне та достовірне відображення розрахункових операцій, що забезпечує належне управління грошовими ресурсами аграрних підприємств, сприяє підтриманню стабільних ділових відносин з контрагентами, мінімізує ризики фінансових порушень.

Згідно національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання», розрахунки з постачальниками і підрядниками відображаються у складі поточних зобов'язань, що підлягають погашенню протягом 12 місяців з дати балансу. Облік розрахунків з постачальниками і підрядниками ведеться на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками» відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затвердженого наказом Міністерства фінансів України № 291 від 30.11.1999 р.

Система внутрішньогосподарського контролю розрахунків з постачальниками і підрядниками спрямована на перевірку правильності оформлення первинних документів, правомірності господарських операцій, дотримання договірної дисципліни, повноту відображення операцій. Ефективний контроль дозволяє своєчасно виявити та попередити про фінансові порушення, шахрайство або помилки. Також належна організація контролю сприяє своєчасному виявленню прострочених заборгованостей між даними бухгалтерського обліку та фактичним станом розрахунків. В аграрному секторі, де господарська діяльність пов'язана з сезонністю виробництва, високим рівнем ризиків, матеріальними витратами та тривалими циклами обороту капіталу, питання внутрішньогосподарського контролю набуває особливої актуальності. На своєчасність забезпечення аграрних підприємств насінням, паливно-мастильними матеріалами, добривами, технікою тощо впливають саме розрахунки з постачальниками і підрядниками.

Не проводячи належного внутрішньогосподарського контролю, підприємство ризикує виникненням надлишкової або простроченої кредиторської заборгованості,

що дуже негативно впливає на фінансовий стан і платоспроможність. Також це може привести до зривів виробничих процесів через несвоєчасні постачання або затримання в оплаті рахунків. Окрім цього, великою загрозою для прийняття важливих управлінських рішень є відсутність якісного контролю бухгалтерського обліку, що може стати причиною фінансових санкцій з боку контролюючих органів. Випадки шахрайства та зловживань становлять окрему загрозу для підприємства. Натомість завдяки ефективному та надійному внутрішньогосподарському контролю, можна досягти прозорості господарської діяльності, оптимізації грошових потоків, зниженню фінансових ризиків і забезпечити стабільний фінансовий стан підприємства.

Вдосконалення внутрішньогосподарського контролю аграрних підприємств передбачає розробку внутрішніх положень, стандартів контролю розрахунків, підвищення кваліфікації бухгалтерського персоналу, впровадження сучасних інформаційних систем управління, проведення внутрішніх аудитів і ревізій. Також можна сказати, що не менш важливим напрямом вдосконалення внутрішньогосподарського контролю є формування культури відповідальності та прозорості у відносинах з контрагентами. Застосування ризик-орієнтованого підходу дозволяє зосередити контрольні заходи на найбільш вразливих ділянках обліку.

Автоматизовані системи обліку все активніше впроваджуються аграрними підприємствами, що дає можливість сильно підвищувати ефективність опрацювання інформації, знижувати ризики помилок, забезпечувати аналітичний облік по кожному контрагенту та договору. Також автоматизація дає можливість набагато швидше формувати управлінську та фінансову звітності, ефективніше відстежувати терміни погашення зобов'язань, проводити звірки та аналітичний контроль. Прикладами таких автоматизованих систем є: BAS, M.E.Doc, Microsoft Dynamics 365, Dilovod тощо.

Внутрішньогосподарський контроль розрахунків з постачальниками і підрядниками має враховувати вимоги не лише бухгалтерського законодавства, але й положення Цивільного та Господарського кодексів України, функцією яких є регулювання порядку укладання та виконання договорів. Чітке дотримання договірних зобов'язань та облікових процедур є запорукою зміцнення фінансової дисципліни та партнерських відносин між суб'єктами господарювання.

Можна зробити висновки, що внутрішньогосподарський контроль розрахунків з постачальниками і підрядниками є важливим елементом системи управління аграрними підприємствами та відіграє ключову роль у забезпеченні стабільної фінансово-господарської діяльності підприємства. Ефективна та належна організація внутрішньогосподарського контролю забезпечує аграрним підприємствам своєчасне виконання договірних зобов'язань, зміцнює фінансову дисципліну та сприяє на підвищення конкурентоспроможності підприємства на ринку, гарантує ефективність управління ресурсами, запобігає фінансовим порушенням і формує надійну інформаційну базу для прийняття управлінських рішень.

Удосконалення внутрішньогосподарського контролю розрахунків, зокрема через автоматизацію та дотримання вимог нормативно-правової бази, є важливою умовою успішної діяльності будь-якого аграрного підприємства.

АВТОМАТИЗАЦІЯ ОБЛІКУ ЯК ЗАПОРУКА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

О. О. Куропата, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Облік і оподаткування»,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

В умовах стрімкого розвитку цифрових технологій та їх активного впровадження у всі сфери діяльності, зокрема й у сферу обліку, відбувається трансформація підходів до ведення бухгалтерського обліку та управління підприємством. Швидке поширення інформаційних технологій зумовлює зростання кількості користувачів сучасної техніки та спеціалізованих програмних продуктів, що забезпечують автоматизацію облікових процесів. Водночас, попри розширення ринку програмного забезпечення, його якість не завжди відповідає вимогам практики, оскільки багато систем залишаються недостатньо адаптованими до специфіки діяльності окремих підприємств або не забезпечують належного рівня інтеграції між підсистемами управління. Така ситуація підкреслює необхідність критичного підходу до вибору, впровадження та удосконалення програмних засобів автоматизації обліку, які мають не лише полегшувати роботу бухгалтера, а й забезпечувати достовірність, оперативність та аналітичність інформації для ефективного управління підприємством.

Актуальність автоматизації облікових процесів зумовлена стрімким розвитком цифрових технологій, зростанням обсягів інформації та необхідністю оперативного прийняття управлінських рішень. У сучасній економіці підприємства функціонують в умовах високої конкуренції, що вимагає від них підвищення ефективності облікових процесів, зниження витрат часу на обробку даних та забезпечення достовірності фінансової інформації.

Автоматизація обліку дає змогу інтегрувати всі облікові підсистеми підприємства, забезпечити своєчасне формування звітності, мінімізувати людський фактор і помилки, а також створити єдиний інформаційний простір для бухгалтерії, управлінців та контролюючих органів. В умовах переходу до електронного документообігу та використання хмарних технологій автоматизовані системи стають не просто інструментом оптимізації, а необхідною складовою ефективного управління підприємством. Крім того, автоматизація обліку є важливою передумовою цифрової трансформації економіки України, адже сприяє підвищенню прозорості бізнес-процесів, полегшує взаємодію з державними органами через електронні сервіси та забезпечує адаптацію облікових систем до міжнародних стандартів фінансової звітності. Тому впровадження сучасних інформаційних технологій в облікову діяльність виступає одним із ключових напрямів розвитку підприємств у сучасних умовах господарювання.

Перед проведенням автоматизації облікових робіт на підприємстві доцільно вивчити передумови, які їм передують. У літературних джерелах немає чіткого визначення переліку факторів, на які доцільно спиратися в автоматизації облікової

ділянки роботи. Залежно від розміру підприємства, його галузевої спрямованості, перспективних поглядів керівництва та наявності коштів на цей процес, впливові фактори можуть значно різнитися між собою, або переважати на користь одного із зазначених. Передумовами проведення автоматизації обліку на підприємстві є сукупність економічних, організаційних та технічних чинників, що визначають необхідність переходу до сучасних інформаційних технологій. Зокрема, зростання обсягів облікової інформації, ускладнення господарських процесів і посилення конкуренції вимагають підвищення швидкості та точності обробки даних. Важливим чинником є також потреба в оперативному отриманні достовірної інформації для прийняття ефективних управлінських рішень.

Процес упровадження автоматизації обліку на підприємстві є багатоступеневим і потребує комплексного підходу, який охоплює низку послідовних етапів. Перш за все проводиться аналіз існуючої системи обліку, під час якого визначаються її недоліки, дублювання інформації, проблемні ділянки та напрями, що потребують оптимізації. Далі формується мета та завдання автоматизації, які визначають очікувані результати – підвищення точності та швидкості облікових операцій, покращення аналітики й забезпечення інтеграції з іншими управлінськими підсистемами підприємства.

На основі поставлених цілей здійснюється вибір програмного забезпечення, яке найбільш відповідає масштабам, галузевій специфіці та фінансовим можливостям підприємства. Паралельно відбувається підготовка технічної бази, що включає оновлення комп'ютерного обладнання, мережевої інфраструктури та створення умов для безперебійної роботи системи. Наступним кроком є налаштування програмного продукту, розроблення структури бази даних, визначення прав доступу користувачів та інтеграція з іншими інформаційними системами.

Особливе значення має навчання персоналу, адже ефективність використання автоматизованої системи безпосередньо залежить від рівня підготовки працівників. Після цього проводиться пілотне тестування системи, у ході якого перевіряється коректність її роботи, виявляються недоліки та здійснюється їх усунення. Завершальним етапом є повномасштабне впровадження системи в облікову практику підприємства, перенесення попередніх даних і налагодження процедур резервного копіювання. Надалі здійснюється моніторинг роботи системи, її оновлення та вдосконалення відповідно до змін законодавства, потреб підприємства та розвитку інформаційних технологій.

Розвиток комп'ютерної техніки та програмного забезпечення створює технічні можливості для автоматизації, а запровадження електронного документообігу та цифрової звітності стимулює підприємства адаптуватися до нових вимог економіки. Крім того, автоматизація дозволяє скоротити трудомісткість облікових процесів, мінімізувати ризик помилок, забезпечити інтеграцію між підрозділами підприємства та сформувати єдину інформаційну базу для управління. У сукупності ці чинники визначають необхідність упровадження автоматизованих систем обліку як важливої умови підвищення ефективності діяльності підприємства.

ПЕРЕВАГИ ТА ВИКЛИКИ ВПРОВАДЖЕННЯ МСФЗ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

А. В. Маменко, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Облік і оподаткування»

*Науковий керівник: О. М. Губарик, к. е. н., доцент,
завідувач кафедри обліку, оподаткування та
управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

У сучасних умовах глобалізації інтеграція України у світовий економічний простір є одним із ключових завдань для бізнесу та держави. Важливою складовою цього процесу є застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), які забезпечують прозорість та порівнянність фінансової інформації. Перехід до єдиних світових принципів ведення обліку є закономірним етапом розвитку національної економіки, адже саме достовірна і зрозуміла звітність є підґрунтям для прийняття ефективних управлінських рішень. Для українських компаній перехід на МСФЗ відкриває нові можливості, проте водночас створює низку викликів, що потребують комплексного підходу. Важливо зазначити, що процес адаптації стандартів не обмежується лише технічним перенесенням показників у новий формат. Він передбачає зміну філософії обліку – від формального дотримання правил до відображення реальної економічної сутності операцій. Саме тому питання впровадження МСФЗ слід розглядати не лише з позиції бухгалтерського обліку, а й у ширшому контексті стратегічного розвитку бізнесу [1,3]. Серед основних переваг впровадження МСФЗ можна виокремити такі аспекти, які суттєво впливають на розвиток підприємств та їхню конкурентоспроможність [3]:

- прозорість звітності – формує довіру інвесторів і партнерів та зменшує ризик фінансових маніпуляцій. Такі прозорі дані дають змогу усім зацікавленим сторонам об'єктивно оцінити фінансовий стан компанії, що є особливо важливим у період економічної нестабільності. Це сприяє зростанню довіри з боку банків, акціонерів, потенційних партнерів та державних структур;

- порівнянність фінансових даних – дозволяє українським підприємствам конкурувати на рівних із закордонними підприємствами. У тому випадку, коли фінансова звітність складена за міжнародними стандартами, її показники можна безпосередньо зіставляти з результатами іноземних компаній. Це підвищує можливість участі українських підприємств у спільних проєктах, тендерах, залученні інвестицій або виході на міжнародні ринки капіталу;

- залучення іноземних інвестицій – підвищує привабливість бізнесу для міжнародних фондів і банків. Тому, інвестори охочіше вкладають кошти у ті

компанії, фінансова інформація яких є зрозумілою, достовірною і побудованою на принципах, прийнятих у світовій практиці. У результаті підприємства, що звітують за МСФЗ, мають реальні шанси отримати доступ до дешевших фінансових ресурсів і розширити можливості для зростання;

- покращення управління – стимулює модернізацію облікових процесів і підвищує якість управлінських рішень. Тож, застосування МСФЗ передбачає системний підхід до обліку, де кожен показник має економічне обґрунтування, а не лише нормативну форму. Це сприяє підвищенню фінансової дисципліни, посиленню внутрішнього контролю та ефективнішому плануванню діяльності підприємства;

- сприятливий імідж – створює позитивну репутацію на міжнародному ринку, відкриваючи нові партнерські можливості. Отже, використання МСФЗ є своєрідним маркером надійності й відповідності сучасним вимогам бізнесу. Компанії, які впровадили ці стандарти, сприймаються як відкриті, прозорі та готові до співпраці на міжнародному рівні.

У сукупності ці переваги забезпечують для підприємства не лише поліпшення внутрішніх управлінських процесів, а й довгострокову стабільність у конкурентному середовищі. Крім того, впровадження МСФЗ створює основу для гармонізації національної системи обліку з європейськими вимогами, що відповідає стратегічному курсу України на євроінтеграцію.

Разом із тим, процес переходу на МСФЗ супроводжується певними труднощами, що створюють для підприємств низку викликів і потребують належної підготовки та підтримки [2]:

- високі витрати – значні ресурси, які потребуються на програмне забезпечення, навчання та консультації. Для малого та середнього бізнесу такі витрати можуть бути надмірними, адже оновлення облікових систем, аудит та адаптація звітності потребують як фінансових, так і людських ресурсів. Часто підприємства змушені залучати зовнішніх консультантів або аудиторські компанії, що додатково збільшує вартість процесу;

- недостатня підготовка кадрів – відсутність кваліфікованих спеціалістів уповільнює адаптацію до нових стандартів. Значна частина бухгалтерів та фінансистів у країні навчалася за правилами національної системи обліку, яка має іншу логіку та підходи. Для ефективного застосування МСФЗ потрібні фахівці, які володіють не лише теорією, а й практичними навичками складання звітності за міжнародними вимогами;

- подвійна звітність – одночасне ведення обліку за національними нормами і МСФЗ збільшує адміністративне навантаження. Поки законодавча база України не повністю узгоджена з міжнародними стандартами, компанії змушені готувати два комплекти звітності – для внутрішніх і зовнішніх користувачів. Це потребує

додаткового часу, збільшує ризик помилок і створює труднощі для невеликих підприємств;

- організаційний опір – небажання змін у колективах ускладнює трансформацію бізнес-процесів. Будь-яка реформа супроводжується психологічними бар'єрами: працівники побоюються нововведень, зміни звичних процедур і додаткових вимог. Без належної інформаційної підтримки, навчання та мотивації процес переходу може викликати непорозуміння всередині колективу.

Окрім зазначених викликів, існує ще проблема відсутності чітких методичних рекомендацій і єдиного підходу до трансформації звітності. У багатьох компаній виникають труднощі з інтерпретацією окремих положень МСФЗ, що призводить до розбіжностей у практичному застосуванні стандартів.

Впровадження МСФЗ є стратегічним напрямом для розвитку українських компаній та їх інтеграції у світову економіку. Попри значні витрати й організаційні бар'єри, переваги у вигляді довіри інвесторів, зростання конкурентоспроможності та прозорості фінансової інформації суттєво переважають. Важливо, щоб процес адаптації супроводжувався державною підтримкою, розробкою навчальних програм, підвищенням кваліфікації бухгалтерів і фінансистів. Для успішної реалізації цього процесу необхідні гармонізація законодавства, адаптація податкової політики до принципів МСФЗ, а також створення умов для спрощення трансформаційних процедур. У перспективі це сприятиме підвищенню якості фінансової звітності в Україні, формуванню стабільного інвестиційного клімату та забезпеченню сталого розвитку національної економіки [2].

У кінцевому підсумку впровадження МСФЗ має розглядатися не лише як технічна вимога, а як стратегічна інвестиція у майбутнє бізнесу. Це крок до зміцнення позицій України на міжнародному ринку, утвердження довіри до її фінансової системи та формування нової культури корпоративної відповідальності.

Список використаних джерел.

1. Мельничук Б. В. Проблеми запровадження МСФЗ в Україні: інституціональний підхід. FAAF Magazine. – аналіз інституційних бар'єрів та пропозиції заходів для впровадження МСФЗ в українських підприємствах. URL: https://magazine.faaf.org.ua/problemi-zaprovadzhennya-msfz-v-ukraini-institucionalniy-pidhid.html?utm_source=chatgpt.com

2. Касич А. О., Яковенко Я. Ю. Проблеми впровадження МСФЗ в Україні та шляхи їх вирішення. Облік і фінанси. 2013. № 1(59). С. 128–132.

3. Фаріон А. І. Імплементация МСФЗ в Україні відповідно до вимог Європейського Союзу. Науковий вісник Ужгородського університету. – розгляд процесу впровадження МСФЗ в контексті європейських стандартів та української специфіки. URL: https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3136979e-7e7b-41c0-a0f0-9e92c7364507/content?utm_source=chatgpt.com

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ У СФЕРІ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

Т. О. Мачак, старший викладач, кафедра обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Розвиток цифрових технологій та поширення онлайн-торгівлі спричинили глибокі зміни в організації фінансово-господарської діяльності підприємств. Електронна комерція стала одним із найдинамічніших секторів економіки, який забезпечує швидкий обіг інформації, зниження транзакційних витрат і доступ до глобальних ринків. Водночас, поява нових бізнес-моделей потребує переосмислення підходів до ведення бухгалтерського обліку та оподаткування, оскільки традиційні методи не завжди відображають специфіку цифрового середовища.

Особливістю обліку в електронній комерції є те, що значна частина операцій здійснюється у віртуальному середовищі — через електронні платформи, онлайн-магазини, мобільні додатки, а розрахунки проводяться за допомогою електронних платіжних систем. Це вимагає чіткого документування таких операцій у відповідності до вимог законодавства та стандартів бухгалтерського обліку. В електронній комерції первинні документи можуть існувати в електронній формі, що потребує належного електронного підпису та збереження даних у захищених інформаційних системах. Таким чином, бухгалтер зобов'язаний забезпечити достовірність, автентичність і цілісність електронних документів, які є підставою для відображення господарських операцій у фінансовій звітності.

Одним із першочергових питань є визнання доходів у сфері електронної комерції. Згідно з національними стандартами бухгалтерського обліку, дохід визнається в момент переходу права власності на товар або надання послуги. Проте в онлайн-торгівлі цей момент може збігатися з отриманням електронного підтвердження оплати, відвантаженням товару через поштові служби або фактичним отриманням товару покупцем. В свою чергу, це створює необхідність у чіткому визначенні моменту реалізації з урахуванням договірних умов і правил платформи, через яку здійснюється продаж.

Крім того, у сфері електронної комерції значну роль відіграють послуги посередників — маркетплейсів, платіжних систем, служб доставки, що ускладнює облік комісійних витрат і формування собівартості. Підприємствам необхідно розмежовувати доходи від продажу продукції та доходи від комісійних послуг, а також забезпечувати правильне відображення податкових зобов'язань із ПДВ.

При оподаткуванні операцій електронної комерції важливим питанням є визначення місця постачання товарів і послуг. Відповідно до Податкового кодексу України, місцем постачання електронних послуг вважається місце реєстрації отримувача. Це положення особливо важливе для суб'єктів, які надають послуги нерезидентам або отримують доходи від іноземних споживачів. У 2022 році було

запроваджено ПДВ для нерезидентів, які постачають електронні послуги в Україні, що стало важливим кроком до адаптації податкової системи до умов цифрової економіки.

Також у сфері електронної комерції виникають ризики ухилення від оподаткування, зокрема через використання неофіційних платіжних каналів або продаж без належного документального оформлення. Тому держава поступово впроваджує інструменти контролю, такі як фіскалізація онлайн-продажів через програмні РРО, автоматизація обміну даними між платіжними системами та податковими органами. Такі заходи сприяють підвищенню прозорості бізнес-процесів і зменшують рівень тінізації доходів.

Сучасні тенденції розвитку електронної комерції визначають потребу у вдосконаленні облікової політики підприємств. Для підвищення достовірності фінансової інформації доцільно застосовувати інтегровані облікові системи. За допомогою таких систем можна здійснювати автоматичну фіксацію операцій з продажу, оплати, повернення товарів, а також формувати електронні первинні документи. Такі системи забезпечують узгодженість між бухгалтерським, податковим і управлінським обліком та знижують ризик помилок і дублювання даних.

Ще одним важливим напрямом є автоматизація податкового обліку. Використання програмного забезпечення, сумісного з електронним кабінетом платника податків, дозволяє своєчасно формувати декларації з ПДВ і податку на прибуток, вести облік електронних накладних і контролювати відповідність податкових зобов'язань. Важливу роль відіграють технології Big Data та аналітичні інструменти, які дають можливість виявляти аномальні транзакції при здійсненні електронної комерції та запобігати фінансовим зловживанням.

Таким чином, електронна комерція формує нові виклики для системи бухгалтерського обліку та оподаткування, зумовлюючи потребу в адаптації нормативної бази, підвищенні цифрової грамотності бухгалтерів і запровадженні автоматизованих технологій обліку. Ефективне поєднання електронного документообігу, сучасних платіжних систем і податкової аналітики є запорукою прозорості бізнесу, оптимізації фінансових потоків і зміцнення податкової дисципліни, що в свою чергу сприятиме розвитку підприємницької діяльності в Україні.

Список використаних джерел.

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
2. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» від 29.11.1999 р. № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text>
3. Проскуріна Н., Конєва А. Електронна комерція: особливості системи бухгалтерського обліку. Економіка та суспільство. 2021. № 34. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-95>

ВПЛИВ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ

А. В. Мінковська, к. е. н., доцент, кафедра обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Податкова політика є важливим інструментом регулювання економіки, що забезпечує формування доходів бюджету та створює умови для сталого розвитку держави. Від того, наскільки ефективно організована система оподаткування, залежить фінансова стабільність країни, рівень соціального забезпечення населення, інвестиційна привабливість та конкурентоспроможність економіки.

В Україні податкова політика за роки незалежності зазнала суттєвих трансформацій, спрямованих на гармонізацію з європейськими стандартами, зниження податкового навантаження та підвищення прозорості адміністрування податків. Проте, незважаючи на позитивні зміни, податкова система залишається складною, з високим рівнем тінізації економіки та нестабільністю законодавства.

Особливо актуальним питання ефективності податкової політики стає в умовах воєнного стану, коли держава вимушена балансувати між забезпеченням фінансових потреб бюджету та підтримкою бізнесу, який функціонує в надзвичайно складних умовах. Тому аналіз впливу податкової політики на економічний розвиток України є важливою науковою та практичною проблемою.

Податкова політика — це діяльність держави, спрямована на встановлення, зміну та скасування податків, зборів і платежів, а також на визначення порядку їх адміністрування. Її метою є забезпечення стабільних бюджетних надходжень, регулювання економічних процесів та реалізація соціальних програм.

Податки виконують три ключові функції:

- фіскальну, що забезпечує наповнення державного бюджету;
- регулюючу, яка спрямована на стимулювання або обмеження певних видів економічної діяльності;
- соціальну, що забезпечує перерозподіл доходів для зменшення соціальної нерівності.

Ефективна податкова політика має поєднувати фіскальну доцільність із регуляторною функцією, створюючи передумови для розвитку підприємництва, інвестицій та зайнятості населення.

Податкова система України складається з державних та місцевих податків, зборів і платежів, основними серед яких є податок на прибуток підприємств, податок на додану вартість (ПДВ), податок на доходи фізичних осіб, єдиний соціальний внесок, акцизний податок, податок на землю та інші.

Протягом останніх років спостерігається поступове спрощення адміністрування податків — через розвиток електронного кабінету платника, подання звітності в онлайн-режимі та впровадження електронних фіскальних чеків. Такі заходи сприяють зменшенню бюрократичного навантаження на бізнес і

підвищують прозорість розрахунків із бюджетом.

Однак залишається низка проблем, які стримують розвиток податкової системи: нестабільність податкового законодавства, часті зміни ставок і правил; надмірне податкове навантаження на фонд оплати праці; недостатня ефективність контролю за трансфертним ціноутворенням; високий рівень ухилення від сплати податків у тіньовому секторі; нерівномірність податкового тиску між великим і малим бізнесом.

Особливої уваги заслуговує воєнна податкова політика, яка передбачає тимчасові пільги, спрощені режими для малого бізнесу та звільнення від сплати окремих податків у прифронтових територіях. Такі заходи підтримують життєздатність економіки, але водночас зменшують дохідну базу бюджету, що створює потребу в пошуку компенсаторних механізмів. Податкова політика прямо впливає на обсяги інвестицій, рівень ділової активності, зайнятості та споживчий попит. Високі податкові ставки можуть стримувати розвиток підприємництва, тоді як помірне оподаткування стимулює розширення виробництва. Наприклад, спрощена система оподаткування для малого бізнесу стимулює самозайнятості населення.

Позитивним чинником є також цифровізація податкового адміністрування, яка сприяє зменшенню корупційних ризиків, підвищенню прозорості розрахунків та розширенню податкової бази. Застосування електронних сервісів, інтеграція баз даних Державної податкової служби та Державної митної служби підвищує ефективність контролю та скорочує витрати бізнесу на звітність.

Однак для забезпечення стійкого економічного розвитку необхідно досягти оптимального балансу між фіскальними інтересами держави та можливостями платників податків. Надмірне податкове навантаження може призвести до згортання виробництва, втрати робочих місць і зростання тіньового сектору.

З метою підвищення ефективності податкової системи доцільно реалізувати такі напрями: забезпечення стабільності податкового законодавства – закріплення ключових ставок і правил оподаткування на середньострокову перспективу; зниження податкового тиску на працю шляхом перегляду структури єдиного соціального внеску; розвиток електронного адміністрування податків і впровадження систем штучного інтелекту для моніторингу податкових ризиків; гармонізація податкових норм з європейськими стандартами, що забезпечить інтеграцію до економічного простору ЄС; посилення податкової культури населення через просвітницькі програми та підвищення довіри до державних інституцій. Реалізація цих заходів сприятиме формуванню прозорої, справедливої та ефективної податкової системи, що стимулюватиме розвиток економіки України.

Податкова політика є стратегічним інструментом державного управління, що впливає на всі сфери соціально-економічного життя. Сучасна податкова політика має бути збалансованою, прогнозованою та соціально орієнтованою. Лише за умов поєднання фіскальної ефективності з економічною доцільністю податкова політика України зможе стати дієвим інструментом економічного розвитку, підвищення конкурентоспроможності та інтеграції у європейський фінансовий простір.

ВІДМІННОСТІ МІЖ МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ТА НАЦІОНАЛЬНИМИ ПОЛОЖЕННЯМИ (СТАНДАРТАМИ) БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

*А. Ю. Моїсєєнко, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Облік і оподаткування»*

*Науковий керівник: О. М. Губарик, к. е. н., доцент,
завідувач кафедри обліку, оподаткування та
управління фінансово-економічною безпекою,*

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Сучасна економіка характеризується високим рівнем глобалізації, інтеграції фінансових ринків та міжнародної конкуренції. У таких умовах компаніям необхідно надавати достовірну, зрозумілу та зіставну інформацію не лише для внутрішніх користувачів, але й для інвесторів, кредиторів та партнерів за кордоном. Виходячи з цього, полягає питання переходу від національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (далі – НП(С)БО) до міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) є одним із ключових завдань розвитку бухгалтерської системи України.

Основні відмінності між МСФЗ та НП(С)БО можна умовно поділити на декілька категорій. Мета МСФЗ орієнтована на задоволення інформаційних потреб інвесторів, акціонерів, кредиторів тощо. НП(С)БО більше зорієнтовані на податкові органи та державне регулювання.

Розглядаючи філософію та підхід МСФЗ орієнтовані на принципи (principle-based), тобто визначають загальні правила та підходи, а застосування залежить від професійного судження бухгалтера. НП(С)БО у свою чергу мають більш регламентований, інструктивний характер (rule-based), що зменшує простір для професійних оцінок та робить звітність менш гнучкою [3].

Оцінка активів та зобов'язань демонструє відмінності у підходах: відповідно до МСФЗ переважно застосовується справедлива вартість, що дозволяє відображати реальний стан активів, тоді у відповідності до НП(С)БО частіше використовується первісна вартість, яка з часом втрачає свою релевантність [3].

Фінансові інструменти за МСФЗ характеризуються розгалуженою системою обліку похідних інструментів, інвестицій та оцінки знецінення активів, тоді як фінансові інструменти за НП(С)БО значно спрощують ці аспекти або не враховують їх на сучасному рівні.

Консолідована фінансова звітність відповідно до вимог МСФЗ, передбачає обов'язкову консолідацію груп компаній на основі принципу контролю. Натомість, НП(С)БО передбачають консолідацію лише у визначених випадках, з менш деталізованим підходом [1].

Презентація фінансової звітності за МСФЗ передбачає більш деталізовані вимоги до структури та розкриття приміток, включаючи роз'яснення щодо ризиків,

методів оцінки та умов контрактів. Натомість, НП(С)БО акцентують увагу на базових формах звітності, приділяючи менше уваги розкриттю додаткової інформації [1].

Професійне судження та прозорість МСФЗ сприяють розширенню можливостей для професійних оцінок та суджень, що позитивно впливає на релевантність інформації. У той час як НП(С)БО, як правило, мають більш формалізований характер, вони часто не відображають економічну сутність операцій.

Чому Україні важливо рухатись у напрямку переходу до МСФЗ? Бо це:

- привабливість для інвесторів, тобто прозора і зрозуміла міжнародним партнерам фінансова звітність підвищує довіру та залучає іноземні інвестиції;
- можливість виходу на міжнародні ринки капіталу, а саме коли підприємства, які складають звітність за МСФЗ, отримують доступ до міжнародних фондових бірж, кредитних ресурсів та партнерства [2];
- реалістичніша оцінка бізнесу, а саме використання справедливої вартості дозволяє об'єктивніше відображати стан компанії, що є важливим для прийняття управлінських рішень [2];
- розвиток професійної бухгалтерії, тому що МСФЗ підвищують роль бухгалтера як аналітика та консультанта, а не лише як обліковця.

Порівняння міжнародних та національних стандартів демонструє, що МСФЗ забезпечують більшу прозорість, гнучкість і можливість адаптації до потреб різних груп користувачів фінансової інформації. Вони ґрунтуються на принципах, що відображають економічну сутність операцій, а не лише їх юридичну форму. Натомість НП(С)БО більше пристосовані до вимог державного контролю і податкової системи, тому менш ефективно відображають реальні фінансові результати підприємства.

Отже, національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку України мають історичне значення, проте вони значно поступаються міжнародним стандартам у плані гнучкості, прозорості та відповідності потребам глобальної економіки. Перехід до МСФЗ не лише сприяє гармонізації бухгалтерського обліку із міжнародними нормами, але й стимулює розвиток корпоративного управління, залучення інвестицій та підвищення конкурентоспроможності українських підприємств на світовому ринку.

Список використаних джерел.

1. Засадний Б., Чубук Д. Відмінності концептуальної основи фінансової звітності за МСФЗ та НП(С)БО. Молодий вчений. 2023. № 2(114). С. 97–101.
2. Шушакова І. К., Зябченко Г. В., Кузуб М. В. Концепції зближення систем бухгалтерського обліку та фінансового звітування. Економіка та суспільство. 2021. № 30. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-9>
3. Ярамк А. М. Порівняння моделей бухгалтерського обліку України та єс: проблеми адаптації та гармонізації. Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут». 2024. № 31. С. 200–213.

ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ЯК СКЛАДОВА СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Т. В. Мокієнко, к. е. н., доцент, кафедра обліку і оподаткування,
А. А. Хоменко, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Облік і оподаткування»,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, Україна

Сучасні умови господарювання характеризуються динамічними змінами зовнішнього середовища, зростанням ролі екологічних, соціальних та управлінських факторів, що зумовлює необхідність переходу підприємств до моделі сталого розвитку. У цьому контексті особливого значення набуває удосконалення системи обліку, контролю та управління основними засобами, оскільки саме вони формують матеріально-технічну базу виробничої діяльності, визначають конкурентоспроможність підприємства та рівень його інноваційного потенціалу. Облік, контроль і аналіз основних засобів у системі сталого розвитку виступають ключовими інструментами забезпечення ефективного, раціонального та екологічно безпечного використання ресурсів.

Система бухгалтерського обліку основних засобів у сучасних умовах має не лише забезпечувати достовірність фінансової інформації, а й відображати екологічний та соціальний вимір діяльності підприємства. Застосування принципів сталого розвитку передбачає інтеграцію до облікової системи показників енергоефективності, викидів шкідливих речовин, витрат на утримання екологічно безпечного обладнання, а також облік витрат, пов'язаних із модернізацією та утилізацією активів.

Традиційний бухгалтерський облік має еволюціонувати у напрямі поєднання фінансових, управлінських та екологічних аспектів, формуючи інформаційну базу для прийняття збалансованих управлінських рішень. Зокрема, доцільним є виокремлення в системі аналітичного обліку спеціальних рахунків для «зелених» активів - енергозберігаючого, відновлюваного або очисного обладнання, що дозволить більш повно розкривати екологічний ефект інвестицій у модернізацію основних засобів.

Контроль основних засобів у контексті сталого розвитку спрямований на забезпечення законності, доцільності та ефективності їх використання, з урахуванням екологічної безпеки виробничих процесів. Він охоплює всі стадії життєвого циклу активів – від придбання і введення в експлуатацію до їх ліквідації або модернізації.

Особливе значення має попередній контроль, який здійснюється на етапі інвестування та закупівлі обладнання, коли необхідно враховувати не лише економічні, а й екологічні показники: енергоефективність, вуглецевий слід, можливість повторного використання матеріалів. Поточний контроль передбачає систематичний моніторинг технічного стану основних засобів, їх відповідності нормам безпеки, а також перевірку оптимальності витрат на утримання та ремонт. Подальший контроль, у свою чергу, забезпечує оцінку результативності реалізації програм модернізації основних засобів, аналізуючи їхній вплив на економічні та екологічні результати діяльності підприємства. Важливою складовою такої системи виступає внутрішній екологічний аудит, який дає змогу виявити неефективні або екологічно небезпечні напрями використання основних засобів та розробити заходи з їх оптимізації.

Аналітичне забезпечення управління основними засобами в умовах сталого розвитку потребує поєднання традиційних і новітніх підходів до оцінювання ефективності їх використання. Якщо класичний аналіз орієнтується переважно на економічні показники – фондоддачу, рентабельність, коефіцієнти оновлення та вибуття, – то сучасний підхід включає екологічні та соціальні індикатори (табл. 1).

Таблиця 1. Інтегровані показники ефективності управління основними засобами в умовах сталого розвитку

Напрямок діяльності	Ключові показники	Мета та зміст показника	Вплив на сталий розвиток
Облік основних засобів	Вартість активів, залишкова вартість, амортизаційні відрахування, екологічні витрати	Фіксація фінансових і нефінансових характеристик активів	Забезпечує прозорість використання ресурсів та врахування екологічних аспектів
Контроль основних засобів	Технічний стан, рівень енергоефективності, відповідність нормам безпеки	Перевірка доцільності придбання, експлуатації та утилізації активів	Зменшує ризики шкідливого впливу на довкілля та підвищує безпеку праці
Аналіз основних засобів	Фондоозброєність, фондоддача, рентабельність, викиди CO ₂ , енергоспоживання, показники безпеки праці	Оцінка ефективності використання активів у коротко- та довгостроковій перспективі	Дає змогу приймати стратегічні рішення щодо модернізації, «зелених» інвестицій та підвищення соціальної відповідальності

До них належать рівень енергоємності виробництва, частка екологічно безпечних активів у загальній вартості основних засобів, показники скорочення шкідливих викидів, а також рівень безпеки та комфортності умов праці персоналу. Для наочного відображення взаємозв'язку між обліком, контролем і аналізом основних засобів у системі сталого розвитку доцільно застосовувати інтегровану таблицю показників ефективності.

Інформаційне забезпечення управління основними засобами у системі сталого розвитку базується на інтеграції даних бухгалтерського обліку, контролю та аналітики в єдину інформаційно-комунікаційну платформу.

Використання сучасних цифрових технологій, таких як ERP-системи, ЕАМ-рішення або ВІ-аналітика, дає можливість створити комплексну систему моніторингу стану основних засобів, оцінки їхнього впливу на ключові показники сталого розвитку, а також прогнозування потреб у відновленні матеріально-технічної бази. Це сприяє підвищенню прозорості фінансової звітності, формуванню стратегій екологічно орієнтованого інвестування та підвищенню довіри з боку стейкхолдерів.

Таким чином, облік, контроль та аналіз основних засобів у контексті сталого розвитку підприємства становлять єдину взаємопов'язану систему, яка забезпечує ефективне управління матеріальними ресурсами з урахуванням економічної, екологічної та соціальної складових.

Їх удосконалення є важливою умовою реалізації стратегії сталого розвитку на мікрорівні, оскільки дозволяє забезпечити довгострокову економічну стабільність підприємства, підвищити рівень його екологічної відповідальності та зміцнити соціальну довіру. У перспективі саме інтеграція облікових, контрольних і аналітичних процесів у межах концепції сталого розвитку стане ключовим чинником підвищення конкурентоспроможності підприємств у сучасній економіці знань.

Список використаних джерел.

1. Лопатовська О., Нікольчук Ю., Бондарук С. Основні засоби підприємства: методика аналізу та ефективність використання. Трансформаційна економіка. 2023. № 5(05). С. 75–81.
2. Селецька Д. О. Звітність зі сталого розвитку: становлення, зміст, актуальність. Економіка та управління національним господарством. 2024. № 2(108). С 109–117.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ НАЯВНОСТІ ТА РУХУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Н. Ю. Надтока, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Облік і оподаткування»

*Науковий керівник: С. В. Юрченко, к. е. н.,
доцент, кафедра обліку, оподаткування*

*та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

Ефективне управління виробничими запасами має важливе значення для всіх підприємств, оскільки саме вони забезпечують безперервність виробничого процесу, формують собівартість продукції та впливають на фінансові результати діяльності. Раціональна організація обліку запасів сприяє підвищенню рівня контролю за використанням ресурсів, запобігає втратам, а також забезпечує формування достовірної інформації для управління ними.

Виробничі запаси – це матеріальні цінності, призначені для подальшої обробки, використання у виробництві продукції, виконанні робіт або наданні послуг. Вони становлять значну частку в активах підприємства, тому правильність їх обліку має вирішальне значення для достовірності фінансової звітності. Згідно з НП(С)БО 9 «Запаси», до складу виробничих запасів відносять сировину, основні та допоміжні матеріали, комплектуючі вироби, паливо, тару, запасні частини, будівельні матеріали, інші матеріальні ресурси, що використовуються у виробництві. Їх оцінка, рух і використання мають бути документально підтверджені та системно відображені в обліку.

Основними завданнями обліку запасів є: достовірне відображення їх надходження, руху та вибуття; визначення фактичної собівартості; контроль за правильністю використання у виробництві; забезпечення збереження у місцях зберігання; а також надання керівництву аналітичної інформації для прийняття управлінських рішень.

Первинними документами для обліку запасів виступають накладні, акти приймання-передачі, акти списання, товарно-транспортні накладні, лімітно-забірні картки, вимоги на відпуск матеріалів, звіти матеріально відповідальних осіб, на основі яких здійснюються відображення операцій у системі рахунків.

Синтетичний облік виробничих запасів ведеться на рахунках класу 2 Плану рахунків бухгалтерського обліку. Основним є рахунок 20 «Виробничі запаси», який деталізується субрахунками: 201 «Сировина і матеріали»; 203 «Паливо»; 205 «Будівельні матеріали»; 207 «Запасні частини»; 209 «Інші матеріали». За дебетом рахунку 20 відображається надходження запасів на підприємство (придбання, безоплатне отримання, повернення з виробництва), а за кредитом – їх вибуття (списання у виробництво, продаж, безоплатна передача, нестачі, псування).

Аналітичний облік ведеться у розрізі кожного виду матеріалів, постачальників, місць зберігання та матеріально відповідальних осіб. Це дає змогу здійснювати контроль за фактичним рухом запасів і оперативно отримувати інформацію про їх

залишки. На складі облік здійснюється за допомогою складських карток або в електронних системах обліку, де фіксуються всі операції надходження і відпуску матеріалів.

Одним із важливих аспектів є оцінка запасів при їх надходженні та вибутті. Запаси зараховуються на баланс за первісною вартістю, яка включає суму, сплачену постачальнику, транспортно-заготівельні витрати, мита, податки (крім ПДВ, який підлягає відшкодуванню), а також інші витрати, безпосередньо пов'язані з придбанням. При вибутті запасів підприємство обирає метод їх оцінки, який фіксується в обліковій політиці. Найпоширенішими методами є: ФІФО (перші надходження – перші витрати); середньозважена собівартість; ідентифікована собівартість кожної одиниці (для унікальних запасів); нормативна собівартість (з наступним коригуванням). Вибір методу оцінки суттєво впливає на фінансові результати підприємства, тому він повинен бути обґрунтованим і застосовуватись послідовно протягом звітного періоду.

Важливою складовою системи контролю за запасами є інвентаризація, яка проводиться з метою перевірки фактичної наявності матеріальних цінностей і порівняння її з даними бухгалтерського обліку. Під час інвентаризації виявляються надлишки, нестачі, зіпсовані або застарілі матеріали. За результатами інвентаризації складаються інвентаризаційні описи, порівняльні відомості та акти списання. Нестачі відшкодовуються винними особами, а надлишки оприбутковуються на баланс.

Організація належного внутрішнього контролю за рухом запасів передбачає призначення матеріально відповідальних осіб, чіткий розподіл обов'язків між складом і бухгалтерією, а також використання електронних систем обліку. Автоматизація облікових процесів (через системи BAS, SAP тощо) дозволяє підвищити точність облікових даних, зменшити ризик помилок, оперативно відстежувати рух запасів, формувати звіти та проводити аналіз ефективності їх використання.

Поряд із бухгалтерським обліком важливу роль відіграє економічний аналіз запасів, який допомагає визначити оптимальний рівень їх забезпеченості, швидкість оборотності та вплив на фінансовий стан підприємства. Аналіз проводиться за показниками: коефіцієнт оборотності запасів, середня тривалість одного обороту, питома вага запасів у структурі активів. На основі результатів аналізу формуються рекомендації щодо підвищення ефективності управління матеріальними ресурсами.

Особливості обліку наявності та руху виробничих запасів також залежать від виду діяльності підприємства. Для промислових підприємств важливо контролювати рівень запасів сировини й напівфабрикатів, для торговельних – товарів і тари, а для будівельних – матеріалів і комплектуючих. У кожному випадку застосовуються специфічні форми документів, методи оцінки й контрольні процедури. Отже, правильна організація обліку виробничих запасів є необхідною умовою забезпечення точності фінансової звітності, збереження активів і підвищення ефективності діяльності підприємства. Системний підхід до обліку й аналізу руху запасів дозволяє оптимізувати витрати, своєчасно виявляти відхилення від норм, а також сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства на ринку.

НЕРОЗБЛОКОВАНІ ПОДАТКОВІ НАКЛАДНІ У СИСТЕМІ АДМІНІСТРУВАННЯ ПДВ: РИЗИКИ, ПРАВОВІ ТА УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ

В. М. Паниця, В. В. Штефан, здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти, ОПП «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: **Л. В. Яловега**, к. е. н., доцент, кафедра обліку і оподаткування,

Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, Україна

Функціонування системи адміністрування податку на додану вартість в Україні є прикладом інтеграції контролюючих і фіскальних функцій держави з сучасними цифровими технологіями. Запровадження електронної системи реєстрації податкових накладних і розрахунків коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних сприяло підвищенню прозорості господарських операцій, зменшенню зловживань і забезпеченню стабільного надходження коштів до бюджету [2]. Водночас практика її використання супроводжується низкою ризиків для платників податків, особливо у випадках, коли податкові накладні залишаються у статусі «заблокованих» і не проходять процедуру розблокування.

Аналіз чинного податкового законодавства засвідчує наявність правової прогалини: відсутність прямої норми, яка б зобов'язувала платника податків розблоковувати податкову накладну, створює ситуацію правової невизначеності. Формально підприємство не несе обов'язку вчиняти такі дії, однак фактично зіштовхується з низкою негативних наслідків – податковими, фінансовими, адміністративними та репутаційними ризиками. Зазначена колізія особливо загострилася в умовах воєнного стану, коли строки подання пояснень і документів спочатку були призупинені, а згодом продовжені. Це спричинило накопичення значної кількості заблокованих податкових накладних, що, у свою чергу, ускладнило процес адміністрування податку та створило додаткові бар'єри для стабільної діяльності суб'єктів господарювання.

Найпоширенішим наслідком нерозблокування податкових накладних є підвищення ймовірності податкових перевірок. Розбіжності між даними Єдиного реєстру податкових накладних та звітності з ПДВ розглядаються як підстава для проведення позапланової документальної перевірки з метою оцінки реальності господарських операцій. Для підприємства це означає додаткові адміністративні витрати, ризик фінансових донарахувань, втрату часу управлінського персоналу та підвищення навантаження на систему бухгалтерського обліку і контролю.

Не менш важливим є ризик застосування штрафних санкцій. Законодавство передбачає штраф у розмірі 50% суми ПДВ у разі відсутності зареєстрованої податкової накладної, виявленої під час перевірки. Якщо ж протягом 10 днів після отримання податкового повідомлення-рішення накладна не зареєстрована, накладається повторний штраф, а після 365 днів прострочення можливість розблокування фактично втрачається, що збільшує фінансову санкцію до 100% суми

ПДВ [1]. У результаті підприємство змушене одночасно відображати податкові зобов'язання без зареєстрованої накладної та сплачувати штрафи, що призводить до зростання податкових боргів, зниження ліквідності й погіршення фінансової стійкості.

Проблема автоматичної реєстрації помилкових податкових накладних залишається одним із найуразливіших аспектів системи адміністрування ПДВ. Якщо підприємство залишає такі документи у статусі заблокованих, то після зняття ризикового статусу чи підтвердження даних вони можуть бути зареєстровані автоматично, що призводить до низки негативних наслідків. З-поміж яких: зменшення реєстраційного ліміту, необхідність складання розрахунків коригування, поява показника перевищення, який ускладнює подальші розрахунки та створює додаткові обмеження для реєстрації коректних накладних. Включення помилкових документів у звітність спотворює фінансову інформацію підприємства, що знижує її достовірність, негативно впливає на інвестиційну привабливість і ділову репутацію платника податків.

Ефективне управління такими ризиками потребує формування системи внутрішнього контролю та податкового комплаєнсу, яка має охоплювати як оперативне реагування на блокування податкових накладних, так і впровадження превентивних заходів, зокрема: постійний моніторинг ризикового статусу; ведення повного комплексу первинних документів для швидкого підтвердження реальності господарських операцій; офіційне інформування податкових органів про виявлені технічні чи облікові помилки. Важливим складником є розвиток автоматизованих систем бухгалтерського та управлінського обліку, що забезпечують оперативне виявлення проблемних накладних, контроль реєстраційного ліміту та формування достовірної звітності відповідно до вимог чинного податкового законодавства.

Отже, відмова підприємства від розблокування податкових накладних не може розглядатися як безпечна управлінська позиція, адже вона зумовлює цілу низку негативних наслідків. З-поміж яких: підвищена ймовірність проведення податкових перевірок, нарахування штрафних санкцій, автоматична реєстрація помилкових документів і, як наслідок, зменшення реєстраційного ліміту. У науковому контексті дана проблема відображає тісну взаємозалежність між правовими нормами та управлінськими рішеннями в податковій сфері, тоді як з практичного боку підкреслює необхідність розроблення ефективних стратегій податкового ризик-менеджменту на рівні підприємств. Поєднання правової визначеності з дієвими внутрішніми механізмами контролю є ключовою умовою мінімізації ризиків, пов'язаних із нерозблокованими податковими накладними, та забезпечення стабільності фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання в умовах сучасних економічних трансформацій.

Список використаних джерел.

1. Застосування штрафних санкцій у випадках, коли податкова накладна залишається незареєстрованою в ЄРПН понад 365 календарних днів у зв'язку з її блокуванням. URL: <https://kyiv.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/933108.html>

2. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02 грудня 2010 р. Верховна Рада України. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

ЗНАЧЕННЯ ОБЛІКУ ПРОЦЕСУ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

М. С. Пащенко, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Облік і оподаткування»

*Науковий керівник: Т. М. Саванчук, к. е. н.,
доцент, кафедра обліку, оподаткування*

та управління фінансово-економічною безпекою,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Процес реалізації продукції, товарів або послуг є заключним етапом кругообігу господарських засобів підприємства, який безпосередньо впливає на формування фінансових результатів. Саме на цьому етапі формується основна частина доходів, відбувається повернення вкладених ресурсів і визначається ефективність діяльності підприємства. Тому облік процесу реалізації відіграє ключову роль у забезпеченні достовірності фінансової інформації, яка є базою для прийняття управлінських рішень. Метою бухгалтерського обліку процесу реалізації є відображення фактичних результатів господарських операцій, пов'язаних із продажем продукції (робіт, послуг), визначенням доходів, витрат і фінансового результату. Облік реалізації дає змогу керівництву підприємства отримувати своєчасну, повну та аналітичну інформацію для контролю, аналізу і планування діяльності. Якість управлінських рішень безпосередньо залежить від точності, своєчасності та системності облікових даних.

В умовах ринкової економіки процес реалізації охоплює не лише факт продажу, а й низку управлінських рішень: вибір каналів збуту, формування цінової політики, планування обсягів продажів, оптимізацію асортименту та управління дебіторською заборгованістю. Для цього керівництву необхідна достовірна облікова інформація щодо собівартості реалізованої продукції, рівня рентабельності, обсягів продажів у розрізі контрагентів або регіонів, а також динаміки змін у доходах.

Однією з основних функцій обліку процесу реалізації є забезпечення управлінського персоналу аналітичними показниками для оцінки ефективності комерційної діяльності. Наприклад, дані обліку дозволяють виявляти найприбутковіші напрямки реалізації, контролювати виконання планів продажів, визначати оптимальний рівень торговельної націнки, а також прогнозувати майбутні фінансові результати. Для цього використовуються інструменти управлінського обліку, такі як маржинальний аналіз, бюджетування продажів, аналіз відхилень та факторний аналіз.

Особливе значення має поділ облікової інформації на фінансову та управлінську. Якщо фінансовий облік орієнтований на зовнішніх користувачів (інвесторів, контролюючі органи, кредиторів), то управлінський – на внутрішні потреби керівництва. На нашу думку, для якісного менеджменту процесу реалізації дуже важливо визначити інструментарій управлінського обліку і максимально

ефективно ним користуватися, адже саме інформація, що формується в управлінському обліку дозволяє швидко реагувати на зміни кон'юнктури ринку, оперативно ухвалювати рішення щодо знижок, акцій, асортиментної політики чи умов постачання. Таким чином, ефективно організований облік процесу реалізації стає інструментом стратегічного та тактичного управління.

Зазначимо, що сучасні тенденції цифровізації економіки призвели до значного оновлення методів ведення обліку. Використання автоматизованих систем обліку, таких як BAS, SAP або інші CRM- і ERP-системи, забезпечує оперативний обмін інформацією між відділами збуту, фінансів та управління. Це дозволяє керівництву в реальному часі відстежувати динаміку реалізації, контролювати залишки продукції, аналізувати поведінку покупців і приймати обґрунтовані рішення щодо оптимізації виробництва та маркетингової стратегії, тому сучасні бухгалтери мають володіти таким програмними засобами і розуміти яким чином їх можна використати для формування своєчасної та актуальної управлінської звітності.

Не менш важливим є аспект достовірності даних обліку реалізації. Неправильне або несвоєчасне відображення доходів і витрат може призвести до викривлення фінансових результатів, що, у свою чергу, спотворює управлінську інформацію. Це може спричинити хибні рішення щодо ціноутворення, структури витрат або розподілу ресурсів. Тому забезпечення контролю за правильністю документального оформлення операцій з реалізації, своєчасним відображенням доходів і створенням резервів під сумнівну дебіторську заборгованість є критично важливими складовими системи управлінського контролю.

Інформація, сформована в системі обліку реалізації, є також основою для фінансового аналізу підприємства. На її підставі визначаються ключові показники ефективності, такі як: рівень рентабельності продажів, обсяг чистого доходу, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості тощо. Аналіз цих показників допомагає не лише оцінити результати діяльності за минулий період, а й прогнозувати майбутні тенденції. Таким чином, облік процесу реалізації забезпечує інформаційне підґрунтя для стратегічного управління підприємством.

Значення обліку реалізації в системі прийняття управлінських рішень полягає також у можливості своєчасного виявлення ризиків. Серед основних, зокрема, можна виділити ризики неплатоспроможності покупців, ризики зниження попиту, перевищення запасів або затримка оплати. Систематичний аналіз облікових даних дозволяє вчасно ідентифікувати ці ризики та спрогнозувати загрози до яких вони призводять, а отже і оцінити їх вплив на фінансову стабільність підприємства та розробити заходи щодо їх мінімізації.

Підсумовуючи, можна зазначити, що облік процесу реалізації є невід'ємною складовою системи управління підприємством. Його інформаційна функція забезпечує прийняття обґрунтованих управлінських рішень, сприяє підвищенню ефективності збутової політики, оптимізації фінансових результатів і зміцненню конкурентних позицій на ринку. В умовах нестабільності економічного середовища саме якісний облік реалізації стає запорукою оперативного реагування на зміни ринку, зниження ризиків і забезпечення економічної безпеки підприємства.

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Е. С. Погрібняк, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Облік і оподаткування»,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Розрахунки з оплати праці є однією з ключових ділянок бухгалтерського обліку, оскільки вони безпосередньо впливають на соціально-економічні інтереси працівників, фінансову стійкість підприємства та дотримання вимог законодавства. В умовах зростання ролі людського капіталу, необхідності підвищення продуктивності праці та цифровізації бізнес-процесів, зростає значення формування ефективної системи обліково-аналітичного забезпечення розрахунків з оплати праці. Колектив авторів Оляднічук Н.В., Крочак О.І., Кецкало А.Д. в науковій праці зазначають: «Сучасне соціально-економічне середовище вимагає нових підходів до визнання і використання в бізнесі висококваліфікованих трудових ресурсів, які спроможні забезпечувати безперебійну й ефективну господарську діяльність та стратегічний розвиток конкретного суб'єкта підприємництва й держави в цілому» [1]. Актуальність дослідження також зумовлюється потребою у забезпеченні прозорості розрахунків, своєчасному аналізі витрат на персонал та інтеграції облікових даних у систему управлінських рішень підприємства.

Обліково-аналітичне забезпечення оплати праці – це система організації облікових та аналітичних процесів, яка охоплює всі етапи управління трудовими ресурсами: від первинного обліку відпрацьованого часу і нарахування заробітної плати до формування звітності, контролю й аналітичної оцінки витрат на персонал.

Воно починається зі збору інформації про відпрацьований час, виконані норми, премії, надбавки, компенсаційні виплати, лікарняні та інші елементи, що формують фонд оплати праці. Первинні дані систематизуються за видами виплат, структурними підрозділами, центрами відповідальності чи видами продукції, що дає змогу відслідковувати витрати на персонал у різних розрізах. Важливу роль відіграє контрольна функція, яка забезпечує перевірку правильності нарахувань і утримань, дотримання чинного законодавства, своєчасність виплат, а також попередження помилок і можливих зловживань. На основі накопичених даних здійснюється аналітична обробка: досліджується динаміка та структура фонду оплати праці, визначаються співвідношення між темпами зростання заробітної плати і продуктивності праці, виявляються резерви зниження витрат та напрями підвищення ефективності використання трудових ресурсів. Отримані результати стають основою для планування витрат на персонал, формування політики мотивації, оптимізації використання людського капіталу та прийняття управлінських рішень.

Відсутність єдиних стандартизованих підходів до оцінки ефективності використання фонду оплати праці створює труднощі при порівнянні результатів між окремими підрозділами чи підприємствами, а невизначеність методологічної

бази зумовлює ризик суб'єктивних оцінок та викривлення результатів аналізу. На рівень ефективності використання фонду оплати праці впливає низка чинників, серед яких професійна підготовка та кваліфікація персоналу, рівень його продуктивності, особливості структури заробітної плати, а також ступінь мотивації працівників.

Недостатня увага до цих чинників у формуванні обліково-аналітичної інформації може зробити аналіз неповним або неефективним. Брак системи моніторингу та контролю за використанням фонду оплати праці може ускладнювати вчасне виявлення проблем та неефективності. Відсутність механізмів контролю може призводити до втрат коштів та низької продуктивності [2]. Оскільки обліково-аналітична інформація містить конфіденційні дані про працівників та фінансові показники підприємства, недостатня захищеність цих даних може стати загрозою для безпеки інформації. Розв'язання цих проблем включає в себе впровадження сучасних систем обліку та аналітики, розробку стандартів та методологій оцінки ефективності, покращення контролю та моніторингу, а також забезпечення високого рівня інформаційної безпеки, що є особливо актуальним в сучасних умовах.

Проблеми обліково-аналітичного забезпечення оплати праці полягають насамперед у недостатньому рівні автоматизації облікових процесів, що призводить до значних витрат часу та ймовірності помилок у розрахунках. Додатковою складністю є податкове адміністрування, яке потребує постійного оновлення знань бухгалтерів та адаптації облікових систем до змін у законодавстві.

Шляхи вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення пов'язані передусім із запровадженням електронного документообігу, що сприятиме скороченню паперового навантаження та підвищенню швидкості обробки даних. Важливим напрямом є інтеграція бухгалтерських систем з HRM-платформами, які дозволяють поєднати інформацію про кадровий облік, мотивацію та оплату праці в єдиному інформаційному просторі. Перспективним кроком також є використання аналітичних панелей і сучасних програмних засобів для прогнозування фонду оплати праці, що забезпечить своєчасний аналіз, контроль за витратами та оптимізацію фінансових ресурсів підприємства.

Таким чином, обліково-аналітичне забезпечення оплати праці є ключовим інструментом не лише для ведення бухгалтерського обліку та складання звітності, але й для стратегічного управління підприємством, оскільки дозволяє забезпечити прозорість, обґрунтованість та ефективність у сфері трудових відносин.

Список використаних джерел.

1. Оляднічук Н. В., Крочак О. І., Кецкало А.Д Обліково-аналітичне забезпечення сільськогосподарського підприємства: кадри, праця, оплата й оподаткування, звітність. Сталий розвиток економіки. 2025. № 2 (53). С. 391–398.
2. Василюк М. М., Чернецька О. Б. Оплата праці у системі обліково-аналітичної інформації суб'єктів господарювання. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2023. Вип 20. Т.2. С.379–387.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ТА АНАЛІЗУ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

К. С. Поплавська, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Облік і оподаткування»

*Науковий керівник: О. М. Губарик, к. е. н., доцент,
завідувач кафедри обліку, оподаткування та
управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

В умовах ринкової економіки, що характеризується швидкими змінами кон'юнктури, зростанням конкуренції та нестабільністю постачань, питання раціональної організації обліку виробничих запасів набуває особливого значення. Виробничі запаси є однією з найвагоміших складових оборотних активів, що забезпечують безперервність виробничого процесу, впливають на собівартість продукції та фінансову стійкість підприємства. Ефективний облік запасів сприяє формуванню достовірної інформації для управлінських рішень, оптимізації ресурсів і підвищенню результативності діяльності підприємства.

Аналіз сучасної наукової літератури свідчить, що вітчизняні дослідники приділяють значну увагу питанням обліку та контролю запасів. Зокрема, Шевченко Л. Я. і Мулява В. Р. зазначають, що основними проблемами у сфері обліку виробничих запасів є недосконалість нормативного регулювання, різночитання методів оцінки вибуття та недостатня автоматизація первинного обліку [1]. Вони підкреслюють необхідність упровадження сучасних методик управлінського обліку, що дозволяють адаптувати інформацію до потреб внутрішнього аналізу.

Серед сучасних інструментів управління запасами особливе місце посідають методи ABC-та XYZ-аналізу, що дають змогу класифікувати запаси за рівнем значущості у формуванні фінансового результату та за стабільністю попиту. Як зазначають Шендерівська Л. П. та Варварова А. К., комбінація цих двох методів дозволяє підприємствам раціонально розподіляти зусилля щодо контролю та аудиту, зосереджуючись на найважливіших позиціях номенклатури, водночас скорочуючи адміністративні витрати на незначні групи запасів [2].

У свою чергу, дослідження Колос І. В. доводить, що інтеграція методів стратегічного управлінського обліку – таких як Just-in-Time, Balanced Scorecard і ABC-XYZ-аналіз – забезпечує узгодження між виробничими, логістичними та фінансовими процесами, сприяючи зменшенню обсягу надлишкових запасів і підвищенню оборотності ресурсів [3].

Розвиток цифрових технологій дозволяє значно вдосконалити облік запасів. Автоматизовані системи управління (ERP-системи, модулі бухгалтерського обліку) забезпечують оперативне відстеження руху матеріалів, аналіз динаміки залишків, прогнозування потреби та виявлення неефективних позицій. Використання таких систем сприяє підвищенню точності даних і зменшенню людського чинника при веденні обліку.

Систематизація виробничих запасів за класифікаційними ознаками ABC-XYZ є доцільною основою для побудови ефективного контролю (табл. 1). Наприклад, запаси групи A/X, що мають високу частку у вартості та характеризуються стабільним попитом, потребують щомісячного контролю, детального аналізу відхилень і жорсткої регламентації обліку. Натомість група C/Z включає малозначущі й нестабільні позиції, що можуть перевірятися один раз на півроку чи рідше, із застосуванням спрощеного контролю. Такий підхід дозволяє підприємству збалансувати трудомісткість облікових процедур і економічний ефект від контролю запасів.

Таблиця 1. Групування виробничих запасів за ABC-XYZ та рекомендації щодо обліку і контролю

Група запасів	Вплив на фінансовий результат	Стабільність попиту	Рекомендована частота контролю	Основні напрями управління
A / X	Висока вартість, стратегічне значення	Висока стабільність	Щомісяця	Детальний облік, точне планування закупівель
A / Y	Висока вартість	Помірна стабільність	Щомісяця / раз на два місяці	Прогнозування попиту, корекція запасів
B / X	Середня вартість	Висока стабільність	Щоквартально	Аналіз тенденцій, оптимізація закупівель
B / Y	Середня вартість	Змінність середнього рівня	Щоквартально	Зниження надлишків, адаптація до попиту
C / Z	Низька вартість	Висока нестабільність	Раз на півроку / рік	Спрощений контроль, виведення з номенклатури

Таким чином, ефективна організація обліку виробничих запасів передбачає поєднання класичних принципів бухгалтерського обліку (згідно з П(С)БО 9 «Запаси») з інноваційними методами класифікації, автоматизації та аналітики. Сучасні підходи спрямовані не лише на підвищення точності відображення запасів у фінансовій звітності, а й на забезпечення управлінської гнучкості, зменшення витрат на зберігання та оптимізацію оборотних ресурсів підприємства.

Список використаних джерел.

1. Шевченко Л. Я., Мулява В. Р. Сутність виробничих запасів, проблеми обліку та напрями його вдосконалення на підприємстві. Економіка, управління та адміністрування. 2022. № 4(102). С. 72–76.
2. Шендерівська Л. П., Варварова А. К. ABC-XYZ аналіз в системі управління запасами підприємства. Підприємництво і торгівля. 2024. № 41. С. 126–136.
3. Колос І. В. Інтеграція методів стратегічного управлінського обліку виробничих запасів: науково-методичні і прикладні аспекти. Бухгалтерський облік і аудит. 2017. № 3. С. 35–48.

ТОВАРНИЙ ОБЛІК В ОПОДАТКУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ-ПІДПРИЄМЦІВ ДРУГОЇ ГРУПИ

М. О. Посипай, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: **Т. М. Саванчук**, к. е. н.,
доцент, кафедра обліку, оподаткування

та управління фінансово-економічною безпекою,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Фізичні особи-підприємці (ФОП) другої групи займають важливе місце в системі малого бізнесу України, забезпечуючи робочі місця, розвиток локальних ринків і сплату податків до бюджету. Для цієї категорії платників податків спрощена система оподаткування є основою діяльності, яка покликана мінімізувати адміністративне навантаження та стимулювати підприємницьку ініціативу. Проте останні зміни у законодавстві, що стосуються ведення товарного обліку, внесли нові вимоги, які значно впливають на організацію облікової політики таких суб'єктів господарювання. Для платників єдиного податку другої групи запровадження вимоги ведення обліку товарних запасів стало відповіддю держави на проблему «тіньового» обороту товарів, ухилення від сплати податків і недекларування фактичних обсягів продажів.

Нормативно-правове регулювання питання товарного обліку для ФОП базується на положеннях Податкового кодексу України [1], Закону «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» [2], а також на наказі Міністерства фінансів України № 496 від 03.09.2021 року «Про затвердження Порядку ведення обліку товарних запасів для фізичних осіб – підприємців, у тому числі платників єдиного податку» [3]. Відповідно до цього документа, облік товарів має вестися в паперовій або електронній формі з відображенням надходження і вибуття товарів, залишків, реквізитів первинних документів і вартості.

Проте, варто відзначити, що практичне значення товарного обліку для ФОП другої групи полягає не лише у виконанні вимог законодавства, а й у забезпеченні ефективного управління запасами, контролю за собівартістю, визначенні оптимальної торговельної націнки та попередженні фінансових ризиків. У сучасних умовах цифровізації бізнес-процесів усе більшої популярності набуває використання електронних програмних РРО (ПРРО) та спеціалізованих облікових систем, які дозволяють автоматизувати облік товарних операцій і мінімізувати людський фактор.

Разом із тим, запровадження товарного обліку для підприємців другої групи має і певні проблемні аспекти. Зокрема, значна частина дрібних підприємців не має бухгалтерської освіти, тому ведення обліку викликає труднощі через складність нормативних вимог, відсутність чіткого розуміння механізмів оформлення документів та необхідності зберігання підтверджувальних первинних документів.

Для підприємців, які здійснюють роздрібну торгівлю текстильними, продовольчими чи господарськими товарами, питання систематизації облікових даних і формування звітності є особливо актуальним, адже саме ці сфери найчастіше підлягають контролю з боку податкових органів.

Важливим аспектом є також взаємозв'язок товарного обліку з оподаткуванням. Для ФОП другої групи база оподаткування визначається не за прибутком, а у вигляді фіксованої ставки єдиного податку, проте наявність документально підтверджених даних про походження товарів є необхідною умовою для уникнення штрафних санкцій. У випадках, коли підприємець не може підтвердити джерело придбання товару, такі товари можуть бути визнані «необлікованими», що тягне за собою адміністративну відповідальність і фінансові санкції. Отже, навіть за спрощеної системи оподаткування товарний облік виконує роль механізму податкової безпеки підприємця.

З метою оптимізації процесу товарного обліку, на нашу думку, доцільним є впровадження електронних інструментів, таких як програмні продукти типу «Каса», «Сота Каса», «Checkbox» або інтегрованих модулів у системах електронної звітності. Використання таких програм дозволяє ФОП формувати електронні акти надходження, накладні, облікові книги та оперативно відстежувати рух товарів. Крім того, автоматизований облік спрощує роботу під час перевірок, оскільки забезпечує швидкий доступ до даних та прозорість бізнес-процесів.

У перспективі доцільним є подальше вдосконалення законодавчої бази в частині спрощення ведення обліку для малого бізнесу, зокрема запровадження спрощених електронних форм, розроблення методичних рекомендацій для різних сфер діяльності та надання підприємцям можливості інтегрувати облік товарів у систему електронної звітності. Це сприятиме підвищенню рівня податкової культури та розвитку прозорого бізнес-середовища.

Таким чином, товарний облік у системі оподаткування фізичних осіб-підприємців другої групи є не лише інструментом контролю за наявністю товарів, але й важливою складовою фінансової стабільності бізнесу. Він дозволяє підприємцям дотримуватися податкової дисципліни, підвищувати довіру з боку контролюючих органів та уникати фінансових ризиків, пов'язаних із штрафами або зупиненням діяльності.

Список використаних джерел.

1. Податковий кодекс України від 02.12.10 р. № 2755-VI зі змінами та доповненнями. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17>
2. Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг: Закон України № 265/95-ВР від 06.07.1995. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-вр#Text>
3. Про затвердження Порядку ведення обліку товарних запасів для фізичних осіб – підприємців, у тому числі платників єдиного податку: наказ Міністерства фінансів України № 496 від 03.09.2021 року. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1411-21#Text>

ПОДАТКОВЕ НАВАНТАЖЕННЯ ОНЛАЙН-БІЗНЕСУ: ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ КЛІЄНТСЬКОЇ БАЗИ

І. П. Приходько, д. н. з держ. упр., професор, кафедра обліку,
оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Податкове навантаження онлайн-бізнесу значною мірою залежить від того, з якими категоріями клієнтів він працює. Особливої уваги потребують податкові нюанси, які виникають при продажу товарів через соціальні мережі різним категоріям клієнтів. Характеристика клієнтської бази – це не лише соціально-демографічний чи поведінковий аспект, а й юридичний статус контрагентів (фізичні чи юридичні особи, резиденти чи нерезиденти (табл. 1)). Саме цей фактор визначає складність документального оформлення операцій, порядок нарахування податків і можливість застосування тієї чи іншої системи оподаткування.

Таблиця 1. Вплив клієнтської бази на податкове навантаження онлайн-бізнесу

Категорія клієнтів	Податкові особливості для ФОП	Податкові особливості для юридичних осіб	Приклад із практики
Фізичні особи-резиденти	Спрощена система, єдиний податок, мінімальні вимоги до документів	Відображення доходу у звітності, без складних процедур	Продаж товарів у Facebook українським покупцям
Юридичні особи-резиденти	Необхідні акти, договори, можливий ПДВ	Податок на прибуток, ПДВ, повна документація	Реклама блогера для українського агентства
Фізичні особи-нерезиденти	Валютний контроль, облік доходу у гривнях, оподаткування в Україні	ПДВ не застосовується, але обов'язкове валютне декларування	Продаж цифрових курсів іноземним студентам
Юридичні особи-нерезиденти	Укладення контракту, акти, врахування міжнародних угод	Податок на прибуток, ПДВ (у разі імпорту/експорту послуг)	Співпраця e-commerce з європейським брендом

Джерело: систематизовано автором на основі [1–4]

Продаж фізичним особам-резидентам. У випадку, коли онлайн-бізнес у соцмережах орієнтований переважно на фізичних осіб-резидентів України, структура податкових зобов'язань є відносно простою. ФОП на спрощеній системі може легально відображати дохід у декларації, сплачуючи єдиний податок та ЄСВ. Наприклад, майстер, що продає прикраси через Instagram, отримує оплату на картку ФОП, і ця сума обліковується як дохід. Відсутність вимог до оформлення актів чи

рахунків значно спрощує процес. Проте у разі перевищення ліміту доходів виникає обов'язок реєстрації платником ПДВ.

Співпраця з юридичними особами-резидентами. Зовсім інша ситуація виникає, коли клієнтами є юридичні особи. У такому випадку для зарахування витрат до податкового обліку компанія-клієнт потребує від ФОП чи іншого постачальника офіційних первинних документів: актів виконаних робіт, рахунків-фактур, податкових накладних (за умови реєстрації платником ПДВ). Наприклад, маркетингове агентство, яке замовляє рекламу у блогера, вимагає договір і акт, щоб підтвердити витрати. Це накладає додаткові зобов'язання на підприємця щодо ведення звітності та правильного обліку ПДВ.

Продаж нерезидентам (фізичним та юридичним особам). Найбільш складним є податковий режим у разі роботи з іноземними клієнтами. При продажу товарів чи послуг фізичним особам-нерезидентам ключовим аспектом стає валютний контроль, адже кошти надходять у валюті. У випадку юридичних осіб-нерезидентів додатково враховуються положення міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування. Наприклад, інфлюенсер, який отримує дохід від співпраці з іноземним брендом, має задекларувати валютний дохід у гривневому еквіваленті та сплатити податки в Україні. Для юридичних осіб це означає ще й необхідність правильного відображення таких операцій у бухгалтерському та податковому обліку.

Таким чином, специфіка клієнтської бази безпосередньо визначає складність і обсяг податкових зобов'язань онлайн-бізнесу. Робота з фізичними особами-резидентами є найпростішою та найменш формалізованою. Співпраця з юридичними особами потребує суворішого документального оформлення і, часто, залучення бухгалтера. Найбільш складними є операції з нерезидентами, що поєднують валютні ризики, міжнародне податкове регулювання та підвищені вимоги до звітності. Для підприємців та компаній у сфері соціальних мереж правильна ідентифікація клієнтів стає не лише комерційним, а й податково-стратегічним фактором.

Список використаних джерел.

1. Проскуріна Н., Конєва А. Електронна комерція: особливості системи бухгалтерського обліку. Економіка та суспільство. 2021. № 34. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-95>
2. Лесько Н., Кіра С. Правові засади електронної комерції в соціальних мережах. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки». 2022. № 3. С. 161–165.
3. Ефективне податкове планування для масштабування онлайн-бізнесу. 4В. URL: <https://4b.ua/blog/tax-benefits-and-planning/>
4. Koba O., Khrypko V. Accounting and taxation of electronic commerce in Ukraine. Economics and region. 2025. no. 2 (97). P. 176–183.

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ МАРКЕТИНГОВИХ ВИТРАТ У СТРУКТУРІ ЗАГАЛЬНИХ ВИТРАТ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Г. В. Разумова, д. е. н., професор, кафедра менеджменту та маркетингу,
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Дніпро, Україна;
старший науковий співробітник, лабораторія економічних досліджень,
Дніпропетровський НДІ судових експертиз, м. Дніпро, Україна

Серед аграрних підприємств маркетинг усе частіше розглядається не як неовов'язкова допоміжна функція, а як стратегічний елемент, що впливає на конкурентоспроможність, продажі та прибутковість. Проте ефективність вкладень у маркетингову діяльність часто залишається недостатньо дослідженою в контексті аграрного бізнесу – особливо коли мова йде про співвідношення маркетингових витрат до загальних витрат підприємства.

Маркетингові витрати зазвичай виділяють як частину витрат на збут, але в аграрному контексті доцільно виділити їх у самостійну групу для кращого управління та аналізу. У такій класифікації враховуються витрати на утримання маркетингового відділу, просування продукції, рекламу, участь у виставках, дослідження ринку, логістику як елемент маркетингової стратегії [1].

У аграрному виробництві виникають специфічні чинники, що ускладнюють аналіз:

- сезонність виробництва та нерегулярність продажів, що призводять до нерівномірного навантаження маркетингових витрат в різні періоди,
- природно-кліматичні ризики, що впливають на обсяги продукції, а отже – на питомі витрати маркетингу,
- терміновість збуту, обмежений термін зберігання продукції, що змушує інтенсивніше використовувати маркетингові канали,
- невелика можливість диференціації, особливо в базових сільськогосподарських культурах, що знижує маржинальний ефект маркетингових заходів.

В аналізі важливо врахувати, що маркетингові витрати – це інвестиції, а не просто «збиткові» витрати, тому ключове питання – чи виправдовують вони себе (чи генерують додатковий дохід або зменшують інші витрати).

Методика оцінки ефективності маркетингових витрат

1. Показники ефективності. Найпоширеніший підхід – це розрахунок ROMI (Return on Marketing Investment). Альтернативно можуть використовуватися й інші коефіцієнти: валовий дохід / маркетингові витрати, частка маркетингових витрат у структурі загальних витрат і динаміка цього показника.

2. Кореляційно-регресійний аналіз. Для виявлення зв'язку між витратами на маркетинг і ключовими фінансово-економічними показниками (дохід, обсяг продажу, прибуток). Наприклад, науковці зазначають, що підвищення

продуктивності цифрового маркетингу зменшує витрати на рекламу в агропродуктах та підвищує ефективність використання ресурсів [2]. Також застосовуються моделі маркетингової реакції, що показують граничні ефекти витрат маркетингу.

3. Методи канал-орієнтованої ефективності. Оцінка ефективності окремих маркетингових каналів (директ-продаж, інтернет-реклама, виставки та ін.) через співвідношення внеску певного каналу до його витрат. У контексті аграрного маркетингу існують нові методики оцінки ефективності маркетингових каналів, які враховують кожного учасника каналу (фермерів, посередників, споживачів). Науковцями пропонується метод, який враховує як загальну вигоду каналу, так і ціну, яку отримує виробник у порівнянні з ціною споживача [3].

4. Порівняння планових і фактичних витрат (бюджетування, відхилення). Установлення норм (планових) маркетингових витрат за підрозділами або каналами, потім аналіз відхилень, їх причин та корекцій. Дослідна практика в Україні підтверджує: тільки системне бюджетування й регулярний контроль можуть зменшити «витрати плазуна» (витрати, що зростають непомітно) у маркетингу аграрного підприємства [4].

5. Системний підхід із інтеграцією обліку, аналізу та управління. Ефективний маркетинговий аналіз повинен бути інтегрований із системою управлінського обліку, що дозволяє отримати своєчасні дані з внутрішніх систем [5]. Використання інструментів бізнес-аналітики, digital-аналітики (веб-аналітика, CRM, Big Data) допомагає деталізувати вплив маркетингових витрат і оперативно коригувати стратегії [2].

Слід також врахувати певні практичні виклики та обмеження в аналізі, зокрема, такі:

- недостатня деталізація облікових даних: у багатьох аграрних підприємствах витрати на маркетинг не виділяються окремо, а розподіляються в загальних витратах на збут, що ускладнює аналіз;

- сезонні коливання: витрати та результати маркетингу можуть сильно варіюватися від сезону до сезону, тому короткі періоди аналізу можуть давати хибні висновки;

- обмеженість в метриках: наприклад, неможливо точно виміряти вплив брендингу, репутації чи іміджевих заходів на прибуток;

- зовнішні ризики та шоки (валютні коливання, зміни державної підтримки, регуляторні зміни) можуть вплинути на маркетингові витрати та ускладнити інтерпретацію результатів.

За таких умов доцільно зробити певні рекомендації щодо оптимізації маркетингових витрат:

- впровадження системи KPI-маркетингу, де для кожного каналу або заходу встановлені цільові показники (зростання продажів, додатковий чистий дохід) і поріг мінімальної окупності;
- пріоритезація каналів із вищою маржинальністю ефекту (наприклад, інтернет-канали);
- постійний контроль відхилень фактичних витрат у порівнянні з бюджетом і коригування в режимі реального часу;
- використання експериментальних методів у маркетингових кампаніях для виявлення каналів з найкращим співвідношенням результат/витрати;
- врахування довгострокових ефектів маркетингових заходів (імідж, лояльність клієнтів) разом із короткостроковими фінансовими показниками;
- інтеграція digital-аналітики, CRM та інструментів автоматизації для моніторингу ефективності й оптимізації маркетингових стратегій в реальному часі.

Отже, аналіз ефективності маркетингових витрат у структурі загальних витрат аграрних підприємств – це поєднання фінансово-економічних моделей, маркетингової аналітики та управлінського обліку. Незважаючи на ряд викликів (сезонність, нерівномірність даних, сильний вплив зовнішніх факторів), застосування комплексного підходу (KPI, регресійного моделювання, бюджетування, канал-аналіз) дозволяє більш обґрунтовано планувати маркетингові бюджети й підвищувати їхню віддачу.

Оскільки маркетингові витрати мають інвестиційний характер, їх аналіз має враховувати не лише миттєву віддачу, а й довгострокові ефекти, зокрема на імідж, лояльність споживачів та здатність адаптуватися до ринкових змін.

Список використаних джерел.

1. Бахарева Я. В. Маркетингові витрати на підприємствах АПК в ринкових умовах. Облік і фінанси АПК: науково-освітній портал. 2005. URL: <https://magazine.faaf.org.ua/marketingovi-vitrati-na-pidpriemstvah-apk-v-rinkovih-umovah.html>
2. Kanellos N., Karountzos P., Giannakopoulos N. T., Terzi M. C., Sakas D. P. Digital Marketing Strategies and Profitability in the Agri-Food Industry: Resource Efficiency and Value Chains. Sustainability. 2024. № 16. URL: <https://doi.org/10.3390/su16145889>
3. Abad A., Maaz M. A. M., Shamsi M. S. A new method for assessing the marketing efficiency of agricultural marketing channels. Agricultural and Resource Economics. 2024. № 10(2). P. 143–166.
4. Кривошей О. В. Методи оцінки ефективності витрат на маркетингові дослідження в агробізнесі: обліковий та аналітичний підходи. Український економічний часопис. 2024. № 7. С. 40–47.
5. Литвиненко В. С., Кривошей О. В. Класифікація витрат маркетингової діяльності в обліку сільськогосподарських підприємств. Economics and business management. 2023. № 14(3). С. 66–83.

ПРИНЦИПИ СКЛАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ЗА МСФЗ

Є. В. Решетняк, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: **О. М. Губарик**, к. е. н., доцент,
завідувач кафедри обліку, оподаткування та
управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

У сучасних умовах глобалізації економіки та активної інтеграції національних підприємств у міжнародні ринки особливого значення набуває формування прозорості, достовірної та уніфікованої фінансової звітності. Головною метою фінансової звітності є надання корисної інформації про фінансовий стан, фінансові результати та грошові потоки суб'єкта господарювання. Ця інформація необхідна широкому колу існуючих та потенційних інвесторів, кредиторів та інших користувачів для прийняття економічних рішень.

Загальноприйнятим інструментом забезпечення єдності підходів до обліку та звітності у світовому масштабі являються Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ). Ці стандарти забезпечують єдині правила і підходи до визнання, оцінки, подання та розкриття фінансової інформації, що сприяє її порівнянності, прозорості та достовірності. МСФЗ почали формуватися у 1973 році, коли було створено Міжнародну раду зі стандартів бухгалтерського обліку (IASB – International Accounting Standards Board), яка й відповідає за розробку та впровадження цих стандартів. Саме з того часу розпочалася систематична робота над створенням єдиного набору правил та принципів для складання фінансової звітності, які застосовуються у різних країнах світу [1].

Принципи складання фінансової звітності за МСФЗ є фундаментом, на якому базується вся система обліку у світі. Ці принципи визначають логіку формування звітності, забезпечують її якість, порівнюваність та зрозумілість. Завдяки дотриманню цих принципів користувачі звітності отримують об'єктивні і повні дані, які допомагають їм приймати обґрунтовані рішення. Головним принципом складання фінансової звітності за МСФЗ є принцип правдивого подання фінансової інформації, який у МСФЗ часто також називають принципом достовірності (рис. 1). Цей принцип передбачає, що фінансова звітність повинна точно і повно відображати економічну сутність операцій, подій та умов, а не лише їх юридичну форму. Тобто інформація має представляти об'єктивну картину фінансового стану, результатів діяльності та грошових потоків підприємства таким чином, щоб користувачі могли отримати реальне уявлення про його економічну ситуацію. Застосування цього принципу вимагає не просто механічного перенесення даних з облікових записів у звітність, а глибокого розуміння змісту господарських операцій [2, с. 5-7].

Як зображено на рис. 1, ще одним важливим принципом складання звітності є принцип зіставності фінансової інформації, який передбачає, що фінансова

звітність повинна бути складена таким чином, щоб користувачі могли порівнювати інформацію як між різними підприємствами, так і в динаміці – за різні звітні періоди. Принцип зіставності дозволяє аналізувати тенденції у фінансовому стані, результатах діяльності та грошових потоках підприємств, а також приймати обґрунтовані рішення, спираючись не лише на окремі показники, а й на їх зміну з часом чи у порівнянні з іншими організаціями.

Рис. 1. Принципи складання фінансової звітності за МСФЗ

Принцип суттєвості (істотності) фінансової звітності означає, що у ній повинна відображатися інформація, пропущення або викривлення якої може вплинути на рішення користувачів. Тому акцент треба робити на тих аспектах діяльності підприємства, які здатні змінити судження зацікавлених сторін. Якщо інформація є суттєвою, вона доречна для прийняття рішень. Якщо ж вона несуттєва, її подання або виключення не вплине на розуміння загальної картини фінансового стану підприємства. Даний принцип допомагає уникнути надмірного обсягу несуттєвих деталей у звітності, зосереджуючи увагу користувача на ключових моментах, які мають реальне значення.

Суть принципу своєчасності полягає в тому, що інформація має бути надана користувачам настільки швидко, наскільки це можливо, аби вона залишалась релевантною для прийняття рішень. Основна мета цього принципу – забезпечити своєчасний доступ до даних, які відображають фінансовий стан, результати діяльності та зміни у фінансовому становищі суб'єкта господарювання. Якщо інформація надається надто швидко, але містить суттєві похибки або є неповною, вона може ввести в оману користувачів. З іншого боку, надмірне затягування з публікацією, навіть з метою досягнення максимальної точності, також може зробити інформацію некорисною, оскільки вона вже не відображатиме актуальні обставини.

Згідно із принципом зрозумілості фінансової інформації інформація має бути подана у формі, яка є чіткою та доступною для користувачів. Ідея цього принципу полягає не в спрощенні змісту звітності до примітивного рівня, а у створенні такої структури та викладення інформації, які сприяють її правильному тлумаченню та використанню для прийняття обґрунтованих рішень. Зрозумілість означає логічність, послідовність і прозорість подання даних, коли терміни, формати і пояснення побудовані так, щоб зменшити ризик неправильного трактування. Водночас, якщо певна інформація є складною за своєю природою, її не слід виключати лише через те, що вона може бути складною для окремих користувачів, адже фінансова звітність створюється не для пересічного читача, а для осіб, які очікувано мають відповідний рівень професійної підготовки.

Нейтральність фінансової інформації передбачає, що інформація має бути вільною від упередженості. Вона не повинна складатися чи подаватися з наміром вплинути на поведінку користувачів у певний спосіб. Нейтральність вимагає чесного, неупередженого підходу до визнання, оцінки та розкриття інформації. Принцип обачності, у свою чергу, полягає в застосуванні певної міри обережності при формуванні суджень у ситуаціях невизначеності, пов'язаних з оцінками активів, зобов'язань, доходів чи витрат. Обачність допомагає досягти балансу між ризиком помилки через надмірну впевненість та ризиком упущення суттєвої інформації через надмірну обережність. У межах МСФЗ обачність є частиною неупередженого професійного судження, а не інструментом для створення прихованих резервів чи маніпуляції результатами.

Таким чином, дотримання принципів складання фінансової звітності за МСФЗ є надзвичайно важливим, оскільки ці принципи забезпечують якість і надійність фінансової інформації. Завдяки їм звітність відображає реальний фінансовий стан і результати діяльності підприємства, що дозволяє користувачам фінансової інформації приймати обґрунтовані рішення, базовані на достовірних і зрозумілих даних. Без дотримання цих принципів інформація може стати хибною, упередженою або неповною, що призведе до неправильного розуміння ситуації і, як наслідок, до помилкових управлінських або інвестиційних рішень. Недотримання стандартів також підриває довіру до звітності з боку інвесторів, партнерів і регуляторів, може викликати юридичні наслідки та фінансові втрати, а в довгостроковій перспективі – зашкодити репутації підприємства і його здатності залучати капітал. Тому дотримання принципів є фундаментом складання фінансової звітності, що допомагає забезпечити її релевантність та достовірність у динамічному економічному середовищі [3].

Список використаних джерел.

1. Костякова А. А. Звітність без кордонів: українські реалії в контексті МСФЗ. Економіка та суспільство. 2025. № 74. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-74-108>.
2. Нападовська Л. В. Гармонізація бухгалтерського обліку України та МСФЗ: виклики і перспективи. Бухгалтерський облік і аудит. 2021. № 8. С. 5–7.
3. IFRS Accounting Standards Navigator. URL: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/#>

АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПРИБУТКОВІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Н. Б. Рошко, к. е. н., доцент, кафедра обліку і фінансів,
Приватний вищий навчальний заклад «Буковинський університет»,
м. Чернівці, Україна

Розуміння природи та структури витрат є першим кроком до ефективного фінансового управління. Витрати це вартість ресурсів використаних для отримання доходу суб'єкта господарювання [2]. Аналіз витрат – це не просто збір даних, а стратегічний інструмент для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, що веде до підвищення конкурентоспроможності. Отже аналіз витрат має на мені покращення формування ціни, управління прибутковістю, контроль ресурсів, та оптимізація процесів (рис. 1).

- **Формування ціни:** Визначення мінімально допустимого рівня ціни та оптимальної націнки.
- **Управління прибутковістю:** Ідентифікація найбільш і найменш прибуткових продуктів/послуг.
- **Контроль ресурсів:** Виявлення неефективного використання матеріалів, робочого часу чи обладнання.
- **Оптимізація процесів:** Встановлення вузьких місць і потенційних джерел економії.

Рис.1. Цілі аналізу витрат та їх значення

При цьому використовуються різні методи аналізу від просто до комплексного [1]. Вибір методу залежить від складності виробництва та необхідності глибини аналізу [3]. Основні підходи що застосовуються та які необхідно виокремити: порівняльний аналіз, факторний аналіз, аналіз «витрати- обсяг- прибуток» та звичайно функціонально-вартісний аналіз (рис. 2).

Рис. 2. Методи аналізу витрат

При цьому оптимізація витрат передбачає певну стратегію із застосування конкретних інструментів. Тобто оптимізація передбачає не просто скорочення а конкретне підвищення ефективності використання ресурсів [3].

Для суб'єктів господарювання можна рекомендувати: бережливе виробництво, консолідацію закупівель, автоматизацію та цифровізацію та аутсорсинг непрофільних функцій (рис. 3).

Рис. 3. Інструменти оптимізації витрат

Оскільки витрати на ціноутворення мають прямий вплив на прибутковість підприємства доцільно досліджувати такі аспекти: розрахунок собівартості, вибір методу ціноутворення, моніторинг точки беззбитковості та аналіз маржинальності (рис. 4).

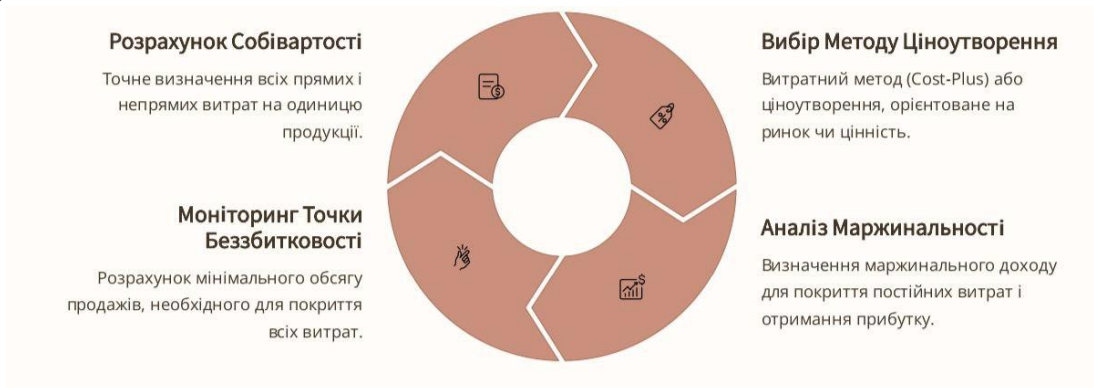

Рис. 4. Вплив витрат на ціноутворення

Отже для ефективного управління витратами необхідно здійснювати безперервний процес, що передбачає звернення уваги та інтеграції в усі бізнес-процеси. Для цього необхідно суб'єкту господарювання здійснювати системний моніторинг, вводити культуру відповідальності, здійснювати інвестиції в технології та застосовувати стратегічний підхід (рис. 5).

Управління витратами є не просто функцією обліку, а стратегічною необхідністю для українських підприємств, особливо в умовах економічної нестабільності та високої

конкуренції. Успішне управління витратами безпосередньо впливає на фінансову стійкість і конкурентоспроможність. Зниження або оптимізація витрат при сталому рівні доходів напряму збільшує прибуток (маржу) підприємства [1].

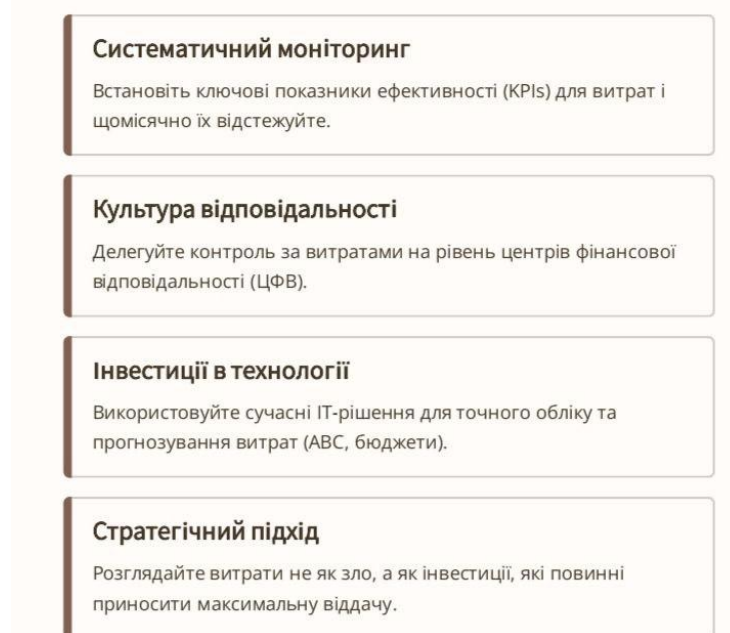

Рис. 5. Аспекти для ефективного управління витратами

В умовах України, де можливості швидкого зростання доходів можуть бути обмежені, ефективний контроль над витратами часто стає головним важелем підвищення прибутковості. Для досягнення максимального ефекту українські підприємства повинні відходити від примітивного обліку витрат та впроваджувати сучасні методи управління. Ефективному управлінню витратами в Україні часто заважають: складність регуляторного середовища та податкового законодавства; висока частка змінних витрат, пов'язаних із сировиною, енергоресурсами та логістикою (особливо в умовах військової агресії); недостатня прозорість обліку та управління на деяких підприємствах та дефіцит кваліфікованих кадрів у сфері фінансового менеджменту та управлінського обліку. Автоматизація та впровадження ERP-систем (Enterprise Resource Planning) мають вирішальне значення для збору, аналізу та контролю витрат в режимі реального часу, забезпечуючи керівництво актуальною інформацією для прийняття рішень.

Список використаних джерел.

1. Аналіз господарської діяльності: Г. Даценко, Н. Коцеруба, І. Крупельницька, О. Кудирко, І. Лобачева. Вінниця. 2021. 416 с.
2. Єршова Н. Ю. Економічний аналіз: навчальний посібник. Харків : НТУ «ХПІ», 2023. 190 с.
3. Рибчук А. В. Економічний аналіз: теорія і практика: навчально-методичний посібник. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС. 2020. 219 с.

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ

К. Е. Руда, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,

ОПП «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: О. Л. Дубина, старший викладач,

кафедра обліку, оподаткування та

управління фінансово-економічною безпекою,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Кредиторська заборгованість є одним із джерел формування засобів для підприємств і тому виступає складовою частиною господарських операцій економічних суб'єктів, з точки зору їх фінансової стабільності. Проте залучення позикових засобів останнім часом спрямоване не на розвиток виробництва, а, навпаки, на погашення своїх зобов'язань перед іншими кредиторами.

Інформаційно-аналітичне забезпечення обліку розрахунків з постачальниками є важливою складовою системи управління фінансово-господарською діяльністю підприємства. Воно охоплює процеси збирання, обробки, систематизації та аналізу інформації щодо зобов'язань перед контрагентами за поставлені матеріальні ресурси, виконані роботи чи надані послуги.

Основною метою такого забезпечення є формування достовірної, повної та своєчасної інформації, необхідної для контролю за виконанням договірних зобов'язань, оптимізації грошових потоків та прийняття ефективних управлінських рішень. Облікова інформація при цьому виступає базою для аналітичної оцінки стану розрахунків, визначення кредиторської заборгованості, строків її погашення, виявлення ризиків неплатоспроможності та планування майбутніх платежів.

Для управління кредиторською заборгованістю за розрахунками з постачальниками та підрядниками управлінському персоналу необхідна достовірна інформація про стан розрахунків з постачальниками та підрядниками, причини виникнення заборгованості постачальників перед підприємством та підприємства перед постачальниками. Така заборгованість виникає внаслідок порушення умов договірних поставок, а саме: за кількістю отриманих матеріальних запасів, за забракованими, неякісними матеріальними цінностями, іншими обставинами.

До складу інформаційно-аналітичного забезпечення входять первинні документи (накладні, акти виконаних робіт, рахунки, платіжні доручення), облікові реєстри (журнали-ордери, відомості), а також звіти та аналітичні довідки, що формуються в результаті обробки даних. Важливу роль відіграють автоматизовані інформаційні системи бухгалтерського обліку, які забезпечують оперативний обмін даними з постачальниками, відстеження стану розрахунків у реальному часі та аналітичну обробку великого обсягу інформації.

Аналітичне опрацювання даних дозволяє виявляти динаміку змін кредиторської заборгованості, визначати структуру зобов'язань за строками виникнення, оцінювати рівень фінансової дисципліни підприємства. На основі цієї інформації розробляються

управлінські рішення щодо оптимізації розрахункової політики, скорочення прострочених боргів та підвищення ефективності фінансових розрахунків.

Оскільки постійна конкурентна боротьба, пов'язана з постійними змінами, що відбуваються на ринку, не може не позначатися безпосередньо на характері управління підприємством, то необхідно звернути увагу на таке: з'являється потреба у наявності якомога вичерпного і достовірного інформаційного матеріалу для аналізу та прийняття рішення; виникає необхідність проводити маркетингові дослідження ринку і зіставлення існуючої маркетингової стратегії менеджменту з потребами ринку; виникає потреба ширшого використання методів сценарного аналізу в разі планування функціонування підприємства з максимальним урахуванням при цьому всіх можливих видів невизначеності та конфліктності.

Незважаючи на важливу роль інформаційно-аналітичного забезпечення у системі управління розрахунками з постачальниками, на практиці підприємства стикаються з низкою проблем, що знижують ефективність облікового процесу та ускладнюють прийняття управлінських рішень. Основними проблемами можна виділити наступні:

- недостатній рівень автоматизації обліку;
- фрагментарність інформаційних потоків;
- низька аналітичність облікової інформації;
- несвоєчасне оновлення інформації;
- відсутність єдиного підходу до оцінки кредиторської заборгованості;
- недостатній рівень контролю за розрахунками.

Подолати зазначені проблемо можливо за рахунок:

1. Автоматизації облікових процесів. Впровадження сучасних бухгалтерських програм (наприклад, BAS ERP, SAP) дозволить забезпечити оперативне відображення розрахунків та їх аналіз.

2. Інтеграції інформаційних систем. Об'єднання облікових, аналітичних і логістичних підсистем у єдиний інформаційний простір забезпечить повноту та узгодженість даних.

3. Розробки аналітичних звітів. Формування спеціальних аналітичних таблиць і показників (коефіцієнти оборотності кредиторської заборгованості, структура боргів тощо) підвищить якість управлінських рішень.

4. Застосування системи внутрішнього контролю. Створення процедур контролю за своєчасністю оплат і правильністю оформлення документів мінімізує ризики порушень.

5. Регулярного аналізу стану розрахунків. Проведення щомісячного або квартального аналізу динаміки заборгованості дозволить вчасно реагувати на негативні тенденції.

Отже, ефективно організоване інформаційно-аналітичне забезпечення обліку розрахунків з постачальниками сприяє зміцненню фінансової стабільності підприємства, забезпечує прозорість господарських операцій і формує основу для обґрунтованого управлінського аналізу.

КЛЮЧОВІ НАПРЯМКИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ РОСЛИННИЦТВА В АГРАРНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Ю. О. Сабодирь, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: **Т. М. Саванчук**, к. е. н.,
доцент, кафедра обліку, оподаткування

та управління фінансово-економічною безпекою,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

В умовах воєнного стану питання забезпечення продовольчої безпеки країни набувають особливої актуальності, тому стабільне існування аграрного сектору є однією з ключових складових ефективної боротьби України з агресором та її економічного зростання в майбутньому. В умовах ринкової конкуренції, коливання цін на сільськогосподарську продукцію та зростання собівартості ресурсів особливого значення набуває ефективна система управління виробничими витратами. У цьому контексті важливу роль відіграє управлінський облік, який забезпечує керівництво аграрного підприємства необхідною інформацією для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, планування, контролю й оцінки ефективності діяльності.

Система управлінського обліку у сфері рослинництва має свою специфіку, зумовлену сезонністю виробництва, залежністю від природно-кліматичних умов, багатоступеневістю технологічних процесів і високою часткою матеріальних витрат. Основною метою управлінського обліку є формування достовірної, своєчасної та релевантної інформації щодо витрат, доходів, фінансових результатів і рентабельності окремих культур, ділянок або технологічних етапів.

Одним із основних ключовим напрямків управлінського обліку витрат в рослинництві є їх класифікація. Для оптимального формування інформації про витрати та їх ефективного аналізу так витрати доцільно поділяти за економічними елементами (матеріальні витрати, оплата праці, амортизація, інші витрати), за статтями калькуляції (насіння, добрива, паливо, ремонт техніки тощо), а також за місцями виникнення – полями, бригадами, напрямками діяльності, культурами. Такий підхід дозволяє ідентифікувати «центри витрат» і визначити ефективність використання ресурсів.

Другим важливим напрямком є нормування витрат. Управлінський облік має забезпечувати контроль за дотриманням встановлених норм витрачання насіння, пального, добрив, засобів захисту рослин та робочого часу. Порівняння фактичних витрат із нормативними дозволяє виявляти відхилення, аналізувати їх причини та вживати управлінських заходів для зменшення непродуктивних витрат.

Третій напрямок – облік і аналіз собівартості продукції рослинництва. Собівартість є основним показником ефективності діяльності підприємства, адже вона безпосередньо впливає на формування прибутку та конкурентоспроможність. В управлінському обліку важливо забезпечити розподіл постійних і змінних витрат,

що дає можливість коректно розраховувати точку беззбитковості та приймати обґрунтовані рішення щодо обсягів виробництва, структури посівів і цінової політики.

Суттєве значення має також бюджетування витрат. Управлінський облік повинен забезпечувати формування бюджетів за культурами, виробничими підрозділами, календарними періодами. Порівняння планових і фактичних показників дозволяє вчасно реагувати на відхилення та оцінювати ефективність управлінських рішень. Бюджетування витрат також є інструментом фінансового контролю та підвищення дисципліни використання ресурсів.

Серед сучасних напрямів розвитку управлінського обліку в аграрних підприємствах варто відзначити впровадження автоматизованих систем обліку. Використання спеціалізованих програм, таких як 1С:Агро, BAS Агро або Cropio, дозволяє вести деталізований облік витрат у розрізі полів, культур, технологічних операцій, контролювати використання техніки, пального та ресурсів у режимі реального часу. Автоматизація сприяє підвищенню точності даних, скороченню трудомісткості облікових процедур та оперативності управлінських рішень.

Ще одним напрямом є формування внутрішньої звітності для менеджменту. На відміну від фінансового обліку, управлінська звітність формується відповідно до інформаційних потреб керівництва. Для підприємств рослинництва доцільно складати звіти про витрати на гектар, звіти про ефективність культур, аналітичні довідки щодо рентабельності та маржинального прибутку. Це дає змогу приймати рішення щодо оптимізації структури посівних площ, використання ресурсів і вибору постачальників.

Не менш важливим є контроль і аналіз відхилень, який забезпечує своєчасне виявлення перевитрат та неефективного використання ресурсів. Управлінський облік повинен передбачати регулярний аналіз причин відхилень за центрами відповідальності – агрономічними дільницями, механізованими загонами, виробничими бригадами. Це дозволяє підвищити відповідальність виконавців і забезпечити обґрунтованість управлінських рішень.

У сучасних умовах важливо інтегрувати управлінський облік витрат із системою стратегічного управління підприємством. Зокрема, використання концепцій контролінгу та системи збалансованих показників (BSC) дозволяє пов'язати облік витрат із досягненням стратегічних цілей, таких як підвищення прибутковості, раціональне використання ресурсів, покращення якості продукції та зниження екологічних ризиків. Отже, управлінський облік виробничих витрат у рослинництві є важливим інструментом підвищення ефективності аграрного бізнесу. Його основні напрями – класифікація витрат, нормування, калькулювання собівартості, бюджетування, автоматизація облікових процесів та формування аналітичної звітності забезпечують керівництво підприємства необхідною інформацією для прийняття стратегічних і тактичних рішень. Удосконалення системи управлінського обліку сприятиме підвищенню конкурентоспроможності аграрних підприємств, зміцненню їх економічної безпеки та сталому розвитку сільського господарства України.

МІСЦЕ ТА РОЛЬ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В СИСТЕМІ МЕНЕДЖМЕНТУ ПІДПРИЄМСТВА

Т. М. Саванчук, к. е. н., доцент, кафедра обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

У сучасних умовах глобалізації, високої конкуренції та цифровізації економіки ефективне управління підприємством потребує не лише досвіду керівництва, а й наявності якісної інформаційної бази. Вона є основою для прийняття управлінських рішень, планування, контролю та оцінки результатів діяльності. В цьому контексті управлінський облік посідає ключове місце в системі менеджменту, оскільки виступає основним інформаційним інструментом, який забезпечує керівництво необхідними даними для оперативного реагування на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища.

На відміну від фінансового обліку, який зорієнтований переважно на зовнішніх користувачів, таких як інвестори, кредитори, державні органи, управлінський облік призначений для внутрішніх потреб менеджменту. Його головна мета полягає у формуванні інформації, що допомагає керівникам різних рівнів планувати, контролювати й мотивувати діяльність працівників, оптимізуючи при цьому використання ресурсів.

На сьогоднішній день, управлінський облік є не просто підсистемою бухгалтерського обліку. Він виступає інструментом стратегічного управління, який поєднує фінансові, виробничі та аналітичні аспекти діяльності підприємства. Його завдання полягає у зборі, систематизації та інтерпретації даних, що дозволяють менеджерам різних рівнів бачити реальну картину стану бізнесу. На відміну від фінансового обліку, який орієнтований на зовнішню звітність і суворі стандарти, управлінський облік має внутрішню спрямованість, вільну структуру і може бути адаптований під потреби конкретної компанії.

Завдяки управлінському обліку керівники отримують інформацію, необхідну для ефективного планування виробничих процесів, визначення собівартості продукції, розподілу ресурсів, а також оцінювання доцільності певних видів діяльності. Його інформація допомагає виявити неефективні процеси, визначити напрями оптимізації витрат і підвищення рентабельності. Саме через систему управлінського обліку формується основа для розробки бюджетів, фінансових планів і прогнозів, що дозволяє підприємству зменшити ризики та діяти більш ефективно.

Функціональна роль управлінського обліку проявляється у забезпеченні взаємозв'язку між основними функціями менеджменту. Під час планування він надає інформацію для формування стратегічних і тактичних цілей, під час організації допомагає раціонально розподіляти ресурси та визначати відповідальних за виконання завдань, під час контролю забезпечує порівняння фактичних результатів із запланованими, а під час мотивації формує основу для

оцінки ефективності праці персоналу. Така інтеграція робить управлінський облік не просто джерелом даних, а системоутворюючим елементом менеджменту.

Важливе місце в управлінському обліку займає аналіз витрат і калькулювання собівартості. Його результати впливають на ціноутворення, визначення прибутковості продукції, вибір асортименту й формування інвестиційної політики. Правильно організований облік витрат дає змогу приймати рішення щодо ефективності окремих виробничих підрозділів і оптимізації ресурсів, що безпосередньо впливає на прибутковість підприємства. Крім того, управлінський облік відіграє суттєву роль у контролі запасів, плануванні виробничих потужностей і визначенні точок безбитковості.

Сучасний розвиток управлінського обліку нерозривно пов'язаний із цифровими технологіями. Автоматизовані системи управління, ERP-рішення, аналітичні панелі та штучний інтелект дозволяють збирати, обробляти й аналізувати великі обсяги даних у реальному часі. Це дає змогу менеджерам отримувати оперативну інформацію, моделювати сценарії розвитку подій і прогнозувати наслідки управлінських рішень. Використання сучасних програмних продуктів у сфері обліку не лише підвищує швидкість і точність обробки даних, а й робить управлінський облік стратегічним інструментом цифрового менеджменту.

Крім того, управлінський облік виконує комунікаційну функцію в організації. Він забезпечує обмін інформацією між підрозділами, створює прозору систему внутрішньої звітності, формує довіру між керівництвом і працівниками. Завдяки цьому покращується координація дій, підвищується дисципліна та відповідальність за результати. Така взаємодія сприяє формуванню корпоративної культури, орієнтованої на ефективність і результат.

В українських підприємствах впровадження систем управлінського обліку все ще стикається з низкою проблем. Серед них можемо виділити недостатній рівень цифрової готовності, обмежене розуміння переваг управлінського обліку з боку керівників, недосконалу інтеграцію управлінського обліку в загальну систему менеджменту, пов'язану з відсутністю уніфікованих стандартів його організації, а також брак фахівців, здатних поєднувати економічні знання з аналітичним мисленням. Проте поступове усвідомлення ролі інформації у забезпеченні конкурентоспроможності бізнесу призводить до активнішого розвитку управлінського обліку в Україні.

Отже, управлінський облік є невід'ємною частиною системи менеджменту підприємства, що забезпечує інформаційне підґрунтя для прийняття управлінських рішень на всіх рівнях. Його ефективна організація сприяє підвищенню фінансової стійкості, оптимізації ресурсів, удосконаленню внутрішніх процесів і формуванню стратегії розвитку. У сучасних умовах управлінський облік набуває рис інтегрованої аналітичної системи, яка поєднує економічні, організаційні та технологічні аспекти діяльності підприємства. Саме тому він виступає не лише інструментом контролю, а потужним важелем підвищення ефективності менеджменту та досягнення довгострокових цілей бізнесу.

БЛОКУВАННЯ ПОДАТКОВИХ НАКЛАДНИХ У ПЕРІОД ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

О. А. Сайченко, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Облік і оподаткування»

*Науковий керівник: О. С. Ткаченко, к. е. н.,
доцент, кафедра обліку, оподаткування
та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

У період дії воєнного стану в Україні питання податкового адміністрування набуває особливої актуальності, оскільки стабільність надходжень до бюджету є критично важливою для забезпечення обороноздатності та функціонування держави. Однією з найбільш проблемних сфер залишається блокування податкових накладних у системі електронного адміністрування ПДВ (СМКОР). Хоча механізм блокування був впроваджений із метою протидії податковим зловживанням, у воєнних умовах він часто створює значні труднощі для добросовісного бізнесу. Масові блокування, затримки з розглядом пояснень та непрозорі критерії ризиковості призводять до фінансових втрат, розриву господарських зв'язків і загрожують економічній стійкості підприємств. Це вимагає комплексного аналізу проблеми та пошуку шляхів її врегулювання.

У період воєнного стану в Україні, запровадженого внаслідок широкомасштабного вторгнення РФ у 2022 році, система адміністрування податків, зокрема податку на додану вартість (ПДВ), зазнала суттєвих змін і викликів. Одним із найбільш проблемних аспектів для бізнесу стало «блокування податкових накладних» в електронній системі адміністрування ПДВ. Цей процес, який мав на меті боротьбу з фіктивним ПДВ-кредитом та ухиленням від оподаткування, у воєнних умовах почав створювати значні труднощі навіть для добросовісних платників податків.

Система автоматичного моніторингу податкових накладних (СМКОР), що була впроваджена ще до війни, функціонує за принципом виявлення ризикованих операцій. Податкова накладна може бути заблокована, якщо система вважає операцію підозрілою або платника – ризиковим. Проте в умовах воєнного стану, коли підприємства масово втрачають документи, виробничі потужності або навіть можливість фізично вести діяльність, критерії ризиковості часто спрацьовують помилково або без достатнього врахування реальної ситуації. У результаті - масові блокування накладних, що унеможливають формування податкового кредиту у покупців та порушують ланцюг поставок.

Особливо гостро проблема блокування накладних постала для підприємств, які продовжують діяльність у прифронтових або деокупованих регіонах. У таких компаній можуть бути труднощі з підтвердженням господарської операції через відсутність первинних документів, зруйновані склади, перебої в електропостачанні, тощо. Крім того, у багатьох випадках виникає ситуація, коли сам покупець, який постраждав від війни, не має змоги оперативно надати всі необхідні пояснення для податкової служби. Це, у свою чергу, впливає на контрагентів, які також стають

заручниками блокувань.

Ще однією проблемою є «несвоєчасний або формальний розгляд скарг та пояснень платників податків». У багатьох випадках документи, подані для розблокування податкових накладних, або не розглядаються взагалі, або на них надсилаються стандартні, шаблонні відмови без глибокого аналізу конкретної ситуації. Це викликає недовіру бізнесу до податкової системи та значно ускладнює ведення діяльності, особливо за умов скорочення внутрішнього споживання, зростання логістичних витрат та нестабільності валютного курсу.

Законодавчо процедура блокування та розблокування податкових накладних не була призупинена на час воєнного стану. Хоча держава задекларувала певні податкові послаблення, включно з мораторієм на деякі перевірки та податкові сплати, «СМКОР продовжила діяти у повному обсязі». При цьому нормативна база, яка регулює питання блокування, залишається складною, часто суперечливою, а механізм прийняття рішень – малопрозорим. У підсумку, навіть компанії з позитивною податковою історією, без заборгованостей і з великим внеском у бюджет, можуть зіштовхнутися з масовим блокуванням накладних.

Значна частина експертного середовища та представників бізнесу неодноразово звертала увагу на необхідність перегляду підходів до адміністрування ПДВ у кризових умовах. Пропонувалися такі рішення, як тимчасове пом'якшення критеріїв ризиковості, підвищення автоматизації розгляду пояснень, встановлення чітких строків та відповідальності за невчасний розгляд скарг, а також запровадження реального механізму апеляції. Проте реалізація цих ініціатив відбувається повільно або частково, що не знімає напруги в діловому середовищі.

У 2023-2024 роках деякі зрушення все ж відбулися. Зокрема, Державна податкова служба оприлюднила нові роз'яснення щодо критеріїв ризиковості та почала активніше комунікувати з платниками. Водночас питання «відновлення довіри до системи моніторингу та блокування накладних залишається відкритим», оскільки в багатьох випадках бізнес змушений витратити значні ресурси на юридичний супровід, консультації, підготовку обґрунтувань, що забирає час і знижує ефективність господарської діяльності.

У контексті післявоєнного відновлення економіки надзвичайно важливо переглянути загальний підхід до системи СМКОР. У мирний час вона відігравала важливу роль у боротьбі з податковими махінаціями, однак у воєнних умовах її функціонування потребує гнучкості, адаптивності до реалій та пріоритетного захисту саме чесного бізнесу. Інакше зростає ризик втрати податкової бази, деформації ринку та відтоку компаній у тінь.

Таким чином, проблема блокування податкових накладних у період воєнного стану в Україні є не лише технічним або податковим питанням, а й елементом економічної безпеки держави. Вона безпосередньо впливає на ліквідність підприємств, стійкість ланцюгів постачання та здатність компаній продовжувати роботу в умовах надзвичайної нестабільності. Тому вирішення цієї проблеми має стати одним із пріоритетів для уряду в контексті підтримки економіки в умовах війни та її післявоєнного відновлення.

ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОВИРОБНИЧОГО ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ НА ПІДПРИЄМСТВІ: ПЕРСПЕКТИВИ ОБЛІКУ

В. С. Сіданченко, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: **О. П. Атамас**, к. е. н., доцент,
кафедра обліку, оподаткування та
управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Внутрішньовиробничий облік і контроль виступають фундаментом ефективного управління підприємством, забезпечуючи керівництво інформацією для прийняття стратегічних та оперативних рішень. У сучасних умовах цифровізації економіки, глобалізації ринків та зростання конкуренції зростає значення побудови такої системи обліку, яка здатна не лише фіксувати факти господарської діяльності, але й формувати аналітичні дані для оцінки ефективного використання ресурсів, виявлення відхилень від планових показників і прогнозування результатів діяльності. Внутрішньовиробничий облік – це складова управлінського обліку, спрямована на узагальнення інформації про витрати, доходи, результати за підрозділами, центрами відповідальності й видами продукції. Він забезпечує деталізацію фінансових потоків у розрізі окремих виробничих ділянок, цехів чи ферм, дозволяючи отримувати точні дані про собівартість продукції, рентабельність напрямів діяльності, ефективність управлінських рішень [1].

Управлінський потенціал внутрішньовиробничого обліку зростає за рахунок інтеграції його з системою контролю. Внутрішньовиробничий облік передбачає перевірку дотримання норм, стандартів, технологічних регламентів, правильності використання ресурсів та виконання фінансових планів. Основними його завданнями є виявлення відхилень, пошук резервів зниження витрат, забезпечення прозорості господарських операцій. Сучасні науковці наголошують, що ефективний контроль базується на ризик-орієнтованому підході, тобто акцент робиться на найбільш критичних для підприємства зонах ризику [4].

Актуальний стан організації внутрішньовиробничого обліку в Україні характеризується певною неоднорідністю. На великих підприємствах поступово впроваджуються сучасні інформаційні системи (ERP, DFS ERP, SAP, Oracle, NetSuite), що дозволяють автоматизувати облік витрат, калькулювання собівартості, формування внутрішньої звітності. Водночас на малих і середніх підприємствах облік часто ведеться у спрощеній формі, з обмеженою аналітикою, що знижує якість управлінських рішень [3]. З методологічної точки зору, перспективним є використання сучасних методів калькулювання собівартості:

- ABC - калькулювання (Activity - Based Costing), що дозволяє відносити витрати за видами діяльності й процесами, більш точно оцінювати собівартість і прибутковість продукції;
- Target-Costing (метод цільової собівартості), який орієнтує виробництво на досягнення запланованого рівня витрат залежно від ринкової ціни;
- Kaizen-Costing, спрямований на постійне вдосконалення і зниження витрат в процесі виробництва [2].

Важливу роль у розвитку внутрішньовиробничого обліку відіграє цифровізація. Використання аналітичних платформ, хмарних сервісів обліку, систем електронного документообігу дозволяє інтегрувати облік, контроль і аналітику в єдиному інформаційному просторі. Це значно знижує трудомісткість облікових процедур, мінімізує ризики помилок і фальсифікацій, забезпечує швидке реагування на зміни в діяльності підприємства [5].

Перспективи вдосконалення внутрішньовиробничого обліку та контролю пов'язані з такими напрямками:

1. Стандартизація внутрішньої звітності. Формування уніфікованих форм внутрішніх звітів за центрами відповідальності, підрозділами та видами продукції.

2. Інтеграція з міжнародними стандартами. В умовах євроінтеграції важливим є гармонізація внутрішньовиробничого обліку з вимогами МСФЗ, зокрема МСФЗ 8 «операційні сегменти», що передбачає розкриття інформації про результати діяльності окремих сегментів [6].

3. Автоматизація контролю. Використання цифрових технологій (ERP, штучний інтелект, машинне навчання), для автоматизованого виявлення відхилень і ризиків.

4. Розвиток внутрішнього аудиту. Запровадження незалежних підрозділів внутрішнього аудиту, що здійснюють систематичну оцінку ефективності обліку і контролю.

5. Аналітика даних (BigData, Predictive Analytics). Використання технологій прогнозування аналітики для моделювання сценаріїв виробництва і збуту, оцінки ймовірності ризиків та оптимізації витрат.

Таким чином, сучасний стан внутрішньовиробничого обліку вітчизняних підприємств характеризується поєднанням традиційних методів та інноваційних підходів. Основними проблемами залишаються недостатній рівень автоматизації на малих та середніх підприємствах, слабка інтеграція з управлінськими інформаційними системами та нерозвиненість внутрішнього аудиту. Водночас, перспективи розвитку внутрішньовиробничого обліку пов'язані з цифровізацією, впровадженням міжнародних стандартів і застосуванням ризик-орієнтованих технологій контролю. Отже, удосконалення організації внутрішньовиробничого обліку і контролю є необхідною умовою підвищення конкурентоспроможності підприємства. Ефективно побудована система обліку дозволить забезпечити прозорість бізнес-процесів, своєчасно виявляти ризики та відхилення, формувати достовірну базу для прийняття управлінських рішень, а отже – сприятиме стрімкому розвитку підприємств у динамічному економічному середовищі.

Список використаних джерел.

1. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський облік у сільському господарстві. Житомир: Рута, 2018.
2. Кужельний М. В., Линник В. Г. Теорія бухгалтерського обліку. Київ: КНЕУ, 2020.
3. Сопко В. В., Завгородній В. П. Організація бухгалтерського обліку. Київ: КНЕУ, 2017.
4. Нападовська Л. В. Управлінський облік: сучасні концепції і практика. Київ: Центр учбової літератури, 2019.
5. Drury C. Management and Cost Accounting. London: Cengage Learning, 2018.
6. Міжнародний стандарт фінансової звітності 8 «Операційні сегменти». IASB, 2017.

АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АУДИТУ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ

С. А. Сотников, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Облік і оподаткування»

*Науковий керівник: О. М. Губарик, к. е. н., доцент,
завідувач кафедри обліку, оподаткування та
управління фінансово-економічною безпекою,*

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

У сучасних умовах підвищення конкуренції, зростання витрат на ресурси та зміни в законодавчому і технологічному середовищі підприємства стикаються з необхідністю більш ретельного обліку і аудиту виробничих витрат. Витрати на виробництво – це не лише витрати ресурсів, але й індикатор ефективності функціонування підприємства, результативності менеджменту, виробничих і логістичних процесів. Аналітичне забезпечення аудиту включає систему методів і процедур, які дають змогу виявляти відхилення, оцінювати раціональність і доцільність витрат, а також розробляти рекомендації щодо їх оптимізації.

Актуальність таких підходів зростає передусім через те, що традиційні методи обліку і аудиту часто виявляються недостатньо гнучкими у контексті швидких змін цін на сировину, енергоносії та робочу силу. Крім того, автоматизація і цифровізація бізнес-процесів відкривають нові можливості для аналітики, але одночасно створюють потенційні ризики – неправильне відображення витрат, непрозорість розрахунків, недостатня перевірка первинних даних або нормативів. У кваліфікаційній роботі «Аудит та аналіз матеріальних витрат виробничого підприємства» наведено, що одним з ключових недоліків є відсутність чітких нормативних планових показників або відхилень від встановлених норм, що ускладнює контроль і створює основу для зловживань або неефективного використання ресурсів [1].

У літературі останніх років акцент робиться на інтеграції аудитів витрат з управлінською звітністю і контролем, застосуванні статистичних методів аналізу відхилень, використанні цифрових інформаційних систем (ERP, BI-систем) для збору та обробки даних, а також на аналітиці стратегічного рівня, що враховує не лише поточні витрати, але й тенденції змін на ринку. Наприклад, у статті «Інноваційні підходи до структурування витрат з метою ефективного управління бізнесом» розглянуто, як класифікація витрат за елементами (прямі, непрямі), за центрами відповідальності та зонами відповідальності може підвищити якість аудиту й управлінських рішень, особливо коли підприємство має декілька виробничих підрозділів з різним рівнем затрат [2]. Інша робота – «Облік, аналіз та аудит витрат на підприємстві» – подає приклади використання інформаційної системи для аналізу відхилень від нормативів, збирання даних в режимі реального часу та формування аналітичних звітів для керівництва [3].

Для ілюстрації нижче наведено таблицю, що демонструє ключові аналітичні

показники аудиту виробничих витрат, які доцільно використовувати як частину системи управлінського контролю. Ця таблиця допомагає виявити ті ділянки, де витрати перевищують нормативи або де є потенціал для оптимізації (табл. 1).

Таблиця 1. Ключові аналітичні показники аудиту виробничих витрат

№	Показник	Формула розрахунку або методика	Що дозволяє виявити / для чого використовується
1	Відхилення фактичних витрат від планових / нормативних	$(\text{Фактичні витрати} - \text{Нормативні або планові}) / \text{Нормативні} \times 100 \%$	Неефективність, перевитрати, слабкі сторони виробничих норм
2	Частка прямих vs непрямих витрат в собівартості	$\text{Прямі витрати} / \text{Загальні виробничі витрати} \times 100 \%$	Аналіз структури затрат, виявлення непрямих витрат, що можуть бути скорочені
3	Витрати на одиницю продукції	$\text{Загальні виробничі витрати} / \text{Вироблена кількість одиниць продукції}$	Порівняння із стандартами галузі, автоматичні відхилення при зміні обсягів
4	Динаміка витрат (місяць / квартал)	Зростання або падіння витрат за періоди / аналіз трендів	Виявлення сезонних або неочікуваних коливань, перегляд постачальників, цінових умов
5	Норма часу / технологічні норми vs фактичний час на виробництво	$\text{Плановий (норми) час} - \text{фактичний час} / \text{плановий час} \times 100 \%$	Виявлення простоїв, відхилень від технології, ефективності робочої сили / машинного обладнання

Таблиця 1 демонструє ключові аналітичні показники, які дозволяють своєчасно виявляти перевитрати та неефективне використання ресурсів. Застосування цих показників допомагає керівництву підприємства фокусуватися на проблемних ділянках, своєчасно коригувати плани, а також оптимізувати виробничі процеси для зменшення витрат і підвищення продуктивності.

Отже, аналіз та аудит виробничих витрат є невід'ємною частиною системи управління підприємством. Сучасні підходи, що включають використання цифрових інформаційних систем, аналітичних методик та інтеграцію з управлінською звітністю, дозволяють підвищити точність обліку, виявляти відхилення та оптимізувати витрати. Впровадження цих методів сприяє підвищенню ефективності виробничих процесів, зменшенню фінансових ризиків та забезпеченню стабільності діяльності підприємства в умовах ринкової економіки.

Список використаних джерел.

1. Данилюк В. О. Аудит та аналіз матеріальних витрат виробничого підприємства: кваліфікаційна робота. Ірпінь, 2023. URL: <https://ir.dpu.edu.ua/handle/123456789/183>
2. Задорожний З., Панасюк В., Омецінська І. Інноваційні підходи до структурування витрат з метою ефективного управління бізнесом. Вісник Економіки, Західноукраїнський національний університет, 2022-2023. URL: <https://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/1703>
3. Гауер М. Р., Давидюк Т. В. Облік, аналіз та аудит витрат на підприємстві. Тези доповідей 17-ї міжнародної науково-практичної студентської конференції магістрантів та аспірантів, Харків, 2023. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/71511>

ТРАНСФОРМАЦІЯ ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ ПІД ВПЛИВОМ СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ І СОЦІАЛЬНИХ ФАКТОРІВ

А. В. Суворова, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Облік і оподаткування»

*Науковий керівник: Г. Є. Павлова, д. е. н.,
професор, декан факультету обліку і фінансів,*

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Оплата праці посідає важливе місце в економічній системі будь-якої держави, адже саме вона визначає рівень добробуту населення, продуктивність праці та конкурентоспроможність підприємств і національної економіки загалом. В умовах складної геополітичної ситуації та економічних потрясінь Україна постійно зіштовхується з низкою проблем і викликів, пов'язаних із системою оплати праці на різних рівнях управління. У цьому аспекті дослідження особливостей бухгалтерського обліку розрахунків із оплати праці в Україні з урахуванням сучасних економічних і соціальних тенденцій набуває особливої актуальності. Ґрунтовне розуміння цих процесів дозволяє не лише своєчасно ідентифікувати потенційні ризики та проблеми, але й формувати ефективні стратегії, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності українських підприємств у глобальному економічному просторі.

На сучасному етапі система оплати праці в Україні формується під впливом комплексу як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. До внутрішніх варто віднести соціально-економічну та політичну ситуацію в державі, демографічні зміни, рівень розвитку підприємництва й бізнес-інфраструктури, а також стан ринку праці. Серед зовнішніх факторів значний вплив мають глобальні економічні й політичні процеси, міжнародна торгівля, інвестиційна активність та впровадження міжнародних стандартів фінансової звітності.

Поточні статистичні дані свідчать про суттєву частку економічно активного населення, що перебуває у стані безробіття, переважно внаслідок воєнного стану та зупинення діяльності багатьох підприємств. Ці обставини створюють серйозні виклики для функціонування системи оплати праці та організації обліку розрахунків із персоналом у тих суб'єктів господарювання, які продовжують роботу й змушені адаптувати механізми управління до нових умов.

Зростання ролі обліково-аналітичного забезпечення у процесі прийняття управлінських рішень зумовлює підвищену увагу до бухгалтерського обліку розрахунків з оплати праці, оскільки саме він є важливим джерелом інформації про фінансовий стан підприємства та результати його діяльності.

Нормативно-правові акти визначають порядок трудових відносин та виплат працівникам, щодо яких у системі бухгалтерського обліку створюється необхідна інформація для забезпечення ефективного управління підприємствами.

Регулювання трудових відносин та оплати праці в Україні здійснюється на підставі Кодексу законів про працю та Закону України «Про оплату праці». Водночас, в умовах воєнного стану організація праці та порядок нарахування заробітної плати зазнали значних змін, що відображено в Законі України від 15.03.2022 № 7160 «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного часу» [1]. В умовах воєнного стану цей закон має пріоритет над іншими нормативними актами у сфері трудових відносин, тому положення трудового законодавства, що суперечать його нормам, не застосовуються.

Основні зміни стосуються інформування працівників та населення, підстав припинення трудового договору, нарахування заробітної плати та компенсацій у період воєнного часу, тривалості робочого часу, порядку звільнення та інших аспектів трудових відносин [2].

Внаслідок зазначених змін зазнала суттєвих корекцій організація обліку розрахунків з оплати праці. Введення в дію Закону № 7160 призвело до певних обмежень конституційних прав громадян щодо праці та її оплати. Основними причинами змін у сфері оплати праці стали відсутність персоналу на робочих місцях через евакуацію з територій ведення бойових дій, а також нестача роботи або фінансів для виплати заробітної плати.

Законом також передбачено можливість переведення працівника без його згоди на іншу роботу, не передбачену трудовим договором, для ліквідації наслідків військових дій із оплатою не нижче середнього заробітку за попереднім місцем роботи.

Ці зміни відображаються у системі бухгалтерського обліку на кількох рівнях: у первинних документах щодо розрахунків із заробітної плати; при обліку операцій з оплати праці на бухгалтерських рахунках; під час формування фінансової звітності підприємства.

Забезпечення своєчасної виплати заробітної плати за виконану роботу залишається особливо актуальним під час війни, особливо для роботодавців, які мають гарантувати права працівників. Водночас через військові дії виникають численні труднощі у процесі нарахування та виплати заробітної плати.

Список використаних джерел.

1. Криворот О. Г., Мельянюкова Л. В. Проблеми обліку оплати праці в умовах воєнного стану. 2023. URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/18848/1/05_%20INNOVATIONS-AND-PROSPECTS-INMODERN-SCIENCE-23-25.10.23.pdf#page=367
2. Гуренко Т. О. Облік оплати праці та трудові відносини у воєнний період. Економіка та суспільство. 2022. №. 36. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1153/1111>

ФАКТОРИ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ПРОЦЕС ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВА

С. О. Судоплатова, здобувач другого (магістерського) рівня
вищої освіти, ОПП «Облік і оподаткування»

*Науковий керівник: Л. М. Васільєва, д. н. з держ. упр.,
професор, кафедра обліку, оподаткування*

*та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

Організація обліку на підприємстві є одним із ключових аспектів управління господарською діяльністю, оскільки забезпечує збір, обробку та аналіз інформації про фінансово-господарську діяльність. Вона виступає основою для прийняття управлінських рішень, планування та контролю, а також формує інформаційне середовище для зовнішніх і внутрішніх користувачів.

Сучасне підприємство функціонує у складному економічному середовищі, де процес обліку піддається впливу різноманітних факторів, що визначають його ефективність, точність та своєчасність. Визначення та систематизація цих факторів дозволяє розробити оптимальну систему організації обліку, яка забезпечує повноту, достовірність та релевантність інформації для управління підприємством.

1. Внутрішні фактори, що впливають на організацію обліку

1. Організаційна структура підприємства. Структура управління безпосередньо визначає облікові процеси, розподіл обов'язків та відповідальності. У великих підприємствах, де функціонують численні підрозділи, організація обліку потребує спеціалізації та чіткого розподілу обов'язків між бухгалтерськими, фінансовими та аналітичними відділами. У малих підприємствах, де штат обмежений, облік часто здійснюється одним або кількома фахівцями, що може впливати на його оперативність і точність.

2. Внутрішні інформаційні системи. Сучасний облік неможливий без інформаційних технологій. Використання автоматизованих бухгалтерських систем, таких як BAS, 1C, SAP чи інші ERP-системи, дозволяє інтегрувати фінансові дані, скоротити час на обробку документів та підвищити точність звітності. Вплив цього фактору проявляється у швидкості обробки інформації, мінімізації людського фактору та можливості проводити складні аналітичні розрахунки.

3. Кваліфікація та компетентність персоналу. Рівень професійної підготовки бухгалтерів і фінансових фахівців безпосередньо впливає на організацію обліку. Кваліфікований персонал здатний ефективно здійснювати первинний облік, вести фінансову аналітику та контролювати відповідність внутрішніх процесів вимогам законодавства. Недостатня підготовка працівників призводить до помилок, невідповідності облікових даних та зниження надійності фінансової інформації.

4. Внутрішні регламенти та облікова політика. Облікова політика підприємства визначає правила ведення бухгалтерського обліку, оцінку активів і зобов'язань, методи нарахування амортизації та формування резервів. Чітко

розроблені регламенти забезпечують єдність підходів до обліку та його відповідність вимогам законодавства. Відсутність таких документів або їх невідповідність нормам може призвести до неузгодженості даних і ускладнити прийняття управлінських рішень.

2. Зовнішні фактори, що впливають на процес організації обліку

1. Законодавче регулювання та нормативні акти. Основним зовнішнім фактором є нормативно-правове середовище, що включає Закони України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», Податковий кодекс, стандарти фінансової звітності (IFRS, GAAP). Зміни у законодавстві вимагають від підприємств постійного коригування облікових процедур та систем, що впливає на організацію обліку та його адаптацію до нових вимог.

2. Економічна ситуація та ринкові умови. Макроекономічні фактори, такі як інфляція, коливання валютних курсів, зміни цін на ресурси та продукцію, формують необхідність у своєчасному та точному обліку фінансових операцій. Нестабільність ринку потребує оперативної аналітики та контролю за фінансовими потоками, що вимагає адаптивності облікової системи.

3. Конкурентне середовище. Конкуренція на ринку вимагає від підприємств ефективного управління фінансами та витратами. Організація обліку повинна забезпечувати не лише відповідність законодавству, а й можливість прийняття стратегічних рішень щодо оптимізації ресурсів та підвищення рентабельності.

4. Соціально-психологічні фактори. Ставлення працівників до обліку, корпоративна культура та мотиваційні механізми впливають на точність і своєчасність ведення облікових процесів. Культура фінансової дисципліни та заохочення до дотримання внутрішніх регламентів підвищують ефективність організації обліку.

Організація обліку формується під впливом одночасно внутрішніх та зовнішніх факторів. Внутрішні фактори забезпечують безпосереднє функціонування облікової системи, тоді як зовнішні визначають рамки, умови та вимоги до її ведення. Комплексний вплив факторів проявляється у необхідності адаптації внутрішніх процедур до змін зовнішнього середовища, оптимізації облікових процесів, інтеграції сучасних інформаційних технологій та підвищення професійної компетентності персоналу. Для забезпечення ефективності організації обліку підприємство повинно постійно проводити моніторинг внутрішніх і зовнішніх умов, аналізувати їх вплив та коригувати облікові процеси. Це дозволяє мінімізувати ризики фінансових втрат, забезпечити достовірність інформації та створити основу для прийняття управлінських рішень.

Отже, ефективне управління обліковим процесом можливе лише за умови врахування всіх факторів та їх комплексного впливу. Оптимізація організації обліку, інтеграція сучасних інформаційних технологій, підвищення кваліфікації персоналу та адаптація до змін зовнішнього середовища забезпечують достовірність фінансової інформації та сприяють стабільності та розвитку підприємства.

ВПЛИВ ФАКТОРІВ НА ОРГАНІЗАЦІЙНУ ПОБУДОВУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

О. С. Ткаченко, к. е. н., доцент, кафедра обліку оподаткування
та управління фінансово-економічною безпекою,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

На сьогоднішній день, прозорості обліку, під якою розуміється забезпечення доступу всіх зацікавлених користувачів до інформації та звітності суб'єктів господарювання, в повній мірі не досягнуто. Бухгалтерський облік забезпечує потреби в інформації насамперед державні органи та інвесторів. Значення бухгалтерського обліку важко переоцінити для прийняття обґрунтованих управлінських рішень з різних аспектів діяльності всередині підприємства. Нині більшість підприємств мають потребу в таких технологіях обліку, які орієнтуються на внутрішньогосподарські цілі.

Організаційна побудова бухгалтерського обліку є ключовим елементом управлінської системи підприємства, від якого залежить повнота, достовірність та своєчасність фінансової інформації. У сучасних умовах динамічного розвитку економіки, впровадження цифрових технологій, змін у законодавстві та посилення конкурентного тиску ефективна організація облікової діяльності потребує врахування широкого спектра факторів. Як внутрішні, так і зовнішні чинники безпосередньо впливають на вибір форм обліку, структуру бухгалтерських служб, застосування програмного забезпечення та методів контролю. Розуміння природи цих факторів дає змогу підприємствам адаптувати облікову систему до конкретних умов господарювання, забезпечити її гнучкість та відповідність вимогам часу.

Зміни, що постійно відбуваються в економічному та соціальному житті країни, висувають нові вимоги до побудови бухгалтерського обліку, вимагають дослідження фундаментальних положень, що діють у країнах з розвинутою ринковою економікою. Підприємницька діяльність можлива або у сфері виробництва, або у сфері надання послуг (комерційна), або у суто грошовій (кредитній) сфері. Кожний вид підприємницької діяльності поділяється на галузі (промисловість, сільське господарство тощо).

Кожна галузь випускає відповідні види продукції. Згідно з чинним законодавством у бухгалтерському обліку мають бути виокремлені економіко-правові характеристики кожного виду продукції, галузі та виду діяльності. Вид підприємницької діяльності, галузь (підгалузь) і вид продукції є вихідними факторами, оскільки вони пов'язані з такими характеристиками, як затрати, доходи, податки, визначення фінансових результатів тощо.

Організаційна побудова бухгалтерського обліку включає формування облікової політики, визначення структури бухгалтерської служби, вибір форм і методів обліку, а також способи обробки та збереження інформації. На ці елементи впливають різноманітні внутрішні та зовнішні фактори, які зумовлюють специфіку побудови облікової системи на кожному конкретному підприємстві. До даних факторів належать: розмір підприємства, його організаційна структура, стратегія діяльності, стадія життєвого циклу, здатність персоналу до навчання, технологія виробництва,

корпоративна культура, стиль прийняття рішень, рівень конкуренції, рівень невизначеності зовнішнього середовища та галузеві особливості підприємства. Вищерозглянуті фактори за рівнем впливу можна представити двома групами: факторами внутрішнього та факторами зовнішнього середовища відносно бізнес-одиниці (рис. 1).

Рис. 1. Фактори впливу на процес організації бухгалтерського обліку для управління

Систему бухгалтерського обліку можна розглядати як на мікрорівні (на рівні окремого суб'єкта господарювання), де основним завданням виступає визначення кінцевого фінансового результату діяльності, так і на макрорівні (як національну систему бухгалтерського обліку певної держави), тобто у порівняльному аспекті національних систем бухгалтерського обліку різних країн світу. Саме в розрізі таких одиниць зручно вивчати особливості побудови обліку в окремо взятій країні, групувати і досліджувати значну кількість країн різних регіонів світу. Таким чином, організаційна побудова бухгалтерського обліку – це динамічна система, яка повинна адаптуватися до змін як у внутрішньому середовищі підприємства, так і в зовнішніх умовах. Раціональний підхід до врахування цих факторів дозволяє забезпечити достовірність облікової інформації, підвищити ефективність управлінських рішень і відповідність облікової системи чинному законодавству та потребам бізнесу.

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЦТВА І РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ: УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ І ПРАКТИКИ

В. А. Троцький, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,

ОПП «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: О. П. Атамас, к. е. н., доцент,

кафедра обліку, оподаткування та

управління фінансово-економічною безпекою,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Сільськогосподарське виробництво характеризується складністю технологічних процесів, високою залежністю від природно-кліматичних умов, сезонністю робіт і значною часткою біологічних активів у структурі активів підприємства. Це зумовлює специфіку організації бухгалтерського обліку як у частині формування виробничої собівартості, так і у відображенні процесів реалізації продукції. Сучасні виклики, пов'язані з цифровізацією економіки, інтеграції у міжнародні ринки, застосуванням МСФЗ та потребою у формуванні якісної управлінської інформації, визначають необхідність удосконалення методики обліку в аграрних підприємствах.

Організація обліку виробництва на сільськогосподарських підприємствах охоплює планування, документування, групування та узагальнення витрат за центрами відповідальності, об'єктами калькулювання та видами продукції. Важливим завданням є правильне віднесення витрат на собівартість продукції, що безпосередньо впливає на результати діяльності підприємства.

Згідно НП(С)БО 16 «Витрати», у складі виробничої собівартості враховуються прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати та загальновиробничі витрати. Однак у сільському господарстві застосовуються і додаткові методичні підходи, зокрема визначення собівартості продукції рослинництва за витратами певного року з урахуванням майбутніх урожаїв. Це зумовлює потребу у використанні калькуляційних методів, що враховують біологічні перетворення [1].

Особливу роль відіграє управлінський облік, який забезпечує інформацію для контролю та аналізу витрат за видами діяльності, підрозділами та проектами. Система внутрішньогосподарського обліку дозволяє оцінювати ефективність окремих центрів відповідальності, формувати дані для управлінських рішень і також підвищувати конкурентоспроможність підприємства [2].

Процеси реалізації продукції сільськогосподарських підприємств мають власну специфіку, що пов'язана з сезонністю надходження, значною часткою довгострокових контрактів, різними каналами збуту (біржова торгівля, експорт, внутрішній ринок). Організація обліку реалізації продукції передбачає своєчасне документальне оформлення господарських операцій, відображення доходів і витрат, формування фінансового результату.

Відповідно до НП(С)БО 15 «Доходи» та МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами», виручка визначається у момент переходу ризиків і вигод, пов'язаних з правом власності на продукцію, до покупця. Для аграрних підприємств важливим є коректне відображення бартерних операцій, операцій з давальницькою сировиною та експортних поставок.

Удосконалення обліку реалізації продукції пов'язане з упровадженням автоматизованих систем, які дозволяють інтегрувати облік продажів з управлінням запасами, логістикою та фінансами. Використання системи планування ресурсів підприємств забезпечує можливість формування єдиної інформаційної бази для прийняття рішень щодо планування виробництва та оптимізації каналів збуту [3].

Сучасні тенденції розвитку бухгалтерського обліку передбачають його трансформацію з інструмента реєстрації операцій у систему стратегічного управління. У цьому контексті методика обліку у сільському господарстві повинна враховувати:

1. Впровадження біологічних стандартів обліку. Застосування МСФЗ 41 «Сільське господарство», який передбачає оцінку активів за справедливою вартістю, що дозволяє більш об'єктивно відображати фінансовий стан підприємства [4].

2. Цифровізація облікових процесів. Використання електронних систем обліку, Dig Data та хмарних технологій сприяє підвищенню оперативності та достовірності даних, зменшенню ризиків людських помилок.

3. Управлінська аналітика. Удосконалення практики калькулювання витрат із застосуванням методів Activity-Based Costing (ABC) і Target-Costing, що забезпечує точніше визначення собівартості продукції та підвищує обґрунтованість цінових рішень.

4. Розвиток внутрішнього контролю. Формування системи ризик-орієнтованого контролю витрат дозволяє запобігати неефективному використанню ресурсів та знижувати виробничі ризики.

Практика сільськогосподарських підприємств України свідчить про необхідність глибшої інтеграції бухгалтерського обліку з управлінськими та

стратегічними функціями. До перспективних напрямів удосконалення можна віднести:

- автоматизацію процесів - впровадження інтегрованих облікових систем, які дозволяють формувати управлінську та фінансову звітність в режимі реального часу;

- гармонізація стандартів - адаптацію національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку до вимог МСФЗ для забезпечення порівнянності фінансової інформації;

- розвиток аналітичних інструментів - створення системи внутрішньогосподарського обліку, що дозволяє оцінювати прибутковість окремих напрямів діяльності та підрозділів;

- фокус на сталому розвитку - інтеграцію нефінансової звітності (ESG-звітності) в систему обліку та контролю, що набуває актуальності для аграрного експорту в країни ЄС.

Організація обліку і реалізація продукції в сільськогосподарських підприємствах потребує системного вдосконалення з урахуванням сучасних тенденцій: переходу на МСФЗ, цифровізація бізнес-процесів, впровадження інтегрованих інформаційних програм, посилення ролі управлінського обліку. Методика ведення обліку має бути спрямована на формування повної, своєчасної та достовірної інформації, яка забезпечує ефективне управління витратами, оптимізацію збутових стратегій та підвищення конкурентоспроможності аграрного бізнесу.

Список використаних джерел.

1. Голов С. Ф. (2020). Бухгалтерський облік у сільському господарстві: проблеми та перспективи розвитку. Київ: КНЕУ.

2.Ткач В. І., Ткач, М. В. (2019). Управлінський облік: сучасні концепції та практика впровадження. Черкаси: ЧДТУ.

3. Крамаренко Г. О. (2021). ERP-системи як інструмент цифровізації обліку в аграрних підприємствах. Фінанси, облік і аудит, 3(35), 112–118.

4. Гавриленко Н. М. (2022). Біологічні активи в обліку та звітності: проблеми оцінки та відображення. Економіка і держава, 5, 48–52.

5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати». Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 № 318.

6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід». Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999 № 290.

7. МСФЗ (IAS) 41 «Сільське господарство». IFRS Foundation.

8. МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами». IFRS Foundation.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ SWOT-АНАЛІЗУ ГАЛУЗІ САДІВНИЦТВА

С. В. Тютюнник, к. е. н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування,

В. О. Мельниченко, А. В. Герга, здобувачі вищої освіти

другого (магістерського) рівня, ОПП «Облік і оподаткування»,

Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, Україна

SWOT-аналіз є одним із інструментів стратегічного аналізу, основою якого є встановлення та оцінка наявних зв'язків між сильними та слабкими сторонами, а також вплив сприятливих можливостей та загроз на досягнення існуючої стратегії. SWOT-аналіз, на думку Т.В. Ільченко, є проміжною ланкою між формулюванням місії підприємства та встановленням конкретних стратегічних цілей та завдань. В аграрній сфері кожне підприємство розробляє власну маркетингову стратегію, яка б забезпечувала нейтралізацію загроз та слабких сторін, а також реалізацію сприятливих можливостей та переваг [1]. В умовах воєнного стану та кліматичних змін постає необхідність в диверсифікації аграрного бізнесу з метою забезпечення ефективності його діяльності. Одним із шляхів вирішення є розвиток нішевих напрямів аграрного виробництва, зокрема садівництва. Розвиток галузі садівництва має як переваги, так і стримується різного роду ризиками [2]. У табл. 1 іці розглянемо складові SWOT-аналізу галузі садівництва.

Таблиця 1. SWOT-аналіз галузі садівництва

Strengths - Сильні сторони	Weaknesses – Слабкі сторони
<i>Інтенсивність виробництва</i> (використання сучасних інтенсивних технологій вирощування садів: карликові сади, шпалери, крапельне зрошення, висока густота посадки, механізація процесів, системи автоматизації, що дозволяють контролювати всі процеси в саду)	<i>Захист від весняних заморозків</i> (недостатнє використання систем захисту від весняних заморозків: фізичних методів (укриття, димлення, мульчування, полив, зрошення методом дощування), хімічних та біологічних методів (обробка біостимуляторами, використання кріопротекторів)
<i>Сортова база</i> (наявність високоврожайних сучасних сортів стійких до хвороб та популярних у покупців на ринку)	<i>Період окупності</i> (5-7 років для плодоношення саду та дороговартісна закладка саду)
<i>Оптимізоване внесення добрив</i> (застосування добрив у найоптимальніші строки та в обґрунтованій кількості, що сприяє одержанню максимальної врожайності та зберігає родючість ґрунтів)	<i>Стандартизація</i> (проблеми з калібруванням та сортуванням вирощеної продукції, що знижує конкурентоспроможність на зовнішніх ринках при експорті продукції)
<i>Ефективний захист рослин</i> (застосування сучасних екологічних та ефективних методів захисту насаджень)	<i>Залежність від праці</i> (потреба в ручній праці, яка носить сезонний характер)
<i>Умови зберігання</i> (наявність сучасних холодильних комплексів, які обладнані системами, що дозволяють підтримувати в сховищі оптимальні температури та режими вологості)	<i>Переробна база</i> (недостатні потужності для первинної переробки вирощеної продукції (сушіння, заморожування, консервування, виготовлення соків тощо)

<i>Екологічність</i> (високий потенціал для вирощування органічної продукції садівництва)	<i>Рівень матеріально-технічної бази</i> (висока ступінь зношення основних засобів)
<i>Унікальність продукції</i> (вирощування нішевих та високомаржинальних культур: ожина, обліпіха, лохина, фундук та інші)	<i>Залежність від погодних умов</i> (високий рівень залежності від посухи, заморозків)
<i>Собівартість продукції</i> (конкурентні показники собівартості продукції порівняно з основними конкурентами)	<i>Фінансова нестабільність</i> (обмежений доступ до довгострокового фінансування та високі ставки за кредитами)
<i>Експортний потенціал</i> (наявні налагоджені канали збуту продукції та висока частка експорту певних видів продукції)	
Opportunities - Можливості	Threats - Загрози
<i>Вихід на експортні ринки</i> (зростаючий попит на продукцію садівництва на світовому ринку)	<i>Хвороби та шкідники</i> (поява нових інвазивних шкідників та хвороб, які потребують значних витрат на захист)
<i>Державні програми</i> (наявність або створення державних програм компенсації вартості закладки садів та будівництва сховищ; можливість одержання субсидій, дотацій, програм пільгового кредитування)	<i>Імпортна конкуренція</i> (завезення дешевої імпортової продукції у міжсезоння)
<i>Розвиток внутрішнього споживання продукції садівництва</i> (споживання населенням свіжих фруктів та ягід)	<i>Кліматичні аномалії</i> (збільшення частоти та інтенсивності градів, посух, ранніх заморозків, що здійснюють критичний вплив на урожай)
<i>Розвиток переробки продукції</i> (залучення інвестицій у виробництво продукції з високою доданою вартістю: заморожені ягоди, горіхові пасти, сидри, пюре, пастила)	<i>Зміни в законодавстві</i> (введення нових екологічних або фітосанітарних вимог, які ускладнюють експорт продукції)
<i>Агротуризм</i> (розвиток «pick-your-own» та інших форм агротуризму)	<i>Дефіцит енергоресурсів</i> (підвищення цін на електроенергію для холодильних камер та введення графіків відключення електроенергії, зростання цін на паливо для техніки)

Результати проведеного SWOT-аналізу вносяться в SWOT-матрицю. Мета побудови матриці – пошук синергії між внутрішніми та зовнішніми факторами. За результатами побудованої SWOT-матриці формуються стратегічні альтернативи:

- Стратегія «S-O» (Сильні сторони та Можливості) – це стратегія наступу/зростання. Стратегія передбачає реалізацію можливостей за рахунок сильних сторін. Наприклад, на підприємстві є наявні сучасні холодильні комплекси (Сильна сторона) та на зовнішньому ринку спостерігається зростання попиту на яблука (Можливості). Стратегія «S-O» - використовуючи сучасні холодильні комплекси зберігати найкращі сорти яблук до весни/літа, коли зростає ціна на експортних ринках, з метою максимізації прибутку.

- Стратегія «W-O» (Слабкі сторони та Можливості) – це стратегія корекції/подолання. Стратегія передбачає використання зовнішніх можливостей

для подолання внутрішніх слабких сторін. Наприклад, в умовах воєнного стану спостерігається дефіцит ручної праці для збирання врожаю в садах (Слабка сторона) та є наявні Державні програми компенсації витрат на модернізацію виробництва (Можливості). Стратегія «W-O» - запровадити інноваційні технології механізованого збору ягід та автоматизовані системи сортування за рахунок одержання державної компенсації на інвестиційний проєкт.

- Стратегія «S-T» (Сильні сторони та Загрози) – це стратегія захисту/протистояння. Стратегія передбачає використання сильних сторін для мінімізації впливу зовнішніх загроз. Наприклад, на підприємстві посаджені унікальні, високоврожайні сорти (Сильна сторона) та існує загроза конкуренції з боку імпорту за низькими цінами (Загрози). Стратегія «S-T» - спрямувати діяльність на преміум-сегмент ринку акцентуючи увагу на унікальності та якості сортів з метою обґрунтування високої ціни і не конкурувати з масовим імпортом за низькими цінами.

- Стратегія «W-T» (Слабкі сторони та Загрози) – це стратегія виживання/мінімізації. Стратегія передбачає мінімізацію внутрішніх слабких сторін та зовнішніх загроз. Дана стратегія у більшості випадків передбачає скорочення виробництва або перепрофілювання. Наприклад, на підприємстві відсутня система захисту від заморозків (Слабка сторона), а в останні роки зростають випадки весняних заморозків (спостерігаються кліматичні зміни) (Загрози). Стратегія «W-T» у короткостроковій перспективі передбачає страхування урожаю або скорочення площ культур, які найбільш реагують на заморозки, а у довгостроковій перспективі – поступове інвестування у системи захисту від заморозків.

На наступному етапі проводиться оцінка запропонованих стратегій з позицій: життєздатності (чи є достатньо наявних фінансових та трудових ресурсів для реалізації стратегії); ефективності (як зміниться величина прибутку та показники конкурентоспроможності); терміновості (які стратегії потребують негайного запровадження з метою запобігання загроз). Найбільш пріоритетними та реалістичними є стратегії «S-O», а стратегії «W-T» є найменш дієвими, оскільки потребують негайних, у більшості випадків захисних дій. За кожною обраною стратегією розробляються конкретні, релевантні, досяжні, вимірювані та визначені в часовому проміжку цілі та завдання.

Таким чином, за результатами проведеного SWOT-аналізу щодо встановлення зв'язків між сильними й слабкими сторонами (внутрішнє середовище) та сприятливими можливостями й загрозами (зовнішнє середовище) здійснюється оцінка поточного стану з метою прийняття рішень щодо необхідності внесення змін до стратегії враховуючи ринкову ситуацію.

Список використаних джерел.

1. Ільченко Т. В. Роль SWOT-аналізу в обґрунтуванні перспектив розвитку аграрного підприємства. Причорноморські економічні студії. 2017. № 23. С. 79–83.
2. Мірзоева Т. В., Жарун О. В., Коротєєв М. А. Обґрунтування перспектив розвитку садівництва в Україні з урахуванням притаманних йому ризиків. Сталий розвиток економіки. 2025. № 2(53). С. 124–131.

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА В ЧАСТИНІ РОБОТИ З ДЕБІТОРАМИ

А. В. Федориненко, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: **О. В. Чернецька**, к. е. н.,

доцент, кафедра обліку, оподаткування

та управління фінансово-економічною безпекою,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Ефективне управління дебіторською заборгованістю набуває особливого значення для забезпечення платоспроможності, фінансової стабільності та прибутковості підприємства. Високий рівень дебіторської заборгованості часто зумовлює дефіцит обігових коштів, уповільнення обороту активів і зниження рівня ліквідності. Саме тому вдосконалення облікової політики підприємства в частині роботи з дебіторами є необхідною умовою для досягнення ефективної фінансової діяльності. В умовах воєнного стану в Україні управління дебіторською заборгованістю набуває ще більшої ваги. Частина контрагентів зазнала фізичних втрат, зупинила діяльність або потрапила під окупацію, що спричинило зростання ризиків неплатежів та зниження передбачуваності грошових потоків. Тому облікова політика має бути адаптована до кризових умов — зокрема, передбачати спрощені процедури оцінки платоспроможності, оперативного списання безнадійної заборгованості, а також посилення контролю за ризиковими дебіторами з постраждалих регіонів.

Суттєво покращити якість облікової інформації дозволяє використання сучасних програмних рішень. Впровадження автоматизованих систем бухгалтерського обліку, які підтримують модулі обліку дебіторської заборгованості, дає можливість оперативно контролювати строки погашення боргів, формувати нагадування контрагентам, аналізувати структуру заборгованості в реальному часі. У обліковій політиці варто визначити порядок використання таких систем, а також відповідальних осіб за контроль дебіторської заборгованості. Окрему увагу слід приділити дисконтуванню довгострокової дебіторської заборгованості, зокрема у випадках, коли строки погашення перевищують 12 місяців. Облікова політика має передбачати критерії, за яких проводиться дисконтування, методику розрахунку теперішньої вартості та порядок відображення результатів в обліку. Це дозволить об'єктивніше оцінювати вартість фінансових активів підприємства.

Також важливим є чітке врегулювання процедур списання безнадійної заборгованості. В обліковій політиці необхідно закріпити перелік умов, за яких заборгованість визнається безнадійною (наприклад, за рішенням суду, у разі ліквідації боржника, після закінчення строку позовної давності). Це забезпечить правомірність та обґрунтованість списань, а також зменшить ризик санкцій з боку контролюючих органів. Крім того, облікова політика повинна передбачати систему внутрішнього контролю за дебіторською заборгованістю. Доцільно визначити відповідальних осіб за моніторинг заборгованості, встановити періодичність аналізу стану дебіторів, а також процедури взаємодії з боржниками у випадку

прострочення. Це дозволить своєчасно виявляти ризики неплатежів та вживати заходів щодо їх мінімізації.

Суттєвого удосконалення потребує і система управлінської звітності, яка використовується для контролю заборгованості. В обліковій політиці слід передбачити складання регулярних аналітичних звітів щодо стану дебіторської заборгованості: її обсягів, динаміки, структури, частки сумнівної та безнадійної заборгованості, розміру створених резервів. Така звітність є основою для прийняття управлінських рішень. Не менш важливим є розкриття інформації про дебіторську заборгованість у фінансовій звітності. В обліковій політиці необхідно встановити порядок подання аналітичної інформації в примітках до фінансової звітності, включаючи структуру дебіторської заборгованості, методи її оцінки, суми створених резервів, дані про безнадійну заборгованість, методи дисконтування тощо. Така прозорість сприятиме підвищенню довіри з боку інвесторів, кредиторів і партнерів.

У зв'язку з воєнними ризиками доцільним є включення до облікової політики положень щодо періодичного тестування дебіторської заборгованості на знецінення. Це особливо актуально для підприємств, що мають значну частку дебіторів у регіонах, де ведуться бойові дії або порушено логістичні ланцюги. В таких випадках важливо не лише оцінювати фінансовий стан контрагента, а й враховувати геополітичні та економічні ризики, які можуть впливати на спроможність боржника виконувати зобов'язання. Застосування таких підходів дозволяє підприємству більш реалістично формувати резерви та уникати завищення активів у звітності. Крім того, доцільно закріпити в обліковій політиці можливість тимчасового застосування спрощених підходів до документального підтвердження боргів, у випадках, коли фізичне зберігання документів було унеможливлене через бойові дії. Варто також розширити використання електронного документообігу та цифрових інструментів для дистанційного контролю дебіторської заборгованості. У кризовій ситуації ефективність облікової політики полягає не лише у дотриманні стандартів, але й у її гнучкості, здатності адаптуватись до непередбачуваних змін зовнішнього середовища.

Отже, вдосконалення облікової політики підприємства в частині роботи з дебіторами має бути комплексним, системним та враховувати як вимоги нормативно-правової бази, так і особливості господарської діяльності конкретного підприємства. Запровадження запропонованих напрямків дозволить покращити якість облікової інформації, підвищити ефективність управління дебіторською заборгованістю та забезпечити стабільний фінансовий розвиток підприємства в довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел.

1. Глушач Ю. С. Проблеми облікової оцінки дебіторської заборгованості в фінансовій звітності підприємств. 2022. №3 9. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/1383/1334/>

2. Кравченко О. В., Кобець Т. О. Організація обліку дебіторської заборгованості та шляхи її вдосконалення. Економіка та суспільство. 2021. №2 5. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/289/277/>

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

І. М. Чернишенко, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,

ОПП «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: О. Л. Дубина, старший викладач,

кафедра обліку, оподаткування та

управління фінансово-економічною безпекою,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

У системі управління сільськогосподарськими підприємствами класифікація виробничих запасів відіграє важливу роль, оскільки забезпечує впорядкування інформації, необхідної для організації обліку, планування витрат і контролю ефективності використання ресурсів. Виробничі запаси в системі бухгалтерського обліку є більш конкретизованими, мають менше розбіжностей в з'ясуванні їх економічної природи. Це пов'язано з тим, що даний вид оборотних активів має чітке нормативно-правове регулювання в частині їх визнання, оцінки та облікового відображення

Класифікація матеріальних запасів на будь-якому виробництві залежить від особливостей технології й організації технологічних процесів. Одним з основних принципів при дослідженні класифікації виробничих запасів науковці вважали «чим більше виділено ознак класифікації виробничих запасів, тим вищий ступінь їх пізнання». Сьогодні теоретичні підходи до класифікації ґрунтуються на визначенні економічної сутності виробничих запасів як активів, що забезпечують безперервність виробничого процесу та формують собівартість продукції.

Розглядаючи наукові підходи до класифікації виробничих запасів, варто зазначити, що в економічній літературі існує низка різних трактувань та систематизацій. Так, В. В. Сопко виокремлює економічну та технічну класифікацію виробничих запасів, що дозволяє більш комплексно оцінити їхню роль у процесі виробництва. М. С. Пушкар пропонує багаторівневу систему класифікації за такими ознаками: способом включення у собівартість (основні та допоміжні матеріали), групами матеріалів (лісові, текстильні, чорні й кольорові метали, електротехнічні товари, лакофарбові матеріали тощо), вартістю (дорогоцінні, високої, середньої та низької вартості), способом зберігання (відкрите та закрите), а також частотою використання (масові, часто- та маловикористовувані). На думку М. В. Кужельного та В. Г. Лінника, виробничі запаси доцільно поділяти за походженням: надані природою (сировина) та створені людиною (основні й допоміжні матеріали).

Досить ґрунтовно представлена класифікація виробничих запасів згідно Плану рахунків, який складений на основі наукового обґрунтування класифікації виробничих запасів. У ньому передбачається їх детальна структура, побудована відповідно до цілей макроекономіки, потреб соціально-економічної статистики.

Водночас поділ виробничих запасів на сировину, матеріали, паливо тощо має певною мірою умовний характер. Це зумовлено тим, що в межах одного

підприємства той самий вид запасів може виконувати різні функції: наприклад, придбаний товар може використовуватися як сировина або матеріал, будівельні матеріали можуть виконувати роль палива, а паливо – розглядатися як сировина. Подібна трансформація особливо ймовірна на підприємствах з багатопрофільною діяльністю або у випадку, коли один і той самий вид запасу постачається від одного підприємства до іншого з різними цілями використання.

У практиці обліку такі запаси відносять до тієї чи іншої групи за критерієм переважного використання на конкретному підприємстві. Варто також враховувати, що у виробничому процесі запаси можуть поводитися по-різному: одні з них повністю споживаються у технологічному процесі (сировина та матеріали), інші змінюють лише свою форму чи розмір (наприклад, мастильні матеріали, фарби), а треті – лише сприяють виготовленню продукції, не включаючись до її складу (малоцінні та швидкозношувані предмети).

Розглянемо класифікаційні ознаки запасів, визначені у законодавчо-нормативних документах – П(С)БО 9 «Запаси» та МСБО 2 «Запаси». У Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку 2 подано загальну класифікацію запасів без окремої деталізації їхніх складових, що свідчить про універсальний підхід до трактування цього об'єкта обліку. Натомість у національних стандартах, зокрема в П(С)БО 9, класифікаційні ознаки категорії «запаси» розширені та доповнені такими позиціями, як малоцінні та швидкозношувані предмети (МШП), поточні біологічні активи, сільськогосподарська продукція та продукція лісового господарства. На нашу думку, така відмінність пояснюється тим, що міжнародні стандарти бухгалтерського обліку мають узагальнений характер і не враховують галузевих особливостей обліку, притаманних окремим країнам, зокрема специфіки сільськогосподарського виробництва.

До основних критеріїв класифікації запасів у сільськогосподарських підприємствах належать їх функціональне призначення (насіння, корми, паливо, добрива тощо), фізико-хімічні властивості, термін використання та роль у формуванні виробничих витрат. Такий підхід забезпечує більш точне відображення економічної сутності запасів у бухгалтерському обліку та підвищує аналітичність фінансової інформації для прийняття управлінських рішень.

Отже, різноманітність наукових підходів свідчить про багатогранність поняття «виробничі запаси» та потребу у формуванні комплексної класифікації, яка враховуватиме як економічні, так і технологічні особливості їх використання у сільськогосподарському виробництві. Результати проведеного дослідження показують, що для потреб аналітичного обліку класифікувати запаси слід індивідуально, тобто в межах галузі чи виду діяльності, в яких функціонує підприємство. При цьому потрібно враховувати його організаційну структуру, технологічні особливості виробничого процесу. Таким чином, узгоджене поєднання теоретичних і практичних підходів до класифікації виробничих запасів є передумовою ефективного використання матеріальних ресурсів аграрного підприємства та зростання його конкурентоспроможності.

СУЧАСНА СИСТЕМА ОПОДАТКУВАННЯ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Ю. І. Швабу, к. е. н., доцент, кафедра обліку і фінансів,
Приватний вищий навчальний заклад «Буковинський університет»,
м. Чернівці, Україна

Сучасна система оподаткування України зазнає суттєвих змін і доповнень до законодавчих актів, що спричиняє ще більшу неузгодженість та протиріччя. Ефективна та справедлива податкова система є важливим чинником для стимулювання економічного розвитку та залучення інвестицій.

З розвитком цифрової економіки та збільшенням обсягів електронної комерції, онлайн-сервісів і технологічних інновацій перед Україною виникають нові виклики у сфері оподаткування. Цифрові послуги, що надаються через глобальні платформи, дедалі більше захоплюють ринок, що веде до необхідності адаптації національної податкової системи до реалій сучасної цифрової трансформації [3, с.120].

Україна має концепцію розвитку цифрової економіки, яка передбачає створення умов для цифрової трансформації та інтеграції в європейський простір, включаючи стандартизацію та гармонізацію, що може призвести до змін в оподаткуванні. Таким чином, цифрові технології змінюють бізнес-процеси, роблять їх прозорішими, але не створюють окремих податкових правил. Натомість, вони впливають на методи оподаткування, зокрема шляхом застосування до цифрової діяльності стандартних податкових режимів. Оподаткування в цифровій економіці України базується на застосуванні стандартних систем оподаткування (спрощена та загальна) до суб'єктів, які ведуть діяльність у цифровому просторі, включаючи електронну комерцію та онлайн-послуги. Окремий податковий режим для цифрової економіки в Україні, зокрема для ІТ-сфери, розглядається в контексті програм розвитку та єдиних правил оподаткування, які поширюються на всіх підприємців, незалежно від сфери діяльності. Емпіричні дослідження, проведені у країнах із високим рівнем цифрової трансформації податкових систем, виявляють значний економічний ефект від впровадження цифрових технологій [1, с. 521].

Перевагами впровадження цифрових технологій в податкових процесах є:

- автоматизація оброблення великих обсягів даних – скорочення часу на підготовку звітності;
- зниження рівня людського чинника – зменшення кількості помилок у документації [4, с. 61];
- підвищення точності фінансових розрахунків – покращення правдивості фінансової інформації [2, с. 122].;
- виявлення податкових правопорушень у реальному часі – підвищення рівня податкової дисципліни;
- оптимізація витрат на адміністрування – зниження загальних витрат.

Слід зазначити, що розвиток цифрової економіки висуває нові потреби до податкової системи України. Впровадження ПДВ на цифрові сервіси та запуск спеціального режиму Дія City стали суттєвими кроками вперед. Однак, Україна зустрічається з низкою системних проблем і ризиків, що обмежують результативність оподаткування в цій галузі, а саме:

- недостатнє охоплення платників - неотримання доходів бюджетом, створення нерівних умов конкуренції між вітчизняними та закордонними провайдерами;
- відсутність дієвого міжнародного податкового обміну – ухилення від оподаткування прибутків фізичних осіб і бізнесу через закордонні платформи (фріланс, продаж цифрових продуктів);
- відсутність податкового регулювання нових цифрових активів – формування «тіньового» сектору цифрової економіки, який не контролюється і не оподатковується;
- складність управління та обмежені цифрові засоби ДПС - збільшення обсягів ненадання або заниження податкової звітності в цифровій галузі;
- високий ризик подвійного оподаткування – втрата інвестиційної привабливості, переорієнтація ділової активності у більш передбачувані держави.

Зміни, що вносяться до законів України з питань оподаткування, сприяють появі нових проблем. Основними проблемами функціонуючої системи оподаткування в Україні, є:

- велика кількість мало ефективних податків, які потребують істотних адміністративних витрат, що перевищують доходи бюджету;
- протиріччя та неузгодженості окремих податкових законів, їх нестабільність, безсистемне надання пільг та перекручування суті окремих видів податків;
- надмірна фіскальна спрямованість податкової системи;
- значна кількість нормативно-правових актів з питань оподаткування, якими повинні володіти і керуватися на практиці як платники податків, так і працівники органів державної податкової служби України [4, с. 58].

Отже, становлення цифрової економіки передбачає активне впровадження інновацій та інформаційно-комунікаційних технологій в усі види економічної діяльності та сфери життя, включаючи і систему оподаткування.

Однак, попри вагомі зрушення, які вже здійснено, зокрема запровадження ПДВ на цифрові послуги від нерезидентів та створення особливого податкового режиму для ІТ-компаній, Україна все ще стикається з низкою негараздів, що суттєво ускладнюють дієве адміністрування податків у цифровій галузі. Проблеми, зокрема, торкаються адміністрування податків, правового врегулювання нових цифрових активів, а також ризиків, пов'язаних з міжнародним ухиленням від оподаткування та податковими труднощами для місцевих платників.

Список використаних джерел.

1. Колісник А. С. Блокчейн та оподаткування: точки перетину. Вища освіта – студентська наука – сучасне суспільство: напрями розвитку: матеріали VII Всеукр. студ. наук.-практ. конф. (м. Київ, 12 груд. 2023 р.). 2023. С. 520–523.
2. Король С. Я, Клочко А. О. Цифрові технології в обліку й аудиті. Держава та регіони. 2020. № 112. С. 170–176.
3. Мельник О. П., Полухович І. І., Сторожук А. О. Вплив цифрової трансформації на податкове адміністрування. Наука і техніка сьогодні. 2024. № 12(40). С. 118–125.
4. Улинич М. Б., Матвійчук І. О., Сафарова А. Т., Герасименко Т. О. Діджиталізація обліку, аналіз та оподаткування в системі управління підприємством. Вісник Львівського торговельно-економічного університету. 2021. № 64. С. 57–63.

ОПТИМІЗАЦІЯ ОБЛІКОВИХ ПРОЦЕДУР ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ З МЕТОЮ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ ПІДПРИЄМСТВА

А. М. Шкарбун, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,

ОПП «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: А. В. Мінковська, к. е. н.,

доцент, кафедра обліку, оподаткування

та управління фінансово-економічною безпекою,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

В умовах сучасної ринкової економіки однією з найважливіших складових ефективного функціонування підприємства є раціональне використання матеріальних ресурсів. Виробничі запаси становлять значну частку в активах більшості підприємств і безпосередньо впливають на рівень собівартості продукції, фінансовий результат та ліквідність господарства. Тому питання організації обліку, контролю та оптимізації операцій із запасами набуває особливої актуальності.

Недосконалість облікових процедур, неузгодженість між бухгалтерським і складським обліком, відсутність належної системи внутрішнього контролю можуть призвести до неефективного використання матеріальних ресурсів, зростання втрат та зниження фінансової дисципліни.

У зв'язку з цим виникає потреба у комплексному перегляді та вдосконаленні існуючих підходів до ведення обліку запасів. Саме оптимізація облікових процедур розглядається як один із ключових напрямів підвищення ефективності управління матеріальними ресурсами підприємства.

Під виробничими запасами розуміють сукупність матеріальних ресурсів, що призначені для використання у виробничому процесі з метою виготовлення продукції, виконання робіт чи надання послуг. До них належать сировина, матеріали, комплектуючі вироби, паливо, запасні частини тощо. Організація обліку запасів передбачає ведення аналітичного та синтетичного обліку, контроль за рухом матеріалів на всіх етапах – від надходження до списання у виробництво.

На практиці часто спостерігаються проблеми, пов'язані з дублюванням або невідповідністю даних між складським та бухгалтерським обліком; несвоєчасним оформленням документів на списання або надходження запасів; недостатнім рівнем автоматизації облікових процесів; порушенням норм запасів і відсутністю системного контролю за їх рухом; низьким рівнем відповідальності матеріально відповідальних осіб. Для підвищення ефективності облікових процесів доцільно застосовувати сучасні методи оптимізації, серед яких:

— автоматизація обліку запасів: використання спеціалізованих програмних продуктів (наприклад, BAS Бухгалтерія, М.Е.Дос, ERP-системи) забезпечує точність облікових даних, скорочення трудомісткості процесів та своєчасне формування аналітичної інформації для управління;

— стандартизація первинної документації: впровадження уніфікованих форм документів (накладних, актів, вимог, лімітно-забірних карт) сприяє

упорядкуванню документообігу та мінімізації помилок;

— вдосконалення системи внутрішнього контролю: регулярне проведення інвентаризацій, звірок облікових даних та впровадження внутрішніх регламентів щодо руху матеріалів забезпечують підвищення прозорості операцій та дисципліни у витрачанні ресурсів;

— оптимізація норм запасів: аналіз структури запасів і встановлення оптимальних нормативів дозволяє зменшити витрати на їх утримання, уникнути надлишкового накопичення матеріалів і покращити оборотність капіталу;

— аналітична оцінка ефективності управління запасами: застосування коефіцієнтів оборотності, середнього строку зберігання, рівня забезпеченості виробництва матеріалами сприяє ухваленню обґрунтованих управлінських рішень.

Оптимізація облікових процедур має не лише технічний, а й економічний ефект, оскільки забезпечує зменшення втрат, підвищення дисципліни використання матеріальних цінностей і формує достовірну інформаційну базу для контролю фінансового стану підприємства.

Важливим напрямом зміцнення фінансової дисципліни є запровадження системи відповідальності матеріально відповідальних осіб за збереження запасів та точність відображення операцій у первинних документах. Своєчасне та достовірне відображення інформації про запаси в бухгалтерському обліку забезпечує правильне визначення фінансових результатів і сприяє підвищенню довіри до фінансової звітності з боку зовнішніх користувачів – інвесторів, кредиторів, контролюючих органів.

Оптимізація облікових процедур безпосередньо впливає на зміцнення фінансової дисципліни підприємства, оскільки забезпечує прозорість операцій із запасами, підвищує рівень контролю за використанням ресурсів, сприяє зменшенню втрат і нецільових витрат. Крім того, достовірність облікової інформації підвищує довіру з боку партнерів, банків і контролюючих органів, створюючи позитивну репутацію підприємства як надійного суб'єкта господарювання.

Важливо також враховувати нормативно-правову базу України, зокрема національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку – НП(С)БО 9 «Запаси», яке визначає порядок оцінки, відображення та списання запасів. Дотримання вимог стандартів і методичних рекомендацій забезпечує єдність облікової політики, що є необхідною умовою фінансової стабільності.

Отже, оптимізація облікових процедур виробничих запасів є необхідною умовою підвищення ефективності управління підприємством і забезпечення його фінансової стабільності. Вона передбачає впровадження сучасних методів обліку, автоматизацію процесів, посилення внутрішнього контролю та відповідальності персоналу. Результатом таких заходів є зниження ризиків нерационального використання ресурсів, підвищення достовірності фінансової інформації та зміцнення фінансової дисципліни на підприємстві.

НЕЛІЦЕНЗІЙНЕ ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: ЗАГРОЗА ПРАВОВІЙ БЕЗПЕЦІ ТА ЦИФРОВІЙ СТІЙКОСТІ БІЗНЕСУ

Л. В. Яловега, к. е. н., доцент,

О. В. Лега, к. е. н., професор,

Т. Б. Прийдак, к. е. н., доцент,

кафедра обліку і оподаткування,

Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава, Україна

Використання неліцензійного програмного забезпечення становить одну з найсерйозніших загроз для цифрової економіки, оскільки поєднує у собі правові, економічні та технологічні ризики. Програмні продукти належать до об'єктів авторського права, що передбачає їх правову охорону як у частині немайнових, так і майнових прав правовласників. Відповідно до положень Цивільного кодексу України [4] та Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 1 грудня 2022 р. № 2811-IX [2], автор або інша особа, яка володіє авторськими правами, має виключне право визначати умови використання створеного програмного продукту. Це включає можливість дозволяти чи забороняти його застосування, передавати права повністю або частково, а також укладати відповідні договори – трудові чи ліцензійні. Відтак легальне використання програмного забезпечення є результатом реалізації чіткого правового механізму розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, що забезпечує дотримання принципів законності, відповідальності та інформаційної безпеки у цифровому середовищі.

Правове регулювання ліцензування програмних продуктів вимагає укладення письмового договору, який визначає об'єкт, обсяг переданих прав і умови винагороди. Ліцензійний договір окреслює межі правомірного використання програмного забезпечення – територію, способи застосування та строк дії. Права, не зазначені у договорі, вважаються ненаданими. Використання програмного забезпечення без ліцензійного договору розцінюється як порушення авторських прав, що утворює статус неліцензійного користування. Придбання програм у неуповноважених продавців створює ризики фінансових втрат і юридичної відповідальності.

Поширення неліцензійних програм на ринку зумовлене, насамперед, привабливістю їхньої низької ціни та недостатнім рівнем цифрової правової культури користувачів. Однак уявна економія внаслідок використання такого програмного забезпечення супроводжується значно більшими ризиками. По-перше, користувач підпадає під загрозу застосування адміністративної чи кримінальної відповідальності. Зокрема, незаконне використання програмних продуктів карається штрафами від 170 до 3400 грн [3], а у разі, коли незаконне відтворення або розповсюдження спричиняє значну матеріальну шкоду, передбачено покарання у вигляді виправних робіт або позбавлення волі [1]. По-друге, використання «неліцензійних» програмних продуктів супроводжується високими технічними ризиками: наявністю шкідливих елементів, вірусів, які створюють умови для несанкціонованого доступу до інформаційних

систем підприємств і приватних користувачів. Такі загрози ускладнюють захист персональних даних, підривають інформаційну безпеку та знижують загальний рівень кіберстійкості цифрового середовища.

Особливої загрози неліцензійне програмне забезпечення набуває у бізнес-середовищі, де його використання може спричинити блокування виробничих процесів, порушення ділової репутації, фінансові збитки та втрату партнерських контрактів. В умовах цифровізації економіки та інтеграції підприємств у глобальні ринки легальність використання програмного забезпечення безпосередньо визначає рівень їх конкурентоспроможності. Використання ліцензійних програм гарантує юридичну захищеність, забезпечує доступ до оновлень, технічної підтримки й інноваційних рішень, що істотно підвищує ефективність управління, обліку та загальної діяльності підприємства.

Ключовою причиною поширення неліцензійного програмного забезпечення залишається недостатній рівень правової обізнаності користувачів щодо особливостей ліцензування та захисту авторських прав. Для мінімізації ризиків доцільно перевіряти наявність ліцензійних документів у продавця, вимагати офіційне підтвердження прав на укладення ліцензійного договору та співпрацювати виключно з авторизованими дистриб'юторами. У разі придбання сумнівного продукту користувач має право звернутися до компетентних центрів ліцензування для перевірки статусу програмного забезпечення або, у випадку встановлення факту його неліцензійності, повернути програму продавцеві з вимогою відшкодування понесених витрат.

Отже, використання неліцензійного програмного забезпечення слід розглядати не лише як порушення авторських прав, а й як фактор, що формує сукупність правових, фінансових, репутаційних і технічних ризиків для користувачів та суб'єктів господарювання. Натомість придбання ліцензійних програмних продуктів – це інвестиція у безпеку, ефективність і технологічну стійкість діяльності підприємства. У глобальному контексті відмова від неліцензійних програмних продуктів є важливою передумовою формування правової цифрової культури, розвитку цивілізованого ринку програмних продуктів і забезпечення інтеграції України у міжнародний простір інформаційної безпеки.

Список використаних джерел.

1. Кримінальний кодекс України № 2341-III від 05.04.2001. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2341-14>
2. Про авторське право і суміжні права: Закон України № 2811-IX від 1 грудня 2022 р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>
3. Про адміністративні правопорушення: Кодекс України № 8073-X від 07.12.1984 р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/80731-10>
4. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16.01.2003 р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

Секція 2. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства

SWOT-АНАЛІЗ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

О. М. Губарик, к. е. н., доцент, завідувач кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою,

К. А. Анісовець, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

У сучасних умовах динамічного розвитку економіки стратегічне управління виступає одним із ключових чинників забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Зміни у зовнішньому середовищі, зростання рівня конкуренції, розвиток цифрових технологій та глобалізаційні процеси змушують організації постійно переглядати свої цілі, завдання та підходи до їх досягнення. В цьому контексті SWOT-аналіз є одним із найефективніших інструментів стратегічного планування, який дозволяє всебічно оцінити внутрішні можливості підприємства та зовнішні умови його функціонування [1].

SWOT-аналіз – метод стратегічного аналізу, що передбачає ідентифікацію сильних і слабких сторін організації, а також можливостей і загроз її розвитку. Застосування цього методу забезпечує комплексне розуміння становища підприємства, формує основу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень і розробки ефективної стратегії [2].

Сильні сторони – внутрішні фактори, які створюють переваги підприємства перед конкурентами. До них можна віднести високу якість продукції, професійний кадровий потенціал, налагоджену систему логістики, надійних постачальників, сучасні технології тощо. Виявлення сильних сторін дає можливість визначити конкурентні переваги, які можуть бути використані у стратегії зростання [3].

Слабкі сторони – чинники, що стримують розвиток підприємства або створюють ризики. Це може бути низький рівень інновацій, неефективна структура управління, нестача фінансових ресурсів, висока собівартість продукції, залежність від зовнішніх ринків. Усунення слабких сторін або їх мінімізація – необхідна умова підвищення стійкості організації в конкурентному середовищі [4].

Можливості – зовнішні чинники, які створюють передумови для розвитку підприємства. До них належать зростання попиту на продукцію, впровадження державних програм підтримки, розвиток цифрової інфраструктури, інтеграція до міжнародних ринків. Ефективне використання можливостей дозволяє підприємству розширювати діяльність і підвищувати рентабельність [5].

Загрози – це зовнішні чинники, які можуть негативно вплинути на діяльність підприємства. Серед них: зміна податкового законодавства, коливання валютного курсу, інфляційні процеси, посилення конкуренції, військово-політична нестабільність, зміни споживчих пріоритетів. Розуміння загроз дозволяє підприємству розробити антикризову стратегію і своєчасно адаптуватися до змін [6].

SWOT-аналіз є гнучким інструментом, який може бути адаптований до особливостей будь-якого підприємства – від малого бізнесу до великої корпорації. Його результати є базою для побудови стратегічних моделей, таких як стратегія зростання, диверсифікації, інтеграції чи скорочення. Водночас, важливо пам'ятати, що SWOT-аналіз має обмеження – він не дає кількісної оцінки впливу факторів і потребує експертного підходу при інтерпретації результатів [7].

В умовах цифрової трансформації бізнесу SWOT-аналіз поступово поєднується з іншими інструментами стратегічного управління, зокрема PEST-аналізом, SNW-аналізом, Balanced Scorecard та методами сценарного планування. Така інтеграція дає змогу отримати більш повну картину впливу внутрішніх і зовнішніх чинників на діяльність підприємства [8].

Для підприємств аграрного сектору SWOT-аналіз має особливе значення, адже дозволяє оцінити не лише економічні, але й природно-кліматичні, екологічні та соціальні фактори розвитку. Це сприяє формуванню стратегії сталого розвитку, підвищенню ефективності використання ресурсів, зниженню ризиків та підвищенню рівня економічної безпеки [9].

Отже, SWOT-аналіз виступає основою стратегічного планування, оскільки забезпечує системний підхід до прийняття управлінських рішень. Його використання дозволяє підприємству підвищити конкурентоспроможність, адаптуватися до викликів зовнішнього середовища та сформувати ефективну стратегію розвитку на довгострокову перспективу.

Список використаних джерел.

1. Беляєв В. М., Кузьмін О. Є. Стратегічне управління підприємством: сучасні підходи та інструменти. Економічний вісник. 2021. № 4. С. 45–51.
2. Діденко Л. І. SWOT-аналіз як основа стратегічного планування на підприємствах аграрного сектору. Економіка АПК. 2020. № 3. С. 72–78.
3. Ляшенко В. І., Гончарук І. В. Використання SWOT-аналізу в умовах нестабільного економічного середовища. Вісник соціально-економічних досліджень. 2022. № 2. С. 31–37.
4. Коваленко, О. Інструменти стратегічного аналізу в українських підприємствах. Журнал бізнес-досліджень. 2021. № 18(3). С. 62–69.
5. Мельник О., Заблудська І. Інструменти стратегічного управління в сучасних українських підприємствах. Журнал досліджень економічного розвитку. 2023. № 9(1). С. 55–63.
6. Гриценко Л. Інтеграція SWOT- та PEST-аналізу в процесі прийняття стратегічних рішень. Український журнал бізнесу та економіки. 2024. № 12(2). С. 88–94.
7. Дмитрук С., Мартиненко К. Аналітичні підходи до формування конкурентної стратегії підприємств. Огляд економіки та менеджменту. 2022. № 6(4). С. 104–112.
8. Данилюк Т. Цифрова трансформація та стратегічне планування на підприємствах. Сучасна економіка. 2023. № 43(1). С. 97–106.
9. Савицька О. Роль SWOT-аналізу у сталому розвитку сільськогосподарських підприємств. Аграрна економіка. 2020. № 15(2). С. 75–82.

THE USE OF RENEWABLE ENERGY AS A FACTOR IN ENSURING ENERGY SECURITY

O. V. Bielan, *Doctor in Economics,*

Department of Economics and Organisation of Tourism,

University of Economics, Varna, Bulgaria

The reliance on non-renewable energy sources poses significant risks to energy security, including geopolitical tensions, supply disruptions, and environmental concerns. To address these challenges, many countries have recognized the potential of renewable energy to enhance energy security. This paper examines the impact of renewable energy consumption on energy security risk, incorporating the mediating roles of the effect of economic policy uncertainty, globalization, economic performance, and natural resources from 1990 to 2025.

Introduction. Energy security defines both continuous energy availability and the maintenance of affordable energy costs for the population. Renewable energy introduces substantial potential to lower nations' energy security vulnerability. The decentralized system, together with its low fossil fuel use and efficient energy management features, ensures renewable power serves as an ideal solution for sustainable power supply [2]. The realization of renewable energy's complete potential for secure energy systems demands solutions to the issues of intermittency, storage capacity limitations, supply chains, necessary infrastructure development, and geopolitical factors [3]. The implementation of renewable energy systems demands financial support for well-built supply networks combined with supporting infrastructure. The logistical difficulties arise from the process of manufacturing solar panels along with wind turbines while installing energy storage systems since they depend on transportation through supply chains. Renewable power integration into electricity networks needs investments in distribution and transmission networks as well as transmission lines to secure clean power delivery [4].

The energy security index stands as the primary evaluation tool used to measure how vulnerable different nations are when facing power interruptions. Current publications, including [6, 7], analyze both the calculation process and the analytical value of the energy security index. Research performed by Ref. [1] evaluated how energy security affects the process of making policy choices and funding allocation for improved energy security. Research conducted in [5] evaluated the probable effects that energy security has on economic development patterns.

The purpose is to identify current trends in renewable energy. To achieve the goals set, modern *methods were used*: analysis, synthesis, inference, induction, analogy, systematic approach.

The control of energy policy, together with economic development, comes from this factor. Natural resources rent creates economic value, yet it generates three negative effects: resource dependency among nations, economic market instability, and border disputes between neighbors.

The results of the investigation and their discussion. The analysis using historical data shows through statistical modeling that extra natural resources do not necessarily build stable energy security over time. The essential determinants of energy security outcomes in the long term include resource management, energy infrastructure investment, and consistent policy stability. The short-term effects create distinct results from those of long-term outcomes. Energy security improves by 0.018 %, according to statistical data, when the area's natural resource level increases by 1 %. Instant benefits arrive from extracting resources combined with increased energy availability and lower energy import dependence, which explains this positive immediate outcome. After the initial period, the primary advantages of resource extraction start diminishing when market conditions change and geopolitical factors threaten energy security availability. Countries focusing exclusively on natural resources while neglecting diversification strategies for their power supplies develop economic weaknesses, describes through erratic fluctuations of their resource revenue streams.

Conclusions. This research analyzed the connection between economic policy uncertainty and natural resource rent distribution on energy security index measurement within global conditions with renewable energy involvement. The research results reveal the intricate network between economic policy unpredictability and natural resource wealth allocations and their roles in energy security, thus providing vital policy guidance to the national governments of twenty-one nations. The study highlights the fundamental relationship between stable economic policies and efficient resource management for achieving energy security during periods of globalization while nations adopt renewable energy standards.

The discovery reveals that distributing natural resource rents efficiently while promoting fairness produces enhanced energy. The effective management of natural resource rents in

particular nations allows for redirecting these revenues into developing renewable power programs, advanced energy distribution networks, and advanced environmentally friendly energy research programs. The Norwegian sovereign wealth fund established with oil and gas income serves as a vital source to support renewable energy development and protect energy security over time.

The study provides significant findings about policy uncertainty's effects on natural resources, but additional research needs to study new elements to enhance insights into these energy security dynamics. New studies need to investigate the impact of international institutions together with multilateral agreements on the advancement of energy security as well as sustainable development. The Paris Agreement, together with the United Nations Sustainable Development Goals (SDGs), set the foundations for worldwide climate change and energy transition mutual work. Research that analyzes the effects of these initiatives on governmental energy decisions and resource management practices would enable better policy decisions for governmental leaders.

References.

1. Alharthi M. Roles of trilemma in the world energy sector and transition towards sustainable energy: a study of economic growth and the environment Energy Policy. 2022. № 170. P. 1–9.
2. Singh S. World energy trilemma and transformative energy developments as determinants of economic growth amid environmental sustainability. Energy Economics. 2022. № 108. P. 1–16.
3. Doytch N., Uctum M. Globalization and the environmental impact of sectoral FDI. Economic Systems. 2016. № 40. P. 582–594.
4. Balsalobre-Lorente D. The influence of economic complexity processes and renewable energy on CO2 emissions of BRICS. What about industry 4.0? Resources Policy. 2023. № 82. 103547.
5. Milner H. Globalization, polarization and the eroding foundations of international order. APSA Conference. 2018. P. 1–60.
6. Wang S. Do geopolitical risks facilitate the global energy transition? Evidence from 39 countries in the world. Resources Policy. 2023. № 85. 103952.
7. Jouvét. P. Long-term endogenous economic growth and energy transitions. Energy Journal. 2018. № 39. P. 29–57.

APPLICATION OF CONTROLLING TOOLS FOR MANAGING THE ECONOMIC SECURITY OF AN ENTERPRISE

T. Lewandowski, *Master student, speciality “Business Management”,
University of Lodz, Lodz, Poland*

The modern business environment is characterized by high volatility, intensified competition, and growing uncertainty, which increase the number and complexity of threats to the stable functioning of enterprises. In such conditions, ensuring economic security becomes a priority component of enterprise management. One of the most effective approaches to supporting this process is the implementation of controlling tools, which combine analytical, planning, and monitoring functions to achieve stability, efficiency, and resilience of the economic system.

Controlling is a comprehensive management concept aimed at coordinating planning, accounting, and control processes in order to provide information support for decision-making and to ensure the long-term economic security of an enterprise. Its purpose is not only to detect deviations from planned indicators but also to identify their causes, predict possible consequences, and propose corrective actions. Through the integration of financial, operational, and strategic analysis, controlling becomes a key element in identifying potential threats, optimizing resource allocation, and maintaining the company's financial stability.

The application of controlling in the field of economic security involves the use of a wide range of tools and techniques. Financial controlling focuses on monitoring solvency, liquidity, profitability, and capital structure, ensuring the enterprise maintains a stable financial position. Strategic controlling provides the basis for identifying internal and external threats through environmental scanning, competitive analysis, and scenario forecasting. Operational controlling, in turn, supports the efficient use of resources, cost management, and the maintenance of effective business processes.

In managing economic security, special attention is paid to risk controlling. This subsystem allows enterprises to identify, measure, and manage risks associated with market volatility, investment activity, technological change, and human resources. It relies on both quantitative and qualitative methods of risk assessment. Quantitative methods include statistical analysis, scenario modeling, and sensitivity analysis, which make it possible to evaluate the probability and potential impact of risk events. Qualitative methods, such as expert assessment, risk mapping, and classification by probability and impact level, complement these calculations by providing managerial insight into the nature and interconnections of risks.

The integration of controlling into the economic security management system allows enterprises to establish a continuous process of monitoring key indicators of stability, to detect deviations in real time, and to respond proactively. This process strengthens the enterprise's adaptability and enhances its ability to withstand internal and external shocks. In addition, controlling contributes to the development of an information and analytical

environment that supports strategic decision-making and improves communication between departments responsible for financial, operational, and investment activities.

Effective controlling systems are based on principles of transparency, accountability, and consistency. Their implementation requires the development of a unified information system that consolidates data from different structural units, enabling complex analysis of the enterprise's performance and early detection of risks. The introduction of digital technologies, business analytics, and automated reporting systems significantly increases the efficiency of controlling functions, providing managers with timely and accurate information to prevent potential threats.

Thus, the use of controlling tools in managing the economic security of an enterprise contributes to the achievement of long-term stability, competitiveness, and sustainable development. By combining strategic planning, performance monitoring, and risk management, controlling ensures a comprehensive approach to safeguarding financial interests and resource potential. It transforms the process of managing economic security from reactive crisis response to proactive prevention, allowing enterprises to maintain flexibility and efficiency even under conditions of market instability and uncertainty.

Moreover, the implementation of controlling in the system of economic security management promotes the establishment of a culture of responsibility and continuous improvement within the enterprise. Managers and employees gain a clearer understanding of the interdependence between operational efficiency and the overall financial stability of the company. Controlling provides not only data but also interpretation, transforming raw figures into strategic insights that support informed decision-making. This contributes to the creation of a proactive management style, where prevention of risks and optimization of processes become an integral part of daily operations rather than a reaction to emerging problems.

Another important aspect is the strategic alignment of controlling with corporate governance and sustainable development goals. Economic security cannot be limited only to short-term financial stability – it also encompasses long-term resilience, innovation capability, and social responsibility. By incorporating controlling mechanisms into sustainability strategies, enterprises can ensure a balanced approach to economic, environmental, and social dimensions of security. For instance, controlling can monitor energy efficiency, environmental costs, or the impact of innovation investments on competitiveness, thereby linking traditional financial metrics with broader sustainability indicators.

Finally, in the context of digital transformation and global economic turbulence, controlling acquires a new strategic role. The use of modern digital tools such as predictive analytics, artificial intelligence, and integrated ERP systems allows for the automation of controlling functions, real-time monitoring, and data-driven forecasting. This strengthens the ability of enterprises to anticipate financial and operational risks, adjust strategies dynamically, and maintain economic resilience under conditions of high uncertainty. Therefore, the integration of controlling instruments into the management of economic security is not merely a technical task but a strategic necessity for enterprises striving for long-term success and competitiveness in the global market.

IMPLEMENTATION OF AN INFORMATION FLOW MANAGEMENT SYSTEM TO ENHANCE THE EFFICIENCY OF MANAGERIAL DECISION- MAKING IN AN ENTERPRISE

*A. Turkoglu, Master student, EPP “Management Information Systems”,
Harran University, Sanliurfa, Turkey*

In modern enterprises, the rapid development of technology, increasing competition, and dynamic changes in markets have created a complex environment in which managerial decisions must be both timely and accurate. Effective decision-making is increasingly dependent on the ability to access, process, and analyze vast amounts of information from diverse sources. However, the abundance of data and the diversity of formats can overwhelm managers, resulting in delays, errors, and suboptimal outcomes. In this context, the implementation of an information flow management system (IFMS) becomes a critical strategic tool that allows enterprises to organize, control, and optimize the movement of information across all functional areas. By structuring information flows and ensuring that relevant data is available to decision-makers when needed, an IFMS improves the quality, speed, and reliability of managerial decisions.

An IFMS serves as a unifying mechanism that integrates information from finance, production, marketing, human resources, and other departments, providing a comprehensive picture of enterprise operations and enabling a proactive approach to risk management. The system not only supports operational control but also strengthens strategic planning, as managers are able to base decisions on real-time, accurate, and complete data. An IFMS also plays a key role in enhancing cross-functional coordination, ensuring that all departments work with aligned objectives and share a common understanding of organizational priorities.

The implementation of such a system requires careful planning, beginning with the assessment of existing information flows to identify bottlenecks, duplication, and gaps in data processing. Enterprises must then design a structured information architecture that defines how data will be collected, processed, stored, and disseminated in alignment with strategic goals. The technological aspect involves selecting appropriate software platforms, databases, and analytical tools, as well as integrating the IFMS with existing enterprise systems to maintain consistency and reduce redundancy. Organizational adaptation is equally important, as employees must be trained in system use and procedures must be standardized to ensure smooth information processing. Leadership commitment is essential to foster a culture that values accurate, timely, and transparent information, while continuous monitoring and feedback mechanisms allow the system to evolve in response to changing business conditions.

The benefits of an IFMS are multifaceted. It reduces information overload by filtering and prioritizing data, allowing managers to focus on critical information necessary for informed decision-making. It enhances the accuracy of decisions by ensuring that all relevant information is verified and up to date. The system improves responsiveness, enabling enterprises to react quickly to market changes, competitive

actions, or internal challenges. Furthermore, IFMS facilitates predictive analytics and scenario modeling, allowing managers to anticipate potential risks and plan strategically. It also fosters innovation by providing managers with data-driven insights that support the development of new products, optimization of processes, and adaptation of business models to changing environments.

In addition to internal benefits, IFMS contributes to strengthening relationships with external partners, such as suppliers, distributors, and financial institutions, by ensuring coordinated information exchange and reducing operational risks. Despite these advantages, enterprises may face challenges during implementation, including resistance to change, data security concerns, and technical difficulties in integrating new systems with legacy infrastructure. These challenges can be mitigated through phased implementation, comprehensive training, management support, clear data governance policies, and ongoing evaluation.

The strategic significance of implementing an IFMS extends beyond operational efficiency. By establishing a structured approach to information management, enterprises create a culture of awareness and responsibility, in which all employees understand the importance of accurate information for organizational success. The system enables timely, evidence-based decisions, supports long-term planning, strengthens adaptability, and enhances overall organizational resilience. In contemporary conditions, where enterprises face unpredictable market dynamics, technological shifts, and competitive pressures, the presence of an effective IFMS provides a competitive advantage. It ensures that decision-making is not reactive but proactive, allowing enterprises to anticipate trends, manage risks, and pursue opportunities with confidence.

The system integrates functional strategies into a coherent framework, aligning departmental actions with overall organizational objectives and facilitating coordinated efforts to achieve both short-term and long-term goals. Ultimately, the implementation of an information flow management system transforms how enterprises operate by providing structured access to relevant information, improving decision-making quality, and fostering an environment where innovation, responsiveness, and strategic planning are fully supported by reliable data. Such a system is indispensable for enterprises seeking to maintain stability, competitiveness, and sustainable growth in a constantly evolving business environment, ensuring that resources are effectively utilized, risks are managed proactively, and managerial decisions contribute to achieving strategic objectives.

Moreover, the implementation of an information flow management system encourages continuous improvement within the enterprise. By regularly analyzing data and monitoring performance indicators, managers can identify weaknesses, optimize processes, and implement corrective measures in real time. This proactive approach not only minimizes operational risks but also fosters a culture of accountability and learning, where employees actively contribute to improving efficiency and achieving strategic objectives. Over time, the IFMS becomes a central component of the enterprise's decision-making ecosystem, enabling sustainable growth, enhanced competitiveness, and long-term resilience in an ever-changing business environment.

АКТИВІЗАЦІЯ РОЗВИТКУ ЦИФРОВОГО ІННОВАЦІЙНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

*Д. А. Багорка, асистент, кафедра менеджменту і права,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

Сучасні складні умови господарювання змінили вектор пошуку інноваційних рішень та висунули на перший план потребу в інноваціях для посилення обороноздатності, кібербезпеки й поширення цифрових комунікацій. Довгострокові перспективи розробки й реалізації інноваційних продуктів потребують стратегічних рішень для забезпечення інституціональної системності в реалізації інноваційного розвитку із залученням інвестицій та інтеграції вітчизняних підприємств до міжнародного цифрового простору.

Технологічний прогрес є невідворотнім процесом, а відтак цифрові інновації й трансформації бізнес-середовища на їх основі, на наш погляд, є важливим пріоритетом для вітчизняного бізнесу. Саме інноваційний бізнес у цифровому середовищі має можливості для використання передових технологій та зміцнення, на їх основі конкурентних позицій, розширення клієнтської бази й підвищення ефективності операційної діяльності. Впровадження цифрових інструментів постає імперативом успішного ведення інноваційного бізнесу та його стійких позицій у конкурентних умовах.

Окрім технологічних змін інноваційний бізнес для набуття адаптивності змінює організаційні умови діяльності та використовує новітні технології для власних бізнес-моделей. Так достатньо поширеною серед представників технологічного бізнесу й інноваційних стартапів стала модель Freemium, яка дозволила поєднувати переваги безкоштовного доступу до базового функціоналу й можливості розширеного сервісу і преміальних функцій для збільшення клієнтської бази. Цифровий інноваційний бізнес адаптував модель Scrum, що базується на ітеративних підходах а оптимізує командну роботу.

Наслідком адаптації до мінливих умов та опанування трендів цифрової трансформації можна вважати і саму появу такого нового типу бізнесу як стартап. Стартапи виявилися здатними виконувати функціонал драйверів інновацій у мережевій економіці, адже здатні реалізувати діяльність в умовах високої ринкової невизначеності та стрімких змін, працюючи за допомогою імплементації гнучких бізнес-моделей, інноваційних технологій та цифрових стратегій маркетингу.

Використання цифрових інновацій дозволяє стартапам мінімізувати негативний вплив нестабільності й доволі жорсткої конкуренції. Так при низьких бар'єрах входу до цифрового інноваційного сегменту економіки стрімко збільшується чисельність конкурентів, що змушує постійно вдосконалювати бізнес-модель, швидше адаптуватися та диференціювати послуги (товари) для забезпечення їх привабливості. Окрім того, для інноваційного цифрового бізнесу

виникають додаткові стимули у вигляді цінових війн, обумовлених жорсткою конкуренцією та вимушеною необхідністю знижувати ціну до рівня, який є наближеним до собівартості. Особливою проблемою для діяльності стартапів постає, в умовах національної економіки, пошук початкових інвестицій та вартість кредитів. Функціонування цифрового інноваційного бізнесу в постіндустріальній економіці має ряд викликів, що обумовлені дефіцитом фінансів, конкуренцією, високим ризиком, адміністративними бар'єрами та регулятивним адмініструванням. Так інноваційному бізнесу доволі складно залучити інвестиції, адже їх діяльність пов'язана із ризиками, потребою значних коштів для інноваційної діяльності.

З огляду на ризиковість діяльності та обмеженість ресурсів для інноваційного бізнесу важливо обрати бізнес-модель, яка оптимізує управління компанією та грошовими потоками [1]. Перехід на нові технології супроводжується високими фінансовими витратами, зростаючим попитом на висококваліфіковану робочу силу й необхідністю захисту даних та важливістю кібербезпеки. Для досягнення мети діяльності й забезпечення адаптивності для інноваційного бізнесу важливими є такі фактори як системний моніторинг ринку задля врахування змін на постійній основі (веб-аналітика, клієнтоорієнтований підхід); гнучкість робочого графіку й управлінського функціоналу (моделі Scrum, Kanban); інвестиційна привабливість та технологічна модернізація, яка б сприяла оптимізації роботи та зростанню ефективності виробництва; кадрове забезпечення фахівцями, які б володіли необхідними для роботи в цифровому середовищі навичками.

Розвиток й адаптивність цифрового інноваційного бізнесу потребують його відповідного інституціонального забезпечення [2, с. 34]. Поширення цифрових технологій сприяє його оптимізації, ефективності й адаптивності. Підтримка й розвиток інноваційного бізнесу потребують залучення інституціональних інструментів, які напрацьовані інноваційною практикою інших країн та були використані для підтримки розробки новацій, проведення фундаментальних досліджень, розвитку сучасних технологій, а також підтримки венчурної активності. Серед практичного інструментарію найбільш поширеною стала фінансова грантова підтримка, субсидії, стимулюючі податкові кредити, особливі форми фінансування.

Список використаних джерел.

1. Гончаренко О. В., Багорка Д. А., Єфремов Д. Ю. Інноваційний бізнес як детермінанта формування інклюзивної економіки. Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету. Кам'янське: Дніпровський державний технічний університет, 2023. № 1(6). С. 7–14.

2. Гончаренко О. В., Чорновол О. Ю. Концептуальні засади інституціонального проектування економічної динаміки в контексті стабілізації національної економіки. Інноваційна економіка. 2023. № 4. С. 31–36.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

М. В. Бардадим, к. е. н., доцент, кафедра обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою,

Д. О. Приходько, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Інноваційні підходи до підвищення економічної безпеки малих підприємств стають особливо актуальними через динамічність і нестабільність ринку та загострення конкуренції. Малі підприємства, маючи обмежені ресурси, вразливі до економічних ризиків. Впровадження інноваційних стратегій і технологій підвищує їх стійкість до загроз, оптимізує фінансове управління, зміцнює контроль над ресурсами та забезпечує конкурентоспроможність. Інтеграція сучасних методів економічної безпеки стає ключовим фактором розвитку малих підприємств [1].

- Нестабільне економічне та геополітичне середовище. В умовах повномасштабної війни, постійних змін на ринку, інфляції та логістичних проблем, малі підприємства є найбільш вразливими. Їхня обмежена фінансова "подушка" безпеки та залежність від зовнішніх факторів роблять питання виживання першочерговим.

- Діджиталізація бізнесу. Сучасні бізнес-процеси все більше переходять у цифровий простір. Це відкриває нові можливості, але й створює нові загрози, зокрема кібершахрайство, витік даних та атаки на інформаційні системи.

- Посилення конкуренції. Глобалізація та розвиток електронної комерції збільшують конкурентне тиск. Щоб вижити, малі підприємства мають не лише ефективно управляти ризиками, а й випереджати конкурентів, використовуючи аналітичні дані та гнучкі бізнес-моделі.

- Стратегічна роль малих підприємств в економіці. Малий бізнес є основою економіки будь-якої країни, зокрема й України. Його стабільність та розвиток безпосередньо впливають на рівень зайнятості, інноваційний потенціал та економічну стійкість держави в цілому.

Гапак Н. М., Дочинець І. В. зазначають, що «цифрові інструменти – це не розкіш, а базова необхідність для захисту бізнесу» [2].

- Автоматизація та CRM-системи. Впровадження систем управління взаємовідносинами з клієнтами (CRM) дозволяє не лише збирати та аналізувати дані про клієнтів, а й автоматизувати продажі та маркетинг. Це допомагає прогнозувати майбутній попит, вчасно виявляти зниження активності та утримувати клієнтів.

- Хмарні технології. Замість зберігання важливих документів на одному комп'ютері, їх варто перенести в захищені хмарні сервіси. Це робить дані доступними з будь-якої точки світу і, що найголовніше, захищає їх від фізичної втрати.

- Інструменти кіберзахисту. Малі підприємства часто вважають, що вони не є

мішенню для кіберзлочинців, але це не так. Насправді, вони часто стають легкою мішенню через низький рівень захисту. Потрібно використовувати надійні антивіруси, регулярно оновлювати програмне забезпечення та, що дуже важливо, навчати персонал основам кібергігієни.

Економічна безпека – це не тільки реагування на проблеми, а й їхнє попередження [3].

- Аналіз великих даних. Малі підприємства можуть використовувати доступні аналітичні інструменти для збору та аналізу даних про ринок, конкурентів, постачальників та власні фінансові потоки. Це дозволяє вчасно виявляти потенційні загрози.

- Системи раннього попередження. Це програмні рішення, які автоматично здійснюють моніторинг ключові фінансові показники і сигналізують про будь-які аномалії. Такий підхід дозволяє власнику бізнесу швидко реагувати на негативні тенденції, не чекаючи, поки проблема стане критичною.

Стійкість – це здатність не залежати від одного джерела [4].

- Диверсифікація. Це ключовий елемент. Замість того, щоб покладатися на один товар чи послугу, підприємству варто розширювати свій асортимент або виходити на нові ринки. Наприклад, кав'ярня може додати до свого асортименту випічку власного виробництва або почати продавати каву в зернах. Це мінімізує ризик втрат, якщо попит на основний продукт раптово впаде.

- Спільні проєкти та партнерство. Колаборація з іншими малими підприємствами може бути дуже ефективною. Це дозволяє розділити ризики та витрати, отримати доступ до нових клієнтів або спільних ресурсів. Наприклад, декілька локальних фермерів можуть об'єднатися, щоб разом реалізовувати продукцію через єдиний онлайн-магазин, зменшуючи витрати на логістику та маркетинг для кожного окремо.

Інноваційні підходи змінюють саме поняття економічної безпеки для малого бізнесу. Вони перетворюють його з пасивного захисту на активну стратегію розвитку. Використання сучасних технологій, аналітики та гнучких бізнес-моделей дозволяє малому підприємцю не просто виживати, а й успішно конкурувати у складних умовах, перетворюючи потенційні загрози на нові можливості для зростання.

Список використаних джерел.

1. Васильців Т. Г., Іляш О. І. Економічна безпека підприємства: теоретичні підходи та практичні аспекти: монографія. Львів: ЛДУВС, 2021.
2. Гапак Н. М., Дочинець І. В. Економічна безпека підприємства як об'єкт управління в умовах ризиків. Вісник економіки. 2023. № 1(22). С. 15–20.
3. Кіпчарська Я. М. Управління економічною безпекою підприємств в умовах нестабільності. Дніпро: ДДАЕУ, 2024.
4. Гаврілов В. О., Гаврілова Л. В. Економічна безпека підприємств в умовах трансформації національної економіки: монографія. Дніпро: ДДАЕУ, 2023.

МЕХАНІЗМИ ПІДТРИМКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

А. І. Бойко, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,

ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»

Науковий керівник: Л. В. Волчанська, к. е. н.,

доцент, кафедра обліку, оподаткування

та управління фінансово-економічною безпекою,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Основною метою діяльності будь-якого підприємства, що займається виробництвом або наданням послуг, є отримання прибутку. Проте ефективність його роботи визначається не лише внутрішніми, а й зовнішніми чинниками. У сучасних умовах розвитку економіки особливого значення набуває внутрішній фактор — фінансова безпека, яка виступає ключовим елементом забезпечення загальної економічної безпеки підприємства.

Фінансова безпека є невід’ємною частиною економічної безпеки підприємства, що визначається як стан оптимального використання корпоративних ресурсів, спрямованого на запобігання загрозам та забезпечення стабільного і безперебійного функціонування організації як сьогодні, так і в майбутньому [1].

Сутність фінансової безпеки полягає в забезпеченні такого фінансового стану підприємства, який характеризується збалансованістю, стійкістю до потенційних загроз, а також здатністю гарантувати реалізацію фінансових інтересів, виконання місії та досягнення стратегічних завдань за рахунок достатніх обсягів фінансових ресурсів і спрямованості на ефективний та сталий розвиток. Процес забезпечення фінансової безпеки підприємства відбувається в умовах невизначеності щодо впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на ефективність управлінських рішень. Це зумовлює необхідність застосування методу семантичного моделювання.

Сутність цього методу полягає у трансформації простих форм економічної інформації у складні, високоструктуровані дані, що використовуються на рівні управління розвитком підприємства, зокрема для формування механізмів забезпечення фінансової безпеки. Метод семантичного моделювання широко застосовується для моніторингу та управління складними об’єктами [3].

Фінансова безпека підприємства є невід’ємною складовою його економічної безпеки на всіх рівнях і представляє собою комплекс необхідних умов та елементів. Вона характеризується станом, що дозволяє завдяки ефективному використанню наявних ресурсів протидіяти зовнішнім і внутрішнім постійним та несподіваним впливам, сприяє досягненню максимальної фінансової вартості активів та забезпечує орієнтацію діяльності підприємства на реалізацію приватних, соціальних і державних інтересів.

Механізми організації фінансової безпеки підприємства розглядаються як система правових, адміністративних та фінансових методів, що забезпечують своєчасне виявлення та нейтралізацію загроз фінансовій безпеці. Вони включають комплекс організаційних, фінансових та правових засобів, спрямованих на попередження, усунення та мінімізацію ризиків.

Для ефективного забезпечення фінансової безпеки підприємства необхідний системний підхід, який передбачає створення та функціонування комплексних механізмів управління фінансовою безпекою [3].

Системний підхід до формування механізмів забезпечення фінансової безпеки підприємства передбачає врахування всіх умов його діяльності. Самі механізми повинні мати чітко визначені елементи, а також схему їх взаємодії та функціонування.

Механізми фінансової безпеки підприємства забезпечують: фінансову стійкість, ліквідність і платоспроможність; розробку та впровадження власної фінансової стратегії; оптимальне залучення і ефективне використання фінансових ресурсів; достатній рівень фінансової незалежності підприємства [4].

Однією з ключових проблем ефективного розвитку підприємства є забезпечення його фінансової безпеки. Це передбачає створення власної системи захисту, яка забезпечує своєчасне виявлення та попередження зовнішніх і внутрішніх загроз, захист інтересів підприємства та досягнення його основної мети діяльності.

Механізми забезпечення фінансової безпеки підприємства базується на системному поєднанні інструментів, методів, важелів та інформаційно-аналітичного забезпечення. Вони формуються на основі принципів фінансової безпеки, які відображають об'єктивні економічні закономірності, а також розробляються управлінськими суб'єктами для досягнення та захисту фінансових інтересів підприємства.

Список використаних джерел.

1. Васильців Т. Г. Узагальнення концептуальних основ економічної безпеки підприємства. Науковий вісник НЛТУ України. 2015. № 21.2. С. 153–158.
2. Юсвалієва А. В. Семантичний підхід до планування фінансової безпеки суб'єкта господарювання. Актуальні проблеми економіки. 2017. № 8(122). С. 74–79.
3. Приказюк О. Прибуток у формуванні фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств. Банківська справа. 2019. № 2. С. 82–88.
4. Лаврова Ю. В. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2016. № 29. С. 127–129.

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ СИСТЕМИ PROZORRO ЯК ІНСТРУМЕНТУ ЗНИЖЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ У ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЛЯХ

Д. О. Бойчикова, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»

Науковий керівник: **Т. М. Саванчук**, к. е. н.,

доцент, кафедра обліку, оподаткування

та управління фінансово-економічною безпекою,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Публічні закупівлі є одним із найбільш вразливих секторів до корупції, особливо в країнах з перехідною економікою. В Україні впровадження електронної системи Prozorro стало відповіддю на потребу підвищити прозорість, підзвітність та ефективність у сфері державних закупівель. Prozorro є унікальним прикладом співпраці держави, бізнесу та громадськості у створенні інструменту для боротьби з корупцією.

У наш час всі закупівлі, зокрема державних установ, компаній, органів влади, проводяться винятково через електронний ресурс Prozorro, який був запроваджений у 2016 році. Його головний принцип полягає у тому, щоб від моменту оголошення тендеру і до публікації договору вся інформація зберігається у відкритому доступі. Це створює умови для підзвітності замовників, оскільки будь-який громадянин, журналіст або контролюючий орган має змогу проаналізувати та оцінити закупівлю в онлайн-режимі. Крім того, електронна система закупівель унеможливорює «ручне» втручання у процес відбору переможця, оскільки процедури є стандартизованими та автоматизованими.

Зростання конкуренції – один із головних аспектів впровадження Prozorro. Якщо раніше доступ до державних закупівель мали переважно великі компанії з адміністративним ресурсом, то після запуску системи участь стали брати і представники малого та середнього бізнесу.

Явище корупції є комплексною проблемою, що не може бути вирішена ментально, проте електронний майданчик сприяє значному зменшенню її рівня. Система Prozorro не вирішує повною мірою проблему корупції, проте вона дає можливість суспільству контролювати куди та як саме витрачаються кошти. І хоч суспільство не має повноважень притягувати правопорушників до відповідальності, але є можливість надати справі розголосу і таким способом здійснювати тиск на органи влади [1].

Система електронних закупівель Prozorro стала не лише інструментом для прозорого проведення торгів, але й майданчиком для реалізації прав учасників закупівель на захист. Однією з ключових складових цього процесу є можливість користувачів залишати скарги, відгуки, а також інформувати про підозрілі дії з боку замовників. Громадським інструментом контролю за проведенням тендерних процедур у системі Prozorro виступає платформа Dozorro. Вона забезпечує

механізми незалежного моніторингу та оцінювання закупівель з боку суспільства, бізнесу та громадських організацій.

Попри складну політичну та економічну ситуацію Україна поступово намагається рухатися в напрямку розвитку інформаційного суспільства та у напрямку е-урядування, однак швидкість їх впровадження у життєдіяльність суспільства є повільною у зв'язку з тим, що попит на електронні адміністративні послуги випереджає їх пропозиції [2].

Між електронною системою та Національним агентством з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) інтегровано Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення. Замовники у державних закупівлях мають право відхилити пропозицію учасника, якщо він фігурує у даному реєстрі. Така інтеграція посприяла спрощенню роботи з Prozorro, так як на сьогодні є можливість отримати на платформі довідку з Реєстру корупціонерів, що допоможе швидше одержати інформацію [1].

Починаючи з 24 червня 2022, коли уряд запровадив обов'язкові закупівлі через електронний каталог або спрощену процедуру в системі Prozorro, було розроблено платформу Prozorro+, за допомогою якої обласні військові адміністрації можуть бачити актуальні потреби з обґрунтуванням замовника зі свого регіону, закрити їх за допомогою інших джерел або забезпечити гуманітарною допомогою. Цей інструмент дає змогу фіксувати генеральним штабам термінові потреби та швидко їх задовольняти, що допомагає у відстеженні витрат своїх коштів [3].

У зв'язку з усім вищевикладеним можемо підсумувати, що система Prozorro є успішним прикладом того, як цифровізація може слугувати інструментом підвищення прозорості та зниження корупційних ризиків у державному секторі, а отже і підвищення рівня економічної безпеки державних підприємств. Її ефективність підтверджується міжнародними партнерами та результатами національного аудиту.

Так, Prozorro – це потужний інструмент, але попри значний прогрес, система не є абсолютним захистом від корупції. Типовими залишаються випадки штучного дроблення закупівель, заниження порогів, формального підвищення вимог до учасників або зловживання виключеннями з процедур.

Список використаних джерел.

1. Шульган І., Слобода Н. Електронна система Prozorro як ефективний інструмент боротьби з корупцією. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2024. Т. 11, № 4 (44). С. 348–354.

2. Рожак Л. Система публічних закупівель як ефективний інструмент електронного урядування для подолання корупції в Україні в контексті впровадження електронної демократії. Аспекти публічного управління. 2020. Т. 8. Спецвипуск № 1. С. 114–116.

3. Prozorro+ як інструмент для забезпечення нагальних потреб держави. URL: <https://infobox.prozorro.org/articles/prozorro-yak-instrument-dlya-zabezpechennya-nagalnih-potreb-derzhavi>

ОПТИМІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

М. В. Бутенко, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»

Науковий керівник: **О. П. Атамас**, к. е. н., доцент,
кафедра обліку, оподаткування та
управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

В умовах зростаючої конкуренції та динамічних змін зовнішнього середовища питання забезпечення економічної безпеки підприємства набуває особливого значення. Економічна безпека виступає фундаментом стабільності та розвитку бізнесу, а її ефективне управління неможливе без якісного інформаційного забезпечення. Саме інформація є основою для прийняття управлінських рішень, визначення рівня ризиків, прогнозування можливих загроз і розробки заходів їх мінімізації. У цьому контексті актуальним є дослідження сутності системи інформаційного забезпечення економічної безпеки підприємства, аналіз проблем її функціонування та визначення напрямів удосконалення з використанням сучасних інформаційних технологій.

Ефективне управління економічною безпекою підприємства неможливе без якісної інформаційної підтримки, яка забезпечує процеси виявлення, аналізу та нейтралізації потенційних і реальних загроз. Інформаційне забезпечення економічної безпеки – це система збирання, обробки, аналізу та зберігання даних, що формують основу для прийняття управлінських рішень у сфері захисту фінансово-господарської діяльності підприємства. Воно виступає головним елементом механізму безпеки, дозволяючи своєчасно виявляти негативні тенденції, оцінювати ризики та прогнозувати наслідки управлінських дій.

Система інформаційного забезпечення економічної безпеки підприємства має комплексний характер і включає:

- інформаційні ресурси – сукупність даних про внутрішній стан підприємства (бухгалтерська, фінансова, статистична звітність, дані управлінського обліку) та зовнішнє середовище (ринкові тенденції, податкове законодавство, дії конкурентів, партнерів і державних органів);

- інформаційні потоки – процеси передачі даних між структурними підрозділами підприємства, а також обмін із зовнішніми інституціями;

- технічні засоби – програмне забезпечення, бази даних, автоматизовані інформаційні системи, які забезпечують обробку та збереження інформації;

- методичне та організаційне забезпечення – правила, стандарти та внутрішні регламенти, які визначають порядок збору, аналізу та використання інформації.

Тобто, сама структура інформаційного забезпечення базується на поєднанні ресурсів, каналів обробки та механізмів управління, які створюють єдиний інформаційний простір підприємства.

Джерела інформаційного забезпечення поділяються на внутрішні та зовнішні:

- до внутрішніх інформаційних джерел можна віднести дані бухгалтерського та податкового обліку, управлінської звітності, документи з виробничої діяльності, дані відділів маркетингу, фінансового планування, кадрів, служби безпеки тощо. Вони дозволяють відстежувати стан активів, фінансових результатів, витрат, дебіторської та кредиторської заборгованості, а також рівень кадрової та виробничої дисципліни.

- до зовнішніх джерел відносять офіційні дані державних органів, інформація від банків, партнерів, постачальників, контрагентів, конкурентів, публікації у відкритих джерелах, аналітичні звіти консалтингових компаній, біржові та ринкові дані.

Формування та використання системи інформаційного забезпечення економічної безпеки підприємства стикається з рядом проблем, що суттєво знижують її ефективність. Однією з таких проблем є дублювання та розпорошеність інформації, коли одна й та сама інформація формується у різних підрозділах у різних форматах і без узгодження між собою. Це призводить до витрат часу на її перевірку, створює ризики помилок і ускладнює оперативне використання даних для прийняття рішень.

Другою поширеною проблемою є відсутність єдиного інформаційного простору. На багатьох підприємствах інформаційні потоки залишаються фрагментованими: бухгалтерія, фінансовий відділ, служба маркетингу, відділ кадрів або служба безпеки працюють у відокремлених системах, які не інтегровані між собою. Це унеможливлює швидкий обмін даними, ускладнює контроль і знижує аналітичну цінність інформації, оскільки вона не дозволяє отримати повну картину стану економічної безпеки.

Ще однією проблемою є технічні та організаційні обмеження. До технічних належать застаріле програмне забезпечення, низький рівень автоматизації процесів збору та обробки даних, недостатній захист інформаційних систем від зовнішніх і внутрішніх загроз. Організаційні обмеження пов'язані з відсутністю чітко визначених регламентів інформаційної взаємодії між підрозділами, нестачею кваліфікованих кадрів для роботи з великими масивами даних, а також слабким контролем за достовірністю та своєчасністю подання інформації.

На нашу думку, одним із напрямів удосконалення забезпечення фінансово-економічною безпекою є автоматизація обліку та аналізу. Впровадження сучасних програмних продуктів дозволяє мінімізувати ручні операції, скоротити ризик помилок та прискорити процеси обробки інформації. Автоматизовані системи забезпечують своєчасне формування управлінської та аналітичної звітності,

підвищують рівень прозорості діяльності підприємства та сприяють оперативному реагуванню на можливі загрози економічній безпеці.

Не менш важливим є інтеграція інформаційних ресурсів. Створення єдиного інформаційного простору, у якому взаємодіють усі підрозділи підприємства, що дозволяє усунути дублювання даних та забезпечити їх цілісність. Інтеграція бухгалтерських, фінансових, кадрових, маркетингових та інших інформаційних систем формує єдину базу даних, яка є основою для якісного аналізу та прийняття управлінських рішень, що сприятиме зниженню інформаційних бар'єрів між підрозділами та забезпечить ефективність внутрішнього контролю.

Особливе значення в сучасних умовах має використання цифрових технологій нового покоління. Застосування Big Data відкриває можливість аналізувати великі обсяги різнопланових даних, виявляти приховані закономірності та прогнозувати тенденції. ВІ-системи (Business Intelligence) дозволяють швидко перетворювати дані у наочні аналітичні панелі, що суттєво полегшує роботу керівників і аналітиків. Технології штучного інтелекту забезпечують автоматичне виявлення аномалій, прогнозування ризиків банкрутства чи фінансових втрат, моделювання сценаріїв розвитку підприємства та підвищення рівня захищеності від шахрайських дій.

Узагальнюючи розгляд проблем і шляхів удосконалення інформаційного забезпечення економічної безпеки підприємства, можна зробити висновок, що його оптимізація є необхідною умовою підвищення ефективності управління. Автоматизація процесів обліку та аналізу дозволяє значно скоротити витрати часу, зменшити кількість помилок і забезпечити більшу прозорість діяльності підприємства. Важливим напрямом є інтеграція інформаційних ресурсів, яка створює єдиний інформаційний простір, що гарантує узгодженість, повноту й цілісність даних. Використання сучасних цифрових технологій, зокрема Big Data, ВІ-систем та штучного інтелекту, відкриває нові можливості для виявлення потенційних загроз, прогнозування ризиків і підвищення конкурентоспроможності підприємства. Таким чином, поєднання автоматизації, інтеграції та цифрових інновацій формує сучасну комплексну систему інформаційного забезпечення, яка стає основним інструментом у забезпеченні належного рівня економічної безпеки.

Список використаних джерел.

1. Верхоглядова Н.І. Особливості управління безпекою підприємницької діяльності в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2022. № 39. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-56>
2. Крамаренко К., Вінниченко О. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання. Сталий розвиток економіки. 2024. № 3(50). С. 344-349.
3. Мачак Т., Дубина О., Юрченко С. Інформаційне забезпечення управління системою економічної безпеки підприємства та його удосконалення. Економіка та суспільство. 2024. № 61. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-66>

МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В ПРОЦЕСІ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ

А. М. Васильченко, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,

ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»

Науковий керівник: О. П. Атамас, к. е. н., доцент,

кафедра обліку, оподаткування та

управління фінансово-економічною безпекою,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Сучасні аграрні підприємства функціонують у складному й динамічному середовищі, що характеризується нестабільністю економіки, високою конкуренцією, впливом глобалізаційних процесів та зовнішньополітичними викликами. Додатковим чинником виступає війна в Україні, що посилює ризики втрати ресурсів, порушення логістичних ланцюгів і зростання витрат виробництва. У таких умовах модернізація системи економічної безпеки аграрних підприємств стає ключовою умовою їхнього виживання та розвитку. Одним із найважливіших напрямів забезпечення економічної безпеки виступає ефективне управління витратами, що дозволяє знизити собівартість продукції, оптимізувати використання ресурсів і підвищити конкурентоспроможність.

Науковці [1, 3] підкреслюють, що економічна безпека є комплексною категорією, яка охоплює фінансову, ресурсну, кадрову, технологічну та інноваційну складові. В управлінні витратами особливу роль відіграють методи стратегічного контролінгу, системи управлінського обліку та цифрові технології. Відтак модернізація системи економічної безпеки аграрних підприємств повинна базуватися на інтеграції управління витратами в загальну систему ризик-менеджменту та фінансового контролю.

Економічна безпека аграрного підприємства визначається як стан захищеності його ресурсів і можливостей від внутрішніх і зовнішніх загроз, що забезпечує стабільний розвиток у довгостроковій перспективі [5]. Ключовими елементами системи економічної безпеки виступають фінансова стабільність, ефективне управління ризиками, прозорий облік витрат, а також механізми прогнозування й запобігання кризовим явищам.

Управління витратами є одним із провідних інструментів зміцнення економічної безпеки. Раціоналізація витрат дозволяє не лише зменшити фінансові

ризиків, але й створити конкурентні переваги на аграрному ринку [4]. Традиційні методи обліку витрат (директ-костинг, стандарт-костинг, калькулювання за центрами відповідальності) все частіше поєднуються з сучасними підходами – Activity-Based Costing (ABC), Lean-методами, системами ERP і цифровими платформами управління даними.

Важливим аспектом модернізації є застосування ризик-орієнтованого підходу. Це передбачає ідентифікацію основних загроз для витратної сфери (зростання цін на енергоносії, інфляційні процеси, зміни у податковому регулюванні, логістичні проблеми), оцінку їх впливу на фінансові результати підприємства та формування відповідних превентивних заходів.

Управління витратами аграрного підприємства охоплює планування, облік, контроль і аналіз витрат. Кожен із цих елементів має бути модернізований у відповідності до вимог цифрової економіки та ринкових реалій.

По-перше, планування витрат має ґрунтуватися на стратегічних прогнозах і сценаріях розвитку підприємства, враховуючи можливі ризики. Застосування бюджетування з використанням сучасних ІТ-рішень дозволяє оперативно моделювати різні варіанти витрат і доходів.

По-друге, облік витрат повинен забезпечувати не лише точне відображення собівартості продукції, але й деталізований аналіз за центрами відповідальності, видами продукції, видами ресурсів. Це створює інформаційну базу для прийняття управлінських рішень [2].

По-третє, контроль витрат у системі економічної безпеки має ґрунтуватися на використанні ключових показників ефективності (KPI), що дозволяють оцінити відхилення від запланованих значень і своєчасно реагувати на проблеми.

По-четверте, аналіз витрат із застосуванням методів фінансового та економіко-математичного моделювання дає змогу виявляти внутрішні резерви економії, знижувати собівартість і формувати конкурентні ціни на продукцію.

Особливе значення має цифровізація процесів управління витратами. Використання ERP-систем (SAP, Oracle, BAS ERP) дозволяє інтегрувати управлінський облік із фінансовим контролем, забезпечуючи прозорість руху ресурсів і зниження ризиків шахрайства чи неефективного використання коштів.

Серед ключових напрямів модернізації системи економічної безпеки аграрних підприємств у процесі управління витратами можна виділити такі:

- Інтеграція цифрових технологій.

- Розвиток внутрішнього контролю та аудиту.
- Оптимізація ресурсного забезпечення.
- Формування системи стратегічного контролінгу.
- Кадрова модернізація.

У науковій літературі [6, 7] наголошується, що модернізація системи економічної безпеки в аграрному секторі повинна спиратися на інноваційні підходи до управління витратами, що дозволить створити гнучку, прозору та стійку модель розвитку підприємства.

Модернізація системи економічної безпеки аграрних підприємств у процесі управління витратами є необхідною умовою їх адаптації до сучасних викликів. Вона передбачає інтеграцію цифрових технологій, запровадження стратегічного контролінгу, посилення внутрішнього аудиту та підвищення ефективності використання ресурсів. Управління витратами виступає основним механізмом забезпечення фінансової стабільності та конкурентоспроможності аграрних підприємств, а отже, напряду впливає на їхню економічну безпеку.

Подальші дослідження у цьому напрямі доцільно зосередити на розробці моделей ризик-менеджменту витрат із використанням сучасних інформаційних систем, а також на оцінці ефективності цифрових інструментів управління витратами у практиці аграрних підприємств України.

Список використаних джерел.

1. Гончарук І. Економічна безпека підприємства: теорія та практика. Київ: КНЕУ, 2020
2. Кузьмін О., Мельник Л., Сухорук, І. Управлінський облік та контроль витрат на підприємстві. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2020
3. Липовська Н. Економічна безпека аграрного сектора: теоретико-методичні підходи. Економіка та держава. 2019. № 5, 34–38.
4. Мельник Т. Управління витратами в аграрних підприємствах в умовах цифрової трансформації. Аграрна економіка. 2021. № 14(2), 56–63.
5. Савченко В. Система економічної безпеки підприємства: сутність, структура та методи забезпечення. Економіка України. 2018. № 7, 21–29.
6. Шегеда О. Сучасні виклики та напрями модернізації економічної безпеки аграрного бізнесу. Економіка АПК. 2021. № 2, 44–51.
7. Ткаченко В. Ризик-орієнтоване управління витратами як інструмент економічної безпеки підприємства. Фінанси України. 2022. № 9, 72–80.

ОСНОВНІ ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

А. В. Верховський, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»

*Науковий керівник: О. В. Чернецька, к. е. н.,
доцент, кафедра обліку, оподаткування
та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

Фінансово-економічна безпека підприємства у воєнний час стає критично важливою складовою його виживання, стабільності та адаптації до нових умов господарювання. Підтримуємо думку фахівців, що «погіршення соціальної, економічної, політичної, безпекової ситуацій, стали актуальними питаннями забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств нашої держави» [2]. У таких обставинах зростає кількість як зовнішніх, так і внутрішніх загроз, що можуть негативно вплинути на фінансову стабільність, конкурентоспроможність та загальну життєздатність суб'єкта господарювання.

Одна з найбільш очевидних загроз – це пряме фізичне знищення виробничих потужностей, складів, логістичних центрів, офісів та іншої критичної інфраструктури. Руйнування об'єктів підприємств через бойові дії призводить до втрати активів, зупинки виробництва, порушення логістичних ланцюгів та неможливості здійснювати основну діяльність. Воєнні дії обмежують доступ до традиційних внутрішніх і зовнішніх ринків. Частина споживачів фізично втратила можливість купувати продукцію, інша – перемістилася за кордон. Водночас ускладнення логістики, блокування портів, обмеження на переміщення товарів і працівників негативно впливають на своєчасне постачання сировини та реалізацію готової продукції.

У період воєнного стану відбувається значне коливання валютних курсів, інфляція, подорожчання логістики, сировини та енергоносіїв. Крім того, зростають витрати на безпеку, страхування, релокацію бізнесу та підтримання персоналу в критичних умовах. Все це створює навантаження на фінансову систему підприємства та знижує прибутковість діяльності. Воєнний стан супроводжується високим рівнем непередбачуваності: зміни в законодавстві, можливе погіршення безпекової ситуації, ризики нових атак або окупацій, коливання національної та світової економіки. Це ускладнює довгострокове планування, інвестиційні рішення, а також роботу з кредиторами та інвесторами.

Мільйони українців були змушені залишити свої домівки, зокрема й кваліфіковані кадри. Значна частина працівників мобілізована до лав ЗСУ або виїхала за кордон. Це призводить до кадрового голоду, зниження продуктивності праці, втрати управлінських компетенцій і потреби в терміновому перепрофілюванні персоналу. З початком війни різко зросла кількість кібератак з боку ворожих державних і недержавних суб'єктів. Підприємства стають мішенню для шкідливого програмного забезпечення, фішингу, зламу фінансових систем,

втрати комерційної інформації. Порушення інформаційної безпеки може спричинити фінансові збитки, втрату клієнтів, партнерів і репутації. Уряд змушений оперативно змінювати законодавче поле: запровадження нових податкових норм, обмежень щодо операцій, націоналізація майна, тимчасове припинення або модифікація контрактів. Підприємства повинні оперативно адаптуватися до змін, що іноді створює прогалини в правовому полі, невизначеність та підвищений юридичний ризик.

Деякі підприємства стикаються з обмеженнями щодо доступу до власних фінансових активів – зокрема, якщо мова йде про банки в прифронтових регіонах або втрату доступу до фінансових установ через руйнування. Воєнний стан автоматично знижує довіру як внутрішніх, так і зовнішніх інвесторів до українського бізнесу. Навіть попри державні гарантії, приватні інвестиції суттєво скорочуються, а умови кредитування стають жорсткішими. Це обмежує можливості модернізації підприємств, запровадження інновацій і виходу на нові ринки. Психологічна напруга персоналу суттєво впливає на ефективність бізнесу, хоча і не є фінансовим показником у прямому сенсі. Стрес, втрата домівки, рідних, страх перед майбутнім знижують концентрацію, продуктивність, лояльність працівників та збільшують ризик помилок.

Урахування зазначених загроз свідчить про складність сучасного середовища, в якому змушені функціонувати підприємства. В таких умовах управлінські рішення мають ухвалюватися швидко, гнучко та з урахуванням багатовекторних ризиків, адже несвоєчасна реакція на виклики в умовах війни лише поглиблює кризові процеси. На думку фахівців Васильєва А. А. та Галенко В. М., «неспроможність своєчасно реагувати на зміну зовнішнього середовища є основною причиною підвищення ризиків та появи різноманітних загроз» [1]. Тому доречним є твердження вчених Коваль Н. І. та Корніюк К. В., що в системі управління фінансово-економічною безпекою підприємства «в умовах війни та післявоєнного розвитку для захисту та функціонування у безпечному середовищі необхідне чітке окреслення загроз та шляхів їх подолання і попередження» [2].

Таким чином, система фінансово-економічної безпеки підприємства в умовах воєнного стану перебуває під безпрецедентним тиском. Зовнішні загрози (руйнування інфраструктури, втрати ринків, інфляція, кіберзагрози) переплітаються з внутрішніми (нестача кадрів, фінансові дисбаланси, моральна втома), що вимагає від керівництва підприємств гнучкого, оперативного і стратегічно вивіреного підходу до управління ризиками. В умовах тривалої нестабільності ключовим завданням стає не лише збереження поточних активів, а й формування системи адаптивного захисту, яка забезпечить відновлення бізнесу у післявоєнний період.

Список використаних джерел.

1. Васильєв А. А., Галенко В. М. Фінансова безпека аграрних підприємств України в умовах правового режиму воєнного стану. Економіка та суспільство. 2022. № 45. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1971/1919>
2. Коваль Н. І., Корніюк К. В. Забезпечення фінансової безпеки підприємства в умовах війни: проблеми та особливості. Агросвіт. 2024. № 4. С.152–158.

МСФЗ 9: ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ: КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ОЦІНКА

А. Г. Гац, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,

ОПП «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: О. М. Губарик, к. е. н., доцент,

завідувач кафедри обліку, оподаткування та

управління фінансово-економічною безпекою,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

У сучасних умовах глобалізації, інтеграції фінансових ринків і посилення вимог до прозорості фінансової звітності особливої важливості набуває правильне облікове відображення фінансових інструментів.

Міжнародні стандарти фінансової звітності (далі – МСФЗ) – інструмент підвищення прозорості і зрозумілості інформації, яка розкриває діяльність суб'єктів господарювання, створює достовірну базу для визнання витрат, оцінки активів і зобов'язань, що надає можливість об'єктивно розкривати існуючі фінансові ризики у звітуючих суб'єктів, а також порівнювати результати їх діяльності в цілях забезпечення адекватної оцінки їх потенціалу та ухвалення відповідних управлінських рішень [3].

Міжнародний стандарт фінансової звітності (МСФЗ) 9 встановлює чіткі правила щодо класифікації, оцінки та обліку фінансових активів і зобов'язань.

Запровадження цього стандарту змінило попередній підхід, що був закріплений у МСФЗ 39, і передбачає більш гнучку, але водночас строгішу систему класифікації інструментів на основі їхніх характеристик і цілей використання підприємством. Зокрема, він вимагає оцінки впливу очікуваних кредитних втрат, що підвищує інформативність фінансової звітності для інвесторів, кредиторів і регуляторів.

Таким чином, вивчення класифікації та оцінки фінансових інструментів відповідно до МСФЗ 9 є надзвичайно актуальним для забезпечення достовірної звітності, прийняття управлінських рішень та дотримання міжнародних норм ведення обліку.

МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» використовується всіма суб'єктами господарювання для обліку та звітності за фінансовими інструментами всіх типів, включаючи активи та зобов'язання, а також для обліку певних контрактів, пов'язаних з купівлею або продажем нефінансових об'єктів, що передбачають розрахунок грошовими коштами або іншим фінансовим інструментом. Він застосовується для класифікації, оцінки, знецінення та розкриття інформації про ці інструменти.

Стандарт застосовується до всіх видів фінансових інструментів, таких як: дебіторська заборгованість; цінні папери; грошові кошти та еквіваленти та кредитні договори.

Основна увага МСФЗ 9 приділяється:

- класифікації фінансових активів та зобов'язань - стандарт визначає, як компанії мають класифікувати фінансові активи (наприклад, боргові та власні

інструменти) та зобов'язання, а також як їх оцінювати.

- оцінці - цей метод використовується для оцінки боргових інструментів, які не призначені для спекулятивних цілей, і включає первинну оцінку, відсотки та амортизацію дисконту чи премії.

- знеціненню - стандарт встановлює правила визначення збитків від знецінення, зокрема, для прав, що обліковуються за МСФЗ 15, але потребують обліку в цілях збитків від зменшення корисності;

- хеджування - стандарт надає можливості для відображення в обліку операцій хеджування, що дозволяє краще узгодити облік з управлінням ризиками, пов'язаними з фінансовими інструментами. Хеджування здійснюється шляхом укладання договору, який призначений для страхування ризиків зміни ціни [3].

Класифікація фінансових активів поділяється на два критерії: бізнес-модель підприємства; характеристики грошових потоків інструмента.

Результатом є три категорії обліку:

- амортизована вартість;
- справедлива вартість через сукупний дохід;
- справедлива вартість через прибуток або збиток [2].

Більшість фінансових зобов'язань обліковуються за амортизованою вартістю. Винятком є зобов'язання, які підлягають переоцінці за справедливою вартістю через прибуток або збиток.

Оцінка фінансових інструментів відбувається в такі етапи:

1) початкова оцінка – за справедливою вартістю, плюс/мінус транзакційні витрати;

2) подальша оцінка;

амортизована вартість – з використанням ефективної ставки;

4) FVTPL/FVOCI – за поточною ринковою вартістю [1].

МСФЗ 9 впроваджує модель очікуваних кредитних збитків замість моделі понесених збитків. Оцінка ризику неповернення здійснюється на основі очікуваних збитків, а не лише факту дефолту. Це застосовується до активів, облікованих за амортизованою вартістю та FVOCI.

Отже, МСФЗ 9 забезпечує більш реалістичне відображення фінансових ризиків. Ключовими перевагами є: чітка класифікація активів і зобов'язань; гнучка модель оцінки; своєчасне визнання кредитних втрат та підвищення якості фінансової звітності.

Список використаних джерел.

1. Чубар О.В. Фінансовий облік. МСФЗ – від теорії до практики. Київ: 2020.
2. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9. URL: <https://mof.gov.ua/>
3. Крисоватий А. І., Панасюк В. М., Мельничук І. В., Бурденюк Т. Г. Міжнародні стандарти обліку та звітності. Тернопіль: Економічна думка, 2021. с.

КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Я. В. Голуб, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»

*Науковий керівник: І. П. Приходько, д. н. з держ. упр.,
професор, кафедра обліку, оподаткування*

*та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

У сучасних умовах посилення глобальних інтеграційних процесів корпоративне управління набуває значення ключового механізму забезпечення стабільної конкурентоспроможності підприємств на світовому ринку. На поточному етапі розвитку одним із провідних напрямів підвищення ефективності корпоративного управління є вдосконалення концептуальних основ і інституційної структури для оптимізації процесів ухвалення управлінських рішень. Міжнародний досвід засвідчує, що якісна система корпоративного управління виступає фундаментальним чинником сталого економічного розвитку держави.

Ефективність функціонування корпоративного сектору безпосередньо визначає темпи розвитку підприємств, рівень впровадження сучасних управлінських моделей, а також ступінь інтеграції бізнес-структур у політичне та соціальне середовище держави. Саме через механізми корпоративного управління реалізується інвестиційна політика, спрямована на акумулювання фінансових ресурсів інвесторів і домогосподарств з метою стимулювання розвитку ключових секторів економіки.

У вітчизняній практиці, на жаль, концепція корпоративного управління нерідко розглядається надто звужено - переважно як сукупність правовідносин між учасниками господарських товариств, що визначає порядок прийняття рішень, розподіл повноважень і відповідальності між управлінськими органами. Такий підхід має низку негативних наслідків: зростання випадків недобросовісного поглинання підприємств, рейдерських захоплень, корпоративних конфліктів, а також зниження рівня участі дрібних акціонерів і домогосподарств у корпоративному секторі. З огляду на стратегічну роль корпоративного управління у забезпеченні економічної безпеки бізнесу постає необхідність його наукового переосмислення та вдосконалення відповідно до вимог сучасної глобалізованої економіки.

У сучасних умовах трансформації систем управління результативність діяльності підприємств, установ і організацій значною мірою визначається рівнем розвитку корпоративного управління та корпоративної культури. Посилення ролі ефективного корпоративного управління є реакцією на стрімкі зміни зовнішнього середовища, коли конкуренція на ринках збуту й у сфері послуг стала набагато інтенсивнішою, ніж у виробничих процесах. Це зумовило появу нових управлінських підходів, які нерідко випереджають їх наукове осмислення.

У цьому контексті корпоративне управління слід розглядати не лише як механізм організаційного контролю, а як цілісну систему, що поєднує елементи стратегічного планування, соціальної відповідальності, корпоративної етики та організаційної культури. При цьому саме корпоративна культура - як сукупність спільних норм, цінностей, моделей поведінки та стандартів взаємодії - виступає ключовим чинником внутрішньої стійкості й довгострокової ефективності підприємства.

Більшість українських компаній перебувають лише на початковому етапі становлення власної корпоративної культури, яка є невід'ємною складовою загальної системи управління. Цей процес здебільшого реалізується через розроблення та впровадження кодексів етичної поведінки й корпоративної відповідальності. В умовах соціально-економічних перетворень, що відбуваються в Україні, формування корпоративної культури та розвиток ефективного корпоративного управління поступово набувають вагомого значення як ключові чинники підвищення конкурентоспроможності й забезпечення організаційної стійкості підприємств.

Отже, корпоративна культура у взаємозв'язку з корпоративним управлінням розглядається як невід'ємний елемент сучасної моделі ефективного управління підприємством. Вона не лише відображає рівень організаційної зрілості компанії, а й справляє вплив на загальний соціально-економічний розвиток держави. Слід підкреслити, що основними функціональними аспектами корпоративного управління є формування стратегічного напрямку розвитку організації, визначення цілей і завдань, стратегічне та оперативне планування, прогнозування результатів діяльності, а також здійснення контролю, моніторингу й мотиваційного забезпечення персоналу. Сукупна дія цих складових зумовлює ефективність функціонування корпоративних структур.

Національна модель корпоративного управління сформувалася під впливом зарубіжного досвіду, зокрема англо-американської, західноєвропейської (німецької) та японської моделей. Вона відображає загальні закономірності ефективних управлінських практик, адаптовані до особливостей українського соціально-економічного та правового середовища.

Варто зауважити, що універсальної моделі корпоративного управління, яка була б однаково ефективною для всіх країн, не існує. Водночас міжнародний досвід засвідчує доцільність використання єдиних принципів і стандартів корпоративного управління, що успішно функціонують у різних правових, політичних та економічних системах.

Список використаних джерел.

1. Баюра Д. Корпоративне управління – особливий вид менеджменту. Енергобізнес. 2022. № 05(1249). URL: <https://e-b.com.ua/korporativne-upravlinnyaosobliiviid-menedzmentu-32272>

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ЕНЕРГЕТИЧНИХ КОМПАНІЙ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОГО РИНКУ

І. А. Горобець, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»

Науковий керівник: Л. М. Васільєва, д. н. з держ. упр.,
професор, кафедра обліку, оподаткування

*та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

У сучасних умовах глобальної турбулентності та структурних трансформацій енергетичного ринку питання забезпечення економічної безпеки енергетичних компаній набуває стратегічного значення. Енергетичний сектор виступає базовою складовою національної економіки, а його стабільність безпосередньо впливає на соціально-економічну безпеку держави. Водночас нестабільність ринкових умов, викликана геополітичними конфліктами, коливанням цін на енергоносії, зміною регуляторної політики та технологічною модернізацією, створює низку загроз для сталого функціонування енергетичних компаній.

Особливої актуальності проблематика економічної безпеки набуває в умовах воєнного стану в Україні, який супроводжується масштабними руйнуваннями енергетичної інфраструктури, порушенням логістичних ланцюгів, дефіцитом палива, зниженням інвестиційної активності та зростанням ризику енергетичної ізоляції окремих регіонів. Війна створює новий вимір загроз - воєнно-економічний, який охоплює як безпосередні втрати активів, так і зниження рівня енергетичної стійкості держави загалом.

На думку В. Гейця [1], економічна безпека підприємства є здатністю ефективно функціонувати, зберігаючи конкурентоспроможність у середовищі постійних ризиків і загроз. У контексті енергетичного ринку така безпека має багаторівневу структуру, що поєднує фінансово-економічну, виробничо-технологічну, інформаційну, енергетичну, кадрову та екологічну складові.

Особливості функціонування системи економічної безпеки енергетичних компаній визначаються такими чинниками:

1. Висока залежність від зовнішнього середовища. Рівень енергетичної безпеки компаній значною мірою зумовлюється міжнародною кон'юктурою, коливаннями валютних курсів, вартістю імпортованих енергоносіїв, санкційною політикою, а також воєнними ризиками. Це створює необхідність розробки антикризових стратегій та диверсифікації джерел постачання.

2. Вплив державного регулювання. Держава залишається головним регулятором тарифної політики, інвестиційних пріоритетів та енергетичної безпеки. Як зазначає О. Сухоруков [2], ефективна система економічної безпеки енергетичних підприємств має враховувати законодавчі зміни, воєнно-політичні умови та забезпечувати адаптивність управлінських процесів.

3. Технологічна залежність і зношеність основних фондів. Високий рівень

зносу енергетичних потужностей (до 60–70 %), а також фізичне знищення об'єктів генерації та транспортування енергії через військові дії підвищують ризики техногенних катастроф та фінансових втрат. Забезпечення економічної безпеки потребує інноваційної модернізації, створення мобільних енергетичних систем, впровадження «зелених» технологій і цифрових систем моніторингу.

4. Енергетичний перехід і декарбонізація. У межах європейського «зеленого курсу» Україна орієнтується на розвиток відновлюваної енергетики. Проте воєнний стан зумовив тимчасове зміщення пріоритетів із «зеленої» трансформації на відновлення критичної інфраструктури. Економічна безпека енергетичного сектору має ґрунтуватися на принципах енергетичної ефективності, гнучкості бізнес-моделей і цифровізації управління навіть у кризових умовах.

5. Інформаційна та кібербезпека. З початку широкомасштабної війни кількість кібератак на енергетичні компанії України суттєво зросла. Тому критично важливим елементом системи економічної безпеки є кіберзахист, побудова стійких інформаційних мереж і створення національної системи реагування на кібератаки.

6. Соціальна та кадрова безпека. В умовах війни зростає трудова міграція, частина персоналу мобілізована, а відтік фахівців ускладнює стабільність енергетичного сектору. Тому до пріоритетів системи безпеки має входити кадрова політика з акцентом на підготовку резервів персоналу, перепідготовку кадрів і підтримку корпоративної культури в екстремальних умовах.

Система економічної безпеки енергетичних компаній має бути інтегрованою, адаптивною і ризикорієнтованою. Вона включає такі ключові етапи: виявлення загроз (воєнних, фінансових, технічних, соціальних, інформаційних); оцінювання ризиків (врахування не лише ринкових, а й військово-політичних факторів); розробку превентивних заходів (енергоефективні технології, резервні системи постачання, страхування активів); моніторинг і контроль результативності реалізації заходів безпеки.

Система економічної безпеки в умовах війни має не лише оборонну, а й відновлювальну функцію, спрямовану на забезпечення безперервності енергопостачання, підтримання фінансової стійкості та збереження потенціалу для післявоєнної реконструкції галузі.

Отже, особливістю системи економічної безпеки енергетичних компаній України є її багаторівневий, воєнно-адаптивний і цифрово орієнтований характер. Вона має забезпечувати не лише захист підприємств від деструктивних впливів, а й формувати умови для стійкого розвитку, енергетичної незалежності та інтеграції у європейський енергетичний простір після завершення війни.

Список використаних джерел.

1. Гейць В. Економічна безпека: концептуальні засади забезпечення. Економіка України. 2020. № 3. С. 5–18.

2. Сухоруков О. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства: сучасні підходи. Фінанси України. 2021. № 4. С. 44–57.

ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

А. Д. Гулковський, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»

Науковий керівник: О. С. Ткаченко, к. е. н., доцент, кафедра обліку, оподаткування

та управління фінансово-економічною безпекою,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

У сучасному світі важливим трендом розвитку глобального середовища є процеси прискореної інформатизації усіх сфер діяльності на рівні країн, окремих підприємств та індивідів. Інформація починає відігравати істотну роль в економічних процесах, оскільки одночасно є фактором впливу на існуючі явища, а також виступає у якості специфічного та цінного товару. Змінюваність зовнішнього середовища, високий рівень конкуренції, вплив кризових явищ та невизначеність економічних процесів обумовлюють необхідність впровадження інноваційних підходів до управління. Одним із таких підходів є використання інноваційних технологій, які сприяють підвищенню стійкості та адаптивності підприємств до нових викликів.

Інноваційні технології відіграють ключову роль у сучасному розвитку підприємств, забезпечуючи їхню стійкість та конкурентоспроможність. В умовах зростаючих ризиків і динамічних змін ринку питання фінансово-економічної безпеки стає особливо актуальним. Застосування цифрових рішень, аналітичних платформ і автоматизованих систем дозволяє ефективно виявляти загрози та оптимізувати управлінські процеси. Інновації сприяють підвищенню прозорості фінансової діяльності, зниженню витрат і зміцненню захищеності підприємства від внутрішніх та зовнішніх факторів. Таким чином, інтеграція новітніх технологій є важливим чинником формування надійної системи фінансово-економічної безпеки.

За умов сучасного розвитку економіки, що характеризується високою динамічністю, глобалізаційними процесами, інтенсивною діджиталізацією та зростанням конкурентного тиску, питання економічної безпеки набувають особливої актуальності для підприємств та компаній різних сфер діяльності. На нашу думку, фінансово-економічна безпека підприємства визначається як його здатність ефективно функціонувати в умовах динамічного зовнішнього середовища, мінімізуючи ризики та загрози, що можуть негативно впливати на його діяльність. При цьому стійкість підприємств до зовнішніх і внутрішніх загроз, здатність протистояти кризовим явищам, забезпечення фінансової стабільності та ефективності операційної діяльності значною мірою залежать від застосування сучасних управлінських технологій [1]. Місце інноваційних технологій управління в забезпеченні економічної безпеки представлено на рис. 1.

Інноваційні технології для забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства охоплюють впровадження нових методів управління, аналізу ризиків та захисту інформації, а також використання цифрових рішень для моніторингу та прийняття рішень. Це включає розвиток інформаційно-комунікаційних технологій,

аналітичних систем, технологій кібербезпеки та автоматизації бізнес-процесів для захисту фінансових інтересів від внутрішніх та зовнішніх загроз.

Рис. 1. Інноваційні технології управління в забезпеченні економічної безпеки [2]

Фінансова-економічна безпека підприємства формується під впливом широкого спектра факторів, які можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на її стан. Такі фактори можна класифікувати за різними критеріями, такими як зовнішнє та внутрішнє середовище, а також за характером їх впливу.

Зовнішні фактори, такі як економічна стабільність, політична ситуація, рівень соціальної підтримки та технологічний розвиток, відіграють ключову роль у створенні умов для функціонування підприємства. Зокрема, високий рівень конкуренції чи несприятливі умови кредитування можуть значно послабити фінансову стабільність, тоді як інноваційні технології сприяють розвитку адаптивності до змін ринку.

Внутрішні фактори, зокрема фінансові, управлінські, виробничі, інноваційні та корпоративні, акцентують увагу на ефективності внутрішніх процесів підприємства. Рівень ліквідності, професіоналізм управлінської команди та інноваційна активність визначають здатність підприємства не лише реагувати на виклики зовнішнього середовища, але й ефективно використовувати власні ресурси. Важливим є й рівень корпоративної культури, який впливає на взаємодію з ключовими стейкхолдерами [3].

Ключові напрямки використання інноваційних технологій є:

– Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ). Використання ІКТ для аналізу

даних, прогнозування ризиків та прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Автоматизація фінансових процесів для підвищення ефективності та зниження ризику людських помилок.

– Кібербезпека. Захист даних від несанкціонованого доступу, кібератак та шахрайства. Впровадження сучасних систем захисту інформації, таких як криптографія та багатфакторна автентифікація.

– Аналіз даних та штучний інтелект. Використання алгоритмів машинного навчання та штучного інтелекту для виявлення підозрілих транзакцій та фінансових шахрайств. Проведення глибокого аналізу фінансових показників для виявлення прихованих ризиків.

– Автоматизація та роботизація бізнес-процесів. Запровадження роботизованої автоматизації процесів для виконання рутинних операцій у фінансовій сфері, що зменшує ризик помилок. Автоматизація систем внутрішнього контролю для забезпечення відповідності нормативним вимогам.

– Інноваційні методи управління. Впровадження нових моделей управління ризиками, що базуються на використанні великих даних та аналітики. Розробка та впровадження цифрових стратегій безпеки, що адаптуються до мінливих умов середовища.

Використання цих технологій сприяє зниженню фінансових втрат, підвищенню ефективності управління ризиками та прозорості діяльності підприємств. Водночас підприємства стикаються з певними викликами при впровадженні інноваційних рішень, такими як висока вартість технологій, нестача кваліфікованих кадрів і ризики, пов'язані із захистом конфіденційної інформації.

Попри ці труднощі, впровадження інноваційних технологій є ключовим фактором для підвищення фінансово-економічної безпеки. Завдяки сучасним рішенням підприємства можуть ефективніше реагувати на виклики, знижувати ризики та створювати умови для сталого розвитку в умовах постійних змін глобальної економіки. Таким чином, інноваційні технології стають невід'ємною частиною стратегічного управління бізнесом, забезпечуючи його захист та довгострокову стабільність.

Отже, у сучасних умовах нестабільного економічного середовища інноваційні технології є важливим інструментом забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. Їх використання дозволяє своєчасно виявляти ризики, підвищувати ефективність управління та зміцнювати стійкість бізнесу до зовнішніх і внутрішніх загроз.

Список використаних джерел.

1. Неустроєв Ю. Г. Роль інновацій у забезпеченні економічної безпеки. Агросвіт. 2021. № 7-8. С. 103–108.
2. Остапчук О., Баксалова О. Інноваційні технології управління в забезпеченні економічної безпеки: мотиваційні аспекти. MODELING THE DEVELOPMENT OF THE ECONOMIC SYSTEMS. 2025. № 1. С. 225–231.
3. Федорович І. М., Рудич В. С. Інноваційні технології у забезпеченні фінансової безпеки підприємств реального сектора економіки. Інвестиції: практика та досвід. 2025. № 2. С. 165–172.

ЗАГАЛЬНА СТРУКТУРА ТА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЕЛЕМЕНТІВ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

*А. Є. Денисов, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»*

*Науковий керівник: Л. М. Васильєва, д. н. з держ. упр.,
професор, кафедра обліку, оподаткування
та управління фінансово-економічною безпекою,*

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Фінансово-економічна безпека підприємства є комплексним станом, що забезпечує стабільність функціонування суб'єкта господарювання в умовах ринкової невизначеності та економічних ризиків. У сучасних умовах розвитку економіки проблема забезпечення фінансово-економічної безпеки набуває особливої актуальності, оскільки нестабільність фінансових ринків, коливання цін на ресурси та зовнішні загрози значною мірою впливають на фінансові результати діяльності підприємств. Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства виступає основним інструментом організації та координації дій, спрямованих на захист фінансових та економічних інтересів підприємства.

Сучасна концепція управління фінансово-економічною безпекою передбачає інтеграцію різних підходів та елементів, що забезпечують комплексний контроль за фінансовими потоками, зниження ризиків та підтримку стабільності господарської діяльності. В основу механізму управління покладено принципи системності, безперервності, адаптивності та ефективності, які забезпечують взаємозв'язок усіх його компонентів. Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства складається з кількох взаємопов'язаних елементів, кожен із яких виконує специфічні функції (рис. 1):

1. Аналітичний блок – забезпечує збір, систематизацію та аналіз інформації щодо фінансово-економічного стану підприємства. Основні функції включають моніторинг доходів і витрат, оцінку платоспроможності, ліквідності, рентабельності, виявлення фінансових ризиків та прогнозування можливих кризових ситуацій. Використання інтегральних показників дозволяє об'єктивно оцінювати рівень фінансової безпеки та приймати своєчасні управлінські рішення.

2. Стратегічний блок – формує цілі та завдання фінансово-економічної безпеки підприємства. Цей елемент включає визначення стратегічних пріоритетів, розробку фінансової стратегії та планів стабілізації діяльності підприємства. Стратегічний блок відповідає за довгострокове планування та забезпечення балансування між доходами, витратами та ризиками.

3. Оперативний блок – реалізує прийняті стратегічні рішення на практиці через щоденне управління фінансовими потоками, контролює дотримання бюджетів, своєчасність платежів та оптимізацію витрат. Оперативний блок забезпечує безперервність функціонування підприємства та своєчасне реагування на нестандартні ситуації, що можуть загрожувати його фінансовій безпеці.

4. Контрольно-інформаційний блок – здійснює постійний контроль за виконанням управлінських рішень, проводить аудит фінансових операцій, оцінює ефективність заходів, що були реалізовані. Інформаційне забезпечення є критично важливим для прийняття управлінських рішень та своєчасного виявлення загроз.

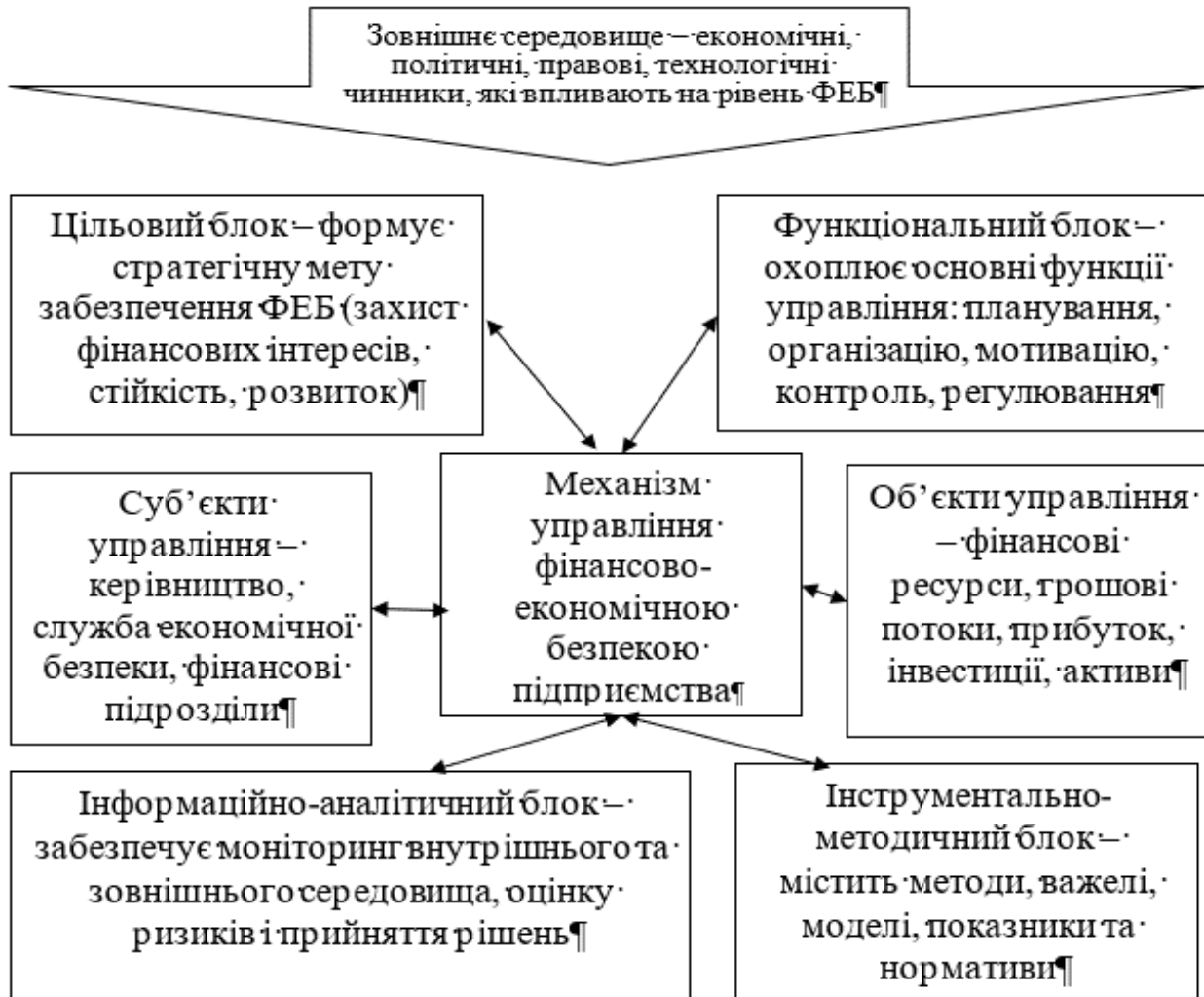

Рис. 1. Загальна структура та взаємозв'язок елементів механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства

Ефективність управління фінансово-економічною безпекою забезпечується тісним взаємозв'язком між усіма компонентами механізму. Аналітичний блок постачає дані для стратегічного планування, що у свою чергу визначає завдання оперативного блоку. Контрольно-інформаційний блок контролює виконання як стратегічних, так і оперативних рішень та формує зворотний зв'язок, який повертається до аналітичного блоку для уточнення оцінок та коригування стратегії. Взаємодія між блоками дозволяє забезпечити комплексний підхід до управління фінансово-економічною безпекою та швидке реагування на виникнення загроз. Крім того, інтеграція внутрішніх та зовнішніх факторів впливу забезпечує адаптивність механізму до зміни ринкової кон'юнктури та економічних умов.

РОЛЬ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПОТРЕБ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ

С. В. Драницька, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»

*Науковий керівник: О. В. Чернецька, к. е. н.,
доцент, кафедра обліку, оподаткування*

та управління фінансово-економічною безпекою,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

У сучасних умовах цифровізації економіки та зростаючої складності глобального фінансового середовища стратегічне управління фінансово-економічною безпекою підприємства вимагає нових підходів та інструментів. Вважаємо, що «динамічне зростання обсягу даних, необхідність оперативного прийняття ефективних рішень та діджиталізація бізнес-процесів зумовлюють використання цифрових технологій, що стає невід'ємною складовою бізнес-діяльності суб'єкта підприємництва» [3].

Застосування цифрових технологій як одного із ключових чинників забезпечення ефективного управління дозволяє не лише підвищити точність і швидкість ухвалення управлінських рішень, але й забезпечити проактивну протидію загрозам фінансово-економічного характеру. Підтримуємо думку Бакай В. Й., що «цифрова трансформація підприємства відкриває унікальні можливості щодо забезпечення його економічної безпеки за рахунок впровадження сучасних технологій у бізнес-процеси» [1]. Вчені Чайковська І., Ткач Т., Чайковський М. акцентують, що «цифрові технології надають інструменти, необхідні для навігації в складному бізнес-середовищі, збереження конкурентоспроможності та захисту від потенційних ризиків» [2].

Цифровізація стає інструментом підвищення прозорості та контролю. Однією з основних переваг цифрових технологій у сфері стратегічного управління фінансово-економічною безпекою підприємства є можливість автоматизованого збору, обробки та аналізу великого обсягу даних. За допомогою систем Business Intelligence, Big Data, аналітичних платформ і штучного інтелекту органи управління можуть оперативно виявляти фінансові порушення, шахрайські операції, тіньові схеми тощо. Цифрові системи моніторингу дозволяють створити прозоре середовище для функціонування бізнесу, знижуючи ризики корупції, тінізації економіки та незаконних фінансових потоків.

Застосування цифрових технологій дозволяє здійснювати аналітику великих даних і прогнозування ризиків для потреб стратегічного управління фінансово-економічною безпекою підприємства. Сучасні цифрові інструменти дозволяють здійснювати глибокий аналіз внутрішніх і зовнішніх загроз, що можуть впливати на фінансово-економічну безпеку держави або окремого підприємства. Використання технологій машинного навчання дає змогу не лише ідентифікувати потенційні ризики, але й передбачити їх виникнення на основі історичних даних і трендів. Наприклад, завдяки аналізу фінансових потоків, ринкової кон'юнктури та

поведінки контрагентів можливо передбачити кризи ліквідності, валютні коливання, ризики неплатоспроможності або загрози економічної нестабільності.

З поширенням цифрових інструментів виникає і нова категорія загроз — кіберзагрози, які стають все більш небезпечними як для державного, так і для корпоративного сектору. Втрата конфіденційної фінансової інформації, атаки на банківські системи, злом державних фінансових реєстрів — усе це напряду загрожує фінансово-економічній безпеці підприємства. Тому інвестиції в кіберзахист, використання криптографічних методів, технологій блокчейн, а також створення системи управління інформаційною безпекою є необхідною умовою сталого функціонування економіки в цифрову епоху.

Цифрові технології мають бути інтегровані в усі етапи стратегічного управління фінансово-економічною безпекою: від оцінки ризиків і планування до моніторингу та коригування стратегії. Це передбачає створення єдиних цифрових платформ, які об'єднують ключові економічні індикатори, інформацію про фінансові потоки, загрози, зовнішньоекономічні фактори тощо. Такі платформи повинні бути інтегровані з системами штучного інтелекту для автоматичного формування сценаріїв розвитку подій і прийняття обґрунтованих стратегічних рішень.

Слід відзначити, що впровадження цифрових технологій у сферу управління фінансово-економічною безпекою супроводжується низкою викликів: недостатність кваліфікованих кадрів, обмежене фінансування, загроза цифрового неравенства, складність уніфікації даних між різними структурами тощо. Проте у довгостроковій перспективі цифрова трансформація створює передумови для побудови стійкої, прозорої та адаптивної фінансово-економічної системи, здатної ефективно реагувати на зовнішні та внутрішні виклики.

Таким чином, цифрові технології стали невід'ємною складовою стратегічного управління фінансово-економічною безпекою. Вони дозволяють забезпечити своєчасне виявлення та нейтралізацію загроз, підвищити ефективність управління ресурсами, зміцнити довіру до державних інститутів та сприяти сталому економічному розвитку. Для досягнення максимального ефекту важливо не лише впроваджувати нові технології, але й формувати відповідну цифрову культуру, розвивати кадровий потенціал та удосконалювати нормативно-правову базу у сфері кібер- та фінансової безпеки.

Список використаних джерел.

1. Бакай В. Й. Забезпечення економічної безпеки підприємства на основі використання цифрових технологій. Вісник Хмельницького національного університету. 2020. № 4(1). С. 32–35.
2. Чайковська І., Ткач Т., Чайковський М. Роль сучасних інформаційних систем та технологій у забезпеченні економічної безпеки підприємства в умовах Digital-економіки. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences. 2024. № 330(3). С. 424–430.
3. Чернецька О. В., Васільєва Л. М., Драницька С. В. Діджитал – інструментарій для потреб обліку та управління бізнес-процесами. Агросвіт. 2025. № 8. С. 83–88.

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В КАДРОВІЙ БЕЗПЕЦІ

С. В. Іванова, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,

ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»

Науковий керівник: І. П. Приходько, д. н. з держ. упр.,

професор, кафедра обліку, оподаткування

та управління фінансово-економічною безпекою,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Кадрова безпека виступає однією з ключових складових загальної системи безпеки підприємства та безпосередньо впливає на його стабільність, ефективність і конкурентоспроможність в сучасних умовах господарювання. Її сутність полягає у захисті кадрового потенціалу організації від внутрішніх та зовнішніх загроз, мінімізації ризиків, пов'язаних із персоналом, а також у формуванні сприятливих умов для розвитку працівників. В умовах цифровізації та зростання інформаційних ризиків особливого значення набуває інформаційне забезпечення кадрової безпеки, яке є основою для ухвалення обґрунтованих управлінських рішень. Саме завдяки достовірним та актуальним даним керівництво підприємства має можливість здійснювати превентивний контроль і своєчасно реагувати на потенційні загрози.

Аналіз сучасної літератури [1, 3, 4] свідчить, що система інформаційного забезпечення кадрової безпеки включає три основні компоненти: збір і первинна обробка даних; формалізовані канали передачі інформації та бази даних і аналітичні інструменти. Так, збір та систематизація даних про персонал є вихідною точкою для забезпечення кадрової безпеки підприємства [2]. Використання сучасних інструментів HR-аналітики дозволяє не лише фіксувати показники ефективності роботи співробітників, а й формувати комплексне уявлення про їхню лояльність, рівень професійної компетентності та потенційні ризики.

Крім того, ефективним інструментом виступає моніторинг внутрішніх інформаційних каналів та зовнішніх джерел. Такий підхід забезпечує можливість завчасно виявляти загрози – від потенційних конфліктів у колективі до ризику витоку конфіденційної інформації [2]. Первинна обробка даних дозволяє структурувати зібрану інформацію та підготувати її до подальшого аналізу. Не менш важливим елементом кадрової безпеки є створення чіткої та формалізованої системи передачі інформації між структурними підрозділами підприємства – кадровою службою, департаментом безпеки, керівництвом і підрозділом інформаційних технологій. Завдяки цьому забезпечується своєчасність, достовірність та захищеність інформаційних потоків.

На сучасних підприємствах дедалі частіше впроваджуються електронні системи документообігу, CRM- і ERP-рішення, що дозволяють автоматизувати обмін даними та мінімізувати ризики людських помилок. Використання багаторівневого доступу до інформації та систем контролю активності користувачів дає змогу значно знизити ймовірність несанкціонованого доступу та втрати

критично важливих даних, що підвищує рівень прозорості управлінських процесів та створює додаткові гарантії безпеки.

Функціонування ефективної системи кадрової безпеки неможливе без використання інтегрованих баз даних та аналітичних інструментів. Сучасні HRM-системи дозволяють зберігати й обробляти структуровану інформацію про співробітників: кадровий резерв, результати оцінювання, дані про дисциплінарні стягнення, динаміку професійного розвитку. Важливим завданням таких систем є можливість формування прогнозних моделей, що допомагають виявляти потенційні тенденції та загрози – від підвищення плинності кадрів до зниження продуктивності чи ризику виникнення конфліктних ситуацій [2]. Завдяки використанню методів аналітики та моделювання керівництво підприємства отримує дієві інструменти для ухвалення обґрунтованих рішень, спрямованих на мінімізацію кадрових ризиків та підвищення стабільності функціонування організації.

Інформаційне забезпечення кадрової безпеки нерозривно пов'язане з нормативно-методичною базою [5, 6, 7], яка включає зовнішні регламенти, і внутрішні документи, що дозволяє формувати цілісну систему управління ризиками, що відповідає державним вимогам і потребам підприємства.

Ефективність системи інформаційного забезпечення визначається рівнем її інтеграції з іншими підсистемами корпоративної безпеки – службою безпеки, HR-підрозділом та ІТ-відділом. Така взаємодія створює єдину модель захисту, здатну не лише реагувати на загрози, а й проактивно їх попереджати.

Таким чином, інформаційне забезпечення відіграє ключову роль у формуванні кадрової безпеки, адже дозволяє поєднати різноманітні джерела даних, автоматизувати процеси моніторингу й аналітики, забезпечити достовірність управлінських рішень. У результаті підприємство отримує можливість зменшити кадрові ризики, зберегти стабільність функціонування та підвищити свою конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел.

1. Бондаренко І. М. Управління кадровими ризиками на підприємстві. Харків: Фактор, 2021. 184 с.
2. Васильчак С. В., Мацюняк І. М. Управління кадровою безпекою підприємства: сучасні підходи та інструменти. Бізнес Інформ. 2021. № 2. С. 207–212.
3. Петрова О. В. Кадрова безпека в системі економічної безпеки підприємства. Харків: ХНЕУ, 2021. 198 с.
4. Пилипчук О. І. Інформаційні системи та технології в управлінні персоналом. Київ: Ліра-К, 2019. 304 с.
5. Про електронні довірчі послуги: Закон України № 2155-VIII від 5 жовтня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-20>
6. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України № 681-IX від 4 червня 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/681-20>
7. Про інформацію: Закон України № 2657-XII від 2 жовтня 1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265712>

РОЗВИТОК АНТИКРИЗОВИХ СТРАТЕГІЙ УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ У ПЕРІОД СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

С. С. Клименко, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, ОНП «Менеджмент»

Науковий керівник: С. М. Халатур, д. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Розвиток антикризових стратегій управління аграрним підприємством у період соціально-економічних трансформацій є однією з ключових умов забезпечення його життєздатності, стабільності та конкурентоспроможності в умовах високої турбулентності зовнішнього середовища. Аграрний сектор економіки завжди залишається надзвичайно вразливим до впливу макроекономічних змін, кліматичних ризиків, політичної нестабільності, воєнних дій та глобальних ринкових коливань. Саме тому ефективне антикризове управління виступає не просто системою реагування на кризу, а стратегічною концепцією розвитку підприємства, яка передбачає гнучкість, адаптивність і довгострокове бачення.

Сучасні соціально-економічні трансформації в Україні, що зумовлені війною, економічною рецесією, структурними змінами у власності та ринку праці, зміною моделей споживання, зростанням ролі цифрових технологій, формують нові умови функціонування аграрних підприємств. У таких умовах антикризова стратегія має охоплювати не лише короткострокові заходи стабілізації фінансового стану, а й глибоку трансформацію бізнес-моделі підприємства. Йдеться про перехід від традиційної реактивної політики до проактивної системи стратегічного управління, яка дозволяє передбачати ризики, оцінювати їх вплив і формувати сценарії розвитку, адаптовані до мінливих умов ринку. Розвиток антикризових стратегій управління передбачає інтеграцію фінансових, виробничих, маркетингових, кадрових і технологічних механізмів. У фінансовому аспекті основним завданням є забезпечення ліквідності, оптимізація структури капіталу, реструктуризація боргових зобов'язань і раціональне управління грошовими потоками. Для аграрних підприємств це також означає диверсифікацію джерел фінансування – залучення грантів, державних субсидій, міжнародної допомоги, інвестиційних програм розвитку сільського господарства. Виробничий аспект антикризових стратегій полягає у впровадженні ресурсозберігаючих технологій, оптимізації витрат, підвищенні продуктивності праці, розвитку агротехнологій точного землеробства та цифрового моніторингу врожайності.

Ключовою складовою антикризового управління є стратегічне планування, яке повинно базуватися на SWOT- та PEST-аналізі, оцінці конкурентних переваг підприємства, рівня його адаптаційного потенціалу та інноваційної спроможності. Ефективна антикризова стратегія повинна включати декілька етапів: діагностику фінансово-економічного стану, виявлення загроз і кризових симптомів,

розроблення комплексу заходів стабілізації, контроль за їх виконанням і подальше стратегічне оновлення. Одночасно необхідно передбачити механізми комунікації з внутрішніми і зовнішніми стейкхолдерами, адже антикризове управління має бути соціально орієнтованим і базуватися на принципах корпоративної відповідальності.

У період соціально-економічних трансформацій надзвичайно важливим є розвиток кадрового потенціалу, адже саме персонал є носієм знань, досвіду та гнучкості в умовах змін. Аграрні підприємства мають формувати культуру антикризового мислення, системно навчати працівників новим технологіям, методам ризик-менеджменту, цифровим інструментам контролю виробництва та логістики. Діджиталізація стає одним із провідних чинників підвищення ефективності антикризового управління, оскільки забезпечує оперативний доступ до аналітичних даних, дозволяє прогнозувати наслідки управлінських рішень, оптимізувати використання ресурсів і швидко адаптувати виробництво до змін зовнішнього середовища. Водночас важливо, щоб антикризові стратегії враховували соціальний вимір розвитку сільських територій. В умовах війни та післявоєнної відбудови аграрні підприємства відіграють важливу роль у створенні робочих місць, підтримці місцевих громад, розвитку кооперації та інфраструктури. Тому антикризові дії мають бути спрямовані не лише на економічну стабільність, а й на забезпечення соціальної безпеки, збереження людського потенціалу, зміцнення довіри між підприємством і населенням.

Важливим напрямом розвитку антикризових стратегій є впровадження інновацій у систему управління ризиками. Для цього необхідно використовувати інструменти фінансового прогнозування, економіко-математичні моделі, системи бізнес-аналітики, моніторинг зовнішніх факторів. Зокрема, впровадження аграрних інформаційних систем, що поєднують дані про клімат, ринок, ресурси та фінанси, дозволяє створити адаптивну систему прийняття рішень, яка забезпечує своєчасне реагування на потенційні кризи.

Екологічна складова також стає невід'ємною частиною антикризових стратегій. Сучасні вимоги сталого розвитку змушують аграрні підприємства впроваджувати принципи «зеленої економіки», скорочувати викиди парникових газів, раціонально використовувати природні ресурси, підвищувати екологічну ефективність виробництва. Це не лише знижує ризики екологічних криз, а й підвищує привабливість підприємства для інвесторів, що дедалі частіше орієнтуються на стандарти ESG (Environmental, Social, Governance).

Розвиток антикризових стратегій управління аграрним підприємством у період соціально-економічних трансформацій – це комплексний, багаторівневий процес, який поєднує економічні, соціальні, екологічні та інноваційні аспекти діяльності. Він передбачає не лише подолання наслідків криз, а й створення умов для їх запобігання, формування довгострокової стійкості, зміцнення конкурентних позицій підприємства на внутрішньому й зовнішньому ринках. Ефективне антикризове управління має базуватися на системності, адаптивності, стратегічній гнучкості та інноваційності, що забезпечує не просто виживання підприємства в умовах трансформацій, а його поступальний розвиток у майбутньому.

КОНЦЕПЦІЯ ІНДУСТРІЇ 6.0: НОВІ ВИМІРИ УПРАВЛІННЯ, ЦИФРОВІЗАЦІЯ, КОГНІТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ

О. С. Клочков, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти, спеціальність «Економіка»

Науковий керівник: **С. А. Мушнікова**, д. е. н., професор,
ННІ «Дніпровський металургійний інститут»,
Український державний університет науки і технологій, м. Дніпро, Україна

Еволюція промислового розвитку людства відбувалася через низку послідовних технологічних укладів, кожен із яких формував нову логіку організації виробництва та управління. Індустрія 1.0 започаткувала епоху механізації – перехід від ручної праці до машинної, що ґрунтувався на застосуванні парових двигунів і механічних систем. У цей період відбулася концентрація виробництва, формування фабричної системи та становлення основ індустріальної економіки.

Подальший розвиток отримав у межах Індустрії 2.0, коли електрифікація, розвиток транспорту і поява конвеєрних технологій забезпечили масове виробництво. Водночас у сфері управління утвердилися принципи наукового менеджменту, орієнтованого на стандартизацію, ефективність і контроль. Економічне зростання почало ґрунтуватися на масштабі виробництва та оптимізації витрат.

Наступний етап, Індустрія 3.0, ознаменувався впровадженням автоматизації, комп'ютерних технологій і систем керування процесами. Саме тоді почалося поєднання технічних і інформаційних підходів, що дало змогу створити гнучкі виробничі системи, інтегровані у глобальні ланцюги постачань. Управлінські процеси дедалі більше спиралися на дані, програмне забезпечення та алгоритми прийняття рішень [1].

З утвердженням Індустрії 4.0 виробництво набуло «розумних» рис завдяки впровадженню кіберфізичних систем, Інтернету речей (IoT), штучного інтелекту (AI) та великих даних (Big Data). Цифровізація створила передумови для інтеграції виробничих, логістичних і управлінських процесів у єдиному інформаційному просторі. З'явилися моделі смарт-підприємств, здатних до самоналаштування та оптимізації власної діяльності в режимі реального часу.

Водночас Індустрія 5.0 розширила технологічний вимір, зробивши його більш гуманітарним і соціально орієнтованим. Її ідеологія базується на синергії людини та машини, поєднанні технологічного прогресу з креативністю, етичністю й відповідальністю. У центр управління повертається людина як носій інтелекту, емоцій і соціальних цінностей. Це зумовило переосмислення стратегій сталого розвитку, акцент на безпечності, інклюзивності та енергоефективності [2].

У цій логічній еволюції Індустрія 6.0 уособлює перехід до когнітивно-інтелектуальної фази розвитку виробничо-економічних систем. Її сутність полягає в інтеграції людини, цифрових технологій, біо- та нейроінженерії, квантових

обчислень і самонавчальних систем у єдиний когнітивно-цифровий контур управління. Цей етап формує нові виміри управління, у яких ключовими стають не лише ефективність і продуктивність, а й здатність системи до передбачення, адаптації та самоорганізації. Управління в умовах Індустрії 6.0 набуває характеру когнітивного управління, де прийняття рішень ґрунтується на глибокому аналізі великих даних (Big Data), машинному навчанні та алгоритмах штучного інтелекту, здатних не просто обробляти інформацію, а формувати інтелектуальні моделі поведінки системи. Відтак, функція менеджера поступово трансформується від адміністративно-контрольної до аналітично-стратегічної, спрямованої на управління знаннями, інформаційними потоками та інноваційними сценаріями розвитку.

У межах цієї парадигми цифровізація виступає не лише технологічним трендом, а основою побудови цифрових екосистем, які поєднують виробничі, фінансові, логістичні та комунікаційні процеси у єдиному інформаційному середовищі. Впровадження технологій Інтернету речей (IoT), блокчейну, квантової криптографії та хмарних обчислень забезпечує прозорість і надійність управлінських процесів, створює нову якість взаємодії між підприємствами, партнерами та споживачами. У такому середовищі кожен елемент системи — від виробничого модуля до інтелектуального контракту — стає активним агентом управління, здатним до самостійного прийняття рішень у межах заданих цілей.

Особливе місце в архітектурі Індустрії 6.0 посідають когнітивні технології, які поєднують можливості штучного інтелекту з принципами людського мислення, інтуїції та креативності. Когнітивні системи дозволяють формувати моделі передбачення ризиків, оптимізації ресурсів, інтелектуальної безпеки та стратегічного планування. Вони стають підґрунтям для створення цифрових двійників підприємств (Digital Twins), які відтворюють не лише технічні, а й управлінські, фінансові та поведінкові аспекти діяльності. Таким чином, підприємство перетворюється на самонавчальну організацію, здатну адаптуватися до змін середовища, прогнозувати виклики та забезпечувати сталий інноваційно-інвестиційний розвиток.

Узагальнюючи, концепція Індустрії 6.0 формує нову парадигму економічного мислення, у якій ключову роль відіграє синергія людини, технологій та інтелекту. Її управлінська логіка ґрунтується на принципах когнітивності, резильєнтності, прозорості та адаптивності, що відкриває нові горизонти для забезпечення економічної безпеки підприємств у цифрово-інноваційному середовищі.

Список використаних джерел.

1. Kraus K., Kraus N., Shtepa O. Industry X.0 and industry 4.0 in the conditions of digital transformation and innovative strategy of the development of national economy. *Efektivna ekonomika*. 2021. № 5. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.5.91>
2. Аналіз використання технологій індустрії від 1.0 до 5.0 у комунальному секторі / Н. О. Черненко та ін. Вісник Херсонського національного технічного університету. 2023. № 4(83). С. 201–209. URL: <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2022.4.29>

ВРЕГУЛЮВАННЯ КОРПОРАТИВНИХ КОНФЛІКТІВ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

О. С. Коломоєць, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»

*Науковий керівник: О. С. Ткаченко, к. е. н.,
доцент, кафедра обліку, оподаткування
та управління фінансово-економічною безпекою,*

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

У сучасних умовах розвитку ринкової економіки корпоративні конфлікти є неминучим явищем у діяльності підприємств, акціонерних товариств та інших господарських організацій. Вони виникають у процесі взаємодії між власниками, керівниками, акціонерами, трудовими колективами, а також із зовнішніми контрагентами. Наявність ефективних механізмів врегулювання корпоративних спорів є важливою умовою стабільного функціонування компанії та збереження її репутації.

Основними нормативно-правовими актами, що регулюють питання врегулювання корпоративних конфліктів, є: Цивільний кодекс України, Закон України «Про акціонерні товариства», Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю», Закон України «Про медіацію».

Також важливу роль відіграють корпоративні договори, статuti підприємств та внутрішні положення, які визначають порядок дій у разі виникнення спорів.

Відзначено, що не останню роль в цьому відіграє розуміння сутності поняття «конфлікт», який виникає в ході: встановлення і досягнення цілей; розподілу і виконання посадових повноважень і завдань; розподілу ресурсів; реалізації комунікацій. На основі систематизації трактувань категорії «корпоративний конфлікт» вітчизняними науковцями зроблено висновок, що суть корпоративного конфлікту зводиться до розбіжностей та/або суперечок, які виникають внаслідок діяльності корпорації та пов'язані з порушенням прав та бізнес-процесів між учасниками, задіяними на різних рівнях управління та діяльності корпорації. Відмічено, що управління корпоративними конфліктами неможливо без виокремлення та структурування його складових та розподілу на: власницькі, управлінські, конфлікти в трудовому колективі корпорації

Насамперед, корпоративний конфлікт – це суперечність між учасниками корпоративних відносин щодо управління, розподілу прибутку, прав власності, впливу на прийняття рішень чи стратегічного розвитку компанії.

Всім відомий факт, що основними причинами виникнення корпоративних конфліктів є нерівномірний розподіл корпоративних прав, зловживання владними повноваженнями керівників, недостатня прозорість діяльності органів управління, порушення прав акціонерів або учасників, неузгодженість стратегічних цілей власників та недосконалість корпоративного законодавства.

Попередженню виникнення корпоративних конфліктів та їх цивілізованому

розв'язанню сприяє, насамперед, оптимальне регулювання корпоративних відносин (у тому числі правове) на рівні не тільки діючих нормативних документів, а також відповідні регуляції на рівні внутрішньокорпоративних документів.

Врегулювання корпоративних конфліктів може здійснюватися в досудовому (переговори, медіація, арбітраж та корпоративне врегулювання) або в судовому порядку.

Врегулювання корпоративних конфліктів у досудовому порядку – це сукупність заходів, спрямованих на вирішення спорів між учасниками (засновниками), органами управління або іншими зацікавленими сторонами підприємства без звернення до суду. Такий підхід дозволяє зберегти ділові відносини, зменшити витрати часу й коштів, а також уникнути репутаційних ризиків. Перевагами досудового врегулювання є перш за все те, що воно є більш швидше та дешевше, ніж судовий процес. В ньому можна досягти взаємовигідного компромісу та підвищити корпоративну культуру або довіру між учасниками чи зменшити ризик розголошення комерційної інформації. Важливими рекомендаціями для ефективного врегулювання досудового регулювання є завчасне прописування у статуті або корпоративному договорі процедури вирішення спорів, використання професійного медіатора або корпоративного юриста, необхідність вести протоколи рішень і листування, щоб мати доказову базу у разі ескалації конфлікту. Основним в цьому процесі є дотримання принципів добросовісності, пропорційності та рівності сторін. Звернення до господарського суду є крайнім заходом, коли інші методи не дали результату. Судові рішення забезпечують юридичну визначеність, однак часто супроводжуються значними часовими та фінансовими витратами, а також ризиком репутаційних втрат.

Важливу роль у мінімізації корпоративних конфліктів відіграє корпоративна культура – система цінностей, правил поведінки та комунікації всередині організації. Прозорість прийняття рішень, дотримання етичних норм, ефективна комунікація між учасниками корпоративних відносин знижують ймовірність виникнення суперечок.

На підставі аналізу етапів розгортання виробничого конфлікту виокремлено основні етапи управління корпоративним конфліктом та зроблено висновок, що важлива складова регулювання корпоративних конфліктів – врахування додаткових технологій (інформаційних, комунікативних, соціально-психологічних, організаційних). Визначено, що особливе місце в досліджуваному процесі посідає прийняття рішення з управління корпоративного конфлікту та його профілактика.

Таким чином, корпоративні конфлікти – природна складова функціонування будь-якої організації, проте їх своєчасне виявлення та ефективне врегулювання є запорукою стабільності бізнесу. Найкращі результати досягаються завдяки поєднанню правових механізмів, корпоративної культури та етичних стандартів управління. Впровадження процедур медіації та внутрішнього корпоративного арбітражу дозволяє уникати тривалих судових процесів і зберігати позитивний імідж компанії.

УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНКИ РИЗИКІВ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ

С. М. Коронецький, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»

*Науковий керівник: С. В. Юрченко, к. е. н.,
доцент, кафедра обліку, оподаткування*

*та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

Дебіторська заборгованість є одним із основних активів підприємства, що визначає його ліквідність та фінансову стійкість. Водночас, наявність дебіторської заборгованості пов'язана з певними ризиками, які можуть суттєво впливати на економічну безпеку підприємства. Тому, важливим для підприємства є своєчасне виявлення, оцінка та мінімізація таких ризиків з метою забезпечення стабільності грошових потоків і запобігання втратам оборотного капіталу.

Ризик дебіторської заборгованості - це ймовірність того, що контрагент не виконає свої фінансові зобов'язання вчасно або взагалі не сплатить борг. До основних ризиків відносяться прострочені та непогашені зобов'язання, концентрація дебіторської заборгованості у невеликій кількості клієнтів, недосконалість системи контролю та моніторингу. Відсутність ефективного управління цими ризиками може призводити до зниження оборотного капіталу, зростання витрат на стягнення заборгованості, формування резервів сумнівних боргів та погіршення фінансового стану підприємства.

Особливо важливим є впровадження системних підходів до оцінки ризику дебіторської заборгованості, які дають змогу своєчасно виявляти потенційно проблемних контрагентів та приймати обґрунтовані управлінські рішення для зниження фінансових втрат. Методи оцінки ризику дебіторської заборгованості поділяють на кількісні та якісні. Кількісні методи передбачають використання фінансово-економічних показників і статистичних коефіцієнтів, що дозволяють оцінити ймовірність неповернення коштів. До них належить аналіз оборотності дебіторської заборгованості і визначає середній термін, протягом якого підприємство отримує оплату від клієнтів. Аналіз структури дебіторської заборгованості та концентрації ризику дозволяє оцінити частку заборгованості, яка припадає на найбільших клієнтів, та визначити, наскільки фінансовий стан підприємства залежить від платоспроможності окремих контрагентів.

Якісні методи оцінки ризику включають вивчення фінансового стану клієнтів на основі їх бухгалтерської та податкової звітності, аналіз історії співпраці, оцінку ділової репутації та платіжної дисципліни. Такі методи надають можливість враховувати числові показники, соціально-економічні фактори, що впливають на здатність клієнта виконати свої зобов'язання.

Ефективне управління дебіторською заборгованістю передбачає комплексне використання організаційних, аналітичних, технологічних та правових

інструментів, що дозволяє знизити фінансові ризики та забезпечити стабільність та ліквідність підприємства. Організаційні інструменти включають розробку та впровадження внутрішніх політик підприємства по кредитуванню клієнтів, встановлення чітких правил надання відстрочки платежу, визначення кредитного ліміту для кожного контрагента, регламентування термінів оплати, а також розподіл відповідальності серед співробітників за контроль дебіторської заборгованості.

Аналітичні інструменти передбачають систематичний моніторинг фінансовий моніторинг клієнтів, оцінку їх платоспроможності, раннє виявлення проблемних боржників на основі статистичних та фінансових показників. Використання сучасних методів фінансового аналізу дозволяє прогнозувати можливі прострочення, визначати ймовірність непогашення боргів та швидко коригувати кредитну політику підприємства.

Технологічні інструменти включають впровадження автоматизованих систем обліку та контролю дебіторської заборгованості, електронного документообігу, своєчасне формування резервів сумнівних боргів, використання інструментів мінімізації кредитного ризику, таких як факторинг і страхування дебіторської заборгованості. Автоматизація обліку забезпечує точність даних, підвищує оперативність управлінських рішень і зменшує вплив людського фактору на фінансові процеси підприємства.

Використання правових інструментів передбачає вдосконалення договірної бази, встановлення штрафних санкцій за прострочені платежі, чітке регламентування умов розрахунків та правовий захист інтересів підприємства у випадку неплатежів, що сприятимуть зниженню ризику неповернення коштів та створюватимуть правові механізми стимулювання своєчасного виконання фінансових зобов'язань клієнтами.

Комплексне застосування зазначених інструментів удосконалення управління дебіторською заборгованістю дозволяє забезпечити своєчасне надходження коштів, підвищити ліквідність, знизити фінансові втрати та створити умови для стабільного розвитку підприємства. Системний контроль та впровадження технологічних інструментів дозволяють підприємству прогнозувати ризики, своєчасно реагувати на негативні фінансові тенденції та забезпечувати високий рівень фінансової безпеки.

Список використаних джерел.

1. Кононенко Л. В., Сисоліна Н. П., Юрченко О. В. Управління дебіторською заборгованістю: сучасний стан, проблеми, перспективи, інформаційне забезпечення. Економічний простір. 2021. № 166. С.104–109.
2. Ліхоносова Г., Ставцева Є. Напрями поліпшення оцінювання використання кредиторської та дебіторської заборгованості. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences. 2024. № 330(3). С. 305–310.

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО КОНТРОЛЮ ВИТРАЧАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ У РОСЛИННИЦТВІ

А. В. Латайко, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: О. В. Чернецька, к. е. н.,

доцент, кафедра обліку, оподаткування

та управління фінансово-економічною безпекою,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Матеріальні ресурси мають вирішальне значення для розвитку рослинництва, адже без них неможливе ефективне ведення сільського господарства. Вчені розмежовують матеріальні ресурси на складові: «до першої групи входять предмети праці сільськогосподарського виробництва – корми, насіння, посадковий матеріал, сільськогосподарська сировина» [1], водночас виділяють «предмети промислового виробництва, призначені для використання в сільському господарстві – запасні частини, нафтопродукти, паливо, мінеральні добрива та ін.» [1]. Якісні матеріальні ресурси сприяють підвищенню врожайності та стійкості рослин до хвороб і шкідників. Завдяки сучасній техніці та технологіям зменшується трудомісткість процесів і покращується якість продукції. Рациональне використання матеріальних ресурсів також дозволяє знизити витрати й забезпечити екологічну безпеку.

Контроль витрачання матеріальних ресурсів у рослинництві – це сукупність методів і прийомів, які дозволяють підприємству забезпечити раціональне, економне і доцільне використання матеріалів (насіння, добрив, засобів захисту рослин, пального, інше), попередити перевитрати, втрати, дефіцит, знизити собівартість продукції та підвищити її конкурентоспроможність. Методи контролю – це інструменти, за допомогою яких перевіряють виконання норм, виявляють відхилення, з'ясовують їх причини та вживають заходів. В практиці аграрних підприємств застосовують відповідні методичні підходи до контролю витрачання матеріальних ресурсів.

Поширеним є нормативний метод, в основі якого лежить встановлення норм витрачання (на одиницю площі, на одиницю продукту, на операцію тощо). Контроль полягає у порівнянні фактичного використання матеріалів із нормативним. Якщо витрати більші, визначаються відхилення, виявляються їх причини, здійснюються коригувальні дії. Кошторисний (бюджетний) метод передбачає складання кошторисів витрат на виробничі операції або на весь сезон/рік. Кошториси можуть охоплювати витрати на насіння, розхід добрив, засоби захисту рослин, паливо, матеріали. Фактичні витрати регулярно порівнюють із кошторисом, виявляють відхилення, контролюють дисципліну використання ресурсів. Нормативний і кошторисний методи контролю часто поєднуються з технічним нормуванням, зокрема, встановленням норм витрачання матеріалів на одиницю роботи чи на певну площу, встановлення витрат на операцію (наприклад, сівба, догляд, захист від шкідників), використання технологічних карт, стандартів, норм відомих або колективного досвіду.

Інвентарний метод контролю передбачає проведення інвентаризації матеріальних ресурсів (залишків на складах, в дільницях, техніці тощо) на початок і кінець звітного періоду (день, зміна, тиждень, місяць). Зіставлення фактичних залишків із обліковими дає можливість виявити втрати, крадіжки чи інші невідповідності. Якщо при відпуску матеріалів чи при роботі з ними з'являється перевитрата, нестача або порушення норм, оформляються спеціальні документи — акти, вимоги, відмітки. Ці документи служать сигналом для службового розслідування та ухвалення заходів. Аналітично-розрахункові та статистичні методи передбачають аналіз історичних даних, звітів, статистики витрат, порівнянь з планами чи нормативами. Використовуються коефіцієнти, питомі витрати, кореляційні зв'язки між витратами і чинниками (наприклад, кліматичні умови, вид культури, технологія обробітку, обробка ґрунту, методи удобрення). Це дозволяє побачити тенденції, прогнозувати майбутні витрати, виявляти чинники, які найбільше впливають на перевитрати.

Кожен метод має свої сильні та слабкі сторони. Зокрема, нормативний і кошторисний метод дозволяють чітко планувати ресурси й бюджет, роблять витрати прозорими; інвентарний метод реальний і дає можливість виявити втрати на складах чи через невідповідності; методи з аналізом статистичних даних дозволяють прогнозувати витрати, знаходити тренди, визначати зони найбільших перевитрат. Сучасні інформаційні технології дають оперативність, точність, зниження людського фактору, полегшення контролю в полі.

Підтримуємо думку фахівців, що «необхідно систематизувати методи і перелік контрольних процедур за термінами проведення і місцями відповідальності, що дозволить підвищити їх ефективність та оперативність» [2]. Щоб контроль був не формальним, а дійсно сприяв економному використанню ресурсів, важливо розробляти нормативи, технологічні карти, кошториси з урахуванням конкретних умов господарства: ґрунтів, клімату, технічного оснащення, а також забезпечити чітке призначення відповідальних осіб за витрати ресурсів — агрономів, бригадирів, матеріального службовця — з документальним закріпленням. Вважаємо доцільним використовувати аналітичні дані і статистику для аналізу причин перевищень, виявлення слабких каналів витрат, а також для коригування норм і технологій. Доречним також буде створення системи стимулювання економії — премії, матеріальна відповідальність, оцінка ефективності за помірними критеріями. В епоху цифрових технологій автоматизація обліку матеріалів, використання GPS-систем моніторингу, цифрових технологій дозволить знизити людські помилки і підвищити точність витрачання матеріальних ресурсів в сільськогосподарському виробництві.

Список використаних джерел.

1. Варченко О., Герасименко І., Варченко О., Вернюк Н. Обґрунтування методів управління закупівлями матеріальних ресурсів сільськогосподарськими підприємствами. Економічний аналіз. 2022. № 32(1). С. 147–159.
2. Коваль С. В. Організація обліку та контролю витрат рослинництва у фермерських господарствах. Ефективна економіка. 2024. № 4. URL: <https://dspace.ksaeu.kherson.ua/bitstream/handle/y>

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ЯК СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

І. М. Марухніч, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»

*Науковий керівник: Г. Є. Павлова, д. е. н.,
професор, декан факультету обліку і фінансів,*

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

У сфері сільського господарства сформувалася система ринкових відносин, яка, однак, залишається неповною через недостатній розвиток необхідних інституцій. Важливою особливістю цієї галузі є те, що прагнення учасників ринку до окупності та максимізації прибутку тісно пов'язані із забезпеченням продовольчої, а відтак - і національної безпеки держави. Досягнення прибутковості сільськогосподарськими підприємствами є лише складовою загального процесу підвищення стійкості аграрного сектору, що проявляється у зростанні обсягів виробництва, зменшенні імпортозалежності та поліпшенні фінансових результатів діяльності.

Досліджуючи ризики зовнішнього та внутрішнього середовища суб'єктів господарювання у сфері сільського господарства, їх доцільно розглядати як складову системи управління ризиками підприємства, а також як сукупність інституційних заходів, спрямованих на формування сприятливого середовища для ефективного управління ризиками на рівні господарюючих суб'єктів і зниження систематичних ризиків. Варто підкреслити, що вдосконалення системи управління ризиками в аграрній сфері має передбачати посилення ролі державного органу, який реалізує політику у цій галузі, як регулятора та методологічного центру, що забезпечує розвиток і підвищення ефективності системи.

Науково-практичний інтерес до проблеми ризику зумовлений зростаючою складністю та невизначеністю сучасного господарського середовища [1]. Динамічні зміни технологій, боротьба за споживача та висока якість продукції, а також зростання конкуренції зумовлюють необхідність всебічного аналізу та перегляду існуючих підходів до управління на виробничих підприємствах. У цих умовах ризик стає невід'ємною складовою підприємницької діяльності, що обумовлює потребу вдосконалення методів і інструментів його управління.

Враховуючи відсутність єдиного теоретичного підходу до визначення терміна «ризик» як економічної категорії та його практичної реалізації, ризик у даному контексті розглядається як ймовірність виникнення невизначеної ситуації, що визначається техніко-економічними, соціально-культурними, політичними, природними та іншими факторами. Ці фактори безпосередньо впливають на поточну та перспективну діяльність підприємства, призводячи до прийняття управлінських рішень в умовах неповноти та недостатності інформації та спричиняючи як позитивні, так і негативні наслідки.

Обґрунтовано, що актуальність управління ризиками на вітчизняних підприємствах зумовлена впливом факторів як на національному, так і на міжнародному рівні. Фактори національного рівня пов'язані з процесами галузевої структуризації економіки, що тривають, тоді як міжнародні фактори зумовлені посиленням глобалізації, активним інноваційним розвитком та розширенням присутності транснаціональних корпорацій на внутрішньому ринку.

Можна виділити зовнішні (загальні) та внутрішні (специфічні) фактори ризику. Загальні ризики характерні для всієї економіки та не залежать від діяльності окремих підприємств. Дослідження показало, що наявні класифікації ризиків не враховують такі важливі складові, як кадровий потенціал та управлінські процеси підприємства, що, на нашу думку, є недоліком, оскільки ефективність системи управління та якість персоналу мають стратегічне значення при формуванні ризикового профілю підприємства.

Ми розглядаємо класифікацію ризиків з урахуванням специфіки діяльності аграрних підприємств, яка визначається сезонністю виробництва, низькою еластичністю попиту, характером продукції та тісним взаємозв'язком ринку зерна і продуктів його переробки з іншими галузями національної економіки. Класифікація ризиків для різних типів підприємств може бути такою:

- сільськогосподарські виробники: природно-кліматичні, кон'юктурні, технологічні, агрокліматичні та інші ризики;
- хлібоприймальні підприємства та елеватори: сезонність виробництва, високий рівень зносу обладнання, можливі зміни кількісних та якісних показників зерна;
- переробні підприємства: низька конкурентоспроможність та інноваційно-інвестиційна привабливість, невідповідність технологій стандартам економічності та ресурсозбереження, погіршення якості сировини.

На нашу думку, основна мета управління ризиками на підприємствах полягає у забезпеченні балансу між повним використанням наявних можливостей для отримання вигоди та мінімізацією втрат. Впровадження системи ризик-менеджменту передбачає застосування логічних і системних методів ідентифікації, аналізу, оцінки, моніторингу, контролю та управління ризиками, притаманними всім напрямкам діяльності, функціям і процесам підприємства. Ключовим елементом цього процесу є інтеграція управління ризиками зі специфікою підприємства, основними принципами його діяльності, бізнес-процесами та активним залученням кожного працівника до управлінської роботи. При цьому, на наш погляд, однією з основних проблем управління ризиками на рівні підприємства залишається агрегування первинної інформації як зовнішнього, так і внутрішнього походження.

Список використаних джерел.

1. Сосновська О. О. Методологічний базис управління економічною безпекою підприємства. Проблеми економіки. 2020. № 1(43). С.190–196.

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

А. О. Михлик, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»

Науковий керівник: **С. В. Юрченко**, к. е. н.,
доцент, кафедра обліку, оподаткування

та управління фінансово-економічною безпекою,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Сучасні умови господарювання, що характеризуються зростанням ризиків, нестабільністю фінансових ринків і високою конкуренцією, вимагають від підприємств забезпечення належного рівня економічної безпеки. Одним із ключових елементів системи фінансової стабільності є ефективне управління кредиторською заборгованістю, адже саме її раціональне використання сприяє збереженню платоспроможності, запобігає виникненню фінансових ризиків та забезпечує безперервність операційної діяльності.

Кредиторська заборгованість – це зобов'язання підприємства перед постачальниками, підрядниками, працівниками, бюджетом та іншими кредиторами, які підлягають погашенню в установлені строки. Вона є складовою короткострокових зобов'язань і водночас одним із джерел фінансування оборотного капіталу. У сучасних умовах господарювання кредиторська заборгованість виконує подвійну роль: з одного боку, виступає інструментом мобілізації фінансових ресурсів без залучення позикового капіталу, а з іншого – створює ризики втрати ліквідності, фінансової незалежності та ділової репутації.

Обліково-аналітичне забезпечення управління кредиторською заборгованістю є інформаційною базою для прийняття рішень, спрямованих на забезпечення фінансової стійкості підприємства. Воно охоплює процеси збору, систематизації, обробки та аналізу облікової інформації щодо стану, структури, динаміки й ефективності використання зобов'язань. Висока якість обліково-аналітичного забезпечення дозволяє своєчасно виявляти негативні тенденції, прогнозувати потребу у фінансових ресурсах і запобігати загрозам економічній безпеці. Основними завданнями обліку кредиторської заборгованості є: достовірне відображення її виникнення та погашення, дотримання принципу відповідності доходів і витрат, формування достовірної інформації для складання фінансової звітності, а також забезпечення контролю за дотриманням строків розрахунків. Аналітичний облік ведеться в розрізі контрагентів, договорів, строків погашення і валют розрахунків. Це дозволяє здійснювати постійний моніторинг стану заборгованості, контролювати графіки платежів і формувати прогнозні показники грошових потоків. Однією з проблем сучасної практики є недостатня автоматизація процесів обліку та аналітики, що призводить до втрати оперативності управлінських рішень.

Для підвищення ефективності обліково-аналітичного забезпечення необхідним є впровадження інтегрованих інформаційних систем (BAS ERP, SAP,

Oracle Financials тощо), які забезпечують своєчасне оновлення даних, автоматичне формування звітності та аналітичних показників. Це дозволяє створити єдину базу даних, що поєднує бухгалтерський, управлінський та фінансовий облік.

Особливого значення в системі управління кредиторською заборгованістю набуває аналіз її стану, структури та динаміки. Основними напрямками аналізу є: оцінка загального обсягу заборгованості та її частки у структурі пасивів; визначення співвідношення короткострокових і довгострокових зобов'язань; аналіз строків виникнення і погашення боргів; дослідження питомої ваги простроченої заборгованості; оцінка впливу кредиторської заборгованості на ліквідність і платоспроможність підприємства.

Для узагальнення результатів аналізу використовують показники оборотності кредиторської заборгованості, середньої тривалості її погашення, співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей, коефіцієнти покриття короткострокових зобов'язань. Отримані результати дозволяють оцінити ефективність політики розрахунків, визначити оптимальний рівень залучення кредиторських ресурсів і запобігти надмірному зростанню боргового навантаження.

Важливою складовою управління є розробка політики управління кредиторською заборгованістю, яка включає встановлення строків розрахунків із контрагентами, систему контролю за виконанням договірних умов, регламентацію процедур погодження платежів, визначення лімітів кредитування. Раціональне управління зобов'язаннями перед постачальниками дозволяє підтримувати партнерські відносини, підвищує репутацію підприємства та сприяє зниженню фінансових ризиків. У контексті економічної безпеки підприємства кредиторська заборгованість може бути як стабілізуючим, так і дестабілізуючим чинником. Надмірне накопичення боргів призводить до зростання фінансової залежності, збільшення витрат на обслуговування зобов'язань, погіршення показників ліквідності та кредитоспроможності. З іншого боку, її раціональне використання дозволяє підприємству гнучко управляти фінансовими потоками, тимчасово залучати безкоштовні ресурси й підвищувати ефективність обороту капіталу.

Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління кредиторською заборгованістю передбачає:

- впровадження сучасних інформаційно-аналітичних технологій;
- посилення контролю за дотриманням строків розрахунків;
- удосконалення внутрішніх регламентів документообігу;
- проведення регулярного аудиту зобов'язань;
- інтеграцію облікової та аналітичної інформації для прогнозування ризиків.

Таким чином, ефективне обліково-аналітичне забезпечення управління кредиторською заборгованістю є важливою передумовою підвищення економічної безпеки підприємства. Його вдосконалення сприяє підвищенню фінансової дисципліни, забезпеченню стабільності грошових потоків, зниженню ризиків неплатоспроможності та формуванню стійкого фінансового потенціалу суб'єкта господарювання.

УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

*Л. М. Могильна, к. е. н., доцент,
кафедра менеджменту імені професора Л. І. Михайлової,
А. А. Сенько, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Менеджмент організації і адміністрування»,
Сумський національний аграрний університет, м. Суми, Україна*

В умовах динамічного розвитку ринкової економіки та посилення глобальної конкуренції забезпечення економічної безпеки підприємства стає одним із ключових завдань його стратегічного управління. Серед багатьох напрямів, що формують систему економічної безпеки, важливе місце належить управлінню витратами. Раціональна політика управління витратами є не лише фінансовою необхідністю, а й засобом підтримання стійкості підприємства до внутрішніх та зовнішніх загроз.

Контроль, планування й оптимізація витрат безпосередньо впливають на рівень прибутковості, фінансову стабільність та інвестиційну привабливість суб'єкта господарювання. Отже, управління витратами необхідно розглядати як інтегрований елемент системи економічної безпеки, що забезпечує ефективне функціонування підприємства у довгостроковій перспективі.

Основною метою управління витратами є досягнення оптимального співвідношення між витратами та результатами господарської діяльності, що дозволяє забезпечити стійкий розвиток і високий рівень економічної безпеки.

В основі сучасних підходів до управління витратами лежить концепція контролінгу витрат, що інтегрує функції обліку, планування, аналізу й моніторингу фінансово-господарських процесів. Управління витратами в системі економічної безпеки передбачає не лише мінімізацію витрат, а й збалансованість витрат і ризиків, а також стратегічну орієнтацію на конкурентні переваги.

Економічна безпека підприємства - це стан його фінансової, виробничої та управлінської стабільності, що гарантує ефективне функціонування та здатність протидіяти зовнішнім і внутрішнім загрозам. З позиції системного підходу управління витратами відіграє подвійну роль у формуванні економічної безпеки: операційну - забезпечення ефективності використання ресурсів, контроль за витратами; стратегічну - створення довгострокових умов фінансової стійкості та конкурентоспроможності. В табл. 1 проілюстровано взаємозв'язок між управлінням витратами та складовими економічної безпеки підприємства.

Управління витратами в межах системи економічної безпеки передбачає

використання комплексу традиційних і сучасних методів. Їхня ефективність залежить від галузевої специфіки підприємства, структури витрат і рівня цифровізації управлінських процесів.

До сучасних інструментів управління витратами, які забезпечують фінансову стабільність і захищеність підприємства, належать:

- система бюджетування та контролінгу;
- внутрішній аудит витрат;
- використання інформаційно-аналітичних платформ (ERP, BI, CRM);
- енергоефективні технології та ресурсозбереження;
- економіко-математичне моделювання витрат для прогнозування ризиків;
- цифровий моніторинг показників ефективності (KPI).

Таблиця 1. Взаємозв'язок управління витратами та складових економічної безпеки підприємства

Складова економічної безпеки	Характер впливу управління витратами	Очікуваний результат
Фінансова	Забезпечення оптимального рівня собівартості, запобігання перевитратам	Підвищення прибутковості, стабільність грошових потоків
Виробнича	Оптимізація витрат на ресурси, енергозбереження, технологічну модернізацію	Зростання продуктивності праці, зменшення втрат
Інвестиційна	Обґрунтоване планування капітальних вкладень, аналіз витрат і вигід	Підвищення ефективності інвестиційних рішень
Кадрова	Регулювання витрат на персонал, підвищення мотивації працівників	Зміцнення кадрового потенціалу
Інформаційна	Використання систем контролінгу, автоматизація обліку витрат	Підвищення точності та своєчасності управлінських рішень

Ефективна взаємодія цих інструментів формує комплексну систему управління витратами, яка сприяє підвищенню рівня економічної безпеки підприємства. Неефективне управління витратами може спричинити низку економічних загроз. Найпоширеніші з них подані в табл. 2.

Підвищення ефективності управління витратами можливе через:

- створення служби контролінгу, яка інтегрує облік, аналіз і управління ризиками;
- впровадження цифрових інструментів аналізу даних (Big Data, Business Intelligence);
- підвищення прозорості фінансової звітності та регулярний аудит витрат;
- розвиток системи мотивації персоналу, орієнтованої на економію ресурсів;

- побудову системи стратегічного бюджетування, що враховує потенційні ризики й загрози;
- запровадження ESG-принципів (екологічних, соціальних, управлінських) як основи сталого розвитку.

Таблиця 2. Загрози економічній безпеці у сфері управління витратами

Група загроз	Характеристика	Потенційні наслідки
Фінансові	Надмірні адміністративні або виробничі витрати	Зниження прибутковості, дефіцит оборотних коштів
Організаційні	Недостатній контроль за витратами, відсутність системи мотивації	Нецільове використання ресурсів
Інформаційні	Невірна або несвоєчасна інформація про витрати	Прийняття неефективних управлінських рішень
Технологічні	Використання застарілих виробничих процесів	Зростання собівартості продукції
Кадрові	Недостатня кваліфікація фінансових аналітиків	Помилки у плануванні та прогнозуванні витрат

Управління витратами є центральним елементом системи економічної безпеки підприємства, що поєднує фінансову, організаційну, інформаційну та інвестиційну стабільність. Його ефективність визначає не лише рівень прибутковості, а й здатність підприємства адаптуватися до мінливих умов ринку, мінімізувати ризики та забезпечувати сталий розвиток.

Комплексне управління витратами, засноване на сучасних методах контролінгу, аналітичних технологіях і стратегічному плануванні, створює потужну основу для підвищення конкурентоспроможності та захисту економічних інтересів підприємства в довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел.

1. Замлинський В., Волошина О., Степаненко С. Облікова політика та економічна безпека в системі управління підприємством. Український журнал прикладної економіки і технологій. 2024. № 1.С. 56–61.
2. Зибарева О. В., Бурачок Я. Є. Економічна безпека підприємств України в умовах сталого розвитку: сучасний стан, чинники та шляхи зміцнення. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2025. № 18. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2025-18-04-10>
3. Матвійчук І. Інноваційні підходи до аналізу витрат підприємства в умовах воєнного стану. Економічний журнал Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2025. № 2. Том 42. URL: <https://echas.vnu.edu.ua/index.php/echas/article/view/1003>. DOI: 10.29038/2786-4618-2025-02-51-58

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ МЕРЕЖ

А. А. Опришко, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»

*Науковий керівник: А. В. Міньковська, к. е. н.,
доцент, кафедра обліку, оподаткування
та управління фінансово-економічною безпекою,*

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Оцінювання ефективності стратегії розвитку глобальних торговельних мереж (ГТМ) здійснюється на основі комплексного підходу, що поєднує використання кількох методичних інструментів. Такий підхід забезпечує всебічний аналіз різних аспектів стратегії - від фінансових результатів та взаємодії з клієнтами до внутрішніх бізнес-процесів і стратегічного потенціалу розвитку компанії. При цьому важливо враховувати не лише короткострокові результати реалізації стратегії, але й її довгострокові наслідки, потенційні вигоди та ризики.

Ключові показники ефективності (KPI) виступають основним засобом кількісного вимірювання результативності стратегічних рішень. До найважливіших з них належать: зростання доходів, рівень прибутковості, збільшення частки ринку, підвищення лояльності клієнтів та оптимізація витрат. Наприклад, впровадження сучасних технологічних рішень - зокрема автоматизації логістичних процесів - може сприяти зниженню операційних витрат і підвищенню загальної ефективності діяльності. Показники, що відображають рівень клієнтської лояльності, можуть включати зростання кількості повторних покупок, збільшення середнього чека або приріст загальної бази клієнтів.

Такі показники дають змогу не лише оцінити рівень досягнення окремих бізнес-цілей, а й визначити ступінь відповідності стратегічних заходів загальній місії та довгостроковим цілям компанії. Це, у свою чергу, забезпечує можливість своєчасного коригування стратегії відповідно до змін ринкового середовища, ефективного реагування на нові можливості та зниження рівня потенційних ризиків.

Одним із ключових інструментів оцінювання економічної ефективності стратегії розвитку є аналіз витрат і вигод (Cost-Benefit Analysis, CBA). Застосування цього методу дає можливість порівняти витрати, пов'язані з реалізацією нових стратегічних ініціатив, з очікуваними вигодами або прибутками. CBA є особливо корисним для визначення доцільності інвестицій у такі напрями, як розширення мережі торговельних об'єктів, упровадження інноваційних технологій, модернізація програм лояльності чи розроблення нових товарних пропозицій

При впровадженні нових програм лояльності або автоматизації систем необхідно враховувати початкові витрати на їх розробку, впровадження та навчання персоналу. Очікувані переваги можуть проявлятися у підвищенні лояльності

клієнтів, зростанні обсягів продажів або зменшенні витрат на обслуговування. Використання аналізу витрат та вигод (СВА) дозволяє визначити, чи перевищуватимуть ці переваги понесені витрати, що є критично важливим для прийняття рішень щодо інвестицій.

Метод збалансованих показників (Balanced Scorecard, BSC) виступає комплексним інструментом оцінки ефективності стратегії розвитку глобальних торговельних мереж, охоплюючи чотири ключові перспективи: фінансову, клієнтську, внутрішніх процесів та інновацій і навчання. Цей підхід дає змогу враховувати не лише фінансові, а й нефінансові показники, що робить його ефективним інструментом для стратегічного планування

SWOT-аналіз є класичним інструментом для оцінки стратегічних рішень, який дозволяє комплексно досліджувати внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на ефективність стратегії. Метод передбачає визначення чотирьох основних компонентів:

1. Сильні сторони (Strengths): внутрішні переваги компанії, які забезпечують їй конкурентну перевагу. Це може бути розвинена мережа магазинів, висока лояльність клієнтів або наявність інноваційних продуктів.

2. Слабкі сторони (Weaknesses): внутрішні обмеження або недоліки, що можуть гальмувати розвиток, наприклад, недостатня автоматизація процесів або високі операційні витрати.

3. Можливості (Opportunities): зовнішні чинники, що можуть сприяти зростанню компанії, такі як збільшення попиту на екологічні продукти або розвиток онлайн-торгівлі.

4. Загрози (Threats): зовнішні ризики, які можуть негативно впливати на діяльність, наприклад, зростання конкуренції, зміни в законодавстві чи економічна нестабільність.

Оцінка ефективності стратегій розвитку глобальних торговельних мереж проводиться за допомогою різних методів, кожен з яких охоплює певні аспекти діяльності компанії. Використання КРІ дозволяє вимірювати конкретні показники ефективності, такі як зростання доходів або рівень лояльності клієнтів. Аналіз витрат і вигод (СВА) допомагає зіставляти витрати з очікуваними перевагами та приймати обґрунтовані рішення щодо інвестицій. Balanced Scorecard забезпечує оцінку стратегії з кількох перспектив, включаючи фінансову, операційну та клієнтську.

Таким чином, комплексне застосування цих методів дозволяє всебічно оцінювати стратегії розвитку ГТМ, оперативно коригувати їх у відповідь на зміни ринкової ситуації та забезпечувати досягнення стратегічних цілей компанії.

Список використаних джерел.

1. Шраменко О. В., Жиліна Г. Ф., Задорожна С. М. Критерії та підходи до оцінки стратегії підприємства. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2019. № 67. С. 105–115.

ЗАГРОЗИ В ОЦІНЦІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Т. С. Педенко, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»

*Науковий керівник: О. С. Ткаченко, к. е. н.,
доцент, кафедра обліку, оподаткування
та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

Поняття фінансово-економічної безпеки підприємства тісно пов'язане із загрозами, які виникають у процесі його діяльності. Наразі в літературі існує багато визначень термінів: «загроза фінансово-економічній безпеці», «загроза безпеці підприємництва», «загроза безпеці підприємства», які можна трактувати по-різному або сприймати як синоніми. Якщо провести ранжування цих термінів, то на перше місце слід поставити термін «загроза фінансово-економічній безпеці», який означає негативний вплив на будь-яку фінансово-економічну діяльність, наприклад, дуже високі темпи інфляції. «Загроза безпеці підприємництва» передбачає створення таких умов, за яких неможливе створення нових або диверсифікація існуючих підприємств, що може бути відображено у грошово-кредитній політиці держави або в Податковому кодексі. Загроза безпеці підприємства може полягати у виникненні таких умов, за яких ускладнюється поточна діяльність у певній галузі або навіть на конкретному підприємстві. Проаналізуємо визначення терміна «загроза»: будь-який конфлікт цілей із зовнішнім середовищем або внутрішньою структурою та алгоритмами функціонування; реальні або потенційно можливі дії чи умови навмисного або випадкового (ненавмисного) порушення режиму функціонування підприємства шляхом завдання матеріальної (прямої або непрямої) шкоди, що призводить до фінансових втрат, включаючи й упущену вигоду; потенційно можливі або реальні події, процеси, обставини чи дії зловмисників, здатні завдати моральної, фізичної або матеріальної шкоди; такий розвиток подій, дії (або бездіяльність), у результаті яких з'являється можливість або зростає ймовірність порушення нормального функціонування підприємства та недосягнення ним своїх цілей, зокрема завдання будь-якого виду збитків підприємству.

Насамперед варто відзначити відмінності у підходах до визначення поняття «загроза». Перша точка зору безпосередньо не пов'язує загрозу із завданням шкоди, а лише виявляє суперечності між цілями та можливостями їх досягнення, з одного боку, та станом зовнішнього середовища й архітектурою підприємства - з іншого. Якщо автор порушує питання планування, то його результатом якраз і є визначення досяжних цілей, вибір адекватних засобів для їх реалізації за умов невідповідності цим цілям внутрішньої структури, яка потребує постійної трансформації, та динамічного зовнішнього середовища. Тому планування - це процес, спрямований на усунення вказаних невідповідностей. Ринок - це постійний конфлікт, зокрема й між виробниками. Тому у підприємства завжди існують певні обмеження, які

необхідно враховувати під час планування своєї діяльності. Це не лише обмеження щодо можливостей реалізації, доступних ресурсів і ринків збуту, законодавчі обмеження, але й ті, що диктуються конкуренцією.

Невизначеність майбутнього ускладнює прогнозування всіх можливих перешкод, які можуть виникнути, тому передбачити їх заздалегідь неможливо. Через це реалізація будь-якого плану має ймовірнісний характер, тобто супроводжується певним ступенем ризику. Як з огляду на наявні обмеження в діяльності, так і з огляду на невизначеність майбутнього, завжди існує ризик зазнати збитків - як у вигляді втраченої фінансової вигоди, так і реальних втрат, що й розглядається як загроза економічній безпеці. Позитивним є визнання того факту, що архітектура підприємства та дії менеджменту самі по собі можуть становити загрозу. Таким чином, можна дійти висновку, що управлінські рішення, які приймаються та реалізуються менеджментом, також можуть створювати загрозу для підприємства.

Друга точка зору визначає загрозу через її наслідки, фіксуючи її лише після того, як підприємству вже завдано шкоди.

Третя точка зору підкреслює, що загроза не обов'язково призводить до негативних наслідків у вигляді порушення функціонування підприємства чи заподіяння шкоди.

Четверта точка зору лише додає ймовірнісний характер загрози, не змінюючи суті підходу.

Під нормальним функціонуванням підприємства ми розуміємо досягнення поставлених цілей «оптимальним» чином або максимально наближеним до нього з урахуванням наявних зовнішніх умов. При цьому поняття «оптимальності» не розшифровується.

Водночас останнє визначення має низку переваг: поняття загрози подається на етапі розвитку подій, коли вона ще є лише можливістю, а не фактом завдання шкоди; підкреслюється ймовірнісний характер загрози, що дозволяє кількісно оцінити можливість її реалізації; зазначається ймовірнісний характер шкоди.

Отже, однією з основних характеристик загрози є ймовірність її реалізації, тобто ризик, який супроводжує діяльність підприємства.

Таким чином, під загрозою пропонується розуміти можливість несприятливого впливу на стан або результати діяльності підприємства. У разі кількісного вимірювання загроза може розглядатися як ризик. Відповідно, ризик є кількісною оцінкою загрози, а загроза - це якісне визначення ризику.

Узагальнюючи викладене, можна зробити висновок, що поняття фінансово-економічної безпеки підприємства є надзвичайно складним і багатограним, оскільки воно безпосередньо пов'язане з внутрішніми та зовнішніми загрозами, які супроводжують діяльність будь-якого суб'єкта господарювання. У сучасних економічних умовах ці загрози не лише зростають кількісно, але й ускладнюються за своєю природою, охоплюючи як очевидні ризики (наприклад, інфляцію, нестабільність фінансових ринків, регуляторний тиск), так і менш прогнозовані фактори (технологічні збої, внутрішні управлінські помилки, кібератаки). Тому підприємству необхідно мати гнучкий підхід до їх ідентифікації, оцінки та нейтралізації.

СУТНІСТЬ ЗОВНІШНІХ ТА ВНУТРІШНІХ ЗАГРОЗ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА В КОНТЕКСТІ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

З. О. Погорілий, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»

*Науковий керівник: Л. В. Волчанська, к. е. н.,
доцент, кафедра обліку, оподаткування
та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

Діяльність будь-якого підприємства в умовах ринкової конкуренції пов'язана з різного роду ризиками. Ризики комерційної діяльності можуть бути дуже різноманітними та охоплювати широкий спектр викликів і перешкод, що можуть як негативно, так і позитивно впливати на функціонування підприємства. У системі управління фінансово-економічною безпекою особлива увага приділяється виявленню та мінімізації внутрішніх і зовнішніх загроз, здатних впливати на ефективність і успішність діяльності організації.

Для системного вивчення та розуміння характеру внутрішніх і зовнішніх загроз в інноваційній діяльності підприємства насамперед слід проаналізувати нормативні документи. Зокрема, ключовим документом, що містить визначення відповідного терміну, є «Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29.10.2013 № 1277 [1]. У методичних рекомендаціях термін «інноваційна безпека» визначено як стан економічного середовища в державі, який стимулює як вітчизняних, так і іноземних інвесторів вкладати кошти у розширення виробництва, сприяє розвитку високотехнологічного виробництва та інтеграції науково-дослідної та виробничої сфер з метою підвищення ефективності та поглиблення спеціалізації національної економіки на створенні продукції з високою доданою вартістю. [1]. Це визначення можна застосувати до діяльності будь-якого підприємства, що активно займається інноваціями.

Сутність внутрішніх та зовнішніх загроз для інноваційно орієнтованих підприємств охоплює низку факторів, які здатні впливати на ефективність їхньої діяльності.

До зовнішніх загроз, на які слід звертати особливу увагу та проводити аналіз, належать ринкові зміни. Вони включають коливання попиту, трансформації конкурентного середовища та розвиток технологій, що можуть негативно вплинути на реалізацію інноваційних проектів.

У сучасних умовах глобалізаційних трансформацій важливо також постійно відстежувати політичні зміни, такі як зміна уряду, нові законодавчі ініціативи чи політичні конфлікти, оскільки вони можуть мати непередбачуваний і негативний вплив на діяльність підприємства.

Не можна обійти увагою й основні економічні фактори, які можуть виступати як негативні загрози для підприємства. До них належать інфляційні процеси, коливання валютного курсу та зміни облікової ставки. Ці та інші економічні чинники зовнішнього середовища можуть створювати несприятливі умови для здійснення інноваційної діяльності.

У сучасному високотехнологічному світі до зовнішніх загроз також відносять швидкі технологічні зміни, які можуть зробити застарілими інновації, що перебувають ще на стадії розробки.

Крім того, до зовнішніх загроз інвестиційно-інноваційної діяльності належать екологічні ризики, такі як зміна клімату та природні катастрофи, а також впровадження урядами різних країн нових екологічних нормативів, що можуть впливати на вартість і можливість реалізації проектів.

Зовнішні загрози можуть значно впливати на інноваційну діяльність, створюючи ризики та нестабільність, що потребує ефективного управління в рамках забезпечення фінансово-економічної безпеки.

Внутрішні загрози інноваційної діяльності підприємство формує самостійно. До основних таких загроз належить неправильне планування інноваційної діяльності, недооцінка ризиків та неефективне управління ресурсами, що може призвести до збитків.

Інноваційні проекти реалізує висококваліфікований персонал. Проте низька мотивація або недостатні навички працівників можуть стати причиною зриву проектів, у які вже вкладено значні інвестиції.

Дослідження та мінімізація внутрішніх і зовнішніх загроз у сфері інвестиційно-інноваційної діяльності дозволяє підприємству досягти позитивного фінансового результату та забезпечити стійкий рівень фінансово-економічної безпеки.

Отже, інноваційна складова є однією з ключових підсистем економічної безпеки підприємства, яка суттєво впливає на формування його іміджу та розвиток потенціалу. З урахуванням мінливості зовнішнього та внутрішнього середовища, ризиків інноваційної діяльності та необхідності підвищення рівня конкурентоспроможності, розроблено модель управління інноваційною безпекою підприємства, яка передбачає етап її формування та подальшого підтримання.

Список використаних джерел.

1. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29.10.2013 № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>

2. Науменко Є. Ю. Структура економічної безпеки підприємства в умовах кризи. Молодий вчений. 2017. № 6. С. 466–471.

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КАДРОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

В. В. Поліщук, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»

*Науковий керівник: А. В. Мінковська, к. е. н.,
доцент, кафедра обліку, оподаткування
та управління фінансово-економічною безпекою,*

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Сучасне підприємство діє в умовах стрімких технологічних змін, глобалізації та інформатизації. Цифрова трансформація радикально змінює способи збирання, обробки та збереження даних, підвищує роль інформаційних систем, штучного інтелекту, аналітичних платформ у прийнятті управлінських рішень. Водночас змінюється і характер загроз: витоки персональних даних, внутрішня недбалість, кібератаки, маніпуляції інформацією стають суттєвими ризиками для кадрової безпеки підприємства.

Кадрова безпека – це сукупність організаційних, правових, технічних і аналітичних заходів, які забезпечують захист персоналу та кадрової інформації від внутрішніх і зовнішніх загроз, підтримку стабільності функціонування людських ресурсів підприємства та збереження довіри серед працівників і партнерів.

Методом реалізації кадрової безпеки в умовах цифровізації є інформаційно-аналітичне забезпечення – система збору, обробки, аналізу та інтерпретації інформації, що дозволяє виявляти ризики, приймати превентивні рішення, контролювати витрати та оптимізувати кадрові процеси.

Зі збільшенням обсягу інформації, яка циркулює підприємством, та використанням великих масивів даних, виникає потреба у високій якості та достовірності кадрової інформації. Цифрові інструменти створюють як можливості (автоматизація, аналітика, прогнозування), так і загрози (кібербезпека, конфіденційність персональних даних, ризики внутрішніх зловживань). Забезпечення кадрової безпеки стає ключовим чинником збереження інтелектуального потенціалу, корпоративної культури, репутації підприємства. Для багатьох підприємств в Україні ще не вироблені стандарти та практики, що ефективно поєднують юридичний, технічний і аналітичний компоненти кадрової безпеки в умовах цифрової трансформації.

З огляду на зазначені тенденції та виклики, постає потреба у науковому осмисленні процесів формування системи кадрової безпеки на новому технологічному етапі розвитку підприємств. Саме тому метою даного дослідження є визначення сутності, складових та напрямів удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення кадрової безпеки в умовах цифрової трансформації.

Для досягнення поставленої мети необхідно проаналізувати сучасний стан інформаційно-аналітичних процесів у сфері кадрового менеджменту, виявити

ключові проблеми традиційних підходів і визначити чинники, що впливають на рівень кадрової безпеки підприємства.

Розглянемо детальніше основні складові та виклики інформаційно-аналітичного забезпечення кадрової безпеки. До складових інформаційно-аналітичного забезпечення кадрової безпеки відносять:

- юридична складова – відповідність чинному законодавству про персональні дані, захист інформації (конфіденційність, права працівників), політики збереження та знищення даних.

- організаційна складова – структура кадрової служби, визначення відповідальних осіб, внутрішні правила і процедури, регламент обробки інформації, контроль доступу.

- технічна складова – використання сучасних інформаційних систем, ERP / HRM рішення з модулем безпеки, шифрування даних, резервного зберігання, доступу за ролями.

- аналітична складова – системи збору показників (KPI), моніторинг тенденцій, прогнозування плинності кадрів, аналіз загроз – внутрішніх і зовнішніх – від персоналу або технологій.

Викликами та ризиками в умовах цифрової трансформації є: неповнота або застарілість нормативно-правової бази та внутрішніх регламентів; можливі правові прогалини стосовно захисту персональних даних; відсутність єдиної централізованої інформаційної платформи або її інтеграції з іншими системами, що призводить до дублювання, розрізненості даних і низької достовірності; кадрові проблеми: недостатня кваліфікація працівників щодо ІТ-безпеки, опору змінам, низький рівень обізнаності щодо загроз; технічні ризики: кіберзагрози, віруси, несанкціонований доступ, витоки інформації, відсутність резервування, слабкі засоби захисту; етичні й соціальні ризики: порушення конфіденційності, довіри працівників, непрозорість обробки персональних даних, можливість зловживань.

Виявлені проблеми традиційного обліку, контролю та захисту кадрової інформації свідчать про обмеженість можливостей існуючих систем в умовах цифровізації. Тому доцільно зосередити увагу на інноваційних інструментах управління кадровою безпекою, які поєднують автоматизацію, аналітику та сучасні технології кіберзахисту.

Інноваційними інструментами та кращими практиками в контексті управління кадровою безпекою є: впровадження HRM-систем з модулями аналітики, безпеки, контролю доступу за ролями, аудиту дій; використання платформ для майнінгу даних (data mining) та машинного навчання для прогнозування ризиків (наприклад, рівень задоволеності працівників, передбачення плинності кадрів); автоматизовані системи навчання та рекомендацій з кібербезпеки для працівників, інтерактивні тренажери, симуляції; використання хмарних сервісів із захищеними середовищами, що гарантують шифрування та резервування, але з дотриманням норм законодавства щодо персональних даних; впровадження систем внутрішнього аудиту та моніторингу дій з кадровою інформацією, логування, контроль зміни

доступів, інцидент-менеджмент.

Впровадження сучасних цифрових рішень у сфері кадрової безпеки відкриває широкі можливості для підвищення ефективності управління персоналом. Однак разом із перевагами цифрові технології несуть і низку нових загроз, які необхідно враховувати при формуванні системи захисту інформації. Тому важливо проаналізувати як переваги, так і потенційні ризики застосування інноваційних інструментів. Проблемами впровадження інноваційних інструментів є: фінансові витрати на закупівлю, впровадження та підтримку інформаційних систем; опір із боку працівників – зміни в процедурах, побоювання контролю; необхідність навчання персоналу, підняття ІТ-компетентностей; забезпечення відповідності законодавству, зокрема нормам захисту персональних даних, кіберзаконодавства; питання сумісності нових технологій із існуючими системами, інтеграції даних.

Порівняльний аналіз засвідчив, що успішність використання інноваційних рішень безпосередньо залежить від рівня підготовленості підприємства до цифрової трансформації. З огляду на це, постає необхідність розроблення практичних рекомендацій, спрямованих на ефективне впровадження інформаційно-аналітичних інструментів у систему кадрової безпеки підприємства. Рекомендуємо до впровадження на підприємстві:

- розробити або оновити нормативно-правову документацію: внутрішні політики підприємства, правила роботи з персональними даними, захист конфіденційності, санкції за порушення;
- оцінити та обрати ІТ-рішення з функціоналом безпеки і аналітики, які відповідають масштабам підприємства й вимогам законодавства;
- створити міжфункціональну команду відповідальних за кадрову безпеку: HR, IT, юристи, служба внутрішнього контролю;
- інвестувати в навчання персоналу: курси з кібербезпеки, політики конфіденційності, правил обробки даних, використання аналітичних інструментів;
- запровадити систему моніторингу та аудиту кадрової інформації: регулярні перевірки, логування доступів, незалежний контроль;
- план впровадження з етапами: пілотні проєкти, тестування, оцінка ефективності, поступове масштабування;
- забезпечити технологічну інфраструктуру: захищені сервери чи хмари, резервні копії, захист від кіберзагроз, застосування шифрування, засобів контролю доступу.

Запропоновані заходи створюють основу для формування комплексної системи кадрової безпеки, здатної реагувати на сучасні виклики цифрової економіки. Отже, підсумуємо: інформаційно-аналітичне забезпечення кадрової безпеки є критично важливим для сучасного підприємства, особливо в умовах цифрової трансформації та зростаючих кіберризиків; найбільш перспективними є рішення, що поєднують технічну і аналітичну складові, а також сильну організаційну й юридичну базу; без належної уваги до навчання персоналу, формування культури безпеки та прозорості обробки даних навіть найсучасніші інструменти можуть бути неефективними.

ОСНОВНІ МОДЕЛІ, ФОРМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ПАРТНЕРСЬКОГО МАРКЕТИНГУ У ЦИФРОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

Є. В. Попсуй, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»

*Науковий керівник: Л. М. Васільєва, д. н. з держ. упр.,
професор, кафедра обліку, оподаткування*

*та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

У сучасних умовах цифрової трансформації бізнесу партнерський маркетинг набуває нового змісту, стаючи не лише інструментом залучення клієнтів, а й формою стратегічної взаємодії між суб'єктами цифрової економіки. Його ефективність визначається здатністю підприємств формувати мережеві відносини, використовувати аналітичні технології, автоматизовані платформи та алгоритми штучного інтелекту для управління комунікаціями з партнерами та клієнтами.

Партнерський маркетинг (affiliate marketing) визначається як система взаємодії між бізнесом і партнерами (афіліатами), які просувають товари або послуги за винагороду, що залежить від досягнутих результатів – переходів, лідів чи продажів. У цифровій економіці він еволюціонував із простої реферальної моделі до комплексної екосистеми, де взаємодіють виробники, онлайн-платформи, інфлюенсери, агрегатори контенту та аналітичні системи.

У цифровій економіці партнерський маркетинг характеризується високим рівнем автоматизації, використанням big data та аналітичних платформ, що дозволяє точно визначати ефективність кожного каналу просування. Згідно з дослідженням понад 81 % брендів у світі використовують affiliate-партнерства як складову своїх цифрових стратегій. Моделі партнерського маркетингу у цифровій економіці різняться за критеріями оцінювання ефективності та винагороди:

1. CPA (Cost per Action) – оплата за конкретну дію користувача (реєстрацію, заповнення форми, підписку). Ця модель є однією з найпопулярніших у сфері e-commerce, оскільки забезпечує контрольованість витрат і прозорість результатів.

2. CPL (Cost per Lead) – винагорода за залучення потенційного клієнта (ліда). Використовується у сфері фінансових послуг, освіти, страхування, де продаж відбувається після попередньої кваліфікації клієнта.

3. CPS (Cost per Sale) – оплата за реальний продаж товару або послуги. Ця модель є основною для інтернет-магазинів і маркетплейсів, що прагнуть мінімізувати ризики.

4. Revenue Sharing (RevShare) – розподіл прибутку між компанією та партнером. Найчастіше застосовується у сфері SaaS, ігор, онлайн-сервісів, коли афіліат отримує відсоток від платежів користувача протягом певного часу.

5. Hybrid-моделі – поєднання кількох схем (наприклад, фіксована ставка + відсоток від продажу), що дозволяє гнучко адаптувати маркетингову політику до різних партнерів.

Ефективність моделі залежить від рівня довіри, цифрової компетентності учасників і здатності застосовувати системи аналітики для відстеження конверсій.

У цифровій економіці сформувалися різні форми партнерських взаємодій, які виходять за межі класичного просування:

- Мережеві партнерські програми (Affiliate Networks) – спеціалізовані платформи, що об'єднують рекламодавців і партнерів (наприклад, Admitad, CJ Affiliate, Rakuten Advertising).

- Інфлюенсер-маркетинг – партнерство з лідерами думок, які мають власну аудиторію в соціальних мережах. Ця форма базується на персоналізованій довірі й автентичності комунікацій.

- Крос-маркетингові альянси – співпраця компаній різних галузей задля спільного просування продуктів (наприклад, банк + мобільний оператор + сервіс кешбеків).

- Партнерства на базі платформ (Platform Partnerships) – інтеграція продуктів через API, екосистеми чи маркетплейси (наприклад, Google Workspace Marketplace, Shopify App Store).

- Програми лояльності та кешбек-сервіси – форма партнерського маркетингу, де користувачі отримують бонуси або частину коштів за покупки, здійснені через партнерські посилання.

Цифрові інструменти дозволяють не лише відстежувати ефективність партнерів, а й прогнозувати потенційну віддачу від співпраці через аналітичні панелі, CRM-системи та моделі машинного навчання (табл. 1):

Таблиця 1. Цифрові технології в партнерському маркетингу

Група інструментів	Приклади та функціональність
Аналітичні платформи	Google Analytics, Hotjar, SEMrush — відстеження трафіку, конверсій, ROI.
Affiliate-платформи	Admitad, PartnerStack, Impact — автоматизація звітності, управління виплатами, трекінг кліків.
CRM-системи	HubSpot, Zoho CRM — управління базою партнерів, автоматизація комунікацій.
Маркетингові API та SDK	Використовуються для інтеграції мобільних додатків, вебсервісів і систем аналітики.
Штучний інтелект і big data	Аналіз поведінки користувачів, персоналізація пропозицій, прогнозування ефективності кампаній.

Завдяки цифровим інструментам партнерський маркетинг перетворюється на динамічну систему управління даними, де рішення приймаються на основі глибокої аналітики й автоматичного коригування стратегій. Партнерський маркетинг у цифровій економіці є багатовимірним інструментом, який поєднує технологічні, комунікаційні та стратегічні аспекти взаємодії бізнесу. Його розвиток ґрунтується на моделі співпраці, де дані, алгоритми та довіра стають ключовими ресурсами. Подальша еволюція цього напрямку буде визначатися розвитком штучного інтелекту, web3-технологій та блокчейн-рішень, які забезпечують прозорість і достовірність партнерських відносин.

МІСЦЕ КОМПЛАЄНС-РИЗИКІВ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

О. В. Родіна, доктор філософії, доцент, кафедра менеджменту і права,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

У системі економічної безпеки підприємства комплаєнс-ризики виконують подвійну роль, коли з одного боку, вони виступають джерелом потенційних загроз фінансовій, репутаційній та управлінській стійкості суб'єкта господарювання, а з іншого – є індикатором рівня зрілості корпоративного управління та ефективності внутрішнього контролю. Комплаєнс-ризики у більшості випадків є загрозою для стабільного функціонування бізнес-структур в умовах зростання регуляторних вимог і посилення контролю з боку державних та міжнародних інституцій.

У загальному розумінні комплаєнс-ризики (від англ. *compliance* – відповідність) відображають можливість виникнення негативних наслідків для підприємства через недотримання норм законодавства, внутрішньої політики, етичних стандартів чи договірних зобов'язань [1].

Наслідки реалізації комплаєнс-ризиків проявляються у формі фінансових санкцій, судових позовів, адміністративної відповідальності, втрати ділової репутації та обмеження можливостей співпраці з міжнародними партнерами. Особливо небезпечним є накопичувальний ефект комплаєнс-ризиків, коли системні порушення створюють передумови для довготривалих втрат довіри до підприємства з боку інвесторів, клієнтів і державних органів [2].

Управління комплаєнс-ризиками передбачає створення ефективної комплаєнс-системи, яка охоплює проведення регулярного моніторингу дотримання законодавчих вимог, навчання персоналу та запровадження механізмів внутрішнього аудиту. Важливим є також формування корпоративної культури доброчесності, що забезпечує узгодженість між стратегічними цілями підприємства та етичними принципами його діяльності.

Отже, у практичній діяльності основними проявами комплаєнс-ризиків можуть бути загрози, які представлено на рис. 1.

Можливими сферами виникнення комплаєнс-ризиків при здійсненні своєї діяльності для підприємства залишається комплаєнс у податковій сфері, комплаєнс при реалізації трудової політики, банківський комплаєнс, антикорупційний комплаєнс [3]. Підприємства у практичній діяльності, які стикаються або вже мали справу із комплаєнс-ризиками розробляють і впроваджують комплаєнс-програми, які дозволяють ідентифікувати або попередити можливі ризики.

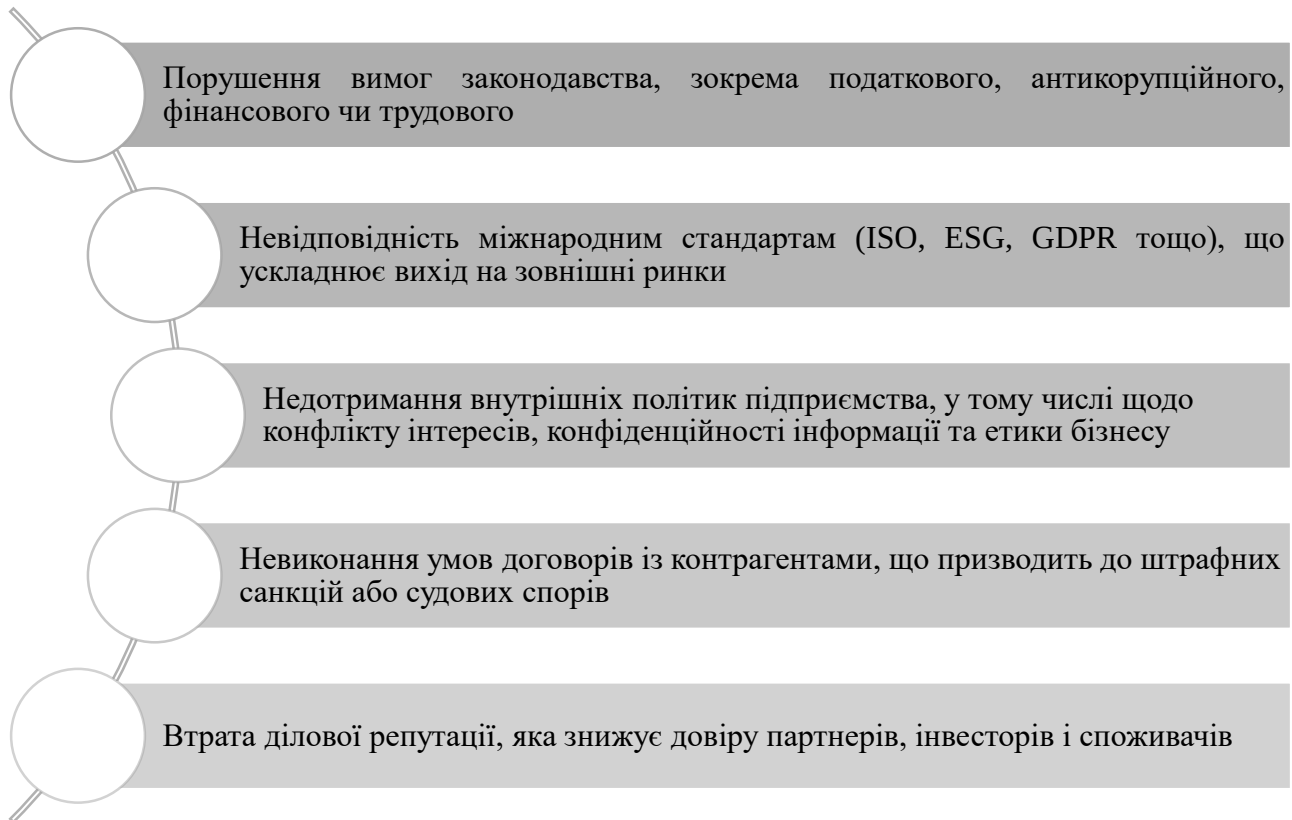

Рис. 1. Основні прояви комплаєнс-ризиків у практичній діяльності бізнес-структур
Джерело: складено за даними [1–3]

Таким чином, комплаєнс-ризики охоплюють широкий спектр потенційних загроз, що впливають на фінансову стабільність, управлінську ефективність та стратегічну стійкість підприємства. У тій чи іншій мірі, це у свою чергу фокусується на результативності діяльності підприємства, саме тому своєчасне виявлення та мінімізація комплаєнс-ризиків певним чином, стає необхідною умовою формування надійної системи економічної безпеки підприємства.

Список використаних джерел.

1. Кобелева Т. О. Сутність та визначення комплаєнс-ризиків. Вісник НТУ «ХПІ». 2020. № 1. С. 116–121.
2. Гура В. В. Система комплаєнс як спосіб подолання корупції. Економіка та суспільство. 2023. № 52. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-77>
3. Що таке комплаєнс-ризики та комплаєнс контроль. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/239377_shcho-take-komplans-rizik-ta-komplans-kontrol

МЕТОДИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

О. В. Сагайдак, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»

*Науковий керівник: Г. Є. Павлова, д. е. н.,
професор, декан факультету обліку і фінансів,*

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

У сучасних нестабільних умовах економічного розвитку та з огляду на нові виклики, з якими стикаються суб'єкти підприємницької діяльності, ефективність їх функціонування значною мірою визначається якістю, надійністю та результативністю системи фінансової безпеки підприємства. Необхідність дослідження та наукового обґрунтування цього питання існувала завжди, однак її актуальність особливо зросла в умовах прагнення України до переходу на ринкові засади господарювання та дотримання принципів безпечної діяльності підприємств.

Практика господарської діяльності та результати наукових досліджень свідчать, що більшість українських підприємств потребують науково обґрунтованої та ефективної методики оцінювання й управління фінансовою безпекою. Така потреба зумовлена необхідністю постійної адаптації організаційно-економічного та управлінського механізмів до сучасних умов господарювання, розроблення планів дій на випадок надзвичайних ситуацій, зокрема під час карантинних обмежень, спричинених пандемією коронавірусу, а потім і повномасштабним вторгненням країни-агресора в Україну.

Отже, фінансова безпека підприємств має стратегічне значення для збереження стабільних ринкових позицій та потребує науково обґрунтованих практичних заходів щодо ефективного управління. Це передбачає застосування сучасних управлінських методів, таких як контролінг, диверсифікація ризиків, використання фінансових інструментів, підвищення стійкості підприємства через удосконалення організації виробництва, забезпечення доступу до інноваційних технологій і реалізацію довгострокових інвестицій з урахуванням структурних трансформацій в економіці.

На сучасному етапі розвитку українських підприємств одним із пріоритетних завдань керівництва є формування ефективної системи фінансової безпеки. Значно простіше запобігати виникненню потенційних проблем, ніж долати наслідки у вигляді банкрутства. Тому підприємствам необхідно створювати дієву систему фінансової безпеки, яка забезпечує своєчасне проведення економічної діагностики, сприяє вибору оптимальних фінансових інструментів, методів і важелів управління, а також передбачає постійний контроль за фінансово-господарською діяльністю та оцінювання її результатів. Застосування контролінгу в управлінні фінансовою безпекою дає змогу оперативно оцінювати стан підприємства та приймати

обґрунтовані управлінські рішення, спрямовані на ефективне використання фінансових ресурсів і підтримання антикризової стійкості [1].

Необхідність застосування на сучасних підприємствах контролінгу пояснюється такими основними чинниками:

- зростання нестабільності зовнішнього середовища висуває додаткові вимоги до системи управління підприємством;
- відбувається зміщення акценту з аналізу минулих результатів на прогнозування та оцінювання майбутніх тенденцій;
- підвищується потреба у швидкій реакції на зміни зовнішнього середовища та забезпеченні гнучкості підприємства;
- виникає необхідність постійного моніторингу змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі діяльності підприємства;
- актуалізується потреба у створенні продуманої системи дій, спрямованої на підтримання життєздатності підприємства та запобігання кризовим ситуаціям;
- ускладнення систем управління зумовлює потребу у впровадженні механізмів координації всередині управлінської структури;
- надлишок інформації при нестачі релевантних даних вимагає формування спеціальної системи інформаційного забезпечення управління;
- посилюється прагнення до синтезу та узгодження різних напрямів діяльності підприємства [2].

Основними функціями контролінгу на підприємствах у контексті забезпечення їх фінансової безпеки є:

- аналіз та управління витратами і фінансовими результатами діяльності;
- отримання, опрацювання й аналітичне узагальнення інформації з подальшим перетворенням її у практичні рекомендації для прийняття ефективних управлінських рішень керівництвом.

В основі управління фінансовою безпекою підприємства за допомогою контролінгу лежить інструментарій, що базується на системі контрактних зобов'язань. Вони забезпечують ефективний механізм ухвалення управлінських рішень як щодо діяльності самого підприємства, так і у взаємодії з контрагентами та фінансовими установами.

Список використаних джерел.

1. Пилипенко О. О. Запровадження системи фінансового контролінгу на підприємстві. Теоретичні аспекти та практичні проблеми управління, економіки та природокористування в Україні: матеріали науково-практичної конференції (13 грудня 2017). Київ: ТНУ, 2017. С. 299–302.

2. Демченко І. В. Забезпечення фінансової безпеки в контексті передумови інноваційного розвитку промислового підприємства. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). 2016. № 3. С. 232–239.

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІЙНИ

*Д. А. Садовий, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Менеджмент»*

*Науковий керівник: О. В. Родіна, доктор філософії,
доцент, кафедра менеджменту і права,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

Як відомо, війна в Україні стала масштабним викликом для всіх сфер економіки, зокрема й для промисловості, яка зазнала значних руйнувань, втратила ланцюги постачання, ринки збуту, кадри та доступ до ресурсів. Промислові підприємства змушені функціонувати в умовах високої невизначеності, дефіциту ресурсів та зростаючого рівня ризику. У таких умовах стратегічне управління розвитком набуває критично важливого значення як інструмент забезпечення виживання, адаптації та трансформації підприємств [1].

Треба підкреслити, що ключовим завданням стратегічного управління є формування таких напрямів розвитку, які дозволяють підприємствам не тільки залишатися на ринку, а й відновлювати виробничі потужності, шукати нові ніші та адаптуватися до нової економічної реальності. Військові дії суттєво змінюють пріоритети підприємств - на перше місце виходять мобільність, безпека, гнучкість логістики, діджиталізація та партнерство з державою [2].

Першим важливим стратегічним напрямом розвитку є релокація виробництва до більш безпечних регіонів. Держава вже реалізує програми підтримки переміщення підприємств, надаючи логістичну та консультативну допомогу [4]. Важливо відзначити, що процес релокації пов'язаний не лише з переміщенням потужностей підприємства, але й з адаптуванням їх під нові умови, серед яких може бути зменшення масштабів виробництва.

Другим напрямом є диверсифікація продукції та ринків збуту. Підприємства, які раніше працювали на внутрішній ринок або ринки країн СНД, сьогодні мають шукати нові експортні можливості. Перспективними є країни ЄС, Північної Америки та Азії. Це потребує сертифікації продукції, адаптації до нових стандартів і пошуку нових партнерів [3].

Третій стратегічний напрям - цифрова трансформація. В умовах війни ІТ-рішення дозволяють забезпечити безперервність управлінських процесів, віддалений контроль, моніторинг ризиків та швидке реагування на зміни [6]. Автоматизація документообігу, CRM-системи, ERP-рішення, платформи для управління проектами - усе це має стати частиною стратегічного набору інструментів для підприємств в умовах кризи.

Четвертим напрямом є налагодження співпраці з державою в межах післявоєнної відбудови. Промислові підприємства можуть брати участь у реалізації інфраструктурних, оборонних та соціально-економічних проектів, що фінансуються державою або міжнародними донорами [5; 7]. Участь у таких проектах дозволяє не лише отримати нові замовлення, а й забезпечити завантаження виробничих потужностей.

Важливим аспектом функціонування підприємства є управління ризиками та безпекою, зокрема розробка сценарного планування, створення кризових штабів, резервів сировини та енергоресурсів, альтернативних маршрутів логістики [2]. Усе це має бути інтегровано в стратегію підприємства як обов'язкові елементи антикризового менеджменту.

Науковці та практики відзначають, що підприємства, які вже інтегрували стратегічне управління у свою бізнес-модель до війни, демонструють вищий рівень адаптації до нових умов, швидше відновлюються та розвивають нові напрями діяльності [2; 6].

Таким чином, стратегічні напрями розвитку промислових підприємств в умовах війни повинні ґрунтуватися на принципах адаптивності, інноваційності та партнерстві. Сьогодні стратегією будь-якого суб'єкта господарювання залишається ефективне впровадження дозволить підприємствам не лише зберегти свою діяльність, а й стати рушійною силою післявоєнного економічного відновлення України.

Список використаних джерел.

1. Гончаренко О. М. Стратегічне управління підприємством: Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 280 с.
2. Дутчак Г. В. Управління розвитком підприємств в умовах нестабільного середовища: монографія. Івано-Франківськ: Фоліант, 2022. 312 с.
3. Кравченко С. В. Стратегічні підходи до розвитку промислових підприємств в умовах кризових явищ. Економіка та держава. 2023. № 4. С. 45–50. URL: <https://www.economy.in.ua>
4. Ministry for Communities, Territories and Infrastructure Development of Ukraine. Ukraine Recovery Plan. 2023. URL: <https://recovery.gov.ua>
5. Про підтримку промисловості в умовах воєнного стану: аналітична записка. Центр економічної стратегії. Київ, 2024. URL: <https://ces.org.ua>
6. BCG. Resilience in Crisis: How Industrial Companies Can Navigate War Disruption. - Boston Consulting Group, 2023. URL: <https://www.bcg.com>
7. World Bank. Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment – February 2023. URL: <https://www.worldbank.org>

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЗРОСТАННЯ РИЗИКІВ ШАХРАЙСТВА

*Д. В. Свічкарь, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»*

*Науковий керівник: О. М. Губарик, к. е. н., доцент,
завідувач кафедри обліку, оподаткування та
управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

Сучасні підприємства функціонують у складному економічному середовищі, де підвищені ризики фінансового шахрайства стають однією з головних загроз для стабільності та розвитку бізнесу. Фінансові порушення проявляються у різних формах: від фальсифікації фінансової звітності до корупційних схем та маніпуляцій із активами. Такі дії не лише призводять до прямих фінансових втрат, але й підривають довіру до підприємства та його репутацію [1].

Дослідження показують, що одним із ключових факторів, який сприяє виникненню фінансових шахрайств, є недостатньо розвинена система внутрішнього контролю. Отенко І. П. та Москаленко Н. О. підкреслюють, що системний підхід до внутрішнього контролю є необхідною умовою для своєчасного виявлення порушень і запобігання фінансовим ризикам [1]. Юшко С. В. наголошує, що інтеграція інструментів ризик-менеджменту з системою внутрішнього аудиту дозволяє ідентифікувати потенційні загрози та оперативно реагувати на них [2].

Важливим елементом підвищення фінансово-економічної безпеки є застосування сучасних інформаційних технологій, зокрема автоматизованих систем моніторингу фінансових операцій. Вони дозволяють своєчасно виявляти аномалії, що можуть свідчити про шахрайські дії, а також формувати аналітичні звіти для керівництва підприємства. Одночасно, компетентність персоналу залишається критично важливою, оскільки навіть найсучасніші системи не замінюють обізнаності працівників щодо потенційних ризиків.

Для наочності наведено приклад класифікації основних видів фінансового шахрайства та відповідних методів протидії у таблиці 1.

Як видно з табл. 1, поєднання організаційних та технічних заходів забезпечує комплексний підхід до протидії шахрайству та мінімізації ризиків [1, 2].

Живко З. Б. зазначає, що нормативна база та внутрішні регламенти створюють організаційні рамки для реалізації заходів із підвищення фінансово-економічної безпеки [3]. Удосконалення механізмів управління фінансово-економічною безпекою підприємства потребує поєднання сучасних інформаційних технологій,

системного внутрішнього контролю, навчання персоналу та активної участі керівництва. Такий комплексний підхід дозволяє не лише запобігати шахрайським діям, а й забезпечує довгострокову стабільність та розвиток підприємства в умовах зростання економічних ризиків.

Таблиця 1. Типи фінансового шахрайства та методи протидії

Вид шахрайства	Основні прояви	Методи протидії
Фальсифікація фінансової звітності	Неправдиві дані у балансі та звітах про прибутки	Внутрішній аудит, автоматизований моніторинг
Маніпуляції з активами	Привласнення коштів, несанкціоновані операції	Контроль за рухом активів, двоетапне погодження
Корупційні схеми	Підкуп працівників, договори з зацікавленими сторонами	Ротація персоналу, політика конфлікту інтересів
Незаконне використання ресурсів	Використання обладнання або ресурсів для приватних цілей	Відеоконтроль, внутрішні регламенти

Аналіз показує, що кожен тип фінансового шахрайства вимагає специфічних методів протидії, але найбільш ефективними є заходи, які поєднують технологічний контроль і організаційні механізми. Використання системного підходу дозволяє комплексно забезпечити фінансово-економічну безпеку підприємства та знизити ризики втрат. Отже, аналіз сучасних механізмів управління фінансово-економічною безпекою підприємства показує, що ефективного запобігання шахрайству можливе лише за умови комплексного підходу, який поєднує внутрішній контроль, автоматизований моніторинг фінансових операцій, навчання персоналу та активну участь керівництва. Впровадження таких заходів дозволяє знизити фінансові ризики, забезпечити стабільний розвиток підприємства та підтримувати довіру партнерів і інвесторів.

Список використаних джерел.

1. Отенко І. П., Москаленко Н. О. Забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства: монографія. Харків: ХНЕУ імені С. Кузнеця, 2016. 120 с.
2. Юшко С. В. Протидія фінансовим шахрайствам: монографія. Харків: ХНЕУ імені С. Кузнеця, 2021. 98 с.
3. Живко З. Б., Черевко О. В., Зачосова Н. В., Живко М. О., Баворовська О. Б., Занора В. О. Організація та управління системою економічної безпеки підприємства: навчально-методичний посібник. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А., 2019. 120 с.

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ: ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ

І. О. Сивашенко, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»

*Науковий керівник: О. Г. Чепець, к. е. н.,
доцент, кафедра обліку, оподаткування*

та управління фінансово-економічною безпекою,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Сучасна економіка характеризується високим рівнем невизначеності, постійними коливаннями ринкової кон'юнктури, зростанням кількості зовнішніх і внутрішніх загроз, що обумовлює необхідність формування ефективної системи фінансово-економічної безпеки підприємств. Ключовим елементом цієї системи є управління ризиками, яке дозволяє забезпечити стабільність фінансового стану, захист активів і збереження конкурентоспроможності підприємства у динамічному середовищі. На думку О. Барановського [1], фінансово-економічна безпека підприємства – це такий стан функціонування, за якого воно здатне протистояти негативним впливам зовнішнього і внутрішнього середовища, зберігаючи стабільність, рентабельність і потенціал розвитку. При цьому управління ризиками розглядається як комплексна діяльність, спрямована на виявлення, оцінювання, мінімізацію та контроль ризиків, що загрожують досягненню стратегічних цілей підприємства.

Відповідно до підходу І. Бланка [2], управління ризиками у системі економічної безпеки — це безперервний процес, який охоплює всі етапи господарської діяльності підприємства та передбачає інтеграцію механізмів прогнозування, моніторингу й реагування на потенційні загрози. У системі фінансово-економічної безпеки управління ризиками має стратегічний характер і забезпечує збалансування між рівнем ризику та досягненням очікуваних результатів. Основними принципами управління ризиками у контексті фінансово-економічної безпеки є:

- системність - охоплення всіх сфер діяльності підприємства та взаємозв'язків між ними;
- комплексність - врахування економічних, фінансових, організаційних, інформаційних і соціальних аспектів ризиків;
- попереджувальний характер - акцент на прогнозуванні й запобіганні ризикам, а не лише на їх усуненні;
- гнучкість - здатність адаптувати управлінські рішення до змін ринкових і макроекономічних умов;
- відповідальність - визначення повноважень і зобов'язань у межах організаційної структури безпеки.

Як підкреслює В. Шкарлет [3], ефективність управління ризиками залежить від рівня розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення, корпоративної культури безпеки та наявності інтегрованої системи ризик-менеджменту, що охоплює всі

підрозділи підприємства. Зокрема, створення підрозділу з управління ризиками дозволяє централізовано координувати дії, підвищуючи ефективність фінансового контролю та управлінських рішень.

Значення управління ризиками у системі фінансово-економічної безпеки проявляється у кількох площинах:

- Захисна функція - мінімізація фінансових втрат та уникнення банкрутства шляхом своєчасного реагування на потенційні загрози.

- Превентивна функція - прогнозування негативних тенденцій і своєчасне впровадження механізмів стабілізації.

- Стратегічна функція - забезпечення довгострокової стабільності підприємства, формування системи раннього попередження кризових ситуацій.

- Інвестиційна функція - підвищення довіри інвесторів і кредиторів завдяки контрольованому рівню ризику.

- Інноваційна функція - стимулювання використання новітніх цифрових технологій аналізу даних, штучного інтелекту, блокчейну для моніторингу фінансових ризиків.

У сучасних умовах особливого значення набуває управління ризиками в період воєнної нестабільності, в якій перебуває Україна. Збройна агресія створила нові ризики для підприємств - знищення активів, розрив логістичних ланцюгів, втрату ринків збуту, скорочення трудових ресурсів, зростання інфляційного тиску та енергетичних загроз. У таких умовах традиційні моделі управління ризиками мають бути доповнені антикризовими інструментами, які включають резервування фінансових ресурсів, диверсифікацію постачань, страхування ризиків, використання цифрових систем безпеки та сценарне планування діяльності.

За висновками Н. Писаренко [4], сучасна концепція управління ризиками у системі фінансово-економічної безпеки підприємства має ґрунтуватися на принципі адаптивності - здатності системи змінюватися відповідно до зовнішніх викликів і швидко відновлюватися після кризових впливів. Саме адаптивність, гнучкість і цифровізація процесів стають визначальними факторами стійкості бізнесу в умовах воєнної економіки. Таким чином, управління ризиками є не лише засобом протидії загрозам, але й інструментом стратегічного розвитку підприємства. Воно забезпечує узгодженість між економічними цілями та реальними можливостями, формує передумови для підвищення ефективності, конкурентоспроможності й довгострокової фінансової стабільності.

Список використаних джерел.

1. Барановський О. І. Фінансова безпека підприємства: сутність, місце в системі економічної безпеки. *Фінанси України*. 2020. № 5. С. 7–18.
2. Бланк І. А. Управління фінансовими ризиками підприємства. Київ: Ніка-Центр, 2021. 384 с.
3. Шкарлет В. Механізм управління ризиками в системі економічної безпеки. *Економічний вісник*. 2021. № 4. С. 65–74.
4. Писаренко Н. С. Корпоративне управління ризиками як чинник фінансової безпеки підприємства. *Економіка та держава*. 2022. № 6. С. 30–35.

ПРОЦЕС ІНТЕГРАЦІЇ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ У СИСТЕМУ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Я. О. Смирнова, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»

*Науковий керівник: О. Г. Чепець, к. е. н.,
доцент, кафедра обліку, оподаткування*

та управління фінансово-економічною безпекою,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Сучасні умови господарювання, що характеризуються високим рівнем турбулентності, невизначеності та зростанням ризиків, зумовлюють необхідність переосмислення підходів до формування системи економічної безпеки підприємства. Одним із ключових напрямів її вдосконалення виступає інтеграція функціональних стратегій у загальну систему управління економічною безпекою.

Економічна безпека підприємства є багатовимірною системою, що охоплює фінансову, виробничу, кадрову, інформаційну, екологічну, енергетичну та інші складові. Кожна з них функціонує через реалізацію відповідної функціональної стратегії, яка забезпечує досягнення цілей підприємства у своїй сфері діяльності. Однак ефективність системи економічної безпеки визначається не лише якістю окремих стратегій, а насамперед - ступенем їх інтегрованості у єдиний стратегічний контур управління.

Під інтеграцією функціональних стратегій у систему економічної безпеки розуміють процес узгодження цілей, ресурсів, механізмів і показників ефективності всіх напрямів діяльності підприємства з метою формування єдиного захисного та адаптивного потенціалу. Такий процес передбачає стратегічне планування, координацію дій між підрозділами, визначення пріоритетів і синергію управлінських рішень.

Процес інтеграції включає кілька основних етапів:

1. Діагностика поточного стану безпеки - аналіз загроз та оцінка ефективності функціональних стратегій;
2. Узгодження стратегічних цілей - приведення місії підприємства та цілей економічної безпеки у відповідність до функціональних напрямів;
3. Розробка інтеграційних рішень - створення механізмів координації між фінансовою, кадровою, інноваційною, маркетинговою та інформаційною стратегіями;
4. Формування єдиного інформаційно-аналітичного простору - забезпечення обміну даними між підрозділами для оперативного реагування на загрози;
5. Моніторинг та адаптація - контроль результативності інтегрованої системи та коригування стратегічних пріоритетів.

Інтеграція функціональних стратегій дає можливість перейти від реактивної до превентивної моделі управління економічною безпекою, коли ризики не лише фіксуються, а й прогнозуються з урахуванням взаємозв'язків між підсистемами

підприємства. Зокрема, фінансова стратегія повинна бути узгоджена з інноваційною (для зменшення технологічних ризиків), маркетингова - з виробничою (для уникнення дисбалансів попиту та пропозиції), а кадрова - з інформаційною (для мінімізації загроз внутрішніх витоків даних).

Крім того, інтеграція функціональних стратегій сприяє формуванню корпоративної культури безпеки, де всі підрозділи усвідомлюють спільну відповідальність за фінансово-економічну стійкість підприємства. Такий підхід забезпечує прозорість процесів, зниження ймовірності внутрішніх конфліктів та покращує комунікацію між департаментами, що є критично важливим у умовах швидких змін ринкового середовища та зовнішніх загроз.

Важливим аспектом сучасної інтеграції є використання прогностичного аналізу та аналітики великих даних, що дозволяє підприємствам не лише реагувати на наявні ризики, а й прогнозувати потенційні загрози на ранніх стадіях. Це створює основу для більш стратегічного управління, коли рішення приймаються на основі об'єктивної інформації та моделювання сценаріїв розвитку подій, підвищуючи ефективність системи економічної безпеки навіть у надзвичайно нестабільних умовах.

Особливу увагу слід приділяти взаємодії з зовнішніми партнерами та контрагентами у процесі інтеграції функціональних стратегій. Ефективне управління економічною безпекою передбачає не лише координацію внутрішніх підрозділів, а й формування надійної системи взаємодії з постачальниками, дистриб'юторами та фінансовими установами. Це дозволяє зменшити ризики перебоїв у ланцюгах постачання, фінансових втрат та інших негативних наслідків зовнішніх факторів.

Крім того, інтеграція функціональних стратегій створює передумови для підвищення інноваційного потенціалу підприємства. Синхронізація фінансових, виробничих, кадрових та інформаційних стратегій сприяє ефективному впровадженню нових технологій, оптимізації процесів та адаптації бізнес-моделей до сучасних викликів. Такий підхід дозволяє підприємству не лише виживати в умовах криз і нестабільності, а й формувати конкурентні переваги на середньо- та довгострокову перспективу.

У сучасних умовах воєнної економіки інтеграція функціональних стратегій набуває стратегічного значення, адже підприємства змушені одночасно забезпечувати операційну стійкість, відновлення ланцюгів постачання, кіберзахист та фінансову стабільність. У таких умовах створення інтегрованої системи управління безпекою дозволяє не лише мінімізувати збитки, а й формувати адаптивну модель розвитку, здатну швидко реагувати на зовнішні шоки.

Отже, процес інтеграції функціональних стратегій у систему управління економічною безпекою є ключовим чинником підвищення стійкості підприємства до кризових впливів. Він забезпечує стратегічну узгодженість управлінських рішень, підвищує ефективність використання ресурсів і формує основу для довгострокового розвитку в умовах нестабільності.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

М. В. Соловйов, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»

*Науковий керівник: М. В. Бардадим, к. е. н.,
доцент, кафедра обліку, оподаткування
та управління фінансово-економічною безпекою,*

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Останні роки стали випробуванням для стійкості економік та підприємств у всьому світі. Починаючи з 2018 року, бізнес-середовище зазнало низки глибоких потрясінь: від торгових воєн між провідними економіками до пандемії COVID-19, енергетичної кризи, геополітичної нестабільності та, з 2022 року, широкомасштабної війни в Україні. Ці фактори сформували унікальні умови, за яких фінансово-економічна безпека підприємств стала не лише запорукою виживання, а й основою для довгострокового розвитку.

Реакція багатьох країн на пандемію COVID-19 показала переваги системного антикризового планування. Уряди провідних економік впровадили широкі програми підтримки бізнесу, які включали відстрочки податків, кредитні канікули, пряме фінансування витрат підприємств на оплату праці та збереження зайнятості. Одним із яскравих прикладів такої політики є програма «Kurzarbeit» у Німеччині, яка дозволила уникнути масових звільнень, зберігши фахівців навіть у період повного зупинення виробництва. Подібні інструменти були застосовані у Франції, Канаді, Австралії, США. У приватному секторі компанії переорієнтовувалися на нові ринки, цифрові канали, оптимізували витрати та змінювали операційні моделі. Особливо ефективно проявили себе підприємства, що мали адаптивні бізнес-стратегії, цифрову інфраструктуру та системи ризик-менеджменту. Наприклад, у секторах логістики, ІТ, e-commerce та фінтеху було зафіксовано зростання навіть у найгострішій фазі кризи.

Із 2022 року додатковим фактором глобальної нестабільності стала повномасштабна війна в Україні. Наслідки цього конфлікту позначилися не лише на країнах, безпосередньо залучених у події, а й на всій світовій економіці. Порушення ланцюгів постачання, різке зростання цін на енергоносії та сировину, продовольча криза та політична напруженість — усе це спричинило глибокі ризики для підприємств у Європі, Азії, Африці та Америці. Для багатьох європейських країн ключовим викликом стала енергетична безпека. Зменшення поставок російського газу і нафти призвело до зростання витрат на енергоресурси, що безпосередньо вплинуло на собівартість продукції підприємств, особливо енергоємних галузей — металургії, хімії, будівництва. Компанії в Німеччині, Польщі, Чехії та Італії змушені були переорієнтовуватися на альтернативні джерела енергії, скорочувати виробництво або шукати нові ринки збуту.

Ще одним наслідком війни стала продовольча нестабільність у країнах Африки та Близького Сходу. Україна була одним із найбільших експортерів зерна, олії та

агропродукції, тож блокування портів і логістичні труднощі спричинили дефіцит продовольства в ряді регіонів. Це змусило уряди таких країн як Єгипет, Туніс, Ліван терміново шукати альтернативні джерела постачання або вводити регуляторні заходи для стримування внутрішніх цін. Водночас це вплинуло і на агропідприємства в ЄС, які отримали нові експортні можливості, але й зіткнулися з конкурентними ризиками та ціновими коливаннями. Суттєві виклики постали також перед підприємствами країн, що залежать від імпорту металу, добрив, рідкісноземельних елементів або інших ресурсів з регіонів, охоплених війною. Зростання вартості логістики, непередбачуваність валютних коливань та обмеження доступу до фінансування призвели до необхідності створення резервів, укладання довгострокових контрактів або навіть перебудови стратегій розвитку.

Не менш важливою проблемою стала загроза кібератак, які почастишали в умовах гібридної війни. Багато підприємств — особливо у сферах критичної інфраструктури, фінансів та зв'язку — інвестували в кібербезпеку, впроваджуючи сучасні протоколи захисту даних, резервні системи зберігання інформації та нові стандарти реагування на інциденти. Поряд із цим, частина країн Європи і світу активізувала інтеграцію українського бізнесу у свої економіки через релокацію підприємств, створення умов для розвитку українського малого і середнього бізнесу за кордоном, підтримку ІТ-сектору. Це не лише допомагало Україні, а й відкривало нові економічні можливості для приймаючих країн, стимулюючи розвиток партнерств і трансфер технологій.

Підприємства, що успішно подолали ці виклики, мали кілька спільних рис: гнучку організаційну структуру, високу швидкість прийняття рішень, доступ до інформації в реальному часі, диверсифіковані джерела постачання та фінансування, ефективну внутрішню комунікацію та надійні канали зовнішньої взаємодії зі стейкхолдерами. Саме ці елементи формували фундамент фінансово-економічної безпеки в умовах багатовимірної кризи.

Отже, зарубіжний досвід останніх років підтверджує, що ефективне антикризове управління має бути не лише оперативним реагуванням на ризики, а системним підходом, який охоплює прогнозування, підготовку до різних сценаріїв, інвестиції в стійкість, кіберзахист, інновації та партнерства. Для країн і компаній, що функціонують у зоні глобальних викликів, таких як пандемії, війни, енергетичні та фінансові шоки, саме стратегічна адаптивність стає ключовою перевагою в збереженні конкурентоспроможності та довгострокової безпеки. Важливою умовою успішного функціонування в умовах постійної турбулентності є готовність до змін не лише на рівні процесів, а й на рівні управлінської культури та корпоративного мислення. Сучасне підприємство має бути не просто фінансово стійким, а здатним навчатися, передбачати та випереджати кризу, перетворюючи ризики на точки зростання.

Список використаних джерел.

1. Забаштанський М., Ломонос Р., Міхєєнко А. Система фінансово-економічної безпеки держави: міжнародний досвід. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2024. № 2(38). С. 156–164.

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ КОНТРОЛЮ Й ДІАГНОСТИКИ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Ю. М. Талько, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»

*Науковий керівник: С. В. Юрченко, к. е. н.,
доцент, кафедра обліку, оподаткування*

та управління фінансово-економічною безпекою,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Система економічної безпеки підприємства є невід'ємним елементом його стратегічного управління та забезпечує стійкість функціонування суб'єкта господарювання в умовах внутрішніх і зовнішніх ризиків. Ефективність цієї системи залежить від організації контролю та діагностики її стану, що дозволяють вчасно виявляти загрози, оцінювати рівень ризику й формувати адекватні управлінські рішення. Сучасні реалії, що характеризуються цифровою трансформацією економіки, зростанням конкуренції та впливу військових дій на території країни, зумовлюють необхідність удосконалення механізмів контролю й діагностики системи економічної безпеки підприємства.

Контроль у системі економічної безпеки підприємства є важливою складовою управлінського процесу, спрямованою на спостереження, аналіз і перевірку результатів діяльності з метою виявлення відхилень від установлених нормативів, стандартів та стратегічних напрямків підприємницької діяльності. Він має бути комплексним, системним і безперервним, охоплюючи всі напрями роботи підприємства. Особливо важливим є його інтегрування у загальну систему корпоративного управління, що передбачає узгоджену взаємодію фінансового, виробничого, кадрового, інформаційного та правового контролю. Особливу роль у забезпеченні стабільності відіграє внутрішній контроль, який дає можливість попереджати порушення й мінімізувати наслідки негативних факторів. Його ефективність визначається наявністю чітких процедур, раціональним розподілом відповідальності між структурними підрозділами та використання сучасних інформаційно-аналітичних технологій.

Попри важливість контроль, лише його результатів недостатньо для повного розуміння стану економічної безпеки підприємства. Для повного аналізу необхідно здійснювати діагностику, що передбачає комплексну оцінку рівня безпеки, визначення потенційних загроз і тенденцій розвитку і надає можливість прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Для проведення діагностики застосовуються різні методи фінансового аналізу, SWOT-аналіз, методи економіко-математичного моделювання, бенчмаркінгу та ризик-менеджменту. Важливим напрямом удосконалення діагностики є розробка інтегрованих індикаторів економічної безпеки, що дозволяють оцінювати її стан у динаміці та виявляти приховані ризики.

Ефективність контролю на підприємстві може бути забезпечена через формування культури безпеки серед працівників. Проведення регулярних тренінгів та навчань підвищують корпоративну дисципліну та відповідальність персоналу, сприяючи стабільності та фінансовій безпеці підприємства.

Водночас ефективний контроль потребує не лише підтримки корпоративної дисципліни, а й систематичної діагностики фінансового стану підприємства, що включає своєчасне виявлення негативних тенденцій та запобігання можливому банкрутству. Така система контролю передбачає поетапну, послідовну реалізацію низки напрямів, які охоплюють аналітичні, організаційні, фінансові та управлінські складові (рис.1).

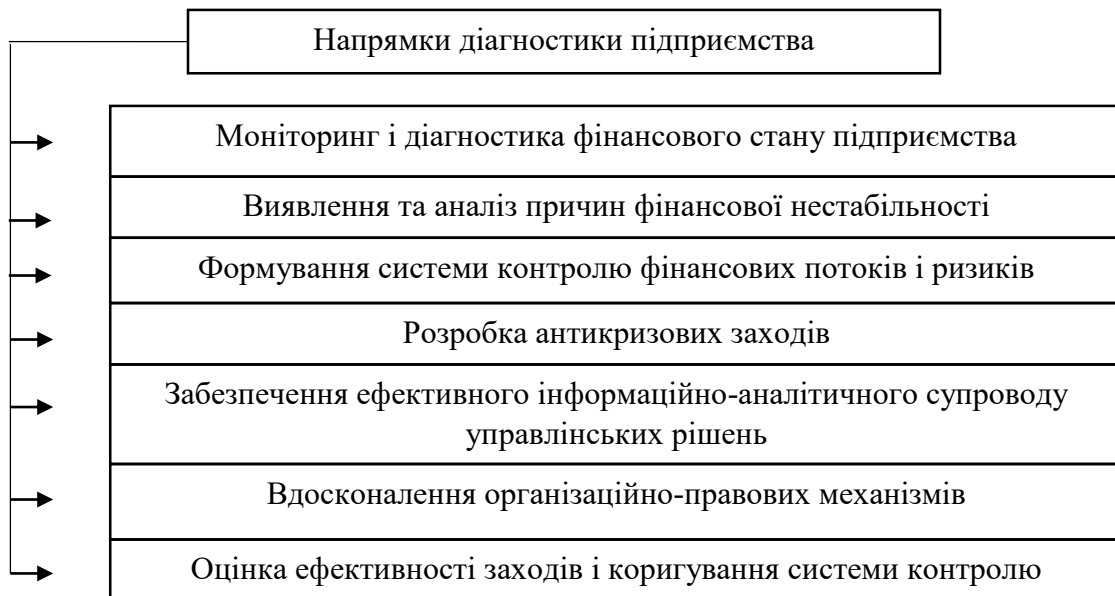

Рис. 1. Напрямки діагностики підприємства

Система контролю та діагностики фінансового стану підприємства включає кілька взаємопов'язаних напрямів.

Першим напрямком є моніторинг і діагностика фінансових показників підприємства, що передбачає систематичне відстеження основних економічних показників, таких як платоспроможність, ліквідність, фінансова стійкість, прибутковість, ефективність використання активів та структура капіталу, за допомогою яких можна оцінити поточний стан підприємства, своєчасно виявляти ознаки потенційних фінансових труднощів, зокрема загрози неплатоспроможності чи банкрутства. Для реалізації цього напрямку широко застосовуються спеціалізовані системи раннього попередження банкрутства, серед яких Z-показник Альтмана, інтегральні індекси загрози та інші прогностичні моделі. Вони дозволяють оцінювати ризики та прогнозувати можливі негативні тенденції, що дає змогу керівництву приймати превентивні управлінські рішення та забезпечувати стабільний розвиток підприємства.

Другий напрямок полягає у виявленні причин нестабільності, зокрема неефективного управління оборотними коштами, кредитної залежності, зростання дебіторської заборгованості чи зниження обсягів реалізації. Це реалізується за допомогою використання факторного аналізу, SWOT аналізу та оцінки внутрішніх резервів.

Третім напрямком є формування системи контролю фінансових потоків і ризиків через внутрішні регламенти, бюджетування, контроль дебіторської та кредиторської заборгованості та застосування сучасних інформаційних систем, що забезпечує безперервність і прозорість контролю. Наступним напрямком є розробка антикризових заходів, таких як реструктуризація боргів, оптимізація витрат, перегляд цінової політики, реінжиніринг бізнес-процесів та підвищення адаптивності підприємства.

Інформаційно-аналітичний супровід управлінських рішень передбачає ефективне використання цифрових технологій, ERP, CRM та BI-систем для автоматизації контролю, прогнозування та своєчасного виявлення відхилень у фінансових і операційних процесах підприємства. Такі інструменти дозволяють автоматизувати процеси контролю фінансових і операційних потоків, швидко виявляти відхилення від планових показників та оцінювати ефективність управлінських рішень.

Наступний напрям полягає у вдосконаленні організаційно-правових механізмів, включно з чітким розподілом повноважень між контролем, аудитом і менеджментом, запровадженням політики ризик-менеджменту та створенням служби внутрішнього контролю. Завершальним етапом є оцінка ефективності впроваджених заходів і коригування системи контролю на основі порівняння досягнутих результатів із прогнозними показниками, що забезпечує циклічність та адаптивність системи до змін зовнішнього середовища.

Таким чином, система економічної безпеки підприємства забезпечує стійке функціонування та адаптацію до внутрішніх і зовнішніх ризиків через комплексний контроль, діагностику фінансового стану та інформаційно-аналітичний супровід управлінських рішень із використанням сучасних цифрових технологій. Її ефективність залежить від інтегрованого підходу, внутрішнього контролю, культури безпеки персоналу та своєчасного коригування заходів для запобігання кризовим явищам і забезпечення стабільного розвитку підприємства.

Список використаних джерел.

1. Бойко В., Вінник В. Інструменти контролінгу в системі економічної безпеки підприємства. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. 2021. № 9. С. 40–47.
2. Інполітова І. Я., Сичова А. О. Методичні підходи до оцінювання рівня економічної безпеки підприємства. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2017. № 28. С. 96–101.
3. Нор В. В. Розробка механізму діагностики економічної безпеки підприємства. Трансформаційна економіка. 2025. № 4(09). С. 18–24.

РОЗРОБКА МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА З УРАХУВАННЯМ ПОТРЕБ ЙОГО ВЛАСНИКІВ

К. П. Твердохліб, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»

Науковий керівник: **Г. Є. Павлова**, д. е. н.,
професор, декан факультету обліку і фінансів,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Недоліками чинної системи ризик-менеджменту є:

- відсутність чітко структурованого та детально описаного документа, що комплексно регламентує діючу систему управління ризиками (виробничими, фінансовими, правовими, комерційними тощо);
- відсутність систематизованої нормативної бази, яка б регулювала процес управління різними видами ризиків.

Основна мета управління ризиками полягає в оптимізації управлінських результатів в умовах впливу зовнішніх і внутрішніх ризиків, а також у забезпеченні системного підходу до прийняття довгострокових стратегічних рішень.

Ефективна система управління ризиками повинна відповідати таким вимогам:

- формування єдиного інформаційного простору та забезпечення взаємозв'язку між усіма інформаційними потоками;
- уніфікація методів збору, обробки та аналізу інформації;
- гнучкість у застосуванні різних комбінацій процедур управління ризиками з урахуванням особливостей конкретної ситуації;
- наявність механізмів зворотного зв'язку та можливості оперативного реагування на появу нових ризиків;
- узгодженість і регламентованість процедур оцінювання та управління ризиками;
- управління підприємством і створення системи інформаційної підтримки управлінських рішень.

Система управління ризиками на підприємстві охоплює три взаємопов'язані етапи: ідентифікацію, оцінку та управління, реалізація яких базується на принципі зворотного зв'язку (рис. 1). Перші два етапи належать до аналітичного блоку, тоді як третій етап здійснюється в межах блоку управлінських рішень.

У межах аналітичного блоку проводиться виявлення та оцінювання сукупності потенційних ризиків, що можуть впливати на діяльність підприємства.

На основі отриманих результатів здійснюється порівняльний аналіз рівня ризиків і можливих втрат, за результатами якого ухвалюється рішення щодо доцільності впровадження антиризикових заходів або відмови від них. При цьому враховується, що після досягнення певного рівня витрати на зниження ризику зростають швидше, ніж зменшується сам рівень ризику.

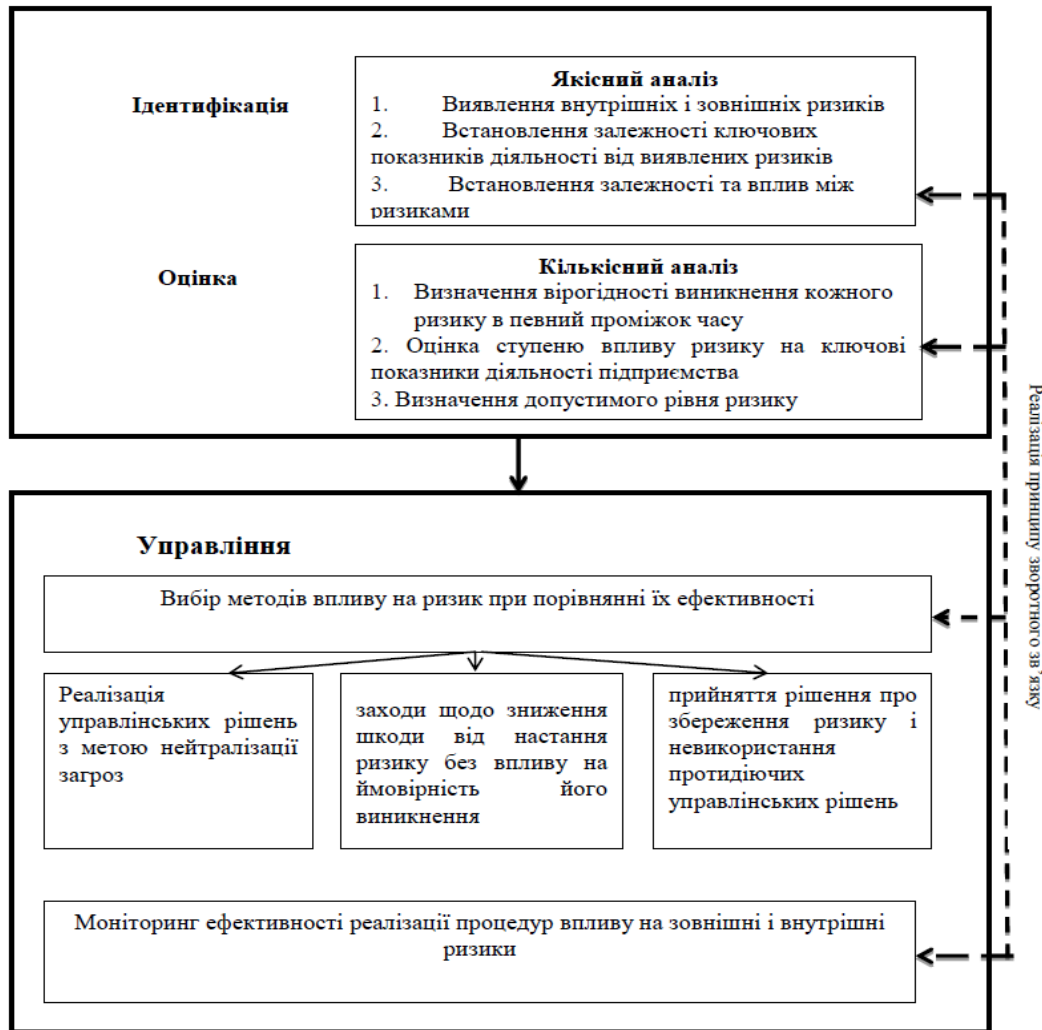

Рис. 1. Система управління ризиками на підприємстві

Кредитні ризики характеризуються можливістю невиконання, неналежного або несвоєчасного виконання контрагентом своїх зобов'язань.

Запровадження ефективної системи управління ризиками дає змогу:

- короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі;
- досягати поставлених стратегічних цілей шляхом своєчасного виявлення та нейтралізації зовнішніх і внутрішніх ризиків;
- підвищити прибутковість діяльності завдяки ефективному управлінню ризиками та використанню можливостей, що з них виникають;
- раціонально розподіляти ресурси, спрямовуючи їх на пріоритетні напрями розвитку через відмову від неефективних процесів і проєктів.

Список використаних джерел.

2. Добринь С. В. Управління фінансовими ризиками підприємства. Ефективна економіка. 2015. № 5. URL: http://www.nbu.gov.ua/UJRN/efek_2015_5_41

УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Р. О. Терещенко, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»

Науковий керівник: **О. С. Ткаченко**, к. е. н.,
доцент, кафедра обліку, оподаткування
та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Фінансова безпека є однією з ключових складових загальної економічної безпеки аграрного підприємства, адже вона визначає його здатність ефективно функціонувати в умовах фінансових ризиків, нестабільності ринку та впливу зовнішніх і внутрішніх загроз. В умовах ринкової економіки, коливань валютного курсу, зміни кон'юнктури аграрного ринку, підвищення вартості ресурсів та кліматичних ризиків питання управління фінансовою безпекою набуває особливого значення.

Фінансова безпека аграрного підприємства - це такий стан його фінансових ресурсів, при якому забезпечується стабільна діяльність, здатність протидіяти негативним впливам зовнішнього середовища, а також можливість реалізовувати стратегічні цілі розвитку.

Основними елементами фінансової безпеки є:

- ліквідність і платоспроможність (здатність своєчасно виконувати фінансові зобов'язання);
- прибутковість та рентабельність діяльності;
- структура капіталу та рівень фінансової стійкості;
- ефективність використання фінансових ресурсів;
- захищеність від фінансових ризиків і шахрайства.

Особливість аграрних підприємств полягає у високій сезонності виробництва, залежності від природно-кліматичних факторів, цінових коливань на ринку сільськогосподарської продукції, що підвищує рівень фінансових ризиків і вимагає комплексного підходу до формування системи фінансової безпеки.

Система управління фінансовою безпекою – це сукупність організаційно-економічних заходів, методів, принципів і механізмів, спрямованих на забезпечення стабільного фінансового стану підприємства.

До основних етапів управління фінансовою безпекою аграрного підприємства належать:

1. Ідентифікація фінансових загроз і ризиків. Сюди належать ризики неплатоспроможності, кредитні, валютні, податкові, інвестиційні, а також ризики шахрайства та неефективного управління капіталом.

2. Оцінювання рівня фінансової безпеки. Використовуються такі показники, як коефіцієнт автономії, ліквідності, маневреності власного капіталу, фінансової стійкості, рентабельності активів і власного капіталу.

3. Формування стратегії управління фінансовою безпекою. Передбачає визначення стратегічних цілей (забезпечення ліквідності, оптимізація структури капіталу, диверсифікація доходів, підвищення прибутковості) та розроблення політики управління фінансовими ризиками.

4. Реалізація управлінських рішень. Включає розроблення системи внутрішнього контролю, бюджетування, управління грошовими потоками, страхування ризиків, формування резервних фондів.

5. Моніторинг і контроль ефективності. Регулярний аналіз фінансових показників дає змогу своєчасно виявляти загрози та коригувати управлінські дії.

Важливою умовою ефективного управління є створення підрозділу фінансової безпеки або закріплення відповідних функцій за фінансовою службою аграрного підприємства. Також доцільно застосовувати інформаційно-аналітичні системи для моніторингу ризиків і фінансових потоків.

Для підвищення рівня фінансової безпеки аграрного підприємства доцільно реалізовувати такі напрями:

- диверсифікація фінансування (поєднання власних, кредитних і інвестиційних ресурсів, залучення грантів, участь у програмах підтримки аграрного сектору).

- оптимізація структури капіталу з метою зниження вартості позикових ресурсів і забезпечення фінансової стійкості.

- впровадження сучасних фінансових технологій (fintech) для управління розрахунками, обліком, контролем і прогнозуванням грошових потоків.

- страхування аграрних ризиків (урожайності, цінових, валютних, транспортних).

- розвиток аналітичної функції управління, використання показників раннього попередження фінансової кризи.

- формування культури фінансової відповідальності персоналу, навчання менеджерів основам ризик-менеджменту та контролю витрат.

Управління фінансовою безпекою має бути інтегрованим елементом загальної системи корпоративного управління, що забезпечує стабільний розвиток і конкурентоспроможність підприємства на аграрному ринку.

Ефективне управління системою фінансової безпеки аграрного підприємства є ключовим чинником його стійкості, інвестиційної привабливості та довгострокового розвитку. Комплексний підхід до управління, який включає ідентифікацію ризиків, моніторинг фінансових показників, стратегічне планування і впровадження сучасних технологій управління, дозволяє мінімізувати вплив негативних факторів і забезпечити стабільність фінансового стану підприємства.

Формування фінансової безпеки аграрного підприємства вимагає застосування комплексного підходу, що охоплює стратегічне планування, оцінку та мінімізацію ризиків, моніторинг фінансових потоків і впровадження дієвих управлінських інструментів. Таким чином, формування дієвої системи фінансової безпеки має бути пріоритетним напрямом фінансової політики кожного аграрного підприємства України.

ОПТИМАЛЬНИЙ ВИБІР ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ СТАНУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

І. Р. Туров, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»

*Науковий керівник: Г. Є. Павлова, д. е. н.,
професор, декан факультету обліку і фінансів,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

Загальновідомо, що безперервне оновлення потенціалу підприємства, яке передбачає впровадження процесних інновацій та створення нових видів продукції, відбувається завдяки формуванню випереджальних науково-технічних, конструкторських, технологічних і інвестиційних переваг. Від точної ідентифікації загроз та обрання методів їх оцінки (моніторингу) залежить адекватність оцінки фінансової безпеки підприємства та ефективність розробки заходів із запобігання небезпеки, які відповідають масштабу й характеру загроз.

Аналіз практики оцінки управління фінансами підприємств показав, що ці показники можуть представлені як у вигляді абсолютних, так і відносних величин. Вони слугують вихідною інформацією, на основі якої здійснюється процес стратегічного управління та планування системи фінансової безпеки [2]. Для застосування методики формування системи кількісних та якісних показників загальної безпеки на рівні підприємства до неї включено такі індикатори:

а) індикатори виробничої діяльності: динаміка обсягів виробництва (зростання, спад, стабільний стан, темпи змін); фактичне завантаження виробничих потужностей; частка НДДКР у загальному обсязі робіт; частка НДР у загальному обсязі НДДКР; темп оновлення основних виробничих засобів (реновації); стабільність виробничого процесу (ритмічність, рівень завантаженості протягом визначеного періоду); питома вага виробництва у ВВП (для великих підприємств-монополістів); оцінка конкурентоспроможності продукції; вікова структура та технічний ресурс парку машин і устаткування.

б) фінансові індикатори: обсяг «портфеля» замовлень (загальний передбачуваний обсяг продажів); фактичний та необхідний обсяги інвестицій (для підтримки та розвитку існуючого потенціалу); рівень інноваційної активності (обсяг інвестицій у нововведення); рівень рентабельності виробництва; фондівдача (капіталоємність) виробництва; прострочена заборгованість (дебіторська та кредиторська); частка забезпеченості оборотних коштів, матеріалів та енергоносіїв власними джерелами фінансування.

в) соціальні індикатори: рівень оплати праці у порівнянні із середнім показником по промисловості або економіці загалом; рівень заборгованості із заробітної плати; втрати робочого часу; структура кадрового потенціалу (вікова та кваліфікаційна).

Враховуючи специфіку підприємства, фактичні та нормативні значення його оцінювальних показників, а також відхилення цих показників від бар'єрних (порогових) значень індикаторів фінансової безпеки, стан підприємства визначається як:

а) нормальний – індикатори фінансової безпеки перебувають у межах порогових значень, а рівень використання наявного потенціалу відповідає технічно обґрунтованим нормативам завантаження устаткування та площ;

б) передкризовий – порушується бар'єрне значення хоча б одного з індикаторів фінансової безпеки, інші наближаються до своїх порогових значень, при цьому зберігаються технічні та технологічні можливості для поліпшення виробничих умов і результатів через застосування превентивних заходів;

в) кризовий – порушується бар'єрне значення більшості ключових індикаторів фінансової безпеки, з'являються ознаки безповоротного спаду виробництва та часткової втрати потенціалу через вичерпання технічного ресурсу устаткування та площ, скорочення персоналу;

г) критичний – порушуються всі або майже всі порогові значення, що відокремлюють нормальний і кризовий стан, а часткова втрата потенціалу стає неминучою та незворотною.

Важливим показником фінансового стану підприємства є його платоспроможність – здатність своєчасно виконувати платіжні зобов'язання за рахунок наявних грошових ресурсів. Внутрішній аналіз платоспроможності здійснюється через вивчення грошових потоків підприємства, тоді як зовнішній аналіз базується на оцінці ліквідності активів балансу. Платоспроможність підприємства визначається відповідністю термінів перетворення його активів у готівку термінам погашення боргових зобов'язань та ступенем покриття цих зобов'язань наявними активами [1].

Було відзначено, що ліквідність характеризує як поточний стан розрахунків, так і перспективу їх виконання. Для оцінки ліквідності підприємства, крім абсолютних показників, розраховуються відносні: коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності та коефіцієнт абсолютної ліквідності. Ці показники є важливими як для керівництва підприємства, так і для зовнішніх аналітиків: постачальників сировини та матеріалів цікавить коефіцієнт абсолютної ліквідності, банки - коефіцієнт швидкої ліквідності, інвестори - коефіцієнт поточної ліквідності.

Список використаних джерел.

1. Іванюта Т. М., Заїчковський А. О. Економічна безпека підприємства. К.: Центр учбової літератури, 2017. 256 с.

2. Єрмошенко М. М., Горячева К. С. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство. К.: Національна академія управління, 2019. 232 с.

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ТУРБУЛЕНТНОСТІ: ВИКЛИКИ ТА МЕХАНІЗМИ АДАПТАЦІЇ

С. Ю. Хамініч, д. е. н., професор,

кафедра соціально-економічних дисциплін,

Дніпровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна;

старший науковий співробітник,

Дніпропетровський НДІ судових експертиз, м. Дніпро, Україна

У сучасному світі фінансово-економічна безпека стала одним із ключових чинників стабільності держави, її конкурентоспроможності та стійкості до кризових явищ. Глобалізаційні процеси, цифровізація фінансових ринків, геополітичні конфлікти, енергетичні та кліматичні виклики, а також пандемічні наслідки призвели до формування середовища, яке можна охарактеризувати як глобальну турбулентність. В таких умовах фінансово-економічна безпека потребує не лише класичних інструментів макроекономічної політики, а й інноваційних механізмів адаптації, які враховують динаміку нових ризиків.

Поняття фінансово-економічної безпеки охоплює систему умов, за яких держава, підприємства та домогосподарства здатні ефективно функціонувати, забезпечуючи стабільність фінансової системи, збалансований розвиток та захист національних інтересів [1].

Ключовими складовими фінансово-економічної безпеки є: макроекономічна стабільність (інфляція, бюджетний дефіцит, валютна стабільність); фінансова стійкість банківського та небанківського секторів; боргова безпека (контроль за зовнішнім та внутрішнім боргом); інвестиційна привабливість та енергоекономічна ефективність; інституційна спроможність державних органів.

Виклики фінансово-економічній безпеці в умовах глобальної турбулентності обумовлені тим, що сучасна світова економіка характеризується високим рівнем невизначеності. Серед основних викликів варто виокремити геополітичні конфлікти та санкційні війни; фінансові кризи та інфляційні шоки; кіберзагрози та цифрова вразливість; екологічно-енергетичні трансформації; соціально-економічна поляризація [2].

Поглиблення нерівності доходів і регіональних диспропорцій стає фактором політичної нестабільності, що прямо впливає на економічну безпеку. Зростання напруженості між провідними державами світу призводить до розриву логістичних ланцюгів, обмеження фінансових потоків, волатильності на енергетичних ринках. Постпандемічне відновлення супроводжується інфляційними сплесками, підвищенням відсоткових ставок, що обмежує доступ до капіталу і провокує ризики рецесії. Активне впровадження фінансово-технічних рішень та цифрових валют збільшує ризики кібератак, шахрайства та витоку конфіденційних даних. Перехід до «зеленої» економіки потребує значних інвестицій, що створює додаткове навантаження на фінансові системи країн з обмеженими ресурсами. Поглиблення нерівності доходів і регіональних диспропорцій стає фактором політичної нестабільності, що прямо впливає на економічну безпеку.

Для зменшення впливу глобальних ризиків та підвищення рівня фінансово-економічної безпеки необхідно впроваджувати системні механізми адаптації, серед яких:

- диверсифікація фінансових потоків і ринків (розширення торговельно-економічних зв'язків, залучення альтернативних джерел фінансування (зелені облігації, краудфандинг, міжнародні програми розвитку);
- посилення регуляторної та аналітичної спроможності держави (забезпечення ефективного моніторингу макроекономічних ризиків та вдосконалення антикризових інститутів);
- розвиток фінансової інклюзії та цифрової безпеки (використання блокчейн-технологій, захищених платіжних систем, кіберстрахування, підвищення фінансової грамотності населення);
- інноваційна та інвестиційна політика (державна підтримка стартапів, венчурного капіталу, «зелених» технологій та стратегічних галузей економіки сприяє підвищенню стійкості до зовнішніх викликів);
- міжнародна кооперація у сфері безпеки (спільна участь у глобальних фінансових ініціативах, інтеграція у регіональні альянси (ЄС, G20, МВФ) сприяє зниженню ризиків).

Для України питання фінансово-економічної безпеки має екзистенційне значення, зважаючи на військову агресію, руйнування інфраструктури та зовнішньополітичну нестабільність [3].

Основними напрямками адаптації є: підвищення фіскальної стійкості та ефективності управління державним боргом; відновлення банківського сектору і контроль за валютними ризиками; міжнародна допомога та інтеграція у європейські фінансові системи; цифровізація публічних фінансів (наприклад, проєкт e-Data, «Дія»); формування антикорупційних бар'єрів як основи довіри до державних інститутів.

Таким чином, фінансово-економічна безпека у XXI столітті є не стільки станом стабільності, скільки динамічним процесом адаптації до постійних глобальних змін. В умовах турбулентності пріоритетами державної політики мають стати гнучкість, цифрова стійкість, інституційна довіра та міжнародна кооперація. Україна, долаючи безпрецедентні виклики, має шанс побудувати нову модель економічної безпеки, засновану на принципах інноваційності, прозорості та стійкості до ризиків.

Список використаних джерел.

1. Пасінович І., Гутак В. (2023). Фінансова безпека як складова економічної та корпоративної безпеки: теоретичний аспект. Економіка та суспільство. 2023. № 58. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-24>
2. Хамініч С. Ю. Імперативи економічної безпеки у сучасному світі: стратегії і загрози. Вісник НДІСЕ Економічні науки. 2024. № 1(09). С. 46–55.
3. Гбур З., Палагусинець Р. Особливості фінансової безпеки України в умовах воєнного стану. Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення. 2023. № 4. С. 31–40.

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В ІНСПЕКЦІЇ З ПИТАНЬ ПРАЦІ ТА ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ

Є. А. Черномаз, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»

Науковий керівник: **Т. М. Саванчук**, к. е. н.,
доцент, кафедра обліку, оподаткування

та управління фінансово-економічною безпекою,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Економічна безпека є одним із базових чинників стабільності та ефективності функціонування будь-якої організації, незалежно від форми власності чи сфери діяльності. У системі органів місцевого самоврядування, зокрема в Інспекції з питань праці та зайнятості населення, питання забезпечення економічної безпеки мають особливе значення, оскільки ця установа виконує важливу соціально-економічну функцію – контроль за дотриманням законодавства про працю, легалізацію зайнятості та забезпечення прав працівників. Високий рівень економічної безпеки дозволяє гарантувати належне виконання завдань, ефективне використання бюджетних коштів і підвищення довіри громадян до місцевої влади, особливо в умовах, коли війна викликала значну міграцію населення та втрату великої кількості робочих місць.

Система економічної безпеки в Інспекції з питань праці та зайнятості населення має комплексний характер і охоплює фінансову, кадрову, інформаційну, правову та організаційну складові. Основною метою управління економічною безпекою є мінімізація внутрішніх і зовнішніх ризиків, що можуть негативно вплинути на стабільність функціонування установи, результативність контролюючої діяльності та ефективність використання фінансових ресурсів.

Одним із ключових аспектів забезпечення економічної безпеки є ефективне управління фінансовими ресурсами. Оскільки Інспекція фінансується з місцевого бюджету, важливим є дотримання принципів цільового, раціонального та прозорого використання коштів. Це передбачає впровадження внутрішнього фінансового контролю, проведення періодичних аудитів, а також використання сучасних інформаційних систем обліку та звітності. Раціональний розподіл бюджетних асигнувань сприяє підвищенню ефективності діяльності працівників, забезпеченню матеріально-технічної бази та реалізації програм у сфері легалізації праці.

Важливу роль відіграє кадрова складова економічної безпеки. Ефективність роботи Інспекції значною мірою залежить від професійної компетентності, етичності та доброчесності її працівників. Корупційні ризики, зловживання владою або неналежне виконання службових обов'язків можуть призвести до втрати довіри громадськості та фінансових втрат. Тому система кадрової безпеки має включати ретельний відбір персоналу, постійне підвищення кваліфікації, ротацію кадрів та контроль за дотриманням етичних стандартів державної служби.

Не менш важливим елементом є інформаційна безпека, адже Інспекція оперує

конфіденційними даними про суб'єктів господарювання, працівників та результати перевірок. Витік або спотворення інформації може не лише зашкодити репутації органу, а й мати правові наслідки. Для запобігання таким ризикам необхідно впроваджувати сучасні системи захисту інформації, регламентувати доступ до баз даних, контролювати роботу з електронними документами та забезпечувати резервне копіювання інформації.

Правова безпека передбачає дотримання чинного законодавства у всіх напрямках діяльності Інспекції від здійснення перевірок до ведення кадрового та фінансового обліку. Постійні зміни у трудовому, фінансовому та антикорупційному законодавстві вимагають від фахівців високого рівня правової обізнаності. Систематичний моніторинг нормативно-правових актів, участь у тренінгах і семінарах сприяють підвищенню рівня правової культури працівників і зниженню ймовірності порушень у діяльності органу.

Організаційна складова економічної безпеки пов'язана з побудовою ефективної системи управління, чітким розподілом повноважень та відповідальності, налагодженням внутрішніх комунікацій. Важливо, щоб кожен підрозділ Інспекції чітко розумів свої завдання і діяв у межах компетенції. Злагоджена структура управління дозволяє підвищити ефективність виконання функцій контролю за додержанням законодавства про працю та легалізацію зайнятості населення.

Крім того, важливим напрямом забезпечення економічної безпеки є управління ризиками. До основних загроз належать неефективне використання бюджетних коштів, зниження результативності перевірок, корупційні прояви, інформаційні витоки та репутаційні втрати. На нашу думку для зниження впливу вказаних загроз на діяльність Інспекції доцільно застосовувати методи ризик-менеджменту, такі як: ідентифікацію, оцінку, моніторинг і нейтралізацію ризиків. Зокрема, створення системи внутрішнього аудиту, впровадження антикорупційних програм та розроблення процедур реагування на порушення є важливими інструментами підтримки стабільності.

В умовах цифрової трансформації суспільства актуальним є також питання використання електронних сервісів у забезпеченні економічної безпеки. Автоматизація процесів перевірок, електронний документообіг, застосування аналітичних систем контролю дозволяють підвищити прозорість роботи Інспекції, мінімізувати людський фактор і зменшити ризики зловживань. Впровадження сучасних ІТ-рішень сприяє ефективнішому управлінню фінансовими ресурсами та покращенню взаємодії з громадянами та підприємствами.

Отже, економічна безпека Інспекції з питань праці та зайнятості населення є багатовимірною категорією, що включає фінансову стабільність, кадрову доброчесність, інформаційну захищеність і правову обґрунтованість діяльності. Її забезпечення потребує системного підходу, стратегічного планування та постійного удосконалення внутрішніх механізмів управління. Тільки за умови належного рівня економічної безпеки можливо досягти головної мети Інспекції – забезпечення законності, соціальної справедливості та гідних умов праці на місцевому рівні.

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Д. О. Чуприна, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність «Облік і оподаткування»,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Фінансово-економічна безпека підприємства є одним із найважливіших чинників його стабільного розвитку, конкурентоспроможності та виживання в умовах мінливого економічного середовища. Вона відображає здатність підприємства протидіяти дестабілізуючим впливам зовнішніх і внутрішніх загроз, зберігаючи фінансову стійкість, ліквідність і рентабельність. В умовах сучасної глобальної економіки, де фінансові ризики зумовлені коливаннями ринків, зміною регуляторної політики та технологічними зрушеннями, питання управління фінансово-економічною безпекою набуває особливої актуальності. Саме від ефективності цього управління залежить здатність підприємства не лише забезпечувати поточну стабільність, а й досягати стратегічних цілей розвитку. Управління фінансово-економічною безпекою передбачає створення цілісної системи заходів, спрямованих на забезпечення захищеності фінансових інтересів підприємства. Вона включає діагностику поточного фінансового стану, прогнозування потенційних загроз, розробку стратегій їх нейтралізації та контроль за результативністю вжитих дій. Цей процес базується на принципах системності, комплексності та безперервного моніторингу, що дозволяє підприємству оперативно адаптуватися до змін зовнішнього середовища. На практиці управління фінансовою безпекою є не окремим напрямом діяльності, а інтегрованим елементом загальної системи корпоративного управління, який поєднує фінансове планування, ризик-менеджмент, інформаційну безпеку та стратегічне прогнозування.

Ефективність цієї системи визначається тим, наскільки чітко підприємство усвідомлює свої стратегічні інтереси, які потребують захисту. На цьому етапі важливо ідентифікувати фактори, що можуть поставити під загрозу фінансову стабільність: коливання валютних курсів, інфляційні процеси, затримки платежів, недобросовісну конкуренцію, порушення договірних зобов'язань чи витoki інформації. Оцінювання таких загроз дозволяє сформулювати пріоритети у використанні ресурсів і визначити заходи, спрямовані на зниження їхнього впливу. Таким чином, управління фінансово-економічною безпекою починається з аналізу ризиків, що становлять небезпеку для сталого розвитку підприємства.

Подальшим кроком є формування системи показників, які дають змогу об'єктивно оцінити рівень фінансової безпеки. До них належать коефіцієнти ліквідності, автономії, рентабельності, оборотності активів, співвідношення власного та позикового капіталу. Їхнє відстеження у динаміці дає змогу виявляти тенденції погіршення фінансового стану ще до виникнення критичних ситуацій. На основі результатів такого аналізу розробляються управлінські рішення, спрямовані

на оптимізацію структури капіталу, підвищення ефективності використання ресурсів і зміцнення фінансової стійкості підприємства. Важливо, щоб ці рішення не мали реактивного характеру, а формувалися в межах довгострокової стратегії, яка враховує не лише поточні проблеми, а й можливості розвитку.

Сучасні підходи до управління фінансово-економічною безпекою спираються на використання інтегрованих моделей, що поєднують фінансовий, організаційний, правовий і технологічний компоненти. Інтегрований підхід передбачає створення єдиної системи управління, у межах якої аналітичні, планові, контрольні та інформаційні функції взаємопов'язані. Така система дозволяє не лише реагувати на наявні загрози, а й передбачати їх, запобігаючи фінансовим втратам. Особливої ваги набуває ризик-менеджмент, який забезпечує систематичне виявлення, оцінку та мінімізацію ризиків. Він дає можливість підприємству не просто уникати небезпек, а й використовувати потенційні можливості, що виникають у процесі їх подолання.

Водночас стратегічне планування виступає невід'ємною складовою управління безпекою, оскільки забезпечує орієнтацію на довгострокові цілі. Розроблення фінансових стратегій, прогнозування доходів і витрат, планування інвестиційних потоків дають змогу підтримувати стабільність навіть у кризових умовах. Важливу роль у цьому відіграє модель управління активами та пасивами, яка спрямована на оптимізацію структури капіталу та забезпечення достатнього рівня ліквідності. Збалансоване співвідношення власних і позикових коштів підвищує гнучкість підприємства та його здатність протистояти фінансовим коливанням.

Особливої уваги заслуговує комплаєнс-менеджмент як складова фінансової безпеки. Його сутність полягає у дотриманні законодавчих, регуляторних і внутрішніх норм, що мінімізує юридичні, податкові та репутаційні ризики. Високий рівень комплаєнсу створює довіру з боку партнерів та інвесторів, підвищує інвестиційну привабливість підприємства. Одночасно із цим інформаційно-аналітична складова управління відіграє дедалі важливішу роль. Використання сучасних цифрових технологій, аналітичних систем, штучного інтелекту та великих даних дозволяє здійснювати моніторинг фінансових показників у режимі реального часу, оперативно виявляти відхилення й приймати обґрунтовані рішення.

Список використаних джерел.

1. Васильців Т. Г., Волошин В. І., Бойкевич О. Р., Каркавчук В. В. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення. Львів: Ліга-Прес, 2012. 386 с.
2. Цимбалюк Р. П. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства. International Electronic Scientific Journal "Science Online". 2018. № 12. С. 1–6.
3. Недобой С. Ю. Моделі управління фінансовою економічною безпекою підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2024. № 5(275). С. 25–33.

ОЦІНКА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ ТА ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

М. О. Шихалев, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»

*Науковий керівник: О. М. Губарик, к. е. н., доцент,
завідувач кафедри обліку, оподаткування та
управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

Сучасні підприємства функціонують в умовах постійної економічної нестабільності, високої конкуренції та швидких змін у ринковому середовищі. В таких умовах фінансово-економічні ризики стають однією з ключових загроз, здатних впливати на стабільність і розвиток організації. Тому питання оцінки ризиків та формування системи фінансової безпеки набуває особливої актуальності для ефективного управління підприємством. ФБ є складовою економічної безпеки підприємства і охоплює комплекс заходів, спрямованих на збереження та ефективне використання фінансових ресурсів. Вона включає контроль ліквідності, платоспроможності, рентабельності та капітальної стабільності. Розробка системи управління ризиками дозволяє не лише зменшити ймовірність фінансових втрат, а й забезпечити стратегічну стійкість підприємства у довгостроковій перспективі.

У сучасних умовах ринкової економіки підприємства постійно стикаються з різними фінансово-економічними ризиками, що можуть негативно впливати на їх стабільність та розвиток. Ключовими аспектами фінансово-економічної безпеки є забезпечення ліквідності, фінансової стійкості, ефективного управління витратами та доходами підприємства [1].

Як зазначає Ю. Б. Кракос, інтегральний підхід до оцінки ФБ підприємства передбачає комплексне вимірювання показників рентабельності, ліквідності, платоспроможності та стабільності капіталу. Такий підхід дозволяє своєчасно виявляти потенційні загрози та приймати адекватні управлінські рішення, що знижують ризики фінансових втрат [1].

Дідик А. М. та Кузьмін О.Є. підкреслюють, що ефективна економічна безпека підприємства неможлива без впровадження системи внутрішнього контролю. Вона включає методи планування, моніторингу, аудиту та аналітичної оцінки фінансових показників. Застосування внутрішнього контролю дозволяє виявляти відхилення від планових значень, знижувати фінансові ризики та підвищувати ефективність управлінських рішень [2].

Система управління фінансово-економічними ризиками повинна включати такі етапи: ідентифікація ризиків, їх кількісна та якісна оцінка, визначення методів зниження впливу ризиків та постійний моніторинг. Наприклад, підприємство може використовувати аналіз фінансових коефіцієнтів, прогнозування грошових потоків, планування резервів та диверсифікацію джерел фінансування. Ці заходи дозволяють

не лише виявляти ризики, а й формувати превентивну стратегію реагування [2].

Фінансово-економічні ризики поділяються на внутрішні та зовнішні. Внутрішні ризики пов'язані з управлінськими помилками, низькою ефективністю використання ресурсів, фінансовою недисциплінованістю. Зовнішні ризики виникають через коливання ринкових цін, зміну валютного курсу, інфляцію, регуляторні зміни. Для їх оцінки необхідно застосовувати прогнозування, аналіз сценаріїв та використання сучасних економіко-математичних моделей [1].

Особливу увагу слід приділяти системі внутрішнього контролю, яка забезпечує постійний аналіз фінансових операцій. Це дозволяє своєчасно виявляти відхилення, запобігати фінансовим втратам та забезпечувати прозорість управлінських процесів. Дідик А. М. та Кузьмін О. Є. відзначають, що внутрішній контроль має бути системним, документованим та інтегрованим у стратегію управління підприємством [2].

Важливим аспектом сучасного управління ризиками є впровадження автоматизованих інформаційних систем. Використання спеціалізованих програмних продуктів дозволяє оперативно збирати дані про фінансові показники, прогнозувати потенційні загрози та швидко приймати управлінські рішення на основі об'єктивної аналітики. Це особливо актуально для державних та комунальних підприємств, де важлива прозорість і підзвітність фінансових потоків.

Не менш значущим є підвищення фінансової грамотності керівників та співробітників підприємства. Своєчасне навчання методам оцінки ризиків, розробка внутрішніх регламентів та процедур контролю сприяє зниженню ймовірності виникнення помилок та підвищує ефективність реалізації фінансової стратегії. Такий підхід формує культуру фінансової безпеки всередині організації та підвищує її стійкість до зовнішніх економічних коливань. Використання зазначених підходів дозволяє підприємству мінімізувати ризики, підвищити стійкість фінансового стану та забезпечити довгострокове зростання. В умовах невизначеності та ринкових коливань інтегральна оцінка ризиків та ефективне управління ними стають ключовими факторами фінансової безпеки.

Отже, управління фінансово-економічними ризиками та забезпечення економічної безпеки підприємства є критично важливими для стабільної та ефективної діяльності. Впровадження інтегрованого підходу до оцінки фінансової безпеки, системи внутрішнього контролю та превентивних заходів дозволяє зменшити негативний вплив ризиків та створює передумови для сталого розвитку підприємства.

Список використаних джерел.

1. Кракос Ю. Б. Аналіз фінансової безпеки підприємств України: інтегральний підхід. Економіка і суспільство. 2016. № 7. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/7_ukr/62.pdf

2. Дідик А. М., Кузьмін О. Є. та інші. Економічна безпека підприємства: підручник. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/3fmb_finan/Ekonomichna-bezpeka-pidpryyemstva_pidruchnyk.pdf

ОПТИМІЗАЦІЯ ОПОДАТКУВАННЯ ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Д. С. Штена, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,

ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»

Науковий керівник: Т. М. Саванчук, к. е. н.,

доцент, кафедра обліку, оподаткування

та управління фінансово-економічною безпекою,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Фермерські господарства – це одна з найпоширеніших форм господарювання на селі, тому сучасний розвиток аграрного сектору України тісно пов’язаний із фінансовою стійкістю та податковою стабільністю фермерських господарств. В умовах економічних викликів, коливання податкового навантаження та частих змін у законодавстві, питання оптимізації оподаткування набуває стратегічного значення для забезпечення фінансово-економічної безпеки сільськогосподарських виробників. Саме раціональне управління податковими зобов’язаннями дозволяє фермерським господарствам мінімізувати ризики, підтримувати ліквідність, забезпечувати прибутковість і сприяти сталому розвитку.

Оподаткування фермерських господарств в Україні здійснюється в межах двох основних систем оподаткування: спеціальних режимів – спрощеної системи оподаткування (єдиний податок 4-ї групи), а також загальної системи, залежно від обсягів діяльності, виду виробництва та обраної організаційно-правової форми [1]. Вибір оптимальної системи оподаткування є одним із ключових управлінських рішень, що безпосередньо впливає на фінансові результати, конкурентоспроможність і рівень економічної безпеки підприємства.

Одним із головних завдань податкової оптимізації є не ухиляння від сплати податків чи умисне заниження їх розміру, а ефективне планування податкових платежів з урахуванням усіх законодавчих можливостей. Оптимізація передбачає аналіз структури витрат, оцінку податкового навантаження, вибір найдоцільнішого режиму оподаткування та використання пільг, передбачених для аграрного сектору. Серед найпоширеніших інструментів оптимізації оподаткування для фермерських господарств можна розглядати зміну систем оподаткування, застосування правильної амортизаційної політики, планування витрат і доходів, а також використання державних програм підтримки фермерів, які мають податкові стимули.

У системі забезпечення економічної безпеки фермерського господарства важливу роль відіграє співвідношення між податковим навантаженням і рівнем фінансової незалежності підприємства. Надмірне податкове навантаження знижує конкурентні позиції господарства, обмежує можливості інвестування у технічне переоснащення, інновації та розширення виробництва. Навпаки, ефективно оптимізована податкова система створює передумови для розвитку, зменшує ризики неплатоспроможності та сприяє підвищенню рівня фінансової безпеки.

Забезпечення прозорості податкового обліку є ще одним аспектом податкової безпеки. Формування достовірної фінансової звітності дозволяє уникати конфліктів із податковими органами, зменшувати ризики штрафних санкцій і забезпечувати довіру з боку банків, інвесторів і партнерів. Сучасна цифровізація податкових процесів через електронні кабінети платників податків, онлайн-декларування та інтеграцію облікових систем сприяє підвищенню ефективності адміністрування податків і зменшує ризики помилок, проте треба вміти вміло скористатися наявними цифровими ресурсами та мати необхідне технічне і програмне забезпечення.

На нашу думку, ще одним інструментом оптимізації оподаткування фермерських господарств можна вважати стратегічне планування цього аспекту діяльності. Для цього фермерським господарствам доцільно розробляти податкову стратегію як складову фінансової політики підприємства. Така стратегія має включати оцінку податкових ризиків, визначення ключових показників податкової ефективності та моніторинг змін у законодавстві. Наприклад, впровадження податкового моніторингу дозволяє своєчасно виявляти потенційні проблеми та коригувати управлінські рішення.

Варто зазначити, що податкова політика держави також істотно впливає на економічну безпеку фермерських господарств. Запровадження стабільних і прогнозованих податкових умов є основою довгострокового планування аграрного бізнесу. Натомість часті зміни ставок податків, складність адміністрування та неоднозначність тлумачень податкових норм створюють додаткові ризики для фінансової стабільності підприємств. Тому одним із напрямів удосконалення державного регулювання має стати формування сприятливого податкового клімату, який би стимулював легальну діяльність і розвиток малого аграрного підприємництва.

Оптимізація податкового навантаження може розглядатися як важливий елемент системи економічної безпеки, оскільки вона забезпечує збалансованість між фіскальними інтересами держави та економічними інтересами підприємства. Фермерські господарства, що впроваджують ефективну податкову політику, демонструють вищу платоспроможність, менший рівень боргового навантаження та більшу інвестиційну активність.

Отже, оптимізація оподаткування фермерських господарств є не лише засобом мінімізації витрат, а й інструментом стратегічного управління економічною безпекою. Її ефективність залежить від кваліфікованого бухгалтерського супроводу, системного податкового планування та державної підтримки аграрного сектору. Зі сторони держави, раціональна податкова політика, спрямована на стимулювання розвитку фермерства, сприятиме зміцненню фінансової стійкості сільських територій, підвищенню конкурентоспроможності аграрної економіки та забезпеченню продовольчої безпеки держави.

Список використаних джерел.

1. Податковий кодекс України від 02.12.10 р. № 2755-VI зі змінами та доповненнями. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17>

РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ ЯК СКЛАДОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА

С. В. Яшина, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність «Економіка та міжнародні економічні відносини»

Керівник: **В. В. Нехай**, д. е. н., професор,
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя, Україна

Сучасне підприємницьке середовище характеризується високим рівнем невизначеності, швидкими технологічними змінами, коливаннями ринкової кон'юнктури та зростанням конкуренції. У таких умовах питання забезпечення безпеки підприємства набуває особливої актуальності, адже будь-який бізнес стикається з потенційними загрозами, що можуть негативно вплинути на його стабільність, фінансові результати та репутацію. Одним із ключових інструментів зниження цих ризиків є система ризик-менеджменту, яка стає невід'ємною частиною загальної системи економічної безпеки підприємства.

Тож метою дослідження є обґрунтування ролі ризик-менеджменту в забезпеченні безпеки підприємства, визначення його функцій, завдань та значення у стабільному розвитку організації. Ризик-менеджмент можна визначити як «... комплексну систему заходів, спрямованих на виявлення, оцінку, мінімізацію та контроль ризиків, які можуть виникнути в процесі господарської діяльності. Його головна ідея полягає не у повному усуненні ризику, що практично неможливо, а у створенні механізмів, які дозволяють управляти ризиками, зменшувати їхній негативний вплив і своєчасно реагувати на потенційні загрози. Таким чином, ризик-менеджмент — це не лише захисний інструмент, а й важлива частина стратегічного управління підприємством» [4, с. 71]. Управління ризиками охоплює як негативні, так і позитивні наслідки їх прояву. Його сутність полягає у виявленні можливих відхилень від запланованих результатів та у впливі на ці відхилення з метою підвищення перспектив розвитку, мінімізації втрат і підвищення обґрунтованості управлінських рішень.

Безпека підприємства традиційно розглядається як стан захищеності його інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз. Проте в сучасних умовах цей підхід розширюється: безпека включає не лише фінансову стабільність чи збереження матеріальних ресурсів, а й інформаційну, кадрову, технологічну та екологічну складові. Усі ці аспекти взаємопов'язані, а ефективна система ризик-менеджменту виступає об'єднуючим елементом, що дозволяє комплексно оцінити вплив можливих ризиків на всі сфери діяльності підприємства. Система економічної безпеки має індивідуальний характер для кожного підприємства, оскільки формується з урахуванням специфіки його діяльності, галузевих умов ведення бізнесу, рівня конкурентного середовища та етапу життєвого циклу розвитку підприємства [3, с. 24].

Процес управління ризиками передбачає кілька етапів. Перший — ідентифікація ризиків, під час яких визначаються всі потенційні загрози: фінансові, виробничі, інноваційні, ринкові, правові тощо. Другий етап — аналіз і оцінювання ризиків, що включає визначення ймовірності їх виникнення та масштабу можливих

наслідків. Вибір методів аналізу визначається особливостями об'єктів і суб'єктів дослідження, а також його цілями, умовами та завданнями. Тому з позиції ризик-менеджменту важливо не лише ідентифікувати суб'єктів ризику, а й розкрити їхню мотивацію та цілі, які вони переслідують у процесі аналізу [1, с. 17]. Третій – розробка заходів реагування, які можуть полягати у запобіганні, зниженні, передачі або прийнятті ризику. Завершальним етапом є моніторинг і контроль а також оцінка досягнутих результатів, що дає змогу своєчасно коригувати стратегію управління відповідно до змін зовнішнього середовища.

Ризик-менеджмент виступає одним із ключових інструментів, що забезпечує ефективне функціонування будь-якої економічної системи в умовах невизначеності та сприяє її сталому розвитку [2, с. 82]. Він сприяє підвищенню конкурентоспроможності, оптимізації використання ресурсів, поліпшенню якості управлінських рішень і формуванню культури відповідальності серед працівників. Крім того, систематичне управління ризиками дозволяє підприємству бути більш гнучким у кризових ситуаціях, швидше адаптуватися до змін ринку та уникати серйозних фінансових втрат. Варто зазначити, що сучасні підприємства дедалі частіше інтегрують ризик-менеджмент у всі рівні управління. Це означає, що управління ризиками стає не окремою функцією певного підрозділу, а елементом корпоративної культури, який пронизує всі процеси – від стратегічного планування до оперативної діяльності. Таке комплексне впровадження дозволяє не лише мінімізувати втрати, а й виявляти нові можливості для розвитку бізнесу.

Таким чином, ризик-менеджмент виступає не тільки звичайним інструментом реагування на небезпеки, а активним засобом формування безпечного середовища функціонування підприємства. Він допомагає не лише передбачати й уникати негативних наслідків, а й забезпечує стабільність, прогнозованість та довгострокову ефективність діяльності організації. Отже, можна зробити висновок, що ризик-менеджмент є ключовою складовою системи безпеки підприємства. Його ефективне впровадження дозволяє підвищити стійкість бізнесу до зовнішніх викликів, зберегти конкурентні позиції на ринку, максимізувати прибуток, мінімізувати шкоду та гарантувати безпечні умови розвитку. У сучасних економічних реаліях він виступає не лише вимогою часу, а й стратегічною необхідністю для кожного підприємства, що прагне досягти стабільного зростання та довготривалої успішності.

Список використаних джерел.

1. Долінський Л. Фінансовий ризик-менеджмент: навчальний посібник. НаУКМА, 2022. 85 с.
2. Боровик М. В. Ризик-менеджмент як інструмент забезпечення сталого розвитку. Сталий розвиток економіки. 2016. № 2 (31). С. 81–87.
3. Скопенко Н. С., Євсєєва-Северина І. Е. Ризик-менеджмент як необхідна складова системи економічної безпеки виробничих підприємств. Наукові праці НУХТ. 2020. Т. 26, № 2. С. 120–129.
4. Sosnovska O., Dedenko L. Ризик-менеджмент як інструмент забезпечення стійкого функціонування підприємства в умовах невизначеності. Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій. 2019. № 3 (1). С. 70–79.

Секція 3. Фінансове забезпечення економіки України в умовах війни та післявоєнної відбудови: системні підходи й галузеві пріоритети

INNOVATIVE MODELS OF FINANCIAL REHABILITATION USING FINANCIAL ENGINEERING

S. M. Khalatur, *Doctor of Economics, Professor,
Head of the Department of Finance, Banking and Insurance,
Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine*

Innovative models of financial rehabilitation using financial engineering constitute a modern approach to restoring the solvency of enterprises experiencing crisis phenomena or on the verge of bankruptcy. In today's conditions of global turbulence, financial instability, war risks and structural transformations of the economy, it is the innovative approach in the field of finance that makes it possible to carry out rehabilitation processes quickly, effectively and with minimal costs for owners and creditors. Traditional rehabilitation, which relied mainly on the internal resources of the enterprise or external financial support of the state, no longer meets the requirements of the modern market. Therefore, models based on financial engineering are coming to the fore - the integration of financial technologies, tools, strategies and risk management methods that allow you to flexibly respond to changing external conditions and create unique solutions for stabilizing the business.

Financial rehabilitation as a process of restoring solvency involves a set of organizational, economic, legal and financial measures aimed at eliminating the consequences of the crisis, restructuring debts, increasing the efficiency of economic activity and ensuring long-term sustainability. In the context of innovative rehabilitation models, the use of financial engineering is important - a discipline that combines analytics, risk management, financial technologies, mathematical modeling and creative design of new financial products and mechanisms. Its use allows not only to restore liquidity, but also to create an effective architecture of financial flows adapted to the conditions of the crisis. Modern innovative models of financial rehabilitation cover several key areas. Firstly, these are restructuring models based on optimizing the debt burden, transforming the capital structure and managing financial flows through financial engineering tools - swaps, convertible bonds, asset securitization, forward contracts, as well as debt-to-equity swaps. Such mechanisms allow enterprises to reduce debt pressure, improve their balance sheets and attract new investors without directly raising additional funds. For example, securitization makes it possible to transform low-liquidity assets into liquid financial instruments that are sold on the market, ensuring an inflow of capital for rehabilitation.

Secondly, innovative models include investment-oriented rehabilitation models that use financial engineering to create hybrid financial instruments - convertible bonds, stock options, venture investment schemes, corporate rehabilitation funds. Such solutions allow combining the interests of creditors and owners, creating a synergistic effect of co-financing rehabilitation measures. In this case, financial engineering provides the development of mechanisms for stimulating investors, minimizing risks, and coordinating investment time horizons with the process of financial rehabilitation of the enterprise.

Thirdly, a significant innovation is information and technological models of rehabilitation, which are based on the use of digital platforms, blockchain, financial

analytical systems, and smart contracts. With the help of such technologies, accounting, cash flow management, control over the implementation of rehabilitation programs is automated, and the transparency of relationships between participants in the rehabilitation process is increased. Financial engineering in the digital dimension provides the ability to quickly model financial rehabilitation scenarios, assess risks, and make decisions based on Big Data and machine learning algorithms.

The fourth direction is innovative rehabilitation models through synergy with FinTech. In today's environment, more and more companies are using financial technologies to obtain alternative financing through crowdfunding, crowdinvesting, asset tokenization, and decentralized financial platforms (DeFi). Financial engineering in this context provides the design of digital financial instruments that meet the legal and economic requirements of the rehabilitation process. For example, the issuance of corporate tokens can act as an innovative way to raise capital for rehabilitation without increasing the debt burden, and smart contracts guarantee transparency in the allocation of funds and control over the execution of transactions. The fifth direction is comprehensive rehabilitation models based on risk management, which integrate hedging, insurance, and derivatives to minimize financial losses during rehabilitation procedures. Financial engineering allows the development of multi-level risk management systems using option, futures, and swap contracts that protect against fluctuations in interest rates, exchange rates, or resource costs. This approach makes the recovery process predictable and controllable, reducing financial risks for the enterprise.

The sixth type of innovative models are partnership and public-private models of rehabilitation, within which the state, banks, private investors and enterprises combine resources to stabilize the financial condition of business entities. Financial engineering is used to develop optimal risk-sharing schemes, determine the terms of participation of the parties, create specialized rehabilitation funds, guarantee mechanisms and leasing or factoring programs with state support. Such models are of particular importance in conditions of martial law or post-war reconstruction, when enterprises require large-scale investments to resume operations.

In the practice of modern financial management, innovative rehabilitation models using financial engineering provide several strategic advantages. They allow you to create unique financial solutions that combine liquidity, investment attractiveness and stability; ensure the integration of various sources of financing; contribute to the growth of creditor confidence; increase the adaptability of the enterprise to external changes. By combining analytical, technological and organizational tools, financial engineering acts as a catalyst for the formation of a new paradigm of rehabilitation management - flexible, digital and focused on creating long-term value. Innovative models of financial rehabilitation, built on the principles of financial engineering, form a modern system of anti-crisis management, combining technological, economic and financial innovations. They allow not only to overcome the crisis, but also to ensure the strategic transformation of the enterprise, increasing its competitiveness, financial flexibility and ability to function in conditions of uncertainty. In the future, such approaches become an integral part of sustainable economic development, as they contribute to the formation of a financial culture focused on innovation, transparency and effective resource management.

BUDGETING IN PUBLIC FINANCE AS A STRATEGIC TOOL FOR MANAGING STATE RESOURCES

L. I. Brovko, Ph.D., Associate Professor,
Department of Finance, Banking and Insurance
Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine

Effective management of public resources, also known as public financial management, is the cornerstone of the functioning of a modern state, its economic stability and the provision of quality public services. The introduction of progressive public resource management tools is critically important for Ukraine in the context of European integration and increased transparency. The main tools in this area are a set of organizational, methodological, information, and technical tools that ensure efficiency, transparency and accountability. The main ones include: budget planning and forecasting (these tools lay the foundation for the use of public resources), expenditure and asset management tools (these tools control the process of spending funds), control and accountability (tools that ensure proper supervision of the use of resources), information and IT tools (modern technological tools to support PFM). All these tools are interconnected and are used to implement the policy of effective, transparent and accountable management of public resources.

Budgeting is a fundamental process in the public finance system. It is not just a technical calculation of income and expenditure, but a strategic tool that reflects the economic policy of the state, its priorities and resource management mechanisms. In conditions of financial instability, structural reforms and limited resources, the efficiency of the budget process becomes critical for ensuring macroeconomic stability and socio-economic development of the country.

Budgeting in public finance is the process of planning, drafting, reviewing, approving, implementing, amending and controlling the implementation of the budget (state, local or fund), which reflects the system of formation and use of centralized funds of funds for a certain period (usually a fiscal year).

The budget is the main mechanism for redistributing national income and GDP, directing resources to perform state functions (defense, social protection, education, healthcare). Budgeting transforms political goals and state programs into specific financial indicators and tasks. This is especially true for medium-term budget planning, which synchronizes financial resources with long-term development strategies. The budget serves as a standard by which financial control is carried out. It allows you to assess how effectively and legally public funds have been used. Through the mechanisms of fiscal policy (expenditures, tax benefits), the budget affects economic processes, stimulating or restraining business activity.

In Ukraine, the budget process is regulated by the Budget Code and includes the following stages: preparation of draft budgets (based on the forecast of macro indicators

and the Budget Declaration); consideration and approval of budgets (by the Verkhovna Rada of Ukraine or local councils); budget execution (provided by the Cabinet of Ministers and the Ministry of Finance, the State Treasury Service); reporting and control (carried out by the Accounting Chamber, the State Audit Service and the public).

Historically, budgeting has gone from simple accounting to complex strategic planning.

Traditional models (XIX - mid-XX centuries):

- Linear (incremental) budgeting - the simplest method, based on adjusting current expenditures by a certain percentage (increment). This is fast, but preserves inefficiency and does not stimulate analysis of the feasibility of old programs.

- Article-by-article budgeting - funds are tied to specific items of economic classification (salary, utilities, capital expenditures). Provides high control over the legality of expenses, but does not provide an idea of the effectiveness of the funds spent.

Results-oriented models (Second half of the 20th century - until now):

- Program-target budgeting - the main focus is shifted from "what" the funds are spent on to "why" they are spent (on the final result). Budget allocations are tied to specific state programs (for example, the "Energy Efficiency Improvement Program").

- Zero-based budgeting - requires annual justification of all expenditures, not just new ones. Each program is considered from a "clean slate", as if it were starting for the first time. This is a complex but powerful tool for combating inefficiency.

- Results-oriented budgeting - the most common modern model. Links the allocation of resources to the achievement of specific, measurable performance indicators (for example, hospital funding depends on mortality rates, the number of operations performed, and patient satisfaction). This model is a priority for implementation in Ukraine.

The transition to medium-term budget planning is a key reform of Ukraine's public finances. Medium-term budget planning is implemented through the Budget Declaration, which includes: forecasting budget indicators for three years (the planning year and the two following reporting periods); setting expenditure limits for the main spending units for the medium-term perspective (this forces ministries and departments to plan their activities, and not simply "ask" for funds each year); ensuring that expenditures comply with the state's strategic goals (Government Activity Program, development strategies).

Among the advantages of medium-term budget planning, the following can be distinguished: first, investors and businesses receive a clearer signal about the fiscal policy and future investment intentions of the state. Second, the main spending units are forced to plan large capital projects (construction of roads, schools, hospitals) for the full cycle, and not to finance them in parts each year. Third, the establishment of rigid spending limits limits the appetites of spending units, forcing them to determine real priorities. And finally, reducing the risk that current political decisions will create unsustainable financial obligations in the future.

Budgeting in Ukraine faces a number of systemic challenges.

- Quality of planning and forecasting. (Often the macroeconomic forecast on which the budget is based is too optimistic, leading to chronic under-performance of the revenue part and the need for sequestration of expenditures during the year. A significant part of the budget programs remains formal. Performance indicators are often not relevant, do not reflect the real impact of the program and serve only to "absorb" funds. Often the Budget Declaration is not perceived as a mandatory strategic document, and when approving the annual budget, politicians ignore the expenditure ceilings set for the medium term.

- Inflexibility and imbalance of expenditures. (A significant part of the budget (social benefits, debt service, salaries) is protected and cannot be changed quickly. This limits the room for maneuver and investment. There are significant implicit liabilities (e.g. state guarantees, deficits of state trust funds) that can unexpectedly "fire", undermining financial stability. Political interference in the budget execution process, frequent changes in financing rules and opacity allocation of reserve funds.) (

Improving budgeting in Ukraine should be based on deepening reforms aimed at results and transparency. And the following:

- reformatting budget programs so that they are clearly tied to measurable strategic goals of sectors (education, medicine).
- regular audits of the effectiveness of spending budget funds (Accounting Chamber) with the publication of results and making management decisions based on these audits (for example, closing ineffective programs).
- ensuring the responsibility of the main spending units for failure to achieve the established performance indicators.
- establishing legislative restrictions on key indicators (for example, the limit of public debt to GDP, the deficit limit) to ensure long-term fiscal sustainability.
- improving the quality of macroeconomic forecasts and strict adherence to the expenditure ceilings established in the Budget Declaration when forming the annual budget.
- expanding citizens' access to detailed information on budget execution, including data on procurement and program performance.
- at the local level budgets expanding the practice of involving citizens in the allocation of part of the budget funds for local projects. This increases responsibility and trust.

Budgeting in public finances is a dynamic system that is constantly adapting to economic and political realities. The introduction of result-oriented models and medium-term planning are necessary steps to transform the budget from a simple estimate into an effective strategic management tool. Further successful integration of Ukraine into the global economic space and ensuring its sustainable development directly depends on the state's ability to ensure transparent, responsible and effective use of each budget resource.

WORLD EXPERIENCE OF FINANCING THE RECOVERY OF THE AGRICULTURAL SECTOR AFTER WAR

M. Colesnik, *University Lecturer,
Department of Finance, Banking and Insurance,
State Agrarian University of Moldova, Chisinau, Moldova*

The issue of financing post-war recovery of agriculture occupies a central place in the global discourse on sustainable development and food security. In the context of large-scale destruction of agricultural infrastructure, land degradation, and disruption of production chains, the search for effective financial mechanisms for the restoration of the agro-industrial complex becomes a prerequisite for ensuring national resilience and socio-economic stability. International experience demonstrates a variety of models and approaches to mobilizing financial resources for post-conflict agricultural recovery, which combine public policy measures, donor support, private investment, and innovative financing instruments.

The post-war reconstruction of agriculture requires a systemic approach that involves not only rebuilding physical infrastructure but also restoring human capital, technological capacity, and market functioning. Global practice shows that the most successful models of financing agricultural recovery are based on a combination of grants, concessional loans, guarantees, insurance mechanisms, and investment partnerships. The experience of countries such as Bosnia and Herzegovina, Rwanda, Afghanistan, and Iraq confirms the decisive role of state coordination and the participation of international financial institutions in ensuring transparent and efficient use of funds.

One of the key lessons of the world's experience is the need to create flexible multi-level financial systems that combine central government resources with local initiatives. The World Bank, the Food and Agriculture Organization (FAO), and the International Fund for Agricultural Development (IFAD) have developed methodologies for supporting agricultural recovery that prioritize smallholder farmers and rural communities. These models emphasize that financing should not only be aimed at restoring pre-war production levels but also at transforming agriculture into a more sustainable and climate-resilient sector [1].

Donor assistance is a critical component of agricultural reconstruction. Programs funded by the United States Agency for International Development (USAID), the European Union, and the United Nations Development Program (UNDP) often focus on restoring value chains, improving access to markets, and supporting cooperatives. In Afghanistan, for example, donor funding enabled the implementation of projects to restore irrigation systems and introduce drought-resistant crops, which significantly improved food security. Similar initiatives in Rwanda have contributed to the development of microfinance and agricultural credit cooperatives, facilitating the economic reintegration of rural populations.

The creation of special reconstruction funds has also proven effective. In post-conflict Bosnia and Herzegovina, the Agricultural Reconstruction Fund provided targeted financial assistance to farmers affected by the war, financed through a combination of national budget allocations and donor contributions. The key success factor was the transparent mechanism

for distributing funds through local banks and cooperatives, ensuring the direct involvement of producers in the reconstruction process. This model can serve as a valuable example for countries developing their own agricultural recovery strategies.

Insurance mechanisms and financial guarantees play an increasingly important role in financing agricultural recovery. After natural disasters and conflicts, the ability of farmers to resume production depends largely on access to risk protection tools. The World Bank's Global Index Insurance Facility and similar instruments by the International Finance Corporation (IFC) offer innovative solutions that reduce the financial vulnerability of small agricultural producers. The implementation of such mechanisms in post-war contexts contributes to the stabilization of the rural economy and stimulates investment activity [2].

Public-private partnerships (PPPs) have become an essential form of mobilizing financial resources for agricultural recovery. The involvement of private investors ensures technological renewal and promotes efficiency in the use of funds. For example, in Colombia, where agriculture suffered greatly from internal conflicts, PPP projects were implemented to develop logistics infrastructure and agribusiness clusters. These initiatives were supported by credit guarantees and co-financing from development banks, which significantly accelerated the recovery of rural production.

Microfinance institutions and rural credit unions also play a vital role in ensuring inclusive financing for the agricultural sector. Their activities make it possible to overcome the problem of limited access to traditional banking services for small farms. In many post-war economies, microcredit programs are supplemented by financial literacy training and support for women's entrepreneurship, which contributes to the creation of new jobs and strengthens social cohesion in rural areas.

International experience emphasizes that agricultural reconstruction should be based on an integrated financial policy that combines short-term support with long-term investment in modernization and innovation. The development of digital financial services, such as mobile banking and online credit platforms, expands access to capital and accelerates recovery processes. In this context, technological solutions and data management systems play an increasingly important role in monitoring the effectiveness of financing and ensuring transparency in the use of resources.

In post-war recovery programs, institutional support from multilateral development banks remains crucial. The European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) [3] actively finances the modernization of agricultural enterprises and promotes the introduction of sustainable farming practices. The World Bank and the FAO [2] also support institutional reforms, land registration systems, and the development of agricultural extension services. These measures ensure a transition from emergency reconstruction to stable, market-oriented agricultural growth. The financing of post-war agricultural recovery is closely linked to environmental and climate aspects. Many international programs are based on the principles of the "green recovery", which integrates environmental restoration into economic revitalization. Investments in sustainable irrigation systems, renewable energy sources for rural areas, and soil restoration programs contribute not only to increased productivity but also to reducing future vulnerability to climate change.

An important trend in global practice is the growing role of social investment and impact financing in post-war recovery. Investors increasingly focus on the social and environmental outcomes of projects rather than solely on financial returns. Agricultural projects with high social impact attract blended finance models that combine grants, concessional loans, and private capital. This approach ensures both economic revitalization and the development of resilient rural communities. The systematization of world experience reveals that the effectiveness of financing agricultural recovery depends on several key factors: the presence of transparent financial institutions, coordination between government and international donors, decentralization of funding distribution, and the involvement of local communities in decision-making. In many countries, the introduction of digital platforms for managing agricultural recovery funds has improved accountability and reduced corruption risks.

Equally important is the creation of legal and institutional frameworks that stimulate investment in agriculture. Tax incentives, credit guarantees, and risk-sharing mechanisms between the state and the private sector have proven effective in encouraging private capital to participate in recovery projects. For example, in Croatia, after the war in the 1990s, the government introduced a special law to support agricultural investment, which accelerated rural economic reconstruction and integration into the European agricultural market.

The study of global experience also demonstrates that the recovery of agriculture after war cannot be separated from broader socio-economic reforms. The effectiveness of financial mechanisms largely depends on parallel processes of land reform, improvement of property rights protection, and strengthening of rural infrastructure. Therefore, financing agricultural recovery must be integrated into national development and security strategies, ensuring long-term economic and social stability.

In conclusion, the global experience of financing agricultural recovery after war indicates that the success of such processes depends on the synergy of international assistance, government policy, and local initiative. The most effective models are those that combine emergency humanitarian support with strategic investment in modernization, sustainability, and institutional reform. For countries facing post-war reconstruction challenges, studying and adapting best international practices can become a key factor in ensuring the long-term resilience of the agricultural sector and strengthening national food security.

References.

1. Rebuilding agriculture and food systems after conflict: Lessons from global experience. Icarda. 2016. URL: <https://icarda.org/media/news/rebuilding-agriculture-post-conflict-countries>
2. FAO's response to crises: Agricultural recovery in post-conflict settings. Food and Agriculture Organization of the United Nations. 2022. URL: <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/a1389f26-e21d-42f3-a750-23fb749ec50f/content>
3. Investing in resilience: EBRD's support for sustainable agriculture. European Bank for Reconstruction and Development. 2023. URL: Investing in resilience: EBRD's support for sustainable agriculture.

ФІНАНСОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІННОВАЦІЙНОГО ЗРОСТАННЯ: СТРУКТУРНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ТА МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

***Р. Е. Абібullaєв, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
ОНП «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»,***

***Науковий керівник: Ю. В. Масюк, к. е. н., професор,
кафедра фінансів, банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна***

Фінансовий потенціал інноваційного зростання є однією з ключових категорій сучасної економічної науки, що визначає здатність національної економіки, підприємств та фінансових інститутів забезпечувати сталість розвитку шляхом упровадження нововведень, підвищення технологічного рівня виробництва та ефективного використання ресурсів. Його сутність полягає у сукупності фінансових можливостей, інструментів, інституційних умов і джерел, які створюють передумови для активізації інноваційної діяльності, модернізації виробництва, розвитку високотехнологічних секторів економіки та формування конкурентоспроможного економічного середовища.

До структурних детермінант фінансового потенціалу інноваційного зростання належать кілька взаємопов'язаних елементів. По-перше, це макроекономічні фактори, які формують загальні умови інноваційного фінансування, зокрема рівень ВВП, державна інвестиційна політика, стан фінансового ринку, обсяг і структура державного боргу, рівень інфляції, відсоткові ставки та курсова стабільність. По-друге, інституційна структура фінансового ринку, що визначає ефективність руху фінансових потоків – банківський сектор, ринок цінних паперів, інвестиційні фонди, венчурний капітал, лізингові та факторингові компанії. По-третє, державна фінансова підтримка інновацій, яка реалізується через систему грантів, пільгового кредитування, субсидій, податкових стимулів, створення технопарків і бізнес-інкубаторів. Важливою детермінантою є рівень фінансової грамотності та інвестиційної культури населення, оскільки він впливає на залучення приватного капіталу до інноваційної діяльності через краудфандинг, краудінвестинг та інші інструменти фінансової участі.

Важливу роль відіграють міжнародні фінансові зв'язки, які забезпечують приплив зовнішніх інвестицій, грантів міжнародних фінансових організацій, а також сприяють інтеграції у глобальні ланцюги створення вартості. Розвиток фінансового потенціалу інноваційного зростання передбачає активне використання можливостей міжнародних ринків капіталу, участь у програмах Європейського інвестиційного банку, Світового банку, ЄБРР, Horizon Europe тощо. Для України особливо актуальним є поєднання внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування інновацій з урахуванням воєнно-економічних ризиків та потреб відбудови післявоєнної економіки.

Механізми реалізації фінансового потенціалу інноваційного зростання охоплюють сукупність економічних, організаційних, правових та управлінських інструментів, які забезпечують акумуляцію, розподіл і ефективне використання

фінансових ресурсів у сфері інновацій. Основним механізмом виступає інноваційне інвестування, що включає венчурне, приватне, корпоративне, а також державно-приватне партнерство. Розвиток венчурного ринку дає змогу залучати кошти в стартапи, стимулюючи високотехнологічне підприємництво. Корпоративне інвестування в інновації сприяє модернізації технологій, створенню нових продуктів і процесів, а державно-приватне партнерство дозволяє поєднати бюджетні та приватні ресурси для реалізації масштабних науково-технічних проєктів. Значне місце посідає фіскальний механізм стимулювання інновацій, що включає податкові пільги для підприємств, які впроваджують нові технології, прискорену амортизацію інноваційних активів, зниження ставки податку на прибуток для стартапів, а також запровадження спеціальних режимів оподаткування в інноваційних парках і технополісах. Не менш важливим є монетарний механізм, який реалізується через політику центрального банку щодо зниження вартості кредитних ресурсів для інноваційних проєктів, створення гарантійних фондів, підтримки фінансових технологій (FinTech) і цифрових платформ.

У сучасних умовах цифрової трансформації особливої ваги набувають технологічні механізми фінансової підтримки інновацій, зокрема застосування блокчейн-технологій, смарт-контрактів, токенизації активів, децентралізованих фінансових систем (DeFi) та штучного інтелекту у фінансовому менеджменті. Вони забезпечують прозорість, швидкість і безпеку фінансових операцій, розширюють можливості залучення коштів через цифрові платформи. Використання FinTech-рішень створює нову якість фінансового посередництва, підвищує доступність капіталу для інноваційних підприємств, сприяє розвитку стартап-екосистем і посиленню конкуренції на фінансовому ринку.

Важливим напрямом реалізації фінансового потенціалу інноваційного зростання є формування ефективної системи фінансового управління інноваціями, яка охоплює стратегічне планування, оцінку ризиків, контроль результативності та моніторинг інвестиційних потоків. Управління фінансовими ресурсами має базуватися на принципах гнучкості, диверсифікації джерел, узгодженості з національними пріоритетами розвитку науки, технологій та освіти. Особливу роль відіграють аналітичні та прогностичні інструменти – фінансове моделювання, сценарний аналіз, оцінка вартості інноваційних проєктів, що дозволяють оптимізувати структуру фінансування і зменшити ризики невдач.

Отже, фінансовий потенціал інноваційного зростання є інтегральною характеристикою конкурентоспроможності національної економіки, що формується під впливом структурних детермінант – макроекономічних, інституційних, технологічних і соціальних факторів. Ефективна реалізація цього потенціалу можлива лише за умов розвитку фінансової інфраструктури, впровадження сучасних фінансових технологій, удосконалення механізмів державного регулювання та формування інноваційної культури в суспільстві. Саме фінансовий потенціал стає тим фундаментом, який визначає спроможність економіки до адаптації, модернізації й забезпечення сталого розвитку в умовах глобальних викликів.

РОЗВИТОК ЦИФРОВІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

***Н. В. Архирейська, к. е. н, доцент, М. О. Губа, к. е. н, доцент,
кафедра фінансів, банківської справи та страхування,
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна***

Сучасна фінансова система України переживає один із найскладніших періодів у своїй історії. Повномасштабна війна, що розпочалася у 2022 році, створила безпрецедентні виклики для всіх секторів економіки, зокрема – банківського. Проте саме в умовах кризи цифровізація стала не лише засобом виживання, а й драйвером подальшого розвитку фінансової системи. Українські банки довели свою стійкість, швидко адаптувавшись до нових реалій через технологічні інновації.

До 2022 року Україна вже мала вагомі здобутки у сфері цифрових фінансів:

- запуск державного застосунку «Дія», який став основою для електронної ідентифікації клієнтів;
- впровадження мобільних банківських сервісів, таких як monobank, Приват24, Sense SuperApp та багато інших;
- розвиток системи миттєвих платежів, Apple Pay, Google Pay, NFC-операцій;
- впровадження Open Banking – концепції відкритих API для фінансових інновацій.

Ці досягнення створили базу, яка дозволила українському банківському сектору не тільки вистояти у кризових умовах війни, але і зайняти лідируючі позиції в світовому цифровому світі. І це не дивлячись на те, що в умовах воєнного часу банки зіштовхнулися з надмірними труднощами, які були спричинені такими факторами:

– Руїнування банківської інфраструктури. Станом на листопад 2024 року прямих задокументованих збитків інфраструктури України внаслідок війни оцінювали приблизно 170 млрд дол. Однак достовірних даних щодо кількості банківських офісів, філій, банкоматів чи серверних центрів, пошкоджених або зруйнованих під час війни у відкритих джерелах немає.

– Закриття багатьох відділень у зв'язку з окупацією деяких регіонів України, або їх передислокація з північних та східних регіонів на захід. Станом на 1 січня 2025, в Україні налічувалося 5 011 діючих структурних підрозділів банків. За рік кількість зменшилася на 127 підрозділів. Також 886 відділень перебувають у статусі тимчасово призупинених.

– Банки навчилися працювати в умовах відключень електроенергії та зв'язку.

– Кібератаки з боку агресора. Одна з найбільших кібератак в Україні була здійснена на АТ КБ «ПриватБанк», тривала понад 3 години. Державні банки, такі як АТ КБ «Укргазбанк», АТ КБ «Ощадбанк», зазнавали приєднаних атак, часто синхронно з атаками на державні портали та інші інституції.

– Міграція населення змінила географію клієнтських потоків. Банківські клієнти з постраждалих регіонів, особливо Донецької, Харківської, Луганської, змушені були виїжджати або переїжджати в інші області чи за кордон. Це змінює географічний розподіл клієнтської бази – банки мають більшу частину активних користувачів у західних, центральних та південних регіонах, а також серед діаспори за кордоном.

– Необхідність забезпечити безперервний доступ до фінансових послуг навіть у зонах бойових дій.

Ці фактори змусили банки посилити цифрову трансформацію, зробивши акцент на мобільність, безпеку та автономність систем.

Основні напрями розвитку цифровізації під час війни зосереджені на мобільних банківських сервісах, хмарних технологіях, кібербезпеці, інтеграції з державними цифровими сервісами, фінансових інноваціях та криптовалюти.

Банки активно вдосконалюють застосунки для смартфонів, розширюють функціонал, інтегрують соціальні послуги (наприклад, донати на ЗСУ, оформлення допомоги ВПО). Частина інфраструктури переведена у хмарні середовища, що зменшує ризики втрати даних у разі фізичного руйнування серверів. Впроваджуються системи багаторівневої аутентифікації, моніторинг кіберзагроз у реальному часі, тісна співпраця з Національним банком України (НБУ) у сфері кіберзахисту. Застосунок «Дія» став платформою для відкриття рахунків, ідентифікації клієнтів, виплат соціальної допомоги. Зростає інтерес до використання блокчейн-технологій і розробки концепції цифрової гривні – перспективного інструменту для майбутньої фінансової стабільності.

НБУ на сьогодні є ключовим координатором процесів цифрової трансформації. Він забезпечує стабільність платіжної інфраструктури, створює умови для дистанційного обслуговування громадян і бізнесу, успішно реалізує проєкти BankID та систему миттєвих платежів. Такі ініціативи сприяють не лише стійкості банківської системи, але й наближають Україну до європейських стандартів фінансової інтеграції.

Після завершення війни цифровізація стане одним із ключових факторів економічного відновлення України. Національний банк України буде спрямовувати свої зусилля на розширення співпраці з фінтех-компаніями, використання штучного інтелекту для аналізу ризиків і кредитного скорингу, розбудова єдиного цифрового фінансового простору між Україною та ЄС.

Цифровізація банківського сектору України в умовах війни стала прикладом стійкості, інноваційності та адаптивності. Українські банки довели, що технології можуть не лише полегшувати життя, але й забезпечувати фінансовий фронт країни.

У майбутньому цифрова фінансова екосистема стане основою для відбудови, розвитку та інтеграції України у світову економіку.

ЗМІНИ В ОПОДАТКУВАННІ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

М. М. Безбородько, методист, викладач обліково-економічних дисциплін,

А. О. Рівна, здобувач фахової передвищої освіти,

ОПП «Облік і оподаткування»,

ВСП «Технологічний фаховий коледж Дніпровського державного аграрно-економічного університету», м. Дніпро, Україна

Податки – це надзвичайно важлива складова фінансової системи кожної країни. Саме вони забезпечують формування державного бюджету, фінансування соціальних програм, розвитку інфраструктури та, особливо в умовах війни, можливість країни оборонятися [1]. Ефективна система оподаткування – це основа економічної стабільності та довіри громадян до держави.

З початком повномасштабної війни, Україна зіткнулася з тим, що потрібно було швидко адаптувати податкову систему до нових реалій. Країна повинна була знайти баланс між наповненням бюджету для фінансування армії і підтримкою малого та середнього бізнесу, адже саме вони забезпечують значну частку робочих місць, залишаються рушієм економічного відновлення та в значній мірі наповнюють державний бюджет.

Тоді в Україні відбулися суттєві зміни в оподаткуванні, орієнтовані на пристосуванні фінансової системи до воєнного часу. Частина цих рішень мала стимулюючий характер, тобто була спрямована на полегшення податкового навантаження для бізнесу, щоб підприємці мали змогу працювати далі, зберігати свої робочі місця та підтримувати економічну активність, а інша частина мала фіскальну мету, а власне, – забезпечити стабільні надходження до державного бюджету для фінансування армії та критичних потреб країни [2].

З цих причин, у 2022 році було впроваджено спрощені режими для підприємців: знизили податкові ставки, надали можливість тимчасово не сплачувати єдиний соціальний внесок (ЄСВ) для тих, хто не мав доходу, або перейти на єдиний податок зі ставкою 2%. Такі впровадження дозволили зменшити навантаження на малий та середній бізнес і допомогли підприємцям утриматися на плаву у перший рік війни.

Але у 2023–2024 роках уряд поступово посилив податкову політику, зокрема скасував частину пільг. Одним із ключових рішень стало підвищення ролі військового збору, як джерела фінансування оборони. Ставка податку для фізичних осіб збільшилася з 1,5% до 5% [3].

Водночас з цим, і для фізичних осіб підприємців (ФОПів) збільшився податковий тиск. Після поступового скасування «воєнних пільг» вони знову стали зобов'язані сплачувати єдиний соціальний внесок (ЄСВ), навіть якщо діяльність тимчасово не ведеться. Це створило додаткове навантаження, особливо на малий бізнес, який доволі часто, якщо не завжди, працює в умовах нестабільного попиту.

З цих причин в останні роки, країна переживає закриття середнього, а особливо малого бізнесу.

При цьому, якщо порівняти ситуацію з податками в Україні з податками в інших країнах, то побачимо, що рівень оподаткування в Україні залишається нижчим, ніж у більшості країн ЄС. Наприклад, середня ставка податку на прибуток у ЄС становить 21–23%, тоді як в Україні – 18%. Податок на доходи фізичних осіб в європейських країнах варіюється від 20% до 45%, тоді як в Україні він складає 18% + 5% військового збору.

Крім цього, соціальні внески у країнах ЄС значно вищі – у середньому від 25% до 40%, тоді як український ЄСВ дорівнює лише 22% від заробітної плати [1, 3]. Це свідчить про те, що в Україні податки формально нижчі, але при цьому варто враховувати і те, що рівень доходів в Європі набагато вищий ніж в Україні.

До того ж вато пам'ятати, що в Україні велика частина населення залишилася без роботи і бізнесу, або вимушено змінила професію. Через це, ще сильніше підвищення податків без урахування реального стану може призвести до згортання малого та середнього бізнесу ще більше, що є недопустим в будь-який час, адже саме цей сектор забезпечує швидку адаптацію економіки, створює робочі місця, сприяє внутрішній торгівлі та відновленню економічної активності. Тому, важливо зберегти баланс між податковими ставками та умовами, в яких ведеться бізнес, аби не допустити надто сильного навантаження на підприємців [4].

Для забезпечення економічної стійкості та підготовки до післявоєнного відновлення України, податкова політика має об'єднати справедливість та стимулювання бізнесу. Ключовим елементом є запровадження прогресивної системи оподаткування, де ставки податку зростають пропорційно доходам (наприклад, як в Іспанії чи Франції), що дозволить ефективніше розподілити фінансове навантаження та забезпечити стабільні надходження до бюджету і при цьому знизить навантаження на малий і середній бізнес.

Одночасно з цим, необхідно активно підтримувати підприємців на державному рівні через спрощення складання та подання податкової звітності та надання пільгових умов для нових бізнесів, особливо у постраждалих регіонах – це допоможе підприємцям швидше створити робочі місця та відновити економічну діяльність.

Такий підхід стане основою для післявоєнного відновлення України, оскільки державна підтримка та постійне вдосконалення податкової політики є надважливими не тільки для малого і середнього бізнесу, а і для країни загалом.

Список використаних джерел.

1. <https://cost.ua/714-podatky-v-ukrayini-vs-krayiny-eu-de-platyat-bilshe/>
2. <https://mof.gov.ua/uk/news>
3. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n4379>
4. <https://www.epravda.com.ua>

СТРАТЕГІЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗАСАДАХ ІННОВАЦІЙ ТА ІНВЕСТИЦІЙ

В. С. Бурлаков, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти, ОНП «Менеджмент»

Науковий керівник: **О. В. Ніколюк**, д. е. н., професор,
Одеський національний технологічний університет, м. Одеса, Україна

Сучасний етап розвитку аграрного сектору характеризується активними процесами цифровізації, які докорінно змінюють умови функціонування підприємств. У цих умовах виникає необхідність пошуку ефективних управлінських рішень, що здатні забезпечити конкурентоспроможність та сталий розвиток. Одним із ключових інструментів є поєднання інноваційної та інвестиційної стратегій у єдину систему, що дозволяє досягати синергії між науково-технічними новаціями та фінансовими ресурсами. Узгодженість цих стратегій сприяє підвищенню ефективності діяльності підприємства, раціональному використанню ресурсів та зниженню ризиків.

Для оцінювання узгодженості інноваційної та інвестиційної стратегій доцільним є застосування параметричного підходу, який базується на аналізі певних груп показників. До них належать структурні, інформаційні, часові, вартісні, ризикові, адаптивні та результативні параметри. Саме їх співвідношення визначає рівень гармонізації стратегічних напрямів розвитку підприємства. Параметричний підхід дозволяє формалізувати зв'язки між показниками за допомогою балансових рівнянь та нечітких нерівностей, що забезпечує об'єктивність і точність аналізу.

Усі параметри, за якими оцінюється узгодженість інноваційної та інвестиційної стратегій, можна розділити за принципом побудови критерію узгодженості стратегій. Одну групу параметрів складають такі пари параметрів, між якими існують відношення відповідності, тобто співвідношення, що виражає узгодженість, рівність або адекватність (співпадання) параметрів, задовільне з погляду певної мети. Ключові параметри узгодженості стратегій: цілеспрямованість – інноваційна та інвестиційна діяльність мають бути зорієнтовані на досягнення єдиних цілей власників, менеджменту, працівників, інвесторів та держави; часові показники – узгодження термінів формування і реалізації стратегій, термінів залучення ресурсів та окупності інноваційних проєктів; витратність – відповідність обсягів витрат на інновації доступним інвестиційним ресурсам; ризикованість – інтеграція рівня прийнятного ризику інвестиційної стратегії з ризиками інноваційної діяльності; адаптивність – здатність стратегій швидко змінюватися залежно від впливу зовнішнього середовища та внутрішніх потреб підприємства; результативність – оцінка кінцевих результатів як інноваційної (прибуток, частка ринку, зростання обсягів продажу), так і інвестиційної стратегії (приріст капіталу, зміна структури інвестування) [1].

У якості функціональних показників відповідних параметрів інноваційної та інвестиційної стратегій нами виділені обсяг і термін робіт за функціями управління

та етапами формування та реалізації стратегій. Успішність стратегій значною мірою залежить від правильного управління часом і фінансами. Тривалість кожної стадії інноваційного проєкту (передінвестиційної, інвестиційної та експлуатаційної фаз) безпосередньо впливає на його ефективність. Контрольні дати виконання етапів дозволяють виявляти відхилення від плану, що є важливим елементом стратегічного управління. Вартісний підхід, у свою чергу, передбачає детальне планування ресурсів, оцінку їх вартості, складання кошторисів та контроль витрат, що забезпечує фінансову стійкість підприємства.

Під обсягом робіт мається на увазі перелік робіт, їх закріплення у відповідній організаційній структурі, встановлення послідовності виконання робіт та визначення витрат на їх виконання тощо. Доречно зауважити, що інноваційно-інвестиційну діяльність важко планувати і оцінювати за трудомісткістю. Тут може виявитись тотальне перевантаження, або недовантаження фахівців відповідного підрозділу, який відповідає за інновації. У свою чергу, це може привести або до недостатньої уваги щодо окремих інновацій. Названі можливі наслідки, поза сумнівом, відносяться до негативних.

У сучасних умовах цифровізації адаптивність є одним із визначальних параметрів успіху. Гнучкість інноваційної та інвестиційної стратегій дозволяє підприємству своєчасно реагувати на зміни ринкової кон'юнктури, впроваджувати технологічні новації та забезпечувати ефективність управлінських рішень. Узгодженість стратегій у цьому аспекті сприяє мінімізації втрат та раціональному використанню вивільнених ресурсів. Оцінювання результативності стратегій має здійснюватися у довгостроковій перспективі. Для інноваційної діяльності ключовими є зростання прибутковості, розширення ринкової частки та підвищення конкурентоспроможності продукції. Для інвестиційної стратегії – забезпечення стабільного приросту капіталу, зміцнення фінансової бази та підтримка необхідних обсягів діяльності. Узгодженість результативних параметрів свідчить про ефективність взаємодії двох стратегій і є запорукою сталого розвитку аграрного підприємства.

Таким чином, формування інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку аграрних підприємств в умовах цифровізації потребує системного підходу та врахування багатофакторних параметрів. Параметричний метод дозволяє забезпечити об'єктивну оцінку узгодженості стратегій, виявити потенційні дисбаланси та визначити напрями їх гармонізації. Узгодження інноваційної та інвестиційної діяльності створює основу для ефективного використання ресурсів, підвищення конкурентоспроможності та досягнення стратегічних цілей у довгостроковій перспективі. Це, у свою чергу, сприятиме зміцненню позицій аграрних підприємств у національній та глобальній економіці.

Список використаних джерел.

1. Зеліско Н., Райтер Н., Маркович Н., Матсків Г., Васирина О. Improving business processes in the agricultural sector considering economic security, digitalization, risks, and artificial intelligence. Економіка АПК. 2024. № 31 (3). С. 10–21.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ КАУЗАЛЬНО-СИНЕРГЕТИЧНОЇ МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ РОЗВИТКУ

В. В. Веремієнко, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, спеціальність «Підприємництво та торгівля»

Науковий керівник: **С. А. Мушнікова**, д. е. н., професор,

ННІ «Дніпровський металургійний інститут»,

Український державний університет науки і технологій, м. Дніпро, Україна

Методологічні принципи побудови каузально-синергетичної моделі управління фінансовим забезпеченням розвитку підприємства ґрунтуються на інтеграції системного, когнітивного, синергетичного та причинно-наслідкового підходів, що у сукупності формують цілісну архітектуру управлінської взаємодії. Їх реалізація передбачає перехід від лінійного розуміння фінансових процесів до багатовимірного трактування фінансового забезпечення як динамічної системи, здатної до самоорганізації, адаптації та розвитку під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів [4].

Передусім, каузальний принцип вимагає ідентифікації ключових причинно-наслідкових зв'язків між фінансовими ресурсами, інвестиційними рішеннями, результативністю діяльності та стратегією розвитку підприємства. Його застосування забезпечує виявлення глибинних детермінант фінансової динаміки, зокрема факторів, що формують потоки капіталу, впливають на ліквідність, прибутковість і ризикову позицію підприємства. Таким чином, каузальне моделювання створює аналітичну основу для прогнозування поведінки фінансової системи підприємства за різних сценаріїв розвитку.

У свою чергу, синергетичний принцип орієнтований на виявлення ефектів взаємодії між структурними елементами фінансової системи. Він відображає закономірності самоорганізації, коли хаотичні або неузгоджені процеси трансформуються у впорядковану структуру завдяки взаємній координації фінансових, інвестиційних і управлінських потоків. Синергетика розглядає фінансове забезпечення не як статичну сукупність ресурсів, а як відкриту нелінійну систему, що здатна генерувати нові властивості внаслідок взаємодії підсистем — капіталу, доходів, витрат, ризиків і стратегічних цілей [2].

Важливою основою є системно-структурний принцип, який визначає необхідність розглядати фінансове забезпечення розвитку як багаторівневу систему з ієрархічними та горизонтальними зв'язками. Цей підхід дозволяє поєднати мікроекономічні процеси (управління ресурсами, оптимізація потоків, контроль результатів) із макроекономічними тенденціями (коливання ринку, фінансова політика, інституційні умови). Системність забезпечує можливість комплексного

управління, коли кожен елемент розглядається не ізольовано, а у взаємозалежності від інших [3].

Додатково, когнітивний принцип передбачає використання інтелектуальних методів моделювання для відображення складних взаємозв'язків у фінансовому середовищі підприємства. Когнітивна логіка дозволяє формувати ментальні карти впливів, виявляти «вузли напруження» у фінансових потоках, а також моделювати сценарії рішень у ситуаціях невизначеності. Це забезпечує більш гнучке, адаптивне та прогнозне управління фінансовим забезпеченням, орієнтоване не лише на контроль, а й на розвиток.

Не менш значущим є принцип адаптивності, який акцентує на здатності фінансової системи підприємства реагувати на зміни зовнішнього середовища, зберігаючи рівновагу між ризиком і стійкістю. Адаптивне управління передбачає динамічну перебудову фінансових стратегій відповідно до нових ринкових умов, технологічних змін або трансформації організаційної структури.

Нарешті, принцип синергії управлінських рішень об'єднує попередні методологічні підходи у єдину логіку формування каузально-синергетичної моделі. Його сутність полягає в тому, що ефективне управління фінансовим забезпеченням можливе лише через поєднання причинно-аналітичної точності (каузальність) із творчою інтеграцією взаємодій (синергетика). Саме на перетині цих двох методологічних площин формується новий рівень управлінського мислення, що дозволяє підприємству не лише підтримувати стабільність, а й генерувати розвиток [1].

Отже, сукупність методологічних принципів побудови каузально-синергетичної моделі утворює цілісну основу для розроблення сучасної системи управління фінансовим забезпеченням розвитку підприємства, здатної до самоорганізації, навчання та еволюційного оновлення під впливом змінного економічного середовища.

Список використаних джерел.

1. Piletska S. T., Vasiutkina N. V., Bilous N. P. Theoretical Aspects of Management of Financial Potential of Enterprise in the Context of Knowledge Economy. Business Inform. 2024. № 1(552). P. 241–248.
2. Карчева Г. Т. Системно-синергетичний підхід до розвитку банківських систем в умовах фінансової нестабільності. Проблеми економіки. 2015. № 3. С. 201–207.
3. Кліманський А. Теоретична сутність управління фінансовими ресурсами підприємств. Економіка та суспільство. 2023. № 57. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-31>
4. Прохорова В. В., Мушнікова С. А. Управління безпекою розвитку промислових підприємств: монографія. Харків: Вид-во Іванченка І. С., 2023. 390 с.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ ВОЄННИХ РИЗИКІВ

О. А. Водолазська, к. е. н., доцент,

кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

В умовах збройної агресії росії проти України грошово-кредитна політика набула нової стратегічної ролі у забезпеченні макрофінансової стабільності, підтриманні функціонування банківської системи та мінімізації соціально-економічних наслідків війни. Ситуація безпрецедентних ризиків, втрат економічного потенціалу, масштабного вимушеного переміщення населення і структурних дисбалансів вимагає від НБУ оперативного реагування, адаптації інструментарію та гнучкості монетарної політики. Грошово-кредитна політика є ключовим інструментом державного регулювання, спрямованим на забезпечення цінової стабільності, стійкості національної валюти та підтримку економічного зростання. У мирний час її базою є інфляційне таргетування, гнучкий валютний курс, незалежність центрального банку та ринкові механізми монетарної трансмісії.

У період воєнних дій ці принципи зазнають корекції через домінування цілей фінансової безпеки та підтримання платоспроможності держави. Відповідно до світового досвіду, грошово-кредитна політика під час війни набуває антикризового, стабілізаційного характеру, орієнтованого на збереження ліквідності банків, контроль над інфляцією та обмеження девальваційних очікувань.

Основними теоретичними аспектами трансформації політики є:

- перехід від гнучкого до фіксованого валютного курсу для запобігання паніці на валютному ринку;
- посилення адміністративних обмежень (валютний контроль, ліміти на операції з капіталом);
- використання облікової ставки як інструменту стабілізації очікувань;
- розширення ролі центрального банку у фінансуванні державних витрат і забезпеченні обороноздатності.

Після початку повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року НБУ оперативно запровадив режим валютної стабілізації, зафіксувавши курс гривні на рівні 29,25 грн./дол. США. Було введено тимчасові обмеження на рух капіталу, встановлено ліміти на валютні операції та заборонено виведення капіталу за кордон, що дозволило стримати шоківі коливання. Водночас регулятор розгорнув низку заходів для підтримки ліквідності банківського сектору: надання довгострокового рефінансування; зниження нормативів резервування для окремих категорій активів; збереження доступу банків до платіжної інфраструктури НБУ.

У червні 2022 року центральний банк підвищив облікову ставку з 10% до 25%, що мало на меті знизити інфляційний тиск і стабілізувати валютний ринок. Цей крок став безпрецедентним за масштабом, однак дозволив підвищити привабливість гривневих активів і утримати довіру до національної валюти.

З другої половини 2023 року НБУ поступово переходив до пом'якшення монетарної політики, знижуючи ставку до 13,5% у 2024 р., оскільки інфляція зменшилася до однознакових показників, а резерви досягли історичного максимуму завдяки міжнародній допомозі. Трансформація грошово-кредитної політики України у воєнних умовах супроводжується інституційними змінами:

- посилення ролі валютних інтервенцій. НБУ активно використовує інтервенції на міжбанківському ринку для стабілізації курсу, витрачаючи міжнародні резерви, що перевищили \$46 млрд. у вересні 2025 р.;

- адаптація режиму таргетування інфляції. Хоча формально цей режим збережено, у практиці він поступився короткостроковим антикризовим цілям – збереженню курсової стабільності та підтримці довіри до гривні;

- співпраця з урядом. В умовах війни відбулося часткове розмивання меж між монетарною та фінансовою політикою: НБУ фінансував потреби бюджету шляхом викупу військових облігацій у 2022 р.;

- підвищення значення комунікаційної політики. Прозорість і регулярність публічних комунікацій НБУ стали важливим чинником стабілізації очікувань населення та бізнесу.

Однак існують і значні проблеми:

- залежність курсової стабільності від зовнішнього фінансування;
- уповільнення кредитної активності через високі ставки;
- ризик зростання монетарного тиску у разі скорочення міжнародної допомоги;
- обмеженість можливостей для стимулювальної політики у період відновлення.

Після завершення активної фази війни ключовими завданнями монетарної політики стануть: поступове повернення до режиму гнучкого валютного курсу; відновлення ринкових механізмів монетарної трансмісії; підтримка інвестиційного кредитування реального сектору; удосконалення системи управління валютними резервами; інтеграція до європейського монетарного простору, гармонізація політики з принципами ЄС. Зростатиме роль цифрових фінансових інструментів, зокрема розробка цифрової гривні може стати важливим елементом підвищення прозорості грошового обігу та контролю за фінансовими потоками. Війна спричинила глибоку трансформацію грошово-кредитної політики України, змістивши її пріоритети від класичних інфляційно-таргетованих орієнтирів до завдань фінансової стабільності, підтримання ліквідності банківської системи та валютної стабільності. НБУ продемонстрував здатність до оперативної адаптації інструментів, збереження функціонування фінансового сектору та запобігання системній кризі.

У подальшому ефективність монетарної політики залежатиме від поєднання стабілізаційних заходів із політикою економічного відновлення, реформування фінансового ринку та зміцнення незалежності центрального банку. Трансформація грошово-кредитної політики має перерости у модернізацію всієї фінансової системи як складової післявоєнного відродження України.

КОНТРОЛІНГ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ

Л. В. Волчанська, к. е. н., доцент, кафедра

*обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

Сучасна банківська система є важливою складовою економіки будь-якої країни, оскільки забезпечує функціонування фінансових потоків, кредитування бізнесу та населення, а також впливає на стабільність національної валюти. Водночас банки постійно піддаються впливу різноманітних ризиків: кредитних, ринкових, операційних, ліквідності, репутаційних та інших. В умовах глобалізації, фінансової нестабільності та технологічних змін традиційні методи управління ризиками вже не завжди забезпечують належну ефективність контролю та запобігання втратам. Це підкреслює необхідність застосування сучасних підходів у системі контролінгу банківських ризиків, що сприяє своєчасному виявленню потенційних загроз і мінімізації негативних наслідків для фінансової організації.

Контролінг банківських ризиків розглядається як системний підхід до оцінювання, моніторингу та управління ризиками, що виникають у діяльності банку. Основною метою контролінгу є забезпечення стабільності фінансової діяльності, збереження капіталу та підтримка стійкого розвитку організації. Контролінг поєднує в собі елементи управління ризиками та внутрішнього аудиту, використовуючи інформаційно-аналітичні інструменти для прийняття управлінських рішень.

За сучасними дослідженнями [1], контролінг включає наступні ключові компоненти:

1. Ідентифікація ризиків – виявлення потенційних загроз фінансовій стабільності банку.
2. Оцінка ризиків – визначення ймовірності їх настання та розміру можливих збитків.
3. Моніторинг ризиків – безперервне спостереження за показниками ризику та змінами в ринковому середовищі.
4. Управління ризиками – застосування заходів щодо мінімізації негативного впливу ризиків на діяльність банку.
5. Зворотний зв'язок та аналіз ефективності – оцінка результатів управлінських рішень і внесення коректив у процес контролінгу.

Оцінювання ризиків у банківській діяльності здійснюється за допомогою як кількісних, так і якісних методів. Кількісні методи включають статистичні моделі, фінансове моделювання та прогнозування ризиків:

— Value at Risk (VaR) – метод оцінки максимальної потенційної втрати портфеля активів банку за визначений період із заданим рівнем довіри. VaR дозволяє вимірювати ринковий ризик та ефективно планувати капітальні резерви.

— Стрес-тестування – імітація кризових сценаріїв, що дозволяє оцінити стійкість банку до різких коливань ринку або несприятливих економічних подій.

— Моделі кредитного ризику – наприклад, моделі скорингу клієнтів та моделі ймовірності дефолту (PD, LGD, EAD), які забезпечують прогнозування рівня неповернення кредитів та визначення резервів під потенційні збитки.

Якісні методи включають експертні оцінки, аналіз бізнес-процесів, оцінку управлінської системи банку та внутрішнього контролю. Вони дозволяють враховувати фактори, які важко формалізувати статистично, наприклад, репутаційний ризик чи ризик стратегічних рішень. Управління ризиками передбачає комплекс заходів, спрямованих на запобігання негативним наслідкам та підтримання фінансової стійкості банку. Серед сучасних підходів можна виділити:

1. Диверсифікація ризиків – розподіл кредитних, інвестиційних та ринкових ризиків між різними сегментами клієнтів, продуктів та регіонів.

2. Хеджування фінансових ризиків – використання похідних фінансових інструментів (форвардні контракти, опціони, свопи) для зниження впливу валютного, процентного та цінового ризику.

3. Розробка політики ризик-апетиту – визначення допустимого рівня ризику, який банк готовий прийняти для досягнення стратегічних цілей.

4. Інтеграція IT-рішень у систему контролінгу – використання сучасних аналітичних платформ та систем управління ризиками (Risk Management Software, Business Intelligence), що забезпечують швидкий збір та аналіз даних у реальному часі.

5. Моніторинг нормативних вимог – дотримання стандартів Базель III та рекомендацій національних регуляторів, що передбачає підтримку капітальної адекватності та управління ліквідністю.

Важливим аспектом сучасного контролінгу є автоматизація процесів: алгоритмізовані моделі оцінки ризиків, цифрові платформи для аналізу портфеля та системи раннього попередження дозволяють знизити ймовірність людських помилок і підвищити оперативність прийняття рішень [2].

Отже, сучасні підходи до контролінгу банківських ризиків базуються на комплексному поєднанні кількісних та якісних методів оцінки ризиків, інтеграції технологій аналізу даних і застосуванні стратегій мінімізації негативного впливу на фінансову діяльність. Ефективний контролінг дозволяє банкам не лише своєчасно виявляти загрози, а й підвищувати якість управлінських рішень, зміцнювати фінансову стабільність та підтримувати довіру клієнтів і партнерів. У сучасних умовах цифровізації та глобальної економічної нестабільності розвиток системи контролінгу ризиків стає ключовим фактором конкурентоспроможності банківських установ.

Список використаних джерел.

1. Захарова О. І. Контролінг у банківській діяльності: сучасні підходи та інструменти управління ризиками. Київ: Фінанси, 2021. 220 с.

2. Іваненко С. М. Банківські ризики та методи їх оцінки. Харків: Економіка, 2022. 198 с.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ АГРАРНИХ НОТ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

В. В. Гетель, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Науковий керівник: **О. М. Грабчук**, д. е. н.,
професор, кафедра фінансів,

банківської справи та страхування,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Аграрні ноти як інструмент фінансування аграрного сектора України відкривають нову сторінку в історії агрофінансування, поєднуючи юридичну визначеність цінного папера, технологічну цифровізацію та потенціал залучення як внутрішніх, так і іноземних інвестицій. Законодавче запровадження аграрних нот створює правову основу для функціонування цього інструмента, визначаючи його природу як неемісійного електронного цінного папера, форми забезпечення, режиму обігу та механізмів примусового виконання зобов'язань; це надає аграріям і кредиторам чіткі правила гри та підвищує прогнозованість фінансових відносин у секторі.

У практичній площині аграрна нота служить своєрідною гарантією виконання зобов'язань агровиробника: вона може засвідчувати або товарне зобов'язання про поставку певної сільськогосподарської продукції визначеної якості й кількості, або фінансове зобов'язання із виплати грошової суми. Така двовекторна природа підсилює універсальність інструмента: з одного боку, товарні аграрні ноти дозволяють забезпечувати постачання інпутів та логістичних послуг у передпосівний сезон, з іншого – фінансові аграрні ноти можуть виступати засобом рефінансування короткострокових робочих потреб господарств. При цьому електронний формат та облік у депозитарній системі відкривають доступ до стандартних механізмів ринків капіталу, створюючи передумови для подальшої сек'юритизації та вторинного обігу паперів.

Одна з ключових переваг аграрних нот полягає у зниженні транзакційних бар'єрів та бюрократичних витрат, що традиційно супроводжували отримання кредитів у банківських установах. Для малих і середніх виробників, які часто не мають нормативно прийнятних активів для застави, можливість використовувати майбутній врожай або готову продукцію як забезпечення робить доступ до фінансування більш реальним та оперативним. Це особливо актуально в умовах високих ризиків, пов'язаних із війною, логістичними порушеннями та інфляційним середовищем, коли традиційні кредитні лінії скорочуються, а вартість позик зростає. Надання можливості оформлення зобов'язань у вигляді стандартизованого електронного цінного папера також сприяє підвищенню прозорості і привабливості сектору для іноземних інвесторів за наявності надійних депозитарних і реєстраційних механізмів.

Водночас ефективність аграрних нот як інструмента відновлення аграрного сектора залежатиме від кількох взаємопов'язаних факторів інституційного і ринкового характеру. По-перше, функціонування Реєстру аграрних нот та взаємодія з існуючими державними реєстрами повинні забезпечувати дійсність і незаперечність даних про предмет застави, права власності та суміжні правовідносини: це вимога не тільки до технологічної надійності, а й до процедур підтвердження достовірності інформації, відповідальності нотаріуса або іншого уповноваженого суб'єкта, та механізмів швидкого виправлення технічних або фактологічних помилок. Закон містить окремі норми щодо інституційного забезпечення обліку нот в депозитарній системі, проте в практиці важливим буде оперативне відпрацювання процедур взаємодії між депозитарієм, органами виконавчої служби та комерційними учасниками ринку.

По-друге, ризиковий профіль аграрних нот – як для кредитора, так і для боржника – потребує розумного розподілу відповідальності та механізмів хеджування. Закон передбачає можливість конвертації товарних зобов'язань у фінансові (фіксована номінальна сума), що технічно посилює інструмент як засіб стягнення в разі невиконання; одночасно це висуває вимогу до сторін чітко фіксувати формули перерахунку, коефіцієнти конвертації та умови визначення якості й кількості продукції на дату виконання. Для кредиторів важливим буде впровадження стандартів моніторингу предмета застави та правових підстав для оперативного втручання у випадку технологічних порушень, а для агровиробників – гарантії адекватного процесу оскарження актів щодо порушень технології виробництва та механізмів відшкодування збитків у разі неналежного завершення робіт кредитором. Такий баланс інтересів сприятиме довгостроковій довірі між учасниками та знизить бар'єри до широкого використання нот.

По-третє, для створення ринку аграрних нот у значимому обсязі необхідні стимули для залучення первинних кредиторів і розробка каналів для вторинного обігу. На початковому етапі аграрні ноти логічно використовуватимуться поставальниками, трейдерами та переробниками як механізм кредитування «в натурі» або «в грошах», однак аби інструмент став привабливим для банків та інституційних інвесторів, повинен бути вирішений ряд питань: визначення можливості використання нот як застави у банківських кредитних портфелях, стандартизація документації для зниження операційних ризиків, а також забезпечення ліквідності через організований ринок або клірингові механізми. Наявність електронного обліку у депозитарній системі та реєстру створює технічні передумови для торгівлі, але для практичної ліквідності потрібно формування біржових майданчиків або спеціалізованих платформ, а також стимулювання участі маркетмейкерів і гарантійної підтримки для перших випусків.

Міжнародна підтримка та участь міжнародних фінансових інституцій значною мірою посилюють шанси аграрних нот стати ефективним механізмом відновлення. Проекти і технічна допомога від таких організацій, як Міжнародна фінансова корпорація (IFC) та донори (зокрема Швейцарська Конфедерація), спрямовані на

розробку інфраструктури, навчання учасників ринку та сприяння першій емісії нот у великих агрохолдингах і середніх виробників. Ці ініціативи не тільки підвищують технічну спроможність ринку, а й створюють сигнал до приватних інвесторів про притік іноземної експертизи і можливість міжнародної інтеграції інструмента. Діяльність IFC у контексті аграрних нот підтверджує намір поєднати юридичну інновацію з міжнародними стандартами практики.

Приклад першого практичного використання аграрної ноти у вигляді випуски великим агрохолдингом демонструє потенціал інструмента в реальних умовах та має політичний і ринковий ефект мультиплікатора: пілотні випуски великого гравця слугують сигналом ринку, знижують асиметрію інформації та дозволяють відпрацювати процедури депозитарного обліку, документообігу та логістики поставок. Позитивний ефект таких кейсів залежатиме від відкритості практики для менших гравців, наявності прозорих умов конверсії зобов'язань та гарантій виконання через державні або приватні механізми захисту прав кредиторів.

Незважаючи на очевидні плюси, існує низка перешкод, які можуть стримувати масове упровадження аграрних нот. До них належать технічні ризики цифровізації та захисту даних, невизначеність щодо визнання нот у банківських процедурах застави, брак вторинного ринку для нот, а також соціально-економічні фактори: нерівномірний доступ до цифрових сервісів у віддалених господарствах, потреба у підвищенні фінансової грамотності серед фермерів та неготовність частини ринку довіряти електронним форматам замість паперових документів. Закон надає регламентуючі рамки, але успіх буде залежати від скоординованих дій державних регуляторів, депозитарних інституцій, банківського сектора, агровиробників та донорських проєктів.

Рекомендаційно для стимулювання використання аграрних нот як механізму фінансування відновлення сільського господарства слід окреслити декілька практичних напрямів: впровадження програм часткового гарантування перших випусків нот для зниження бар'єрів входу для банків і малих кредиторів; розробка стандартних формул та шаблонів для товарних і фінансових нот, що зменшить транзакційні витрати; створення навчальних і консалтингових платформ для агровиробників із демонстрацією практичних кейсів; інтеграція реєстру аграрних нот з системами страхування врожаю та державними програмами підтримки для комплексного управління ризиками; та активне залучення міжнародних інституцій до фінансування та супроводу перших емісій. Ці кроки мають сприяти як операційній масштабованості інструмента, так і формуванню довготривалої ринкової екосистеми.

У підсумку, аграрні ноти мають високий потенціал стати одним із ключових інструментів для відновлення сільського господарства України, поєднуючи цифрову інфраструктуру з правовою визначеністю та міжнародною підтримкою. Однак розгортання цього потенціалу вимагатиме системних заходів щодо підвищення інституційної спроможності депозитарних і реєстраційних механізмів, розвитку вторинного ринку, стандартизації договірних умов і механізмів розподілу ризиків.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ВІРТУАЛЬНИХ АКТИВІВ

О. М. Грабчук, д. е. н., професор,

кафедра фінансів, банківської справи та страхування,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Ринок віртуальних активів за останні кілька років перетворився з епізодичного явища в один із сегментів глобальної фінансової системи. Поява нових форм цифрових активів – від криптовалют і стейблкоїнів до токенизованих традиційних інструментів – супроводжується бурхливим технологічним розвитком, інституційною інтеграцією та посиленими регуляторними зусиллями у світі. Водночас ринок віртуальних активів залишається вразливим до кіберзлочинності, шахрайства і операцій, пов'язаних із відмиванням коштів, що підштовхує міжнародні організації та національні регулятори до гармонізації підходів і створення нових правил гри. Дослідження сучасних тенденцій ринку віртуальних активів, їхніх причин, наслідків для фінансової стабільності та бізнес-моделей, таким чином, є актуальним.

Однією із найбільш виразних тенденцій є розширення спектра віртуальних активів та інструментів [1]. Ринок поступово диверсифікується: класичні криптовалюти (наприклад, Bitcoin, Ethereum) співіснують із стейблкоїнами (USD-pegged та інші), utility- та security-токенами, NFT, а також із токенизованими реальними активами (нерухомість, цінні папери). Ця еволюція стимулює появу нових бізнес-моделей (децентралізовані фінанси – DeFi, фінансування через токен-сейли, протоколи ліквідності та автоматизовані маркет-мейкери), а також сприяє інноваціям у способах випуску, зберігання та передачі вартості. Паралельно розвиваються інструменти для підвищення масштабованості і зниження комісій.

Наступною тенденцією є інституційна інтеграція та фінансіалізація активів. Тенденція до інституційного входження в ринок є однією з найважливіших: банки, фонди, платформи торгівлі активами та пенсійні фонди поступово додають крипто-інструменти до своїх пропозицій або вивчають можливість інтеграції токенизованих версій класичних інструментів. Це проявляється у запуску біржових продуктів (ETP/ETF на Bitcoin та інші активи), створенні кастодіальних сервісів для інституцій, а також у співпраці традиційних фінансових установ з криптопровайдерами. Інституційний попит підвищує ліквідність та зменшує волатильність у деяких сегментах, але одночасно збільшує кореляцію між крипторинком і традиційними ринками, що має наслідки для системної ризикованості. Поява інституційних продуктів також стимулює розробку стандартів звітності та корпоративного управління в цифровому середовищі.

Посилення регулювання та міжнародної координації. Глобальні та регіональні регуляторні ініціативи швидко розвиваються: Європейський Союз ухвалив Регламент MiCA (Markets in Crypto-Assets), який встановлює єдині правила для випуску і надання послуг з криптоактивами у межах ЄС; міжнародні організації (IMF, FSB, BIS, IOSCO) формують дорожні карти і рекомендації для гармонізації

політик; FATF оновлює керівництво щодо ризико-орієнтованого підходу до віртуальних активів і провайдерів послуг з ними (VASP) з метою боротьби з відмиванням коштів і фінансуванням тероризму [2]. Ця хвиля регулювання спрямована на захист інвесторів, забезпечення фінансової стабільності та підвищення прозорості ринку, але також створює бар'єри для деяких інноваційних продуктів та змушує бізнес адаптуватися до нових вимог щодо капіталу, розкриття інформації й AML/KYC процедур.

Важливим аспектом розвитку ринку віртуальних активів є питання монетарного суверенітету [3]. Стейблкоїни залишаються ключовим елементом, що поєднує крипто-екосистему з фіатною економікою, забезпечуючи швидкі платежі і термінову ліквідність. Проте регулятори та центральні банки висловлюють занепокоєння щодо ризиків, які стейблкоїни можуть створювати для монетарного суверенітету, фінансової стабільності та механізмів платіжної системи, особливо в країнах з вразливими фінсистемами. Основні питання – прозорість резервів, якість і ліквідність забезпечення, механізми управління та надзвичайного відшкодування у випадку паніки. BIS та інші центральні установи закликають розвивати регуляторні рамки та дослідити і можливості центральних банків щодо випуску власних цифрових валют (CBDC) як альтернатива стейблкоїнам приватного сектору.

Наступною тенденцією розвитку ринку віртуальних активів є зростання масштабованості мереж, визначене технологічною еволюцією. Зростання використання мереж змушує прискорити розробки, спрямовані на підвищення пропускну здатності, зниження комісій та скорочення екологічного сліду. Рішення другого рівня (rollups, state channels), підхід shard-інгу, енергоефективні консенсусні алгоритми (наприклад, перехід Ethereum на Proof-of-Stake) – все це сприяє практичності застосувань blockchain-технологій у реальних бізнес-процесах. Паралельно з'являються міжмережеві протоколи (cross-chain bridges) та інструменти інтеперабельності, які полегшують переміщення вартості й даних між різними блокчейнами, хоча питання безпеки міжланцюгових рішень залишається критичним (мости часто стають мішенню хакерів).

Зі зростанням об'ємів транзакцій зростає й кількість кіберінцидентів, зламаних платформ, скамів і витрат користувачів. Дані аналітичних компаній (наприклад, Chainalysis [4]) показують стійкий рівень прибутків незаконних адрес та збільшення прибутків від певних типів шахрайств (наприклад, «pig butchering») при одночасному вдосконаленні інструментів відслідковування потоків коштів й інструментів compliance. Це породжує попит на більш просунуті інструменти блокчейн-аналізу, співпрацю між приватним сектором і правоохоронними органами, а також на освітні програми для користувачів щодо основ кібербезпеки й ідентифікації шахрайських схем.

Децентралізовані фінанси (DeFi) стають одночасно рушієм інновацій та джерелом ризиків. DeFi продовжує експериментувати з моделями кредитування, торгівлі, деривативів і ринків ліквідності без традиційних посередників.

Перевагами є прозорі смарт-контракти, програмна композиційність протоколів (композиція «money legos») і швидкий доступ до фінансових послуг. Існують також і недоліки – ризики смарт-контрактів (уразливості коду), недостатність захисту користувачів, проблеми орієнтації у відповідальності (хто відповідає за протокол) і значна експозиція до волатильності та ліквідних шоків. Регулятори та практики розглядають DeFi як сферу, де потрібно поєднувати технологічне розуміння з принципами фінансового регулювання (наприклад, вимоги до розкриття, управління ризиком і AML).

Важливим компонентом ринку є токенизація реальних активів. Токенизація – процес переведення прав власності або частки в активі у цифрові токени – відкриває нові можливості для ліквідності, дроблення прав власності і доступу до вузьких класів активів (наприклад, комерційна нерухомість, мистецтво). Це може знизити бар'єри входу для дрібних інвесторів і зробити ринки більш ефективними. Однак для широкого впровадження потрібні правові рамки щодо визнання токенизованих прав, стандарти безпеки, механізми де-токенизації та інфраструктура для вторинної торгівлі. Також актуальне питання взаємодії з існуючими законами про цінні папери і податковими режимами.

Таким чином, ринок віртуальних активів перебуває на перехідному етапі: інновації роблять його привабливим для користувачів і інституцій, тоді як регуляторні та операційні виклики визначають темп і напрям інтеграції в глобальну фінансову систему. Ключові тренди – диверсифікація активів, інституційна участь, посилення регуляторних рамок (у тому числі MiCA і міжнародні рекомендації), технологічні рішення для масштабованості й безпеки, а також наростаючі виклики кібербезпеки та шахрайства. Далі ринок, ймовірно, еволюціонуватиме у бік тіснішої співпраці між традиційними фінансовими структурами, технологічними провайдерами й регуляторами з метою забезпечення сталого росту, підвищення довіри і захисту учасників.

Список використаних джерел.

1. Di Iorio A., Kosse A., Mattei I. (2024). Embracing diversity, advancing together - results of the 2023 BIS survey on central bank digital currencies and crypto. Bank for International Settlements. BIS papers and reports. URL: <https://www.bis.org/publ/bppdf/bispap147.htm>
2. Updated Guidance for a Risk-Based Approach to Virtual Assets and Virtual Asset Service Providers (2021). Financial Action Task Force. URL: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfrecommendations/Guidance-rba-virtual-assets-2021.html>
3. G20 Crypto-asset Policy Implementation Roadmap (2023). International Monetary Fund & Financial Stability Board. URL: <https://www.imf.org/-/media/Files/Research/imf-and-g20/2024/imf-fsb-g20-crypto-asset-policy-implementation-roadmap.ashx>
4. The 2024 Geography of Crypto Report (2024). Chainalysis. URL: <https://www.chainalysis.com/wp-content/uploads/2024/10/the-2024-geography-of-crypto-report-release.pdf>

СПЕЦИФІЧНІ РИСИ БІРЖОВОЇ ТОРГІВЛІ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Е. І. Грудєв, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»

*Науковий керівник: О. М. Грабчук, д. е. н.,
професор, кафедра фінансів,*

банківської справи та страхування,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Біржова торгівля на фондовому ринку України є одним із ключових сегментів фінансової системи, що забезпечує акумуляцію капіталу, його перерозподіл між секторами економіки та формування справедливої ринкової вартості фінансових активів. Водночас, у порівнянні зі світовими практиками, український фондовий ринок характеризується рядом специфічних рис, зумовлених історичними, економічними, політичними та інституційними факторами. Його сучасний стан визначається процесами інтеграції у глобальну фінансову систему, реформуванням законодавства відповідно до стандартів ЄС, розвитком електронної інфраструктури торгівлі, підвищенням ролі державного регулювання та поступовим формуванням культури інвестування серед населення.

Після здобуття незалежності Україна розпочала створення власного фондового ринку практично з нуля. У 1990-х роках були започатковані перші фондові біржі, однак на той час ринок мав переважно адміністративно-розподільчий характер, з низькою ліквідністю і відсутністю усталеної системи корпоративного управління. Масова приватизація підприємств призвела до виникнення великої кількості акцій, які оберталися поза біржами, через так званий «тіньовий» сегмент. Цей етап заклав підґрунтя для формування вторинного ринку цінних паперів, але створив і певні проблеми, зокрема низький рівень прозорості, відсутність достовірної інформації про емітентів і брак довіри з боку інвесторів.

Однією з ключових специфічних рис сучасної біржової торгівлі в Україні є її висока концентрація на невеликій кількості біржових майданчиків. Фактично основний обсяг операцій здійснюється через ПАТ «Українська біржа», ПАТ «Перспектива» та ПАТ «ПФТС» [1]. Водночас, у структурі ринку відчутно домінує сегмент державних облігацій, тоді як обсяг торгів корпоративними цінними паперами залишається відносно незначним. Така асиметрія зумовлена як низьким рівнем капіталізації вітчизняних компаній, так і високими ризиками, що спонукають інвесторів обирати більш надійні інструменти, зокрема державні цінні папери.

Другою важливою особливістю є низький рівень ліквідності ринку акцій. Більшість українських емітентів мають обмежений обсяг акцій у вільному обігу, що ускладнює формування ринкової ціни та обмежує можливості інвесторів здійснювати операції купівлі-продажу у великих обсягах. Унаслідок цього біржова

торгівля часто має ознаки формальності, а котирування не завжди відображають реальну ринкову вартість компаній.

Третім елементом, який визначає специфіку фондової біржової торгівлі, є значна частка держави у ринкових процесах. НБУ та Міністерство фінансів виступають ключовими гравцями на ринку державних облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП), що становлять понад 90 % загального обсягу біржових торгів. Через розміщення ОВДП уряд фінансує дефіцит бюджету, а банки використовують їх як ліквідний та гарантовано прибутковий актив. Таким чином, ринок цінних паперів в Україні певною мірою виконує функцію інструменту державного фінансового управління, а не лише майданчика для залучення приватного капіталу [3].

Важливою специфічною рисою є також обмежений розвиток інституційних інвесторів, передусім пенсійних фондів, страхових компаній і інвестиційних фондів, які на зрілих ринках виступають головними джерелами попиту на цінні папери. В Україні їхня частка у структурі біржових інвестицій залишається низькою, що пояснюється нерозвиненістю довгострокових фінансових інструментів, нестабільністю макроекономічного середовища та низьким рівнем довіри населення до фінансових посередників.

Ще однією характерною рисою є високий рівень регуляторного впливу. Регулятором фондового ринку виступає Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, яка здійснює ліцензування професійної діяльності, контроль за розкриттям інформації, моніторинг дотримання корпоративних стандартів та узгодження діяльності торгових майданчиків. Після ухвалення Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» у 2020 році відбулася масштабна гармонізація українського законодавства із європейськими директивами MiFID II, MiFIR та EMIR [2]. Це дозволило підвищити рівень прозорості торгів, запровадити нові категорії фінансових інструментів, зокрема похідних, та створити передумови для запуску сучасної інфраструктури клірингу та центрального контрагента.

Суттєвим чинником, який формує сучасну специфіку біржової торгівлі, є цифровізація та електронізація процесів. Українські біржі запроваджують автоматизовані системи торгівлі, що базуються на принципах безперервного подвійного аукціону. Використання електронних торгових систем сприяє зниженню транзакційних витрат, підвищенню швидкості виконання ордерів та розширенню можливостей для участі інституційних і приватних інвесторів. Водночас, цифровізація породжує нові виклики, зокрема кіберризики та потребу у вдосконаленні систем захисту інформації.

Український фондовий ринок має ще одну важливу рису – відносно слабку інтеграцію у світову фінансову систему. Хоча в останні роки спостерігаються спроби кооперації з міжнародними біржами, а окремі українські емітенти лістингуються на закордонних торгових майданчиках, більшість операцій має

внутрішній характер. Відсутність розвиненого вторинного ринку, низька капіталізація компаній та обмежена кількість привабливих інвестиційних інструментів стримують іноземних інвесторів.

Крім того, специфічною рисою є висока волатильність фондового ринку, зумовлена як макроекономічними, так і політичними ризиками. Воєнний стан, інфляційні процеси, коливання валютного курсу та зовнішньополітичні фактори безпосередньо впливають на динаміку цінних паперів, особливо акцій. Інвестори в умовах невизначеності схильні уникати ризикових активів, що знижує ліквідність ринку.

Особливу увагу привертає роль державних банків та фінансових інститутів у структурі біржових операцій. Вони є основними покупцями ОВДП, а також беруть участь у підтримці стабільності валютного курсу через операції на вторинному ринку цінних паперів. Така концентрація державного капіталу у фондових активах створює ефект «залежності ринку від держави» та обмежує можливості для приватного інвестування.

Незважаючи на наявні труднощі, варто відзначити тенденцію до підвищення прозорості та уніфікації біржових процесів. Українські біржі активно впроваджують стандарти корпоративного управління, покращують систему розкриття інформації про емітентів і звітність за міжнародними стандартами. Поступово формується ринкова інфраструктура, до якої входять депозитарні установи, клірингові організації, торговельні системи, рейтингові агентства. Це створює передумови для поступового переходу до більш зрілої моделі фондового ринку.

Одним із перспективних напрямів розвитку є розвиток похідних фінансових інструментів (деривативів). Українські біржі почали пропонувати ф'ючерсні контракти на валюту, індекси та окремі акції. Хоча цей сегмент ще перебуває на початковій стадії розвитку, його функціонування сприятиме формуванню ефективного механізму хеджування ризиків, підвищенню привабливості ринку та збільшенню обсягів торгів.

Значення біржової торгівлі в Україні поступово зростає в контексті післявоєнного відновлення економіки. Фондовий ринок може стати каналом залучення приватного капіталу для інфраструктурних проєктів, малого та середнього бізнесу, а також інноваційних галузей. Проте для цього необхідне вдосконалення нормативно-правової бази, стимулювання участі інституційних інвесторів, спрощення доступу фізичних осіб до торгівлі цінними паперами та підвищення фінансової грамотності населення.

Сучасна біржова торгівля в Україні характеризується поєднанням регуляторної централізації та ринкової фрагментації. З одного боку, держава прагне створити єдиний регуляторний простір та уніфікувати процедури, з іншого – ринок залишається поділеним між кількома торговими платформами, що конкурують між

собою. Це знижує ефективність ціноутворення і ускладнює концентрацію ліквідності.

Важливо зазначити, що нині активно відбувається реформування інфраструктури розрахунків і клірингу. Створення центрального контрагента є одним із головних кроків до забезпечення безпечних розрахунків за біржовими операціями та мінімізації системних ризиків. Цей процес здійснюється у співпраці з міжнародними партнерами та підтримується ЄБРР і Світовим банком.

Ще однією ознакою, яка визначає специфіку українського фондового ринку, є низький рівень участі населення у біржовій торгівлі. Більшість операцій здійснюється професійними учасниками – банками, брокерськими компаніями, фондами. Приватні інвестори становлять незначну частку учасників, хоча останнім часом спостерігається тенденція до зростання кількості онлайн-інвесторів, зокрема через цифрові платформи та мобільні додатки.

Проблемою, що залишається актуальною, є обмежена кількість якісних фінансових інструментів. На відміну від розвинених ринків, де існують тисячі лістингованих компаній, в Україні лише кілька десятків емітентів реально присутні у біржовій торгівлі. Це не дозволяє створити ефективний інвестиційний портфель і зменшує привабливість ринку для іноземних учасників.

Попри складнощі, фондовий ринок України має потенціал для розвитку. В умовах євроінтеграції та цифрової трансформації очікується розширення біржової торгівлі, удосконалення механізмів клірингу, розвиток нових інструментів, зокрема «зелених» облігацій, а також поступове формування культури масового інвестування. Успішна інтеграція в європейський фінансовий простір може забезпечити притік іноземного капіталу, підвищити довіру до українських фінансових інститутів і створити умови для сталого економічного зростання.

Таким чином, специфічні риси біржової торгівлі на фондовому ринку України визначаються поєднанням історичних обмежень, структурної залежності від державного сектору, недостатньої ліквідності корпоративного сегмента, інституційної нерівноваги та водночас поступовим наближенням до європейських стандартів. Попереду стоїть завдання не лише технічно модернізувати ринок, а й змінити філософію його функціонування – перетворити біржову торгівлю на справжній інструмент розвитку національної економіки.

Список використаних джерел.

1. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Звіт про роботу Комісії у 2024 році. Київ: НКЦПФР, 2025. 120 с.
2. Ukrainian Exchange (UX). About Us; Market Data / Market Results. Kyiv: Ukrainian Exchange, 2024–2025. URL: <https://www.ux.ua/en/marketdata/marketresults.aspx>
3. Харабара В. Сучасний стан фондового ринку України: проблеми та перспективи. Економіка та суспільство. 2024. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/4323/4249/>

РОЛЬ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ У ПОСТВОЄННОМУ ВІДНОВЛЕННІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ

К. В. Дитиненко, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Науковий керівник: **О. М. Грабчук**, д. е. н.,

професор, кафедра фінансів,

банківської справи та страхування,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Роль банківського кредитування у фінансуванні поствоєнного відновлення сільського господарства в Україні розглядається як ключовий компонент загальної стратегії відновлення національної економіки та забезпечення продовольчої безпеки. Після початку повномасштабного воєнного конфлікту аграрний сектор України зазнав значних руйнувань інфраструктури, втрат виробничих активів, логістичних обмежень та зниження платоспроможності багатьох виробників, особливо малих і середніх фермерських господарств. У таких умовах банківська система, як основний канал трансформації заощаджень у інвестиції, має не лише відновити кредитування агросектору на доконфліктні рівні, але й адаптуватися до нових ризиків, змін у структурі попиту та державних програм підтримки. З огляду на масштаби руйнувань та необхідність швидкого нарощування робочого капіталу, міжнародні донори та фінансові інституції вже спрямували значні ресурси в програму відновлення агросектору, що створює можливості для мобілізації додаткових кредитних ліній і гарантій у місцевих банках. Наприклад, рамкові проекти Світового банку спрямовані на розблокування доступу до доступного фінансування і мають на меті мобілізувати значні обсяги робочого капіталу для фермерів, що створює основу для побудови партнерських програм між міжнародними установами і українськими банками [2].

Банківське кредитування виконує кілька взаємопов'язаних функцій у процесі відновлення: забезпечення оборотного капіталу для посівної та збору врожаю, фінансування відновлення фізичної інфраструктури (склади, елеватори, теплиці, зрошувальні системи), інвестиційні кредити для модернізації техніки та впровадження заходів кліматостійкості, а також кредитування переробних та логістичних ланцюгів, що дозволяє збільшити додану вартість на внутрішньому ринку. Короткострокові кредити на робочий капітал є найпопулярнішим продуктом для агровиробників у період відновлення, оскільки саме вони забезпечують безперервність технологічних циклів; водночас необхідні середньо- та довгострокові інвестиційні інструменти для відновлення зруйнованих виробничих потужностей та модернізації. У контексті дефіциту гарантійного забезпечення та зростання ризиків, банки повинні поєднувати класичні кредитні продукти з гарантованими схемами, які частково покривають кредитний ризик, і з

інструментами аграрного страхування, зокрема валідацією нових форм застав (електронні аграрні розписки, майнові права на врожай тощо) [4]

Одним із вагомих елементів державної підтримки, що відкрив нові можливості для банків та їх клієнтів, стала адаптація та масштабування програм доступних кредитів і гарантій, реалізованих у співпраці з міжнародними партнерами. Державні програми, які забезпечують часткову компенсацію відсоткових ставок або держгарантії, здатні знизити фінансові бар'єри для малих та середніх агровиробників, які найчастіше не мають достатнього забезпечення для стандартного банківського кредиту. Концентрація міжнародної фінансової допомоги на механізмах де-рискінгу – шляхом грантів, гарантій та субсидування відсоткових ставок – створює мультиплікаційний ефект: банківська ліквідність використовується більш ефективно, обсяги доступних кредитів збільшуються, а ризики кредиторів знижуються. Світовий банк, зокрема, у рамках проекту ARISE (Agriculture Recovery Inclusive Support Emergency), спрямовує ресурси на те, щоб забезпечити доступ до доступного кредитування для фермерів і мобілізувати значні обсяги робочого капіталу через партнерство з місцевими фінансовими установами. Така координація між міжнародними донорами, урядом і банківським сектором є критично важливою для швидкого відновлення агросектора [2].

Незважаючи на наявні міжнародні ресурси, банки стикаються з низкою структурних та операційних проблем, що обмежують швидке відновлення кредитування. По-перше, питання забезпечення кредитів у аграрному секторі стало більш комплексним через руйнування земельної, виробничої та транспортної інфраструктури, що ускладнює оцінку кредитоспроможності позичальників і ліквідності застав. По-друге, зростання ризику операційної та регуляторної невизначеності змушує банки утримувати вищі капітальні резерви або збільшувати ставки, що знижує привабливість кредитів для фермерів. По-третє, багато малих господарств не мають фінансової звітності та історії кредитування, що унеможливорює застосування традиційних скоринг-моделей. Ці бар'єри вимагають від банків впровадження альтернативних підходів до оцінки ризиків, таких як використання супутникових даних і діджитал-агрономічних показників, а також більш широкого застосування гарантійних схем та страхових продуктів для розподілу ризику. НБУ у своїх аналітичних матеріалах підкреслює важливість збереження фінансової стійкості банківської системи й водночас забезпечення кредитної активності для економіки, що вимагає адекватного балансування між управлінням ризиками та реалізацією програм підтримки [1].

Для подолання вказаних обмежень банки можуть використати ряд інструментів та підходів. Перший – розширення гарантійних механізмів за підтримки міжнародних фінансових інституцій та держави: створення спеціалізованих гарантійних фондів для агросектору дозволить частково перекладати кредитний ризик на донорів і державні інструменти, що зробить кредити для малих і середніх фермерів доступнішими. Другий – розвитку аграрних

розписок і реєстрації майнових прав у цифровому вигляді, що підвищить ліквідність застав і дозволить банкам оперативніше випускати кредити під врожай або плоди виробництва. Третій – впровадження інноваційних скоринг-моделей, що оцінюють кредитоспроможність на основі аграрних показників та альтернативних даних (супутникові знімки, погодні дані, трейдингові потоки), зменшуючи залежність від традиційної фінансової звітності. IFC та інші міжнародні партнери вже співпрацюють із українськими фінансовими установами для впровадження електронних інструментів, таких як електронні аграрні розписки, що спрощують доступ до коротко- та середньострокового фінансування [4].

Особливу увагу слід приділити ролі банків у фінансуванні інвестиційної складової відновлення – реконструкції елеваторів, модернізації технічної бази, впровадженню процесів переробки та зберігання, зниженню втрат у ланцюгах постачання. Інвестиції в переробну галузь підвищують внутрішню додану вартість і створюють більш стійкі ринки збуту для аграрної продукції, що у свою чергу підвищує доходність підприємств і знижує довгострокові кредитні ризики. Для стимулювання таких інвестицій банкам корисно пропонувати комбіновані продукти – частково пільгові кредити (за підтримки донорів або держпрограм), термінові кредитні лінії та кредитні механізми з відстрочкою платежів під сезонний дохід. Водночас банки повинні враховувати екологічні та кліматні ризики при оцінці інвестиційних проєктів, сприяючи переходу агросектору до більш стійких технологій, що також відкриває доступ до «зелених» міжнародних інструментів фінансування [5].

Необхідно також розглядати мікро- та мезорівень: доступ до фінансів для дрібних фермерів та кооперативів часто визначає швидкість відновлення сільських громад. Банківські продукти мають бути адаптовані під специфіку дрібного виробництва – короткі строки кредитування, мінімальні бюрократичні бар'єри, можливість групових гарантій або кредитування через аграрні кооперативи. Тут корисною є співпраця з кредитними спілками та місцевими фінансовими установами, які мають кращу поінформованість про локальні ризики і попит. Програми, що комбінують кредити з технічною допомогою (тренінги з фінансової грамотності, управління ризиками, агровиробничих практик), підвищують шанси успіху та зменшують рівень неплатежів. Проєкти USAID та інші ініціативи донорів уже показали позитивні приклади такої моделі у роботі з кредитними спілками та місцевими фінансовими партнерами [3].

Регуляторна підтримка від Національного банку та інших фінансових регуляторів має бути продуманою і тимчасовою: збереження фінансової стабільності вимагає адекватних вимог до резервів та управління ризиками, проте регулятор може надати преференції у вигляді тимчасових правил достатності капіталу, чітких механізмів реструктуризації кредитів та адаптованих вимог до докази застави в умовах відновлення. При цьому важливо уникати створення

постійних стимулів до ризикованої поведінки банків чи позичальників; будь-які послаблення мають мати чіткі часові межі та критерії виходу. Аналітичні матеріали НБУ підкреслюють, що баланс між стійкістю та кредитною активністю необхідно підтримувати системно, погоджуючи регуляторні заходи з політикою держави та міжнародних партнерів [1].

На завершення, роль банківського кредитування у відновленні сільського господарства України є багатоаспектною і критично важливою. Банки забезпечують безпосередній доступ до фінансів для агровиробників, сприяють відновленню виробничих циклів, інвестують у модернізацію та переробку, а також служать каналом для мобілізації міжнародної допомоги. Проте для досягнення стійкого і інклюзивного відновлення потрібна комплексна політика, що поєднує державні програми підтримки, міжнародні гарантії, інноваційні фінансові продукти та адаптовані регуляторні підходи. Координація між усіма зацікавленими сторонами, розвиток цифрових інструментів для оцінки ризиків і підвищення прозорості, а також фокус на дрібних і середніх виробниках як на основі продовольчої безпеки – це ті ключові елементи, які дозволять банківському кредитуванню стати ефективним драйвером поствоєнного відновлення аграрного сектору України. З огляду на вже здійснювані програми та ініціативи міжнародних фінансових інституцій, а також на урядові кроки зі створення підтримки для агровиробників, існує реальна можливість швидко масштабувати кредитні потоки у відповідь на відновлювальні потреби, якщо банківський сектор і держава ефективно координують свої дії.

Список використаних джерел.

1. Financial Stability Report. Національний банк України. December 2024. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSR_2024-H2_eng.pdf
2. Implementation Status & Results Report: Ukraine Agriculture Recovery Inclusive Support Emergency (ARISE) Project (P180732). World Bank. Washington, D.C., 01.03.2025. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099030125113018310/pdf/P180732-fecdcd7e-f28a-4f2b-8ade-64f0637aee56.pdf>
3. Ukraine to receive USD 550 million under World Bank's project for agricultural recovery Уряд України. Кабінет Міністрів України, 08.11.2023. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/news/ukraina-otrymaie-550-mln-dolariv-ssha-u-ramkakh-proektu-svitovoho-banku-dlia-vidnovlennia-silskoho-hospodarstva>
4. Rebuilding Ukraine: private sector solutions and digital instruments (IFC story). International Finance Corporation (IFC). URL: <https://www.ifc.org/en/stories/2024/rebuilding-ukraine>
5. To boost Ukraine's agribusiness sector resilience, EBRD provides €100 million investment loan package (23.06.2025). European Bank for Reconstruction and Development (EBRD).. URL: <https://www.ebrd.com/home/news-and-events/news/2025/boosting-ukraine-s-agribusiness-sector-resilience-via-investment.html>

ВИКОРИСТАННЯ БІРЖОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЛЯ ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ СТАРТАПІВ ТА МАЛОГО БІЗНЕСУ

Ю. Ю. Жеребко, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, ОНП «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Науковий керівник: **О. М. Грабчук**, д. е. н., професор, кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Ефективне фінансування інноваційних стартапів і малого бізнесу є однією з ключових передумов довготривалого економічного зростання та структурної трансформації економік, що прагнуть підвищити частку високотехнологічних секторів і конкурентоспроможність на глобальних ринках. Обмежений доступ до традиційних банківських кредитів, висока невизначеність щодо бізнес-моделей інноваційних проектів і потреба в гнучких інструментах капіталу роблять ринкові інструменти привабливою альтернативою або доповненням до класичних джерел фінансування. Це породжує інтерес до ролі фондових ринків, вторинних (спеціалізованих) бірж та гібридних інструментів як механізмів мобілізації ресурсів для молодих високоризикових компаній.

Перш за все, фондові ринки можуть виконувати кілька взаємопов'язаних функцій у контексті фінансування інновацій: створення механізму для первинного розміщення акцій та виходу інвесторів, формування ринкової оцінки та ліквідності, що підвищує привабливість вкладень у ризикові активи, а також сприяння розвитку вторинних ринків, які підтримують трансакційну активність та доступ до постійного підживлення капіталу. У країнах із розвиненими ринку капіталу саме механізми первинного розміщення акцій та подальше залучення капіталу через публічні ринки часто виступають завершальним етапом життєвого циклу стартапу, що дозволяє масштабувати бізнес і забезпечити ліквідний вихід для венчурних інвесторів.

Однак універсальна біржа великого капіталу часто не є оптимальною платформою для молодих інноваційних підприємств через жорсткі вимоги до розкриття інформації, високі транзакційні витрати та відсутність історії прибутковості. Тому у багатьох юрисдикціях виникла практика створення спеціалізованих «другорядних» бірж (secondary boards, SME exchanges, venture exchanges), орієнтованих на малий і середній бізнес та технологічні стартапи. Дослідницькі матеріали свідчать, що запуск таких бірж пов'язаний із підвищенням інвестиційної активності венчурного капіталу, збільшенням кількості емісій акцій для стартапів, підвищенням кількості патентних транзакцій та загалом зі стимулюванням підприємницької активності. Роль спеціалізованих бірж також

полягає у зниженні бар'єрів для виходу на публічні ринки і створенні квазі-ринкового середовища для ціноутворення на ранніх стадіях [1].

Капіталізація через біржу – не єдина ринкова опція. Сучасний розвиток фінансових ринків породив широкий набір інструментів, здатних адаптуватися до потреб інноваційних компаній і малих підприємств. Серед них виділяються *mini-bonds*, корпоративні облігації малої емісії, конвертовані облігації та ноти, венчурні кредити (*venture loans*) та різноманітні гібриди боргу й капіталу. Ці інструменти дозволяють поєднати переваги боргового фінансування (неодноразова виплата, відсутність розмивання власності) з гнучкістю, необхідною для стартапів, наприклад, через механізми конвертації у власний капітал під час наступних раундів фінансування. Емісія інструментів боргу на фондовому ринку або організованих сегментах біржі може забезпечити масштабність, прозорість та залучення ширшого кола інвесторів поза межами традиційних венчурних фондів [4].

Аналіз практик різних країн показує, що варіативність підходів до сегментації біржового ринку і застосування гібридних інструментів є великою. Деякі країни успішно розвивають секції для малих та інноваційних компаній на національних біржах, інші створюють окремі площадки з адаптованими правилами лістингу. Прикладами політик, які підтверджують корисність такого підходу, є посилення роль іншої інфраструктури, зокрема клірингових установ, рейтингових агенцій для мікрооблігацій, а також платіжних та депозитарних сервісів, які зменшують транзакційні витрати та підвищують привабливість інвестування в малий капітал. Ефективна взаємодія між регулятором, біржею та інституційними інвесторами дозволяє створити екосистему, де відбувається швидке масштабування при збереженні контрольних механізмів [5].

Інституційні інвестори відіграють подвійну роль: вони є джерелом капіталу та чинником дисципліни, що сприяє прозорості та корпоративному управлінню. Залучення пенсійних фондів, страхових компаній та професійних інвестиційних фондів до фінансування SME і стартапів через біржові інструменти можливе за умови відповідного структурування продуктів, управління ризиками та забезпечення ліквідності. Політичні ініціативи, спрямовані на розширення участі інституційних інвесторів у молодих компаніях (наприклад, через створення відкритих фондів, часткові гарантії або партнерства з приватним капіталом), можуть пом'якшити проблему недостатньої пропозиції капіталу на ранніх стадіях. Водночас значення приватного венчурного капіталу в ролі стадійного каталізатора залишається незамінним, і біржі можуть виступати як канал для наступних стадій росту [2].

Питання інформаційної асиметрії та оцінювання ризику є центральними при використанні біржових інструментів для стартових емітентів. Доступ до якісної фінансової та нефінансової інформації, стандартизовані звітні формати, наявність

аналітичних досліджень і кредитних оцінок значно підвищують довіру інвесторів. Для молодих інноваційних компаній важливе значення мають механізми поступового розкриття інформації та вимоги до звітності, що дозволяють пом'якшити адміністративне навантаження на ранніх етапах. Паралельно, розвиток платформ альтернативного фінансування (краудфандинг, краудінвестинг) і їх інтеграція з біржовою інфраструктурою може розширити коло дрібних інвесторів, але водночас підвищує потребу в роз'яснювальній роботі щодо ризиків і захисті непрофесійних інвесторів.

Емпіричні дослідження вказують на конкретні канали впливу біржових інструментів на інноваційну діяльність: створення механізмів для виходу інвесторів стимулює приплив венчурного капіталу, доступ до фінансування сприяє реалізації R&D-проектів та збільшує інтенсивність патентної активності, а також розширює можливості для міжнародного співробітництва через поглинання та альянси. Водночас існує ризик «передчасного» лістингу, коли недостатньо зрілі компанії виходять на ринок під тиском попиту на інноваційні активи, що може завершитися низкою невдалих прецедентів і зниженням довіри інвесторів до відповідного сегменту. Об'єднання ринкових сигналів з якісною державною політикою дозволяє мінімізувати такі негативні ефекти [1].

Гібридні моделі фінансування, які поєднують стадійні венчурні інвестиції з ринковими виходами через спеціалізовані біржові платформи, можуть бути особливо корисними для країн із середнім рівнем розвитку капітальних ринків. У таких моделях фонди прямують у стартапи на ранніх етапах, супроводжують їх розвиток, а пізніше компанії здійснюють лістинг на другорядних біржах. Такий підхід знижує інформаційну асиметрію на момент публічного розміщення та надає початковим інвесторам механізм для монетизації вкладень. Додатково, розвиток корпоративної культури звітування та стандартів корпоративного управління суттєво підвищує шанси успішної інтеграції стартапу у публічні ринки.

Управління ризиками, зокрема через розвиток вторинних ринків, хеджування та інструментів керування кредитним ризиком, є невід'ємною частиною стратегії масштабування біржових механізмів фінансування. Для інвесторів у стартапи важливими є стандартизовані механізми оцінки ринку, ліквідності та корпоративних прав, а також можливість використовувати портфельні підходи для диверсифікації ризику. Регуляторні ініціативи щодо розвитку клірингу, гарантій, сертифікації обліку та аудиту для нового типу емітентів підвищують загальну стабільність ринку [2].

Оцінка ефективності біржових інструментів у фінансуванні інновацій передбачає використання кількісних та якісних метрик: кількість і обсяги емісій стартапів, обсяги приватного й публічного венчурного капіталу, інтенсивність патентної активності, ступінь залучення інституційних інвесторів, а також соціально-економічні показники – створення робочих місць, експортна активність

та мультиплікативний ефект для суміжних секторів. Важливою є також системна оцінка впливу макроекономічних умов, ліквідності ринків та регуляторних змін на доступність ринкових інструментів для малих і інноваційних підприємств [3].

З огляду на вищевикладене, до рекомендацій для біржового фінансування розвитку малого бізнесу в Україні на етапі її післявоєнного відновлення належать:

- створення адаптивних секцій на існуючих біржах або окремих платформ для стартапів;
- розробка гнучких вимог до розкриття інформації та прозорого корпоративного управління;
- підтримка гібридних інструментів як містка між приватним капіталом і публічними ринками; розвиток інвестиційної екосистеми через стимулювання участі інституційних інвесторів;
- впровадження механізмів навчання і сертифікації для емітентів і роздрібних інвесторів.

Поєднання ринкової інфраструктури з активною державною політикою та «м'яким» регулюванням створює умови для стійкого зростання інноваційного сектору [4].

Підсумовуючи, біржові інструменти та спеціалізовані ринки можуть стати потужним механізмом мобілізації капіталу для інноваційних стартапів і малого бізнесу за умови комплексного підходу: розбудови інфраструктури ринку, впровадження адаптивної регуляції, стимулювання інституційного попиту і виховання інвестиційної культури серед роздрібних інвесторів.

Список використаних джерел.

1. Bernstein S., Dev S., Lerner J. (2023). Second-tier Stock Exchanges and Growth of High-Tech Entrepreneurship. SSRN. URL: <https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/4470564.pdf?abstractid=4470564>
2. Financing SMEs and Entrepreneurs 2024: OECD Scoreboard (Highlights) (2025). Organisation for Economic Co-operation and Development URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/04/oecd-financing-smes-and-entrepreneurs-scoreboard-2025-highlights_e7caeca1/64c9063c-en.pdf
3. New Approaches to SME and Entrepreneurship Financing OECD (2015). Organisation for Economic Co-operation and Development URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2015/10/new-approaches-to-sme-and-entrepreneurship-financing_g1g58cb9/9789264240957-en.pdf.
4. Financing Innovative Startups and Small and Medium Enterprises: Project Document. World Bank (2023). World Bank. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099061223080035860/pdf/P1509280b1b363051093e809ac51f90ed39.pdf>
5. Beijing bourse plans to help smaller tech companies to list. Reuters. Reuters. (2024, October 20). URL: <https://www.reuters.com/world/china/beijing-bourse-plans-help-smaller-tech-companies-list-2024-10-20/>

РОЛЬ CSR У ФОРМУВАННІ ДОВІРИ ДО БІЗНЕСУ В УМОВАХ КРИЗИ

Г. М. Завадських, к. е. н., доцент, кафедра економіки і бізнесу,

Таврійський державний агротехнологічний університет

імені Дмитра Моторного, м. Запоріжжя, Україна

У сучасних умовах багаторівневої кризи, спричиненої повномасштабною війною в Україні, питання довіри до бізнесу набуває особливої ваги. Економічна нестабільність, деструкція логістичних ланцюгів, масова міграція населення та погіршення соціально-психологічного клімату створили безпрецедентні виклики для приватного сектору. Водночас у кризовий період бізнес стає не лише суб'єктом економічної активності, а й важливим соціальним гравцем, здатним підтримувати суспільство через реалізацію стратегій корпоративної соціальної відповідальності (CSR).

CSR розглядається як ефективний інструмент формування соціального капіталу та зміцнення довіри між бізнесом, громадянами, державою та міжнародними партнерами [1]. У фокусі сучасної CSR-практики - не лише збереження робочих місць і сплата податків, а й системна участь компаній у гуманітарних, оборонних та відбудовчих ініціативах. Таким чином, корпоративна соціальна відповідальність стає засобом легітимації бізнесу в очах суспільства та індикатором його зрілості у контексті національних викликів. Аналіз практик українських компаній підтверджує, що довіра формується не лише через обсяги наданої допомоги, а й через прозорість, сталість і послідовність дій бізнесу.

У періоди масштабних суспільно-політичних викликів, зокрема під час війни, корпоративна соціальна відповідальність (CSR) трансформується зі складової корпоративної культури на інструмент формування та підтримки суспільної довіри. У контексті України CSR став відповіддю на дефіцит державних ресурсів і підґрунтям нових форм солідарності бізнесу з громадянським суспільством.

Підтримка армії, громад, внутрішньо переміщених осіб, систем охорони здоров'я та освіти з боку українських компаній виступає доказом того, що CSR функціонує як ключовий елемент репутаційного капіталу [2]. Наприклад, компанія Метінвест інвестувала значні ресурси в медичну допомогу та захист персоналу на виробництвах, одночасно реалізуючи гуманітарні програми для місцевих громад. Компанії, що демонструють прозору та системну участь у вирішенні соціальних проблем, посилюють свою легітимність в очах громад, місцевої влади та державних інституцій. Прикладом є діяльність групи МХП, яка через благодійний фонд «МХП

– Громаді» реалізувала програму передачі продовольства в регіони, постраждали від бойових дій, що сприяло формуванню довіри на рівні громад.

У часи війни важливою стала підтримка працівників, їхньої безпеки, зайнятості та добробуту. Компанія SoftServe демонструє послідовну стратегію внутрішнього CSR, зокрема через програми ментального здоров'я, навчання та волонтерства, що сприяє підвищенню лояльності персоналу. Компанія Нова Пошта стала прикладом CSR-практики в логістичній сфері: підтримка гуманітарних перевезень, безкоштовна доставка вантажів для ЗСУ та волонтерських організацій дозволила не лише зберегти довіру клієнтів, а й розширити соціальну роль компанії в кризових умовах.

CSR-проекти часто реалізуються у форматі державно-приватного партнерства. Компанія ArcelorMittal Кривий Ріг не лише спрямувала значні кошти на підтримку громад, а й здійснила авансову сплату податків, що підвищило її інституційну довіру як фінансово-стабільного та соціально відповідального актора.

Застосування стандартів екологічного, соціального та управлінського управління (ESG) підсилює прозорість та ефективність CSR, що особливо важливо в посткризовий період. Дотримання ESG-принципів дозволяє компаніям формувати довіру на міжнародному рівні та залучати інвестиції.

CSR у контексті воєнної кризи в Україні перетворюється на механізм формування соціального капіталу, підвищення репутаційної стійкості бізнесу та забезпечення стратегічної довіри з боку суспільства [3]. Компанії, що діють відповідально та прозоро, не лише зберігають операційну стабільність, а й стають ключовими партнерами у процесах національного відновлення.

Список використаних джерел.

1. Завадських Г. М., Лисак О. І., Тебенко В. М. Корпоративна соціальна відповідальність: формування та реалізація в Україні. Збірник наукових праць ТДАТУ. 2023. № 2. С.130–139.
2. Козюра І. В., Дорошенко В. В. Соціально відповідальний бізнес як стратегія зміцнення стійкості та конкурентоспроможності підприємств в умовах кризових викликів. Бізнес Інформ. 2024. № 11. С. 294–300.
3. Мороз С., Мейш А., Левченко С. Корпоративна соціальна відповідальність бізнесу в Україні в умовах війни. Вісник Хмельницького національного університету. 2023. № 3. С. 231–238.
4. Пасінович І. І., Сич О. А. Розвиток корпоративної соціальної відповідальності банків в Україні в контексті сталого розвитку. Інтелект XXI. 2022. № 2. С. 43–50.

ФІНАНСУВАННЯ ЗАХОДІВ З АДАПТАЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ДО ЗМІН КЛІМАТУ УКРАЇНИ

С. І. Земелько, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

*Науковий керівник: А. Ю. Сірко, к. е. н., доцент,
кафедра фінансів, банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

Зміни клімату істотно підвищують ризики для аграрного виробництва: частота та інтенсивність посух, повеней, екстремальних температур і поширення шкідників зростає, що призводить до втрат врожаїв, зниження доходів домогосподарств і загострення продовольчої невизначеності [3]. Необхідність адаптації аграрного сектору є ключовою складовою національних стратегій стійкості та вимагає цілеспрямованого і збалансованого фінансування.

Фінансування адаптації охоплює широкий спектр інструментів, серед яких публічні (бюджетні видатки, гранти, цільові програми), мультибічні кредитні лінії та гранти від міжнародних фінансових організацій, приватні інвестиції, механізми ризикового трансферу (страхування), інструменти зеленого та кліматичного фінансування (кліматичні фонди, зелені облігації), а також публічно-приватні партнерства [1]. Комплексний підхід передбачає поєднання фінансування інфраструктурних заходів (зрошення, збереження ґрунтів), інвестицій в агротехнології (нові сорти рослин, системи метеосповіщення, цифрові сервіси), а також підтримку ліквідності й управління ризиками для малих виробників.

Оцінки свідчать про значний «адаптаційний фінансовий розрив» між наявними потоками фінансування та потребами агросектору: дефіцит адаптаційних коштів обчислюється десятками або навіть сотнями мільярдів доларів щорічно [4]. Низький рівень інвестицій у системи раннього попередження, водозбереження, зрошення та страхування посилює уразливість сільських громад і поглиблює соціально-економічні ризики.

Ключовими бар'єрами мобілізації фінансів для адаптації в аграрному секторі є фрагментація ринків фінансування, недостатня «банківська привабливість» малих фермерів через відсутність застави та нестабільність доходів, інформаційні асиметрії щодо ефективності адаптаційних заходів, високі трансакційні витрати дрібних проєктів, а також недосконалість нормативно-інституційної бази для залучення приватного капіталу [1; 3]. Ці фактори обмежують ефективність використання наявних кліматичних ресурсів.

Ефективними інструментами фінансування адаптації є агротехнічні гранти та субсидії, що стимулюють запровадження нових технологій і поширення кліматично стійких практик; кредитні лінії та гарантії, які знижують кредитний ризик для банків і стимулюють кредитування фермерів; інструменти страхування врожаю та погодні індекси, що забезпечують трансфер ризику і підвищують стабільність доходів; платформи агрегування попиту і пропозиції (агрокооперативи, аграрні фонди), які зменшують трансакційні витрати малих проєктів; а також фінансування,

прив'язане до результатів (PforR, P4R), коли бюджетні або донорські виплати залежать від досягнення певних показників адаптації [3]. Поєднання таких інструментів дозволяє забезпечити синергію між державними ресурсами та приватними інвестиціями.

Міжнародні фінансові установи, зокрема Світовий банк, ФАО, Міжнародна фінансова корпорація (МФК) та кліматичні фонди, відіграють ключову роль у фінансуванні трансформаційних проєктів, розробці кредитних ліній, наданні технічної допомоги та мобілізації приватних інвестицій [2]. Важливим аспектом є цільове спрямування міжнародної допомоги на найбільш уразливі регіони та групи населення, що зазнають найбільших кліматичних ризиків.

Особливу увагу в сучасних підходах приділяють інтеграції природоорієнтованих рішень (Nature-based Solutions, NbS), таких як збереження вологих зон, лісо- та ґрунтозахисні заходи, агролісомеліорація, які забезпечують одночасні вигоди для адаптації, пом'якшення змін клімату та збереження біорізноманіття [3]. Для комерціалізації таких підходів необхідна розробка методик оцінки екосистемних послуг та створення механізмів їх фінансування, включно з оплатою за екосистемні послуги та залученням зелених інвестицій.

Для країн, подібних до України, доцільно розробляти національні дорожні карти фінансування адаптації сільського господарства з чітко визначеними цілями, показниками та механізмами моніторингу [1]. До пріоритетних напрямів належить створення і субсидування механізмів страхування погодних ризиків у партнерстві держави, приватного сектору та донорів; запровадження кредитних гарантій і спеціалізованих кредитних ліній для малого та середнього агробізнесу, орієнтованого на кліматично стійкі практики; інвестування в системи раннього попередження та цифрові сервіси (агromетеослужби, мобільні консультації); а також підтримка агрегації проєктів через кооперативи або локальні фінансові платформи для зменшення трансакційних витрат.

Стійка мобілізація фінансування адаптації в агросекторі можлива лише за умови поєднання державних ресурсів, міжнародної підтримки та приватних інвестицій через інструменти, що знижують ризики й трансакційні витрати. Для подолання адаптаційного фінансового розриву необхідна сукупність інституційних реформ, технічної допомоги та інноваційних фінансових механізмів із пріоритетом підтримки найбільш уразливих виробників.

Список використаних джерел.

1. Imer, N. Making Climate Finance Work in Agriculture: World Bank Discussion Paper. Washington, D.C.: World Bank, 2024.
2. Galbiati G. M., Yoshida M., Benni N. Climate-related Development Finance to Agrifood Systems: FAO Report. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2024.
3. Lipper L., et al. Financing Adaptation for Resilient Livelihoods under Food Systems. Rome: FAO, 2021.
4. Climate Policy Initiative. The Triple Gap in Climate Finance Needs for Agrifood Systems. London: Climate Policy Initiative, 2024.

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

О. О. Ільченко, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, ОНП «Економіка»

Науковий керівник: С. М. Халатур, д. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Формування ефективної системи управління ризиками в забезпеченні продовольчої безпеки України є одним із ключових напрямів державної політики, спрямованої на стабілізацію аграрного сектору, підвищення його стійкості до внутрішніх і зовнішніх викликів та гарантування доступу населення до якісних продуктів харчування. У сучасних умовах війни, кліматичних змін, макроекономічної нестабільності, енергетичних криз та глобальної конкуренції особливого значення набуває комплексне управління ризиками, яке дозволяє не лише мінімізувати збитки, а й сформувати адаптивну модель сталого розвитку продовольчої системи. Продовольча безпека передбачає не лише наявність достатніх обсягів продуктів харчування, а й їх економічну та фізичну доступність, безпечність, стабільність постачання і незалежність від зовнішніх загроз. Система управління ризиками повинна бути побудована на основі багаторівневого аналізу небезпек і вразливостей, що впливають на продовольчий ланцюг від виробництва до споживання. Одним із першочергових завдань у формуванні такої системи є ідентифікація ризиків, серед яких виділяються природно-кліматичні (посухи, паводки, зміни температурного режиму, зниження родючості ґрунтів), економічні (коливання цін, інфляція, зростання вартості енергоносіїв), політичні та військові (руйнування інфраструктури, порушення логістики, окупація аграрних територій), соціальні (міграція робочої сили, зниження рівня доходів населення) та технологічні (застарілість техніки, низький рівень цифровізації). Кожна з цих груп ризиків потребує своєї системи моніторингу, прогнозування та нейтралізації наслідків.

Основою ефективного управління ризиками є розроблення національної стратегії продовольчої безпеки, у якій має бути закріплено механізм раннього попередження загроз і систему координації дій між державними органами, аграрними підприємствами, банками, страховими структурами, науковими установами та місцевими громадами. Важливу роль у цьому відіграє створення єдиної інформаційно-аналітичної платформи, що забезпечує оперативний обмін даними про стан виробництва, запаси продовольства, логістику, ціни, експортні та імпорتنі потоки. Такі системи дають змогу формувати сценарії реагування на кризові ситуації, оптимізувати використання ресурсів і запобігати дефіциту продовольства. Не менш важливою є фінансова складова управління ризиками. Для цього держава має розвивати інструменти аграрного страхування, кредитного забезпечення фермерів, державних резервів і гарантійних фондів. Механізм

страхування сільськогосподарських ризиків повинен бути прозорим і доступним, із частковим субсидуванням страхових премій, що стимулюватиме агровиробників страхувати посіви, тваринництво й інфраструктуру від погодних та воєнних ризиків. Крім того, слід активніше впроваджувати механізми державно-приватного партнерства у сфері агрологістики, зберігання та переробки продовольства, оскільки це підвищує стійкість ланцюгів постачання.

Важливою складовою системи управління ризиками є інституційне забезпечення. Необхідно зміцнити роль Міністерства аграрної політики та продовольства України, Національного банку, Міністерства економіки, Державного агентства резерву в частині координації дій щодо формування стратегічних запасів, управління експортно-імпортними потоками, контролю цінової стабільності та фінансування критичних виробництв. Одночасно має посилюватися роль регіональних органів влади у прогнозуванні ризиків і плануванні заходів продовольчої безпеки на місцевому рівні. Значну увагу потрібно приділяти розвитку науково-дослідних установ, які займаються моделюванням ризиків і розробленням адаптаційних технологій. Зокрема, варто впроваджувати цифрові рішення – геоінформаційні системи моніторингу посівів, системи дистанційного зондування, прогнозні моделі на основі штучного інтелекту, що дають змогу завчасно оцінювати вплив кліматичних змін або логістичних порушень на продовольчі ресурси.

Окремо слід відзначити важливість міжнародної співпраці в управлінні ризиками продовольчої безпеки. Україна є одним із ключових гравців світового ринку зерна, тому інтеграція до глобальних механізмів продовольчого моніторингу (FAO, WFP, OECD) дозволяє не лише отримувати підтримку в кризових ситуаціях, а й формувати позитивний імідж надійного партнера. Також важливо залучати інвестиції міжнародних фінансових інституцій у розвиток інфраструктури зберігання, логістики, систем зрошення та цифровізації агровиробництва. Водночас державна політика має бути спрямована на посилення продовольчої автономності – розвиток локальних ринків, підтримку фермерства, зниження імпортозалежності у критичних сегментах, таких як насіння, паливо, добрива. Підвищення ефективності системи управління ризиками можливе лише за умов тісної взаємодії між суб'єктами продовольчого ланцюга та високого рівня довіри до державних інститутів, прозорості ринкових процесів і стабільності нормативно-правового поля.

Формування ефективної системи управління ризиками у сфері продовольчої безпеки України має базуватися на принципах превентивності, системності, адаптивності та наукової обґрунтованості. Йдеться не лише про реакцію на кризові події, а передусім про створення передумов для зменшення їх імовірності та наслідків. У цьому контексті важливо, щоб управління ризиками стало інтегрованим елементом державної аграрної політики, включало механізми моніторингу, прогнозування, фінансування, страхування, логістичного забезпечення, інформаційної підтримки та міжнародної координації. Лише така багаторівнева система дозволить Україні гарантувати стабільність продовольчого забезпечення, зміцнити економічну безпеку, підвищити конкурентоспроможність аграрного сектору та забезпечити сталий розвиток у довгостроковій перспективі.

ФІНАНSOVA ПОЛІТИКА СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

С. В. Качула, д. е. н., професор,

кафедра фінансів, банківської справи та страхування,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Фінансова політика соціального розвитку територіальних громад у сучасних умовах постає як стратегічний інструмент забезпечення стійкості, збалансованості та інклюзивності регіонального розвитку. В умовах децентралізації та воєнно-повоєнних трансформацій українська держава покладає на місцеве самоврядування не лише функції фінансового менеджменту, а й відповідальність за формування простору соціальної згуртованості, подолання бідності, забезпечення доступу до базових соціальних послуг та зниження регіональної асиметрії. Тому формування ефективної фінансової політики соціального розвитку територіальних громад стає однією з головних передумов підвищення якості життя населення та збереження людського потенціалу. Сучасна фінансова політика у громадах формується під впливом взаємодії трьох взаємопов'язаних чинників: фінансової спроможності, ефективності бюджетного управління та соціально-економічної стратегічності рішень. Фінансова децентралізація відкрила можливості для зростання власних доходів місцевих бюджетів, проте актуалізувала питання їх раціонального використання з урахуванням пріоритетів соціального розвитку. У багатьох громадах відбувається поступовий перехід від витратної до інвестиційно-орієнтованої моделі фінансування соціальної сфери, коли кошти спрямовуються не лише на покриття поточних потреб, а й на розвиток соціальної інфраструктури, людського капіталу, цифрових і освітніх ініціатив. Саме інвестиції у людський потенціал – через підтримку освіти, охорони здоров'я, соціального підприємництва – визначають довгострокову конкурентоспроможність регіонів. З точки зору регіонального виміру, фінансова політика соціального розвитку має відображати специфіку кожної території, враховуючи історичні, демографічні, економічні та природно-ресурсні особливості. У регіонах із високим рівнем міграційних втрат чи значним руйнуванням інфраструктури пріоритетним напрямом має стати фінансова підтримка програм соціальної адаптації, психологічної реабілітації, житлового відновлення, працевлаштування та підтримки місцевого бізнесу. Водночас у більш економічно стабільних регіонах фінансова політика має фокусуватися на інноваційних механізмах залучення позабюджетних коштів – соціальних інвестицій, грантів, публічно-приватного партнерства. Це створює передумови для розвитку «соціально орієнтованих екосистем» територіального зростання, де поєднуються ресурси держави, бізнесу і громади.

Важливою складовою регіональної фінансової політики стає інституціоналізація соціального партнерства. Механізми співпраці органів місцевого самоврядування з громадськими організаціями, кооперативами, соціально відповідальними підприємствами сприяють реалізації програм соціального інклюзивного розвитку, спрямованих на розширення можливостей для вразливих груп населення. Через систему

цільових фондів, грантів і муніципальних програм забезпечується адресність фінансування, прозорість розподілу ресурсів і підвищення рівня довіри до місцевої влади. Принцип соціальної справедливості при цьому набуває не декларативного, а практичного значення, стаючи критерієм оцінки ефективності місцевої фінансової політики.

Вагомим елементом регіонального аспекту фінансової політики соціального розвитку є баланс між власними та трансфертними ресурсами громад. З одного боку, державні субвенції дозволяють вирівнювати соціальні стандарти, з іншого – можуть формувати залежність від центру. Тому стратегічним напрямом має стати підвищення фінансової автономії громад шляхом розвитку місцевого оподаткування, удосконалення земельних платежів, залучення інвестицій через місцеві облігації та партнерські програми, що дозволить не лише наростити ресурсну базу, а й закріпити фінансову мотивацію до зростання власних доходів.

Особливої актуальності набуває питання оцінки ефективності фінансової політики соціального розвитку. На рівні громад необхідно запроваджувати систему індикаторів, які б відображали не лише економічну результативність (обсяг інвестицій, рівень зайнятості, динаміку доходів населення), а й соціальну віддачу – ступінь доступності послуг, рівень соціальної безпеки, індекс задоволеності мешканців. Використання аналітичних інструментів соціального аудиту та бюджетного моніторингу сприяє посиленню підзвітності місцевої влади й оптимізації фінансових рішень.

Цифровізація фінансових процесів стає каталізатором прозорості та результативності соціальної політики. Електронні платформи участі, відкриті бюджети, цифрові соціальні сервіси підвищують рівень громадської залученості у фінансове планування, формують нову культуру управління публічними коштами. У контексті регіонального розвитку це відкриває перспективи для створення інтегрованих інформаційно-аналітичних систем, які дозволяють відстежувати соціальні ефекти від кожного бюджетного рішення. У повоєнний період фінансова політика соціального розвитку територіальних громад має стати важливою складовою національної стратегії відновлення, що покликана забезпечити не лише відбудову інфраструктури, а й соціальну реінтеграцію населення, відновлення соціального капіталу, підтримку внутрішньо переміщених осіб, розвиток місцевих ринків праці. Інтеграція принципів сталості, цифрової інклюзії та соціальної інноваційності у фінансову політику на місцевому рівні сприятиме формуванню конкурентоспроможних регіонів.

Отже, фінансова політика соціального розвитку територіальних громад у регіональному вимірі – це багатовимірна система стратегічних, інституційних і ресурсних рішень, спрямованих на забезпечення добробуту населення через ефективне управління фінансами. Вона вимагає синергії державного регулювання, місцевої ініціативи та громадської участі, орієнтуючись на пріоритети справедливості, прозорості та соціальної стійкості. Успішність цієї політики визначатиметься не лише кількістю фінансових ресурсів, а передусім якістю їх використання для досягнення стратегічних цілей соціального розвитку та відновлення регіонів України.

АГРАРНЕ КРЕДИТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Е. Е. Квітницький, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: **О. А. Водолазська**, к. е. н.,
доцент, кафедра фінансів,

банківської справи та страхування,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Проблема продовольчої безпеки в Україні набула особливої актуальності у період воєнних дій, порушення логістичних ланцюгів і зростання ризиків у сільському господарстві. Забезпечення стійкого виробництва продовольства, розвитку переробної галузі та експорту агропродукції вимагає ефективної фінансової підтримки, насамперед з боку банківського сектору. Саме аграрне кредитування виступає системним інструментом формування стійкого виробничого потенціалу, оновлення основних засобів, впровадження інновацій і підтримки ліквідності підприємств аграрного комплексу.

Аграрне кредитування – це процес надання фінансових ресурсів суб'єктам сільського господарства на умовах повернення, платності та строковості з метою забезпечення виробничих потреб. У структурі фінансових джерел аграрних підприємств кредити банків залишаються одним із найважливіших зовнішніх ресурсів. Їхня ефективність визначається не лише рівнем доступності, а й здатністю стимулювати відтворювальні процеси та підвищувати продуктивність праці в агросекторі.

Продовольча безпека, відповідно до Закону України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2030 року», визначається як здатність держави забезпечити стабільне виробництво, доступність та якість продовольства. У цьому контексті кредити стають не просто фінансовим інструментом, а фактором стратегічного розвитку аграрної економіки. За даними НБУ, частка кредитів, наданих підприємствам сільського господарства, у загальному портфелі корпоративного кредитування у 2024 році становила близько 14%, що свідчить про відносно високу активність банків у цьому сегменті [1].

У 2022-2024 роках значну роль у підтримці аграрного виробництва відіграли державні програми кредитування, зокрема програма «Доступні кредити 5-7-9%». За інформацією Міністерства аграрної політики та продовольства України, понад 60% позичальників цієї програми – представники аграрного сектору, що дозволило профінансувати посівні кампанії, закупівлю техніки, добрив і пального [2].

Незважаючи на позитивні тенденції, існує низка бар'єрів, що обмежують розвиток аграрного кредитування:

- високий рівень ризиків унаслідок воєнних дій, пошкодження активів і непередбачуваних цінових коливань на світових ринках;
- недостатня заставна база дрібних і середніх фермерських господарств, відсутність офіційної оцінки земель;

- обмежений доступ до довгострокових кредитів, необхідних для технічного переоснащення;
- висока вартість кредитних ресурсів, що зменшує інвестиційну активність у виробництві;
- недосконалість страхового покриття ризиків, пов'язаних із погодними умовами та ринковими коливаннями.

Для підвищення ефективності аграрного кредитування та зміцнення продовольчої безпеки необхідно:

- 1) розвивати систему державних гарантій та компенсацій відсоткових ставок, особливо для малих фермерів і кооперативів;
- 2) активізувати співпрацю банків із страховими компаніями з метою формування повного ланцюга управління ризиками (страхування врожаю, майна, кредитів);
- 3) розширювати застосування фінтех-рішень – цифрових платформ, мобільного банкінгу, агрофінансових маркетплейсів, що забезпечують спрощений доступ до фінансів;
- 4) залучати міжнародні фінансові інституції (ЄБРР, МФК, FAO) до спільного фінансування та гарантування кредитів для українських аграріїв;
- 5) впроваджувати кредитні рейтинги фермерів на основі аграрних даних, що дозволить банкам об'єктивно оцінювати ризики та знижувати вартість кредитів.

Цифрова трансформація банківської системи відкриває нові можливості для аграрного бізнесу. Використання big data, штучного інтелекту та блокчейн-технологій дозволяє автоматизувати оцінку кредитоспроможності, скоротити бюрократичні процедури та мінімізувати шахрайські ризики.

В умовах війни особливого значення набуває онлайн-кредитування, яке дозволяє фермерам отримувати фінансування дистанційно без фізичного відвідування банку, що підвищує стійкість аграрного сектору.

Аграрне кредитування є невід'ємною складовою економічної політики України, спрямованої на зміцнення продовольчої безпеки. Банки відіграють ключову роль у забезпеченні стабільного функціонування сільського господарства, особливо за умов воєнних викликів. Ефективна державна підтримка, цифровізація фінансових процесів і розвиток партнерства між банками, страховими компаніями й міжнародними фінансовими організаціями створюють основу для сталого розвитку аграрного сектору.

Перспективними напрямками є розширення доступу до кредитів для малих виробників, запровадження нових фінансових інструментів і підвищення фінансової грамотності аграріїв. Впровадження цих заходів сприятиме не лише розвитку сільського господарства, а й формуванню надійної системи продовольчої безпеки України.

Список використаних джерел.

1. НБУ. Огляд банківського сектору. URL: <https://bank.gov.ua>
2. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Огляд реалізації програми «Доступні кредити 5-7-9%» у 2024 році. URL: <https://minagro.gov.ua>

СИНЕРГІЯ БАНКІВ І СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАБІЛЬНОСТІ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

С. С. Кириченко, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: **О. А. Водолазська**, к. е. н.,
доцент, кафедра фінансів,

банківської справи та страхування,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Сучасний фінансовий ринок України перебуває в умовах глибокої трансформації, зумовленої воєнними ризиками, макроекономічною нестабільністю, зміною споживчих пріоритетів і швидким розвитком цифрових технологій. У таких умовах особливої ваги набуває взаємодія банківського і страхового секторів, які виконують взаємодоповнюючі функції у забезпеченні фінансової стійкості економіки.

Банки є центром мобілізації та перерозподілу фінансових ресурсів, тоді як страхові компанії забезпечують механізми захисту цих ресурсів від ризиків. Синергія між цими двома секторами формує основу стабільності фінансового ринку, підвищує довіру населення до фінансових інститутів і сприяє розвитку національного капіталу. У воєнний період, коли рівень кредитного ризику, валютної волатильності та збитковості бізнесу істотно зростає, саме поєднання банківських і страхових інструментів стає дієвим антикризовим засобом.

Поняття «банківсько-страхова синергія» означає комплекс взаємопов'язаних дій банків і страхових компаній, спрямованих на досягнення взаємної вигоди, підвищення конкурентоспроможності та зниження системних ризиків.

Банківські установи отримують додаткові джерела доходу через продаж страхових продуктів своїм клієнтам (bancassurance), а страховики – доступ до широкої клієнтської бази банків, стабільного фінансового потоку та інфраструктури. У результаті формується спільна фінансова екосистема, у якій відбувається взаємне посилення позицій кожного учасника, підвищення ліквідності ринку та зростання рівня захисту фінансових інтересів клієнтів.

На українському фінансовому ринку поширеними є такі моделі банківсько-страхової співпраці:

- 1) партнерська модель, за якої банк виступає агентом страхової компанії, реалізуючи страхові продукти клієнтам разом із кредитними послугами;
- 2) корпоративна модель, коли страхова компанія є дочірньою структурою банку (наприклад, у системі великих банківських груп);
- 3) інтегрована модель, що передбачає створення спільних фінансових холдингів із єдиною політикою управління ризиками, капіталом і клієнтською базою.

За оцінками Національного банку України, понад 60% банківських кредитів у роздрібному сегменті супроводжуються страхуванням майна, життя або відповідальності, що підтверджує тісну інтеграцію цих секторів.

Синергія банків і страхових компаній сприяє підвищенню фінансової стабільності через такі механізми:

- диверсифікацію фінансових ризиків, зменшення концентрації ризику в одному секторі;
- підвищення довіри до фінансової системи, адже страхування є запобіжником для банківських клієнтів;
- зміцнення капітальної бази фінансових установ шляхом об'єднання ресурсів і спільного інвестування;
- розвиток фінансового посередництва, оскільки клієнт отримує комплексні продукти (кредит + страховка + інвестиція).

У макроекономічному вимірі це зменшує системні ризики, підтримує стабільність грошового обігу, а також сприяє сталому розвитку економіки через зростання інвестиційної активності.

Попри позитивні ефекти, синергія банків і страховиків стикається з низкою обмежень:

- зниженням платоспроможності населення та бізнесу;
- зростанням кредитного і страховикового ризику;
- недосконалістю законодавчої бази щодо банківсько-страхових холдингів;
- низьким рівнем цифрової інтеграції між секторами;
- обмеженими можливостями перестрахування воєнних ризиків.

Водночас ці виклики стимулюють пошук нових моделей взаємодії – через розвиток FinTech- та InsurTech-рішень, впровадження єдиних ризик-менеджмент платформ, цифрових каналів продажу та аналітичних систем штучного інтелекту для прогнозування ризиків і поведінки клієнтів.

Для поглиблення інтеграції банків і страхових компаній в Україні доцільно:

- створити законодавчі умови для функціонування фінансових конгломератів із єдиним регулятором наглядової діяльності;
- розвивати спільні цифрові платформи bancassurance, що дозволяють клієнтам оформляти банківські та страхові продукти в одному вікні;
- упроваджувати єдині стандарти управління ризиками для обох секторів;
- активізувати державно-приватні партнерства у сфері страхування депозитів, кредитів і воєнних ризиків;
- підтримувати розвиток страхових резервів як джерела довгострокових інвестицій у реальний сектор економіки.

Синергія банків і страхових компаній є стратегічним чинником забезпечення стабільності фінансового ринку України. Її ефективна реалізація дозволяє підвищити ліквідність фінансової системи, посилити її стійкість до шоків, знизити ризики неплатоспроможності та забезпечити довіру до фінансових інститутів.

У контексті відновлення економіки після воєнних потрясінь така взаємодія має стати основою нової моделі інтегрованої фінансової екосистеми, яка поєднує банківські, страхові, інвестиційні та технологічні компоненти задля досягнення сталого економічного розвитку.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ В УКРАЇНІ

Д. Г. Ковальов, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
ОНП «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Науковий керівник: **Г. Є. Павлова**, д. е. н.,
професор, декан факультету обліку і фінансів,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Сьогодні фінансовий сектор перебуває в центрі процесу цифрової трансформації, де ключовим трендом стають фінансові технології. У цій сфері відбуваються суттєві зміни, пов'язані з підвищенням рівня автоматизації, прозорості та орієнтації на потреби користувачів.

Рік 2022, позначений повномасштабною війною в Україні, глобальною інфляцією та криптокризисом, став серйозним випробуванням для світової економіки та індустрії фінансових технологій.

В Україні триває реалізація Стратегії розвитку фінансового сектору до 2030 року, яка визначає п'ять ключових напрямів розвитку з конкретними стратегічними цілями та показниками: забезпечення фінансової стабільності, підтримка макроекономічного зростання, сприяння фінансовій інклюзії, розвиток фінансових ринків та стимулювання інновацій [3].

Війна стала новим викликом для розвитку фінтех-компаній в Україні. Вітчизняні компанії цієї галузі не лише надавали значну фінансову підтримку військовим, переселенцям та постраждалим від бойових дій, а й забезпечували стабільне функціонування платіжних систем, відіграючи важливу роль у підтримці Збройних Сил України.

Серед ключових тенденцій розвитку українського фінтех-сектору можна виділити такі [3].

1. Вбудовані фінанси, які вже активно застосовуються у конкретних продуктах на українському ринку.

2. Транскордонні платежі та перекази. Масове переміщення частини населення за кордон створило потребу у розширенні можливостей для швидких та доступних грошових переказів. Одним із найбільш поширених інструментів у цій сфері є SEPA Instant.

3. Адаптація українських фінтех-рішень до європейського законодавства та стандартів.

4. Удосконалення еквайрингу, впровадження рекурентних платежів для бізнесу та інтеграція благодійних функцій у фінансові сервіси.

Ключовим чинником подальшої оптимізації роботи фінтех-галузі є ефективна співпраця всіх учасників ринку. Для банків це дозволяє підвищити

конкурентоспроможність, а для фінтех-компаній - інтегрувати власні рішення у вже діючі системи та точніше орієнтувати їх на потреби клієнтів [1].

Відомо, що фінансові послуги належать до найбільш регульованих секторів економіки, тож будь-які регуляторні виклики суттєво впливають на діяльність фінтех-компаній. Водночас партнерство з банківськими установами значно полегшує технологічну інтеграцію та набуває дедалі більшого поширення [2].

Аналіз світових тенденцій розвитку фінтеху та особливостей національного ринку дає змогу сформулювати науково-практичні рекомендації для підвищення ефективності роботи та сприяння подальшому розвитку фінтех-індустрії в Україні:

- Забезпечення збалансованого державного регулювання фінтех-ринку. Держава має одночасно створювати сприятливі умови для розвитку інноваційних фінансових технологій та здійснювати контроль для мінімізації ризиків, що виникають у процесі функціонування фінтех-сектора.

- Впровадження відкритого банкінгу на основі директиви ЄС PSD2 в Україні. Відкритий банкінг передбачає інтеграцію різних банківських установ і платформ у єдину систему, що дозволяє надавати доступ до даних користувачів з різних джерел [3].

- Сприяння співпраці між банками та фінтех-компаніями через аутсорсинг. Залучення фінтех-компаній до реалізації проєктів, що потребують високої швидкості та гнучкості, стимулює ефективну кооперацію та відкриває банкам можливості для інвестування у стартапи.

- Підвищення фінансової грамотності населення. Досягти цього можна за рахунок простого та доступного подання інформації, використання ергономічних і дизайнерських рішень, впровадження елементів штучного інтелекту, роботизованого консультування та машинного навчання у фінансовій сфері.

- Розвиток кадрового потенціалу фінтех-галузі. Необхідно забезпечити доступ до фахівців із ключовими компетенціями для фінтеху, створити привабливу освітню систему та реалізувати сприятливу імміграційну політику для залучення міжнародних спеціалістів.

Список використаних джерел.

1. Рудич Л. В., Шевченко О. М. Розвиток фінансових технологій в умовах цифровізації економіки України. Ефективна економіка. 2020. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8053>

2. Фінтех в минулому, теперішньому, майбутньому і українських реаліях 31.07.2020. URL: <https://uanews.liga.net/economics/articles/finteh-v-minulomu-teperishnomu-maybutnomu-i-ukrainskih-realiyah>

3. В'язовий С. М., Пасічник І. В. Розвиток fintech-індустрії в Україні та її ризики для банківської діяльності. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2019. № 4(21). С. 480–184.

ГЕОГРАФІЧНА СЕГМЕНТАЦІЯ РИНКІВ ЕКСПОРТУ ВІТЧИЗНЯНОЇ АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ У 2024/2025 МАРКЕТИНГОВОМУ РОЦІ

О. А. Колісник, викладач, кафедра інформаційних систем і технологій,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна,

Т. І. Лисенко, к. т. н., доцент, **І. В. Усіченко**, к. ф.-м. н., доцент,

кафедра управління та адміністрування,

Український державний університет науки і технологій, м. Дніпро, Україна

Підприємства аграрно-промислового комплексу (АПК) України останніми роками залишаються головними наповнювачами дохідної частини Державного бюджету України. Як ми вже наголошували раніше, збільшення фінансових доходів аграрних підприємств перебуває у площині поглиблення ступеня переробки сільськогосподарської продукції [1].

З огляду на експортоорієнтованість підприємств АПК України для розгляду у цій статті було обрано питання географічної сегментації ринків експорту відповідної продукції. Це питання є важливим з огляду на існуючі як глобалізаційні, так і виклики воєнного стану в Україні. Для аналізу обрано період часу 2024-2025 маркетингового року для аграріїв, який закінчився 30 червня 2025 року.

Перш за все зазначимо, що при зниженні фізичних об'ємів експорту майже на чверть, фінансовий результат порівнянний із попереднім роком [2].

Географічна структура експорту вітчизняної аграрної продукції за даними Держстату та Держмитслужби України наведено на рис. 1. Проаналізувавши ці дані можна зробити висновок про те, що найбільшими експортерами агропродукції є такі країни як Іспанія, Єгипет і Туреччина за обсягами закупівель. У 2023/24 МР на третьому місці був Китай [1].

Можна висловити припущення про те, що китайські компанії почали активно закуповувати аграрну продукцію у російських зернотрейдерів. Останні ж ведуть активну діяльність на окупованих українських територіях. Тобто де-факто Китай залишається потужним експортером вітчизняної аграрної продукції, але закуповує її через «сірі» чи взагалі кримінальні схеми, мінімізуючи вартість останньої. Це засвідчують дані української розвідки і осінт-аналітиків.

Щодо зернових і зернобобових культур, то зниження експорту зумовило фізичне скорочення врожаю, спричинене несприятливою погодою. Зокрема, урожай кукурудзи через тривалу літню посуху у 2024 році становив лише близько 25 млн. тонн, що на 20% нижче за результат позаминулого року [2].

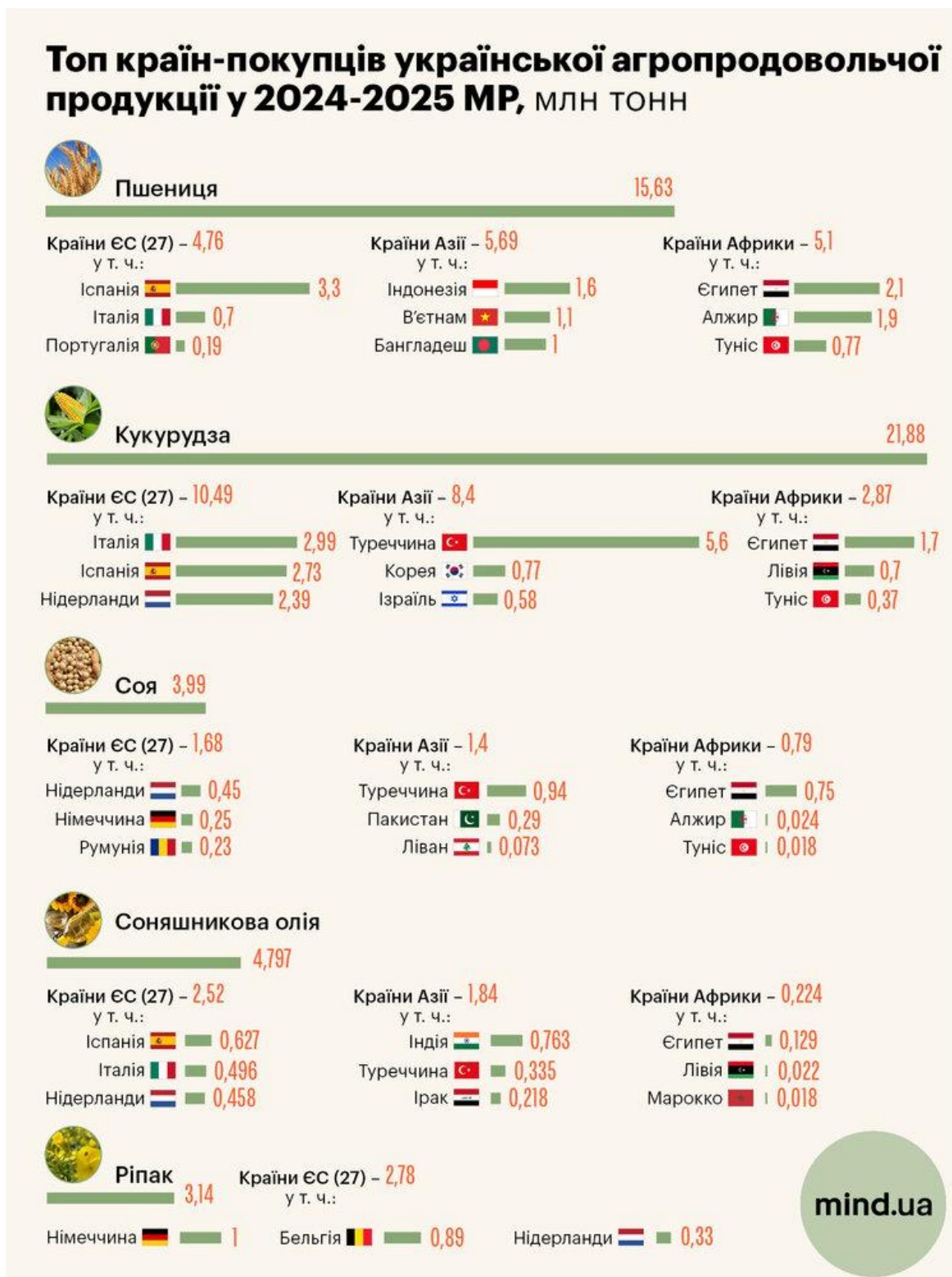

Рис. 1. Географічна структура вітчизняного аграрного експорту в 2024/2025 МР в розрізі основних культур [2]

Ще однією з причин стрімкого зростання обсягів експорту є налагодження як традиційних, так і запуск нових шляхів доставки вітчизняної продукції на світові ринки, наприклад залізничним та автодорожнім транспортом.

Незважаючи на скорочення фізичних обсягів експорту, Україна продовжує входити в десятку найбільших світових постачальників агропродукції, обіймаючи четверте місце з експорту кукурудзи та шосте місце з експорту пшениці. Як наслідок, завдяки підвищенню вартості агропродукції при менших обсягах торгівлі Україна тільки на експорті зерна заробила \$8,1 млрд, або лише на 2% менше, ніж у 2023/24 МР [2].

Повернення до квотного принципу в торгівлі з ЄС, починаючи від 2025/26 МР не повинно принципово позначитися на постачаннях на європейський ринок, упевнені в Мінекономіки України.

Підведемо деякі підсумки. Як зазначає заступник міністра економіки – торговий представник України Тарас Качка: «Щодо реальних обсягів торгівлі – 21 з 34 квот має обсяг більше, ніж максимум за час дії преференцій, іще у трьох квотах обсяг більший за експорт 2024 року. Шість квот, у яких обсяг менший за рівень 2024 року, але умови торгівлі дозволяють підтримувати обсяги експорту. Тільки для трьох товарів обсяги менші, ніж за преференцій, але ми мінімізували шкоду» [2]. Відповідно, пошук нових сегментів ринку, які або ж не підлягають квотуванню, або ж більш привабливі у економічному сенсі – основна задача для аграрного бізнесу України найближчий маркетинговий рік.

Список використаних джерел.

1. Мироненко М. А., Лисенко Т. І., Усиченко І. В. Особливості географічної сегментації ринків експорту-імпорту вітчизняної аграрної та трубної продукції. Матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Обліково-фінансове, інформаційне та мовно-комунікаційне забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи» (м. Дніпро, 30–31 жовтня 2024 р.). С. 180–181. URL: https://drive.google.com/file/d/1jmCx_h1ZJMGZvQlbZh3y9SJzDxDt-O7u/view
2. Кравченко В. Аграрний експорт: скільки Україна заробила на продажу зерна. Інфографіка. URL: <https://mind.ua/publications/20291955-agrarnij-eksport-skilki-ukrayina-zarobila-na-prodazhu-zerna-infografika>

ОСОБЛИВОСТІ МАРКЕТИНГУ ТЕХНІЧНИХ ПОСЛУГ

Л. В. Крайз, викладач, М. А. Довганьов, викладач,

*Фаховий коледж нафтогазових технологій, інженерії та інфраструктури сервісу
Одеського національного технологічного університету, м. Одеса, Україна*

Сектор послуг стає однією з найбільш перспективних галузей економіки, що стрімко розвивається. Ця галузь охоплює широкий спектр сфер: торгівлю, транспорт, фінанси, страхування, комунальне господарство, освітні та медичні установи, а також шоу-бізнес. Практично будь-яка організація надає певні послуги. Маркетинг послуг – це складний процес, що включає розробку, просування та реалізацію послуг з метою задоволення потреб потенційних клієнтів [1]. Варто відзначити, що у сфері послуг застосування маркетингу відстає від виробництва, хоча зі зростанням конкуренції більше сервісних фірм починають його використовувати. Однак максимальний ефект від застосування маркетингу можливий лише за умови комплексного підходу. Комплекс маркетингу в сфері послуг охоплює багато важливих аспектів, кожен з яких спрямований на досягнення позитивної реакції від цільової аудиторії. Відмінність комплексу маркетингу технічних послуг полягає в тому, що до нього включаються додаткові складові, що визначають стандарти обслуговування фірми.

Персонал є ключовим фактором успіху у сфері послуг. Його кваліфікація та професіоналізм визначають якість обслуговування та задоволення клієнтів. Процес здійснення продажу послуг включає в себе характер і якість обслуговування, а також час, який клієнт витрачає на придбання послуги. Оточення, або середовище, в якому надається послуга, також впливає на сприйняття клієнтом якості послуги. Ці компоненти разом створюють повноцінний комплекс маркетингу послуг, спрямований на ефективне просування і задоволення потреб споживачів.

Реалізація комплексу маркетингу передбачає одночасне поєднання різних заходів у кількох аспектах, таких як маркетинг послуг, маркетинг фірми, маркетинг ідей і маркетинг осіб. Маркетинг технічних послуг з практичної точки зору охоплює цілий комплекс дій, які виконує продавець для пояснення клієнтам того, що саме він пропонує, яким чином це робиться, а також для переконання у вигідності придбання певної послуги [2]. Важливою обставиною є те, що продавець послуг виступає на ринку не з конкретним матеріальним товаром, а з обіцянкою забезпечити щось, що має особливу цінність для клієнта. Тому виробники послуг повинні оцінювати свій продукт очима споживачів. Згідно з концепцією маркетингу, споживачі не купують просто товар, вони придбають задоволення від користування цим товаром. Розуміння корисності послуг дозволяє ефективно визначити їх місце на конкретному ринку, розглянути особливості попиту й пропозиції на різних сегментах ринку, а також зрозуміти характер коливань ринкової кон'юнктури. Це необхідно для розробки ефективної ринкової стратегії фірми та успішного просування послуг.

Аналіз концепцій маркетингу послуг дозволяє зрозуміти, що всі вони мають схожі структурні і концептуальні елементи. Усі моделі базуються на унікальності послуги як продукту. Вони враховують специфічні аспекти, що відрізняють послугу від матеріального товару. Усі концепції вказують на важливість уваги до

стратегічних факторів маркетингу послуг, таких як персонал, процес обслуговування і матеріальна складова обслуговування. Ці елементи визначають якість і сприйняття послуги клієнтами.

Більшість концепцій визнають необхідність застосування додаткових стратегій для успішного управління маркетингом технічних послуг. Серед таких стратегій варто відзначити внутрішній маркетинг (залучення персоналу до маркетингових цілей організації) та інтерактивний маркетинг (зосередження на взаємодії з клієнтами для створення позитивного досвіду обслуговування). Ці аспекти дозволяють розробляти ефективні стратегії просування послуг на ринку та забезпечувати успішність у сфері маркетингу послуг.

Ефективне розташування для постачальника послуг має критичне значення, особливо порівняно з виробником товарів. Якщо споживач не може отримати потрібну послугу у той момент, коли вона йому потрібна, то ймовірність втрати його як клієнта збільшується. Ідеальне місце розташування фірми, що надає послуги, може вже створити значну конкурентну перевагу. З урахуванням характеристик послуг можна виділити такі чотири основні риси як: невідчутність, невіддільність від джерела, мінливість та незбереження (рис. 1).

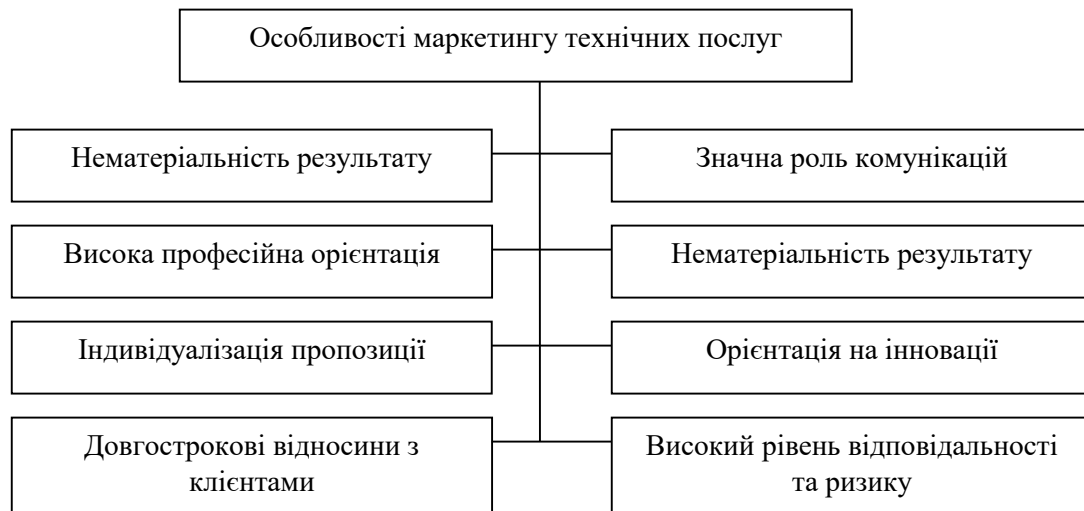

Рис. 1. Особливості маркетингу технічних послуг

Джерело: запропоновано авторами

Ці характеристики підкреслюють особливості і складнощі маркетингу послуг, які вимагають унікальних підходів у плануванні та наданні послуг для забезпечення успішної взаємодії з клієнтами.

Список використаних джерел.

1. Данилюк Т. І. Особливості та види послуг як об'єкта комерційної діяльності. Агросвіт. 2014. № 17. С. 27–32.

2. Савченко Т., Буряченко Ю., Кривенок А., Круліковський К. Маркетингові аспекти розробки конкурентної стратегії підприємства та оцінювання його конкурентоспроможності. Вісник Хмельницького національного університету. 2024. № 6. С. 500–505.

ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВОГО ПРОГНОЗУВАННЯ ДЛЯ ОБҐРУНТУВАННЯ ПОТРЕБИ У ФІНАНСОВИХ РЕСУРСАХ ДЛЯ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

О. В. Луса, к. е. н., доцент,

кафедра фінансів, банківської справи та страхування,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Відновлення економіки України після повномасштабного військового конфлікту – досить складний різноплановий процес, який вимагає точного обґрунтування потреби у фінансових ресурсах для відбудови інфраструктури, житлового фонду, соціальних послуг і стимулювання приватних інвестицій. Оцінка таких потреб базується не лише на підрахунках прямих збитків, а й на макроекономічних прогнозах, які відображають вплив відновлення на ВВП, зайнятість, державні фінанси й зовнішній баланс. Останні комплексні оцінки міжнародних інституцій, зокрема Світового Банку, показують, що потреба в ресурсах для відновлення України у довгостроковій перспективі становить декілька сотень мільярдів доларів [1]. Такі обсяги потреби у фінансових ресурсах для повоєнного відновлення України закладають основу для планування масштабних програм фінансування відновлення економіки України.

Водночас, для більш точного обґрунтування обсягу такої потреби у фінансуванні доцільно застосовувати інструменти фінансового прогнозування. Як відомо, фінансове прогнозування в цьому контексті може визначатися як систематичний процес кількісного й якісного передбачення майбутніх фінансових показників (доходи бюджету, видатки, інвестиційні потоки, дефіцит/профіцит, зростання ВВП тощо) на основі історичних даних, економетричних моделей та експертних сценаріїв. Його характеристики включають горизонт прогнозу (короткий, середній, довгий), рівень невизначеності та набір вхідної інформації (макроіндикатори, структурні шоки, фіскальна політика).

Визначення потреби у фінансових ресурсах для повоєнного відновлення економіки й соціальної інфраструктури України передбачає ґрунтовний розрахунок сукупного обсягу коштів, необхідних для покриття прямих і непрямих втрат, відновлення інфраструктури і забезпечення стійкого економічного зростання у період реконструкції; включає державні інвестиції, приватні інвестиції, гранти, кредити та страхові виплати. Ця потреба може визначатися за категоріями (інфраструктура, житло, соціальний сектор, приватний сектор), за джерелами фінансування тощо. Останні спільні оцінки уряду України та міжнародних партнерів дають орієнтир у 524 млрд. дол. США на найближче десятиліття [2].

Для обґрунтування обсягу потреби в фінансових ресурсах можна застосувати такі інструменти фінансового прогнозування:

1. Сценарне прогнозування (scenario analysis), тобто структурована побудова кількох альтернативних майбутніх траєкторій розвитку (наприклад, оптимістичний, базовий, песимістичний сценарії) на основі різних припущень щодо темпів зростання,

доступності фінансування, темпів повернення внутрішньої мобільності та інвестицій. Цей метод дає багатоваріантну картину потреб у ресурсах, дозволяє моделювати політико-чутливі фактори; водночас, слабким місцем цього методу є висока залежність від якості експертних припущень.

2. Економетричні моделі (VAR, ARIMA, регресійні моделі) – це статистичні моделі, які використовують історичні часові ряди для прогнозування показників (наприклад, ВВП, податкові надходження). Ці моделі можуть бути корисними для побудови коротко- й середньострокових прогнозів за стабільних структурних умов; водночас, при великих структурних зрушеннях, як-от післявоєнна трансформація економіки, точність таких прогнозів знижується.

3. DSGE (Dynamically stochastic general equilibrium) моделі – це структурні макроекономічні моделі, що імітують взаємодію домогосподарств, підприємств, держави й зовнішнього сектору в умовах випадкових шоків. Вони дозволяють проводити політичні експерименти (податкові зміни, субсидії) та оцінювати мультиплікаційний ефект інвестицій у відновлення; потребують ретельної калібровки й досить великого обсягу даних, що може бути складно при значній невизначеності.

4. Агент-орієнтоване моделювання (Agent-Based Models, ABM) представляє собою моделювання, в якому окремі економічні агенти (домогосподарства, підприємства, влада) взаємодіють за простими правилами і з цих взаємодій виникає макровимірність. Таке моделювання добре відтворює нелінійні ефекти, мережеві зовнішні ефекти й поведінкові реакції на відбудову економіки. Останні наукові дослідження демонструють, що ABM може конкурувати з традиційними моделями у прогнозній точності [3].

5. Метод Монте-Карло симуляції та стохастичне моделювання – статистичний метод, що формує розподіли можливих результатів шляхом багаторазових випадкових імітацій входних параметрів (наприклад, темпи зростання, відсоткові ставки тощо). Дозволяють оцінити розкид можливих потреб у фінансуванні та ймовірність непокриття дефіциту; особливо корисні для стрес-тестування бюджетних планів і оцінки ризиків.

6. Input-Output (I-O) та мультиплікаційні моделі – це моделі, за допомогою яких можна оцінити міжгалузеві зв'язки і кількісно визначити прямі й опосередковані ефекти інвестицій у відновлення економіки на додану вартість і зайнятість. Вони є важливими для оцінки мультиплікатора інфраструктурних інвестицій; водночас, мають ризик переоцінки, якщо структура виробництва суттєво змінилася після шоку.

Методика обґрунтування потреби у фінансових ресурсах може комбінувати кілька інструментів для більш надійної оцінки:

1. Інвентаризація прямих збитків і потреб за секторами – базова інженерно-оціночна робота (житло, енергетика, транспортування, охорона здоров'я, освіта). Цю частину часто готують у складі оперативних оцінок збитку та потреби у фінансуванні відновлення.

2. Побудова базового макросценарію – використання DSGE / економетричних моделей для прогнозування макроіндикаторів при припущенні середнього темпу відновлення та доступності зовнішнього фінансування.

3. Сценарний аналіз – формування щонайменше трьох траєкторій (оптимістичний, базовий, песимістичний сценарії), де змінюються такі параметри, як обсяг міжнародної допомоги, строки відновлення інфраструктури, темпи повернення внутрішньої мобільності й інвестицій.

4. Стохастичне моделювання й стрес-тестування – застосування методу Monte-Carlo для оцінки розподілу фінансових потреб за сценаріями, включаючи шоки (затримка трансферів, зростання вартості матеріалів, валютні коливання). Це дозволяє визначити обсяги необхідних резервів і потребу в гарантіях та страхуванні.

5. Оцінка джерел фінансування і термінів погашення – поєднання результатів з аналізом платіжного балансу, доступності кон'юнктурних ринків капіталу, міжнародних ініціатив (наприклад, кредитних ліній, грантів тощо). На практиці міжнародні ініціативи (наприклад, програми кредитування від G7) і багатосторонні фонди становлять істотну частку портфеля фінансування відновлення економіки України.

Післявоєнний період характеризується високою невизначеністю подій, змінами структурних коефіцієнтів, великими потоками переміщень населення й швидкими технологічними змінами. У таких умовах доцільно: поєднувати кількісні методи з якісними експертними оцінками; концентруватися на ймовірнісних характеристиках результатів (інтервали ймовірності), а не на єдиному числовому прогнозі; регулярно оновлювати сценарії й ре-калібрувати моделі в міру надходження нових даних.

Отже, комплексна оцінка потреб у фінансуванні має: комбінувати оцінки прямих збитків і макроекономічні моделі; використовувати сценарний підхід і стохастичні симуляції для вимірювання невизначеності; ретельно планувати джерела фінансування з урахуванням термінів і умов його надання. При цьому політичне й інституційне середовище мають гарантувати прозорість використання ресурсів, що підвищить привабливість приватних інвестицій і знизить ризик недоотримання фінансування.

Список використаних джерел.

1. Government of Ukraine; World Bank; European Commission; United Nations. Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA4). Ukraine: Updated recovery and reconstruction needs assessment. Washington, D.C.: World Bank, 2025. URL: https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022025114040022/pdf/P1801741ca39ec0d81b5371ff73a675a0a8.pdf?utm_source

2. World Bank Group. World Bank Group Support to Ukraine. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. Washington, D.C. : World Bank, 2025. URL: https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2025/02/25/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released?utm_source

3. Poledna, S. Economic forecasting with an agent-based model. European Economic Review. January 2023. Vol. 151. URL: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0014292122001891?utm_source

ПОТЕНЦІАЛ ТА АУТЕНТИЧНІСТЬ ЦИФРОВОГО АКТИВУ USDT

Б. Є. Макаревич, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Науковий керівник: **А. Ю. Сірко**, к. е. н., доцент, кафедра фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

USDT (Tether) є стейблкойном, емітованим компанією Tether Limited, з фіксованою прив'язкою до курсу долара США у співвідношенні 1:1. На відміну від волатильних криптовалют, таких як Bitcoin, Ethereum, Litecoin, BNB, Solana та XRP, USDT забезпечує стабільність вартості, слугуючи еквівалентом фіатної валюти в цифровому середовищі. Станом на 2025 рік, USDT посідає третє місце за ринковою капіталізацією серед криптовалют з обсягом емісії понад 127 млрд доларів США, підкріпленням резервами у фіатних валютах, казначейських векселях США та інших активах. Компанія Tether забезпечує прозорість через щоденні звіти про резерви на офіційному вебсайті [1]. USDT виконує ключові функції в торгівлі на централізованих біржах (наприклад, Binance, ByBit, Mexс, OKX) та децентралізованих платформах (наприклад, Uniswap, 1inch, SushiSwap). Він слугує інструментом хеджування ризиків волатильності, полегшення міжнародних транзакцій та оплати товарів/послуг, особливо в регіонах з економічною нестабільністю. Переваги включають високу ліквідність, швидкість транзакцій та універсальність для обміну на інші криптовалюти, що робить його ефективним засобом збереження вартості в умовах ринкової турбулентності.

Основні ризики охоплюють потенційний де-пегінг (відхилення від паритету 1:1 з долларом США), як це спостерігалось 11 жовтня 2025 року о 01:00 за київським часом внаслідок ринкових коливань. Додаткові фактори включають сумніви щодо прозорості резервів та потенціал для відмивання коштів. Автентичність підкріплення підтверджується кварталними звітами, які демонструють 100% резервування, зокрема 105,5 млрд доларів у прямих активах та 21,3 млрд у непрямих (казначейські векселі США) станом на 2025 рік [2]. Критики акцентують увагу на історичних проблемах прозорості, попри недавні покращення.

В умовах економічної нестабільності України, спричиненої воєнним конфліктом та волатильністю гривні, USDT набуває високого потенціалу як інструмент збереження активів, міжнародних переказів та торгівлі. Зростання криптоадаптації в Україні сягає 361,49% у великих транзакціях за 2024 рік, з поширенням використання для придбання дорогих активів (автомобілі, нерухомість). Прикладом є біржа WhiteBIT з українським корінням, штаб-квартирою в Литві та мережею з восьми офісів по світу [3].

Шляхи оптимізації включають впровадження законодавства про віртуальні активи в Україні, що охоплює оподаткування, ліцензування та класифікацію. Інтеграція з банківською системою, співпраця з міжнародними платформами для зниження комісій та освітні програми щодо ризиків сприятимуть підвищенню безпеки та ефективності. Загалом, науково-обґрунтоване управління ризиками та регуляторні реформи забезпечать стійкий розвиток USDT як стабільного інструменту в глобальній криптоекономіці.

Список використаних джерел.

1. Investopedia. URL: <https://www.investopedia.com/terms/t/tether-usdt.asp>
2. Офіційний сайт компанії Tether. URL: <https://tether.io/news/>
3. Chainalysis. URL: <https://www.chainalysis.com/blog/2024-eastern-europe-crypto-adoption/>

ПАРТНЕРСТВО БАНКІВ І АГРАРНОГО БІЗНЕСУ: МЕХАНІЗМИ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

В. Д. Мамченко, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Науковий керівник: **С. В. Качула**,
д. е. н., професор, кафедра фінансів,
банківської справи та страхування,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

В умовах прискорених змін фінансової кон'юнктури та зростаючих зовнішніх ризиків актуальним стає питання про партнерство банків та аграрного бізнесу як механізму підвищення фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств. Аграрні підприємства в Україні перебувають під тиском як внутрішніх, так і зовнішніх факторів – коливань цін на продукцію, кліматичних ризиків, логістичних обмежень та військових загроз і саме інтеграція з банківським сектором може стати тією опорою, яка дозволить зменшити вразливість галузі. Партнерство тут трактується не просто як надання кредиту, а як системна взаємодія: спільне планування інвестиційних проєктів, ризик-менеджмент, створення спеціалізованих фінансових інструментів для агросектору (аграрні розписки, форфейтинг, гарантовані кредитні лінії), а також підтримка цифрових платформ та аналітики, що знижують інформаційну асиметрію.

По-перше, банки отримують можливість закріпити лояльну клієнтську базу в аграрному секторі, підвищити диверсифікацію кредитного портфеля, а аграрії – шанс на стабільні інвестиції з прогнозованими умовами обслуговування. Такий симбіоз дозволяє переорієнтувати класичні кредитні відносини на довгострокову співпрацю з елементами партнерських зобов'язань. По-друге, із застосуванням ризик-спільного підходу банки можуть вимірювати поглинання ризиків агропроєктів і розподіляти їх – частково через страхування врожаїв, аграрні гарантії або кредитні деривативи, що дозволяє зменшити ставку ризику для банків та створити більш прийнятні умови для аграріїв. По-третє, партнерські моделі доцільно інтегрувати з державними програмами (агросубсидії, держгарантії, програма «5-7-9») та міжнародними фондами, що дає синергетичний ефект: часткове субсидування від держави або донорів знижує навантаження на обидві сторони і збільшує охоплення фінансування. Варто наголосити, що механізми партнерства повинні базуватись на прозорій інформаційній системі, що дає змогу обом сторонам – кредитору й позичальнику – отримувати достовірні фінансові звіти, прогнози урожайності, ринкові очікування. У цьому контексті важливу роль відіграють цифрові платформи аграрної аналітики, фінансові скорингові моделі з урахуванням кліматичних факторів, а також механізми моніторингу ризиків у режимі реального часу. Інструменти партнерства можуть включати ступеневі кредитні лінії (коли відсоткова ставка змінюється залежно від фінансових

показників агропідприємства), «плаваючі» аванси під форвардні контракти, системи «кредит–бартер» чи «зерно–за–кредит», а також сервісні договори – коли банк не просто кредитує, а надає супутні послуги: страхування, агророзвідку, консультації. З точки зору аграрного підприємства, участь у такому партнерстві означає не просто отримання зовнішнього капіталу, а головне – підвищення дисципліни, прозорості управління, впровадження систем внутрішнього контролю, прогнозування грошових потоків і стратегічного планування. У партнерській моделі фермер чи агрохолдинг стає суб'єктом, з яким банк інвестує у стабільність бізнесу, а не просто обслуговує ризиковану позицію.

У визначенні фінансової стійкості в агросфері важливо спиратися на теоретичні підходи, зокрема на розробки В. Єфанова, який аналізував сучасні аспекти фінансової стійкості господарюючих суб'єктів у системі агробізнесу України, зокрема через структуру фінансових ресурсів, ліквідність, фінансові ризики та управління ними [1]. Водночас у роботі Д. Тітова та В. Олексієнка розглянуто специфіку фінансового забезпечення аграрного сектору в умовах воєнного стану, виклики фінансування, зміни інструментів, роль інновацій та державної підтримки [2].

Серед бар'єрів на шляху такого партнерства варто виділити інформаційну асиметрію, високу волатильність аграрних доходів, кліматичні ризики, недостатній рівень фінансової грамотності аграріїв, корупційні ризики та обмежену інфраструктуру для дистанційного моніторингу. Банкам доводиться оцінювати проекти, які можуть бути схильні до форс-мажорів, тому важливо застосовувати мультифакторні моделі кредитного скорингу з урахуванням «м'яких» чинників і зовнішніх шоків. Також необхідно передбачити механізми виходу з партнерства, реструктуризації зобов'язань у разі невиконання, страхові коридори, резервні фонди та договори застави з можливістю переоцінки активів.

Практична імплементація партнерства має здійснюватися крок за кроком: спершу – пілотні програми з обмеженим колом підприємств у певному регіоні, потім масштабування. Важливою умовою є кластерний підхід – коли банк «приймає під опіку» кілька агропідприємств в одному географічному кластері, локалізуючи ризики й створюючи внутрішні мережі підтримки. Крім того, можливі внутрішні програми взаємного кредитування між агропідприємствами (взаємодопомога), які банк може кураторувати. Такий підхід знижує ризики неконкурентного добросусідства і стимулює синергетичні ефекти в регіоні.

Таким чином, концепція партнерства може не лише забезпечити виживання агросектору за складних умов, а й стати каталізатором сталого зростання, інноваційного розвитку та зеленої трансформації у сільському господарстві.

Список використаних джерел.

1. Єфанов В. Сучасні аспекти фінансової стійкості господарюючих суб'єктів у системі агробізнесу України. Управління змінами та інновації. 2023. № 6. С.20–24.
2. Тітов О. І., Олексієнко В. В. Фінансове забезпечення аграрного сектору України в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2024. № 63. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-125>

РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННОЇ БІРЖОВОЇ ТОРГІЛІ В УКРАЇНІ

К. М. Манжेलій, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Науковий керівник: **О. М. Грабчук**, д. е. н.,

професор, кафедра фінансів,

банківської справи та страхування,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Розвиток електронної біржової торгівлі в Україні є складним і багатовимірним процесом, що відображає одночасно трансформацію національної економіки, інституційні реформи, технологічну модернізацію та зміну поведінкових моделей учасників ринку. Електронні торгові платформи вже не є простим засобом прискорення операцій; вони визначають архітектуру ринку капіталу, товарно-сировинних ринків та публічних продажів, створюючи основу для підвищення прозорості, конкурентності та доступності торгівлі. У контексті України, де історично панувала фрагментованість ринкових інститутів і низький рівень довіри до процедур продажу державних активів, впровадження електронних біржових механізмів стало одночасно технічним завданням і суспільно-політичним проєктом модернізації. Становлення електронної біржової інфраструктури проходило через кілька етапів: створення технічних платформ і стандартів, адаптація правового поля, інтеграція з міжнародними практиками та розвиток професійних посередницьких сервісів, що дозволили забезпечити ліквідність і доступ до ринку широкому колу учасників. Важливо підкреслити, що сучасні українські біржі, зокрема в секторі енергетики та товарних ринків, функціонують на базі повністю електронних торгових систем, які організовують численні торгові сесії, а також забезпечують звітність та статистику торгів у режимі реального часу, що сприяє підвищенню інформаційної ефективності ринку.

Ефективність електронної біржової торгівлі в Україні зростає завдяки синергетичній дії декількох факторів: цифровізації державних послуг, розбудові телекомунікаційної інфраструктури, появі спеціалізованих електронних майданчиків для публічних продажів та адаптації біржових механізмів під вимоги учасників ринку. Проєкти електронних аукціонів для продажу державного майна та приватизації, які отримали помітний розвиток за останнє десятиліття, продемонстрували практичну здатність цифрових рішень скорочувати трансакційні витрати та мінімізувати корупційні ризики, роблячи торги більш відкритими для потенційних покупців як на національному, так і на міжнародному рівні. Одним із таких прикладів є державна платформа електронних продажів, яка поєднує роботу центрального реєстру з мережею приватних маркетплейсів і забезпечує інтеграцію з електронними ідентифікаційними сервісами, що істотно підвищує довіру та обсяг пропозицій у системі.

Профіль українського ринку електронних бірж можна розглядати через три взаємопов'язані підсистеми: ринок цінних паперів, товарно-енергетичні біржі та державні електронні аукціони. Кожна з цих підсистем має специфічні драйвери росту і власні бар'єри. Ринок цінних паперів характеризується необхідністю глибшої ліквідності, розширенням асортименту інструментів (включно з похідними продуктами та борговими інструментами), а також інтеграцією з міжнародними торговими майданчиками. Паралельно товарно-енергетичні біржі відіграють ключову роль у забезпеченні ефективних механізмів ціноутворення для критично важливих ресурсів – електроенергії, газу, вугілля, паливних продуктів та сировини, де електронні торги дозволяють оптимізувати постачання та зменшувати операційні ризики для підприємств енергетичного сектору. У цьому контексті українські енергетичні біржі посилили свою роль як майданчиків для хеджування ризиків і для формування конкурентних ринкових цін.

Юридична та регуляторна база була і залишається важливим визначальним фактором успіху електронної біржової торгівлі. Протягом останніх років українське законодавство в сфері фондового ринку й електронних торгів зазнало істотних змін, спрямованих на гармонізацію внутрішніх стандартів з міжнародними нормами, підвищення захисту прав інвесторів та створення умов для роботи інфраструктурних учасників (клірингових центрів, реєстраторів, депозитаріїв). Реформи також торкнулися процедур ліцензування торгових майданчиків і впровадження вимог щодо кібербезпеки та доступу до торгів через стандартизовані інтерфейси. Така нормативна еволюція утворює передумови для залучення іноземних інвесторів, зміцнення довіри і збільшення обсягів торгів. Разом із тим, регулятор стикається з викликами імплементації нових вимог у напружених умовах операційної діяльності під час воєнного стану та у період постконфліктної відбудови.

Технологічні рішення, що лягли в основу електронної біржової інфраструктури, визначають її конкурентні переваги. Сучасні біржові платформи використовують архітектуру з низькою затримкою, механізми match-engine, модулі обробки масивів даних і інструменти для алгоритмічної торгівлі. Крім того, важливою складовою є відкриті API, які дозволяють учасникам підключати програмні торгові системи, що призводить до підвищення ліквідності та глибини ринку. В Україні розвиток таких технологій супроводжується одночасною появою локальних IT-постачальників послуг та інтеграцією з міжнародними провайдерами платформових рішень. Такий технологічний комплекс створює основу для зростання продуктивності торгів і для застосування аналітичних інструментів, включно з машинним навчанням, для ризик-менеджменту та ціноутворення.

Попит на електронні біржові інструменти обумовлений кількома аспектами: підприємства прагнуть ефективніше хеджувати цінові ризики та оптимізувати закупівлі; держава – підвищити прозорість і доходи від приватизації та реалізації

активів; інвестори – шукати нові можливості для диверсифікації портфелів. Практичні кейси демонструють, що електронні торги державних активів підвищують конкуренцію за рахунок залучення широкого кола покупців та зменшують можливості для непрозорих угод, а товарні біржі дають змогу оптимізувати логістику та забезпечити довгострокові контракти для стратегічних галузей. Утім, захоплення технологією саме по собі не гарантує стійкого розвитку: потрібні системні кроки щодо професіоналізації ринку, підвищення фінансової грамотності учасників і розвиток супутніх інституцій, таких як рейтингові агенції, брокерські та клірингові компанії.

Суттєвим бар'єром для прискореного розвитку є недостатній рівень ліквідності на ринках капіталу, що обмежує привабливість бірж для великих інвесторів. Водночас підвищення ліквідності – це зворотний процес: чим краща інфраструктура й регуляторні умови, тим більше нових інвесторів залучається; і навпаки, зростання числа ринкових операцій стимулює розвиток інфраструктури. Для подолання цього замкненого кола необхідні цілеспрямовані політичні рішення: стимулювання первинних розміщень цінних паперів, підтримка листингів для підприємств з потенціалом зростання, розвиток інструментів, що підвищують привабливість ринку для інституційних інвесторів (пенсійні фонди, страхові компанії), а також заходи зі зниження транзакційних витрат. Крім того, активне просування міжнародних стандартів корпоративного управління на рівні емітентів сприятиме побудові більш надійної бази для торгів.

Особливо важливою темою є взаємодія між державними електронними системами та комерційними біржами. Інтеграція таких систем дозволяє забезпечити конвергенцію політик держави щодо прозорих продажів та потреб ринкових учасників у ліквідності й доступі до інформації. Приклад інтегрованих рішень надає система публічних онлайн-торгів, яка поєднує відкриті дані з механізмом аукціонів і дозволяє залучати приватних операторів як маркетплейси. Такий підхід не лише формує додаткові канали збуту державних активів, але й служить каталізатором для побудови екосистеми сервісів навколо електронної торгівлі (оціночні, страхові, логістичні та фінансові послуги).

Ризики, пов'язані з подальшим розвитком електронної біржової торгівлі, мають технічний, юридичний та соціально-економічний характер. З технічного боку, питання кібербезпеки, стійкості до DDoS-атак і готовності інфраструктури до пікових навантажень повинні вирішуватися пріоритетно, адже втручання у торгові процеси може мати системні наслідки. Юридичні ризики включають неоднозначність регуляторних норм або їх затримку у застосуванні до нових фінансових інструментів, що створює невизначеність для учасників. Соціально-економічні ризики пов'язані з нерівномірним доступом до інструментів – малий та середній бізнес може залишатися поза ефективними біржовими механізмами за

браком ресурсів або навичок. Усунення цих ризиків вимагає комплексного планування, інвестицій у кіберзахист, навчання та створення сприятливих умов для інклюзивного доступу до торгів.

Перспективи подальшого розвитку електронної біржової торгівлі в Україні охоплюють кілька ключових напрямів. По-перше, розширення асортименту торгівельних інструментів, включно з похідними продуктами, фондовими дериватами та зеленою енергією, що відкриває можливості для хеджування і залучення нових категорій інвесторів. По-друге, інтеграція українських бірж з міжнародними торговими екосистемами – через міжбіржові зв'язки, крос-лістинги та спільні клірингові механізми – може суттєво підвищити глибину ринку й доступ до зовнішніх джерел капіталу. По-третє, цифрові інновації, зокрема застосування блокчейн-рішень для розрахунків і реєстрації прав, розвиток смарт-контрактів і вдосконалення системи ідентифікації учасників, забезпечать додаткову безпеку і автоматизацію процесів. Ці напрями потребують не лише технологічних інвестицій, а й координації між державою, регулятором, біржами та ринковими учасниками.

Успіх реалізації зазначених перспектив залежатиме від здатності комбінувати короткострокові операційні рішення з довгостроковою стратегією розвитку ринку. Конкретні кроки, які могли б пришвидшити розвиток електронної біржової торгівлі в Україні, включають: впровадження програм стимулювання первинних розміщень, підтримка інформаційних кампаній щодо фінансової грамотності, модернізація регуляторних framework для швидкого адаптування до інноваційних інструментів, створення податкових стимулів для довгострокових інвестицій та розвиток системи захисту прав інвесторів. Також важливо розвивати освітні програми для брокерів, трейдерів та аналітиків, а також заохочувати співпрацю з міжнародними партнерами для трансферу знань і технологій.

Підсумовуючи, слід зазначити, що розвиток електронної біржової торгівлі в Україні – це не лише технічне питання переходу від паперових до електронних форм, а комплексний процес трансформації ринкових інститутів, регуляторних практик та поведінкових моделей учасників. Сучасні українські біржі й електронні площадки демонструють суттєвий прогрес у побудові прозорих, ефективних та технічно сучасних механізмів торгівлі, однак для досягнення стійкої інтеграції в глобальні ринкові процеси необхідна подальша робота над підвищенням ліквідності, розвитком інституційного середовища та забезпеченням кібернетичної стійкості. Комплексний підхід, що поєднує державну політику, регуляторні ініціативи, технологічні інновації та підвищення професійного рівня учасників ринку, створить умови для того, щоб електронна біржова торгівля стала одним із драйверів відновлення та економічного зростання в Україні.

КЛЮЧОВІ ВЕКТОРИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ФІНАНСОВОМУ ТА СТРАХОВОМУ СЕКТОРІ

Ю. В. Масюк, к. е. н., професор,

кафедра фінансів, банківської справи та страхування,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна,

Р. Курбаналієва, голова правління,

ТОВ «Мікрофінансова організація «Арнур Кредит»,

м. Шимкент, Республіка Казахстан

Сьогоднішня діджиталізація суттєво впливає на сферу фінансових і страхових послуг, оскільки їхньою нематеріальною основою є інформація. Стрімкий розвиток сучасних технологій докорінно змінює як самі фінансові продукти, так і принципи їхнього використання та способи поширення. У сучасних умовах глобальної цифровізації світу динамічний розвиток економіки та фінансового ринку країни потребує впровадження дієвого механізму їх функціонування та використання комплексу інноваційних наукових підходів. Це необхідно для формування стратегічного курсу трансформації фінансового простору та інституційного середовища з урахуванням кіберфінансових перспектив.

Діджиталізацію можна вважати головним чинником економічного розвитку будь-якої країни світу. Використання новітніх цифрових технологій та впровадження інформаційних інновацій поступово корегує функціонування економічних систем. Забезпечення трансформації економіки кожної країни потребує ефективного розвитку її фінансового ринку як основної ланки національної економіки в умовах глобальної діджиталізації.

Переваги цифровізації є багатосторонніми: для держави, це – можливість прискорення розвитку економіки та спрощення співпраці з бізнесом; для громадян – нові можливості, економія часу та перспективні робочі місця; для бізнесу – вдосконалення роботи, оптимізація ресурсів та зменшення витрат. В Україні воєнний стан став тим важелем, який значно вплинув на розвиток діджиталізаційних процесів, спричинивши інтенсивний розвиток діджитал-технологій в усіх напрямках, зокрема на ринках капіталу, цінних паперів, кредитних ресурсів та інвестицій. У сучасних умовах діджиталізація фінансових та страхових послуг означає перехід від традиційних форм обслуговування до впровадження новітніх електронних технологій. Вона є ключовим елементом економічного розвитку та важливим інструментом модернізації фінансової системи, сприяючи зростанню доступності та якості послуг, зниженню їхньої вартості для споживачів.

На ринку фінансових послуг актуальним є запровадження FinTech (Financial Technology) – сукупності цифрових технологій, які використовуються для підтримки фінансової діяльності та надання фінансових послуг у новий спосіб. FinTech стимулює появу нових бізнес-моделей, додатків, процесів і продуктів, змінюючи способи структурування, надання і споживання фінансових послуг, а також позиції та поведінку споживачів.

На ринку страхових послуг ключовим напрямом є InsurTech (Insurance Technology), що відноситься до використання сучасних цифрових технологій для

покращення та автоматизації процесів у страховій галузі. Це включає впровадження інноваційних рішень у традиційні страхові продукти, операції та клієнтське обслуговування, що дозволяє підвищити ефективність та знизити витрати.

Цифрове страхування – це сучасна форма страхових послуг, що повністю або переважно здійснюється в онлайн-середовищі. Усі етапи, від оформлення полісу до отримання компенсації, відбуваються через інтернет або мобільний застосунок, без потреби заповнювати паперові документи. Перевагами даного виду страхування є швидкість, зручність та доступність у будь-якій точці світу.

Виконання найважливішого завдання цифрової трансформації страхового ринку підтверджується задоволенням потреб теперішніх і потенційних клієнтів. Співставлення світового та українського досвіду свідчить про значну різницю в їх розвитку, оскільки український страховий ринок тільки освоює даний інноваційний напрямок. Успішне становлення страхових компаній потребує швидкого розвитку, і запровадження цифрових технологій є розумним і необхідним економічним явищем.

Ключові компоненти InsurTech включають використання штучного інтелекту (AI), аналізу великих даних (Big Data), хмарних технологій, інтернету речей (IoT) та технології розподіленого реєстру. Цифрове перетворення в страхуванні фокусується на автоматизації та створенні більш розумніших, інноваційних технологій. Штучний інтелект демонструє значні ринкові перспективи. AI збирається взяти на себе просту рутину завдань та допомогти в обробці великих обсягів інформації.

Автоматизовані страхові агенти, такі як чат-боти, роблять перші кроки для надання клієнтам індивідуальних послуг, які задовольнятимуть їхні унікальні потреби. Аналіз профілів користувачів для збору баз даних дозволяє налаштувати комунікаційну стратегію для кожної особи індивідуально, покращуючи процес страхування ризиків. Використовуючи чат-боти, страховики матимуть можливість залишатися цілодобово на зв'язку з клієнтами по всьому світові, що сприяє збільшенню кількості задоволених клієнтів та скороченню часу оформлення документів.

З метою дослідження стратегічних напрямів діджиталізації використовується індекс цифрової трансформації України – інтегральний показник, який відображає рівень розвитку цифрових технологій у країні. Індекс є «термометром», що показує, наскільки суспільство та економіка інтегровані у цифрову реальність, і допомагає бачити слабкі та сильні сторони. Діджиталізація робочих процесів є привабливою для бізнесу в будь-якій сфері. Постійне збільшення кількості комерційних банків, страхових, лізингових компаній, інвестиційних фондів тощо призводить до зростання конкуренції. Це створює гостру потребу мати певні конкурентні переваги. Стрімкий прогрес інформаційних технологій спричинив формування діджитал економіки. Враховуючи тенденції світової трансформації, найближчим часом прогнозується подальше розширення інтеграції FinTech та InsurTech рішень у фінансову екосистему, що вимагає безперервних досліджень та наукових обґрунтувань для формування ефективного стратегічного курсу.

ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА БІЗНЕС-МОДЕЛІ БАНКІВ

Д. Є. Мироненко, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,

ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: О. А. Водозазська, к. е. н.,

доцент, кафедра фінансів,

банківської справи та страхування,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

В умовах сьогодення цифрова трансформація стала ключовим чинником розвитку фінансового сектору та його адаптації до глобальних технологічних і поведінкових змін. Банки як базові елементи фінансової системи переживають радикальну зміну бізнес-моделей, спричинену переходом від традиційного фізичного обслуговування клієнтів до цифрових каналів, автоматизації процесів, застосування штучного інтелекту, хмарних технологій і відкритого банкінгу.

Пандемія COVID-19, війна в Україні, а також розвиток фінтех-сектору прискорили цифровізацію банківської діяльності, змусивши установи переосмислити підходи до управління ризиками, взаємодії з клієнтами та монетизації фінансових послуг.

Цифрова трансформація у банківській сфері – це не лише впровадження технологічних рішень, а комплексна зміна операційної логіки, структури доходів і клієнтського досвіду. Традиційні моделі, засновані на розгалуженій мережі відділень і прямому контакті з клієнтом, поступаються місцем цифрово-центричним бізнес-моделям.

Цифровізація змінює не лише канали обслуговування, але й архітектуру доходів банків. Традиційна модель, орієнтована на процентні доходи, поступово трансформується в модель «платформи фінансових послуг», де ключову роль відіграють комісійні доходи, партнерські програми з фінтех-компаніями та цифрові екосистеми.

Вплив цифрових технологій проявляється у кількох ключових напрямках:

1. Автоматизація бізнес-процесів і використання штучного інтелекту. Банки активно впроваджують технології RPA (Robotic Process Automation) та AI для скорочення часу обробки операцій, кредитного скорингу, аналітики даних і прогнозування ризиків. Наприклад, українські банки Мобобанк та ПриватБанк використовують алгоритми машинного навчання для персоналізації пропозицій клієнтам і підвищення ефективності продажів.

2. Мобільний та дистанційний банкінг. За даними НБУ, у 2024 році понад 90% клієнтів активних банківських установ користуються мобільними застосунками для проведення операцій, що свідчить про зміну поведінкової моделі споживачів.

3. Відкритий банкінг (Open Banking). В Україні з 2023 року активно впроваджується нормативна база для системи відкритого банкінгу відповідно до стандартів PSD2 ЄС. Це дозволяє фінтех-компаніям взаємодіяти з банками через API, створюючи єдину екосистему фінансових сервісів і стимулюючи конкуренцію.

4. Хмарні технології та кібербезпека. Хмарна інфраструктура забезпечує масштабованість і безперервність банківських операцій в умовах воєнних загроз. Одночасно підвищуються вимоги до кіберзахисту, оскільки фінансовий сектор залишається серед трьох найбільш атакованих галузей у світі.

Цифрова трансформація дає змогу банкам знизити транзакційні витрати, підвищити продуктивність персоналу та розширити клієнтську базу.

Проте цифровізація створює й нові типи ризиків:

- операційні ризики через кібератаки, технічні збої, втрату даних;
- регуляторні ризики, пов'язані з невідповідністю вимогам щодо захисту персональних даних і цифрової ідентифікації;
- стратегічні ризики, зумовлені швидкими технологічними змінами й конкуренцією з боку фінтех-компаній.

У результаті цифрової трансформації формується кілька типів сучасних бізнес-моделей банків:

- платформна модель (ecosystem banking) – банк виступає ядром цифрової екосистеми, інтегруючи нефінансові сервіси (маркетплейси, платежі, страхування). Прикладом є стратегія Privat24 та «Ощад 24/7»;

- необанківська модель (digital-only banking) – повна відмова від фізичних відділень, клієнтське обслуговування виключно онлайн (Monobank, izibank);

- партнерська модель (fintech collaboration) – взаємодія з фінтех-стартапами для створення нових продуктів (API-платформи, «white label» сервіси);

- модель аналітичного банкінгу – використання великих даних (Big Data) для прийняття рішень, персоналізації тарифів і управління ризиками.

Такі моделі демонструють перехід банків від «операційної» функції до інноваційно-клієнтоцентричної – орієнтованої на дані, швидкість, зручність і довіру. Україна має унікальні передумови для розвитку цифрового банкінгу – високий рівень проникнення інтернету (понад 90%), державну підтримку цифрових ініціатив (Дія, е-резидентство), а також активну співпрацю між банками, НБУ та ІТ-сектором. Основні напрями подальшої трансформації:

- розвиток цифрових валют центрального банку (CBDC) – проект е-гривні, який перебуває на стадії пілотування;

- впровадження цифрової ідентичності та інтеграція банків з державною платформою «Дія»;

- розвиток екосистемних рішень (поєднання фінансових, страхових і соціальних послуг у єдиному середовищі);

- посилення кібербезпеки та впровадження європейських стандартів управління ризиками.

Таким чином, цифрова трансформація суттєво вплинула на еволюцію бізнес-моделей банків, перетворивши їх із класичних фінансових посередників на технологічні платформи, орієнтовані на клієнта. Її ефекти проявляються у підвищенні ефективності, гнучкості, прозорості й доступності банківських послуг. Водночас зростає потреба в управлінні цифровими ризиками та забезпеченні кіберстійкості.

РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ ТРЕТЬОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО УКЛАДУ В УКРАЇНІ ВІД ПОЧАТКУ 2020-Х РОКІВ

М. А. Мироненко, к. т. н., доцент, професор кафедри управління та адміністрування,

Український державний університет науки і технологій, м. Дніпро, Україна,

Р. М. Король, к. т. н., директор,

Державне підприємство «Науково-дослідний та конструкторсько-технологічний інститут трубної промисловості імені Я. Ю. Осади», м. Дніпро, Україна

Підприємства аграрно-промислового (АПК) та гірничо-металургійного (ГМК) комплексів України останніми роками залишаються головними наповнювачами дохідної частини Державного бюджету України. Серед підприємств металургійної галузі найбільш високомаржинальну продукцію на ринок постачають трубні заводи, розташовані на Придніпров'ї. Збільшення ж фінансових доходів аграрних підприємств перебуває у площині поглиблення ступеня переробки сільськогосподарської продукції.

За класичною теорією Йозефа Алоїза Шумпетера (1883-1950) підприємства металургійного та аграрного секторів економіки відносяться до виробництв, які характерні для третього технологічного укладу [1]. Та це згідно з поглядами першої половини ХХ століття. Нині ситуація дещо інша. Навіть якщо підприємство і спеціалізується на випускові сільськогосподарської продукції, то в технологічному процесі застосовуються підходи й обладнання, які характерні для більш високих технологічних укладів, наприклад різноманітні дрони чи 3D-принтери.

У металургійній галузі найбільш високотехнологічним є виробництво труб і трубної продукції. При пошукові сегментів ринку, цікавих для виробників за ціною поставленої продукції, пріоритетними є такі на яких маржа для виробника є вищою. Наведемо декілька прикладів.

Українська компанія Інтерпайп влітку 2025 року поставила насосно-компресорні труби із преміальним з'єднанням UPJ-M для оновлення 39 свердловин газового родовища Білчурешті на півдні Румунії, про це повідомляє UAProm з посиланням на пресслужбу компанії [2].

Іван Мазанка, директор Інтерпайп з продажу труб на ринок Європи з приводу цього контракту зазначає наступне: «Це перший значний обсяг труб з різьбленням UPJ-M, який нам вдалося поставити не лише в Румунію, а й на європейський ринок в цілому. Конструкція преміального з'єднання UPJ-M ідеально підходить для газовидобутку завдяки високій герметичності та спротиву внутрішньому та зовнішньому тиску. Ми сподіваємося, що вдалий досвід спуску відкриє для нашої продукції дорогу і до інших нафтогазових проєктів регіону» [2].

Протягом останнього десятиліття Румунія послідовно збільшує видобуток природного газу. Окрім розробки нових родовищ як на суходолі, так і на шельфі,

країна ініціює модернізацію свердловин та газогонів і для порівняно старих проєктів. Зокрема, згадане раніше родовище Білчурешті було відкрито ще у 1962 році, а останній проєкт, до якого причетна продукція компанії Інтерпайп, має на меті збільшити обсяг щоденного видобутку з 14 млн. до 20 млн. куб. м газу [2].

Преміальне з'єднанням URJ-M є яскравим прикладом продукції, для виготовлення якої використовують обладнання і технології вищих технологічних укладів. І ось така синергія дозволяє в сучасних умовах суттєво підвищити ефективність роботи традиційного нафто- та газовидобувного обладнання.

Пошук нішевих сегментів трубної продукції на західному ринкові – цікавий маркетинговий хід від фахівців компанії Інтерпайп. Вдалим прикладом можна вважати замовлення від італійців влітку 2025 року. Саме у цей період було розпочато постачання обсадних труб діаметром 127 мм, виготовлених відповідно до стандарту API 5CT для клієнта в Італії (провінція Піза, регіон Тоскана). Продукція буде використовуватися в місцевій соляній промисловості, яка має тисячолітню історію [3],

Процес видобутку солі у Тоскані в останні сто років відбувається наступним чином. Все починається з буріння відносно неглибоких свердловин, які проєктуються з використанням безшовних обсадних труб та насосно-компресорних труб, виготовлених зі сталі, що має необхідну міцність та корозійну стійкість для використання у високоагресивних умовах навколишнього середовища [3].

Саме при виробництві сталі, яка має особливі фізико-хімічні та механічні властивості необхідно застосовувати технології та обладнання, характерне для більш високих технологічних укладів. Якщо ж цього не робити якість продукції не буде задовольняти вимогливого споживача.

Підсумовуючи викладене зазначимо наступне. По-перше, станом на початок 2020-х років відбувається певне «перетікання» технологій і способів виробництва між характерними для різних технологічних укладів підприємств. По-друге, нині неможливо виготовити продукцію необхідної споживачеві якості не застосовуючи передові напрацювання в галузі науки і техніки.

Список використаних джерел.

1. Мироненко М. А. Менеджмент ощадливого виробництва: навчальний посібник. Дніпропетровськ: Пороги, 2015. 512 с.

2. Бойко І. Інтерпайп відвантажив труби преміального сегменту для газовидобутку в Румунії. URL: https://www.unian.ua/economics/other/interpaup-vidvantazhiv-trubi-premialnogo-segmentu-dlya-gazovidobutku-v-rumuniji-13048584.html?utm_source=ukrnet_news

3. Інтерпайп розпочав постачання труб для соляних шахт в Італії. URL: <https://uaprom.info/news/interpajp-rozpochav-postachannia-trub-dlia-solianykh-shakht-v-italii/>

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТА ВІДНОВЛЕННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Л. Ф. Новікова, к. е. н., доцент,

кафедра фінансів, банківської справи та страхування,

Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна

Аграрний сектор України виступає базовою складовою економіки, що забезпечує продовольчу безпеку, формує значну частку валютних надходжень і є джерелом зайнятості для сільського населення. Внаслідок воєнних дій, руйнування інфраструктури, мінування територій і скорочення виробничих потужностей аграрні підприємства зазнали значних втрат. У цих умовах інвестиційне забезпечення набуває вирішального значення для відновлення виробництва, модернізації галузі та переходу до сталого розвитку. Інвестиційна діяльність у відновленні аграрного сектору України відіграє вадливу роль, особливо при відновлювальних процесах повоєного періоду.

Інвестиції виступають ключовим інструментом структурної перебудови аграрного сектору, які здатні забезпечити: оновлення основних засобів, техніки, зрошувальних систем; відновлення переробних підприємств і логістичної інфраструктури; впровадження сучасних технологій точного землеробства, біотехнологій і “зелених” рішень; розвиток людського капіталу та цифрових компетенцій у сільській місцевості.

У повоєнний період інвестиційна активність виступає не лише фінансовим, а й соціально-економічним фактором стабілізації, що сприяє поверненню трудових ресурсів і відновленню життєдіяльності громад. Отже, проаналізуємо склад інституційного середовища інвестиційного забезпечення.

Інституційна підтримка інвестицій в аграрному секторі формується через: цифрову платформу для отримання грантів та інвестиційних програм (державний аграрний реєстр); фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві, який надає доступ малих і середніх фермерів до кредитних ресурсів; агенцію відновлення та розвитку інфраструктури, що координує інвестиції у відбудову сільських територій; Національний фонд відновлення України, який передбачає залучення інвестицій у сектори з високим мультиплікативним ефектом, включно з агропромисловим комплексом. Розвиток визначених інституцій дозволяє створити прозоре середовище для реалізації проєктів і підвищення довіри інвесторів.

Відповідно до даних Державної служби статистики України за проведеним аналізом можемо відзначити, що обсяги капітальних інвестицій в галузь сільського господарства впродовж 2023-2024 років поступово скорочувались, але якщо порівняти обсяги інвестування в 1 кварталі 2025 році порівняно з 2021 роком, значно підвищились на 13575,124 млн.грн. [1].

Інвестиційними пріоритетами аграрного розвитку у повоєнний період виступають: відновлення виробничої інфраструктури: елеваторів, складів, систем зрошення, доріг; модернізація технічного парку з акцентом на енергоефективність і автоматизацію; переробка сільськогосподарської продукції для підвищення доданої вартості; розвиток логістичних коридорів і портової інфраструктури; “Зелені” інвестиції: біоенергетика, утилізація відходів, використання відновлюваних джерел енергії; інвестиції у людський капітал: освітні програми, аграрні стартапи, цифрові компетенції. Досліджені напрями сприятимуть диверсифікації агровиробництва, стійкості до ризиків і формуванню конкурентного агробізнесу [2, с.75].

Інноваційні механізми аграрного виступають невід’ємною складовою інвестиційного розвитку аграрних підприємств. Сучасна модель фінансування аграрного сектору передбачає використання інструментів фінансового інжинірингу, серед яких: аграрні облігації (Green & Social Bonds), що використовуються для залучення коштів на екологічно сталий розвиток; краудінвестингові платформи щодо залучення дрібних інвесторів у малі фермерські проекти; інвестиційні агрофонди – диверсифіковані портфелі в аграрні активи; страхування інвестицій від воєнних ризиків за допомогою Міжнародної агенції гарантування інвестицій); публічно-приватне партнерство для реалізації інфраструктурних проектів спільно з державою. Застосування цих механізмів формує більш гнучку, прозору та стійку модель інвестиційного розвитку [3].

Разом з тим, існує ціла низка проблем інвестиційного забезпечення в аграрній сфері. Попри значний інвестиційний потенціал, існують певні обмеження: високий рівень воєнних і кредитних ризиків; нестабільність правового поля та складність доступу до фінансових ресурсів для малих господарств; дефіцит власного капіталу підприємств; недостатня кількість проектів, підготовлених відповідно до міжнародних стандартів; нерівномірність розподілу інвестицій між регіонами. Подолання перелічених викликів та бар’єрів потребує створення сприятливого інвестиційного клімату, податкових стимулів і державних гарантій [4, с.17].

Стратегічні напрями підвищення інвестиційної спроможності аграрних підприємств передбачають створення стійких інструментів для їх розвитку, до яких відносять:

1. Інституційне зміцнення інвестиційної інфраструктури – розвиток регіональних центрів підтримки агроінвестицій.
2. Гарантії безпеки інвесторів через страхування та міжнародні угоди.
3. Формування інвестиційних кластерів у пріоритетних галузях (зерновиробництво, тваринництво, переробка).
4. Цифровізація аграрних фінансів (e-platforms для управління грантами, кредитами, моніторингом проєктів).
5. Залучення приватного капіталу через Green Deal та ESG-проєкти.
6. Освітня та консультативна підтримка фермерів у підготовці бізнес-планів і заявок на інвестиційні програми.

Інвестиційне забезпечення є центральним чинником повоєнного відновлення аграрного сектору України. Воно визначає не лише економічне зростання, а й соціальну стабільність та продовольчу безпеку держави. Перехід до інноваційно-інвестиційної моделі розвитку з використанням механізмів державно-приватного партнерства, міжнародних програм та фінансового інжинірингу створить передумови для сталого, технологічно оновленого та конкурентного аграрного виробництва у повоєнний період.

Список використаних джерел.

1. Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за видами економічної діяльності за 2023-2025 рік. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Покин'ючерда В. В., Тімченко О. Л. Аналіз інвестиційного забезпечення розвитку аграрного виробництва в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2023. № 20. С. 71–78.
2. Стратегія сприяння залученню приватних інвестицій у сільське господарство на період до 2023 року. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 5 липня 2019 р. № 595-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-2019-%D1%80#Text>
3. Шуст О. А., Варченко О. М., Крисанов Д. Ф., Драган О. О., Ткаченко К. В. Інвестиційне забезпечення аграрного сектора економіки України у довоєнний та повоєнний періоди. Економіка та управління АПК. 2023. № 1. С. 6–26.

ФІНАНСОВА СКЛАДОВА РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ В ПЕРІОД ВІДНОВЛЕННЯ

О. П. Павленко, к. е. н., доцент,

кафедра фінансів, банківської справи та страхування,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Аграрний сектор України є однією з ключових основ економіки, що формує продовольчу безпеку, експортний потенціал і зайнятість населення. В умовах післякризового відновлення - зумовленого наслідками війни, порушенням логістичних ланцюгів, втратами виробничих потужностей і змінами у структурі земельного користування - фінансова складова розвитку набуває стратегічного значення. Від ефективності фінансових механізмів залежить стійкість господарств, можливість інвестицій у технології, інфраструктуру та людський капітал. Отже, в процесі відновленні аграрного сектору фінансової складова відіграє першочергову роль. Фінансова складова є системоутворюючим елементом, що визначає темпи, структуру й ефективність розвитку аграрного виробництва. Основні її функції включають:

- 1) інвестиційну (залучення капіталу для модернізації виробництва);
- 2) стимулюючу (через податкові та кредитні інструменти підтримки);
- 3) перерозподільчу (забезпечення рівних умов між великими агрохолдингами і малими фермерськими господарствами);
- 4) стабілізаційну (зниження фінансових ризиків і забезпечення ліквідності).

У період відновлення ці функції стають особливо важливими для забезпечення фінансової автономії регіонів і підтримки продовольчого ланцюга від виробника до споживача. Сучасні джерела фінансування аграрного сектору в умовах відновлення можна поділити на внутрішні та зовнішні. До внутрішніх фінансових джерел слід віднести: власні кошти підприємств (прибуток, амортизаційні відрахування); кредити комерційних банків; державні програми підтримки (компенсація відсоткових ставок, гранти для фермерів); інструменти аграрного інжинірингу - аграрні розписки, факторинг, форвардні контракти [3, с.538].

Зовнішні джерела це: міжнародна технічна допомога (FAO, ЄБРР, Світовий банк); інвестиційні фонди сталого розвитку; програми ЄС, зокрема EU4Business і Agriculture Recovery Program; гуманітарно-інфраструктурні проєкти USAID, які спрямовані на розвиток переробки, логістики та відновлення зрошення. За даними Міністерства аграрної політики України, у 2024 році обсяг фінансування аграрного сектору зріс на 12% порівняно з 2022 роком, переважно за рахунок грантових програм і міжнародних кредитних ліній. Інституційне забезпечення фінансової підтримки аграрного сектору економіки має суттєвий вплив на його розвиток. Серед основних інститутів, що формують фінансову екосистему аграрного сектору, можна виділити: державний аграрний реєстр (ДАР) – інструмент цифрового обліку суб'єктів господарювання, що спрощує доступ до державних програм фінансування; фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві, який забезпечує позики малим і середнім виробникам без застави; державний фонд підтримки фермерських господарств; кредитні спілки та кооперативи, які формують локальні фінансові механізми розвитку села. Підвищення ефективності

вказаних інституцій вимагає прозорого моніторингу, електронного документообігу та інтеграції з банківською системою [2, с.270].

Попри позитивні зрушення, існує низка проблем фінансового забезпечення аграрного розвитку, а саме: обмежений доступ фермерів до довгострокового кредитування (через високі ризики та нестабільність заставної бази); недостатній розвиток фінансових інновацій (аграрні деривативи, страхування урожаю, облігації сталого розвитку); низький рівень фінансової грамотності серед малих виробників; нерівномірність розподілу фінансових ресурсів між регіонами; втрата частини земель і активів у зонах бойових дій. Вирішення цих проблем потребує комплексної фінансово-економічної політики, орієнтованої на децентралізацію фінансових потоків і підвищення стійкості аграрних підприємств [1, с.162]. В трансформаційних умовах конкурентного ринку важливу роль відіграють інноваційні фінансові механізми відновлення у вигляді інструментів фінансового інжинірингу, серед яких варто відокремити:

- аграрні облігації (green bonds) – для залучення коштів на екологічно сталий розвиток;
- страхові інструменти ризиків війни – механізми компенсації збитків агробізнесу;
- краудфандинг та краудінвестинг – альтернативні форми залучення фінансів для малих господарств;
- інвестиційні платформи (AgriTech) – цифрові сервіси управління фінансами, що поєднують фермерів, банки й трейдерів;
- публічно-приватне партнерство – для спільного фінансування зрошення, логістики, енергозабезпечення. Застосування перелічених вище інструментів сприятиме формуванню гнучкої фінансової інфраструктури та підвищенню інвестиційної привабливості аграрного сектору.

Пропонуємо зосередити увагу на стратегічних напрямках удосконалення фінансової політики агропідприємств у відновлювальному періоді: диверсифікація джерел фінансування через залучення приватного капіталу та міжнародних донорів, розвиток фінансової інфраструктури на місцевому рівні – створення регіональних фондів підтримки фермерства, розширення програм агрострахування з державною підтримкою, впровадження цифрових фінансових платформ для прозорості розподілу ресурсів, формування довгострокових фінансових стратегій відновлення на базі регіональних планів розвитку сільських територій.

Таким чином, фінансова складова є ключовим чинником ефективного відновлення аграрного сектору України. Вона визначає можливості адаптації галузі до нових викликів, забезпечує технологічне оновлення та підвищує конкурентоспроможність на світовому ринку. Перехід до інноваційно-фінансової моделі розвитку з використанням сучасних інструментів інжинірингу, цифровізації та партнерства держави з бізнесом стане основою для сталого зростання аграрного сектору у повоєнний період.

Список використаних джерел.

1. Глухов В. Фінансове забезпечення відновлення і розвитку АПК України. Актуальні проблеми економіки. 2024. № 12(282). С. 157–165.
2. Рябініна Н. О. Пріоритетні напрями стимулювання розвитку агропромислової сфери України. Продовольчі ресурси. 2024. Вип.12(22). С. 266–277.
3. Солошенко Р. М. Напрями відновлення аграрного сектору України в післявоєнний період. Право та державне управління. 2023. № 2. С. 533–541.

КРЕДИТУВАННЯ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ВИСОКИХ ПРОЦЕНТНИХ СТАВОК

Ю. Д. Паньшина, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Науковий керівник: С. В. Качула, д. е. н., професор, кафедра фінансів, банківської справи та страхування,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Кредитування реального сектору економіки є одним із найважливіших інструментів забезпечення сталого економічного розвитку та підвищення інвестиційної активності в національній економіці, проте високі процентні ставки суттєво обмежують доступ підприємств до фінансових ресурсів і виступають серйозним бар'єром для залучення кредитів, особливо малим та середнім підприємствам, які не мають значних власних фінансових резервів. В умовах економічної нестабільності, зростання інфляції, коливань валютного курсу та обмеженого доступу до міжнародних ринків фінансів проблема здешевлення кредитів стає надзвичайно актуальною, оскільки висока вартість позикових коштів прямо впливає на інвестиційні рішення підприємств і їхню здатність фінансувати модернізацію виробництва та впровадження інновацій.

Як зазначає І. Пасінович, високий рівень процентних ставок, що часто перевищує 30–35%, значно знижує обсяги залучення кредитних ресурсів і гальмує розвиток реального сектору економіки, що призводить до обмеження інвестиційної активності та зростання собівартості продукції [1].

Підприємства, які змушені використовувати дорогі кредити, часто перекладають додаткові фінансові витрати на кінцеву продукцію, що знижує її конкурентоспроможність на внутрішньому і зовнішньому ринках та обмежує можливості для інноваційного розвитку, масштабних інвестиційних проектів і модернізації виробничих потужностей.

Водночас банки, прагнучи мінімізувати ризики неповернення позик, зменшують обсяги кредитування, підвищують вимоги до позичальників і віддають перевагу короткостроковим позикам з високою маржею замість довгострокових інвестиційних кредитів, що критично для розвитку промисловості та інфраструктури. О. Дзюблюк у своїх дослідженнях відзначає, що економічна нестабільність і воєнний стан підвищують кредитні ризики та погіршують платоспроможність позичальників, що обмежує здатність банків підтримувати реальний сектор економіки та зменшує їхню готовність до фінансування стратегічних інвестицій [2].

Однак високі процентні ставки можуть суттєво обмежувати доступ підприємств до фінансування, знижуючи їхню інвестиційну активність та конкурентоспроможність. У цьому контексті важливо розглянути динаміку кредитування реального сектору в Україні за період 2023–2025 рр, зокрема в умовах

високих процентних ставок. Згідно з даними Національного банку України [4], у 2023 р облікова ставка НБУ становила 25% річних, що відповідало високому рівню процентних ставок на ринку кредитування. У 2024 р НБУ поступово знижував облікову ставку, досягнувши 13% річних на кінець першого півріччя 2024 р. Це зниження облікової ставки сприяло зниженню вартості кредитів для підприємств і населення, що позитивно вплинуло на динаміку кредитування. Зокрема, у 2024 р чистий кредитний портфель бізнесу в гривні зріс на 21%, а населення – на 40%. Така позитивна динаміка була зумовлена як відновленням попиту на кредити, так і збільшенням ризик-апетиту банків. Проте, незважаючи на зниження облікової ставки, процентні ставки за кредитами залишались високими, що обмежувало доступ підприємств до фінансування. У 2025 р НБУ продовжив політику пом'якшення процентної ставки, що сприяло подальшому зниженню вартості кредитів. Однак, незважаючи на це, високі процентні ставки залишались значним бар'єром для підприємств, особливо для малих та середніх, які не мають достатніх власних фінансових ресурсів для забезпечення кредитів. Високі процентні ставки також впливають на структуру кредитного портфеля банків. Банки, прагнучи мінімізувати ризики, зменшують обсяги кредитування реального сектору економіки та віддають перевагу кредитуванню більш стабільних та менш ризикових секторів, таких як державні підприємства та великі корпорації. Це призводить до зменшення доступу малих та середніх підприємств до фінансування, що обмежує їхній розвиток та інвестиційну активність.

У цьому контексті державна підтримка виступає важливим інструментом стимулювання кредитування реального сектору економіки. Програми субсидування процентних ставок, надання державних гарантій за кредитами та створення сприятливого правового середовища дозволяють знизити фінансове навантаження на підприємства, підвищити інвестиційну активність і створити стимул для залучення банківських кредитів.

О. Ключка підкреслює, що державні програми підтримки забезпечують одночасне зменшення витрат для підприємств та ризиків для банків, що сприяє зростанню обсягів кредитування та стабілізації економічного середовища, стимулює розвиток інфраструктури і підвищує стійкість фінансової системи [3].

Крім того, розвиток альтернативних джерел фінансування, включаючи венчурний капітал, краудфандинг, факторинг, лізинг та інші фінансові інструменти, сприяє диверсифікації джерел фінансування та зменшує залежність підприємств від банківських кредитів, створюючи можливості для інвестицій у високоризикові та інноваційні проекти.

Підвищення фінансової грамотності підприємців і управлінських компетенцій дозволяє ефективно оцінювати ризики, планувати грошові потоки, обирати оптимальні кредитні продукти та використовувати сучасні методи управління капіталом, що забезпечує більш раціональне використання ресурсів. Лише комплексне поєднання монетарної політики, державної підтримки, розвитку альтернативних фінансових інструментів і підвищення компетентності підприємств здатне забезпечити стійке кредитування реального сектору економіки,

стимулювати інвестиційний розвиток, підвищувати конкурентоспроможність підприємств, забезпечувати модернізацію виробничих потужностей та сприяти сталому економічному зростанню на національному рівні.

Отже, аналіз кредитування реального сектору економіки в умовах високих процентних ставок свідчить про наявність значних фінансових бар'єрів для розвитку підприємств, особливо малого та середнього бізнесу, що обмежує інвестиційну активність та конкурентоспроможність економіки. Високі процентні ставки впливають на структуру кредитного портфеля банків, зменшують обсяги довгострокових інвестиційних кредитів та змушують підприємства перекладати фінансове навантаження на собівартість продукції, що негативно позначається на її конкурентних перевагах. Аналіз динаміки кредитування за даними НБУ за період 2023-2025 рр демонструє, що навіть при поступовому зниженні облікової ставки кредитування реального сектору залишається обмеженим, а високі ставки продовжують формувати бар'єри для залучення ресурсів у стратегічно важливі галузі. Водночас державні механізми підтримки, такі як субсидування процентних ставок, державні гарантії та правове стимулювання, доводять свою ефективність у зменшенні фінансового навантаження на підприємства та зниженні ризиків для банків, що сприяє підвищенню обсягів кредитування та стабілізації економічного середовища. Разом із розвитком альтернативних джерел фінансування, включаючи венчурний капітал, факторинг, лізинг та краудфандинг, це створює комплексну систему підтримки реального сектору економіки, що дозволяє диверсифікувати джерела фінансування та зменшити залежність підприємств від дорогих банківських кредитів.

Таким чином, забезпечення доступного та ефективного кредитування реального сектору економіки в умовах високих процентних ставок потребує системного підходу, який включає одночасне використання державних програм підтримки, стимулювання банківського сектору, розвиток альтернативних джерел фінансування та підвищення фінансової компетентності підприємств. Така комплексна стратегія дозволяє не лише зберегти фінансову стійкість підприємств, а й забезпечити модернізацію виробництва, розвиток інноваційних технологій, зміцнення економічного потенціалу країни та підвищення стійкості національної економіки навіть в умовах нестабільності та високих процентних ставок.

Список використаних джерел.

1. Пасінович І. І., Дмитрук В. О. Кредитування реального сектору економіки регіону: стан, проблеми, перспективи. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2019. № 3. С. 42–49.
2. Дзюблук О. Проблеми активізації банківського кредитування реального сектору економіки в умовах воєнного стану. Вісник економіки. 2023. № 3. С. 8–25.
3. Ключка О. Активізація ринку банківського кредитування в Україні для підтримки стратегічних галузей економіки в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2025. № 76. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-96>
4. Національний банк України: офіційний сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua>

БІРЖОВІ ОПЕРАЦІЇ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

А. С. Паранічева, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Науковий керівник: **О. М. Грабчук**, д. е. н.,
професор, кафедра фінансів,

банківської справи та страхування,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Війна, що розпочалася в Україні у лютому 2022 року, суттєво вплинула на функціонування фондового ринку, динаміку біржових операцій та ставлення інвесторів до ризику. Згідно з офіційними даними Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР), у перші тижні воєнного стану було призупинено торги на організованих ринках з метою запобігання спекуляціям і фінансовій паніці [1]. Головним завданням регулятора стало збереження стабільності фінансової системи та мінімізація ризиків для учасників ринку.

Відповідно до Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» № 738-IX від 19.06.2020 (зі змінами 2022–2024 рр.), було впроваджено низку антикризових заходів: тимчасове обмеження біржових операцій, зупинення ліцензійних процедур і контроль за ліквідністю [2].

У травні 2022 року ухвалено Закон № 2284-IX, який передбачав стабілізацію ринку капіталу, захист інтересів інвесторів та розширення можливостей обігу військових облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП). Саме цей інструмент став основним для фінансування державних потреб у воєнний час.

Завдяки зростанню попиту на військові ОВДП фондовий ринок зберіг часткову ліквідність, незважаючи на зменшення корпоративного сектору. Дані НКЦПФР та Української біржі свідчать, що у 2022 році частка операцій із державними цінними паперами перевищила 78 %, тоді як загальний обсяг торгів скоротився більш ніж удвічі [1]. Це відображає переорієнтацію ринку на державні фінансові інструменти та збільшення ролі держави у підтримці економіки.

Аналіз таблиці 1 свідчить про суттєві коливання в динаміці біржових операцій у воєнний період. У 2022 році спостерігалось різке падіння обсягів торгів та індексу UX (–29,5 %), що відображає загальну невизначеність інвесторів і скорочення ризикових операцій. Водночас частка операцій із державними паперами піднялася до 78 %, що засвідчує домінування державних фінансових інструментів над корпоративними.

Проте вже у 2023–2024 роках ринок поступово стабілізувався: обсяги торгів та кількість угод зростали, а індекс UX демонстрував позитивну динаміку. Це свідчить про адаптацію ринку до умов війни, підвищення ролі держави у фінансовому секторі та повернення довіри з боку учасників ринку.

Таблиця 1. Динаміка біржових операцій в Україні
під час війни (2021–2024 рр.) [1, 2, 3]

Рік	Загальний обсяг біржових операцій, млрд грн	Частка операцій з держ. ЦП, %	Кількість угод, тис.	Середньоденний обсяг торгів, млн грн	Індекс UX (річна зміна, %)
2021	270,3	42,5	318,4	10,2	+8,1
2022	115,8	78,2	142,7	4,5	–29,5
2023	135,7	82,4	160,1	5,2	+10,4
2024	163,5	80,1	178,9	6,3	+5,1

Науково-економічно важливо відзначити, що фондовий ринок у період війни виконував не лише комерційну, а й макрофінансову стабілізаційну функцію. Через державні облігації відбувалося фінансування оборонних видатків, соціальних програм і стабілізаційних фондів. Це дозволило зберегти внутрішню ліквідність без значного залучення зовнішніх запозичень [3]. Така модель взаємодії держави й ринку капіталу є унікальним прикладом фінансової адаптації в умовах збройного конфлікту.

Водночас аналіз показує, що розвиток корпоративного сектору залишається обмеженим. Підприємства уникають публічних розміщень через високі ризики, обмежений попит і дефіцит інвестиційних ресурсів. У перспективі післявоєнного відновлення ключовими напрямками мають стати підвищення прозорості регулювання, лібералізація доступу до іноземного капіталу та гармонізація законодавства з нормами ЄС [1, 3].

З позиції дослідника можна зробити висновок, що фондовий ринок України під час війни перетворився з інструмента приватного інвестування на складову державної фінансової безпеки. Його стабільність стала результатом гнучкого правового реагування, централізованого регулювання та активного залучення внутрішніх ресурсів. Поступова відбудова ринку після 2023 року свідчить про його життєздатність, потенціал до інтеграції в європейську фінансову систему та перспективу відновлення повноцінних біржових операцій у мирний час.

Список використаних джерел.

1. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки. Закон України № 3480-IV від 23.02.2006 (із змінами і доповненнями). Чинна редакція № 3141-IX від 02.07.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15#Text>

2. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. Офіційна статистика і публікації за 2022–2024 рр. URL: <https://www.nssmc.gov.ua>

3. Міністерство фінансів України. Аналітичні звіти щодо динаміки військових облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП). 2023. URL: <https://mof.gov.ua/>

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ У ПЕРІОД ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

О. Г. Пашков, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Науковий керівник: **С. В. Качула**,
д. е. н., професор, кафедра фінансів,
банківської справи та страхування,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Банківське кредитування відіграє одну із основних ролей у забезпеченні фінансової підтримки сільськогосподарських підприємств, особливо в умовах відновлення економіки після війни. Сільське господарство є однією з найбільш ресурсомістких галузей, для функціонування якої необхідні значні обігові та інвестиційні ресурси. Після війни підприємства стикаються зі зруйнованою інфраструктурою, втратами матеріальних ресурсів та необхідністю модернізації обладнання. Банківські кредити дозволяють компенсувати ці втрати, підтримати виробничі процеси та відновити конкурентоспроможність підприємств на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Згідно з даними Міністерства фінансів України, з початку 2024 р аграрні підприємства отримали понад 60 тисяч кредитів на загальну суму 237,5 млрд грн у рамках програми «Доступні кредити 5-7-9%». З цієї суми 24,6 млрд грн було спрямовано на інвестиційні цілі, а 63,7 млрд грн – на оборотний капітал [1].

Надання кредитів на інвестиційні проекти сприяє оновленню виробничих потужностей, впровадженню сучасних технологій, підвищенню продуктивності та якості сільськогосподарської продукції. Кредити на оборотний капітал забезпечують безперебійність виробничого процесу, що є критично важливим для збереження робочих місць та стабільного функціонування підприємств у повоєнний період.

Незважаючи на позитивні зрушення, існують суттєві бар'єри для кредитування: низька рентабельність виробництва, високий рівень ризику, недостатня забезпеченість застатами та нестабільність цін на агропродукцію ускладнюють процес залучення фінансування. С.Андрос підкреслює, що для банків важливим є забезпечення своєчасного погашення кредитів та оцінка кредитоспроможності аграрних підприємств, що визначає рівень їхньої готовності до залучення фінансових ресурсів [2].

Для подолання фінансових бар'єрів необхідно вдосконалювати механізми взаємодії банків та аграрних підприємств. Л.Тулуш та О.Заєць пропонують удосконалення кредитної політики шляхом запровадження нових форм співпраці, включаючи часткове державне гарантування кредитів, диференціацію ставок залежно від ризиковості проекту та використання комплексних оцінок платоспроможності підприємств [3]. Такий підхід дозволяє зменшити фінансове

навантаження на підприємства, підвищити рівень довіри банків до аграрних позичальників та стимулювати інвестиції в модернізацію та розвиток виробництва.

Банківські кредити сприяють не лише фінансовому відновленню підприємств, а й зміцненню економічного потенціалу сільських територій, розвитку інфраструктури та збереженню робочих місць. Вони дозволяють підтримати малі та середні підприємства, які є основою місцевої економіки, та забезпечити стабільність аграрного ринку. Крім того, розвиток банківського кредитування створює передумови для впровадження інновацій, оптимізації технологічних процесів, підвищення ефективності виробництва та зниження собівартості продукції.

Разом із державними програмами, кредитні ресурси банків виступають як ефективний інструмент управління ризиками та забезпечення фінансової стійкості підприємств. Використання механізмів часткового страхування кредитів, державних гарантій та кредитних субсидій дозволяє зменшити ризики як для банків, так і для підприємств, що створює умови для формування стабільного кредитного середовища, стимулює розвиток довгострокових інвестиційних проєктів та сприяє відновленню стратегічних галузей економіки.

Банківське кредитування виступає комплексним інструментом фінансової підтримки аграрних підприємств у період повоєнного відновлення, забезпечуючи не лише доступ до ресурсів, а й підвищення ефективності та стійкості економічних процесів у сільському господарстві. Ефективна співпраця між державними органами, банківськими установами та підприємствами, впровадження сучасних механізмів фінансування та управління ризиками дозволяє забезпечити стійке відновлення виробничих потужностей, підвищення інвестиційної привабливості агросектору та розвиток інноваційних технологій у сільському господарстві України.

Отже, ефективне банківське кредитування виступає не лише фінансовим інструментом, а й стратегічним механізмом відновлення аграрного сектору України. Лише комплексний, системний підхід до організації фінансування через банківські кредити здатний забезпечити стійке відновлення та розвиток агросектору в умовах повоєнного відновлення економіки країни.

Список використаних джерел.

1. Міністерство фінансів України. Інформація про програму «Доступні кредити 5-7-9%» та результати кредитування аграрних підприємств у 2024–2025 рр. URL: mof.gov.ua

2. Андрос С. В. Банківське кредитування як важливий інструмент забезпечення фінансової стійкості підприємств агропромислового виробництва в умовах повоєнного відновлення економіки. Економіка: реалії часу. 2025. № 3(79). С.18–29.

3. Тулуш Л. Д., Заєць О. О. Кредитне забезпечення аграрних підприємств в умовах повоєнного відновлення України. Економіка та суспільство. 2025. № 77. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/6372>

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЇ У ЦІФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ

О. О. Плахотнік, д. е. н., професор, кафедра менеджменту,
факультет економіки та соціальних комунікацій,

Ф. М. Мартинюк, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти, спеціальність «Менеджмент»,

Дніпровський державний технічний університет, м. Кам'янське, Україна

Технології штучного інтелекту та передової аналітики, такі як великі дані, машинне навчання та обробка природної мови, можуть допомогти вітчизняним підприємствам розкрити приховані закономірності та тенденції та передбачити майбутні результати.

Обробляючи великі обсяги даних на високій швидкості, підприємства можуть приймати обґрунтовані рішення, які призводять до найкращих бізнес-результатів.

У зв'язку з зростаючим переходом до цифрової економіки, інвестиції в цифрові технології стають все більш важливими для підприємств усіх розмірів і галузей.

За прогнозами Statista (німецька компанія, що спеціалізується на ринкових та споживчих даних), очікувалося, що до 2023 року загальна вартість транзакцій на ринку інвестицій у цифрові технології сягне 3,22 трлн доларів США [1].

Це суттєво вплинуло б на майбутній бізнес та підходи до інвестицій у майбутні цифрові технології.

Особливість інвестиції в цифрові технології полягає в розподілі ресурсів на користь цифрових інструментів і платформ, таких як програмне забезпечення, обладнання, програми та хмарні рішення, які дозволяють підприємствам працювати більш ефективно, результативно та конкурентоспроможне.

Інвестиції в цифрові технології можуть підвищити безпеку даних, полегшити віддалену роботу та надати цінні відомості про бізнес-процеси. Ці чинники можуть сприяти підвищенню прибутковості та конкурентоспроможності у довгостроковій перспективі.

Згідно з опитуванням, проведеним Deloitte (міжнародна мережа компаній, що надають послуги в галузі консалтингу та аудиту), лише 21% компаній роблять значні інвестиції у цифрові технології [1].

При цьому ІТ-відділи мають відігравати вирішальну роль у реалізації таких інвестицій, оскільки їм потрібні технічні знання для інтеграції нових інструментів у існуючу інфраструктуру.

Інвестиції в цифрові технології можуть включати апаратне забезпечення, програмне забезпечення та хмарні рішення, які покращують бізнес-процеси, такі як комунікація, управління даними та клієнтський досвід.

Інвестиції в цифрові технології мають на увазі розподіл фінансових ресурсів на придбання та впровадження нових технологічних інструментів та систем, які покращують бізнес-операції.

Ці інвестиції спрямовані на підвищення ефективності, продуктивності та конкурентоспроможності в постійно змінюваному технологічному ландшафті.

Інвестиції в цифрові технології відіграють вирішальну роль у сприянні зростанню та успіху бізнесу в сучасній цифровій економіці.

Такі інвестиції мають певні переваги над іншими видами, а саме:

1. Підвищення ефективності роботи: цифрові технології, такі як автоматизація, штучний інтелект (ШІ) та машинне навчання (МН), можуть оптимізувати бізнес-операції та підвищити ефективність роботи.

2. Підприємства можуть досягти більш швидкого виконання замовлень з меншою кількістю помилок за рахунок автоматизації завдань, що повторюються. Алгоритми ШІ та МН надають цінні відомості про оптимізацію процесів та скорочення помилок, що призводить до більш ефективних та дієвих операцій.

3. Розширені можливості аналітики даних: інвестиції у цифрові технології дозволяють компаніям збирати та аналізувати великі обсяги даних та приймати рішення на основі даних з використанням інструментів розширеної аналітики. Штучний інтелект і алгоритми машинного навчання допомагають виявляти закономірності даних, які інакше було неможливо виявити вручну. Інструменти розширеної аналітики також сприяють точному прогнозуванню та передиктивному аналізу, дозволяючи компаніям завчасно реагувати на зміни та можливості ринку.

4. Конкурентні переваги: компанії, що інвестують у цифрові технології, мають конкурентну перевагу перед іншими підприємствами. Використовуючи цифрові технології, компанії постачають продукти та послуги, які краще, швидше та економічніше задовольняють потреби клієнтів. Вони також можуть пропонувати клієнтам персоналізований досвід, створюючи лояльність та стимулюючи зростання.

5. Економія коштів: інвестиції у цифрові технології можуть значно заощадити кошти за рахунок скорочення ручної праці, оптимізації покращення процесів та підвищення продуктивності. Наприклад, хмарні обчислення дозволяють компаніям отримувати доступ до обчислювальних ресурсів, що масштабуються, у міру необхідності, виключаючи дорогі інвестиції в інфраструктуру.

Таким чином, здійснення інновацій в передові інструменти і платформи може дозволити вітчизняним підприємствам досягти значного підвищення операційної та стратегічної ефективності, оптимізувати свої процеси, скоротити витрати і покращити свої пропозиції для задоволення потреб своїх клієнтів, що постійно змінюються.

Список використаних джерел.

1. 5 інвестицій у цифрові технології, які слід розглянути у 2023 році. URL: <https://www.walkme.com/blog/digital-technology-investments/#:~:text=AI%20and%20advanced%20analytics%20technologies,lead%20to%20better%20business%20outcomes>

НЕМАТЕРІАЛЬНІ АКТИВИ В ОЦІНЦІ ВАРТОСТІ КОМПАНІЙ

О. О. Плєскачов, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: **Л. І. Бровко**, к. е. н.,
доцент, кафедра фінансів,
банківської справи та страхування,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

У сучасній економіці, що стрімко розвивається та базується на знаннях і технологіях, нематеріальні активи перетворилися з другорядного елемента на визначальний фактор вартості компанії та її конкурентоспроможності. Частка нематеріальні активи у загальній ринковій капіталізації багатьох провідних світових компаній значно перевищує вартість їхніх матеріальних активів, що підкреслює необхідність глибокого розуміння їхньої сутності, ролі та методів оцінки. Нематеріальні активи - це немонетарні активи, які не мають фізичної субстанції, але надають підприємству права та економічні вигоди (прибутки) у майбутньому, ідентифіковані та контрольовані ним.

До основних видів нематеріальних активів належать:

1. Інтелектуальна власність: патенти на винаходи, корисні моделі; товарні знаки (торгові марки), знаки обслуговування, фірмові найменування; авторські права (на програмне забезпечення, бази даних, музичні та літературні твори); ноу-хау та комерційні таємниці; ліцензії, франшизи та інші права на використання ІВ.

2. Ділова репутація (Goodwill) (виникає при придбанні іншого підприємства як перевищення вартості придбання над справедливою вартістю чистих активів, що купуються. Вона відображає репутацію, налагоджені зв'язки, лояльність клієнтів).

3. Інші активи: бренд та бренд-капітал (Brand Equity) - цінність, пов'язана з назвою, символом або логотипом, що забезпечує лояльність та преміальну ціну; технології та програмне забезпечення (якщо не створені для внутрішнього використання і не є матеріальними); база клієнтів та клієнтські відносини (контракти); організаційний капітал (структура, процеси, корпоративна культура).

Багато ключових нематеріальних активів, наприклад, самостійно створений бренд або витрати на дослідження та розробки, в національному та міжнародному бухгалтерському обліку часто не відображаються в балансі підприємства, а списуються на витрати періоду. Це створює проблему позабалансових нематеріальних активів, які, попри відсутність у звітності, є рушієм вартості компанії на ринку.

Нематеріальні активи мають безпосередній та значний вплив на загальну вартість бізнесу, особливо для інноваційних компаній, ІТ-сектору, фармацевтики та бренд-орієнтованих галузей. Патенти, унікальне програмне забезпечення та ноу-хау забезпечують монопольні прибутки та захист від конкуренції, що прямо збільшує

прогнозовані грошові потоки компанії. Сильний бренд дозволяє встановлювати преміальні ціни та зберігати високу маржу, а ефективні клієнтські бази забезпечують стабільний дохід. Правовий захист інтелектуальної власності знижує ризик копіювання продукту або технології. Саме цінність нематеріальних активів, які не потрапили на баланс (Goodwill, сильний бренд), часто пояснює, чому ринкова капіталізація компаній значно перевищує їхню балансову вартість чистих активів.

Точне визначення вартості нематеріальних активів є критично важливим для цілей злиття та поглинання, інвестування, залучення фінансування, визначення застави та податкових цілей.

Оцінка вартості нематеріальних активів є складним завданням через їхню унікальність, відсутність активного ринку та залежність від майбутніх економічних вигод. Для достовірної оцінки, відповідно до українського законодавства та міжнародної практики, використовуються три основні методичні підходи:

1. Дохідний підхід ґрунтується на концепції, що вартість активу визначається майбутніми економічними вигодами (грошовими потоками), які він здатний генерувати.

2. Порівняльний (ринковий) підхід (Market Approach) базується на принципі заміщення. Вартість нематеріальних активів визначається шляхом аналізу цін нещодавніх угод з продажу ідентичних або подібних активів.

3. Витратний підхід (Cost Approach) ґрунтується на визначенні вартості, необхідної для відтворення (Reproduction Cost) або заміщення (Replacement Cost) оцінюваного активу з урахуванням його зносу.

Українська економіка, як і світова, стикається з низкою викликів в оцінці нематеріальних активів.

1. Багато нематеріальних активів, які створюють ключові конкурентні переваги (як-от корпоративна культура, організаційні процеси, якісні кадрові ресурси), залишаються позабалансовими та не отримують належної уваги менеджменту.

2. Застосування методів дохідного підходу вимагає великої кількості прогнозних припущень (ставки дисконтування, прогнози продажів, термін корисного використання), що вносить високий ступінь суб'єктивності в кінцеву вартість.

3. В умовах високих економічних ризиків, характерних для України, коректне визначення ставки дисконтування та достовірне прогнозування грошових потоків є надзвичайно складним.

Успіх сучасного бізнесу все більше залежить від ефективного управління та об'єктивної оцінки нематеріальних активів. Недостатня увага до нематеріальних активів призводить до недооцінки загальної вартості компанії. Розробка та впровадження об'єктивних механізмів оцінки, особливо для позабалансових активів, є головним завданням для менеджменту, інвесторів та оцінювачів, оскільки саме вони відкривають реальну ринкову вартість підприємства та його потенціал.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

Т. П. Радчишин, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
ОНП «Менеджмент»

Науковий керівник: Л. М. Курбацька, к. е. н., доцент,
декан факультету менеджменту і маркетингу,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Соціально-економічні аспекти управління конкурентоспроможністю аграрного бізнесу охоплюють сукупність факторів, що визначають здатність сільськогосподарських підприємств ефективно функціонувати в умовах ринку, забезпечуючи стійке зростання, прибутковість і задоволення суспільних потреб у продовольчих ресурсах. Конкурентоспроможність аграрного бізнесу є не лише результатом ефективного використання виробничих, фінансових і трудових ресурсів, а й показником соціальної відповідальності підприємств перед сільськими громадами, працівниками та споживачами. Управління цим процесом передбачає узгодження економічних інтересів із соціальними пріоритетами, орієнтацію на довгострокову ефективність і сталість розвитку. Соціально-економічна складова управління конкурентоспроможністю аграрного бізнесу проявляється у формуванні сприятливого соціального клімату в колективі, створенні умов для професійного розвитку працівників, впровадженні інноваційних методів мотивації, які поєднують матеріальні й нематеріальні стимули.

Успішні аграрні підприємства визнають, що людський потенціал є головним ресурсом конкурентоспроможності, тому інвестують у підвищення кваліфікації персоналу, автоматизацію рутинних процесів, розвиток корпоративної культури та впровадження стандартів соціальної відповідальності. Паралельно із соціальним фактором важливе значення має економічна ефективність управління, яка досягається завдяки удосконаленню системи фінансового планування, інвестиційного менеджменту, маркетингової політики, раціонального використання земельних, трудових і технічних ресурсів.

З економічної точки зору конкурентоспроможність аграрного бізнесу визначається рівнем продуктивності, собівартістю продукції, технологічним рівнем виробництва, інноваційною активністю, здатністю адаптуватися до змін кон'юнктури ринку, цінових коливань і вимог споживачів. Важливим чинником є формування ефективної системи управління витратами, використання сучасних методів планування, прогнозування та контролю, а також впровадження цифрових технологій і точного землеробства. Розвиток інновацій, диверсифікація виробництва, застосування агротехнологій із підвищеною екологічною ефективністю забезпечують не лише економічні переваги, а й соціальну стабільність у сільській місцевості.

Соціальні аспекти управління конкурентоспроможністю аграрного бізнесу полягають у підвищенні рівня життя сільського населення, розвитку людського

капіталу, створенні робочих місць і забезпеченні гідних умов праці. Від рівня соціальної стабільності залежить мотивація працівників, продуктивність їхньої праці, а також готовність населення підтримувати розвиток підприємства. Соціально орієнтовані аграрні компанії інвестують у розвиток місцевої інфраструктури, освіти, медицину, культурні ініціативи, формуючи позитивний імідж і довіру громад. Це підвищує їхню репутаційну конкурентоспроможність, що є ключовим фактором сталого розвитку в умовах відкритої економіки.

В управлінні конкурентоспроможністю аграрного бізнесу значну роль відіграють інституційні умови: державна підтримка, податкова політика, система аграрного кредитування, земельні відносини, доступ до інновацій та ринкової інфраструктури. Соціально-економічний контекст аграрної діяльності в Україні включає необхідність удосконалення механізмів державного регулювання, що мають забезпечити рівні можливості для підприємств різних форм власності, особливо для малих і середніх фермерських господарств. Державна політика має бути спрямована на стимулювання інвестицій у технологічне оновлення, розвиток кооперації, підвищення якості продукції, а також на соціальну інтеграцію сільських територій.

Особливого значення набуває людський фактор – кваліфікація, компетентність, інноваційне мислення та підприємницька активність керівників і працівників. У сучасних умовах цифрової трансформації економіки саме знання, інформаційні технології та організаційна культура стають основними рушійними силами підвищення конкурентоспроможності аграрного бізнесу. Формування ефективної системи професійної підготовки, аграрної освіти та дорадництва є важливим соціально-економічним завданням, без якого неможливо забезпечити сталий розвиток галузі.

Не менш важливим є питання екологічної складової конкурентоспроможності. Сучасні споживачі дедалі більше орієнтуються на екологічно чисту продукцію, що зумовлює потребу в запровадженні стандартів сталого сільського господарства, сертифікації виробництва, раціональному використанні природних ресурсів. Екологічна відповідальність підприємства впливає не лише на його ринкову позицію, а й на соціальне сприйняття діяльності бізнесу. У цьому контексті ефективне управління конкурентоспроможністю потребує комплексного підходу, який поєднує економічні, соціальні та екологічні інтереси.

Таким чином, соціально-економічні аспекти управління конкурентоспроможністю аграрного бізнесу охоплюють цілісну систему взаємозв'язків між економічними результатами, соціальною стабільністю та відповідальністю перед суспільством. Конкурентоспроможність сучасного аграрного підприємства формується не лише через зростання прибутковості, а й через створення соціальної цінності, підвищення добробуту працівників, зміцнення громади та впровадження інновацій. В умовах глобалізації та інтеграції України до світового економічного простору важливо забезпечити гармонізацію соціальних і економічних цілей аграрного бізнесу, орієнтуючись на принципи сталого розвитку, корпоративної відповідальності та технологічної модернізації.

«ЗЕЛЕНІ» ФІНАНСИ ЯК ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ВАРТІСТЬ КОМПАНІЙ

А. Ю. Ревнюк, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,

ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: Л. І. Бровко, к. е. н.,

доцент, кафедра фінансів,

банківської справи та страхування,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Світова фінансова система переживає докорінну трансформацію, викликану усвідомленням того, що традиційний аналіз вартості, зосереджений лише на фінансових показниках, є недостатнім. Концепція «зелених» фінансів та, ширше, ESG-інвестування (Environmental, Social, and Governance – Екологічне, Соціальне та Корпоративне управління) стала глобальним трендом. Вона інтегрує нефінансові ризики та можливості в процес прийняття інвестиційних рішень.

«Зелені» фінанси – це будь-яке структуроване фінансування (кредити, облігації, інвестиції), що спрямоване на підтримку проєктів з позитивним екологічним або кліматичним ефектом. ESG-критерії, на яких базуються «зелені» фінанси, є інструментом оцінки довгострокової стійкості компанії.

Основні каталізатори цих процесів в світі це регуляторний тиск, споживчий попит, зміна клімату як системний ризик, інституційні інвестори.

Уряди та наднаціональні органи (наприклад, ЄС з його «Зеленим курсом» та Таксономією) встановлюють жорсткі вимоги до звітності та фінансування, змушуючи компанії переходити на низьковуглецеві моделі.

Зростаюча свідомість суспільства стимулює попит на екологічно чисті продукти та соціально відповідальні бренди.

Інвестори визнають кліматичні ризики (фізичні та перехідні) як загрозу для глобальної фінансової стабільності.

Пенсійні фонди та суверенні фонди все частіше включають ESG-критерії у свої мандати, керуючи трильйонами доларів.

Екологічні фактори охоплюють управління відходами, викиди парникових газів, енергоефективність, водокористування та біорізноманіття. Їхній вплив на вартість компанії реалізується через два основні канали: ризики та можливості.

Ефективне управління екологічними ризиками безпосередньо знижує вартість капіталу

Компанії з низьким рівнем екологічних ризиків, зазвичай, отримують кращі умови кредитування та вищу оцінку кредитних рейтингів. Це знижує їхню загальну ставку дисконтування у моделях оцінки, що прямо веде до зростання поточної вартості компанії.

Інвестиції у «зелені» технології та продукти відкривають нові джерела доходу: розробка нових, енергоефективних продуктів або послуг (наприклад, виробництво електромобілів, технології уловлювання вуглецю) забезпечує перевагу першопрохідця; компанії, що виробляють екологічно чисті товари, можуть

встановлювати вищі ціни, залучаючи екологічно свідомих споживачів; випуск зелених облігацій (Green Bonds) дозволяє залучати кошти від спеціалізованих фондів, часто за нижчою ставкою купона порівняно з традиційними облігаціями.

Соціальні фактори стосуються відносин компанії з працівниками, постачальниками, клієнтами та громадами, включаючи трудові стандарти, охорону здоров'я та безпеку, різноманіття та інклюзивність.

Позитивні соціальні практики безпосередньо впливають на людський капітал, який є критичним активом в економіці знань.

Соціальна відповідальність значно впливає на репутацію та бренд компанії, які є важливими нематеріальними активами: прихильність до справедливої торгівлі, підтримка місцевих громад та високі стандарти безпеки зміцнюють лояльність клієнтів і захищають частку ринку; для видобувних чи енергетичних компаній підтримка місцевих громад є необхідною умовою для отримання дозволів на роботу. Ігнорування соціальних потреб може призвести до протестів, зупинки виробництва та мільйонних збитків, які інвестори закладають у ризик.

Інтеграція ESG-факторів у вартість компанії відбувається через такі ключові фінансові механізми:

1. Покращене управління ресурсами та зменшення плинності кадрів напряду збільшують прибутковість до вирахування відсотків, податків та амортизації.

2. Компанії з високим ESG-рейтингом мають нижчу середньозважену вартість капіталу (WACC). Це пов'язано з тим, що вони сприймаються як менш ризиковані, а також мають легший доступ до дешевшого «зеленого» боргу.

3. Ринкові мультиплікатори (P/E, EV/EBITDA) для ESG-лідерів часто вищі, оскільки ринок готовий платити премію за стабільність, меншу волатильність прибутків та кращі довгострокові перспективи зростання.

4. При поглинаннях і злиттях компанії з високим ESG-рейтингом отримують більшу цінову премію, оскільки набувач цінує їхні нематеріальні активи, такі як репутація, «чисті» операції та регуляторна стійкість.

Інтеграція екологічних та соціальних факторів (ESG) перетворилася з нішевого явища на фундаментальний елемент фінансового аналізу. Вона перестала бути лише питанням етики і стала питанням фінансової доцільності.

Компанії, які ігнорують екологічні та соціальні виклики, стикаються з вищими ризиками, дорожчим капіталом і потенційними штрафами, що неминуче знижує їхню вартість. Навпаки, ESG-лідери отримують премію до вартості завдяки: нижчій ставці дисконтування, вищій операційній ефективності та прибутковості, зростанню нематеріальних активів (репутація, бренд), кращому доступу до дешевого «зеленого» капіталу.

У майбутньому, з посиленням кліматичних та соціальних викликів, ESG-фактори стануть не просто чинниками, що впливають на вартість, а її визначальними драйверами.

ПІДВИЩЕННЯ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ВАГОМОГО ПОКАЗНИКА ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ В ПЕРІОД ВІДНОВЛЕННЯ

В. Р. Решетняк, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: О. П. Павленко, к. е. н.,

доцент, кафедра фінансів,

банківської справи та страхування,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

У післякризовий період або під час відновлення економіки аграрний сектор виступає одним із ключових драйверів зростання національного господарства. Однак ефективне функціонування аграрних підприємств неможливе без чіткого фінансового аналізу, основним індикатором якого є рентабельність. В період відновлення аграрні підприємства України відіграють вадливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки та розвитку економіки країни. Рентабельність стає одним із головних орієнтирів ефективності їх діяльності, а фінансовий аналіз - необхідним інструментом для прийняття управлінських рішень.

Показники рентабельності як індикатори ефективності аграрного сектору економіки (продажів, активів, власного капіталу) дозволяють оцінити не лише прибутковість підприємства, але й ефективність використання ресурсів у нестабільних умовах.

Підвищення рентабельності є не лише свідченням ефективного використання ресурсів, а й визначальним фактором стійкості та конкурентоспроможності аграрного бізнесу. Тому слід враховувати специфіку діяльності в аграрному секторі: сезонність виробництва, вплив погодних умов, високий рівень ризиків (воєнні дії, зміна ринку збуту), тривалий оборотний цикл, значна частка біологічних активів [1, с. 167].

Фінансовий аналіз у сільському господарстві має специфіку, зокрема через сезонність, залежність від природних факторів, нестабільність ринків та високі ризики. Саме тому особливо важливо враховувати контекст та галузеві особливості при аналізі фінансової звітності аграрних підприємств.

Управління рентабельністю передбачає: оптимізацію витрат і собівартості продукції; диверсифікацію джерел доходів; впровадження технологічних інновацій; грамотне фінансове планування.

В умовах відновлення (після повномасштабного вторгнення, логістичних і ринкових змін) ефективне управління рентабельністю потребує комплексного підходу: від короткострокових антикризових заходів до довгострокової стратегії сталого розвитку.

Зовнішні фактори, такі як державна підтримка, доступ до кредитів, міжнародні гранти та інвестиції, відіграють вагомую роль у формуванні фінансової стабільності аграрного сектору.

Підвищення рентабельності через ефективний фінансовий аналіз дозволяє аграрним підприємствам адаптуватися до змін, забезпечити прибутковість та інвестувати у власний розвиток, що виступає необхідною умовою для відновлення аграрного потенціалу України [2].

Основними напрямками підвищення рентабельності аграрних підприємств є: оптимізація витрат через впровадження сучасних агротехнологій, диверсифікація виробництва та орієнтація на експортні ринки, покращення фінансової дисципліни та обліку, залучення інвестицій та грантів, зокрема міжнародної технічної допомоги, удосконалення логістики та переробки сільськогосподарської продукції.

У період відновлення економіки рентабельність виступає критичним показником ефективності функціонування аграрних підприємств. Комплексний фінансовий аналіз із фокусом на рентабельність дозволяє виявити вузькі місця в діяльності підприємств та сформулювати обґрунтовані управлінські рішення, що сприятимуть довгостроковій стабільності та зростанню економіки держави.

Список використаних джерел.

1. Вишнеvsька О. М., Костирко А. Г. Фінансовий потенціал сільськогосподарських підприємств: теоретичні і практичні аспекти: монографія. Миколаїв: ФОП Швець В. М., 2017. 268 с

2. Гораєцький Р. С. Значення аналізу показників рентабельності діяльності
URL: <http://www.horayetsky.lviv.ua/uk/statti-i-publikatsiyi/50-2010-11-14-10-07-32/183-2010-11-14-10-08-48.html>

ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ

Т. В. Савченко, д. е. н., професор,

Одеський національний технологічний університет, м. Одеса, Україна

На формування споживчого попиту суттєво впливає конкуренція між основними виробниками, чия продукція представлена на регіональному ринку. Інтенсивність конкуренції спонукає виробників до рішень спрямованих на підвищення якості продукції, доступності та зручності здійснення покупки, поінформованості споживачів, формування більш гнучкої цінової політики. Але при цьому варто враховувати поведінкові особливості споживачів при виборі продукції (їх лояльність до певних торгових марок). Вивчення споживачів регіонального ринку продуктів харчування передбачає певний алгоритм дій (рис. 1).

Рис. 1. Алгоритм вивчення споживачів регіонального ринку продуктів харчування
Джерело: складено та адаптовано за [1]

Аналіз сукупного виробництва харчової промисловості передбачає аналіз динаміки виробництва, причин змін у тенденціях виробництва, врахування впливу науково – технічного прогресу, ступеню інноваційності продукції, завантаженості

виробничих потужностей. Оцінка виробництва в межах конкретного підприємства включає [2]: обсяги виробництва, структуру, темпи зростання; технологічний рівень; гнучкість виробничих ліній; асортимент (ступінь оновлення, ширина, глибина); резервні потужності; територіальне розміщення підприємства; логістична забезпеченість. Для визначення співвідношення експорту та імпорту необхідне визначення показників зовнішньої торгівлі: сальдо, зовнішнього балансу, частка експорту та імпорту. Збільшення частки експорту дозволяє дозавантажити виробничі потужності підприємств – виробників продуктів харчування, що позитивно впливає на збільшення доходів. Показники динаміки та рівня цін: індекси оптових та роздрібних цін надають можливість визначити стабільність, гнучкість та відповідність потребам споживачів цінової політики підприємств – виробників, одночасно виступаючи індикатором соціально – економічного стану регіону.

Виконання кон'юнктурних прогнозів дозволяє визначити не тільки тенденції розвитку регіонального ринку харчової промисловості, але й передбачити зміни у макро та мікросередовища регіонального ринку. Для проведення дослідження регіонального ринку харчової промисловості необхідно використовувати для обробки даних як вторинну так і первинну інформацію. Для проведення дослідження регіонального ринку харчових продуктів, як правило, використовуються методи, які можна об'єднати у чотири групи [1]: загальнонаукові теоретичні методи; емпіричні методи; статистичні методи; економіко – математичні методи. Вагоме місце в дослідженнях ринку займають загальнонаукові теоретичні методи: дедукції та індукції, аналіз та синтез, аналогія, модулювання, абстрагування та узагальнення.

Таким чином, дослідження споживачів регіонального ринку продуктів харчування підтверджує необхідність системного підходу до аналізу попиту, що включає як вивчення поведінкових особливостей споживачів, так і оцінку конкурентного середовища. Висока інтенсивність конкуренції між виробниками стимулює підвищення якості продукції, вдосконалення цінової політики та покращення сервісу, проте водночас потребує врахування споживчої лояльності до торгових марок. Для забезпечення достовірності результатів дослідження доцільно поєднувати використання вторинної та первинної інформації, застосовуючи широкий спектр методів – від загальнонаукових теоретичних до статистичних та економіко-математичних, що у свою чергу дозволить створити комплексне уявлення про сучасний стан і тенденції розвитку регіонального ринку харчової продукції, що є необхідною передумовою для прийняття ефективних управлінських рішень.

Список використаних джерел.

1. Савощенко А. С. Інфраструктура товарного ринку. Київ, КНЕУ, 2005. 336 с.
2. Savchenko T., Honcharenko O., Nikoliuk O., Petrenko O., Nuzhna S., Rodina O. Assessment of the influence of socio-economic factors on the level of agro-food products. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. 2024. Vol. 46 (3). P. 346–353.

ТРАНСФОРМАЦІЯ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

А. С. Сирота, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

*Науковий керівник: С. В. Качула,
д. е. н., професор, кафедра фінансів,
банківської справи та страхування,*

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Цифрова трансформація є основним рушієм еволюції сучасної фінансової системи, визначаючи темпи та якість розвитку банківського сектору України. Під впливом технологічних інновацій, глобалізації фінансових ринків, зростання ролі фінтех-компаній та зміни очікувань споживачів банківські установи змушені переглядати свої бізнес-моделі, впроваджуючи цифрові рішення для забезпечення конкурентоспроможності, стійкості та клієнтоорієнтованості. Як зазначає В.Коваленко, цифрова трансформація банківського сектору сьогодні виступає не лише інструментом підвищення ефективності, а й стратегічною умовою його виживання у динамічному середовищі фінансового ринку [1]. Цю думку підтверджують сучасні дослідження українських науковців, які підкреслюють, що цифровізація стає ключовим елементом адаптації банків до глобальних викликів і формування нової моделі фінансової поведінки споживачів [2].

Вектор цифрової трансформації українського банківського сектору відображає інтеграцію передових технологій у всі рівні банківського бізнесу. Застосування штучного інтелекту, великих даних (Big Data), блокчейн-технологій, відкритих API (open banking) та хмарних рішень змінює підходи до управління ризиками, обслуговування клієнтів, оптимізації витрат і формування аналітичної бази для прийняття управлінських рішень. Дослідження О.Копилової, О.Пічугіної та І.Гончар підкреслює, що розвиток необанків та дистанційних сервісів в Україні формує нові стандарти клієнтського обслуговування, забезпечує зниження операційних витрат і розширення доступу до фінансових послуг [3]. При цьому традиційні банки поступово трансформуються у гібридні структури, що поєднують фізичні та цифрові канали взаємодії з клієнтами, а необанки – у повноцінних учасників фінансового ринку, здатних конкурувати з класичними установами за рахунок технологічної гнучкості. Важливою складовою цифрової трансформації є зміна фінансових показників банків. Впровадження цифрових інновацій може мати короткострокові витрати, пов'язані з технологічними інвестиціями, проте у довгостроковій перспективі сприяє зростанню прибутковості та підвищенню ефективності банківського бізнесу. Цифровізація дозволяє зменшити транзакційні витрати, скоротити час обслуговування клієнтів і збільшити обсяг операцій, що формує ефект масштабу. Водночас аналітичні дослідження розвитку мобільного банкінгу підтверджують його позитивний вплив на розширення клієнтської бази,

хоча залишаються проблеми, пов'язані з кібербезпекою, правовим регулюванням і рівнем цифрової грамотності користувачів.

Разом із позитивними результатами цифровізація породжує низку викликів і ризиків, що можуть стримувати процес трансформації. До них належать зростання кількості кіберзагроз, недосконалість нормативно-правового регулювання, нестача висококваліфікованих кадрів у сфері аналітики даних та кібербезпеки, а також значні інвестиційні витрати на модернізацію ІТ-інфраструктури. В умовах воєнного стану українські банки продемонстрували високу адаптивність, впровадивши інноваційні підходи до дистанційної верифікації клієнтів, розширення можливостей мобільного банкінгу та хмарних технологій, що дозволило зберегти безперервність роботи сектору навіть під час кризових обставин.

Подальші перспективи трансформації банківського сектору України пов'язані з поглибленням інтеграції цифрових технологій, розвитком партнерств між банками та фінтех-компаніями, а також з формуванням сприятливого регуляторного середовища. Одним із головних напрямів є впровадження концепції відкритого банкінгу, яка дозволяє банкам взаємодіяти через стандартизовані інтерфейси API, розширюючи можливості для інновацій та створення нових послуг. Досвід країн ЄС показує, що запровадження відкритого банкінгу стимулює зростання інвестицій у фінтех на 25–30 %, що може бути орієнтиром для українського ринку [4].

Таким чином, цифрова трансформація банківського сектору України є багатовимірним процесом, що поєднує технологічні, економічні та інституційні зміни. Вона формує передумови для підвищення ефективності, прозорості та інклюзивності фінансових послуг, водночас створюючи нові виклики для регуляторів і самих банків. Для досягнення сталого ефекту необхідна комплексна стратегія, яка об'єднує інновації, кібербезпеку, кадровий розвиток і нормативну адаптацію. У перспективі саме гармонійне поєднання технологічних інновацій із державним і корпоративним управлінням визначатиме успішність українського банківського сектору в епоху цифрової економіки.

Список використаних джерел.

1. Коваленко В. В. Цифрова трансформація банківського сектору економіки України. Фінанси України. 2021. № 3. С. 84–98.
2. Hantsiak M., Verheliuk Y., Fomov D. Digital transformation of the banking system: global guidelines for Ukraine. March 31, 2025. URL: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.5254148>
3. Копилова О. М., Пічугіна О. С., Гончар І. С. Діджиталізація банківського сектору України: виклики та перспективи. Економіка та суспільство. 2023. № 50. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-47>
4. Stepanenko R. Open Banking Launches in Ukraine: New Opportunities for Local and International Businesses. 2025. URL: https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=bdf1714f-322f-4079-b773-2ee01a3b3b9e&utm_source=chatgpt.com

СТАЛИЙ РОЗВИТОК АПК УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ

А. Ю. Сірко, к. е. н., доцент,

кафедра фінансів, банківської справи та страхування,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Аграрний сектор України залишається ключовим елементом національної економіки, забезпечуючи до 12% ВВП та відіграючи провідну роль у гарантуванні продовольчої безпеки країни. У 2025 році, з урахуванням воєнних викликів, прямих збитків АПК у розмірі приблизно 10,3 млрд USD та непрямих втрат близько 70 млрд USD, сталий розвиток аграрного виробництва потребує ефективних фінансових механізмів [1]. Ці механізми спрямовані на відновлення галузі, управління ризиками та інтеграцію з європейськими стандартами, зокрема в рамках European Green Deal. За оцінками Світового банку та Міністерства аграрної політики України (2024–2025), потреби у фінансуванні АПК на період 2024–2034 років сягають 56 млрд USD, з акцентом на клімато-розумне виробництво, цифровізацію та екологічну стійкість [2, 3].

Фінансовий механізм відіграє ключову роль у вирішенні основних завдань аграрного виробництва. По-перше, він забезпечує аграрні підприємства фінансовими ресурсами через доступ до кредитів, субсидій та інвестицій. По-друге, сприяє забезпеченню виробничими ресурсами та виявленню резервів шляхом оптимізації витрат та впровадження інновацій. У 2025 році державні програми, зокрема «Доступні кредити 5-7-9» (78,8 млрд грн у 2024 році, програма продовжена), а також гранти від Європейського Союзу в рамках ініціативи Ukraine Facility, підтримують відновлення аграрного сектору, розмінування земель (2 млрд грн) та розвиток біоенергетики (1 млрд грн). Ці інструменти створюють основу для сталого розвитку галузі [1].

Фінансовий механізм АПК виконує низку важливих функцій: формування доходів та фондів при розширеному відтворенні, розподіл та використання коштів для розвитку виробництва, а також формування статей доходів державного бюджету. У 2025 році особлива увага приділяється зеленим фінансам, які включають зменшення викидів, розвиток органічного виробництва та інтеграцію ESG-критеріїв (екологічних, соціальних та управлінських) у кредитування [4]. Використання зелених облігацій та механізмів змішаного фінансування (blended finance) сприяє адаптації аграрного сектору до кліматичних викликів, таких як деградація ґрунтів (8,9 млрд USD на іригацію) та екстремальні погодні умови [4].

Фінансові ризики в аграрному секторі характеризуються суперечливістю (протиріччя цілей та їх об'єктивної оцінки), альтернативністю (можливість вибору між кількома рішеннями) та невизначеністю (невідомість кінцевого результату). Умовно фінансові ризики поділяються на три рівні: ризик банкрутства (перший рівень), зниження фінансової стійкості та неплатоспроможність (другий рівень), а також кредитний, валютний, податковий, інвестиційний, кліматичний та воєнний ризики (третій рівень). У 2025 році валютні ризики посилюються через коливання курсу гривні (40–45 грн/USD), а кліматичні ризики зростають через

деградацію земель та екстремальні погодні явища. Агросстрахування стає ключовим інструментом для їх мінімізації.

На фінансовий стан аграрних підприємств впливають зовнішні та внутрішні фактори. Зовнішні нерегульовані та слаборегульовані фактори включають екологічні умови, погодні зміни, політичну ситуацію, демографічні тенденції та рівень конкуренції. Внутрішні фактори охоплюють якість маркетингових, логістичних, інформаційних, кадрових та фінансових ресурсів, а також дотримання технологій виробництва. У 2025 році до цих факторів додаються воєнні ризики (форс-мажор) та кліматичні зміни, які посилюють нестабільність. Державне регулювання, зокрема Стратегія розвитку АПК до 2030 року (2024), передбачає впровадження програмно-проектного підходу (ППП) та інвестиції в AgTech (IoT, AI) для зниження ризиків [1].

Управління фінансовими ризиками в АПК базується на чіткій схемі: аналіз, виявлення та класифікація ризиків, їх оцінювання (якісне та кількісне), вибір методів впливу (передача, утримання чи уникнення), а також контроль результатів. Основні етапи включають ідентифікацію ризиків, їх оцінку, підбір конкретних методів управління та моніторинг ефективності. У 2025 році активно застосовуються цифрові інструменти для моніторингу ESG-показників, державні гранти для екологічних проєктів та зелене кредитування від Національного банку України. Методи управління включають страхування від кліматичних ризиків, диверсифікацію діяльності (експорт, біоенергетика) та впровадження інноваційних технологій [4].

Сталий розвиток АПК України можливий за умов ефективної нейтралізації ризиків та мінімізації втрат. Фінансові механізми, такі як субсидії, доступні кредити та міжнародні гранти, забезпечують відновлення галузі та її інтеграцію з європейськими стандартами. У 2025 році пріоритетами є цифрова трансформація (впровадження смарт-економіки), екологічна адаптація та залучення інвестицій через державні гарантії. Науково-обґрунтоване управління ризиками залишається ключовим завданням для забезпечення стійкості аграрного сектору в умовах економічної нестабільності та зовнішніх викликів.

Список використаних джерел.

1. Степанюк О. М. Фінансові інструменти забезпечення сталого розвитку аграрного сектору в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2023. № 54. С. 72–80.
2. Ковальчук Н. В., Грищенко О. Ю.. Управління фінансовими ризиками в аграрному секторі України: сучасні виклики та перспективи. Фінансовий простір. 2021. № 1. С. 45–53.
3. Лупенко Ю. О., Малімон О. В. Фінансове забезпечення сталого розвитку сільського господарства України в умовах глобальних змін. Економіка АПК. 2022. № 8. С. 6–15.
4. Петренко В. С. Зелене фінансування аграрного сектору України: інструменти та перспективи. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. 2024. № 1. С.112–120.

СТРАХОВІ ПРОДУКТИ ДЛЯ ЗНИЖЕННЯ РИЗИКІВ У NO-TILL ВИРОЩУВАННІ: КООПЕРАТИВНІ ПІДХОДИ ДЛЯ АГРАРНИХ ОБ'ЄДНАНЬ

І. Р. Столярчук, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, ОПП «Агрономія»

Науковий керівник: А. Ю. Сірко, к. е. н., доцент, кафедра фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

У сучасних умовах кліматичних змін та екологічних викликів технологія no-till (нульовий обробіток ґрунту) виступає як ключовий елемент регенеративного землеробства, спрямований на збереження структури ґрунту, вологи та біорізноманіття. Ця технологія мінімізує ерозію та зменшує залежність від хімічних засобів захисту рослин, що стає особливо актуальним в Європейському Союзі, де з 2018 року заборонено використання гербіцидів на кшталт «диквату» через їхню токсичність для здоров'я людини та довкілля.

В Україні, з огляду на воєнні ризики та кліматичну нестабільність, впровадження no-till вимагає ефективних механізмів управління ризиками, серед яких провідну роль відіграє адаптоване агрострахування [2]. Дослідження показують, що кооперативні моделі страхування можуть знизити премії на 10–20% за рахунок колективного розподілу ризиків, сприяючи стійкості аграрного сектора [1]. Специфіка ризиків у no-till вирощуванні пов'язана з високою залежністю від погодних умов, таких як засухи чи повені, а також з повільним відновленням ґрунту на перехідному етапі. На початкових стадіях бур'яни та шкідники можуть призводити до втрат урожаю до 10–15%, тоді як сівозмінна, сидерати та мульчування поступово формують біологічну рівновагу [8]. Глобальні дослідження, зокрема з США та ЄС, демонструють, що інтеграція no-till з покривними культурами зменшує кількість страхових претензій на 24% завдяки кращому утриманню вологи та зменшенню ерозії [6].

В українському контексті додатково впливають воєнні фактори, що актуалізує інтеграцію political risk insurance у програми агрострахування, як зазначається в аналітичних доповідях Світового банку [1; 4].

Для пом'якшення цих ризиків розробляються адаптовані страхові продукти, такі як index-based insurance, що базується на кліматичних індексах, та revenue protection, що захищає загальний дохід ферми. У США програма Whole-Farm Revenue Protection передбачає знижки за conservation practices, включаючи no-till, тоді як в ЄС аналогічні ініціативи, як програми ADM для регенеративного агро, фокусуються на cover cropping та зменшенні хімікатів [6].

В Україні розвиток агрострахування характеризується фрагментарністю та залежністю від державної підтримки: продукти від компаній INGO, UAIC та PROVIDNA покривають урожай від погодних ризиків з субсидіями до 50% премій.

З 2025 року планується впровадження обов'язкового страхування посівів, що розширить доступ для no-till господарств [7], а також інтеграцію carbon credits, як у

Литві, де у 2025 році видано 500 тис. кредитів за покращення ґрунту [5]. Ці інновації стимулюють перехід до стійких практик, зменшуючи фінансові бар'єри для фермерів [3].

Кооперативні підходи в страхуванні посилюють ефективність цих механізмів через об'єднання агрономів у структури, подібні до Ukrainian Agri Council, де групові поліси з mutual funds дозволяють розподіляти ризики та впроваджувати спільні практики, як сівозмінна чи мульчування [8]. У ЄС програми менторства EIT Food для regenerative agriculture демонструють успіх кооперативів у масштабуванні no-till, тоді як в Україні драйвери розвитку кооперативів включають державні гарантії на 2026 рік [5].

Аналіз ризик-премій вказує на позитивний ефект для risk-averse фермерів, стимулюючи перехід до no-till та підвищуючи стійкість сектора [4]. Державна підтримка відіграє вирішальну роль у поширенні no-till, особливо для малих фермерів [3]. В Україні на 2025 рік передбачено 6 млрд грн на агросектор, гранти до 500 тис. грн для кооперативів та компенсації за техніку, як сівалки SIVA No-Till [8]. ЄС пропонує політику для scaling regenerative agriculture з інcentивами за no-till, що може слугувати моделлю для України в контексті повоєнного відновлення.

Для малих господарств перехід окупається за 3–5 років завдяки економії 70% палива та підвищенню врожайності; рекомендовано починати з пілотних полів у кооперативах з інтегрованим страхуванням.

Отже, кооперативне страхування є ключовим інструментом для забезпечення стійкості no-till вирощування, інтегруючи екологічні переваги з управлінням ризиками. Розвиток таких програм у 2025–2026 роках посилить продовольчу безпеку, біорізноманіття та економічну стабільність аграрного сектора України, вимагаючи подальших досліджень у сфері інтеграції кліматичних та воєнних ризиків.

Список використаних джерел.

1. Priorities for agricultural support in Ukraine. World Bank Document, 2024. URL: <https://documents.worldbank.org>
2. Development of agricultural insurance in Ukraine. Business Perspectives. 2024. URL: <https://businessperspectives.org>
3. Legislative Changes in Agriculture for 2025. BDO Ukraine. 2025. URL: <https://www.bdo.ua>
4. Ukraine Country Climate and Development Report: Agriculture. Kyiv School of Economics (KSE). 2024. URL: <https://kse.ua>
5. Blueprint for an Agricultural Recovery Plan for Ukraine. Center for Strategic and International Studies (CSIS). 2025. URL: <https://www.csis.org>
6. Insurance and Risk Management Tools for Agriculture in the EU. FI-Compass. URL: <https://www.fi-compass.eu>
7. Government to introduce compulsory insurance of sowed crops. XPRIMM. URL: <https://www.xprimm.com>
8. No-Till – шлях до прибуткового землеробства в Україні. Favorit Ltd. 2025. URL: <https://favorit.com.ua>

ЗАСТОСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Т. Є. Терещенко, к. е. н., доцент,
*кафедра фінансів, банківської справи та страхування,
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна*

Інвестиційне страхування життя (ІСЖ) – це відносно нова форма страхування, яка поєднує в собі функції страхового захисту та інвестицій у різні фінансові інструменти, такі як акції, облігації або інші активи, і вже набула поширення в різних країнах світу. ІСЖ виконує важливу соціальну функцію у суспільстві. Воно надає громадянам можливість захистити своє життя та здоров'я, а також фінансово убезпечити своїх близьких у разі непередбачуваних подій та накопичувати капітал для майбутніх потреб.

ІСЖ також сприяє розвитку економіки та фінансового ринку в цілому, створюючи додаткові інвестиційні можливості та стимулюючи розвиток фінансового сектора. ІСЖ у розвинених країнах стало надійним джерелом довгострокового фондування економіки. У сучасних умовах війни та економічної нестабільності напрям інвестиційного страхування життя становиться ще більш актуальним для України.

Тематика інвестиційного страхування життя набуває також особливої актуальності у зв'язку із затвердженням оновленої Стратегії розвитку фінансового сектору України, де основна увага приділяється завданням розбудови фундаменту для стійкого економічного зростання та залученню приватних інвестицій [1].

Історичний розвиток процесу інвестиційного страхування життя почався приблизно в середині 70-х рр. ХХ століття, коли у сегменті страхування життя вперше з'явилися відповідні продукти. Потім, протягом десятиліття ІСЖ стало набирати популярності у багатьох країнах.

Починаючи з 1990-х років, за кордоном за рахунок активізації процесу впровадження інвестиційних страхових продуктів це страхування зайняло значну ринкову частку. Історично процес розвитку ІСЖ зазнав періодів як підйому, так і спаду, особливо в часи фінансових криз, що повторюються. Однак, незважаючи на це, інтерес до інвестування у страхування життя, як і раніше, існує. Це можна пояснити тим, що все більше потенційних страхувальників хочуть поєднувати інвестиції у різні фінансові інструменти зі страховим захистом.

Інвестиційне страхування життя та накопичувальне страхування життя стали популярними в різних країнах у різний час, але найчастіше це було пов'язано зі змінами в пенсійній системі та з пошуком альтернативних способів збереження та збільшення своїх заощаджень. Сьогодні ці види страхування активно розвиваються в багатьох країнах, і пропонуються різні продукти та послуги, які дозволяють застрахованим особам інвестувати свої заощадження та отримувати прибутковість залежно від обраних інвестицій.

Ринок інвестиційного страхування життя в Україні є відносно молодим і перебуває на стадії завоювання довіри клієнтів. У порівнянні з іншими сегментами

страхового ринку, частка страхування життя залишається невеликою (10 компаній зі страхування життя з 62 страховиків зареєстрованих на страховому ринку України за підсумками I півріччя 2025 року) [2], що зумовлено рядом соціально-економічних та політичних факторів

Основні переваги інвестиційного страхування життя в таких країнах, як США, Франція, Італія, Іспанія та Швеція, у порівнянні з українським інвестиційним страхуванням життя можуть бути такими:

1. Індивідуальний підхід до клієнта: великий вибір інвестиційних продуктів та інвестиційних стратегій. В Україні вибір продуктів і стратегій інвестування набагато більш обмежений.

2. Краща прибутковість: у цих країнах застраховані особи можуть отримати більш високу прибутковість від інвестування своїх заощаджень, ніж в Україні, завдяки більшому вибору інвестиційних продуктів та стратегій.

3. Широкий спектр послуг: у цих країнах застраховані особи можуть отримати ширший спектр послуг, пов'язаних з інвестиційним страхуванням життя, таких як податкові пільги, можливість безкоштовної консультації фінансових радників тощо.

4. Високий рівень захисту прав споживачів: застраховані особи захищені законодавством та мають більше прав у разі виникнення спорів зі страховою компанією. В Україні ж на сьогодні рівень захисту прав споживачів значно нижчий.

5. Ринок страхування, який у цих країнах розвинений ширше і його продукти мають попит серед населення, оскільки пропонуються умови, які в реальному житті виправдовують очікування застрахованої особи.

Як вже зазначалось, основна мета інвестиційного страхування життя полягає у забезпеченні фінансового захисту громадян та накопиченні капіталу через інвестиційні механізми. На ринку інвестиційного страхування життя України варто виділити наступні провідні страхові компанії такі як ТАС, Уніка Життя, РЗУ Україна Страхування життя, ARX Life, MetLife [3].

Слід визначити, що кожна країна має свої особливості та обмеження, і переваги інвестиційного страхування життя в одній країні можуть не співпадати з перевагами в іншій. Поліс інвестиційного страхування життя, запропонований сьогодні на українському ринку, запозичений з американського продукту unit-linked insurance. Це інноваційний спосіб інвестування, який поєднує в собі можливості інвестиційного страхування та страхування життя. Цей продукт передбачає придбання страхового поліса, через який клієнт може інвестувати свої кошти у вибрані інвестиційні фонди. У процесі інвестування клієнт може відстежувати стан своїх інвестицій та контролювати ризики. Однак, слід враховувати, що даний продукт сам не позбавлений ризиків, а його ефективність може залежати від дій керуючих фондами та загальної кон'юнктури ринку [4].

Основні відмінності даного інструменту від продукту, звичного вітчизняному інвестору, полягає в наступному:

1) у випадку з unit-linked всі кошти вкладаються в активи через інвестиційні фонди, що може призвести до більш високої потенційної прибутковості, проте

захист вкладів залежить від того, якою буде динаміка вартості активів; 2) unit-linked insurance надає інвестору більшу свободу в управлінні інвестиційним портфелем у порівнянні з традиційними продуктами, такими як ІСЖ; 3) unit-linked insurance має додаткову вигоду, пов'язану з пільговим податковим режимом доходів за полісом; 4) Для великих інвестиційних сум не існує обмежень, оскільки доступні різноманітні біржові інструменти, облігації та фонди без будь-яких лімітів; 5) можливість зміни структури інвестиційного портфеля з часом також доступна, як і можливість автоматизувати переказ грошей для систематичних інвестицій.

Ринок інвестиційного страхування життя в Україні має великий потенціал для розвитку, проте стикається з численними проблемами, порівняно з міжнародною практикою, серед яких:

1. Неповна відповідність законодавства міжнародним стандартам, що може створювати перешкоди у розвиток міжнародних відносин у сфері страхування життя.
2. Нерозвинутий фондовий ринок в Україні.
3. Низький рівень фінансової грамотності і обізнаності громадян про страхування життя.
4. Недостатня прозорість та складність умов страхування.
5. Недостатня конкуренція на ринку страхування життя.
6. Обмежений вибір продуктів, що не дозволяє клієнтам обрати оптимальний варіант для своїх потреб.
7. Відсутність єдиної бази даних про страхові випадки та статистики за ними, що ускладнює аналіз та контроль діяльності страхових компаній та умов страхування.

Усі заявлені проблеми носять тимчасовий характер за умов готовності НБУ, страховиків та Кабінету Міністрів України працювати над їх вирішенням. Інвестиційне страхування життя – це фінансовий продукт, що передбачає стабільний і спланований вхідний грошовий потік з домогосподарств протягом 5-25 років, а також формування фонду ресурсів для фінансування економіки. У поточних умовах і під час повоєнного відновлення ці ресурси повинні спрямовуватись через фондовий ринок у національну економіку, її реальний сектор. Саме тому розвитку інвестиційного страхування життя має бути приділено пильну увагу нарівні з пенсійним страхуванням.

Список використаних джерел.

1. Оновлена Стратегія розвитку фінансового сектору України: збереження стабільності, залучення інвестицій та євроінтеграція. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/onovlana-stratehiia-rozvytku-finansovoho-sektoru-ukrainy-zberezhenia-stabilnosti-zaluchennia-investytsii-ta-ievrointehratsiia>
2. Наглядова статистика. Національний банк України: веб-сайт. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>
3. Карнаушенко А. С. Інвестиційне страхування життя в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. 2024. № 20. С. 126–134.
4. Аберніхіна І. Г. Страхування життя як додаткове соціальне забезпечення. Фінанси України. 2023. № 4. С. 76–91.

ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ КАПІТАЛУ ДО ГЛОБАЛЬНОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

С. А. Філюк, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»

*Науковий керівник: Л. І. Бровко, к. е. н.,
доцент, кафедра фінансів,*

банківської справи та страхування,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Приєднання України до Багатостороннього меморандуму про взаєморозуміння, консультації, співробітництво та обмін інформацією Міжнародної організації комісій з цінних паперів (IOSCO ММоU) є ключовим стратегічним кроком на шляху інтеграції українського ринку капіталу до глобальної фінансової системи. Цей процес гармонізації законодавства має фундаментальне значення для захисту прав інвесторів, підвищення прозорості ринку та відновлення довіри до України як надійної фінансової юрисдикції.

IOSCO (International Organization of Securities Commissions) – це міжнародний орган, який об'єднує світових регуляторів ринків цінних паперів. Його основна мета – розробка, впровадження та просування міжнародно визнаних стандартів регулювання, нагляду та правозастосування для захисту інвесторів, підтримки справедливих, ефективних та прозорих ринків.

Багатосторонній меморандум про взаєморозуміння (ММоU), створений у 2002 році, є наріжним каменем співпраці між регуляторами. Він встановлює єдині вимоги та механізми для: обміну інформацією (дозволяє регуляторам швидко й ефективно обмінюватися даними для розслідування транскордонних фінансових злочинів та зловживань); розслідування (надає правові повноваження вимагати інформацію, необхідну для реконструкції всіх операцій з цінними паперами та деривативами, включаючи записи про бенефіціарних власників); подолання перешкод (гарантує, що національні закони, включаючи банківську таємницю, не перешкоджатимуть регуляторам ділитися необхідною інформацією).

Приєднання до Меморандуму є міжнародним «знаком якості», що підтверджує відповідність регуляторної системи країни найвищим світовим стандартам у сфері правозастосування та боротьби з фінансовими злочинами.

Хоча Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) є членом IOSCO з 1996 року, донедавна Україна не була стороною ММоU. Головною перешкодою була відсутність у НКЦПФР ключових наглядових, слідчих та правозастосовних повноважень, необхідних для виконання міжнародних зобов'язань. Гармонізація законодавства стала можливою завдяки системним реформам, зокрема:

- впровадженню нових законів про ринки капіталу та організовані товарні ринки, а також зміна корпоративного законодавства забезпечили необхідну прозорість та якість звітності емітентів;

- прийняття законів, спрямованих на посилення незалежності та розширення повноважень Комісії, зокрема у сфері протидії маніпулюванню ринком, інсайдерській торгівлі та незаконному використанню інсайдерської інформації.

Ці законодавчі зміни не лише відповідають стандартам IOSCO, але й є частиною загальної стратегії України щодо європейської інтеграції.

Приєднання до IOSCO ММоU надсилає потужний позитивний сигнал як національним, так і, особливо, міжнародним інвесторам. Його значення можна розкрити у трьох ключових аспектах:

ММоU є ефективним інструментом у боротьбі з транскордонними шахрайством та зловживаннями. Для інвесторів це означає: у разі виникнення зловживань (наприклад, маніпулювання цінами або використання інсайду) за участю іноземних суб'єктів, НКЦПФР зможе негайно отримати необхідну інформацію від регуляторів інших країн-підписантів; посилення правозастосування та міжнародної співпраці збільшує шанси на притягнення винних до відповідальності та зниження втрат, понесених інвесторами внаслідок неправомірних дій; меморандум дозволяє отримувати дані, що ідентифікують реальних бенефіціарних власників та контролерів рахунків, що є критичним для запобігання відмиванню грошей та фінансуванню тероризму.

Відповідність стандартам IOSCO є критичною умовою для прийняття рішень великими інституційними інвесторами та міжнародними фінансовими установами.

Приєднання до ММоU підвищує міжнародний авторитет українського регулятора та ринку, позиціонуючи його як надійну та регульовану юрисдикцію. Це свідчить про відповідність законодавчого поля України світовим стандартам фінансової надійності.

Для іноземних інвесторів зниження ризику є ключовим сигналом про зниження регуляторних ризиків та ризиків шахрайства на українському ринку. Це безпосередньо збільшує інвестиційну привабливість України, сприяючи притоку іноземного капіталу в економіку.

ММоU створює необхідні передумови для глибшої інтеграції українського ринку в глобальні фінансові потоки. Посилення співпраці з іноземними регуляторами полегшує українським компаніям вихід на IPO на міжнародних біржах, а вітчизняним інвесторам - доступ до іноземних фінансових інструментів. У сучасному світі фінансові злочини мають транскордонний характер. Співпраця через ММоU дає змогу ефективно протидіяти глобальним фінансовим загрозам.

Гармонізація законодавства України зі стандартами IOSCO та очікуване приєднання до ММоU – це стратегічний імператив, а не просто технічна формальність. Це не лише виконання міжнародних зобов'язань, але й забезпечення надійності та прозорості для мільйонів інвесторів. Цей крок є фундаментальним для відновлення та сталого економічного зростання України, оскільки довіра до ринку капіталу є головною передумовою для мобілізації фінансових ресурсів, необхідних для відбудови країни.

РОЛЬ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ У ФОРМУВАННІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

*Д. О. Хоруженко, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»*

*Науковий керівник: С. В. Качула,
д. е. н., професор, кафедра фінансів,
банківської справи та страхування,*

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Роль банківського сектору у формуванні інвестиційного потенціалу сільськогосподарських підприємств України є однією з основних тем сучасної економічної науки та практики. Аграрний сектор країни має значний потенціал для розвитку, однак його ефективне використання значною мірою залежить від доступу до фінансових ресурсів, які здебільшого надаються через банківську систему. Інвестиційний потенціал сільськогосподарських підприємств визначається їхньою здатністю залучати та ефективно використовувати фінансові ресурси для розвитку виробництва, впровадження новітніх технологій, модернізації інфраструктури та підвищення конкурентоспроможності. Однак, незважаючи на значні можливості, аграрні підприємства стикаються з низкою проблем, що обмежують їхній доступ до необхідних інвестицій. Однією з основних проблем є високий рівень ризику, пов'язаний з сезонністю виробництва, залежністю від погодних умов, коливаннями цін на сільськогосподарську продукцію та іншими факторами. Перелічені чинники роблять аграрні підприємства менш привабливими для банківських установ, що в свою чергу призводить до високих процентних ставок, обмеженого доступу до кредитних ресурсів та недостатньої підтримки з боку фінансових установ.

В дослідженні В. Третяка [1] наголошується на необхідності удосконалення методичних підходів до формування інвестиційного потенціалу сільськогосподарських підприємств в умовах сталого розвитку. Автор підкреслює важливість врахування сучасних теоретичних концепцій та практичних методик для ефективного залучення та використання інвестицій у аграрному секторі. Аналіз інвестиційної діяльності в аграрному секторі України, проведений С. Ткаченко [2], вказує на основні фактори, що стримують інвестування в сільське господарство, серед яких високий рівень ризику, недостатня фінансова прозорість підприємств та обмежений доступ до фінансових ресурсів. Автор також визначає шляхи активізації інвестиційної діяльності, зокрема через державну підтримку, удосконалення кредитних механізмів та розвиток фінансової грамотності серед аграрних підприємств. У роботі А. Данкевича [3] розглядаються особливості інвестиційного потенціалу земель аграрного сектору економіки України. Автор досліджує основні позитиви, які сприяють розвитку інвестування підприємств сільськогосподарського призначення, та встановлює причини, що стримують інвестування в сільське господарство. Зокрема, акцентується увага на важливості врахування поточної

специфіки середовища в аграрному секторі економіки при використанні земельних ресурсів.

Для ефективного формування інвестиційного потенціалу сільськогосподарських підприємств України необхідно:

- удосконалення методичних підходів - розробка та впровадження сучасних методик оцінки та формування інвестиційного потенціалу, що враховують специфіку аграрного виробництва та умов сталого розвитку;
- активізація інвестиційної діяльності - створення сприятливих умов для залучення інвестицій через державну підтримку, удосконалення кредитних механізмів та розвиток фінансової грамотності серед аграрних підприємств;
- розвиток земельного ринку - ефективне використання земельних ресурсів з урахуванням їхнього інвестиційного потенціалу та специфіки аграрного сектору економіки.

Забезпечення цих напрямів сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості аграрного сектору України та його сталому розвитку.

Отже, роль банківського сектору у формуванні інвестиційного потенціалу сільськогосподарських підприємств України є стратегічно важливою для забезпечення сталого розвитку аграрного сектору та підвищення його конкурентоспроможності на внутрішньому й зовнішньому ринках. Аналіз сучасних досліджень свідчить, що банківські установи виступають основним джерелом фінансових ресурсів, необхідних для модернізації виробничих процесів, впровадження новітніх технологій та розширення інвестиційної діяльності підприємств. Проте високий рівень ризику, сезонність виробництва, нестабільність цін на продукцію та недостатня фінансова прозорість створюють значні обмеження для залучення банківських кредитів. З метою підвищення ефективності використання інвестиційного потенціалу необхідно впроваджувати сучасні методики оцінки та планування інвестицій, адаптовані до специфіки аграрного сектору, активізувати державну підтримку та розвивати фінансову грамотність підприємств та вдосконалювати кредитні механізми з урахуванням особливостей аграрного виробництва. Системне поєднання перелічених заходів сприятиме зміцненню інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств, стимулюватиме розвиток інновацій та забезпечить довгострокову фінансову стійкість аграрного сектору України.

Список використаних джерел.

1. Третяк В. А. Методичні підходи до формування інвестиційного потенціалу сільськогосподарських підприємств в умовах сталого розвитку. Актуальні проблеми економіки. 2025. № 4 (286). С.256–263.
2. Ткаченко С. Аналіз інвестиційної діяльності в аграрному секторі України, визначення факторів та шляхів її активізації. Економіка та суспільство. 2021. № 23. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-23-3>
3. Данкевич А. Є. Аналіз інвестиційного потенціалу підприємств аграрного сектору економіки. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2017. № 3(38). С. 37–42.

СТРАТЕГІЇ ІНВЕСТИВАННЯ В УМОВАХ ВИСОКОЇ ЦІНОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

К. О. Чупринка, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: **Л. І. Бровко**, к. е. н.,
доцент, кафедра фінансів,

банківської справи та страхування,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Сьогодні світова економіка, і особливо економіка України, функціонує в середовищі, що характеризується підвищеною ціновою нестабільністю (волатильністю) та високою інфляцією. Ці явища, спричинені геополітичними конфліктами, порушеннями логістичних ланцюгів та значними фіскальними стимулами, створюють серйозні виклики для інвесторів. Висока волатильність цін на активи та інфляційні очікування нівелюють реальну дохідність капіталу, ускладнюють прогнозування та вимагають перегляду традиційних інвестиційних підходів. Основні ризики для інвесторів в умовах високої волатильності та інфляції включають:

- ✓ Інфляційний ризик (ризик втрати купівельної спроможності). Інфляція «з'їдає» реальну дохідність. Якщо номінальна дохідність інвестиції нижча за рівень інфляції, інвестор фактично втрачає капітал у реальному вираженні.
- ✓ Ризик волатильності активів. Різкі та непередбачувані коливання цін на акції, облігації та товари ускладнюють вибір оптимального моменту для купівлі/продажу та збільшують ймовірність значних короткострокових збитків.
- ✓ Ризик ліквідності. У кризові періоди деякі класи активів (наприклад, нерухомість або деякі корпоративні облігації) можуть швидко втрачати ліквідність, що унеможливорює швидкий вихід з позиції без значних втрат.
- ✓ Ризик процентних ставок. Для боротьби з інфляцією центральні банки підвищують ключові ставки. Це знижує ціну на існуючі облігації та робить позикові кошти дорожчими для компаній, негативно впливаючи на їхні прибутки та, відповідно, на вартість акцій.

Для успішного інвестування в умовах високої цінової нестабільності необхідно застосовувати консервативні, диверсифіковані та інфляційно-захисні стратегії.

В умовах волатильності класична диверсифікація набуває критичного значення. Слід уникати надмірної концентрації в одному класі активів (наприклад, лише в акціях чи нерухомості). Ефективна стратегія включає: розподіл між ризиковими та захисними активами, а саме збалансоване поєднання акцій (для потенційного зростання) та облігацій (для стабільності); розміщення капіталу на різних географічних ринках для зниження впливу локальних економічних чи політичних шоків (особливо актуально для України); зберігання частини активів у стабільних іноземних валютах (USD, EUR, CHF) для захисту від девальвації національної валюти та інфляції.

Інвестор повинен свідомо включати до портфеля активи, які історично демонструють позитивну кореляцію з інфляцією. Такими товарами можуть бути:

✓ Товарні активи: золото, нафта, промислові метали. Вони є фізичними ресурсами, ціна на які зазвичай зростає одночасно з інфляцією. Золото традиційно виступає «безпечною гаванню» та захистом від системних фінансових ризиків.

✓ Нерухомість. Доходи від оренди та вартість нерухомості зазвичай індексуються на рівень інфляції, що робить її ефективним інструментом захисту.

✓ Захищені від інфляції облігації (TIPS, ОВДП з індексацією). Це державні облігації, номінал яких коригується відповідно до індексу споживчих цін, забезпечуючи інвестору реальну дохідність.

В сегменті акцій слід віддавати перевагу компаніям, які здатні перекладати зростання витрат на кінцевих споживачів, тобто мають високу цінову владу (компанії з сильними брендами або монопольним становищем (наприклад, товари першої необхідності, успішні технологічні платформи); стабільні грошові потоки та низьке боргове навантаження (такі компанії менш чутливі до зростання процентних ставок); «глибоку вартість» (інвестування в недооцінені ринком акції, які мають сильні фундаментальні показники, але тимчасово торгуються з дисконтом через загальну ринкову паніку).

В умовах високої волатильності, коли важко вгадати «дно» ринку, найбільш раціональним є регулярне інвестування фіксованої суми коштів. Стратегія DCA дозволяє уникнути ризику інвестування всієї суми на піку ринку, автоматично купувати більше активів, коли ціни низькі, та менше, коли ціни високі, знижуючи середню вартість покупки, зменшити емоційне навантаження та вплив паніки на прийняття рішень.

Для інвесторів в Україні, окрім загальносвітових ризиків, додається фактор воєнного стану та підвищеної фіскальної нестабільності. Ефективні стратегії тут можуть включати: 1. Переважне інвестування через інструменти, номіновані у доларах США або євро (валютні ОВДП, міжнародні ETF, інвестиції через іноземних брокерів). 2. Пріоритет слід надавати високоліквідним активам (державні облігації, депозити, валютні заощадження), доступ до яких не залежить від стану локальних ринків. 3. Інвестування в державні облігації України (ОВДП), що, окрім підтримки фінансової стійкості країни, часто пропонують дохідність вище за інфляцію і не оподатковуються ПДФО.

Інвестування в умовах високої цінової нестабільності вимагає відходу від агресивних спекулятивних тактик та повернення до фундаментальних принципів. Успіх визначається здатністю інвестора забезпечити глибоку диверсифікацію портфеля, свідомо включати інфляційно-захисні активи (золото, сировина, якісна нерухомість), обирати якісні компанії з високою ціновою владою, використовувати систематичний підхід (DCA) для мінімізації ризику часу.

Ці стратегії дозволяють пом'якшити вплив інфляційного «податку» та волатильності, забезпечуючи збереження реальної купівельної спроможності капіталу в довгостроковій перспективі.

СТРАХУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДТРИМКИ БАНКІВСЬКОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

О. С. Чухно, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: **О. А. Водолазська**, к. е. н.,
доцент, кафедра фінансів,

банківської справи та страхування,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

У сучасних умовах високої невизначеності, спричиненої воєнними діями, коливаннями фінансових ринків і зростанням рівня кредитних ризиків, стабільність банківської системи України стає одним із ключових чинників економічної безпеки держави. Ефективне управління ризиками є необхідною передумовою збереження ліквідності, довіри вкладників та інвесторів [1].

Одним із найбільш дієвих інструментів мінімізації фінансових загроз виступає страхування фінансових ризиків. Його застосування дозволяє банкам частково передавати ризикові зобов'язання страховим компаніям, знижуючи потенційні втрати від непередбачуваних подій. У такий спосіб формується система взаємного захисту, що зміцнює фінансову стійкість як окремих банків, так і всієї банківської інфраструктури [3].

Питання страхування фінансових ризиків набуває особливого значення у воєнний період, коли різко зростає частка проблемних активів, відбувається знецінення застав, підвищується рівень неповернення кредитів та знижується якість банківських портфелів. У таких умовах страхові механізми відіграють стабілізуючу роль у підтримці довіри та ліквідності фінансового ринку.

Банківська діяльність пов'язана з широким спектром ризиків – кредитним, процентним, валютним, інвестиційним, операційним, репутаційним, ризиком ліквідності тощо. Сукупність цих загроз формує фінансовий ризик, який можна визначити як імовірність втрати банком частини капіталу чи доходу внаслідок змін ринкових, політичних або внутрішньоорганізаційних факторів.

Залежно від природи походження, виділяють такі основні види фінансових ризиків:

- кредитні ризики – пов'язані з невиконанням боржником зобов'язань перед банком;
- ринкові ризики – зумовлені коливаннями процентних ставок, валютних курсів, цін на активи;
- операційні ризики – спричинені помилками персоналу, технічними збоями, шахрайством;
- ризики неплатоспроможності та ліквідності, що виникають при дефіциті грошових потоків;
- ризики інвестиційних проектів, у тому числі пов'язані з форс-мажорними подіями.

Саме ці ризики можуть бути предметом страхового покриття через спеціалізовані програми страхування фінансових ризиків.

Страхування фінансових ризиків – це вид страхового захисту, спрямований на відшкодування збитків, що виникають унаслідок непередбачуваних фінансових втрат [2]. У практиці банківського сектору найчастіше застосовуються такі форми:

1) страхування кредитних ризиків – покриття ризику неповернення позики позичальником. Воно може здійснюватися як на індивідуальній основі (для великих корпоративних клієнтів), так і у формі масових продуктів (страхування споживчих кредитів);

2) страхування ризику невиконання контрактів – особливо актуальне у зовнішньоекономічних операціях, де є ризик дефолту партнера або політичних обмежень;

3) страхування банківських гарантій і факторингових операцій, що дозволяє компенсувати можливі втрати від невиконання контрагентом фінансових зобов'язань;

4) страхування ризику шахрайства, кібератак, втрати даних, які сьогодні належать до найдинамічніших і найнебезпечніших категорій операційних ризиків;

5) страхування фінансової відповідальності керівників (D&O insurance) – механізм захисту менеджменту банку від збитків, спричинених управлінськими рішеннями, що призвели до втрат.

У більшості розвинених країн зазначені види страхування є складовою системи управління ризиками банків, а страхові компанії виступають партнерами у спільному моніторингу та аналізі ризикових подій.

Ефективна система страхування фінансових ризиків сприяє стабільності банків через такі механізми:

- зниження ймовірності банкрутства. Передача частини ризиків страховим компаніям дозволяє банкам зберігати капітал і ліквідність навіть у разі виникнення непередбачених втрат;

- підвищення довіри клієнтів та інвесторів. Наявність страхового захисту демонструє надійність банку, що позитивно впливає на обсяги депозитів і залучення інвестицій;

- оптимізація структури активів і зобов'язань. Страхові інструменти дозволяють банкам ефективніше балансувати ризики портфеля;

- зменшення системного ризику. Страхування окремих ризиків знижує можливість їх каскадного впливу на всю фінансову систему;

- сприяння розвитку фінансової інфраструктури. Взаємодія банків і страховиків стимулює формування єдиного простору ризик-менеджменту та створення нових фінансових продуктів.

Попри значний потенціал, вітчизняний ринок фінансового страхування залишається недостатньо розвиненим. Основними проблемами є:

- відсутність дієвих державних механізмів підтримки страхування кредитних ризиків;

- обмежена платоспроможність бізнесу і населення, що зменшує попит на страхові продукти;
- слабкий рівень перестрахового покриття воєнних і політичних ризиків;
- фрагментарність законодавчої бази щодо фінансового страхування;
- низький рівень цифрової інтеграції між банками та страховими компаніями.

У результаті значна частина банківських ризиків залишається непокритою, що обмежує потенціал стійкості фінансової системи.

Для підвищення ефективності використання страхування фінансових ризиків у забезпеченні банківської стабільності доцільно:

- 1) розробити національну стратегію розвитку фінансового страхування, зорієнтовану на воєнні та післявоєнні умови;
- 2) створити державні гарантійні та перестрахові фонди для підтримки страхування ризиків у високоризикових галузях;
- 3) удосконалити законодавче регулювання фінансових страхових продуктів, зокрема щодо страхування кредитних портфелів банків;
- 4) активізувати співпрацю між банками і страховими компаніями у форматі фінансових холдингів і спільних цифрових платформ (bancassurance);
- 5) сприяти впровадженню FinTech та InsurTech-технологій у процеси оцінки, моніторингу й управління ризиками;
- 6) розвивати систему страхування депозитів і міжбанківських операцій як елемент макрофінансової стабільності.

Страхування фінансових ризиків є важливим інструментом забезпечення стійкості банківської системи, особливо в умовах підвищеної невизначеності та воєнних викликів. Його розвиток сприяє не лише мінімізації індивідуальних ризиків окремих банків, а й зміцненню фінансової безпеки держави в цілому.

Поєднання банківських і страхових механізмів управління ризиками створює основу для формування інтегрованої системи фінансової стабільності, що забезпечує збереження капіталу, довіру інвесторів і можливості довгострокового відновлення економіки України.

Список використаних джерел.

1. Кривенко Ю. В., Євтушенко Н. М. Роль страхування у захисті інвестицій та розвитку фінансових ринків. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2024. № 15. URL: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-15-08-03>
2. Томілін О. О., Олексашенко Я. С. Страхування фінансових ризиків як інструмент стабілізації фінансового стану підприємств аграрної сфери. Агросвіт. 2025. № 4. С. 70–74. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2025.4.70>
3. Юздепська А. А., Волкова В. В. Напрями розвитку страхування кредитно-фінансових ризиків банків України в умовах кризи. Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса. 2025. № 17(1). С. 150–154. URL: <https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/17318>

БАНКІВСЬКІ ПРОДУКТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗІЇ НАСЕЛЕННЯ

А. С. Шевчук, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»

Науковий керівник: О. А. Водозазська, к. е. н.,

доцент, кафедра фінансів,

банківської справи та страхування,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Фінансова інклюзія – один із визначальних факторів соціально-економічного розвитку та фінансової стабільності держави. Її сутність полягає у створенні умов, за яких кожен громадянин, незалежно від рівня доходів, місця проживання чи соціального статусу, має доступ до базових фінансових послуг – банківських рахунків, кредитів, заощаджень, страхування, цифрових платежів.

В Україні питання фінансової інклюзії набуло особливого значення після 2014 року, коли зросла потреба у прозорих фінансових операціях, безготівкових розрахунках і залученні громадян до легального фінансового простору. Воєнні дії, внутрішнє переміщення населення та загальна нестабільність підсилюють важливість формування інклюзивної фінансової системи, яка здатна забезпечити економічну участь усіх верств суспільства.

Банківські установи відіграють у цьому процесі ключову роль, адже саме вони забезпечують технологічну, фінансову й освітню основу для розширення доступу до фінансових ресурсів. Розвиток сучасних банківських продуктів – цифрових карт, мобільних додатків, спрощених кредитних інструментів – створює нові можливості для фінансової інтеграції громадян, малих підприємців і сільського населення.

Фінансова інклюзія (від англ. financial inclusion) – це процес забезпечення доступу всіх груп населення до корисних і доступних фінансових продуктів і послуг, що відповідають їхнім потребам і здійснюються у відповідальний, прозорий спосіб. Високий рівень фінансової інклюзії сприяє: зменшенню тіньової економіки; зростанню рівня заощаджень та інвестицій; підвищенню фінансової грамотності населення; розширенню можливостей самозайнятості та розвитку малого бізнесу; покращенню соціальної мобільності.

Банківські продукти є основним каналом, через який громадяни долучаються до формального фінансового сектору. До них належать депозити, кредити, поточні рахунки, платіжні картки, мобільні додатки, онлайн-банкінг, системи переказів тощо.

Відкриття базових банківських рахунків дозволяє громадянам отримувати соціальні виплати, заробітну плату, здійснювати безготівкові платежі та накопичення. Масове впровадження зарплатних проєктів і карт для соціальних програм стало важливим кроком до зменшення готівкового обігу.

Банки пропонують спрощені кредитні продукти для населення з низьким рівнем доходів і самозайнятих осіб. Такі кредити, особливо в цифровому форматі, забезпечують доступ до фінансових ресурсів для реалізації підприємницьких і соціальних ініціатив.

Наявність різноманітних депозитних інструментів із низьким порогом входу стимулює культуру заощаджень і формує основу для інвестиційного розвитку економіки. Розвиток онлайн-банкінгу та мобільних додатків (наприклад, Monobank, Приват24, Sense SuperApp) спростив доступ до фінансових операцій, особливо у віддалених регіонах. Це значно розширює географію фінансової інклюзії, зменшуючи витрати на обслуговування клієнтів.

У воєнних умовах банки створюють спеціальні програми для внутрішньо переміщених осіб, ветеранів і військовослужбовців – кредити на житло, спрощені карткові продукти, програми соціальної допомоги, що сприяє соціально-економічній інтеграції. Водночас залишаються суттєві бар'єри – низький рівень фінансової грамотності, недостатня кількість банківських відділень у сільській місцевості, обмежений доступ до інтернету в окремих регіонах. Тому подальше зростання фінансової інклюзії потребує комплексного підходу.

Можливо вказати на такі напрями підвищення фінансової інклюзії через банківські продукти:

1. Розвиток цифрових фінансових технологій. Мобільні платформи, цифрові гаманці та віддалена ідентифікація клієнтів (eKYC) дають змогу швидко відкривати рахунки та користуватися послугами без відвідування відділень.

2. Мікрофінансові ініціативи. Створення банківських продуктів із мінімальними комісіями, гнучкими умовами кредитування та соціальною орієнтацією сприяє залученню у фінансовий сектор найуразливіших груп.

3. Інтеграція фінансової освіти. Банки мають активніше долучатися до програм підвищення фінансової грамотності, зокрема через освітні проекти, мобільні додатки, консультаційні платформи.

4. Партнерство з державними і міжнародними організаціями. Спільні програми (наприклад, із НБУ, ПРООН, Світовим банком) щодо доступного кредитування малого бізнесу, цифрових виплат та соціального фінансування посилюють інклюзивність банківської системи.

5. Розвиток «зелених» і соціальних банківських продуктів. Програми з екологічним та соціальним спрямуванням (енергозбереження, підтримка жінок-підприємниць, фінансування громадських проєктів) сприяють розширенню фінансової участі.

Банківські продукти виступають базовим інструментом підвищення фінансової інклюзії населення, оскільки забезпечують практичний доступ до ресурсів, необхідних для соціального й економічного розвитку. У сучасних умовах воєнної нестабільності та цифрової трансформації саме банки стають ключовими провайдерами інклюзивних фінансових послуг. Подальший розвиток банківської інклюзії в Україні потребує: інтеграції цифрових інновацій у банківські продукти; посилення фінансової освіти населення; адаптації регуляторних норм до вимог віддаленого обслуговування; стимулювання співпраці між державою, банками, страховими та технологічними компаніями. Фінансова інклюзія є не лише індикатором соціальної справедливості, але й чинником макрофінансової стабільності, підвищення довіри до банківської системи та сталого розвитку економіки України.

КРЕДИТУВАННЯ КЛЮЧОВИХ ГАЛУЗЕЙ ЕКОНОМІКИ ЯК УМОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

*С. А. Шелудько, к. е. н., доцент, докторант кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет, м. Ірпінь, Україна*

Забезпечення фінансової безпеки держави, зокрема в складних умовах воєнного часу та глобальної суспільно-політичної та економічної невизначеності, потребує ретельного перегляду підходів до стимулювання економічного зростання. У країнах з банкоцентричною фінансовою системою, до яких належить і Україна, єдиним дієвим механізмом підтримки фінансової стійкості та відновлення господарського потенціалу національної економіки є кредитування. Завдяки доступу до кредитних ресурсів відбувається оновлення виробничих потужностей, підтримується належний рівень зайнятості та доходів населення, забезпечується фіскальна спроможність, досягається конкурентоспроможність вітчизняних товарів і послуг на внутрішньому та зовнішніх ринках, що в комплексі сприятливо позначається на зміцненні фінансової безпеки. Відтак система кредитно-інвестиційної підтримки має формуватися саме з позиції зміцнення фінансової безпеки держави.

Зважаючи як на обмеженість доступних фінансових ресурсів, так і на суто комерційну природу мотивів діяльності банківських установ у ринковій економіці, ключовим питанням є раціональний розподіл наявного кредитного плеча серед позичальників, що представляють різні види економічної діяльності. Логічним є підтримувати та спонукати кредиторів до пріоритетного фінансування найбільш важливих, з позиції національних фінансових інтересів, галузей, які в різних джерелах називають ключовими, стратегічними, пріоритетними, критичними тощо. Проте неупереджене та об'єктивне визначення відповідних ринків і секторів саме по собі є складним і актуальним дослідницьким завданням.

Складно не погодитися з тезою В. М. Гейця про те, що стабілізація торговельного балансу шляхом використання національних ресурсів для глибокої переробки й випуску кінцевої продукції, і виходу з нею на зовнішні ринки означатиме для України досягнення економічної самодостатності й стратегічної значущості для глобальної безпеки в повоєнний час [1, с. 7]. Однак результати попереднього аналізу сучасних тенденцій банківського кредитування пріоритетних галузей економіки України дають підстави стверджувати, що серед банків (у тому числі державних) відсутнє єдине стратегічне бачення щодо реалізації їхнього потенціалу та визначення ролі у відбудові національної промисловості [3]. Відтак нагальним є визначення та обґрунтування перед банківським сектором єдиної національної стратегії кредитного забезпечення підтримки та відновлення національної економіки з визначенням ключових галузей, які не лише найбільше потребують фінансування, але й здатні з найвищою ефективністю використати отримані позички у процесі створення доданої вартості. За таких умов позитивний фінансовий ефект відчують як кредитори, так і економіка України в цілому.

Зазначене, з цієї точки зору, варто визнати одним із пріоритетних завдань із забезпечення фінансової безпеки України – не лише у воєнний час, але й в ході повоєнного відновлення.

Наявність розвиненого механізму цільового кредитування дозволяє державі реалізовувати стратегічні пріоритети, спрямовані на технологічне оновлення, економічну незалежність та зміцнення експортного потенціалу. Проте, наразі існують системні бар'єри, що обмежують цей процес: високі кредитні ставки, низький рівень довіри до фінансової системи, недостатня капіталізація та низька кредитоспроможність українських підприємств, а також надвисокі ризики, викликані негативним впливом війни та непередбачуваністю фіскальної політики. Водночас, обмеженість внутрішніх фінансових ресурсів посилює залежність від зовнішнього фінансування, що формує додаткові виклики для монетарної стабільності та фінансового суверенітету України.

Ідентифікацію ключових галузей економіки доцільно спирати на визначенні внеску кожної з них в основні показники макроекономічного розвитку: валову додану вартість, експортні надходження, витрати на оплату праці. Результати відповідного аналізу представлені в табл. 1.

Таблиця 1. ТОП-5 галузей за внеском у макроекономічний розвиток
України в передвоєнний та воєнний період

Галузь	2015-2021 рр.		2022-2024 рр.	
	ранг	частка, %	ранг	частка, %
<i>Валова додана вартість</i>				
Торгівля та ремонт авто	1	15,9	1	14,1
Переробна промисловість	2	13,2	2	9,3
Сільське, лісове та рибне господарство	3	12,3	3	8,8
Транспорт і логістика	4	7,4	–	5,1
Нерухомість	5	7,0	4	5,6
Енергетика	–	3,5	5	5,2
<i>Експорт товарів</i>				
Переробна промисловість	1	52,0	1	41,9
Торгівля та ремонт авто	2	27,4	2	31,8
Добувна промисловість	3	8,5	5	6,0
Сільське, лісове та рибне господарство	4	5,7	3	10,7
Транспорт і логістика	5	4,0	4	6,7
<i>Витрати на оплату праці</i>				
Переробна промисловість	1	24,4	1	20,4
Торгівля та ремонт авто	2	16,3	2	19,3
Транспорт і логістика	3	13,6	3	11,1
Енергетика	4	7,1	5	7,3
Сільське, лісове та рибне господарство	5	7,1	–	6,7
Охорона здоров'я	–	4,3	4	10,7

Джерело: розраховано автором за [2]

Практично за всіма представленими в табл. 1 показниками перелік ключових галузей є доволі постійним – принаймні, одну з п'яти перших сходинок завжди займає торгівля, переробна промисловість, сільське господарство та транспорт. Разом із тим, варто визнати, що повномасштабне вторгнення дещо диверсифікувало галузеві внески до макроекономічного розвитку України: скорочення часток більшості провідних сегментів у валовій доданій вартості та витратах на оплату праці було викликано суттєвим нарощенням сектору державного управління (в тому числі безпеки та оборони), а перерозподіл експортних надходжень з переробної та добувної промисловості на користь торгівлі, сільського господарства та транспорту відбувся внаслідок деградації обсягів промислового виробництва через перебої з енергопостачанням, руйнування основних засобів і вимушені простої внаслідок релокації (відтак помітно зросла частка експорту сировинних товарів).

Отже, ядро економічної стійкості України формують такі галузі, як переробна промисловість, торгівля, аграрний сектор і логістика. Саме вони повинні бути головними орієнтирами у формуванні стратегії національного кредитування, подальші кроки з розробки якої мають включати об'єктивну оцінку реальних галузевих потреб у кредитних ресурсах, визначення обсягів і співвідношення фінансування оборотних та інвестиційних потреб, створення системи пріоритетів із урахуванням воєнних і післявоєнних завдань відновлення. Важливо встановити економічно обґрунтовані інтервали посилення процентних ставок, питомі строки кредитування та інші істотні умови поглиблення кредитно-інвестиційних відносин.

На основі цих параметрів доцільно сформувані узгоджені з урядовими програмами стратегію фінансової підтримки ключових галузей економіки як інструмент забезпечення фінансової безпеки України. Реалізація такої стратегії має відбуватися через тісну координацію дій банківського сектору, урядових інституцій та міжнародних фінансових організацій, із фокусом на збереження виробничого потенціалу, стимулювання експорту й підвищення економічної самодостатності держави. У післявоєнний період саме банківський кредит має стати базовим інструментом відновлення економіки, а його спрямування у пріоритетні сектори дозволить створити мультиплікативний ефект, коли зростання виробництва у ключових галузях стимулює суміжні ринки, збільшує податкові надходження та скорочує державні витрати. Запровадження вказаних принципів створить фінансові передумови для сталого розвитку України, підвищить її макроекономічну стійкість і стане одним із ключових чинників економічного відродження у повоєнний період.

Список використаних джерел.

1. Геєць В. М. Формування профілю стратегічно важливих видів промислової діяльності в Україні (погляд на перспективу). Економіка України. 2023. № 9. С. 3–29.
2. Державна служба статистики України. Статистична інформація. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
3. Крупка М., Ванькович Д., Кульчицький М. Банківське кредитування пріоритетних галузей економіки в механізмі реалізації фінансової політики України. Економіка та суспільство. 2024. № 60. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-21>

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ФОНДОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ ЯК ЗАПОРУКА ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

***І. П. Шрамко**, здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
кафедра фінансів, банківської справи та страхування,*

***О. В. Левкович**, к. е. н., доцент, завідувач кафедри
фінансів, банківської справи та страхування,*

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна

Сучасний стан фондового ринку України свідчить про його недостатню стійкість до впливу як внутрішніх, так і зовнішніх негативних чинників, особливо в умовах шоків і глибоких економічних криз. Низький рівень захищеності цього сегмента фінансової системи зумовлює зниження загального рівня фінансової безпеки держави. Тому постає нагальна потреба підкреслити актуальності в дослідженні фінансової безпеки фондового ринку задля економічного зростання країни в цілому, яка потребує розробки та впровадження внутрішнього імунітету та зовнішньої захищеності від невизначеності, дестабілізуючих загроз та явищ та формування конкурентоздатного і стабільного фінансового становища вітчизняного фондового ринку на світових ринків через розробку системного механізму забезпечення. З огляду на зазначене, доцільним є впровадження комплексу заходів, спрямованих на посилення фінансової безпеки вітчизняного фондового ринку, зокрема:

- створення сприятливих умов для розвитку інституційних інвесторів, зокрема недержавних пенсійних фондів;
- посилення державного контролю за виконанням та оновленням довгострокової стратегії розвитку фондового ринку;
- налагодження ефективної взаємодії між контролюючими, науково-дослідними та саморегулювальними організаціями вітчизняного й міжнародного рівнів;
- удосконалення системи управління ризиками, підвищення прозорості діяльності учасників ринку та покращення розкриття інформації;
- протидія маніпуляціям із цінами на цінні папери та запобігання використанню інсайдерської інформації;
- гармонізація правового поля з міжнародними стандартами фінансового регулювання;
- концентрація торгівлі цінними паперами на організованих торговельних платформах, зменшення рівня тінізації капіталу та обмеження його відтоку за кордон;
- підвищення інвестиційної привабливості фондового ринку та створення нових механізмів залучення капіталу;
- формування фонду гарантування операцій фізичних осіб на фондовому ринку;
- активізація інформаційно-роз'яснювальної роботи щодо переваг операцій із цінними паперами серед населення.

Реалізація таких ініціатив сприятиме зростанню частки внутрішніх інвестицій, забезпечить розвиток стратегічно важливих секторів економіки та зміцнить фінансову стабільність не лише фондового ринку, а й держави загалом.

Фінансова безпека фондового ринку – це ключовий компонент загальної фінансової безпеки країни, адже вона передбачає забезпечення належного рівня його розвитку, що дозволяє задовольняти потреби суспільства у фінансових інструментах, сприяє акумуляції капіталу та розвитку інвестиційної активності. Проведений аналіз засвідчив наявність системних проблем, пов'язаних із низьким рівнем розвитку інфраструктури ринку, обмеженими можливостями залучення інвестицій та недостатньою довірою учасників.

Стійке і ефективне зростання світової і національної економіки при сприятливих умовах досягається через ефективне функціонування та сталий розвій фондового ринку. Для ефективного здійснення операцій з купівлі-продажу цінних паперів фондовому ринку необхідно формувати певний комплекс, систему взаємопов'язаних механізмів, інструментів, методів та підходів задля формування результативної реалізації процесів інвестування.

Враховуючи євроінтеграційний курс України, першочерговим завданням є впровадження комплексних заходів, спрямованих на підвищення фінансової безпеки фондового ринку, адаптацію законодавчої бази до норм ЄС та створення умов для стабільного притоку інвестиційного капіталу.

Отже, фондовий ринок України перебуває у стані структурної нестабільності, що послаблює фінансову безпеку держави і головним завданням є створення ефективної системи регулювання, управління ризиками та захисту прав інвесторів. Інституційні інвестори (зокрема пенсійні фонди та страхові компанії) мають стати базою для нарощення внутрішнього інвестиційного ресурсу, а правове та інформаційне середовище потребує адаптації до європейських стандартів, що сприятиме прозорості, довірі та зростанню ринкової активності. Реалізація зазначених кроків дозволить підвищити стійкість фінансової системи України, забезпечити стабільність ринку капіталів і створити умови для сталого економічного розвитку.

Таким чином, враховуючи вище сказане, можна дійти висновку, що фінансова безпека фондового ринку характеризує певний стан фондового ринку, який врегульовано на законодавчому рівні, захищає інтереси та стійкий фінансовий стан її учасників, через оптимальний обсяг капіталізації, а також надійно захищену від внутрішніх і зовнішніх загроз, що не дають можливість ефективно і в повній мірі використовувати фінансові інструменти. Крім того, забезпечення фінансової безпеки фондового ринку повинно спиратися на механізм, який складається з системи певних комплексних рішень та сформованих напрямів діяльності задля забезпечення певного ватерпасу стабільності, стійкості та ефективності як всього ринку загалом, так і всіх учасників даного ринку.

Список використаних джерел.

1. Левкович О. В., Шрамко І. П. Теоретичні аспекти фінансової безпеки фондового ринку. Ефективна економіка. 2024. № 4. URL: <https://www.nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/3545/3580>

ІННОВАЦІЙНІ БАНКІВСЬКІ ПРОДУКТИ ДЛЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ: НАПРЯМИ РОЗВИТКУ АГРОФІНАНСОВИХ СЕРВІСІВ

А. О. Щербак, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

*Науковий керівник: С. В. Качула,
д. е. н., професор, кафедра фінансів,
банківської справи та страхування,*

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

У сучасних умовах трансформації економічної системи України аграрний сектор стоїть перед викликом забезпечення сталого зростання в умовах зростаючих ризиків, кліматичних змін, волатильності ринку та потреб у модернізації технологій. Банківський сектор, як основний канал фінансування, повинен відповідати цим викликам шляхом впровадження інноваційних банківських продуктів, які здатні адаптуватися до особливостей аграрного виробництва та мінімізувати ризики для обох сторін. Саме розвиток агрофінансових сервісів стає вирішальним чинником для підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств, особливо в умовах відбудови після воєнних руйнувань та стимулювання інвестиційних потоків у сільське господарство.

Сучасні інноваційні підходи у банківському обслуговуванні агросектору включають цифрові аграрні розписки, кредитування зі змінною процентною ставкою, «розумне» лізингове фінансування, факторинг із погашенням за врожай, гарантії повернення через страхування ризиків, а також платіжні рішення на основі блокчейн-реєстрів. Наприклад, цифровізація аграрних розписок як інструменту кредитування дозволяє зменшити транзакційні витрати, пришвидшити процедуру оформлення та підвищити прозорість взаємин між кредитором і отримувачем [1].

Водночас комбінація лізингу і кредиту з подовженим строком із компенсацією частини відсотків або частковим погашенням під урожайного періоду дозволяє узгодити грошові потоки фермера з циклом виробництва.

С. Андрос розглядає фінансово-кредитні інструменти підтримки агробізнесу в умовах воєнного стану, зокрема пропонує розвиток схем аграрного лізингу, векселів та аграрних розписок як альтернатив до традиційного кредитування, а також вдосконалення вексельного законодавства як способу підвищення ефективності обігу короткострокових зобов'язань [2].

Можна виокремити наступні напрями інноваційних банківських сервісів для аграрної сфери:

1) Діджиталізація агрообслуговування – охоплює дистанційне кредитування через мобільні / веб-додатки, інтеграцію з агроплатформами, автоматизовану оцінку ризиків через машинне навчання та великі дані (big data). Такий підхід дозволяє знижувати інформаційні асиметрії, пришвидшувати процес ухвалення рішень і розширювати охоплення клієнтів, особливо малих фермерів, які не мають доступу до офлайн-банківських відділень. У результаті банки зможуть

застосовувати скорингові моделі на основі супутникових даних, метеоданих, стану ґрунту, історії кліматичних умов, що зменшує кредитні ризики і підвищує точність прогнозів.

2) Гнучкі фінансові конструкції, пов'язані з врожаєм – включає аграрні розписки, договори на врожай як забезпечення, відстрочки платежів під час посух чи форсмажорів, часткові платежі в ході виробничого циклу. У таких схемах банк або фінансова установа може брати частину ризиків, пропонуючи страхування врожаю чи ризиків погоди як вбудований компонент кредитної лінії. При цьому важливою є інтеграція з агрострахуванням і використання індексних страхових продуктів, які автоматично спрацьовують за заданими параметрами погодних аномалій.

3) Комбіновані моделі фінансування інновацій, які поєднують різноманітні джерела та підходи. У роботі, присвяченій інноваційному розвитку аграрного сектору, дослідники формалізують десять моделей фінансування – від самофінансування, венчурного капіталу, державних програм до грантів, краудфандингу, державно-приватного партнерства та комбінованих схем [3].

Найбільш прийнятною є комбінована модель, яка дає можливість балансувати вартість капіталу, час отримання ресурсів і рівень ризику. Для аграрних інновацій, наприклад, цифрових платформ чи енергетичних рішень (солярні станції, біогаз), можна залучати грантові фонди, «зелені» кредити з пільговими умовами, державні субсидії та часткове покриття відсотків, залучаючи при цьому приватні інвестиції.

Важливим є інституційне забезпечення і партнерські мережі. Банки мають будувати екосистему, в яку входять агроагентства, дорадчі служби, аграрні кластерні об'єднання, технологічні стартапи, страхові компанії. Через спільні платформи фермери отримують не просто кредит, а комплексний сервіс: агрономічні дані, моніторинг, страхування, маркетинг продукції і навіть викуп партнерами продукції за форвардними контрактами. Така екосистема знижує транзакційні витрати, підвищує лояльність клієнтів і забезпечує синергетичні ефекти.

Ще один потенційний напрям — «зелені» фінансові продукти та ESG-орієнтація. Аграрні підприємства, які дотримуються екологічних стандартів, можуть отримувати фінансування за нижчими ставками або з бонусами на впровадження технологій збереження ґрунтів, органічного виробництва, точного землеробства. Державні програми «зеленого кредитування» або гранти на агровідновлювальні заходи здатні стати каталізатором переходу сектору до більш стійких форм.

У контексті фінансового забезпечення аграрного сектору О.Тітов підкреслює, що нові інструменти (гранти, міжнародна допомога, краудфандинг) можуть стати дієвим доповненням до традиційного кредитування, але потребують адаптації до умов України [4].

Банк повинен мати правовий простір для впровадження гнучких схем реструктуризації, застави майбутнього врожаю, гарантійних фондів, страхових

буферів. Крім того, держава може стимулювати банки через податкові пільги, державні гарантії та компенсації відсотків для аграрного сегменту.

Практичне втілення інноваційних банківських продуктів має спиратись на пілотні проєкти у регіонах з подальшим масштабуванням. Наприклад, вибір територій з високим потенціалом (за кліматом, культурою та інфраструктурою) дозволить протестувати моделі кредитування з індексним страхуванням, цифровими аграрними розписками, партнерськими агроєкосистемами. Дані пілотні проєкти створюють «шаблони» для широкого впровадження.

Отже, інноваційні банківські продукти для аграрного сектору – це не лише питання модернізації існуючих інструментів, але й фундаментальна перебудова підходів до взаємовідносин між банками й агровиробниками. Основними викликами на цьому шляху є: низька фінансова грамотність фермерів, обмежений обсяг даних про ризики, недосконале законодавство, високі транзакційні витрати та ризики, пов'язані з кліматом. Проте поєднання цифрових технологій, індексного страхування, «зелених» фінансів, партнерських екосистем і регуляторного стимулювання створює потенціал для трансформації агрофінансової системи. Впровадження такого комплексу інноваційних продуктів здатне суттєво зменшити фінансовий розрив у сільській місцевості, залучити інвестиції, підвищити продуктивність і стійкість аграрного сектору. У подальшому слід зосередитися на розробці адаптивних скорингових моделей з урахуванням кліматичних та продуктових ризиків, створенні платформ для агроданих, інтеграції з ESG-стандартами та побудові механізмів державної підтримки для масштабного тиражування інновацій. Поступово ці кроки зможуть забезпечити перетворення українського агросектора на конкурентоспроможний, технологічно просунутий і фінансово стабільний сегмент національної економіки.

Список використаних джерел.

1. Українська асоціація фінтех та інноваційних компаній: Фінансові інновації в аграрному секторі. 2024. URL: https://fintechua.org/news/2805-d?utm_source=chatgpt.com
2. Андрос С. В. Фінансово-кредитні інструменти забезпечення динамічного розвитку підприємств агропромислового комплексу в умовах повоєнного відновлення України. Економічний журнал Одеського політехнічного університету. 2024. № 4(30). С. 5–15. <https://doi.org/10.15276/EJ.04.2024.1>
3. Сус Т., Судук Н., Ємець О., Мовчун С., Цюпа О. Інноваційний розвиток аграрного сектора: моделі фінансування та оцінка впливу фінансування на регіональному рівні. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2023. №2(49). С.181–193. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.49.2023.4021>
4. Тітов О. І., Олексієнко В. В. Фінансове забезпечення аграрного сектору України в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2024. № 63. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-63-125>

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВОЇ ГРИВНІ В УКРАЇНІ

С. В. Юдіна, д. е. н., професор, кафедра фінансів та обліку,

О. А. Верещака, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,

ОПП «Фінанси, банківська справа та страхування»,

Дніпровський державний технічний університет, м. Кам'янське, Україна

Цифрова валюта – це цифрова форма гривні, емітентом якої є Національний банк України. Цифрова форма гривні буде існувати тільки у цифровому вигляді, на рахунках у спеціальних електронних гаманцях. Як і готівкові гроші, цифрова валюта буде гарантуватися державою. У 2018 році було запущено проект, під час якого в обіг було випущено обмежену кількість Е-гривні. Така цифрова валюта стала використовуватися як альтернативна або додаткова валюта.

В світі найчастіше вартість цифрової валюти прив'язана до національних валют, але є й інші бази для обміну. Прив'язка може бути до дорогоцінних металів, також зустрічається до плаваючого валютного курсу.

На відміну від криптовалют, цифрова валюта не така мінлива і не використовується для сумнівних цілей. Цифрова гривня – це абсолютно новий платіжний засіб, який ніяк не пов'язаний із традиційною банківською системою. Але її можна використовувати для будь-яких платежів, де приймають гривні. 2021 року Міністерство цифрової трансформації України (Мінцифра) підписало меморандум зі Stellar Development Foundation (SDF) (некомерційна організація, що створює рівний доступ до глобальної фінансової системи за допомогою технології блокчейн) з метою розробки національної цифрової валюти. Цифрові валюти та електронні гроші пов'язані, але мають різницю:

- електронні гроші зберігаються в банківських комп'ютерних системах, вони забезпечені фіатними грошима (фіатною валютою, тобто валютою, яка гарантується та підкріплюється державою, на відміну від приватних грошей та криптовалют, які не забезпечуються державним суверенітетом);

- використовуються для міжнародних платежів і замінюють готівку (платіжні картки, онлайн-платежі та інтернет-покупки);

- цифрові гроші існують виключно в електронному вигляді й ніколи не набувають фізичної форми.

Тобто, основна відмінність полягає в тому, що цифрові гроші завжди тільки в електронній формі, без можливості отримання фізичної форми.

Цифрова валюта має низку потенційних переваг:

- зниження транзакційних витрат, адже цифрові платежі можуть бути дешевшими, ніж традиційні платежі, оскільки вони не потребують участі посередників;

- цифрові платежі оброблятимуться швидше, ніж традиційні платежі;

- може надати доступ до фінансових послуг людям, які не мають банківського рахунку;

- вона стимулюватиме інновації у фінансовому секторі.

Перспективи цифрової валюти в Україні визначив НБУ. Так НБУ продовжує досліджувати можливість випуску Е-гривні, а Мінцифра співпрацює з приватним сектором над розробкою інноваційних рішень на основі цифрової валюти.

В той же час, попри деякі потенційні переваги цифрової валюти, необхідно усвідомлювати також і ризики її впровадження (кіберзлочини, зарегульованість, несприйняття літними людьми, можливий зв'язок з соціальним рейтингом, а відповідно обмеження прав людини тощо). НБУ та інші органи влади працюють над тим, щоб розробити нормативну базу, яка сприятиме розвитку цифрової валюти, одночасно пом'якшуючи ризики.

Попри війну, проект Е-гривня продовжує розвиватися. Його мета – визначити, чи готова Україна до масового випуску цифрової валюти. У жовтні 2022 року Укрпатент зареєстрував торгову марку Е-гривня для НБУ.

Національний банк до кінця 2024 року провів відкрите тестування державної цифрової валюти – Е-гривні. За прогнозами, у разі збереження темпів створення, у 2026 році Україна зможе перейти на Е-гривню [1]. Ключове призначення Е-гривні, як наголошує НБУ, полягає у можливості ефективно виконувати всі функції грошей, доповнюючи готівкову та безготівкову форми гривні. Використання Е-гривні має бути зручним та доступним для всіх верств населення, юридичних осіб, державних органів, банків та небанківських надавачів платіжних послуг. НБУ вважає, що розробка та впровадження Е-гривні в Україні сприятиме:

- еволюції платіжної інфраструктури України;
- цифровізації економіки;
- подальшому поширенню безготівкових розрахунків, зменшенню їх вартості;
- зростанню рівня прозорості розрахунків;
- підвищенню довіри до національної валюти загалом.

Е-гривня може позитивно вплинути на забезпечення економічної безпеки держави, посилення монетарного суверенітету держави та спроможності Національного банку підтримувати цінову та фінансову стабільність як запоруку стійкого економічного зростання. Наразі Національний банк розглядає та опрацьовує такі можливі варіанти використання Е-гривні, від яких залежатимуть її дизайн та основні характеристики [2]:

- Е-гривня для роздрібних безготівкових платежів із можливим функціоналом «програмованих» грошей;
- Е-гривня для використання у сфері, пов'язаній з обігом віртуальних активів;
- Е-гривня для забезпечення можливості здійснення транскордонних платежів.

Таким чином, концепція та моделі запровадження Е-гривні перебувають на стадії обговорення, а НБУ обіцяє врахувати потреби учасників ринків та користувачів. Розробка української цифрової валюти, Е-гривні, є логічним кроком на загальному шляху цифровізації економіки та держави, який сповідує Україна, разом з цифровізацією державних послуг та режимом «Дія сіті». Водночас формування концепції потребуватиме вирішення низки фундаментальних питань щодо моделі такого запровадження та обрання правильного співвідношення між свободою користування і безпекою системи.

Список використаних джерел.

1. Цифрова валюта в Україні: що це таке та коли запрацює. URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/ekonomika/20240718-czyfrova-valyuta-v-ukrayini-shho-cze-take-ta-koly-zapraczyuye/>

2. Що таке цифрова валюта центрального банку та як вона може запрацювати в Україні. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/04/12/699012/>

Секція 4. Інформаційні системи і технології в аграрному секторі

SYNERGY OF FINTECH AND THE DIGITAL ECONOMY: STRATEGIC GUIDELINES FOR UKRAINE

O. M. Karamushka, *Ph.D. in Economics, Associate Professor,
Head of the Department of Information Systems and Technologies,
Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine,*
A. Djakona, *Ph.D., Professor, Vice-Rector for Innovations and Development,
Riga Nordic University, Riga, Latvia*

The synergy of FinTech and the digital economy in the current conditions of Ukraine's development is a key factor in the transformation of the financial system, the formation of a competitive business environment and the country's integration into the global digital space. At the heart of this interaction is the combination of financial technologies, digital infrastructure, innovative business models and state policy aimed at supporting digital transformation. FinTech (Financial Technology) has become not only a tool for modernizing the financial sector, but also a driving force of the digital economy, covering banking services, insurance, investments, e-commerce, payment systems, asset management and public finances.

For Ukraine, such synergy is a strategic necessity, because FinTech is able to compensate for structural imbalances in the economy, reduce transaction costs, expand financial inclusion and ensure integration into the global digital space. The formation of the FinTech ecosystem in Ukraine began with the active development of online banking, electronic payments, mobile applications and payment services. The further spread of digitalization in the banking, insurance, investment, tax and customs spheres has created the basis for a new type of digital economy, where innovation, data and information security play a key role. It is important that the National Bank of Ukraine acts not only as a regulator, but also as a driver of digital transformations, introducing regulatory “sandboxes” for testing FinTech solutions, improving the legislative framework, developing payment infrastructure and supporting national initiatives in the field of digital currencies and electronic money. In the context of Ukraine, the synergy of FinTech and the digital economy is being formed under the influence of global trends in digitalization, the development of non-cash payments, the emergence of crypto-assets, artificial intelligence, blockchain and big data. The key guideline is the creation of an open, inclusive and secure financial ecosystem capable of ensuring equal access to financial services for all groups of the population and businesses. FinTech companies play the role of a catalyst for innovation here, as they introduce new formats of financial products, increase the transparency of operations, reduce transaction costs, and strengthen trust in the financial system.

Ukraine's strategic goal is to form a FinTech ecosystem integrated into the digital economy, operating on the principles of open financial data (Open Banking), standardization of digital services, harmonization with European regulatory norms and development of electronic identification. To this end, it is important to build a modern data infrastructure, ensure cybersecurity, protect personal information, create a favorable tax environment for startups and stimulate venture investments in the FinTech sector. One

of the main guidelines is Ukraine's integration into the EU Digital Single Market, which opens up prospects for the export of financial technologies, mutual recognition of electronic trust services and attraction of foreign investments. An important aspect of synergy is the participation of the state in the development of digital infrastructure and regulation of the FinTech market. Initiatives such as “State in a Smartphone”, “Action”, the development of the National Strategy for Digital Transformation, the formation of a legislative framework for virtual assets, electronic money, digital banks and crowdfunding platforms demonstrate the movement towards creating an innovative environment. The National Bank of Ukraine is actively contributing to this process through the development of the concept of open banking, the launch of the payment system NPS “Space”, the improvement of regulatory mechanisms for electronic money, the implementation of risk-based supervision principles and the promotion of central bank digital currencies (CBDC).

Financial technologies are gradually transforming the traditional banking sector, creating conditions for competition between classic banks, neobanks, payment services and digital platforms. This stimulates efficiency, flexibility and orientation towards customer needs. FinTech contributes to the development of small and medium-sized businesses by simplifying access to financing, automating accounting, and integrating payment services into business processes. Combined with digital technologies, it forms a new model of economic growth – a data-driven economy, where analytics, artificial intelligence, and machine learning become the basis for financial decision-making.

Ukraine's strategic guidelines for the development of FinTech and the digital economy have several key areas. First, it is the creation of a national digital infrastructure that includes cloud services, data centers, electronic platforms, and API solutions. Second, the digitalization of state and financial services, which ensures transparency, reduces corruption risks, and increases the efficiency of public finance management. Third, the development of human capital through education in IT and finance, supporting digital literacy, and stimulating startup culture and entrepreneurship. Fourth, the integration of FinTech into the real sector of the economy – agrarian, energy, transport, and healthcare – through electronic payment platforms, smart contracts, digital supply chains, and blockchain technologies. Finally, the harmonization of the regulatory framework with European standards, which creates the prerequisites for financial stability, transparency, and trust.

As a result of the synergy of FinTech and the digital economy, a new paradigm for the development of Ukraine is being formed – an economy of knowledge, innovation, and data. It is based on the principles of interoperability, openness, security and technological sovereignty. The introduction of digital financial instruments contributes to inclusiveness, expanding access to credit, developing e-commerce and reducing transaction costs on a national scale. Combined with the development of artificial intelligence, big data and cloud technologies, this creates conditions for accelerated digital modernization, strengthening the national financial system and integrating Ukraine into the global economic space.

The synergy of FinTech and the digital economy is not only a technological trend, but also a strategic choice of Ukraine on the path to building a sustainable, innovative and competitive economy of the future. It determines the vector of state policy, forms a new architecture of financial markets, increases the efficiency of resource management and ensures socio-economic development within the digital paradigm of the 21st century.

AUTOMATION OF PAYROLL ACCOUNTING: EXPERIENCE OF UKRAINIAN AND FOREIGN ENTERPRISES

A. Yu. Aliksieieva, *Master student, EPP “Accounting and Taxation”*,

N. K. Vasylieva, *Doctor of Economics, Professor*,

Department of Information Systems and Technologies,

Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine

Automation of accounting, including payroll, is one of the key aspects of effective financial resource management, both in public and private enterprises. It is especially valuable in today's business landscape as it supports instant access to up-to-date financial data, come with robust security protocols, protecting company documentation from unauthorized access and cyber threats, shrink the workload and administrative burden. Modern accounting programs made it possible to significantly reduce the number of manual operations, minimize errors and ensure transparency of accruals. They free up accounting staff to focus on more strategic, analytical, and value-added activities.

In Ukrainian government institutions, software solutions help automate accounting, ensuring accuracy of calculations and compliance with current legislation because payroll involves navigating complex and frequently changing federal, state, and local tax laws, as well as labor regulations. In the private sector, preference is given to flexible and cost-effective systems that can be adapted to the business peculiarities. Cloud services and integrated ERP systems are widely used internationally, allowing companies to centrally manage financial and HR processes.

Research into payroll automation in various areas allows us to assess the advantages and disadvantages of existing solutions and determine optimal approaches to their implementation. For example, in the public sector, the State Emergency Service of Ukraine uses MIA software (<https://infotech.gov.ua/projects/mia-accounting-and-reporting>) for payroll accounting. MIA covers a variety of automated payroll processes, such as:

- accounting of personnel data and payroll;
- tax withholdings and accruals;
- preparation of accounting and tax reporting and control over budget expenditures.

The advantages of MIA software incorporate

- automation of financial accounting;
- compliance with regulatory and legal acts;
- a single information base;
- transparency and control.

The disadvantages of MIA software are

- high complexity of development;
- limited integration with other systems.

In the private sector of Ukraine, there are many software tools that are widely utilized for payroll to automate accounting processes and comply with current legislation. Since the beginning of the Russian invasion of Ukraine, software products of the aggressor country (for example, 1C: Enterprise) have been prohibited by sanctions. Suitable effective substitutes for small businesses in Ukraine are MASTER: Accounting and ISpro, utilized by Ferrexpo, ROSHEN, FED, Kovalska, MHP, Ukrnafta and others.

MASTER: Accounting (<https://masterbuh.com>) is Ukrainian software designed for comprehensive automation of accounting and taxation. MASTER: Accounting provides a full cycle of accounting operations in accordance with national standards, complies with Ukrainian legislation, and has an intuitive interface. However, MASTER: Accounting has limited integration with other systems.

ISpro (<https://ispro.ua>) is an ERP system developed for a wide range of business processes. The program is aimed at medium and large businesses. Its advantages are modular structure and scalability. The biggest disadvantages is the high cost of implementation and complexity of settings.

Regarding the international market, it makes sense to take into account the experience Polish businesses which trust

- Comarch ERP Optima (<https://www.comarch.com>);
- Symfonia (<https://symfonia.pl>);
- Enova365 (<https://www.enova.pl/en>).

Comarch ERP Optima has a cloud version – Comarch ERP Optima w Chmurze, which allows you to work over the Internet without the need to install software on local servers. Symfonia ERP Online also has cloud solutions, which provide remote access to finances, human resources management and other business processes. Enova365 is available in three versions: local installation, cloud service and hybrid version. These software products are installed and actively used in wholesale and retail chains Zabka, Reserved, Cropp, etc. The above software products provide a comprehensive solution for accounting, including payroll accounting, automation of accrual, tax calculation, and tax reporting. The advantages of these systems lie in their high level of automation, adaptation to local legislative requirements, and the ability to integrate with other ERP systems. But the high cost of licenses and the need for additional staff training can be unacceptable for small businesses, especially in Ukraine.

Therefore, we can conclude that automation of payroll accounting is an crucial element in optimizing financial and personnel processes both in Ukraine and abroad. The use of modern software products decreases the likelihood of errors, reduces the time spent on performing routine operations, and ensures the accuracy of calculations. However, the choice of an appropriate accounting system depends on the features of the organization, its scale, and available financial capabilities, which determine the balance between functionality, strategic agility, cost, and ease of use of the software in a rapidly evolving economic landscape.

DESIGNERS OF SOFTWARE FOR ECONOMISTS

V. A. Dmytriieva, Ph.D. in History, Associate Professor,

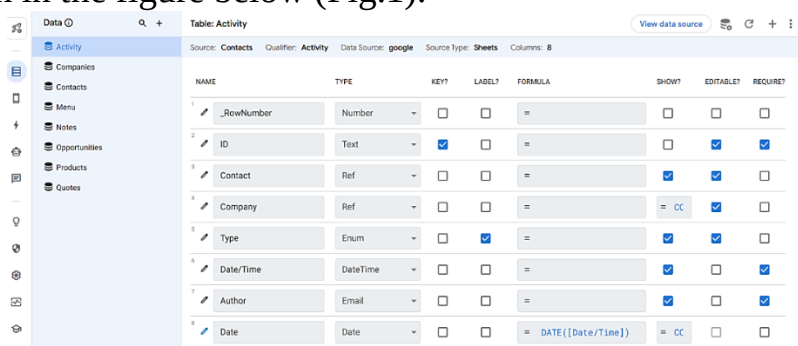
Department of Information Systems and Technologies,

Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine

Various information technologies are used today in decision making in economics. It helps solve different tasks conveniently and efficiently. It is especially reasonable for data processing to obtain infographics, different alternative options for future strategy, recommendations concerning development or other purposes. Both for specialists with programming skills and without, it is obligatory to know in which way it should be done step by step. The imagining of the whole process and understanding of each stage are crucially important from the start of problem analysis and to the process finish with ultimate decision-making.

Some of the research requires approaches with programming tools applying. Today, it is possible to conduct scientific investigation or create software for business purposes without any program code. There are a lot of tools that are known as low-code or non-code technologies. Special program services include interactive components with standard templates that can be dragged and dropped by the user according to research stages. Google App Sheet, Microsoft Power Apps, Bubble, App Machine are the most known among the services. These technologies are intended to be used in business application development.

Google App Sheet has convenient tools for software creation online. It helps to optimize some business processes, decrease time, finances and other resources connected with hiring IT professionals and program development. Google integrated this technology with cloud workspace and other apps. App Sheet can be launched from Google Tables Extensions. Users can choose one of the templates offered: Simple Survey, Kanban Board, Project Tracker, Order Deliveries, Retail Task Management, CRM, Events Calendar etc. Templates gather and attach information from the user's Google table and create a database automatically. As a result, the database may consist of several tables with an ID for each unique record. Previously, the tables should be cleaned from duplicates and redundant information. The type of each field in the database can be modified by the researcher according to the requirements. Afterall, data may be uploaded to Excel or any other format for further analysis. An example of the structure of one of the tables in some database is shown in the figure below (Fig.1).

The screenshot displays the Google App Sheet interface for a table named 'Activity'. The table is connected to a Google Sheet source. The interface shows a list of fields on the left and a detailed configuration table on the right. The configuration table includes columns for NAME, TYPE, KEY?, LABEL?, FORMULA, SHOW?, EDITABLE?, and REQUIRE?. The fields are numbered 1 through 8.

	NAME	TYPE	KEY?	LABEL?	FORMULA	SHOW?	EDITABLE?	REQUIRE?
1	_RowNumber	Number	☐	☐	=	☐	☐	☐
2	ID	Text	☒	☐	=	☐	☒	☒
3	Contact	Ref	☐	☐	=	☒	☒	☐
4	Company	Ref	☐	☐	=	☒	☒	☐
5	Type	Enum	☐	☒	=	☒	☒	☐
6	Date/Time	DateTime	☐	☐	=	☒	☐	☒
7	Author	Email	☐	☐	=	☒	☐	☒
8	Date	Date	☐	☐	= DATE([Date/Time])	☒	☐	☐

Fig. 1. The structure of the data table in created application

The next convenient peculiarity of Google App Sheet is the capability created applications to be adjusted for smartphone, tablet or desktop. For this aim, it is offered to only choose the desirable option for format. An interesting feature of applications (built with Google App Sheet) is app chat and tasks planner. Thus, the obtained service may be customized appropriately. Finally, Google informs users about application creation with email. An example of an interactive window for customization and working with service is shown in the figure below (Fig.2).

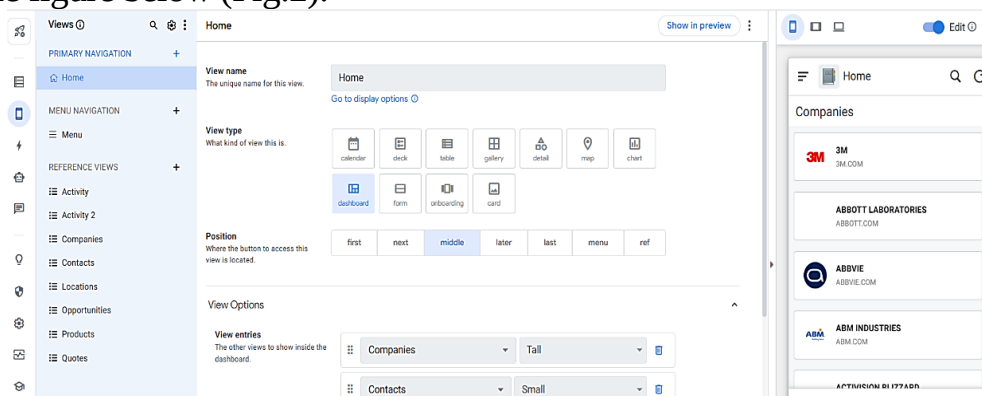

Fig. 2. The interactive window for customization in Google App Sheet

The next useful service for economists is Microsoft Power Apps. The whole Power Platform includes services such as Power Business Intelligence (or Power BI), Power Apps, Power Automate, Power Virtual Agents and Power Apps Portals. Power BI is convenient for infographic building by the data. It helps to connect several tables for analysis, clean and edit data, use diagram templates for dashboards, and animate data visualization in time. Power Automate allows users to optimize repeated tasks such as online or offline meeting reminders, data backup that should be run daily, sending messages etc. Power Virtual Agents is applied for creating chatbots for communication. Power Apps Portals help to create websites with no code. MS Power Apps is integrated with applications of Office 365 and takes data from different information sources. The technology is functional in the cloud. Results of application creation can be adjusted for mobiles and stationery. It can communicate even with social networks, multimedia tools and GPS.

Special tools are offered by Bubble-platform that allows economists to develop various web applications with no-code. As services that are previously mentioned above, this uses a visual editor and drag-and-drop technology too. Therefore, specialists can create different websites like landing, corporate site, online stores, online product catalog, internet-auction etc. In short, the user can get through one's own efforts a software product in the form of a multipage service with full functionality. App Machine is the next no-code app creation platform representative. It helps develop professional applications for sale. Products can be published on Google Play Store and Apple App Store. Like others, it contains templates for service building and has data connectors.

Summarizing, modern technologies give businesses a huge number of tools for creating online services for their own needs. They must only prepare data, determine the purpose: that is, what exactly is the online service needed for, and be ready to design future applications according to their own vision of the problem.

MODERN TECHNOLOGICAL TOOLS FOR SOCIAL MEDIA MONITORING AND ANALYSIS

V. D. Kozenkova, *Ph.D. in Economics, Associate Professor,
Department of Information Systems and Technologies,
Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine*
W. Waszkielewicz, *Dr hab. inż., Professor,
University of Economics and Humanities, Bielsko-Biala, Poland*

Social Media Monitoring and Analytics (SMMA) technologies have become an integral part of modern digital environment, enabling organizations to extract valuable insights from vast amounts of user-generated data across platforms such as X, Facebook, Instagram, TikTok, Reddit, and others. These technologies encompass a wide range of methods, including natural language processing, machine learning, sentiment analysis, topic modeling, predictive analytics, and integration with generative artificial intelligence.

Data collection in SMMA is carried out through official platform APIs or web scraping, providing large-scale access to public posts, comments, likes, shares, and author metadata. The preprocessing stage includes noise and spam removal, text normalization, and identification of key elements such as hashtags and mentions, which supports further analytical processing.

User sentiment analysis helps determine the emotional tone of messages and assess audience reactions to events or marketing campaigns. Modern approaches based on deep neural networks and transformer models like BERT allow for contextual understanding of messages, including the recognition of sarcasm, irony, and multilingual expressions. Aspect-Based Sentiment Analysis (ABSA) makes it possible to evaluate positive or negative feedback regarding specific features of products or services, allowing for more precise identification of real consumer preferences.

Topic modeling using methods such as Latent Dirichlet Allocation (LDA) and Non-negative Matrix Factorization (NMF) enables automatic detection of key discussion topics and clustering of consumer interests. Contemporary systems employ semantic analysis, embedding models, and graph-based methods to uncover hidden relationships between topics, authors, and events.

The growing role of multimodal content is prompting the integration of computer vision, video and audio processing with textual data, enabling comprehensive analytics. Visual Listening techniques make it possible to recognize logos, brands, and products in images and videos – even without textual mentions – while emotion recognition based on facial expressions and voice tone analysis provides accurate sentiment evaluation. The combination of textual and visual data creates multimodal interaction profiles, increasing the accuracy of predicting content impact on audiences.

To convert unstructured data into quantitative metrics, key indicators such as Share of Voice, Net Sentiment Score, Influence Scoring, and audience reach metrics are used. These enable the assessment of brand presence, emotional tone of discussions, and user authority.

SMMA predictive models, based on time series analysis, regression models, and deep neural networks, are used to forecast trends, changes in consumer behavior, potential crises, and audience responses to marketing campaigns. Integration of social media data with internal CRM systems and customer support platforms enables the creation of a comprehensive Customer Journey Map, ensuring personalized interaction, optimized marketing decisions, and enhanced customer loyalty.

Generative AI, particularly large language models like GPT, is opening new opportunities for SMMA by enabling the automatic summarization of large volumes of messages, detection of hidden relationships between topics and events, generation of personalized user responses, and forecasting of future trends based on historical data. Generative AI is used for automatic report generation, content classification, audience influence modeling, and optimization of communication strategies, providing deeper understanding of user behavior and effective strategic planning.

Despite numerous advantages, SMMA faces several challenges. Data quality remains a key issue, as analysis results can be influenced by fake accounts, bot activity, spam, and unreliable sources. Privacy and ethical concerns regarding the use of personal user data require strict oversight, while platform regulations and legal frameworks complicate data access and usage. Technological shifts – including platform algorithm updates and the rapid development of generative AI – create additional challenges for maintaining model accuracy and relevance. The complexity of assessing emotional tone in messages – especially in cases of sarcasm, irony, or culturally specific context – drives the development of new deep learning models and multimodal analysis techniques.

Practical use cases demonstrate the effectiveness of the integrated SMMA approach. For example, the YouScan platform enables combined text and visual analysis, tracks sentiment in mentions, and automatically detects trends in real time. Tools like Brandwatch and Sprinklr use machine learning for audience segmentation, identification of influential users, and prediction of marketing campaign reactions. Social media analysis using these platforms allows companies to make proactive decisions, prevent crises, and optimize customer interaction strategies.

Future prospects for SMMA include automation of integrated analytics that combines social media, CRM, customer support systems, and external data, enabling the creation of comprehensive customer behavior models, evaluation of marketing impact on business performance, and forecasting of changes in consumer sentiment and behavior. The implementation of generative AI opens opportunities for automatic generation of communication strategy recommendations, personalized messaging, and interactive content – significantly enhancing the effectiveness of marketing campaigns. SMMA is evolving into a strategically important discipline that integrates computer science, natural language processing, machine learning, social research, and ethical standards. Its development depends on the ability to overcome technological and linguistic challenges, adapt to continuous changes in social platform structures and regulatory environments, and integrate cutting-edge generative AI methods, making this field highly relevant and strategically critical for the development of the digital economy and for informed strategic decision-making based on comprehensive social activity analysis.

ВПЛИВ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЇ НА ТРИВАЛІСТЬ ВЕГЕТАЦІЇ ГІБРИДІВ КУКУРУДЗИ РІЗНИХ ГРУП ФАО

О. С. Дробіт, к. с.-г. н., старший дослідник,

доцент кафедри польових і овочевих культур,

Одеський державний аграрний університет, м. Одеса, Україна

В. Д. Марченко, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,

ОПП «Садово-паркове господарство»,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

На формування урожайності зерна гібридів кукурудзи різних груп ФАО спричиняють дію багато факторів, що впливають на ріст і розвиток рослин. Вони є неоднаковими для різних землеробських регіонів. В зоні Південного Степу України домінуючим фактором виступає наявність вологи у ґрунті. В зв'язку з цим, в даному регіоні отримання сталих високих врожаїв культури можливе лише за використання зрошення [1, 2]. Ріст і розвиток рослин культури відображають усю сукупність процесів взаємодії організму з факторами зовнішнього середовища, вони є основними процесами в рослинному організмі. При цьому проходить засвоєння вуглецю за допомогою сонячної енергії, дихання, поглинання азоту й зольних елементів, засвоєння та випаровування води. За результатами наших спостережень, які проводили на всіх ділянках закладеного дослід, встановлено, що на настання окремих фаз розвитку рослин кукурудзи найбільше впливав строк сівби.

Польовий трифакторний дослід було закладено на базі Інституту кліматично орієнтованого сільського господарства НААН, розташованого на півдні степової зони України, а саме на правому березі р. Дніпро Білозерського району Херсонської області в зоні Інгулецької зрошувальної системи. Закладання та проведення спостережень в досліді виконували згідно методичних вказівок. Дослідженнями встановлено, що тривалість проходження періоду «сходи–фізіологічна стиглість» максимальною була за сівби у II декаду квітня, як в середньому так і окремо за роками досліджень і становила, відповідно, – 118,3; 115,0; 121,7 та 118,3 діб (рис. 1).

Рис. 1. Тривалість періоду «сходи–фізіологічна стиглість» рослин кукурудзи залежно від строків сівби, діб

З відкладанням строків сівби в сторону більше пізніх (III декаду квітня та I декаду травня) спостерігали прямопропорційне зменшення терміну проходження періоду, як за роками досліджень, так і, в середньому, за три роки. Отже, найкоротшим за тривалістю проходження даний період відзначений на всіх ділянках досліду за сівби у I декаду травня, що логічно пояснюється наростанням температурних показників, порівняно із сівбою у більше ранні строки.

За результатами проведених спостережень визначено, що тривалість періоду «сходи–фізіологічна стиглість» мала суттєві відмінності в межах груп стиглості гібридів – це пояснюється їх біологічними особливостями (рис. 2).

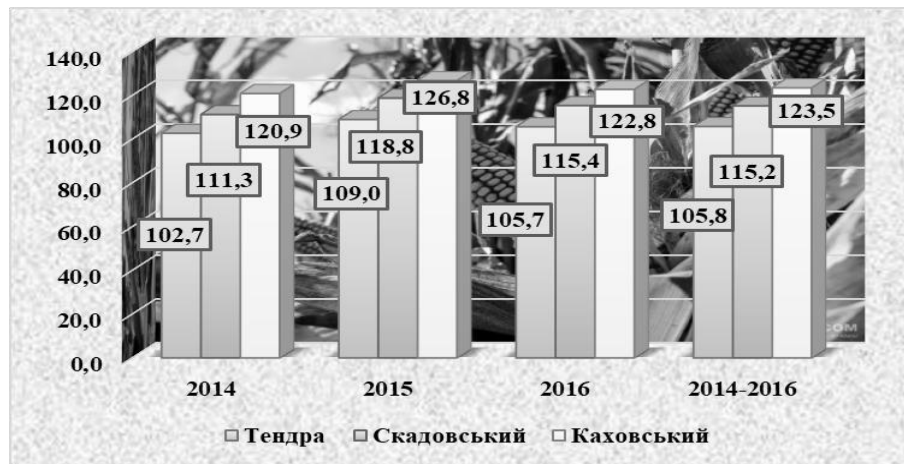

Рис. 2. Тривалість періоду «сходи–фізіологічна стиглість» рослин кукурудзи залежно від гібридного складу, діб

В середньому за роки проведення досліджень різниця між гібридами становила 9,4-17,7 діб. Найкоротший термін проходження даного періоду встановлений у ранньостиглого гібриду Тендра. Його тривалість становила в середньому – 105,8 діб. Тривалість проходження періоду «сходи–фізіологічна стиглість» для рослин середньораннього гібриду Скадовський становив 111,3-115,4 діб, середньостиглого Каховський – 120,9-126,8 діб.

Слід відзначити, що у найбільше сприятливому за кліматичними умовами 2022 році тривалість проходження періоду «сходи–фізіологічна стиглість» була максимальною – 126,8 днів для рослин гібриду Каховський за весь період проведення досліджень. Це пояснюється значним випадінням опадів в літній період вегетації 2022 року, що стало також причиною затягування вегетаційного періоду всіх гібридів кукурудзи, що вивчали в досліді.

Деякі відмінності в тривалості проходження періоду «сходи–фізіологічна стиглість» спостерігали між гібридами різних груп стиглості за різної густоти стояння рослин (рис. 3).

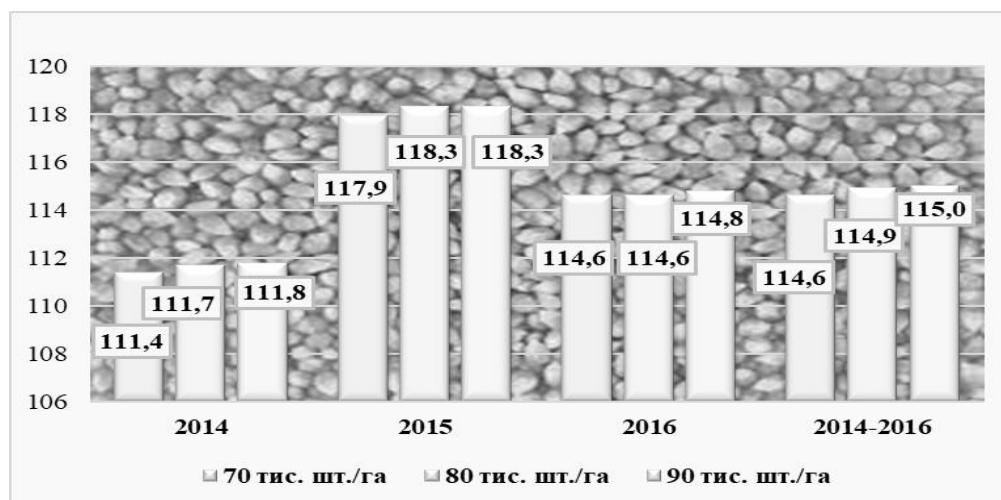

Рис. 3. Тривалість періоду «сходи–фізіологічна стиглість» рослин кукурудзи залежно від густоти стояння, діб

В середньому, за роки досліджень, цей період скорочувався до 0,4 доби, тобто вплив густоти стояння на тривалість даної фази росту рослин кукурудзи був незначним. Найбільше коротким період «сходи–фізіологічна стиглість» був у за густоти стояння 70 тис. шт./га – 114,6 діб, а найдовший за густоти стояння 90 тис. шт./га – 115,0 діб. Спостереження показали, що тривалість міжфазних періодів залежала від гідротермічних умов, строків сівби, густоти стояння та груп стиглості гібридів, які у даному спостереженні мали вагомніше значення. Залежно від зазначених факторів період вегетації досліджуваних гібридів кукурудзи тривав від 106 до 127 днів.

Таким чином, на тривалість проходження окремих фаз розвитку рослин кукурудзи найбільшу частку впливу здійснює група стиглості гібриду, потім строк сівби, а густота рослин була найменше впливовою. Це вказує на чітку генотипову визначеність ознаки, яка має високу середовищну стабільність.

Список використаних джерел.

1. Vozhehova R., Vlashchuk A., Drobit O., Vlashchuk O., Marchenko T., Borovyk V., Valentiuk N., Shablia O., Ivanov H. Formation of vegetative mass by white sweetclover (*Melilotus albus* Med.) annual plants. Bulgarian Journal of Agricultural Science. 2025. 31(3), 488–496.

2. Vozhehova R., Lavrynenko Yu., Marchenko T., Piliarska O., Sharii V., Tyshchenko A., Drobit O., Mishchenko S., Grabovsky M.. Water consumption and efficiency of irrigation of maize hybrids of different FAO groups in the southern steppe of Ukraine. Agronomy, 2022. LXV(1), 603–613.

СИСТЕМА ЕЛЕКТРОННОЇ ЗВІТНОСТІ М.Е.ДОС: ФУНКЦІОНАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ

В. В. Кісіль, викладач, спеціаліст вищої категорії,

А. В. Ніколенко, здобувач освіти, спеціальність «Підприємництво та торгівля»,
Дніпровський фаховий коледж енергетичних та інформаційних технологій,
м. Дніпро, Україна

Електронна система підготовки й подання звітності значно трансформувала роботу бухгалтерії: вона прискорює процедури, знижує кількість технічних помилок і робить процес більш прозорим. М.Е.Дос виступає інструментом, який поєднує в собі формування звітів, електронний обмін первинними документами та базовий облік для малих і середніх підприємств.

Програма дозволяє створювати податкові накладні, звіти для контролюючих органів, вести кадрові відомості та здійснювати розрахунок заробітної плати — усе в єдиному середовищі з можливістю підписання електронним підписом. Такий підхід зменшує ручну рутину і знижує ризик втрат документів, що важливо для повсякденної роботи бухгалтерії.

Основна перевага програмного комплексу — вбудовані механізми валідації даних. Перевірки відбуваються на кількох рівнях: формальне заповнення полів, арифметична коректність розрахунків та методологічна звірка значень між різними формами. Це означає, що помилки, які раніше призводили до багаторазового переписування звітів, сьогодні виявляються ще до відправки. У результаті зменшується частота повернень звітів і скорочуються часові витрати на виправлення. Водночас ефективність автоматичних перевірок безпосередньо залежить від якості вхідних даних: якщо первинні документи введені з помилками, система їх не «винайде», а лише допоможе швидше виявити невідповідності.

Для малого бізнесу М.Е.Дос часто виступає як повноцінний робочий інструмент: можливість вести первинні документи, нараховувати зарплату, формувати податкові накладні та обмінюватися з контрагентами електронними копіями документів робить програму економічно вигідною та практичною.

Для середніх підприємств ключовим є модуль електронного документообігу, який оптимізує процеси взаємодії з контрагентами та контролюючими органами. Великі холдинги зазвичай інтегрують М.Е.Дос у ширшу IT-інфраструктуру: тоді програма виконує роль вузлового компонента для обміну документами і подачі звітності, а основний бухгалтерський облік знаходиться в ERP-системі.

Незважаючи на очевидні переваги, при оцінці доцільності впровадження слід враховувати кілька обмежень. По-перше, питання масштабованості: для складних багатомовних чи багатокомпанійних конфігурацій може знадобитися додатковий технічний супровід та адаптація користувачів. По-друге, безпека й управління доступом залишаються критично важливими: електронний підпис і зберігання ключів вимагають чіткої політики доступу та резервного копіювання. По-третє, супровід і навчання персоналу: постійні оновлення законодавства вимагають від співробітників навичок швидкого пристосування, а також від надавача програмного забезпечення – регулярних оновлень і якісної техпідтримки.

Практичною перевагою є модульний підхід: організація може придбати тільки ті модулі, які їй потрібні – звітність, ЕДО, зарплата тощо. Це дозволяє оптимізувати витрати та уникнути надлишкового функціоналу, який не використовується.

Для підвищення ефективності роботи з системою М.Е.Дос рекомендовано налагодити кілька простих процедур:

- чітка перевірка первинних документів перед введенням у систему;
- створення шаблонів і алгоритмів для типових операцій, щоб мінімізувати ручні маніпуляції;
- регулярні резервні копії й контроль збереження ключів КЕП/ЕЦП.

Ці кроки мінімізують ризики технічних збоїв і людських помилок.

Щоб наочно порівняти функціональні можливості в контексті вибору рішення для звітності, корисно мати стислий зведений огляд (табл.1).

Таблиця 1. Ключові критерії вибору та практичні відмінності для користувача

Критерій	Що дає М.Е.Дос	Практичний наслідок
Повнота пакета звітності	Широкий набір актуальних форм	Менше ручної доробки під законодавчі зміни
ЕДО	Вбудований модуль обміну документами	Швидкий обмін з контрагентами, архівування
Підтримка КЕП/ЕЦП	Повна інтеграція підпису	Юридична сила електронних документів
Модуль зарплати	Автоматичні розрахунки, табелі	Зменшення помилок при нарахуванні зарплат
Вартість впровадження	Модульна оплата	Можливість контролю витрат за функціями

Коли мова йде про практичну реалізацію, корисна спрощена схема роботи з системою, яка демонструє логічну послідовність дій у бухгалтерії (рис.1).

Рис. 1. Послідовність дій у роботі з системою М.Е.Дос

Такий порядок знижує кількість помилок і дає зрозумілу логіку роботи для співробітників.

Завершуючи, варто наголосити на основних практичних правилах, які підвищують користь від впровадження: суджувати про доцільність впровадження з урахуванням конкретних бізнес-процесів, не скидати з рахунків важливість навчання персоналу та планувати подальший супровід й оновлення системи.

За правильної підготовки М.Е.Дос дійсно скорочує адміністративні витрати, підвищує якість звітності та робить процес більш прозорим – і все це пояснюється простою логікою: чим краще підготовлені вхідні дані й чіткіше налаштовані процеси, тим менше проблем у подальшому.

Список використаних джерел.

1. Офіційний сайт М.Е.DOC <https://medoc.ua/>
2. М.Е.DOC – це своєчасна звітність та легкий обмін первинними документами <https://www.m.medoc-mp.com.ua/medoc.html>
3. Що таке електронний документообіг? <https://vchasno.ua/shcho-take-elektronnyi-dokumentobig/>

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ СИСТЕМАМИ ЗРОШЕННЯ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

Д. С. Куюн, В. О. Гаврильченко, здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, ОПП «Водна інженерія та водні технології», Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Рациональне використання водних ресурсів є ключовою умовою сталого розвитку аграрного сектору України. Проблема оптимізації зрошення набуває особливої ваги в умовах кліматичних змін, зростання дефіциту води та руйнування частини меліоративної інфраструктури під час війни. Вирішення цих завдань неможливе без активного впровадження сучасних інформаційних технологій, які забезпечують ефективний моніторинг, прогнозування та управління водними ресурсами.

Ще у радянський період в Україні функціонували великі системи централізованого зрошення, зокрема Північно-Кримський канал та мережа Каховського водосховища, що забезпечували мільйони гектарів сільськогосподарських земель. Проте після 1990-х років обсяги зрошуваного землеробства значно скоротилися. За даними Державної служби статистики України, у 1990 році площа зрошуваних земель становила понад 2,3 млн га, а у 2020 році – лише близько 500 тис. га. Це свідчить про потребу модернізації й переосмислення підходів до управління водними ресурсами.

У світовій практиці широкого поширення набули системи точного землеробства (precision agriculture), які дозволяють застосовувати індивідуальні підходи до кожного поля чи навіть його ділянки. Сучасні інформаційні технології включають датчики вологості ґрунту, метеостанції, дрони та супутниковий моніторинг. Зібрані дані надходять у програмне забезпечення, яке автоматично формує рекомендації щодо оптимального режиму поливу. За оцінками FAO, впровадження smart-irrigation дає змогу підвищити продуктивність використання води на 20–30 %.

Досвід Ізраїлю є показовим прикладом: завдяки застосуванню комп'ютеризованих систем зрошення, використанню крапельного поливу та суворому контролю за споживанням води ця країна змогла перетворити посушливі території на високопродуктивні аграрні зони. В Іспанії ж останніми роками впроваджуються автоматизовані системи контролю за зрошенням виноградників, що дозволило знизити споживання води на 25 % при одночасному підвищенні якості врожаю. У США розробляються хмарні платформи управління зрошенням, які поєднують дані з різних джерел і забезпечують аграріїв зручними мобільними додатками для щоденного використання.

В українських реаліях впровадження таких технологій має особливе значення. Руйнування частини меліоративної інфраструктури під час війни, зокрема систем Північно-Кримського каналу, створює серйозні виклики для аграрного сектору.

Післявоєнна відбудова повинна орієнтуватися на поєднання традиційних методів з новітніми технологіями, що зменшують втрати води та енергії.

Окремо варто наголосити на ризиках, які виникають за відсутності сучасних технологій управління зрошенням. Надмірне використання води без урахування потреб культур призводить до засолення ґрунтів, зниження їхньої родючості та перевитрати електроенергії для насосних станцій. Це негативно впливає як на економічні показники агропідприємств, так і на довкілля. Використання інформаційних систем дозволяє уникнути цих проблем завдяки точному дозуванню води.

Фінансово-економічний аспект впровадження інформаційних технологій також заслуговує уваги. Попри високі початкові витрати на сенсори та програмне забезпечення, довгостроковий ефект проявляється у зниженні витрат на воду та енергію, підвищенні врожайності й конкурентоспроможності продукції. За дослідженнями європейських науковців, окупність інвестицій у smart-irrigation становить у середньому 3–5 років. У країнах ЄС створено механізми грантової підтримки таких проєктів, що може стати прикладом для України в процесі інтеграції до спільної аграрної політики ЄС.

Отже, інформаційні технології відкривають нові перспективи для модернізації зрошувальних систем в Україні. Їх застосування дозволяє знизити ризики, підвищити ефективність використання ресурсів та забезпечити аграрний сектор сучасними інструментами управління. Поєднання наукових розробок, державної політики та міжнародного досвіду створює підґрунтя для сталого розвитку українського аграрного виробництва у післявоєнний період. Інформаційно-комунікаційні технології відіграють ключову роль у підвищенні ефективності систем зрошення, оскільки забезпечують оптимізацію управління водними ресурсами, моніторинг процесів та підвищення продуктивності аграрного виробництва. Україна має значний потенціал для відновлення зрошуваних земель, проте реалізація цього потенціалу є неможливою без активного впровадження цифровізації у сферу сільського господарства. Використання технологій *smart-irrigation* сприяє зниженню витрат водних і енергетичних ресурсів, підвищенню ефективності агровиробництва та конкурентоспроможності вітчизняного аграрного сектору на світовому ринку. У післявоєнний період особливої актуальності набуває інтеграція міжнародного досвіду у сфері управління системами зрошення та створення державних програм, спрямованих на підтримку цифрових інновацій у галузі водних ресурсів і меліорації, що забезпечить сталий розвиток аграрного виробництва та продовольчу безпеку країни.

Список використаних джерел.

1. Державна служба статистики України. Сільське господарство України: статистичний збірник 2021. Київ, 2022.

2. FAO. The State of Food and Agriculture 2023. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2023.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ДРАЙВЕР ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

О. В. Левкович, к. е. н., доцент, завідувач кафедри
фінансів, банківської справи та страхування,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна

Для створення генеративних моделей і систем автоматизації поставлених завдань все частіше сьогодні застосовують штучний інтелект, який вважають потенційною технологією сьогодення, яка вважається всеохоплюючою. Дана технологія здатна стимулювати довготермінове економічне зростання через підвищення продуктивності, пришвидшення винахідництва та трансформацію ринку праці і залишається питання масштабу й швидкості впливу даної технології.

Механізмом підвищення продуктивності праці через застосування штучного інтелекту дозволить автоматизувати частину завдань, скоротити час виконання та підвищить якість. Завдяки цій технології компліментарність і заміщення може бути виражена в компліментарності до кваліфікованої праці та заміщені рутинних завдань, і чистий ефект на зайнятість і заробіток буде залежити від балансу цих сил. Застосування штучного інтелекту дозволить прискорити інновації, що полегшить R&D (дослідження та розробка) тобто роботи, які спрямовані на отримання нових знань та їх практичне застосування для створення нових продуктів, технологій або вдосконалення вже існуючих, і тим самим прискорить створення нових продуктів і сервісів, потенційно підвищуючи довготермінову продуктивність. Крім того, інвестиційні та ринкові ефекти можуть підсилювати концентрацію капіталу і праці, і тим самим впливати на загальний вплив на споживчий попит.

Якщо розглядати економіку як сукупність завдань, кожне з яких підлягає автоматизації або компліментарності із застосуванням штучного інтелекту, то сучасні теоретичні підходи часто спираються на task-based моделі, які дозволяють формалізувати і досягати встановленого ефекту.

За останні роки все частіше можна зустріти наукові дослідження які доводять найбільший вплив на розуміння ролі штучного інтелекту як драйвера економічного зростання. Так, Daron Acemoglu [1], проводить task-based аналіз макроекономічних наслідків штучного інтелекту, де встановлюються оцінка впливу його на ВВП у найближче десятиліття та висвітлюються умови, за яких автоматизація перетворюється на стійке підвищення продуктивності. Дослідження дає розуміння того, що не вся автоматизація чи інтеграція через штучний інтелект, автоматично переводиться у велике макрозростання, а також підкреслює, що темпи інновацій, інституційні фактори, зміни у структурі праці та капіталу — все це впливає на кінцевий економічний ефект. Acemoglu демонструє, що хоча штучний інтелект і має потенціал стати значущим драйвером до зростання, але на практиці, ефект може бути доволі меншим, якщо не відбудуться значні структурні зміни, і підкреслює, що важливою є не лише технологія, а й її ефективне впровадження, встановлення пріоритетів та трансформація роботи.

Дослідник Erik Brynjolfsson та співавтори [2], в серії наукових досліджень висвітлюють вплив генеративного штучного інтелекту на робочі місця і продуктивність, та розраховують реальний його вплив на продуктивність працівників

і бізнес-структури взагалі. Дослідження дає практичне доказове підтвердження того, що генеративний штучний інтелект може змінити робочі процеси, підвищивши продуктивність працівників у конкретній ситуації на конкретній стадії застосування, як механізм допомоги для менш досвідчених. Науковці вказують на гетерогенність, що підкреслюється тим, що не усі працівники однаково виграють від застосування інструментів штучного інтелекту, так як це залежить від різних факторів таких як кваліфікація, досвід, природа задач які встановлюються тощо. Таким чином, дослідження демонструє, що використання генеративного штучного інтелекту на мікрорівні, в конкретних бізнес-структурах може призвести до економічної ефективності, а саме може дати помітні ефекти продуктивності, особливо серед тих, хто має менше навичок або досвіду. А також демонструється шлях, яким штучний інтелект може реально впливати на організацію праці та продуктивність і потенційно в конкретних бізнес-структурах, і в масштабах, на економічне зростання країни в цілому. Проте автори не доводять, що це матиме великий макроекономічний ефект без відповідних масштабів, трансформацій і підтримки.

Результати дослідження науковців Dillon E. W., Jaffe S., Immorlica N., Stanton C. T. [3] вказують, що генеративний штучний інтелект може підвищити продуктивність праці через скорочення часу на внутрішньо-операційні завдання, які ставлять перед працівниками підприємств. Вони наводять переконливі мікро-докази того, що впровадження генеративного технологічного інструменту впливає на організацію робочого часу через скорочення часу на задачі, які працівник може змінити самостійно, і це підтверджує те, що штучний інтелект може виступати драйвером продуктивності опосередковано в конкретній бізнес-структурі, і як економічного зростання країни, хоча залишається відкритим питання ефективності масштабування цих змін до рівня галузей чи економіки в цілому.

Таким чином, можна зробити висновки, що штучний інтелект має потенціал стати значним драйвером економічного зростання через підвищення продуктивності, прискорення інновацій та зміну організації праці. Однак реалізація цього потенціалу буде залежати від швидкості впровадження, політичних рішень, інвестицій в людський капітал і розподілу пріоритетних напрямів. Отже можна стверджувати, що штучний інтелект виступає певною економічною категорією, як стратегічний чинник стійкого економічного зростання економіки та забезпечення конкурентних переваг будь-якої бізнес-структури. Розвиток і впровадження генеративного штучного інтелекту за останні роки принесли важливі емпіричні результати та теоретичні обмеження, які формують основу для подальших прикладних досліджень.

Список використаних джерел.

1. Acemoglu D. The simple macroeconomics of AI. National Bureau of Economic Research. 2024. URL: <https://doi.org/10.3386/w32487>
2. Brynjolfsson E., Li D., Raymond L. R. Generative AI at work. The Quarterly Journal of Economics. 2025. № 140(2). P. 889–942.
3. Dillon E. W., Jaffe S., Immorlica N., Stanton C. T. Shifting work patterns with generative AI. National Bureau of Economic Research. 2025. URL: <https://doi.org/10.3386/w33795>

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ І ТЕХНОЛОГІЙ ЯК НАПРЯМ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Т. Д. Маркова, к. е. н., доцент,

кафедра фінансів, обліку та аудиту

Одеський національний технологічний університет, м. Одеса, Україна

Науково-технічний прогрес розвивається швидкими темпами і сьогодні інформаційні системи і технології використовуються в усіх сферах і галузях життєвого простору кожної країни. Питання цифровізації аграрного сектору отримують все більшу увагу, що обумовлено потребою у підвищенні ефективності сільськогосподарського виробництва та вирішенні глобальних проблем продовольчої безпеки.

Цифрові технології в сільському господарстві являють собою комплекс інноваційних інструментів та рішень, які використовують інформаційні технології для оптимізації всіх етапів аграрного виробництва [1]. Технологічний прогрес у сільськогосподарській галузі відповідає зростаючим вимогам до автоматизації ферм, цифровізації економіки та екологічної стійкості.

В останні роки впровадження інформаційних технологій в сільському господарстві призвело до коригування способів обробки сільськогосподарських культур та управління полями. Технології докорінно змінили концепцію сільського господарства, зробивши його більш вигідним, ефективним, безпечним та простим. У цьому контексті важливо розглянути, яким чином найкращі новітні технології в сільському господарстві впливають на основні показники ефективності аграрного сектору.

Географічні інформаційні системи (ГІС) і технології в сільському господарстві та GPS сільське господарство. Геоінформаційна система – це система для збору, зберігання, аналізу та графічної візуалізації просторових (географічних) даних та пов'язаної з ними інформації про необхідні об'єкти. ГІС-технології застосовуються для збору, систематизації та аналізу даних про поля, а також віддаленого моніторингу стану сільськогосподарських культур. Ефективне використання ГІС-технологій в сільському господарстві забезпечується завдяки використанню сучасних систем та обладнання, зокрема, GPS (дає змогу збирати дані в режимі реального часу, з урахуванням географічних координат), робототехніки, а також моніторингу посівів за допомогою супутників та дронів [2].

Супутникові дані використовуються для прогнозування врожайності, а також проведення моніторингу полів практично в реальному часі з метою виявлення різноманітних загроз. Датчики здатні давати зображення в різних спектрах, що дозволяє застосовувати численні спектральні індекси, такі як Нормалізований диференційований вегетаційний індекс – NDVI (показник, що дозволяє кількісно оцінити стан рослинності, вимірюючи її фотосинтетичну активність).

Дрони: технологія даних з неба. За допомогою сучасних інноваційних технологій в сільському господарстві, таких як дрони – є можливість з високою

точністю визначати біомасу врожаю, висоту рослин, наявність бур'янів та насиченість водою на певних ділянках поля. Дрони надають більш якісні і точні дані з вищою роздільною здатністю в порівнянні з супутниками. Коли дрони працюють на місцях у сільському господарстві, то надають своєчасно і дуже оперативно цінну інформацію. Дрони також вважаються неперевершеними помічниками у боротьбі з комахами; навала попереджається шляхом застосуванням інсектициду на небезпечних зонах за допомогою безпілотних технологій, при цьому зменшується ймовірність прямого впливу, що призводить до отруєння хімічними речовинами [2].

Великі дані (big data) та штучний інтелект, які дозволяють оптимізувати довільні сільськогосподарські процеси на основі зібраної статистичної інформації [3]. Інтелектуальні системи управління технікою дозволяють зменшити залежність від людської праці. Однією з таких тенденцій в аграрному секторі є поява безпілотних тракторів, які здатні до автономної навігації за допомогою технології GPS, підключення та відключення обладнання, розпізнавання меж фермерських господарств та дистанційного керування за допомогою планшетів. Ця інновація збільшить доходи фермерів на понад 10% [4] при одночасному скороченні витрат на робочу силу. Таким чином, ринок штучного інтелекту в сільському господарстві зростає з 2,08 млрд дол у 2024 році до 5,76 млрд дол у 2029 році, а середньорічний темп приросту (CAGR) становитиме 22,55% протягом 2024-2029 років [4].

В розпорядженні КМУ «Про схвалення Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках» від 31 грудня 2024 р. № 1351-р передбачено, що «Україна має потенціал використовувати автономні технології в аграрній сфері, особливо важливі під час та після збройної агресії для відновлення земель. Автономні трактори, які вже використовуються в розвинених країнах, можуть допомогти в сільському господарстві. Компанії на зразок John Deere, AGCO, TUM, Kubota працюють над розробкою таких технологій. Безпілотні літальні апарати, які використовуються для моніторингу умов полів та обробки рослин, можуть відігравати важливу роль в аграрному секторі України».

Слід відмітити, що «агропромисловий комплекс традиційно займає важливе місце в структурі національної економіки та характеризувався наявністю ряду природних конкурентних переваг, а також накопиченим успішним досвідом. У 2021 році сектор сільського господарства становив більше 10 відсотків внутрішнього валового продукту, а також 41 відсоток експорту України. З огляду на важливість сектору розробка та впровадження аграрних технологій може мати особливий великий ефект на підвищення продуктивності економіки та, як наслідок, економічного зростання» [5].

Впровадження інноваційних технологій у сільськогосподарську галузь часто сприяє перерозподілу сфер впливу на внутрішньому ринку. Великі стартові витрати відлякують багатьох виробників, але найчастіше вкладені інвестиції вдається повернути вже за кілька років [6].

Отже, цифрові технології за ступенем впливу на розвиток сільськогосподарських підприємств можна розділити на три групи [6]:

1. *Низький ступінь впливу.* До нього належить: широкосмугові інтернет-мережі; інформаційно-комунікаційні технології; платформи для електронного бізнесу; аграрні мобільні додатки та месенджери; агрофоруми, онлайн додатки.

2. *Середній ступінь впливу.* До нього належить: Blockchain; супутникова система мобільної навігації; віртуальна реальність; безпілотні літальні апарати та дрони; геоінформаційні сервіси; сенсори та датчики.

3. *Високий ступінь впливу.* До нього належить: Інтернет речей; роботизація; штучний інтелект; Dig data; 3D друк.

Отже, сучасні суб'єкти господарювання аграрної сфери отримують значні конкурентні переваги та значний економічний ефект від впровадження та використання інформаційних технологій у сільському господарстві, що постійно розвиваються. Ці переваги включають зниження споживання води, поживних речовин та добрив, зниження негативного впливу на навколишню екосистему, зменшення хімічного стоку у місцеві ґрунтові води та річки, підвищення ефективності та продуктивності, зниження цін та багато іншого. Таким чином, для України використання інформаційних систем і технологій є одним із напрямів підвищення ефективності в аграрному секторі, особливо у воєнний та повоєнний період.

Список використаних джерел.

1. Ярошук Р. О. Вплив цифрових технологій на підвищення ефективності аграрного виробництва. Економіка і суспільство. 2024. № 68. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-58>

2. ГІС-технології в сільському господарстві та їх переваги. URL: <https://eos.com/uk/blog/his-tekhnohii-v-silskomu-hospodarstvi/>

3. Зомчак Л. М., Негрей М. В. Підвищення ефективності аграрного сектора України із застосуванням інформаційних технологій. Матеріали конференцій МЦНД, 25-26.2020. URL: <https://doi.org/10.36074/02.10.2020.v1.04>

4. Філіппов М. Як штучний інтелект та роботи змінюють агросектор. Економічна правда. 13.05.2024. URL: <https://epravda.com.ua/columns/2024/05/13/713533/>

5. Розпорядження КМУ «Про схвалення Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках» від 31 грудня 2024 р. № 1351-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1351-2024-%D1%80#Text>

6. Лебідь О. В., Кіпоренко С. С., Вовк В. Ю. Використання технологій штучного інтелекту в сільському господарстві: європейський досвід та застосування в Україні. Електронне моделювання. 2023. № 45(3). С. 57–71. URL: <http://repository.vsau.org/getfile.php/33692.pdf>

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ДРАЙВЕР ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

В. В. Мирошніченко, здобувач

третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

*Науковий керівник: С. Ю. Хамініч, д. е. н., професор,
кафедра соціально-економічних дисциплін,*

Дніпровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна

У ХХІ сторіччі інформаційні технології стали фундаментальною складовою розвитку людської цивілізації. Вони визначають темпи науково-технічного прогресу, впливають на економічні моделі, соціальні відносини та систему управління. Цифровізація суспільства перетворила інформаційні технології із допоміжного інструменту на головний драйвер глобальних змін, формуючи нову парадигму соціально-економічного розвитку, засновану на знаннях, інноваціях та мережевій взаємодії.

Інформаційні технології – це сукупність методів, процесів і засобів збору, збереження, обробки, передавання та використання інформації з метою підвищення ефективності діяльності людини та організацій. Цифрова трансформація, у свою чергу, передбачає докорінну зміну способів функціонування соціальних, економічних і політичних систем під впливом цифрових інновацій. Отже, інформаційні технології виступають базовою інфраструктурою, що забезпечує перехід від індустріального до інформаційного суспільства, у якому інформація стає головним ресурсом і стратегічним активом.

Роль інформаційних технологій у розвитку цифрової економіки беззаперечна. Цифрова економіка є однією з провідних сфер, де вплив інформаційних технологій проявляється найвиразніше. Розвиток електронної комерції, хмарних сервісів, великих даних (Big Data), штучного інтелекту (AI) та Інтернету речей (IoT) створює нові моделі бізнесу, підвищує продуктивність і конкурентоспроможність підприємств. Інформаційні технології забезпечують автоматизацію виробничих процесів, оптимізацію логістичних систем, персоналізацію обслуговування клієнтів і підвищення прозорості управління. Саме завдяки ІТ формується економічна екосистема, де цінність створюється через обмін даними, аналітику та цифрові сервіси [1].

Крім того інформаційні технології суттєво змінюють соціальну структуру суспільства, комунікаційні моделі та способи взаємодії людей. Соціальні мережі, цифрові платформи та мобільні додатки сприяють глобалізації спілкування, демократизації інформаційних потоків і формуванню електронної культури. Разом із тим, цифровізація породжує нові виклики: проблему цифрової нерівності, загрозу приватності, інформаційні маніпуляції та кіберзлочинність. Тому важливо формувати цифрову грамотність громадян, розвивати критичне мислення та культуру відповідального користування інформаційними ресурсами.

Однією з ключових тенденцій є впровадження концепції "цифрової держави", яка передбачає переведення адміністративних процесів у цифровий формат. Електронне урядування, відкриті дані та цифрові ідентифікатори забезпечують прозорість, ефективність і доступність державних послуг. В освітній сфері інформаційні технології сприяють створенню нових форм навчання – дистанційної, змішаної, адаптивної. Використання цифрових платформ, інтерактивних ресурсів і штучного інтелекту в освіті забезпечує індивідуалізацію навчального процесу та формування компетенцій, необхідних для життя у цифровому суспільстві [2] .

Хоча інформаційні технології відкривають широкі можливості, вони водночас вимагають відповідального підходу до їх впровадження. Головними викликами залишаються забезпечення кібербезпеки, захист персональних даних, етичне використання штучного інтелекту та мінімізація соціальної нерівності. У перспективі інформаційні технології ставатимуть дедалі більш інтегрованими у всі сфери життя – від медицини до енергетики. Подальший розвиток технологій, таких як квантові обчислення, 5G/6G-комунікації та автономні системи, визначатиме новий етап цифрової еволюції людства.

У сучасних умовах глобальної цифровізації інформаційні технології (стають не лише основою економічного розвитку, а й ключовим чинником забезпечення національної безпеки. Особливо виразно це проявляється у військовій сфері, де цифрова трансформація визначає ефективність управління, координації та ведення бойових дій.

Військові конфлікти XXI сторіччя демонструють, що перемогу здобуває не лише той, хто має більший арсенал, а той, хто володіє інформацією та здатен оперативно її обробляти. Інформаційні технології забезпечують створення розподілених систем управління військами, аналітики даних у режимі реального часу, штучного інтелекту для прогнозування дій противника, а також кіберзахист критичної інфраструктури.

Таким чином, інформаційні технології виступають ключовим рушієм цифрової трансформації суспільства. Вони не лише сприяють економічному зростанню, а й формують нові цінності, стандарти життя та моделі взаємодії між людьми, бізнесом і державою. Ефективне використання ІТ потребує системного підходу, інвестицій у людський капітал та етичного регулювання технологічного прогресу. Тільки за умови гармонійного поєднання інновацій і соціальної відповідальності цифрова трансформація стане інструментом сталого розвитку суспільства.

Список використаних джерел.

1. Хамініч С. Ю. Управління конкурентоспроможністю підприємства на засадах впровадження цифрових рішень. Цифрова економіка та економічна безпека. № 3(18). С. 196–202.
2. Мирошниченко В. В. Оптимізація управління соціально-економічними процесами за основі цифрових технологій. Вісник ДНДІСЕ Міністерства юстиції України. Економічні науки. 2025. № 1(11). С. 25–33.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ

С. І. Мороз, к. е. н., доцент, кафедра інформаційних систем і технологій,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Аграрний сектор України є стратегічно важливою складовою національної економіки, що має значний вплив на глобальну продовольчу безпеку. У контексті сучасних світових викликів, зокрема зміни клімату, вичерпання природних ресурсів та посилення конкуренції, сталий розвиток (sustainable development) стає імперативом для агропідприємств. Сталий розвиток в аграрному секторі передбачає інтеграцію трьох вимірів: економічного (прибутковість), екологічного (мінімізація негативного впливу на довкілля) та соціального (добробут сільських громад).

Інформаційні технології виступають каталізатором цього процесу, пропонуючи інноваційні рішення для оптимізації управління ресурсами, підвищення продуктивності та забезпечення прозорості ланцюгів постачання. Метою роботи є дослідження ключових ІТ-рішень та визначення їхнього впливу на досягнення цілей сталого розвитку підприємствами аграрного сектора.

Інформаційні технології є рушійною силою цифрової трансформації сільського господарства, відомої як «Сільське господарство 4.0» (Agriculture 4.0) або «Розумне сільське господарство» (Smart Agriculture). Ця концепція базується на використанні великих даних (Big Data), Інтернету речей (IoT), штучного інтелекту (AI) та геоінформаційних систем (GIS) для прийняття рішень, орієнтованих на точність та ефективність.

Економічний вимір. Впровадження ІТ безпосередньо корелює з підвищенням економічної стійкості підприємств. Це досягається через:

1. Точне землеробство (Precision Agriculture): Використання GPS-навігації, сенсорів та дронів дозволяє диференційовано вносити добрива та засоби захисту рослин, що скорочує витрати на ресурси та підвищує врожайність.
2. Оптимізація логістики та управління ланцюгами постачання: Системи ERP (Enterprise Resource Planning) та технології блокчейн (Blockchain) забезпечують прозорість, трасованість продукції та мінімізацію втрат.
3. Прогнозування та управління ризиками: Моделі машинного навчання на основі метеорологічних та ґрунтових даних дозволяють точніше планувати виробничі цикли та мінімізувати кліматичні ризики.

Екологічний вимір. Стійкість навколишнього середовища є критично важливою. ІТ сприяють раціональному природокористуванню:

1. Моніторинг стану ґрунтів та водних ресурсів: Датчики IoT та супутниковий моніторинг дозволяють застосовувати зрошення за потребою та запобігати деградації ґрунтів (erosion control).
2. Зменшення хімічного навантаження: Точне землеробство призводить до скорочення використання пестицидів і нітратів, що зменшує забруднення ґрунтових вод та атмосферного повітря.

3. Енергоефективність: ІТ-системи можуть оптимізувати роботу сільськогосподарської техніки та іригаційних систем, зменшуючи споживання пального та електроенергії.

Соціальний вимір. Соціальна стійкість передбачає підвищення якості життя в сільській місцевості та безпеки праці:

1. Створення нових кваліфікованих робочих місць, адже цифрова трансформація вимагає фахівців у галузі аналізу даних, програмування та обслуговування високотехнологічного обладнання.

2. Підвищення безпеки праці, бо автоматизація небезпечних процесів та використання телематичних систем моніторингу зменшує ризик травматизму.

3. Доступ до знань, оскільки ІТ-платформи забезпечують сільгоспвиробників актуальною інформацією, освітніми ресурсами та консультаційними послугами.

Незважаючи на значний потенціал, український агросектор стикається з низкою викликів на шляху до повної інтеграції та повноцінного використання інформаційних технологій:

- недостатнє покриття інтернетом, і як наслідок, обмежений доступ до високошвидкісного інтернету в сільській місцевості ускладнює роботу IoT-пристроїв та передачу великих обсягів даних;

- дефіцит кваліфікованих кадрів, через ряд обставин наразі спостерігається нестача фахівців, здатних впроваджувати, обслуговувати та аналізувати дані з новітніх ІТ-систем;

- висока вартість технологій потребує значних початкових інвестицій у високотехнологічне обладнання та програмне забезпечення, тому вони можуть бути недоступними для малих та середніх агропідприємств;

- проблема інтероперабельності через відсутність єдиних стандартів та несумісність різних ІТ-рішень.

Попри проблеми вбачаються й перспективи цього напрямку. Перш за все у консолідованій державній підтримці цифрової трансформації, розвитку освітніх програм, спрямованих на цифрові навички в аграрному секторі, та партнерстві з технологічними компаніями для адаптації глобальних ІТ-рішень до локальних умов. З огляду на світові тренди, подальша інтеграція агентів штучного інтелекту та нейромереж для автономних систем та поглибленої аналітики даних є ключовою для забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних виробників.

Підсумовуючи, інформаційні технології є критично важливим інструментом для забезпечення сталого розвитку підприємств аграрного сектора України, оскільки вони дозволяють збалансувати економічні, екологічні та соціальні цілі. Впровадження точного землеробства, IoT та Big Data сприяє підвищенню ефективності виробництва, раціональному використанню природних ресурсів та покращенню умов праці. Для успішного подолання викликів необхідні скоординовані дії держави, бізнесу та освітніх установ, спрямовані на створення сприятливого цифрового середовища та підготовку висококваліфікованих кадрів. Подальші дослідження мають бути зосереджені на оцінці ROI (Return on Investment) від впровадження конкретних ІТ-рішень в умовах українського агросектора.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БІЗНЕСУ ЯК ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ

*С. А. Нужна, к. е. н., доцент, кафедра інформаційних систем і технологій,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна,*

І. К. Карімов, к. ф.-м. н., доцент, завідувач

кафедри математичного моделювання та системного аналізу,

*Г. І. Карімов, к. е. н., доцент, завідувач кафедри менеджменту,
Дніпровський державний технічний університет, м. Кам'янське, Україна*

У сучасному світі, що динамічно змінюється під впливом технологічних інновацій, поняття сталого розвитку набуває особливої значущості. Це вже не просто екологічна ініціатива, а комплексна стратегія, що охоплює економічний, соціальний та екологічний виміри. В епоху глобальної цифровізації, бізнес відіграє ключову роль у досягненні цих цілей, перетворюючи цифрову трансформацію з опціональної модернізації на необхідну умову для забезпечення власної довгострокової стійкості.

Саме цифрова трансформація (ЦТ) стає тим каталізатором, який дозволяє підприємствам не лише адаптуватися до нових умов, а й активно сприяти сталому розвитку. ЦТ – це не просто впровадження нових технологій, а повна зміна бізнес-моделей, процесів та корпоративної культури з метою використання можливостей, які надають цифрові інструменти.

Цифрова трансформація стимулює створення інноваційних продуктів і послуг, а також повністю змінює традиційні бізнес-моделі. Прикладами є розвиток платформних бізнесів (Uber, Airbnb), що поєднують споживачів і постачальників послуг, або перехід від продажу фізичних товарів до надання послуг за підпискою. Це дозволяє компаніям отримувати стабільний потік доходів і швидше реагувати на ринкові зміни. Використання штучного інтелекту та машинного навчання відкриває можливості для персоналізації пропозицій, що підвищує лояльність клієнтів і сприяє довгостроковому зростанню.

Цифрові технології дозволяють автоматизувати рутинні та ресурсомісткі процеси. Впровадження систем ERP (Enterprise Resource Planning), CRM (Customer Relationship Management) та автоматизації виробничих ліній допомагає значно зменшити операційні витрати, підвищити продуктивність праці та мінімізувати помилки, спричинені людським фактором. Використання Big Data та аналітики даних дає можливість підприємствам приймати більш обґрунтовані рішення, прогнозувати попит, оптимізувати запаси та логістичні маршрути. Це не тільки підвищує прибутковість, але й сприяє більш раціональному використанню ресурсів.

Завдяки цифровим технологіям, особливо електронній комерції та хмарним сервісам, малі та середні підприємства можуть виходити на глобальні ринки, раніше доступні лише великим корпораціям. Це створює нові можливості для експорту, диверсифікації доходів і зниження залежності від локальних ринків.

Таким чином, цифрова трансформація не лише зміцнює економічне становище окремих компаній, але й сприяє зростанню національної економіки в цілому, роблячи її більш стійкою до зовнішніх шоків. Проте, економічний успіх неможливий без соціальної відповідальності та довіри. Цифрова трансформація сприяє зміцненню прозорості та довіри у бізнес-середовищі, що є ключовим елементом сталого розвитку. Яскравим прикладом такої трансформації в українському контексті є система YouControl.

YouControl – це аналітична система, яка на основі відкритих даних з державних реєстрів формує повне досьє на кожную компанію та фізичну особу-підприємця України. Така система використовує цифрові технології для аналізу та візуалізації відкритих даних, роблячи бізнес-середовище більш підзвітним та відповідальним.

YouControl робить бізнес-середовище більш прозорим, надаючи доступ до інформації про власників, фінансові показники, судові справи та зв'язки з іншими компаніями. Це допомагає інвесторам та громадянам приймати обґрунтовані рішення, знижуючи ризики співпраці з недобросовісними партнерами. Завдяки системі можна виявити зв'язки між державними закупівлями та чиновниками, а також ідентифікувати власників компаній. Це є потужним інструментом для журналістів-розслідувачів та громадських організацій у боротьбі з корупцією, що відповідає цілям сталого розвитку щодо зміцнення інституцій та забезпечення верховенства права. Крім того, зменшення ризиків у бізнес-партнерствах завдяки глибокому аналізу контрагентів сприяє стабільності економіки в цілому. Компанії, що використовують подібні системи, можуть уникнути фінансових втрат, пов'язаних із шахрайством, та забезпечити свою довгострокову стійкість.

Доступ та функціонал система YouControl реалізовані виключно через інтернет-технології та відкриті державні реєстри (Open Data). Доступ до системи здійснюється через веб-інтерфейс та API (Application Programming Interface). Це ключові елементи, що забезпечують її функціональність. Саме через веб-інтерфейс звичайні користувачі, фінансові аналітики та бухгалтери отримують доступ до повних досьє компаній через захищений веб-сайт. Для авторизації використовується логін та пароль, що відповідає сучасним стандартам кібербезпеки. Для бізнесу з високими обсягами перевірок YouControl надає API. Інструмент API дозволяє інтегрувати функціонал системи безпосередньо у внутрішні IT-системи підприємства, наприклад, в ERP-системи, CRM або спеціалізовані фінансово-облікові модулі. Це забезпечує автоматизацію процесів due diligence (належної перевірки) та фінансового моніторингу контрагентів. Такий цифровий та інтеграційний підхід дозволяє YouControl працювати в режимі реального часу, оперативно оновлюючи фінансові та юридичні дані.

Отже, система цифрової трансформації бізнесу не лише підвищує прозорість бізнесу (соціальний вимір), але й значно оптимізує внутрішні обліково-фінансові процеси (економічний вимір), що є фундаментальним чинником забезпечення сталого розвитку.

ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ В СФЕРІ АГРОБІЗНЕСУ

А. В. Піндіч, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,

ОПП «Публічне управління та адміністрування»

Науковий керівник: С. А. Нущна, к. е. н.,

доцент, кафедра інформаційних систем і технологій,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Сьогодні, в умовах глобальних кліматичних змін та зростання населення Землі, світове сільське господарство стоїть перед безпрецедентними викликами. Забезпечення продовольчої безпеки та сталого розвитку вимагає не просто нарощування обсягів виробництва, а й докорінного переосмислення традиційних підходів до агровиробництва. Відповіддю на ці виклики стало формування концепції інтелектуального (розумного) сільського господарства, що ґрунтується на повному циклі збору, обробки та аналізу даних. Цей перехід від традиційного до інноваційного підходу є невід'ємною частиною сучасної аграрної політики, що спрямована на підвищення ефективності та мінімізацію ризиків.

У сучасному агробізнесі успіх все менше залежить від випадковостей і все більше – від точних даних та ефективного управління. Від полів і тваринницьких комплексів до логістики та продажів – кожен етап виробництва потребує швидкої, надійної та своєчасної інформації. Саме сьогодні телекомунікації виступають як зв'язувальна ланка між фізичним світом ферми та цифровою системою управління.

Актуальність використання телекомунікаційних можливостей в агробізнесі зумовлена трьома основними факторами: підвищення ефективності та продуктивності, економічна вигода та екологічна сталість. Сучасні технології дозволяють автоматизувати процеси, оптимізувати використання ресурсів (води, добрив, пального) та підвищити врожайність. Завдяки моніторингу в режимі реального часу фермери можуть точно знати, де і коли потрібне втручання. Впровадження телекомунікаційних рішень сприяє зниженню операційних витрат, мінімізації втрат та підвищенню прибутковості бізнесу. Крім того, доступ до актуальних ринкових даних допомагає укладати вигідніші угоди. Точне землеробство, що базується на телекомунікаціях, допомагає зменшити вплив на довкілля.

Телекомунікації відіграють ключову роль у сучасному агробізнесі, допомагаючи підвищити ефективність, оптимізувати процеси та покращити прийняття рішень. Основні можливості телекомунікацій досить різні:

1. *Інтернет речей (IoT) та сенсорні технології:* датчики, встановлені на полях, збирають дані про вологість ґрунту, температуру, рівень поживних речовин та освітлення. Ці дані передаються через бездротові мережі (Wi-Fi, LoRaWAN, 5G) до центральної системи аналітики, що дозволяє фермерам приймати обґрунтовані рішення щодо поливу, внесення добрив та захисту рослин. Дрони та супутники, обладнані камерами та сенсорами, збирають зображення полів, що дозволяє виявляти проблемні ділянки, контролювати ріст рослин і оптимізувати

використання ресурсів. Датчики на тваринах відстежують їх місцеперебування, фізичний стан, активність та здоров'я. Це дозволяє фермерам оперативно реагувати на хвороби та запобігати втратам.

2. *Мобільний зв'язок*: системи GPS, інтегровані з сільськогосподарською технікою, забезпечують точне переміщення по полях. Це зменшує витрати пального, добрив і допомагає уникнути повторної обробки ділянок; спеціальні додатки дозволяють фермерам отримувати в режимі реального часу прогнози погоди, ринкові ціни на продукцію, поради щодо вирощування певних культур.

3. *Супутниковий зв'язок* забезпечує безперебійний доступ до інтернету у регіонах, де відсутнє стабільне покриття стільникового зв'язку. Це особливо важливо для моніторингу великих територій, віддалених ферм та роботи з сільськогосподарською технікою. Також, супутниковий зв'язок дозволяє передавати великі обсяги даних, отриманих з дронів та сенсорів, що критично для точного землеробства та інших сучасних технологій.

4. *Хмарні технології та Big Data*: величезні обсяги інформації, зібраної з полів та техніки, зберігаються в хмарних сховищах. Це дає змогу швидко обробляти дані та виявляти тенденції, що допомагає оптимізувати виробничі процеси, а застосування алгоритмів машинного навчання та аналізу великих даних дозволяє прогнозувати врожайність, ризики захворювань рослин та тварин, розробляти оптимальні стратегії для кожного етапу виробництва.

5. *Високошвидкісні мережі (5G)* забезпечують мінімальну затримку передачі даних, що є критичним для керування автономною технікою, такою як безпілотні трактори та комбайни. Це підвищує безпеку та ефективність роботи. Мережі 5G можуть підтримувати одночасне підключення великої кількості пристроїв Інтернету речей, що сприяє масштабуванню розумних ферм та комплексів.

Загалом, телекомунікаційні можливості виступають не лише як допоміжний інструмент, а як фундаментальна основа для трансформації агробізнесу. Застосування технологій IoT, високошвидкісних мереж 5G, супутникового зв'язку та хмарних сервісів дозволяє формувати єдину цифрову екосистему, де кожен етап виробництва – від аналізу ґрунту до моніторингу врожаю – є повністю прозорим і керованим. Цей перехід від інтуїтивного до дано-орієнтованого управління забезпечує значне зростання продуктивності, зниження витрат та мінімізацію негативного впливу на довкілля. Незважаючи на значні переваги, повна цифровізація агросектору вимагає подолання «цифрового розриву», створення сприятливого інвестиційного клімату та підготовку кваліфікованих кадрів. Подальший розвиток цієї сфери буде тісно пов'язаний з інтеграцією штучного інтелекту та машинного навчання, що дозволить автоматично аналізувати дані для прийняття оптимальних рішень.

Отже, використання сучасних телекомунікаційних можливостей дозволяє агробізнесу перейти від традиційного господарювання до цифрового, що допомагає збільшити прибутковість, зменшити витрати та мінімізувати вплив на довкілля.

СТВОРЕННЯ ВІЗУАЛЬНОГО КОНТЕНТУ ДЛЯ ПРОСУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ У МЕДІАПРОСТОРІ

А. К. Шрамко, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність «Агрономія»,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна,

Ю. А. Доротюк, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність «Право»,

Хмельницький національний університет, м. Хмельницький, Україна

Науковий керівник: С. І. Мороз, к. е. н., доцент, кафедра інформаційних систем і технологій, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

У контексті глобалізації та цифровізації економіки, ефективне просування аграрних підприємств вимагає використання сучасних ІТ інструментів. Візуальний контент (фотографії, відеоролики, інфографіка, 3D-моделі) відіграє критичну роль у формуванні іміджу, підвищенні довіри споживачів та демонстрації переваг продукції та виробничих процесів. Специфіка аграрного сектору, що охоплює питання якості ґрунту, технологій вирощування, благополуччя тварин та екологічної стійкості, вимагає автентичного, інформативного та високоякісного візуального супроводу.

Основними форматами візуального контенту є високоякісна фотографія (продукції, виробничих площ, персоналу), промо-відео (розповіді про господарство, демонстрація технологій) та інфографіка/дашборди (візуалізація статистики та процесів). Для аграрних підприємств контент повинен відповідати наступним ключовим критеріям:

- автентичність та прозорість, наприклад, для демонстрації реальних польових робіт, роботи сучасного обладнання, етапів збору врожаю або умов утримання тварин;
- інформативність при візуалізації складних даних, як-то інфографіка про склад ґрунту, технологічні процеси, сертифікацію органічної продукції;
- емоційний резонанс, тобто створення контенту, що підкреслює зв'язок із природою, традиції та відповідальність перед споживачем.

Процес створення візуального контенту охоплює етапи зйомки (фото/відео), графічного дизайну та відеомонтажу.

Для професійної роботи та створення високоякісних зображень, ретуші фотографій продукції та виробничих сцен використовуються спеціалізовані програми, інтернет-платформи та генеративний штучний інтелект (ШІ, AI).

По-перше, це програми для графічного дизайну та редагування зображень:

- професійні інструменти Adobe Photoshop (є і онлайн безкоштовна версія) для глибокої обробки растрових зображень та Adobe Illustrator для створення масштабованої векторної графіки, логотипів, брендваної продукції, пакувальних рішень тощо;

• хмарна платформа Canva, котра вирізняється іноваційністю, простотою використання та орієнтована на швидке створення графіки для соціальних мереж, презентацій та інфографіки на основі великої бібліотеки шаблонів.

По-друге, програми для відеомонтажу, що доречні для створення маркетингових чи навчальних відеороликів, демонстрації виробничих циклів або роботи дронів:

• професійні рішення Adobe Premiere Pro та DaVinci Resolve для нелінійного монтажу, корекції кольору та додавання спецефектів, причому останній також має потужну безкоштовну версію;

• мобільні додатки та прості десктопні рішення CapCut або InShot для оперативного монтажу контенту, знятого на смартфон, що є особливо актуальним для швидкого просування в соціальних мережах (наприклад, для форматів Reels, TikTok).

По-третє, генеративний ШІ для створення зображень та графіки, дозволяє отримати контент для рекламних кампаній, візуалізації майбутніх продуктів або створення художніх концептів:

• Midjourney / DALL-E / Adobe Firefly генерують високоякісні зображення на основі текстових описів (prompt-ів), зокрема, для агросектору це може бути візуалізація «ідеального поля», «щасливих тварин на пасовищі» або футуристичних агротехнологій.

• ШІ-функції у Canva (Magic Studio) наразі включають автоматичне видалення фону, генерацію альтернативних версій дизайну, а також створення нових зображень за описом безпосередньо в інтерфейсі дизайнера.

ШІ-технології використовуються не лише для генерації, але й для поліпшення існуючого контенту та оцінки його ефективності:

• інструмент Gigapixel AI можна використовувати покращення якості старих зображень або низькоякісних фотографій;

• ШІ може адаптувати відеоконтент (наприклад, голосовий супровід, текстові вставки) для різних цільових аудиторій чи географічних регіонів, підвищуючи релевантність.

Візуальний AI в агротехнологіях також використовується й у виробничій діяльності, зокрема при моніторингу посівів (аналіз зображень із дронів для виявлення хвороб, оцінки зрілості), отримані візуальні дані можуть бути використані для створення детальної та науково обґрунтованої інфографіки про якість та стан продукції.

Отже, створення візуального контенту для аграрних підприємств є багатоаспектним процесом, що вимагає балансу між автентичністю виробництва та сучасними технологіями подачі інформації. Комплексне використання професійного програмного забезпечення (Adobe Creative Cloud, DaVinci Resolve) у поєднанні з інноваційними ШІ-платформами (Midjourney, DALL-E, ШІ-функціонал Canva) дозволяє аграрним компаніям не тільки підвищити якість медіа матеріалів, але й значно скоротити час і витрати на їх продукування та персоналізувати й підтримувати постійну багатоаспектну комунікацію з цільовою аудиторією.

ЗАСТОСУВАННЯ ХМАРНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВЕТЕРИНАРНІЙ МЕДИЦИНІ

***І. І. Шрамко, старший викладач, кафедра інформаційних систем і технологій,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна***

Одним з ключових елементів цифровізації є впровадження хмарних технологій, які кардинально змінюють підходи до обміну інформацією як усередині ветеринарної спільноти, так і у взаємодії з власниками тварин. Хмарні платформи забезпечують безпрецедентний доступ до даних, покращують комунікацію, оптимізують робочі процеси та в кінцевому підсумку сприяють наданню більш якісної та швидкої медичної допомоги.

Однією з головних переваг є централізоване зберігання інформації. Замість розрізнених паперових карток або локальних баз даних на комп'ютерах клінік, усі медичні записи, результати аналізів, рентгенівські знімки, історії хвороби та плани лікування зберігаються в «хмарі». Для власників тварин це також надзвичайно зручно: вони можуть отримати доступ до інформації про свого улюбленця через спеціальний веб-портал або мобільний додаток, переглядати результати обстежень, отримувати рекомендації щодо догляду та нагадування про планові візити.

Іншим важливим аспектом є покращення комунікації. Хмарні платформи дозволяють ветеринарам швидко та ефективно обмінюватися інформацією. Це пришвидшує процес отримання другої думки, дозволяє колегіально обговорити складні випадки та забезпечити найбільш адекватне лікування. Власники тварин, своєю чергою, отримують можливість спілкуватися зі своїм ветеринаром через захищені канали в додатку, ставити запитання, отримувати оперативні відповіді та рекомендації. Хмарні технології також сприяють розширенню можливостей телемедицини. Завдяки хмарним платформам ветеринарні лікарі можуть проводити віддалені консультації, особливо у випадках, коли фізичний візит не є необхідним. Власники тварин можуть завантажувати фото та відео своїх тварин, а ветеринари, маючи доступ до повної медичної історії, можуть надавати кваліфіковані поради.

Ще одним значним впливом є підвищення ефективності та безпеки. Хмарні системи дозволяють автоматизувати рутинні процеси, такі як планування прийомів, відправлення нагадувань про щеплення та запис на процедури. Це зменшує навантаження на адміністративний персонал та мінімізує ризик людських помилок. Крім того, хмарні сервіси, як правило, забезпечують високий рівень безпеки даних. Інформація шифрується, резервні копії створюються автоматично, що запобігає втраті важливих медичних записів у разі технічних збоїв або надзвичайних ситуацій. Для власників тварин це означає, що їхня конфіденційна інформація та дані про здоров'я їхніх улюбленців надійно захищені.

Таким чином, хмарні технології перетворюють ветеринарну медицину, роблячи її більш доступною, прозорою та ефективною. Вони усувають географічні бар'єри, покращують співпрацю між спеціалістами та дозволяють власникам тварин бути активними учасниками процесу лікування, маючи доступ до всієї необхідної

інформації в будь-який час. Завдяки цьому ветеринарна допомога стає більш індивідуалізованою, а комунікація – швидкою та зручною.

Існує багато хмарних сервісів, які розроблені спеціально для ветеринарної медицини та допомагають оптимізувати обмін інформацією. Ці сервіси часто поєднують у собі функції управління клінікою, ведення електронних медичних карт (EMR) і комунікаційні інструменти.

EzyVet виступає одним із провідних світових хмарних сервісів для ветеринарних клінік, який надає комплексну платформу для управління всіма аспектами ветеринарної практики. Вона надає можливість вести централізовану медичну карту, що дозволяє ветеринарам швидко знаходити потрібну інформацію, а власникам тварин – переглядати її через портал пацієнта. Сервіс інтегрується з інструментами для комунікації, що дозволяє клініці надсилати автоматичні нагадування про щеплення, записи на прийом або повідомлення про стан пацієнта.

Платформа Vetspire використовує штучний інтелект для автоматизації рутинних завдань і допомагає ветеринарам ухвалювати більш обґрунтовані рішення. Система автоматично генерує звіти, заповнює форми та оновлює медичні карти після прийому, що значно економить час лікаря.

Українська хмарна CRM-система ENOT, розроблена для ветеринарних клінік та аптек. Вона враховує особливості ведення карточки пацієнта, де є дані як про тварину, так і про її власника. Завдяки хмарній архітектурі, ветеринар може мати доступ до даних про пацієнтів навіть під час виклику на дім або роботи в польових умовах. Сервіс автоматизує облік клієнтів, запис на прийом, облік фінансів, що полегшує управління клінікою.

Ще один український хмарний сервіс Clinica Web, спеціалізується на автоматизації ветеринарних клінік і лабораторій. Ключовою особливістю є можливість прямої інтеграції з лабораторними системами, що дозволяє автоматично отримувати та зберігати результати аналізів у медичній картці пацієнта.

Кожен з перерахованих сервісів не є повністю безкоштовним у повному обсязі, оскільки вони є комерційними продуктами. Однак деякі з них пропонують безкоштовний пробний період або демо-версію. EzyVet та Vetspire – це великі міжнародні платформи, які не мають безкоштовної версії. Вони працюють за моделлю підписки з оплатою за місяць або рік. Зазвичай вони орієнтовані на середні та великі ветеринарні клініки та госпіталі. ENOTE та Clinica Web - українські розробки, які також є платними. Їхня вартість залежить від кількості користувачів та функціоналу, що підключається. Вони не пропонують безкоштовних тарифних планів, але можуть надавати демо-доступ для ознайомлення з системою.

Загалом, у ветеринарній ІТ-сфері рідко зустрічаються повністю безкоштовні хмарні сервіси, оскільки розробка, підтримка, забезпечення безпеки даних та постійні оновлення вимагають значних ресурсів. Проте, багато платних сервісів мають гнучкі тарифні плани, які підходять як для невеликих приватних кабінетів, так і для великих клінік.

ОПТИМІЗАЦІЯ ЦІНОУТВОРЕННЯ ТА ПРОМОАКЦІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТИ МАКСИМІЗАЦІЇ ПРИБУТКОВОСТІ

Л. О. Юдіна, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність «Маркетинг»

Науковий керівник: **С. І. Мороз**, к.е.н., доцент,
кафедра інформаційних систем і технологій,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро Україна

В умовах жорсткої конкуренції та глобалізації ринків, здатність компанії досягати стійкого фінансового успіху безпосередньо залежить від ефективності її комерційних стратегій. Серед усіх важелів впливу на фінансові результати, ціноутворення та промоакції є найбільш динамічними та критично важливими. Вони не лише формують кінцевий дохід, але й визначають позицію бренду, споживче сприйняття цінності та обсяг продажів.

Аграрний маркетинг теж має активно залучати технології оптимізації та штучного інтелекту, наслідуючи досвід іновачії фінансових ринків у цьому напрямі. Метою даного дослідження є аналіз ключових стратегій та інструментів, що дозволяють компаніям максимізувати прибутковість шляхом науково обґрунтованого встановлення цін та підвищення рентабельності інвестицій у промоакції.

Стійкий фінансовий успіх компанії в умовах жорсткої ринкової конкуренції залежить від ефективності її комерційних стратегій, де ціноутворення та промоакції виступають найбільш динамічними та критично важливими важелями впливу. Неоптимальне встановлення цін або хаотичне використання знижок може призвести до значної втрати прибутку чи підризу довгострокової цінності бренду [1]. Оптимізація ціноутворення вимагає переходу від простих методів до стратегічних. Традиційні підходи включають ціноутворення на основі витрат (простота, але ігнорування ринку) та ціноутворення на основі конкуренції (позиціонування щодо суперників). Найефективнішим є ціноутворення на основі цінності (Value-based Pricing), де ціна встановлюється відповідно до сприйнятої клієнтом вигоди, що дозволяє максимально збільшити прибуток.

Сучасна оптимізація покладається на технології, зокрема на динамічне ціноутворення (Dynamic Pricing). Ця стратегія дозволяє змінювати ціни в реальному часі з урахуванням коливань попиту, рівня запасів і цін конкурентів (типово для e-commerce та послуг). Додатково застосовуються методи психологічного ціноутворення, які маніпулюють сприйняттям вартості, наприклад, через використання цінових якорів або цін, що закінчуються на '9'.

Промоакції є потужним тактичним інструментом, але несуть ризик канібалізації та зниження маржі. Їхня оптимізація вимагає чіткого визначення мети (збільшення обсягу, очищення складів чи залучення нових клієнтів) [2]. Головним

показником успіху є рентабельність інвестицій (ROI), який має оцінювати не лише додатковий обсяг продажів (Uplift), але й втрачену маржу через знижку. Надзвичайно важливим є аналіз ефекту після-промо (Post-Promotion Dip) – періоду "затишшя" у продажах, який виникає, коли клієнти закупаються наперед. Ефективні акції повинні компенсувати втрачену маржу без значних негативних довгострокових наслідків. Оптимізація також передбачає персоналізацію: націлення різних типів знижок на різні сегменти клієнтів (наприклад, купони для ціново-чутливих або пропозиції для стимулювання апсейлу у лояльних клієнтів).

Комплексний підхід: Revenue Management та Big Data [3]. Справжня максимізація прибутковості досягається шляхом інтеграції ціноутворення та промоакцій у єдину систему, відому як Управління доходом (Revenue Management). Цей підхід вимагає точного прогнозування попиту для кожного сегменту та в кожен момент часу. В епоху цифрових технологій цей процес керується аналітикою великих даних (Big Data) та машинним навчанням (ML). ML-моделі автоматично аналізують мільйони транзакцій, сезонність, ціни конкурентів і ефективність промо, щоб визначити оптимальну цінову точку та найефективніший промо-механізм для конкретного товару та клієнта. Це дозволяє компаніям відійти від інтуїтивного підходу, замінивши його на науково обґрунтовану, гнучку і проактивну стратегію, яка забезпечує стійку максимізацію фінансових результатів.

Отже, стійкий фінансовий успіх компаній залежить від ефективності ціноутворення та промоакцій, які є найбільш динамічними комерційними важелями. Оптимізація цін вимагає переходу до Value-based Pricing (на основі цінності, а не витрат) та впровадження динамічного ціноутворення (Dynamic Pricing), керованого попитом і запасами. Промоакції є потужним тактичним інструментом, але несуть ризик канібалізації. Їхню ефективність слід вимірювати ROI (враховуючи втрачену маржу та Post-Promotion Dip) і посилювати за рахунок персоналізації для різних сегментів клієнтів. Максимізація прибутковості досягається шляхом інтеграції цих процесів у єдину систему – Управління доходом (Revenue Management). В епоху цифрових технологій цей підхід керується Big Data та Машинним Навчанням (ML). ML-моделі автоматично визначають оптимальну цінову точку та найефективніший промо-механізм для кожного товару та клієнта, замінюючи інтуїцію науково обґрунтованою та проактивною стратегією.

Список використаних джерел.

1. Ціноутворення: навчальний посібник / укладач О. І. Андрусь. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 272 с.
2. Чеховська О. В. Формування і вдосконалення системи ціноутворення на продукцію підприємства, 2020. 85 с.
3. Бородавка Г. Ю. Економіко-математичне моделювання процесу ціноутворення на підприємстві: Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2024. 108 с.

Секція 5. Культура професійного спілкування та інноваційні методи мовної фахової підготовки

DEVELOPMENT OF VERBAL INTELLECT OF FUTURE SPECIALISTS

T. V. Stasiuk, *Doctor of Philology, Professor, Head of Philology Department
Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine*

In modern society, where knowledge is an important resource, linguistic intelligence plays an important role in professional activity. Linguistic intelligence affects the ability to communicate effectively, analyze and interpret information, analytical, creative thinking and learning skills. The development of linguistic intelligence is an important component of professional development and contributes to the competitiveness and self-realization of specialists. In this regard, the issue of the development of linguistic intelligence in specialists acquires special importance. The purpose of this study is to consider the nature of linguistic intelligence, its importance for professional activity and to develop practical recommendations and methods for its development. Verbal intelligence is not just the ability to speak, but a multifaceted complex of skills that allows you to effectively use language in all its diversity. It is a kind of tool that makes it possible not only to transmit information, but also to deeply understand it, analyze, interpret, and also influence others.

The main principles for forming verbal intelligence in students involve actively engaging with language through reading, writing, speaking, and listening, and applying these skills in diverse and meaningful ways. Key principles include consistently exposing students to a rich vocabulary, encouraging them to use language creatively and critically, and fostering a strong connection between verbal skills and new information through practice and application.

Active engagement and practice are important for students.

1. *Reading and writing*: Read aloud to students regularly and encourage them to read on their own to build vocabulary and grammar skills. Creative writing exercises like short stories or poems also help solidify language use.

2. *Speaking and listening*: Engage students in regular conversations, public speaking opportunities, and activities that require listening, such as podcasts or group discussions.

3. *Usage over memorization*: Encourage students to use new words and phrases in their discussions and writing to reinforce their memory and understanding.

4. *Connecting new information*: Help students link prior knowledge with new information by explaining how they are related. This can be achieved by explicitly breaking down how new concepts use language.

5. *Diverse perspectives*: Present learning material in multiple ways to help students understand concepts more deeply and to build confidence in their ability to express themselves.

6. *Goal-oriented use*: Help students use language to achieve goals. Tools like mind mapping can help them structure thoughts and express ideas more powerfully.

7. *Grammar and techniques*: Go beyond basic grammar to explore language techniques like metaphor, symbolism, and figurative language to enrich their expression.

The development of verbal intelligence of professionals occurs through the constant improvement of verbal skills: expanding vocabulary, developing the ability to analyze and clearly express thoughts, as well as improving listening skills and effective communication. This process requires regular practice through reading, writing, discussions, participation in professional discussions and other forms of intellectual activity. We can distinguish key aspects of development of verbal intelligence. They are:

1. *Reading and writing*: Regular reading of professional literature and writing texts helps to expand vocabulary, improve grammar and develop style.

2. *Discussion and debate*: Participation in professional discussions and debates allows you to learn to clearly argue your point of view, analyze logical connections and develop persuasion skills.

3. *Listening skills*: Effective listening to interlocutors, the ability to understand their arguments and emotions is critically important for successful communication and cooperation.

4. *Analysis and synthesis*: The ability to analyze complex texts, highlight key ideas, and create new knowledge is the basis of verbal intelligence.

5. *Creativity and flexibility*: A professional must be able to use language creatively to generate original ideas and solve problems, as well as adapt their speaking style to different audiences.

We can integrate the development of verbal intelligence into professional activities:

1. *Set goals*: Set specific goals for developing verbal and linguistic skills, for example, to improve public speaking skills or learn to write effective reports.

2. *Practice regularly*: Apply new skills in everyday work, communicating with colleagues, clients, and partners.

3. *Study and analyze*: Study the language of successful professionals in your field, analyze how they build their arguments and express opinions.

4. *Get feedback*: Ask for feedback from colleagues and management to understand the strengths and weaknesses of your communication.

5. *Take advantage of learning opportunities*: Participate in trainings, seminars, workshops, and other educational activities aimed at developing communication skills.

Verbal intelligence is a dynamic ability that is constantly developing and improving throughout life. Linguistic intelligence, as a multifaceted competence, is a necessary foundation for success in today's society, where communication plays an important role. It not only guarantees linguistic competence, but also opens the door to effective communication, a deeper understanding of knowledge and effective leadership. By developing your verbal intelligence, you can invest in your ability to clearly and convincingly express your ideas, connect with others and achieve your goals. In the business world, this means better communication with clients, partners and employees, which contributes to increased productivity and success of the company. In a world where knowledge quickly becomes outdated and technology is constantly changing, linguistic intelligence allows you to quickly adapt to new challenges.

DEVELOPING EMOTIONAL INTELLIGENCE IN THE WORKPLACE

M. F. Averkyna, *Doctor Habilitated in Economics, Professor,
Estonian Business School, Tallinn, Estonia*

Emotional intelligence is the ability to recognize and manage our own emotions, as well as understand the feelings of other people. It helps us control our reactions, communicate better with others, empathize and support. By developing it, we better understand ourselves and the people around us, which makes our communication and relationships harmonious. Once, studying emotional intelligence, Peter Salovey, one of its founders, identified five main components:

1. Self-motivation is the ability to motivate yourself, find meaning in your actions, set goals and gradually move towards them.
2. Empathy is the ability to feel what other people are experiencing, notice their mood and needs. This helps in communicating with others.
3. Managing your emotions is the ability to calm yourself down when something annoys or worries you, as well as manage your reactions. This helps to cope with stress more easily and not to give in to emotions in difficult situations.
4. Being aware of your emotions is to understand what you feel from the inside. This makes it easier to understand yourself, the causes of these emotions and their impact. People who understand their feelings well make decisions faster and are better aware of their desires.
5. Relationship management is the ability to find a common language with people, resolve conflicts and maintain healthy relationships.

In my opinion, these points quite aptly describe the important role in the career development of a young specialist. Especially possessing emotional intelligence will be useful for:

1. Adaptation at work. I think that every person feels fear and excitement in a new place. The most important thing is not to panic, analyze your emotions and actions. You especially need to understand that everyone makes mistakes at the beginning, so maintaining productivity is an important aspect.
2. Conflict resolution. You should always approach problems with disagreements with a "cold mind", find solutions without tension. Regardless of whether it is a client, colleague or manager.
3. Work and team. Promotes effective communication, mutual understanding and maintaining a positive atmosphere in the team.

To manage your emotional intelligence we may use tips from various experts:

1. Don't divide emotions into "good" or "bad." Emotions are just emotions, and they all matter. Instead of evaluating them, try to figure out why you feel this or that. This will help you understand yourself better, and not suppress your feelings.
2. Keep an emotional diary. Write down what you felt during the day, what situations caused it, what helped you or, conversely, made your condition worse. This is a great way to learn to understand your reactions and better control your emotions.

3. Pay attention to your feelings in books, movies, or music. It often happens that a character in a movie or a line from a song perfectly conveys your state? That's normal! Or, on the contrary, something in the work causes you resistance. Such moments help you to understand yourself and your experiences more deeply.

4. Don't let a bad mood control you. When your mood is bad, it may seem that everything around you is hopeless. But this is only a temporary state, like a cloud that will soon dissipate. The main thing is to understand where these emotions came from and not make important decisions in such a state.

5. Listen to your body in stressful situations. Stress affects not only your mood, but also your physical condition. If you learn to notice your body's signals (for example, muscle tension, fatigue, headache), you will be able to pause in time and take care of yourself.

The main principles for developing emotional intelligence in the workplace are self-awareness, self-management, social awareness, and relationship management. These principles involve understanding your own emotions, managing your behavior, recognizing the emotions of others, and using this understanding to build strong relationships through effective communication and empathy.

1. Self-awareness

Understand your emotions: Know your strengths, weaknesses, emotions, and motivations, and how they affect your behavior.

Practice self-reflection: Make a habit of reflecting on your interactions, especially meetings and projects, to better understand how you acted.

2. Self-management

Regulate your emotions: Learn to manage your impulses and emotions so they don't lead to negative behaviors.

Stay adaptable: Be open to change and new ways of doing things.

Communicate calmly: If a colleague is shouting, remain calm, make eye contact, and state your points without shouting back.

3. Social awareness

Practice empathy: Understand and consider the feelings and perspectives of others, including colleagues, bosses, and customers.

Listen actively: Pay attention to understand what is being said, not just to respond.

Be aware of your team: Understand the dynamics and feelings within the team to foster a more positive and supportive environment.

4. Relationship management

Improve communication: Engage in open and honest communication, and provide feedback constructively.

Build trust: Share your thoughts and the rationale behind your decisions to build trust with your team.

Provide support: Offer help and support while still allowing for employee autonomy and ownership of their work.

DEVELOPMENT OF MODERN EDUCATION AND LEARNING SYSTEMS FOR PROVIDING KEY COMPETENCES

M. O. Bahorka, *Doctor of Economics, Professor, Department of Marketing,
Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine*

High education is the main driver of economic competitiveness in the field of economic knowledge. The increase in the number of jobs, requiring a high level of qualification, encourages young people to enter and receive higher education. In this context, maintaining a high level of quality is crucial for the attractiveness of higher education. In a more global and mobile world, transparency about the effectiveness of higher education institutions can stimulate both competition and cooperation, and be an incentive for further improvement and modernization. However, existing international rankings may give a complete picture of university performance, overemphasis on research, while excluding other key factors that make universities successful, such as teaching quality, innovation, regional involvement and internationalization.

The global practice of research universities shows that they are given ample opportunities to commercialize research results created within the framework of the activities of such universities. They can create entrepreneurial-type legal entities (acting both as a sole founder and as a co-founder with the participation of other subjects, including teachers, business entities). That is why it is important that the normative legal acts that determine the legal status of research universities provide the possibility for the latter to create such legal entities and provide for the mechanism for realizing this possibility. However, the mechanism for registering scientific potential and obtaining budget funding is still being tested now days. Today, higher education is increasingly internationalized, becoming more mobile, international, open and transparent. At the same time, motivation of applicants to study, attraction of the best teachers and researchers to create and strengthen partnerships and academic cooperation with universities from other parts of the world is of key importance. This will require a special emphasis on strengthening international cooperation.

L. Armstrong, who paid special attention to the development of such directions as: the close connection of scientific research and teaching; institutional excellence; organizational changes and distance learning. Internal resources of universities should be directed primarily to stimulate new areas of research and creative activity of teachers [1].

Hungarian researchers A. Strambu-Dima and K. Veges believed that only entrepreneurial universities in the 21st century can maintain a high competitive status through:

- strengthening of internal management;
- expansion of spheres of activity;
- diversification of the resource base;
- stimulation of scientific research;
- creation of entrepreneurial culture [2].

The European Commission presented a reform strategy for the modernization of education. This strategy identifies priority areas where EU countries should do more to achieve common education goals, namely:

- increase in the number of graduates of higher educational institutions;

- improving the quality of higher education, through increased funding and investment to meet the needs of the labor market, as well as stimulating teaching and research;
- providing more opportunities for students to acquire additional skills through study or internship abroad, as well as promoting cross-border cooperation in order to increase the productivity of higher education;
- increasing the training of researchers for the development of high-tech industry;
- strengthening links between education, research and business to promote the development of innovations;
- development of a new ranking of competitive universities.

Europe's innovation potential will require knowledge partnerships and stronger links between education, research and innovation (the "knowledge triangle").

In our opinion, the strategic innovation program of Europe should be taken as a basis in Ukraine, according to which the main priorities for higher education are research, innovation and entrepreneurship. The concepts of university competitiveness are of great practical importance when developing programs and strategic directions for increasing the competitive advantages of the country's educational system for the long term. Unfortunately, the places occupied by our universities in the rankings of authoritative international organizations convincingly testify to low international competitiveness. In Ukraine, there are significant prerequisites for the development of world-class education, although there are a number of factors that hinder this process.

In order to achieve and maintain a high competitive status of the university, the nature of the competitive advantages it develops is important. Intellectual capital, innovative systems, international cooperation, and financial opportunities are the determining factors for the success of universities in the economic competition for leadership in world markets. The highest standards of the quality of education in the conditions of globalization can be ensured only by increasing and diversifying the financial flows that come to the disposal of university institutions, that is, universities should be given the opportunity to diversify their incomes and take more responsibility for their long-term financial sustainability. There is a need for more targeted, sustained and increased levels of investment in education.

A necessary condition for Ukraine's exit from the crisis state and the solution of many economic problems and national security is the development and implementation of a global strategic architecture to increase the international competitiveness of national universities. Only the high competitiveness of the national higher education institution both on the domestic and global markets can lay the foundations for the innovative growth of the state's economy and ensuring the standard of living of citizens.

References.

1. Armstrong L. A New Game in Town: Competitive Higher Education / in Digital Academe. In Dutton, William H. and Loader, Brian D. (Eds.), The new media and institutions of higher education and learning. Chapter 6. New York: Routledge, 2002.
2. Strambu-Dima A., Veghes C. 2008. Entrepreneurial University. A New Vision On The Academic Competitiveness In A World In Motion. Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica. Faculty of Sciences, «1 Decembrie 1918» University, Alba Iulia. 2008. № 2(10). 56 p.

THE USE OF INTERACTIVE TECHNOLOGIES IN THE TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS

A. Ye. Bardachenko, *Master student, speciality “Ecology”*

Scientific supervisor: O. A. Stukalo, Ph.D.,

Associate Professor, Philology Department,

Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine

Modern education has many tasks, the main of which is to train qualified professionals, motivated, focused and able to adapt to market demands, the ever increasing demands of consumers who realize themselves in the professional sphere. An important component of training specialists in the field of agriculture is the formation of practical skills to perform professional functions. To ensure the conditions of specialist training in the real environment of future professional activity, practice is provided. Professional skills can also be practiced in professional disciplines classes in conditions close to real. For this purpose it will be expedient to use active and interactive teaching methods, which will reflect the essence of the future profession, form the professional qualities of specialists.

To successfully study in a modern higher education institution, a student must be active and ready for intense mental activity. There will not be enough explanations and demonstrations to obtain stable and conscious knowledge. The search for conditions that would intensify cognitive activity at the level of innovations related to the organization, forms and methods of teaching, naturally leads to the introduction of interactive teaching methods in the educational process. In the process of finding a definition that would reflect the new content of learning interactions, the term “interactive learning” appeared. Interactive is a special form of organization of cognitive activity, one of the tasks of which is to create comfortable learning conditions in which each participant in the process feels his intellectual ability. “Interactive” means the ability to interact in a conversation, dialogue with something (computer) or someone (person). Thus, interactive learning is first of all dialogical learning, during which the interaction of teacher and student is carried out. The main purpose of the pedagogical process from the standpoint of humanistic philosophy is to reveal and create conditions for the maximum development of individual capabilities.

Interactive learning is a special form of organization of cognitive activity, which has a specific, predictable goal – to create a comfortable learning environment in which everyone who learns feels his success, intellectual ability. The essence of interactive learning is that the learning process takes place under the condition of constant, active interaction of all participants. The term “interactive learning” began to be used from the end of 90s of the twentieth century and, according to scientists, has the following classification features: from the point of view of philosophy – it is a dialectical process; by focusing on personal structures, it can be described as informational and operational at the same time; by the nature of the content – general, social, psychological, pedagogical, cultural; by the mechanism of assimilation – as associative and reflex; by the main factor

of development – as sociogenic; by approach to personality – as anthropocentric; by the prevailing methods – as a problem-oriented, explanatory and illustrative; by cooperation of participants – as group, pair, frontal, individual; by organizational forms – as an alternative to traditional classroom, as innovative, in which classes are held in the active form of problem lectures, seminars, brainstorming, psychodrama, debate, dialogue, press conference, business and didactic games, trainings, etc.

Thus, interaction can be interpreted as enhanced activity between subjects of the educational process, and the use of interactive teaching methods – as ways of purposeful enhanced interaction between teacher and students, the interaction of participants in the pedagogical process through the prism of their own individuality, personal life experience to create optimal training conditions for future professionals. Pedagogical interaction is characterized by a high level of communication intensity of its participants, their communication, exchange of activities, change and diversity of their types, forms and techniques, purposeful reflection by participants of their activities and interactions. Interactive forms of learning help to make each student not only a listener or observer, but also an active participant in the learning process.

Among the basic conceptual bases of effective introduction of pedagogical innovations of interactive character in educational process of higher educational institutions are defined as follows:

- systematic analysis of technological processes, techniques, means of interactive technologies as an optimal educational environment for the training of specialists in agriculture;
- systematic study of information on the use of interactive technologies in the training of future specialists, which has theoretical and practical significance for their professional growth;
- development of methods for the use of interactive technologies in the training of specialists;
- determination of optimal pedagogical conditions for effective implementation of interactions in the process of professional training, which provides not only professional training of students, but also their direction to the fullest self-realization, development of individuality, independence, openness to self-improvement.

All this determines the strategy and tactics of building a modern system of professional training of future veterinarians in higher education institution and the creation of a set of optimal conditions for teachers to self-development of students, their self-realization in the conditions of interactive learning. After all, the use of interactive methods gives students the opportunity to test their professional abilities and skills in practice in the process of active participation in professionally oriented interactions. The use of interactive technologies will contribute not only to the improvement of the process of professional education of students and better mastering of theoretical program material, but also to the general development of future doctors, providing each of them with optimal opportunities for personal development. When using interactive, it is advisable to take into account the leading function of these innovations in pedagogical interaction.

TEACHING GRAMMAR THROUGH COMMUNICATIVE METHOD

**O. I. Kazakevych, Ph.D., Associate Professor, Philology Department,
Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine**

Achieving real language proficiency takes effort, but grammar alone isn't the magic key. While it's an essential foundation – helping learners speak correctly and with ease – it's just one of several pillars that support successful communication. Fluency doesn't come from memorizing rules in isolation. It grows when accuracy is combined with meaningful practice, real-life use, and plenty of experience. At the same time, you can't have fluency without that solid grammatical base. This is where the communicative approach comes in: using grammar as a tool, not the ultimate goal, and integrating it naturally into authentic interaction.

We as teachers aspire to develop our students' communicative competence, honing their ability to use various aspects of language appropriately for different communicative purposes. But *grammatical competence* is just one of the four components of communicative competence. So, what are the components of *communicative competence*?

- Grammatical competence (mastery of the language code, being able to apply grammar rules to recognize and produce acceptable grammatical sentences and utterances);
- Sociolinguistic competence has to do with the social rules of language use;
- Discourse competence is focused on how to combine grammatical forms and meanings to achieve a meaningful spoken or written text;
- Strategic competence (use of verbal and non-verbal communication strategies).

Thus, learning grammar isn't the end goal but merely one of the tools used to facilitate the real end goal (communication).

Does focusing on grammar help with communication? Not so much. In fact, it discourages the learners, makes them overthink, and creates additional complications. Keeping your focus on the communicative goal, on the contrary, helps overcome the initial inhibitions.

If grammar is just a tool, we should treat it as such, and the more we use it in real-life situations, the easier it will get.

There are two approaches when it comes to introducing grammar.

In a *deductive approach*, which is a more traditional way of teaching, a general rule is presented by the teacher. The students then apply this rule to specific examples, test, and practice using it.

In an *inductive approach*, however, the rule needs to be discovered first. The students start by noticing patterns and regularities in the language offered by the teacher, working out the rule, and only then applying it.

All the intellectual work is done by the learners, who have to tap into the knowledge already stored in their minds, which makes this approach very student-oriented, as

opposed to the deductive approach. Both approaches have their advantages and disadvantages, and the teacher makes the decision based on many factors, such as:

- level of the students (do they possess enough background knowledge to come to conclusions on their own);
- age of the students (are they old enough to have developed abstract thinking);
- whether there is enough time (as inductive learning can be more time- and energy-consuming);
- whether or not they need to follow a certain course book (both approaches are presented in coursebooks, but some authors gravitate towards one of them).

The preferences and understanding of language teaching in general have changed considerably in the last decades, and nowadays more and more teachers use the *Communicative Language Teaching approach* (or CLT) as their methodology of choice. The traditional lesson formats with mastering and practicing grammar through controlled and somewhat artificial activities (such as memorizing dialogues and drilling) started shifting towards more student-oriented activities (pair or group work, projects, roleplays). CLT is governed by the following principles:

- a language is learnt through using it for communication;
- the main goal of classroom activities is communication that is meaningful and authentic;
- fluency is important;
- trial and error are part of the learning process.

These principles suggest that grammar is taught not for the sake of grammar rules, but to perform a task, a function. So, all the classroom activities should lead logically from drilling to speaking practice and from form to function.

There are four types of activities used in a logical order:

- Controlled practice activities;
- Semi-controlled practice activities;
- Freer practice activities;
- Free practice activities.

They say perfection is the enemy of the good enough, and grammar is definitely one of the areas where this applies. Striving for perfection in a skill as fluid and multifaceted as a language means setting unrealistic goals for the learners, which could cause more harm than good. So we'd better keep in mind: there is no pressure to be one hundred percent accurate at all times. In language learning, there is room for error and guesswork, just like in everything else we do in life. A much better answer is, "Practice makes perfect."

References.

1. Teaching grammar through the communicative method. URL: https://grade-university.com/blog/teaching-grammar-through-the-communicative-method?utm_campaign=digest-210825&utm_content=teach-digest-gu-210825&utm_medium=email_action&utm_source=customer.io

FORMATION OF VERBAL INTELLIGENCE OF STUDENTS

K. S. Khalamai, A. O. Svystunova, Bachelor students, speciality “Agronomy”,
Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine

The formation of verbal intelligence of students includes the development of vocabulary, grammatical structures, logical thinking skills and critical analysis of text through reading, discussions, writing and other educational activities. There are main aspects of the formation of verbal intelligence:

Development of language skills:

Vocabulary: Expanding vocabulary through the study of new terminology within a specific discipline.

Grammar and syntax: Improving the ability to build complex and precise sentences, formulate coherent thoughts.

Academic writing: Training in writing essays, abstracts, term papers, which requires a clear presentation of thoughts and logical structuring.

Cognitive processes:

Critical thinking: Analysis and evaluation of information received in verbal form (lectures, textbooks, articles).

Logical thinking: Building logical chains of reasoning, which allows you to draw conclusions and generalize.

Linking information: The ability to combine knowledge from different sources and disciplines to form a holistic picture.

Social interaction:

Discussions and debates: Participation in educational discussions, where you need to argue your position and defend it, listening to and analyzing the arguments of opponents.

Presentations: Development of oral presentation skills, the ability to clearly and convincingly convey information to the audience.

Practical skills:

Reading: Active reading of literature, which stimulates understanding, analysis and memorization of what you read.

Problem solving: Application of verbal skills to solve complex problems that require both knowledge and the ability to operate them.

Self-development:

Reflection: Analysis of your own learning processes, ideas and achievements through writing, which helps you better understand yourself and your knowledge.

Continuous learning: The desire to constantly deepen knowledge and improve language skills.

A deeper understanding of linguistic intelligence allows you to develop:

1) Language comprehension:

- Not only knowledge of vocabulary and grammatical rules, but also the ability to catch the subtle nuances of language: metaphors, allegories, irony, sarcasm.
- The ability to distinguish between different styles of speech, depending on the context and audience.
- The ability to understand not only the direct but also the hidden meaning of messages.

2) *Language use:*

- The ability to clearly and concisely express your thoughts both orally and in writing.
- The ability to use language creatively, for example, to create artistic texts, advertising slogans, persuasive speeches.
- The ability to adapt your language to different situations and audiences.

3) *Language analysis:*

- The ability to critically evaluate information, recognize manipulations and fakes.
- The ability to detect logical errors in arguments.
- The ability to analyze the style of speech to determine the authorship of the text or to understand the intentions of the interlocutor.

4) *The influence of language in society:*

- The ability to use language to persuade, motivate and inspire.
- The ability to establish contact with people, resolve conflicts and build relationships.
- The ability to effectively negotiate and present your ideas.
- The ability to use verbal intelligence in various areas.

The verbal intelligence of students in education depends on a combination of factors, including the student's cognitive abilities, learning environment, and personal attributes like emotional intelligence and self-efficacy. Factors include innate abilities like understanding concepts in words, working memory, and the capacity for abstract reasoning, along with external influences such as the quality of instruction, socio-economic status, and family involvement.

Cognitive and personal factors

Verbal-linguistic intelligence: This is the core ability to understand and use language effectively, both spoken and written.

Emotional intelligence: Research shows a strong positive correlation between emotional intelligence and verbal ability, suggesting that a student's ability to understand and manage emotions can impact their verbal skills.

Self-efficacy: A student's belief in their own ability to succeed can impact their motivation, engagement, and overall academic performance, including verbal tasks.

Other cognitive abilities: Verbal intelligence is linked to other abilities, such as abstract reasoning, problem-solving, and working memory.

Environmental and external factors

Educational environment: The quality of the learning environment, including teaching methods, can influence verbal intelligence. Certain learning methods may better suit students with strong verbal-linguistic intelligence, while others can help develop it.

Socio-economic factors: A student's family status, parental education, and parental involvement can influence the development of their dominant intelligences.

Cultural and religious aspects: Cultural and religious backgrounds can also play a role in the development of a student's intelligence.

Overall educational experience: Education itself can have a beneficial effect on cognitive abilities, including verbal intelligence. This effect can persist across the lifespan.

Thus, the formation of verbal intelligence of students in education occurs through the active use of language to process, analyze and express information.

FORMATION OF PROFESSIONAL COMMUNICATION CULTURE AMONG FUTURE PHILOLOGISTS THROUGH THE MEANS OF GERMAN LANGUAGE

A. S. Makarova, Bachelor student,

EPP "German Language and a Second Foreign Language"

Scientific supervisor: O. I. Serhiienko, Ph.D.,

*Associate Professor, Department of
Foreign Philology and Translation,*

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

German language is spoken not only in Germany but also widely used in other countries. With the prospects of Euro integration of Ukraine and overall globalization the need in for highly qualified German-speaking employees in private companies and government institutions has appeared. Considering the differences in Ukrainian and German languages and culture, it is important for educators and educational institutions not only to teach students of philology major language, but also to facilitate the formation of a professional communication culture through means of german language.

The purpose of the research is to review a style of official documents, also known as formal language, as an essential part of professional communication culture and methods, that could be applied to teach philology major students the use of this style.

To be able to properly communicate in a workplace it's important to not only understand the cultural differences but also possess the ability to convey conversations concerning business subjects and also to write a business letter. All these skills fall under the umbrella of functional style called the style of official documents. This style characterized by high level of standartization and formulaicity, use of typical phrases, structures, linguistic cliches, absence of emotionally expressive vocabulary and impersonal constructions accuracy and specificity (requirement for clear formulation of thoughts, dates, terms, figures, avoidance of ambiguities and figurative expressions), logical sequence (strict order of presentation of information: introduction–main part–conclusions/requests/proposals), conciseness and laconicism, standardization of speech (compliance with linguistic norms, spelling rules, standards of the state language, etc.) [3, p. 243].

In order to teach students the use of this style and its application on workplace different techniques could be used. One of the promising methods of teaching students in this field is Task-based-language-teaching (TBLT). TBLT uses tasks that reflect real-life situations so that students could practice language in a context that resemble natural conditions. The main feature of TBLT is the focus on learning tasks, which serve as a stimulus for students to actively generate language, discuss ideas, and solve practical problems. At the same time, the tasks should be meaningful to the students and have practical applications, allowing them to see the direct benefits of learning the language [1,

p. 96]. Students independently build their knowledge through practical experience. This approach is more effective and natural in terms of learning a language than methods focused on, for example, commonly used rote learning of language structures. Thus, TBLT creates conditions where the key is not just knowledge of grammar and vocabulary, but the ability to use them in real situations, which is crucial for the formation of communicative competence and skills of autonomous problem solving.

The other technique that could help students to combine learning German language and training the use of formal language called Content and Language Integrated Learning. The essence of the method is to immerse students in German-speaking environment with little to no usage of their native language. The aim of CLIL is to develop the ability to distance oneself from the influence of grammatical and lexical patterns of the native language and cultivate the habit of constructing sentences in the thinking patterns of the speakers of the studied language [2, p. 136] .

To practice specific terms or collocations it could be beneficial to use exercises like remembering and naming words by a certain sign, choosing one of a number of words that corresponds to a given topic, compiling of phrases from individual words, excluding from the series of words one word that does not combine with the keyword, selecting equivalents for phrases in the native language, combining words into a coherent sentence.

To conclude, the need for German-speaking professionals in Ukraine requires a focus beyond basic language skills. Learning to use formal language is an important step in developing the culture of professional communication among future philologists, whereas mastering the highly standardized style of official documents in particular. To achieve this, the research highlights two promising methods: Task-Based Language Teaching (TBLT) and Content and Language Integrated Learning (CLIL). In essence, integrating TBLT and CLIL ensures that future philologists gain the necessary functional competence and cultural awareness required for formal, effective communication in the German-speaking professional world.

References.

1. Гаврилюк Н. М. Роль мозкових штурмів у навчанні іноземним мовам: ефективність та перспективи. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*. 2025. № 76(7). С. 94–104.
2. Піддубцева О. І. Формування готовності майбутніх фахівців-аграріїв до іншомовного професійно орієнтованого спілкування: дис. на здобуття наук. ступеня доктора філософії. Запоріжжя, 2021. 293 с.
3. Усик Л. М., Чепурна М. В., Недашківська Т. Є. Порівняльний аналіз функціональних стилів у діловій кореспонденції українською, англійською та польською мовами. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2025. № 86(3). С. 241–247.

IMPLEMENTATION OF UKRAINIAN STATE POLICY ON GENDER EQUALITY

V. I. Makarova, B. I. Pavlenko, *Bachelor students, speciality “Agroengineering”,
Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine*

The concept of gender took shape in the 1980s and serves to analyse the causes of discrimination against both men and women. The term was first used in the 1970s to describe socially determined behaviour patterns of men and women as opposed to biological ones. Gender analysis, which was used by special international centres FACETS, OHAM (United Kingdom), AWID (Women in Development) (United States), gives grounds to state that there is a lack of gender balance in modern society. Therefore, since the 1990s, the UN and the European Union have initiated the concept of gender equality and the protection of women's rights for legislative implementation on a global scale. Based on the existence of social discrimination against women, the Fourth World Conference on Women in Beijing and the Platform for Action adopted by it became the basis for the UNDP's Gender and Development initiative (1995), which aimed to improve the social status of women and achieve gender equality. Gender equality was recognised as a key global political strategy for world development at the 23rd Special Session of the UN General Assembly (New York, 2000). In the adopted Millennium Development Pact (2000–2015), the development of gender equality and the empowerment of women ranks third among the eight priority goals.

Ukraine, having chosen a course towards EU and NATO membership by 2022, ratified all international legislative acts and conventions on overcoming gender inequality and establishing a society of equal opportunities, including the Istanbul Convention on preventing violence against women and domestic violence and combating these phenomena (2011), which was ratified on 20 June 2022. The Charter for European Security, adopted at the Istanbul OSCE meeting, declares the full and equal exercise of women's human rights, including in the promotion of peace, national security, prosperity and democracy. Currently Ukraine in cooperation with the NATO and OSCE Gender Programmes Committees, projects are being implemented aimed at ensuring gender equality in the security and defence sector. These projects have brought the issue of gender education in Ukrainian society to the fore, and therefore, on the initiative of the All-Ukrainian Scientific and Pedagogical Advanced Training Centre, courses entitled ‘Gender Studies in Higher Education: Contemporary Challenges and Achievements’ (5 September – 16 October 2022) have been launched. The problems of establishing gender studies in Ukrainian universities have been faced by the domestic scientific community since the beginning of the 21st century. Currently, a domestic scientific and methodological basis for gender studies has been created, and special university courses have been developed and are being taught thanks to the efforts of individual scholars. While in the 1990s researchers addressed the topic of women in Ukrainian history mainly within the framework of the traditional separation of the socio-cultural development of the Ukrainian

people in domestic historiography, focusing on clarifying their contribution to the process of state formation, attempts are now being made to understand the civilisational affiliation of the Ukrainian model of gender relations. Several attempts to ratify the document by the Verkhovna Rada of Ukraine over the past few years have also been unsuccessful. Each time, Ukrainian MPs failed to secure enough votes, arguing that the Convention contains provisions that are unacceptable to Ukrainian society and Ukrainian spirituality. Subsequently, two petitions were created for the ratification of the Istanbul Convention, which received more than 25,000 votes, but the issue of its ratification was never brought up for consideration in the Verkhovna Rada. The document was only ratified in June 2022. On 18 June, President of Ukraine V. Zelensky submitted a draft law, and on 20 June, 259 MPs voted in favour.

In Ukraine's dialogue with society, an important role is played by the fact that the President proposed ratifying the Convention ‘with restrictions,’ i.e., ‘with a unilateral declaration.’ This additional document allows for the resolution of most of the reservations raised by the All-Ukrainian Council of Churches and Religious Organisations, which includes representatives of various denominations; civil society organisations that defend so-called ‘traditional family values’ and are usually opposed to feminist and LGBT movements; the parliamentary group “For Family Values”, created in January 2020, which opposed “gender ideology”, arguing that the Convention would “destroy the institution of the family”. Key in this context are the explanations of the President of Ukraine, which state that our state does not consider any of the provisions of the Convention to be binding on it to amend the Constitution of Ukraine and the Family Code, other laws of Ukraine regarding the institutions of marriage, family and adoption, or that interferes with the right of parents to raise their children in accordance with their own beliefs... Ukraine declares that it will apply the Convention in accordance with the values, principles and norms defined by the Constitution of Ukraine. Thus, the Istanbul Convention is the first international legally binding act that creates a comprehensive legislative framework and approach to combating violence against women, focusing on the prevention of domestic violence, the protection of victims and the prosecution of accused criminals. Its important features include the comprehensiveness of the provisions, which cover a range of measures to prevent and combat violence, protect its victims, and prosecute and punish perpetrators. The document also recognises violence against women as both a human rights violation and a form of discrimination; establishes a clear link between achieving equality between women and men; and proposes that states establish criminal liability for the main types of violence against women (such as persecution, forced marriage, female genital mutilation, forced abortion, forced sterilisation) and to ensure appropriate and effective penalties for violence. To this end, the document proposes that, in order to effectively end violence against women and domestic violence, authorities, institutions and civil society organisations should engage in coordinated cooperation in this area.

THE CHALLENGES OF CONVEYING MEANING ACROSS LANGUAGES

B. O. Myronets, Bachelor student, speciality “Marketing”,
Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine

In our globalized world, communication between people who speak different languages is becoming increasingly important. Translation helps us understand each other, but it's not as simple as it seems. It's not just about swapping words from one language to another. Translators face many challenges: differences in sentence structure, cultural context, and the fact that words can have multiple meanings – all of these need to be taken into account to ensure the message stays clear and accurate [1].

Every language has its own unique grammar rules and word order. For example, English typically follows a Subject-Verb-Object structure, while Japanese often uses Subject-Object-Verb. Because of this, sentences often need to be restructured during translation to sound natural. Additionally, some words or expressions don't have direct equivalents in other languages, forcing translators to get creative to convey the same idea [2]. This is especially problematic in legal, medical, and other technical translations, where precision is critical. For instance, in legal texts, Latin terms like *habeas corpus* or *de facto* remain untranslated in English-speaking legal systems. So the best way is to research context-appropriate terminology before translating; to retain untranslatable words (such as legal Latin phrases) when necessary; to utilize terminology management within GlobalLink's AI-driven translation tools for consistency.

But translation isn't just about words – it's also about culture. Every language carries its own idioms, jokes, and traditions that might not make sense in another culture. Alternatively, they may differ in connotation or frequency of use. To manage these difficulties, translators often resort to more creative solutions such as finding metaphors or idioms similar to the target language and matching the original tone and meaning. For instance, the English phrase “break the ice” means to start a conversation in an awkward situation, but in another language, it might not mean anything at all. Translators have to consider these differences and find alternative ways to preserve the original meaning. The solutions are: to prioritize meaning over direct translation; to use back translation techniques to verify accuracy; if you're unsure, consult a native speaker or use translation memory tools.

Context is another major issue. Some words have multiple meanings, and choosing the wrong one can completely change the message. For example, the English word “right” can mean “correct” or “the opposite of left”. Without proper context, translations can end up confusing or even misleading. That's why translators need to fully understand the content before deciding how to translate specific words [3].

Certain fields, like law, medicine, and technology, use highly specialized terms that often don't have direct translations. A mistake in translating medical instructions or a legal contract could have serious consequences. This is why translators working in these areas often need specialized knowledge to ensure everything is accurate.

A highly technical translation isn't always what the client needs. Using unnecessarily complex terms when a simpler alternative would suffice can make the content difficult to understand.

For example, technical manuals require clarity, whereas literary works may demand a richer vocabulary and nuanced word choices. So, tailor translations to client expectations and target audiences; use plain language when translating instruction manuals or general content; for specialized fields, verify terminology with subject matter experts.

Each type of content has a specific style and tone. Professional and academic documents often require formal terms, while marketing and creative content need engaging and persuasive language.

Punctuation rules vary between languages and can significantly alter meaning. In English, the Oxford comma helps prevent ambiguity in lists, while in Spanish, commas often replace conjunctions like “and” or “but”, creating sentence structures that wouldn't be grammatically correct in English. The solutions are: to follow industry-specific style guides; to maintain cultural and linguistic consistency across documents.

Technology, especially AI, has made translation faster and more accessible. However, machines still struggle with cultural nuances, idioms, and context. While AI can handle simple sentences well, it often produces awkward or inaccurate results with more complex phrases. Miscommunications and misunderstandings can arise, potentially straining relationships and causing embarrassment. Another major concern with AI translation is the potential for bias. AI models are trained on the vast amount of text available on the internet, which unfortunately includes biased or prejudiced content. This can have serious implications, especially in sensitive or diplomatic contexts where precise and unbiased translations are crucial. That's why human translators are still essential to make sure translations sound natural and meaningful [4].

In the end, translation is more than just converting words from one language to another. It requires a deep understanding of both language and culture to ensure the message stays intact. Even with advancements in technology, human translators remain crucial for accurate and effective communication across cultures.

References.

1. Bussey S. Understanding the common challenges of translation, 2019. URL: <https://blog.andovar.com/understanding-the-common-challenges-of-translation/>
2. Rodriguez C. Challenges to Translation. URL: <https://globibo.blog/challenges-to-translation/>
3. MacDonald K. “It gets more and more confused”: can AI replace translators?, 2024. URL: <https://www.theguardian.com/books/2024/nov/11/it-gets-more-and-more-confused-can-ai-replace-translators?>
4. Wilson E. 6 common challenges in translation and how to overcome them. URL: <https://www.upbeatgeek.com/6-common-challenges-in-translation-and-how-to-overcome-them/>

TRAINING STUDENTS FOR PROFESSIONAL COMMUNICATION BY MEANS OF INTERACTIVE TECHNOLOGIES

V. V. Nadtocha, D. M. Tkachenko, *Master students, speciality “Ecology”*

*Scientific supervisor: O. A. Stukalo, Ph.D.,
Associate Professor, Philology Department,
Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine*

Nowadays the problem of rethinking the technology of the educational process in higher education is due to the need to involve students in an active cognitive process, the application of knowledge in practice, cooperation in solving various problems, formulation and argumentation of their own opinions. The need to renew education has led to the emergence and spread of a large number of approaches to the organization of the educational process, methods and technologies of teaching and education. In particular, interactive learning technologies have recently become very popular, and modern specialists of agriculture should be ready to use them.

In the process of professional training of future specialists, teachers use different models of innovative technologies for teaching students. Scientists distinguish between models of passive, active and interactive learning depending on the participation of students in educational and cognitive activities. Under the use of the model of passive learning, the student plays the role of an object that must learn and reproduce the material provided by the teacher, the textbook or other source of knowledge. For example, during the academic lecture-monologue, the teacher's explanation of new material, the use of demonstration methods, students mostly play the role of listener and observer, and therefore – only a repeater of the learned material. A student often performs creative tasks, enters into a dialogue with the teacher, and so on. The main methods of work in terms of active forms of learning: independent work, problem and creative tasks, questions from student to teacher and vice versa. The model of interactive learning is widely used in higher education and is considered by scientists as one of the modern and productive innovative pedagogical technologies.

Interactive learning is a special form of organization of cognitive activity, which has a specific, predictable goal – to create comfortable learning conditions in which each student feels his success, intellectual ability. The essence of interactive learning is that the educational process of professional training of future specialists is organized on the basis of constant, active interaction of all participants in the educational process. It is co-learning, mutual learning (collective, group, collaborative learning), where the student and the teacher are equal. Interactive learning effectively contributes to the formation of values, skills and abilities, creating an atmosphere of cooperation, interaction in the student body. Training is aimed not only at the acquisition of ready-made scientific and practical knowledge, but at the possibility of producing new knowledge, developing creativity and flexibility of thinking. Interactive technologies involve the organization of cooperative learning, when individual tasks grow into groups, and each student makes a unique contribution to the joint efforts of the group, the efforts of each member of the

group are necessary and indispensable for the success of the whole group. The use of interactive technologies in the educational process of universities involves avoiding stereotypes of thinking, developing the basics of non-standard thinking of students, imagination and communication skills, intellectual, emotional, motivational and other areas. The existing system of professional training of students in higher education institution, which is mostly based on traditional education, is able to give the future specialist a fairly deep theoretical knowledge. However, to transform professional knowledge into practical skills and abilities, the primary culture of professional activity, to promote the development of not only theoretical but also practical thinking, to gain experience of interpersonal and group interaction, individual decision-making is possible with the use of interactive technologies.

The use of interactive technologies implies that the lesson is based on a technological approach, as it necessarily has a planned result, is a set of interactive methods, techniques, teaching aids specific to a particular situation; consists of a set of learning models developed by the teacher on the basis of interactive learning. The structure of the interactive lesson consists of the following elements: motivation – focusing students' attention on the problem of the lesson, stimulating interest in the topic under discussion; announcements, presentation of the topic and expected training results – ensuring students' understanding of the content of their activities; providing students with brief information in the shortest possible time to perform practical tasks through interactive interaction; interactive exercises – the central part of the lesson, which involves the use of the teacher some interactive technologies, which are selected depending on the expected results; summarizing, evaluating the results – the process, the reverse of the briefing, reflection. Since the organization of interactive learning is based on conceptual approaches to communication, all interactive methods can be grouped into certain categories that are in a harmonious relationship, namely:

1) information that promotes the exchange of spiritual and professional values of future specialists in the process of dialogical interaction of students;

2) cognitive, which are designed to acquire and systematize new knowledge, creative improvement of students' professional skills and abilities in the conditions of higher education;

3) motivational, which encourage future workers of agriculture to active personal growth in professional activities;

4) regulatory, through which each student determines his own position on the activities of the group, the role functions of individual participants and himself, due to which certain rules of dialogic interaction of future veterinarians are realized, determined, accepted or denied.

Therefore, in the context of interactive learning, a student with developed confidentiality shows reasonable optimism about their potential success in the future.

Thus, the use of interactive methods initiates in students the process of considering the possible correction of certain qualities or forms of behavior that hinder the development of a positive nature of the future specialists in agriculture.

EFFECTIVE METHODS FOR THE DEVELOPMENT OF MEDICAL STUDENTS PROFESSIONAL VOCABULARY AT ENGLISH LESSONS

O. V. Nashyvanko, *Candidate of Philological Sciences,*

Senior teacher of the Language Training and Human Sciences department

Dnipro State Medical University, Dnipro, Ukraine

Modern medical education requires future healthcare professionals to operate confidently in English-speaking contexts, whether in research, clinical practice, or international collaboration. Therefore, English for Specific Purposes (ESP), particularly English for Medical Purposes (EMP), occupies a central role in medical curricula.

The challenge lies not only in memorizing specialized terms but also in understanding their meanings, usage, and contextual relevance. Medical terminology is complex, often derived from Latin or Greek roots, and encompasses a vast range of disciplines – anatomy, pharmacology, pathology and others. Effective teaching methods should combine linguistic, professional, and cognitive elements to ensure long-term retention and active use of vocabulary.

Professional vocabulary forms the foundation of medical discourse. It allows future doctors to read and interpret clinical cases, research papers, and patient histories with precision. Inaccurate understanding or misuse of terms may lead to miscommunication, diagnostic errors, or academic misunderstandings. Therefore, vocabulary development in medical English is not merely linguistic but directly linked to patient safety and professional responsibility.

Acquiring medical terminology contributes to shaping students' professional identity. Through mastering specific terms, students learn to “think like doctors,” organizing knowledge systematically and communicating in a discipline-specific manner. Vocabulary instruction must go beyond translation exercises to involve conceptual understanding and practical application.

One of the most effective approaches to teaching medical vocabulary is contextual learning, which situates terminology within realistic professional scenarios. Using authentic materials, such as medical articles, clinical reports, or simulated patient dialogues, helps students associate terms with concrete situations. This contextualization ensures deeper comprehension and recall.

Role-plays and case studies are particularly valuable in medical English instruction. They allow students to practice vocabulary in communicative settings, simulating doctor–patient interviews, case presentations, or interdisciplinary discussions. Such activities promote both lexical fluency and emotional engagement, making language learning more meaningful.

Problem-based learning (PBL), widely used in medical training, can also be adapted for English lessons. Students analyze a medical case in English, identify key terminology, and discuss possible diagnoses or treatments. This approach integrates professional reasoning with language acquisition and enhances critical thinking skills.

From a cognitive perspective, effective vocabulary development requires active processing and organization of lexical information. Word-formation analysis, studying

prefixes, suffixes, and roots of medical terms, helps students decode unfamiliar vocabulary independently. For example, understanding that “-itis” indicates inflammation or “cardio-” refers to the heart allows learners to interpret terms such as “arthritis” or “cardiology” without rote memorization.

Semantic mapping is another cognitive technique that visually organizes medical vocabulary into thematic clusters (e.g., body systems, diseases, treatments). This structure facilitates memory retention and helps learners establish conceptual links between terms.

Lexical notebooks or digital vocabulary logs encourage students to record, define, and use new words actively. Incorporating example sentences and pronunciation guides strengthens both accuracy and confidence.

Modern digital tools have transformed language education, offering medical students interactive and personalized ways to expand their vocabulary. Online platforms such as Quizlet, Kahoot, or Anki allow learners to practice medical terms through spaced repetition and gamified exercises. These methods increase motivation, engagement, and retention of complex terminology.

Virtual simulations and multimedia resources, including medical podcasts, videos of surgeries, or interactive anatomy software, immerse students in authentic professional contexts. They enable learners to hear and see vocabulary used in realistic settings, linking auditory and visual memory.

Corpus-based learning can be introduced at advanced levels. Students analyze frequency and usage patterns of medical terms in authentic texts, which helps them understand collocations and discipline-specific phraseology. This data-driven approach enhances accuracy and contextual awareness.

Vocabulary instruction should always be embedded within communicative practice. Medical professionals need to switch registers—using technical terms with colleagues and simplified explanations with patients. Therefore, teaching must focus on register awareness and functional use of vocabulary in various professional interactions.

Activities such as writing medical reports, giving oral case presentations, or summarizing research findings train students to use terminology appropriately and effectively. Peer collaboration, through group discussions or joint projects, encourages negotiation of meaning and reinforces retention through social learning.

By connecting vocabulary learning with real-life communication tasks, students perceive English not as an abstract subject but as a practical instrument of professional success. Developing professional vocabulary in medical English requires a balanced combination of cognitive, communicative, and technological methods. Effective instruction integrates medical content with language skills, enabling students to understand, retain, and apply specialized terms confidently.

Through contextualized learning, digital tools, and interactive communication, medical students become more autonomous, motivated, and professionally competent language users. Ultimately, mastering medical vocabulary in English not only enhances academic success but also prepares future doctors to participate fully in global scientific dialogue and deliver patient care with linguistic precision and cultural sensitivity.

IMPLEMENTING OF GENDER APPROACHES IN EDUCATION

K. S. Pantileienko, *English Teacher, Philology Department*
Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine

At the current stage of society's development, the transformation of the state into a developed, independent and civilised European country is impossible without reforming the higher education system. This requires the implementation of a person-oriented approach in higher education. In the educational process of these institutions, emphasis is placed on the development of the individual as a subject of assimilation, use and reproduction of cultural values, among which the student himself is the highest value. This is due to the need to adhere to humanistic and democratic principles of social life, to focus on the individual, their position, status, nationality and age, as well as to recognise the need for students to acquire a new comprehensive system of knowledge.

The gender dimension in education should shape an egalitarian, educated consciousness and a socio-culturally and gender-competent personality based on the destruction of patriarchal gender stereotypes. The introduction of a gender approach in higher education involves expanding the space for the development of each student's individual abilities and talents regardless of gender, and freeing the minds of both teachers and students from established gender stereotypes. The implementation of a gender approach in the educational process of higher education is possible provided that students develop an appropriate level of gender culture.

Gender culture is a social phenomenon that is formed by absorbing all the best that is recognised by society in terms of the behaviour of women and men and shapes the principles and norms of their relationships within the family and the place of each of them in the fulfilment of social needs. Gender culture is linked to the gender specificity of people and their creativity. One of the most important conditions for the formation of gender culture among students is a certain attitude of the family towards the purposeful gender education of their child, an awareness of the high responsibility for preparing a young man or woman for adult life. This process is possible through the use of modern pedagogical experience by parents, support for cooperation with educational institutions and teachers, attending special lectures, and reading literature.

For students in the process of forming gender culture, it is important to change established gender stereotypes and raise awareness of the essence of gender equality. To form gender culture among students, it is necessary to change established gender stereotypes. They reflect the gender culture of society. The process of implementing gender equality indicates the need to carry out two stages of a specially organised process in higher education: theoretical (which involves the acquisition of gender knowledge taking into account the profile of the future profession); practical (which promotes the acquisition of experience of democratic relations in the lives of students through their participation in seminars, training sessions, projects, conferences, and round tables on gender issues). The main criteria for gender culture of a higher education institution graduate include:

formation of adequate gender identity;

understanding of the essence of patriarchal, matriarchal, and gender worldviews; abstraction from the destructive influence of gender stereotypes;

understanding the essence and awareness of the equality of men and women; controlling relationships with the opposite sex in accordance with the concept of egalitarianism;

readiness to effectively perform social, professional and family functions free from gender inequality.

The result of the process of forming the gender culture of a higher education institution graduate is manifested in a set of values that unite:

gender literacy as a system for acquiring the necessary knowledge in the field of gender studies; a formed motivation for the equal participation of men and women in public life and the realisation of their gender rights and freedoms;

gender self-education as the acquisition of personal experience in gender balance; gender sensitivity as the ability of an individual to recognise and model the influence of the social environment and respond to manifestations of sexism;

100 – respect for the individual, their characteristics and individual manifestations, regardless of their gender.

Conclusion. Thus, gender culture is considered a special social phenomenon, manifesting itself as a certain combination of material and spiritual wealth, values, norms, and traditions used by society to consolidate, preserve, and transmit the achievements of accumulated social experience, ensure communication and regulate the gender-role behaviour of its members as representatives of a particular social gender female and male. The problem of implementing a gender approach in the educational process of higher education can be solved in the context of humanistic, personality-oriented education, in particular as a result of the implementation of a specially organised process of forming a gender culture among students.

When implementing a gender approach in the educational process of higher education, it is necessary to take into account the age and psycho-physiological characteristics of modern students, their relationships; opportunities to activate the independent work of modern students in implementing the need to improve their own gender culture. Gender is a system of values, norms and characteristics of masculine and feminine behaviour patterns, lifestyles, roles and relations of women and men, acquired by them as individuals in the process of socialisation. The system of values, norms and characteristics of masculine and feminine behaviours, lifestyles, roles and relations of women and men acquired by them as individuals in the process of socialisation. Gender refers not simply to women or men, but to the relationship between them and to the ways in which they are socialised. Gender refers not just to women or men, but to the relations between them and the way in which these relations are socially constructed, i.e. the way society ‘constructs’ them. Gender is one of the ways of social stratification of society, which, in combination with such socio-demographic indicators as race, nationality, age, organises the system of social stratification.

THE INFLUENCE OF FOREIGN LANGUAGE LEARNING ON STUDENTS' EMOTIONAL STATE

R. O. Pototskyi, PhD student,

speciality «Technology of production and processing of livestock products»,

B. O. Pototskyi, PhD student, *speciality «Veterinary medicine»,*

Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine

In recent years, the emotional aspects of education have attracted growing attention from scholars and teachers. While much research has focused on the cognitive benefits of foreign language learning, its emotional impact on students remains equally important. Learning a new language challenges individuals not only intellectually but also emotionally, as it involves expressing one's thoughts and feelings in unfamiliar ways. This process can evoke a range of emotions - from enthusiasm and curiosity to fear, frustration, or embarrassment. Emotions influence students' willingness to participate in communication, their persistence in learning, and their overall academic performance. Understanding how language learning affects emotional well-being allows teachers to foster motivation, reduce anxiety, and strengthen learners' self-confidence. The integration of emotional awareness into language teaching is therefore essential for developing both linguistic competence and psychological resilience.

Learning a foreign language often promotes positive emotions such as joy, satisfaction, and pride in achievement. As students acquire new communication skills, they experience a sense of progress and empowerment. This feeling of success boosts self-esteem and reinforces intrinsic motivation. Moreover, being able to communicate with speakers of another language can enhance one's sense of belonging to a global community, increasing feelings of openness and empathy. Foreign language learning also cultivates emotional intelligence. By exploring diverse cultural contexts, learners become more sensitive to the emotions, values, and perspectives of others. Understanding humor, politeness, and emotional expression in another culture encourages tolerance and empathy. Such experiences contribute to emotional maturity and intercultural understanding, which are vital competencies in today's interconnected world.

Another significant benefit is the sense of enjoyment associated with meaningful communication. When language learning is linked to real-life interaction through travel, online exchanges, or authentic materials students associate the learning process with pleasure rather than obligation. Positive emotional engagement enhances memory, participation, and long-term retention of language skills.

Despite its benefits, foreign language learning can also provoke negative emotions that hinder progress. Among the most common challenges is foreign language anxiety - a form of performance-related stress caused by fear of making mistakes or being judged by others. This anxiety can manifest as physiological tension, avoidance of speaking, or decreased motivation. Studies show that learners with high levels of anxiety often underperform, not due to lack of ability, but because emotional barriers interfere with concentration and confidence.

Additionally, perfectionism and self-criticism may lead to frustration and burnout. Many students set unrealistically high expectations for themselves, comparing their performance to that of native speakers. When progress seems slow, feelings of inadequacy may appear, reducing enthusiasm for further learning.

The emotional atmosphere of the classroom also plays a crucial role. Competitive, overly corrective, or judgmental environments can amplify fear and inhibit participation. Conversely, supportive and empathetic teachers can transform anxiety into motivation by normalizing mistakes as part of the learning process.

Motivation is closely intertwined with emotional state. Positive emotions, such as curiosity and satisfaction, strengthen intrinsic motivation, while negative emotions, such as boredom or fear, diminish it. When students perceive success, they develop self-efficacy – the belief in their ability to achieve goals. This belief, in turn, fuels persistence and resilience. Teachers can support motivation by using communicative tasks, games, and cultural exploration that evoke positive feelings. Creating opportunities for students to experience small but frequent successes builds a stable emotional foundation. Furthermore, collaborative learning and peer support can foster a sense of community, reducing emotional isolation and increasing engagement.

Language learning thus becomes a cycle of positive reinforcement: achievement enhances confidence, confidence enhances motivation, and motivation facilitates further achievement. Foreign language learning nurtures emotional intelligence – the capacity to recognize, understand, and manage emotions in oneself and others. Exposure to linguistic diversity teaches students to decode tone, irony, and emotional nuance beyond literal meaning. As learners become more attuned to how emotions are expressed differently across cultures, they develop intercultural empathy.

This emotional awareness not only improves communication but also broadens students' worldview. Being able to understand how emotions operate in different social contexts encourages flexibility and tolerance. For many learners, discovering new ways to express emotions in another language provides a deeper understanding of their own feelings, leading to personal growth and emotional balance.

Given the close relationship between emotions and learning, it is essential that educators adopt emotionally intelligent teaching strategies. Teachers should recognize emotional signals in students and respond with empathy and encouragement. Creating a positive classroom climate – where errors are treated as learning opportunities and progress is celebrated – reduces anxiety and enhances motivation.

Incorporating elements of positive psychology into language teaching, such as gratitude exercises, reflective journaling, or stress-reduction techniques, can significantly improve students' emotional well-being. Digital platforms and interactive tools can also be used to personalize learning, allowing students to work at their own pace and build confidence gradually. The process of learning a foreign language profoundly influences students' emotional states. While it can sometimes provoke anxiety or self-doubt, it also offers powerful opportunities for joy, self-expression, and emotional growth. Students who engage in emotionally supportive language learning environments not only acquire linguistic competence but also develop confidence, empathy, and resilience.

INFLUENCE OF FOREIGN LANGUAGE LEARNING ON STUDENTS COGNITIVE ABILITIES

O. S. Rezunova, *Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor, Philology Department,
Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine*

In the era of globalization, multilingualism has become a valuable asset for both personal and professional development. However, beyond its communicative benefits, learning a foreign language profoundly affects how the brain processes information. The process of acquiring new linguistic systems - different sounds, grammar, and meanings – engages complex neural mechanisms that foster cognitive flexibility. Understanding these mechanisms is essential for educators aiming to integrate language learning as a tool for cognitive development.

Learning a foreign language activates several areas of the brain responsible for executive functions, such as the prefrontal cortex and anterior cingulate cortex. These parts are associated with attention control, task switching, and inhibition of irrelevant stimuli. When students alternate between languages, they continuously monitor, select, and suppress linguistic options, which strengthens mental agility and executive control.

Moreover, bilingual individuals often exhibit enhanced working memory. Retaining and manipulating linguistic input – such as vocabulary, syntax, or discourse structures – trains the capacity to hold and process information simultaneously. This improvement extends beyond language-related tasks to other academic disciplines, including mathematics and science, where analytical and sequential thinking are essential.

One of the most well-documented cognitive outcomes of foreign language learning is the improvement of memory functions. Students who engage in regular vocabulary acquisition and grammar exercises develop more efficient mnemonic strategies. The process of associating new words with images, emotions, or prior knowledge stimulates long-term retention and recall.

Attention span is also positively affected. Language learners must distinguish subtle phonetic and semantic differences, which requires sustained concentration and selective attention. Consequently, they become better at filtering distractions and focusing on relevant information – skills that are transferable to other learning contexts.

Foreign language study enhances metalinguistic awareness – the ability to reflect on the structure and function of language itself. Students who learn a second language begin to recognize linguistic patterns, analyze grammatical rules, and compare cross-linguistic similarities and differences. This analytical mindset contributes to the development of critical thinking skills.

For instance, when a learner identifies how word order varies across languages or how cultural nuances affect meaning, they engage in higher-order reasoning. Such

reflection fosters intellectual curiosity and encourages more precise and flexible thinking.

Foreign language learning stimulates creativity by exposing students to new cultural perspectives and alternative modes of expression. Each language encodes unique conceptual frameworks; understanding them allows learners to view problems from multiple angles. Studies have shown that bilinguals often demonstrate superior divergent thinking - the ability to generate multiple solutions to a problem.

Additionally, encountering linguistic ambiguity trains students to tolerate uncertainty and think adaptively. This capacity is particularly relevant in contemporary education, which values innovation and cross-disciplinary approaches.

Beyond academic settings, language learning contributes to long-term cognitive resilience. Neuroscientific research indicates that bilingualism may delay the onset of age-related cognitive decline and dementia. The continuous mental exercise of managing two or more languages strengthens neural pathways, creating what researchers call a “cognitive reserve.”

For students, this means that early exposure to foreign languages not only improves immediate academic outcomes but also builds lifelong mental health advantages.

Recognizing the cognitive benefits of foreign language learning has significant implications for curriculum design. Language instruction should be integrated into education from early stages and maintained throughout schooling. Interactive methods - such as communicative tasks, immersive environments, and technology-assisted learning – enhance engagement and stimulate cognitive activation.

Educators should also emphasize metacognitive reflection, encouraging students to think about how they learn languages. This approach promotes self-regulation and reinforces transferable cognitive strategies.

So, foreign language learning is not only a means of intercultural communication but also a powerful cognitive exercise that reshapes mental processes. Numerous studies in linguistics, psychology, and neuroscience confirm that mastering a second language enhances memory, attention, creativity, and problem-solving skills.

Foreign language learning is far more than an academic requirement; it is a catalyst for intellectual growth. Through memory enhancement, attention control, creative thinking, and problem-solving, students who study foreign languages develop a broader spectrum of cognitive abilities.

Integrating language learning into general education can thus be viewed not only as a cultural or communicative necessity but as an investment in the mental development of future generations.

Continued interdisciplinary research will further clarify how linguistic experience shapes cognition, guiding innovative educational practices for the 21st century.

INTERACTIVE METHODS OF LEARNING FOREIGN LANGUAGES

O. A. Stukalo, Ph.D., Associate Professor, Philology Department,
Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine

The development of modern society requires a student who can quickly learn and understand the educational material, especially the language. Nowadays, mastering at least one foreign language is an integral requirement for the professional competence of a specialist. That is why it is necessary to pay serious attention to the efficiency and quality of the process of learning foreign languages. In modern society, a source of knowledge can be not only a teacher, but also a computer, TV or video. Students must be able to understand the information received, interpret it, apply it in specific conditions; at the same time to think, to understand the essence of things, to be able to express an opinion. This is precisely what interactive methods of training contribute to.

Recently, the number of professional and academic exchanges in Ukraine is increasing, international cooperation is deepening, and these factors stimulate the progressive development of foreign language education. In the system of agricultural university it is necessary to train specialists who know a foreign language as a means of establishing personal, scientific and cultural contacts with native speakers, as a tool for establishing professional communication for effective exchange of experience in future activities in the field of agriculture. Therefore, it is essential to change the content and structure of foreign language learning parameters when teaching students professionally oriented communication in the agricultural university.

Interactive teaching methods can be a means of increasing students' interest in learning foreign languages, making this process more exciting.

The main task of education is not simply to give the student fundamental knowledge, but to provide him with all the necessary conditions for further social adaptation, to develop a tendency to self-education. Professional training is aimed at the development of students' competencies that go beyond the scope of a narrow agricultural orientation, and includes the student's professional self-development, which includes the mastery of foreign language communicative competence. Interactive technologies can help teachers in this.

Interactive learning technologies include a clearly planned and expected learning result, separate interactive methods, means and forms of learning that stimulate the cognitive process, mental and educational conditions and procedures, with the help of which the planned results can be achieved.

Interactivity in education can be explained as the ability to interact, learn in the mode of conversation, dialogue, and action. So, the method in which the learner is a participant can be called interactive. The student is not only a listener, an observer, but he takes an active part in what is happening in the lesson.

In the course of teaching written speech, interactive forms of work are used in isolated cases. Interactive teaching of written speech in higher education should form and develop the skills of discussion, analysis, mutual verification and mutual evaluation.

The main task of learning written communication is the development of practical skills and abilities that allow you to effectively create written statements of the required volume and format, in accordance with the given parameters, as well as analyze and correct the written text for its maximum improvement.

In the course of interactive training, the problem of not only correction, but also warning against mistakes is primarily solved. By offering students exercises to detect errors, their correction, analysis and discussion during interactive work, as well as by organizing peer review of written works by students, conditions are created for the maximum prevention of errors in oral speech.

The use of interactive learning methods motivates not only the student, but also the teacher to constant creativity, promotes the development of pedagogical abilities and orients the search for unique qualities of students, peculiarities of their thinking.

Interactivity is the ability of an information and communication system to respond differently to any user actions in active mode. Interactive technologies are an indispensable condition for the functioning of a highly effective learning model, one of the main purposes of which is the active involvement of each student in the educational and research processes. The use of the latest technologies in education increases visibility and facilitates the perception of the material, which favourably affects the overall effectiveness of foreign language learning in the conditions of the agricultural university.

One of the most active discussion forms of the lesson can be singled out as “Brainstorm”, which includes joint problem solving. The purpose of this game is to ensure the generation of ideas for an extraordinary solution to a particular problem. It is a well-known technique, the essence of which is that all students take turns expressing absolutely all, even similar, opinions about the problem. What is said is not criticized or discussed until the end of the statements. Thus, the interactive technique “Brainstorm” is used at the motivation stage to develop students' creative abilities and the ability to express their opinions.

The project method is one of the active methods of conducting classes, which involves individual, pair or group activity of students, which ensures the guaranteed achievement of the planned result. The dominant feature of all projects is their positive motivation. The project is an individual work. Project work is a very active mediator. Those who study do not only familiarize themselves with the vocabulary or use it, they gather information, draw maps, drawings, diagrams, conduct surveys, interviews, conduct research and make records.

Based on the fact that the teaching of a foreign language in the agricultural university has not only a communication-oriented, but also a professionally oriented character, and the goal of the discipline is the formation of communicative and professional competence in students, which ensure a sufficient level of perception, processing and generation of information in English in the field of the future profession, the use of modern educational interactive technologies is a necessary condition for achieving the above goals and the effectiveness of the foreign language learning process in general.

THE IMPACT OF TECHNOLOGY ON THE DEVELOPMENT OF THE ENGLISH LANGUAGE

K. M. Yefremushkyn, Bachelor student, speciality “Marketing”,
Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine

Technology has played a vital role in the development of English. Technology is what learners use to solve issues and make lives easier. It includes all tools, machines, and appliances. The use of modern technology in English language learning, both in and out of the classroom, is widely understood to include the innovative application of methods, tools, materials, equipment, systems, and strategies that are directly related to English language teaching and learning. The rapid development of digital communications, artificial intelligence and the Internet has led to major changes in vocabulary, grammar and communication methods. This report explores how technology has affected the development of English and highlights both the positive and negative aspects of these changes.

One of the most significant impacts of technology on the English language is the emergence of new words and phrases. The digital revolution introduced many technical terms that have become part of everyday language. With the growth of social media, search engines and online platforms, words such as selfie, twitter, google and hashtag have emerged. In addition, abbreviations and acronyms such as LOL (laugh out loud), BRB (be right back) and OMG (Oh my God) have come into common use, reflecting the influence of instant messaging culture. “To Google” has now become a universally known verb and as many countries continue to develop their version of slang, the Internet must therefore be able to keep up with the variation of national tongues.

Technology has influenced the structure of both written and spoken English. The rise of informal digital communication such as texting and social media interactions has led to looser use of grammar and punctuation. For example, users often omit capital letters and punctuation in instant messages, leading to changes in language structure. In addition, AI-driven grammar-checking tools such as Grammarly and Microsoft Editor can help users improve their writing, which may lead to changes in language norms in the long run.

GPT (Generative Pre-trained Transformer) chat is a technology that uses artificial intelligence (AI) and natural language processing (NLP) to generate human-like responses to user inputs in a conversational format. This technology has various applications, including customer service, language learning, and personal assistants.

Using GPT chat as a tool for language learning can be highly beneficial. GPT chat can help you improve your foreign language skills in a number of ways.

First of all, use to practice conversation skills: With GPT chat, you can practice your conversation skills in the foreign language you are learning. You can ask questions, respond to prompts, and engage in natural conversations with the chatbot.

Another reason, you can improve vocabulary: GPT chat can expose you to new vocabulary and help you learn how to use it in context. You can ask the chatbot for definitions of words, ask for synonyms, or practice using new words in sentences.

Also, you can work on grammar: GPT chat can help you improve your grammar by providing real-time feedback on your language usage. The chatbot can correct your mistakes and offer suggestions on how to improve your language skills. Moreover, it can help you to increase fluency: Regularly using GPT chat to practice your foreign language skills can help increase your fluency in the language. The more you practice, the more natural and comfortable you will become with the language. In the same way, to use GPT chat to learn a foreign language, you can find language learning chatbots online or within language learning apps. Some chatbots are designed specifically for language learning, while others may offer language learning as one of their features.

All in all, when you use GPT chat to learn a foreign language, it is important to remember that while the chatbot can help improve your skills, it should not be your only method of language learning. It is also important to practice speaking with natives, engage in reading and writing in the language, and use other language learning resources to fully immerse yourself in the language. The development of AI-based language learning applications such as Duolingo, Babbel, and Rosetta Stone has significantly impacted English language acquisition. These tools provide personalized learning experiences, instant feedback, and interactive exercises that help users build their vocabulary, pronunciation, and grammar skills. Chatbots and AI-driven voice assistants such as Siri and Alexa also promote conversational language practice, making it easier for non-native speakers to improve their fluency.

Such platforms as Memrise and BBC learning English provide users with interactive lessons that support vocabulary building, pronunciation and grammar practice. Online platforms like Coursera, EdX, and You Tube make English lessons accessible to anyone with an internet connection. Learners can participate in courses, watch lectures and interact with native speakers through video chats, forums or live classes. Moreover, artificial intelligence has introduced intelligent tutoring systems that adapt to learner's proficiency and learning speed, offering tailored instructions.

But despite its many advantages, technology in language learning isn't without its drawbacks. Digital inequality is a serious issue: not all students have equal access to devices or reliable Internet. Moreover, excessive screen time and unstructured learning can reduce language retention and interaction quality.

The Internet has the potential to spread English as a global lingua franca. Online communication platforms, video conferencing, and e-learning systems have made English the most important language in international business, education, and digital interactions. This widespread use has led to the emergence of various dialects and variants of English, such as "Globish" (a form of English commonly used in international communication) and "Net Speak" (a form of English suitable for online conversations). The use of technology in English language learning has completely changed how learners speak and study English. English language learners today have access to a variety of dynamic and interesting tools to improve their language abilities due to the growth of internet platforms, language learning applications, and digital resources. Rather than weighing the positive and negative effects of technology, it poses an opportunity for us to reflect how a language adapts to meet the needs of its users in a rapidly evolving digital world.

МЕТОДИ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ ВІД МОВНИХ АТАК І МАНІПУЛЯЦІЙ

С. В. Безверха, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність «Кібербезпека та захист інформації»,
Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, Україна

У добу глобальної цифровізації та гібридних інформаційних війн мовні атаки стають одним із найнебезпечніших інструментів впливу на суспільну свідомість. Мова використовується не лише як засіб комунікації, а й як механізм контролю, формування наративів, підміни понять та управління поведінкою мас.

Особливої гостроти ці процеси набувають у соціальних мережах, де швидкість поширення контенту перевищує здатність користувачів до критичного осмислення. У зв'язку з цим актуалізується питання захисту інформаційного простору від мовних маніпуляцій, розробки методів їх розпізнавання та формування когнітивного і медіаімунітету в громадян.

Мета цієї розвідки – проаналізувати методи захисту інформації від мовних атак і маніпуляцій.

Мовна атака – це цілеспрямований вплив на адресата за допомогою мовних засобів з метою зміни його когнітивних установок, емоційного стану чи поведінки. Вона може проявлятися у таких формах: маніпуляційних висловлювань (напівправа, перебільшення, фейкові причинно-наслідкові зв'язки); емоційного тиску (використання страху, обурення, сорому); семантичного перекручування (підміна понять, нейролінгвістичне переформатування термінів); мови ворожнечі (деhumanізація опонентів, агресивна риторика); мовної пропаганди (створення «правильних» наративів через повторювані мовні формули).

Такі впливи формують спотворене сприйняття реальності, послаблюють критичне мислення та підривають довіру до офіційних джерел інформації.

Мовні маніпуляції базуються на закономірностях когнітивної психології, семантики та прагматики. Основні їхні механізми такі: фреймінг (framing) — подання інформації через певну рамку інтерпретації, що визначає оцінку події; пресупозиція – приховане твердження, яке приймається за істину без доказів; евфемізація – пом'якшення негативних значень (напр., «колатеральні втрати» замість «загибель мирних»); метафоризація – створення образів, що емоційно підсилюють вплив; мовне кодування страху – використання тригерних слів («загроза», «ворог», «хаос») для стимуляції реакції.

Такі механізми використовуються у політичному дискурсі, рекламі, медіа, соціальних мережах і навіть у наукових публікаціях для впливу на сприйняття реципієнта.

У науковій та аналітичній практиці застосовують кілька рівнів методів, зокрема: лінгвістичні методи (контент-аналіз текстів для виявлення оціночних конструкцій; семантичний аналіз на наявність упереджених фреймів; прагматичний аналіз інтенцій мовця); когнітивні методи (виявлення невідповідності між фактичним змістом і мовними акцентами); аналіз когнітивних упереджень

(confirmation bias, anchoring, framing effect); комп'ютерно-лінгвістичні методи (автоматизований аналіз тональності (sentiment analysis); виявлення маніпулятивних патернів через машинне навчання; фільтрація контенту за ключовими ознаками пропаганди. Поєднання цих методів забезпечує комплексну оцінку рівня маніпулятивності повідомлення.

Захист інформації від мовних атак передбачає як технологічні, так і соціально-комунікативні інструменти, а саме:

- 1) освітні заходи – формування медіаграмотності, критичного мислення, етичної культури спілкування;
- 2) розробка автоматизованих систем моніторингу інформаційних потоків на наявність маніпулятивних конструкцій;
- 3) використання мовної гігієни в офіційних комунікаціях: уникання емоційно навантажених, дискримінаційних чи стереотипних висловів;
- 4) фактчекінг – перевірка достовірності повідомлень незалежними платформами;
- 5) психолінгвістична профілактика – навчання аудиторії розпізнавати приховані мовні впливи;
- 6) кібербезпека мовного контенту – відстеження бот-мереж і ворожих інформаційних кампаній.

Ефективний захист можливий лише за умови поєднання лінгвістичних знань, інформаційних технологій та соціальної відповідальності.

Сьогодні неабияку увагу приділяють формуванню інформаційної культури «як ключовій умові зменшення вразливості суспільства до мовних атак» [1, с. 112], що передбачає: уміння розрізняти факти й оцінки; здатність перевіряти джерела інформації; усвідомлення власних когнітивних упереджень; розвиток етичних стандартів мовлення. Інформаційна культура – це не лише інтелектуальна, а й моральна категорія, що визначає рівень зрілості суспільства у цифрову добу.

Отже, мовні атаки та інформаційні маніпуляції становлять серйозну загрозу інформаційній безпеці держави, організацій і громадян. Вони впливають не лише на політичні процеси, а й на емоційний стан, систему цінностей та поведінкові моделі суспільства. Ефективна протидія можлива лише за умови поєднання лінгвістичних, когнітивних і технологічних методів аналізу. Головним чинником безпеки залишається людський інтелект, який здатен усвідомлювати, оцінювати й відхиляти маніпулятивний вплив. У перспективі дослідження варто спрямувати на розробку міждисциплінарних систем штучного інтелекту, здатних виявляти мовні маніпуляції в реальному часі, а також на формування етичних стандартів використання мовних технологій.

Список використаних джерел.

1. Савченко А., Синельников О. Методи та системи штучного інтелекту : навчальний посібник. Київ: НАУ, 2017. 190 с.

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ ДІЛОВОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В АГРАРНИХ ЗВО

В. О. Григура, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
ОПП «Англійська мова та друга іноземна»

Науковий керівник: **О. І. Сергієнко**, доктор філософії,
доцент, кафедра іноземної філології і перекладу,

Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна

У сучасних умовах глобалізації аграрного сектору, цифровізації освіти та зростання ролі англійської мови як мови міжнародного професійного спілкування, питання впровадження інноваційних підходів до викладання ділової англійської мови в аграрних закладах вищої освіти набуває особливої наукової та практичної значущості. Ділова англійська виступає не лише засобом міжкультурної комунікації, а й інструментом професійної діяльності фахівців аграрної галузі, що співпрацюють із міжнародними партнерами, беруть участь у грантових програмах, проєктах сталого розвитку та наукових конференціях. Тому стає актуальним пошук нових підходів до викладання ділової англійської мови в аграрних закладах вищої освіти.

Питанням викладання ділової іноземної мови в аграрних закладах вищої освіти займається багато науковців, із-поміж яких Л. Байдак, І. Гуменюк, О. Піддубцева, О. Резунова, М. Тимчак та інші. Незважаючи на велику кількість наукових праць, присвячених стратегіям викладання англійської мови, питанням оптимізації змісту й форм навчання, питання щодо підходів викладання ділової англійської мови в аграрних закладах вищої освіти залишається досі повністю не вивченим.

Метою нашого дослідження є проаналізувати підходи до викладання іноземних мов та визначити, які саме підходи є ефективними для викладання в аграрних закладах вищої освіти.

На сьогодні у сучасній методиці існує три найпоширеніші інноваційні підходи до викладання іноземних мов в аграрних закладах вищої освіти, а саме: комунікативно-орієнтований підхід із використанням цифрових технологій, проєктно-орієнтоване навчання та змішане навчання. Розглянемо їх докладніше.

Комунікативно-орієнтований підхід із використанням цифрових технологій поєднує принципи комунікативного навчання з інтеграцією інтерактивних платформ, відеоконференцій, чат-ботів і онлайн-курсів. Завдяки ньому викладач створює автентичне іншомовне середовище, де студенти спілкуються, виконують реальні комунікативні завдання, беруть участь у рольових ситуаціях і колаборативних онлайн-проєктах. Його інноваційність полягає у поєднанні традиційної мовної практики з цифровими інструментами, що на думку О. В. Литвиної, Т. В. Крамаренко, О. С. Резунової підвищує мотивацію й автономність навчання [1, с. 139]. Із-переваг застосування цього підходу на

заняттях з ділової англійської мови науковців називають такі: реальне професійне спілкування (студенти відпрацьовують ситуації з бізнес-листування, переговорів, презентацій, зустрічей, телефонних розмов; цифрова взаємодія: використання Zoom, Teams, Padlet, ChatGPT, AI-асистентів і симуляцій забезпечує автентичні комунікативні контексти); розвиток «soft skills» (критичне мислення, міжкультурна компетентність, емоційний інтелект, уміння працювати у мультикультурному середовищі); мотиваційний ефект (поєднання інтерактиву, гейміфікації та онлайн-опитувань робить процес вивчення мови динамічним і сучасним); персоналізація навчання (платформи дозволяють адаптувати матеріали до рівня кожного студента).

Проектно-орієнтоване навчання передбачає виконання студентами міждисциплінарних або професійно спрямованих проєктів, наприклад: створення бізнес-презентацій, маркетингових планів, наукових постерів, звітів англійською мовою тощо. Проєкти розвивають критичне мислення, навички командної роботи, пошуку інформації, презентації результатів і застосування мови в реальних ситуаціях. Викладач виступає не лектором, а фасилітатором, який спрямовує студентів у процесі навчання. Науковці виділяють декілька переваг впровадження проєктно-орієнтованого навчання в курс з дисципліни «Ділова іноземна мова»: по-перше, практична спрямованість: студенти створюють реальні бізнес-продукти англійською мовою (резюме, комерційні пропозиції, бізнес-плани, маркетингові звіти); по-друге, інтеграція мови та професії: ділова лексика засвоюється в контексті фахових тем (аграрний бізнес, менеджмент, економіка); по-третє, командна робота: формуються навички колективного планування, комунікації, лідерства; в-четверте, розвиток креативності: виконання проєктів стимулює пошук нестандартних рішень, аналітичне мислення й самостійність; в-п'яте, оцінювання за результатом: акцент не лише на мовній правильності, а й на досягненні конкретного комунікативного чи професійного результату.

Змішане навчання поєднує традиційні аудиторні заняття з онлайн-навчанням через LMS-платформи (Moodle, Canvas, Google Classroom). Цей підхід дає змогу гнучко організувати навчальний процес, розвивати самостійну роботу студентів, адаптувати завдання до їхнього рівня й темпу навчання. На нашу думку, його інноваційність проявляється у використанні аналітики навчання, мікроконтенту, відеоінструкцій, інтерактивних тестів і форумів, що сприяють персоналізації освітнього процесу. У роботі О. І. Піддубцевої названо такі переваги змішаного навчання як: гнучкість навчання: частину завдань можна виконувати онлайн у зручний час, а практичні комунікативні навички відпрацьовуються на очних заняттях; безперервний доступ до матеріалів: LMS-платформи (Moodle, Canvas, Google Classroom) забезпечують системність і архівацію навчального контенту; інтерактивна аналітика: викладач може відстежувати прогрес студентів і коригувати

темпи навчання; формування автономності: студенти навчаються планувати власну освітню траєкторію, що важливо для майбутніх фахівців бізнес-сфери; поєднання традицій і інновацій: аудиторні заняття з викладачем зберігають живу комунікацію, а цифрова частина – підсилює ефективність і залучення.

Проанізувавши велику кількість праць, ми вважаємо, що проєктно-орієнтований підхід є одним із найефективніших інноваційних напрямів у викладанні ділової англійської мови, оскільки забезпечує трансформацію пасивного засвоєння знань у практичну діяльність, наближену до реальних професійних ситуацій. Його основна ідея полягає в тому, що студенти навчаються мови через створення конкретного продукту або вирішення професійного завдання, використовуючи англійську як засіб комунікації та інструмент мислення. Тобто, цей підхід дозволяє відтворити ці ситуації у навчальному середовищі, залучаючи студентів до виконання автентичних завдань: розроблення бізнес-презентації, підготовки комерційної пропозиції, складання резюме чи участі в рольовій конференції.

Крім того, проєктне навчання відповідає вимогам сучасної компетентнісної парадигми освіти, оскільки орієнтує навчальний процес на результат – сформованість умінь ефективно діяти у професійних ситуаціях засобами іноземної мови. Саме тому застосування проєктно-орієнтованого підходу у курсі ділової англійської мови є методично, педагогічно та практично обґрунтованим.

Отже, у результаті проведеного аналізу можна зробити висновок, що інноваційні підходи до викладання ділової англійської мови в аграрних закладах вищої освіти мають важливе значення для формування у студентів комплексу професійних, комунікативних та міжкультурних компетентностей, необхідних для ефективної діяльності у міжнародному аграрному середовищі. Найбільш ефективним, на нашу думку, є проєктно-орієнтований підхід, оскільки він дозволяє наблизити навчання до реальної професійної діяльності, сприяє формуванню мовної компетентності через виконання практичних завдань та створення реальних бізнес-продуктів іноземною мовою. Цей підхід відповідає принципам компетентнісної освіти, орієнтованої на результат, і забезпечує тісний зв'язок між мовною підготовкою та професійними потребами здобувачів освіти аграрного профілю.

Список використаних джерел.

1. Крамаренко Т. В., Литвинова О. В., Резунова О. С. Особливості організації навчального діалогу опосередкованого засобами інформаційних технологій. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія. Київ. 2017. № 277. С. 138–144.
2. Піддубцева О. І. Особливості організації змішаного навчання при викладанні іноземних мов у закладах аграрної вищої освіти. Науковий часопис нац. педагог. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Сер. 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. К. : Видав. дім «Гельветика», 2022. № 85. С. 141–145.

ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ: ПЕРЕВАГИ ТА ВИКЛИКИ

*Є. С. Довгопол, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
ОПП «Англійська мова та друга іноземна»*

*Науковий керівник: О. І. Сергієнко, доктор філософії,
доцент, кафедра іноземної філології і перекладу,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна*

Стрімка інтеграція технологій штучного інтелекту в освітній простір стала однією з домінуючих тенденцій останнього десятиліття. Навчання іноземних мов є однією з сфер, де штучний інтелект, зокрема великі мовні моделі та адаптивні платформи, демонструють значний потенціал для трансформації традиційних методів. Тому стає актуальним дослідити впливу цих технологій на якість засвоєння мови, зважаючи, як на очевидні переваги персоналізації навчання, так і на критичні виклики етичного та педагогічного характеру.

Питання застосування штучного інтелекту у викладанні іноземних мов досліджували такі науковці, як Є. Васютинська, У. Кецик-Зінченко, Ю. Кузьменко, Л. Кухарська, О. Піддубцева, Т. Поміркована. Незважаючи на велику кількість наукових праць, присвячених цій проблемі, питання застосування штучного інтелекту в навчання іноземних мов потребує додатково вивчення.

Мета дослідження полягає у виявленні та систематизації ключових переваг та викликів використання систем штучного інтелекту в процесі викладання та вивчення іноземних мов. Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання: 1) проаналізувати основні механізми застосування штучного інтелекту у лінгводидактиці; 2) окреслити позитивний вплив штучного інтелекту на персоналізацію, мотивацію та розвиток мовленнєвих навичок; 3) ідентифікувати та класифікувати педагогічні, етичні й технологічні виклики, пов'язані з інтеграцією штучного інтелекту.

В умовах стрімкого розвитку цифрових технологій штучний інтелект відкриває нові горизонти для освітніх практик, зокрема у викладанні іноземних мов. Його інтеграція в навчальний процес сприяє підвищенню ефективності засвоєння мовного матеріалу, створюючи умови для індивідуалізованого підходу та адаптивного навчання. Проте, як зазначено в роботі Ю. Кузьменко, Л. Кухарської, Є. Васютинської. «разом із численними перевагами, використання штучного інтелекту в освіті виникають дискусії, пов'язані з етичними питаннями, технічними обмеженнями та необхідністю інтеграції у традиційні системи навчання» [1, с. 941].

Напрями використання штучного інтелекту в мовній освіті охоплюють широкий спектр інноваційних підходів, які покликані вдосконалити процес навчання та зробити його більш ефективним і адаптивним. Одним із ключових напрямів є автоматизована оцінка знань студентів. Технології штучного інтелекту

дозволяють аналізувати письмові роботи, перевіряти граматику, лексику та стилістичну правильність текстів, надаючи студентам детальні звіти та рекомендації для покращення. Такі системи здатні не лише економити час викладачів, але й забезпечувати більш об'єктивний підхід до оцінювання.

Іншим важливим напрямом є персоналізація навчального контенту та адаптивне навчання. Технології штучного інтелекту аналізують швидкість засвоєння матеріалу, індивідуальні прогалини у знаннях та навчальний стиль кожного студента. На основі цього аналізу генеруються індивідуальні траєкторії навчання, пропонуються спеціалізовані вправи та матеріали, які відповідають поточним потребам і рівню складності, що є оптимальним для конкретного студента. Це максимізує залученість та ефективність засвоєння мови [3, с. 161].

На думку таких науковців як Ю. Кузьменко, Л. Кухарської та О. Васютинської, впровадження штучного інтелекту у навчальний процес, зокрема у вивчення іноземних мов, супроводжується не лише значними можливостями, але й певними викликами та ризиками, які не можна ігнорувати [1, с. 941]. Критичним моментом є педагогічні виклики, пов'язані з ризиком зниження когнітивних навичок та критичного мислення студентів. На думку О. Піддубцевої, надмірна залежність від автоматизованих інструментів може призвести до ослаблення здатності до самостійного аналізу мови [2, с. 221]. Крім того, науковці дійшли висновку, що штучний інтелект попри його здатність імітувати діалог, не може повноцінно замінити викладача у розвитку соціокультурної та прагматичної компетенції, яка потребує живої людської взаємодії. Крім того, існують також технологічні виклики, що пов'язані з забезпечення рівного доступу до якісних освітніх платформ та необхідність постійної перекваліфікації викладачів. Також слід пам'ятати, про етичні виклики, що пов'язані з конфіденційністю персональних даних студентів.

Отже, штучний інтелект, зокрема великі мовні моделі та адаптивні системи, має значний потенціал для трансформації навчання іноземних мов. Штучний інтелект забезпечує глибоку персоналізацію навчання, підвищуючи мотивацію та надаючи необмежені можливості для самостійної практики мовленнєвих навичок.

Список використаних джерел.

1. Кузьменко Ю., Кухарська Л., Васютинська Є. Переваги та виклики використання штучного інтелекту у навчанні іноземних мов. *Perspectives*. 2024. № 12(30). С. 939–949.

2. Піддубцева О. І. ChatGPT як засіб формування німецькомовної професійно орієнтованої компетентності у магістрів-аграріїв. Штучний інтелект у науці та освіті (AISE 2024). *Artificial intelligence in science and education: збірник матеріалів міжнародної наукової конференції (Київ, 1-2 березня 2024 р.)* Київ: УкрІНТЕІ, 2024. С. 219–222.

3. Поміркована Т., Кецик-Зінченко У. Використання чат-ботів GPT у навчанні англійської мови студентів немовних факультетів. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2023. № 68(2). С. 159–164.

МОЛОДІЖНИЙ СЛЕНГ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

К. Ю. Жеребко, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність «Маркетинг»,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Молодіжна мова є дзеркалом суспільних змін. Вона є динамічною системою, яка постійно розвивається й змінюється під впливом культурних, соціальних та технологічних чинників. Особливо помітно це у сфері молодіжного спілкування, адже саме молодь найшвидше реагує на нові тенденції, активно експериментує з формами мовлення та створює власні мовні коди. Одним із найвиразніших проявів цього процесу є молодіжний сленг.

Сленг сучасної молоді виникає як засіб вираження неформальності, протесту та самовираження. Він відображає стиль життя, цінності та спосіб мислення цілого покоління. Молодіжна мова не лише допомагає швидко передати емоції, створити атмосферу довірливого спілкування, а й виконує роль маркера «свого кола», який об'єднує молодих людей у їхньому середовищі.

Серед найуживаніших сучасних слів можна виділити: «крінж» (щось соромне, незручне), «топ» (дуже добре), «чілити» (відпочивати), «вайб» (атмосфера), «флексити» (хизуватися). Походження багатьох слів свідчить про тісний зв'язок української молодіжної культури з глобальними процесами. Наприклад, слово «хайп», запозичене з англійського *hype*, що означає «ажіотаж, велика увага». Сьогодні молодь вживає його для позначення чогось надзвичайно популярного. Такі слова швидко стають модними через соціальні мережі, онлайн-ігри, меми та відеоблоги, поширюючись майже миттєво серед молодих людей.

Особливої уваги заслуговує те, як саме певні слова набувають популярності серед української молоді. «Крінж», наприклад, спершу поширився у глобальному інтернет-просторі, у відео на YouTube та мемах англomовних спільнот. Молодь активно споживає цей контент, і тому слово швидко було запозичене, отримавши адаптовану українську форму написання. Його значення дещо змінилося: якщо в англійській мові *cringe* – це радше фізична реакція (зіщулитися, скривитися), то в українському молодіжному середовищі воно стало означати «щось настільки незручне або дивне, що аж соромно». Це приклад того, як запозичене слово отримує нове смислове забарвлення. Схожий шлях пройшло слово «топ». Спершу воно означало «верх, вершина» (від англійського *top*), але у молодіжному спілкуванні воно стало універсальною оцінкою чогось «найкращого». Таке переосмислення слів є свідченням креативності молоді, яка адаптує іншомовні елементи до власних комунікативних потреб. Чому саме ці слова закріплюються? Велику роль відіграє емоційність: сленг прагне бути коротким, яскравим і модним. Наприклад, слово «крінж» звучить різко та виразно, одразу викликаючи реакцію, тому воно швидко

стало частиною щоденного мовлення. За спостереженнями лінгвістів [1; 2], понад 70% української молоді щодня використовують сленгові слова. Особливо активно вони поширюються у соціальних мережах, де новий вираз може стати масовим лише за кілька днів. При цьому до 30% молодіжного сленгу становлять англіцизми. Це є доказом глобалізації мовного простору та залучення української молоді у світові тренди.

Особливу роль у поширенні сленгу відіграють соціальні мережі. Якщо раніше нові вирази передавалися від однолітка до однолітка у живому спілкуванні, то тепер TikTok, Instagram і Telegram роблять їх вірусними за лічені години. Блогери та інфлюенсери стають справжніми «мовними трендсеттерами», задаючи тон у комунікації молоді. Цікаво й те, що сленг відображає не лише культурні, а й вікові відмінності. Старші покоління часто сприймають такі слова як незрозумілий «жаргон», що ускладнює міжпоколіннєве спілкування. У той же час для молоді володіння актуальними виразами є ознакою «свого» і показником належності до певної спільноти.

Втім, ставлення до сленгу неоднозначне. Частина мовознавців вважає, що велика кількість іншомовних запозичень може засмічувати українську мову. Водночас інші наголошують, що сленг робить мовлення живим, динамічним та емоційним. Частина слів із часом перестає бути сленговими та стає загальноновживаними. Це природний процес, який відбувався в усі епохи розвитку мови. Варто також згадати про вплив маркетингу та медіа. Бренди все частіше використовують молодіжний сленг у рекламних кампаніях, аби виглядати ближчими до своєї цільової аудиторії. Такі слова, як «топ» чи «крінж», можна почути не лише в інтернеті, а й у рекламі, музиці чи кінематографі. Це підтверджує, що сленг виходить далеко за межі молодіжного середовища й впливає на культуру загалом.

Таким чином, молодіжний сленг – це не лише набір модних виразів. Він відображає сучасні реалії, допомагає формувати ідентичність молодого покоління, а також впливає на маркетинг, масову культуру й навіть суспільне мовлення. Попри свою мінливість, сленг збагачує мову новими відтінками й допомагає молодим людям формувати власну ідентичність. У цьому сенсі він радше прикрашає українську мову, ніж шкодить їй, роблячи її живою та відкритою до світу.

Список використаних джерел.

1. Степаненко Л., Заєць Н., Степчук О. Сучасний молодіжний сленг української молоді. Актуальні проблеми філології та перекладознавства. 2021. URL: <https://doi.org/10.31891/2415-7929-2022-24-9>
2. Дмитренко О., Кохан С. Вплив англіцизмів на сучасний український молодіжний сленг. Журнал лінгвістичних студій. 2022. URL: <https://doi.org/10.31558/1815-3070.2020.40.2.6>
3. Стишов О. Сленгізми в сучасних українських масмедіа. Журнал лінгвістичних студій. 2021. URL: <https://doi.org/10.31558/1815-3070.2025.49.6>

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ЯК СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ ФАХОВИХ МОЛОДШИХ БАКАЛАВРІВ У КОЛЕДЖІ

А. О. Капацина, викладач обліково-економічних дисциплін,
ВСП «Технологічний фаховий коледж Дніпровського державного аграрно-економічного університету», м. Дніпро, Україна

Останнім часом в освіті активно відбувається перехід від традиційних форм навчання до більш сучасних, що відповідають вимогам сьогодення. Великим поштовхом до цього призвели пандемія 2020 року, повномасштабне вторгнення 2022 року і як результат – перехід на дистанційну форму навчання і адаптація до нових умов і реалій. Останні роки стали викликом і для закладів фахової передвищої освіти (ЗФПО), які в першу чергу згідно Закону України «Про фахову передвищу освіту» мають провадити на високому рівні освітню діяльність, забезпечуючи якість освіти. Одним з основних їх завдань є підготовка фахівців, які матимуть сучасні компетенції, здатні ефективно працювати і бути конкурентоспроможними на ринку праці. Ці фактори впливають на необхідність застосування інноваційних технологій та пошуку інноваційних методів навчання, що враховуватимуть індивідуальний підхід та сприятимуть створенню комфортного освітнього середовища для студентів.

Поняття «інновація» в перекладі з грецької мови – «оновлення», «новизна», «зміна». Інновація в освіті – це результат творчого пошуку оригінальних, нестандартних рішень різноманітних педагогічних проблем; процес оновлення чи вдосконалення теорії та практики освіти, який оптимізує досягнення мети.

Інноваційна діяльність у сфері фахової передвищої освіти – діяльність закладу фахової передвищої освіти, спрямована на створення або вдосконалення конкурентоздатних технологій, у тому числі інформаційних, продукції або послуг; трансформація наукових досліджень і розробок у практичну діяльність, новий підхід до надання освітніх послуг, їх адаптація до потреб ринку праці та суспільства; застосування рішень організаційно-технічного, виробничого, адміністративного або іншого характеру, що істотно поліпшують якість виробництва та/або соціальної сфери [1]. Інноваційні технології навчання дозволяють підвищити ефективність освітнього процесу, активізувати пізнавальну діяльність здобувачів освіти, розвивати їхню самостійність і творчі здібності. Інформація сьогодні стала ключовим чинником економічного зростання, тому традиційні підходи до навчання потребують оновлення.

Сучасні тенденції в освіті важливі для аграрної галузі України, так як вона потребує велику кількість висококваліфікованих фахівців, які здатні оперативно адаптуватися до нових умов та знаходити вихід з проблемних ситуацій. Для підготовки таких спеціалістів потрібно використовувати у навчанні інноваційні технології та методи.

Інноваційні методи навчання, які використовуються в освітньому процесі, досить різні, тому що кожна освітньо-професійна програма вимагає

індивідуального, особливого підходу до викладання освітніх компонентів. Крім того, вибір методів навчання залежить від самого педагогічного працівника, а саме від його здатності швидко навчатися, опановувати нові інформаційні технології, платформи тощо [2].

В умовах дистанційного навчання викладачі ВСП «Технологічний фаховий коледж ДДАЕУ» для проведення онлайн-занять використовують програми для відеоконференцій Zoom та Google Meet. Такий формат дозволяє активно використовувати інтерактивні онлайн-дошки, наприклад, Padlet, Jamboard, Lino для обміну інформацією, спільного мозкового штурму, обговорень та дискусій. Для візуалізації технологічних процесів та як організована діяльність галузевих підприємств проводять віртуальні екскурсії. Гейміфікація навчального процесу зацікавлює, мотивує здобувачів освіти краще сприймати і засвоювати навчальний матеріал. Цікавою і водночас пізнавальною є подача інформації у вигляді квесту або змагання. Допомагають в цьому платформи LearningApps.org або Classtime. Використання ІІІ полегшує викладачам готуватись до занять, створювати інтерактивні вправи, презентації, тести, а здобувачам освіти – навчатись.

Застосування інноваційних методів мають такі переваги:

- спонукають здобувачів освіти досліджувати, шукати нові інструменти для розширення світогляду;
- покращують навички вирішення проблем, розвивають критичне мислення;
- дозволяють краще стежити за процесом навчання, своєчасно виявляти проблемні місця, знаходити відповідні способи вирішення проблеми;
- здобувачі чітко розуміють, для чого вивчають ту чи іншу інформацію, як в подальшому застосовувати отримані знання у реальному житті;
- сприяють розвитку творчого потенціалу.

Викладачі коледжу мають свої онлайн-курси на навчальній платформі Moodle, де розміщують всі необхідні навчально-методичні матеріали (електронні підручники, посібники, лекції, презентації, практичні роботи, зошити для виконання практичних завдань, тестові завдання, домашні завдання і багато іншого). Це дозволяє здобувачам в будь-який зручний час і способом отримувати нові знання і навички.

Впровадження інновацій в освітній процес ЗФПО є важливим, оскільки є рушійною силою розвитку освітньої системи та розвивають базові навички та компетенції у студентів. Інноваційні методи навчання сприяють покращенню якості освіти, підготовці конкурентоспроможних спеціалістів та створенню сприятливого середовища для інновацій та розвитку.

Список використаних джерел.

1. Закон України «Про фахову передвищу освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>
2. Захаріна Т. (2025). Інноваційні методи викладання у закладах вищої освіти в умовах повномасштабного вторгнення. Вісник: Соціальна робота. 2025. № 1(10). С. 89–94. URL: <https://doi.org/10.17721/2616-7786.2024/10-1/13>

ЕМОЦІЙНИЙ МАРКЕТИНГ ЧЕРЕЗ МОВУ: АНАЛІЗ ЛЕКСИЧНИХ ЗАСОБІВ, ЩО ПІДВИЩУЮТЬ КОНВЕРСІЮ В УКРАЇНСЬКОМОВНОМУ КОПРАЙТИНГУ

С. С. Кириченко, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
ОПП «Маркетинг»,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

«Емоційний маркетинг» – це один із ключових інструментів сучасної комунікації з потенційними споживачами. Його сутність полягає у створенні мовних та психологічних впливів, які викликають емоції, формують довіру та мотивують людину до купівлі товару або користування послугою. У цьому контексті особливе значення має мова, адже саме лексичний рівень є основним каналом передачі емоцій у копірайтингу. «Люди забудуть, що ти сказав, люди забудуть, що ти зробив, але люди ніколи не забудуть, які почуття ти у них викликав», - сказала американська письменниця Маї Енджелу, що можна вжити і для маркетингу. Назви страв у меню кав'ярні або перелік технічних характеристик пристрою стирається з пам'яті, але відчуття в моменті, емоційний відгук, який людина відчувала залишається надовго. І успішний бізнес активно це застосовує [1].

Особливу роль у реалізації емоційного маркетингу відіграє мова, адже саме через текст і лексичні засоби відбувається передача змісту, створення образів та формування психологічної атмосфери комунікації. Українська мова багата на різноманітну емоційно насичену лексику, що значно підвищує конверсію – тобто кількість споживачів, які виконали цільову дію після ознайомлення з текстом: здійснили покупку, зареєструвалися, підписалися тощо.

Мова виконує не лише інформативну, а й емоційно-експресивну функцію. У маркетингу слова виступають «емоційними тригерами», спроможними викликати конкретні відчуття: натхнення, довіру, відчуття безпеки чи радості. Емоційно забарвлені слова, такі як «мрія», «щастя», «успіх», «затишок», наприклад, створюють позитивну атмосферу інформації, а прикметники з яскраво вираженим оціненням, «теплий», «унікальний», «надійний», підкріплюють переконливість. Не менш вагомими є дієслова, які заохочують до активності, залучають до певних дій: «спробуй», «відкрий», «отримай». Такі слова виконують функцію мотивації та стимулюють споживача зробити конкретний крок, необхідний для компанії. Суттєвими є і стилістичні прийоми, які доповнюють застосування окремих слів. Одним із них є метафоричність. Наприклад, фраза «аромат, що обіймає» асоціюється з комфортом та теплом, що значно краще та ефективніше за просте описове твердження «приємний аромат». Інший прийом – це контраст. Протиставлення «звичайного» та «особливого», «вчора» та «сьогодні», «сірого» і «яскравого» формує у свідомості споживача чітке розуміння про переваги продукту чи послуги. Також активно використовується персоналізація, яка створює враження прямого звернення: «наша з вами історія», «для тебе», «разом із нами», «твій шанс». Такий метод створює міцну довіру та зближає бренд з аудиторією. Унікальність

українськомовного копірайтингу полягає у можливості використання чисто української лексики, яка підсилює емоційний вплив. Слова «рідний», «щирий», «душевний», «затишний» мають глибокі культурні конотації й викликають відчуття близькості та автентичності. Вживання таких слів насамперед актуальне у сучасних умовах, коли питання національної ідентичності та культурних цінностей набувають великого значення. Коли бренд говорить, скажімо так, «мовою почуттів», споживач підсвідомо сприймає його як «свого», що формує ефект «живого спілкування». Саме емоції, а не логічні аргументи, найчастіше впливають на рішення про покупку. Клієнт може обрати товар не тому, що він найбільш вигідний і корисний для нього, а тому, що його опис викликав радість, натхнення чи ностальгію. Згадайте, наприклад, новорічну рекламу бренду Coca Cola, із легендарною піснею та машиною, вона одразу викликає приємні спогади, з'являються відчуття свята, сімейного затишку та тепла. Отже, емоційна лексика є потужним інструментом, який спроможний не лише привернути увагу, а й утримати її. Ефективність маркетингового тексту визначається не лише змістовністю, а й здібністю перетворювати читача на активного користувача або покупця. Такі повідомлення здатні не лише доносити інформацію, а й пробуджувати емоції – усмішку, захоплення чи відчуття причетності до чогось важливого. Натомість сухі інформаційні тексти, побудовані лише на фактах, позбавлені будь-якого емоційного забарвлення, часто залишаються байдужими для аудиторії, оскільки не торкаються її почуттів і не створюють емоційного зв'язку з брендом. До того ж, завдяки емоційно забарвленим текстам у людей з'являється довготривале запам'ятовування бренду: емоція допомагає закарбувати враження про бренд, а згодом відгукується на їх поведінці навіть без свідомого обмірковування. Таким чином, лексика є не просто засобом комунікації, а визначальним чинником формування прихильності до компаній.

Отже, емоційний маркетинг у сфері українськомовного копірайтингу є результативним механізмом збільшення ефективності комунікації з цільовою аудиторією. Лексичні засоби – емоційно забарвлені слова, позитивні прикметники, дієслова, метафори, контрасти й персоналізація – утворюють відносини, сповнені довіри, породжують позитивні асоціації та стимулюють бажану поведінку клієнта. Українська мова, завдяки своїй виразності, мелодійності та колоритності, створює унікальне середовище для реалізації емоційного маркетингу. Саме через мову бренди можуть зближатися зі споживачами, встановлювати справжній, щирий і тривалий зв'язок. Як наслідок – це забезпечує підвищення рівня конверсії, конкурентоспроможності бренду на українському ринку та зміцнення лояльності.

Список використаних джерел.

1. Емоційний маркетинг. Як робота з емоціями клієнта збільшує продажі. Kyivstar Business Hub. Kyivstar Business Hub – корпоративний блог для бізнесу. URL: <https://hub.kyivstar.ua/articles/emocijnyj-marketyng-yak-robota-z-emociyamy-kliyenta-zbilshuye-prodazhi>

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАННІ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

А. В. Корнієць, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
ОПП «Англійська мова та друга іноземна»

Науковий керівник: **О. І. Сергієнко**, доктор філософії,
доцент, кафедра іноземної філології і перекладу,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна

У сучасних умовах розвитку освіти інтерактивні технології стають одним із провідних засобів формування іншомовної професійної комунікативної компетентності. Використання мобільних застосунків, віртуальної реальності, чат-ботів, ігрових платформ та онлайн-інструментів для співпраці наближає процес навчання англійської мови до реальних умов професійного середовища. Це допомагає студентам опановувати як мовні, так і «м'які» навички, необхідні у сучасних професіях, зокрема командну роботу, уміння переконувати, вести переговори й вирішувати конфлікти. У зв'язку з цим актуальним стає адаптації вищої освіти до вимог глобалізованого ринку праці, де знання англійської мови є ключовим чинником професійної успішності.

Проблему впровадження інтерактивних технологій у навчання іноземних мов досліджували українські та зарубіжні науковці, зокрема В. В. Дроздова, К. В. Рудніцька, О. С. Резунова, І. А. Росквас, О. І. Сергієнко, К. М. Bailey, M. Carrier, R. M. Damerow, які наголошують на значному потенціалі цифрових інструментів у формуванні професійних компетентностей фахівців різних спеціальностей. Незважаючи на велику кількість наукових праць, присвячених цій проблемі, питання застосування інтерактивних технологій у навчанні професійного спілкування англійською мовою залишається не повністю розкритим.

Мета дослідження полягає в аналізі особливостей застосування інтерактивних технологій у навчанні професійного спілкування англійською мовою та визначити їхні можливості для підвищення ефективності підготовки студентів. Для досягнення поставленої мети потрібно виконати такі завдання: 1) з'ясувати педагогічну доцільність використання інтерактивних методів; 2) проаналізувати переваги та обмеження; 3) визначити шляхи оптимізації інтеграції у навчальний процес.

Педагогічна доцільність використання інтерактивних технологій ґрунтується на кількох аспектах. По-перше, вони забезпечують автентичність і моделювання професійних ситуацій. Завдяки віртуальній реальності та сценарним іграм студенти можуть тренувати ділові зустрічі, переговори чи консультації з клієнтами у безпечному середовищі. По-друге, інтерактивні засоби дозволяють отримувати миттєвий зворотний зв'язок та персоналізовані рекомендації. По-третє, сучасні онлайн-платформи підтримують спільну роботу, групові проекти та дискусії, що формує навички командної комунікації. Крім того, Л. Семак та О. Сергієнко

наголошують, що ігрові механіки підвищують мотивацію й допомагають розвивати критичне мислення, креативність та міжкультурну компетентність [2, с. 127].

Очевидними є переваги інтерактивних технологій: зростає залученість студентів, кількість можливостей для практики, ефективність формувального оцінювання та наближення завдань до реальних потреб професійного спілкування. Водночас існують певні обмеження: нерівний доступ до техніки, недостатня підготовленість викладачів до роботи з новими засобами, ризик поверхневого використання ігрових елементів без глибокого педагогічного сенсу [3]. Українські дослідження також підтверджують ефективність інтерактивних підходів, але підкреслюють важливість інституційної підтримки та системного підвищення кваліфікації викладачів [1].

Застосування інтерактивних технологій уже довело свою ефективність у навчанні фахівців різних спеціальностей. Наприклад, на заняттях з майбутніми інженерами віртуальна реальність допомагає практикувати опис технічних процесів англійською. Зі студентами медичних вишів застосовуються інтерактивні сценарії інтерв'ю з пацієнтами, які формують навички клінічної комунікації. Зі студентами спеціальностей «Менеджмент» та «Публічне управління та адміністрування» за допомогою чат-ботів викладачі відпрацьовують англomовні діалоги з клієнтами, включаючи врегулювання конфліктних ситуацій. Крім того, використання різних інтерактивних платформ дозволяє тренувати навички презентацій та переговорів англійською мовою.

Щодо оптимізації інтеграції інтерактивних технологій, то вона полягає у системному підході, який охоплює методичну адаптацію, організаційну гнучкість, технологічне забезпечення, мотиваційний компонент і аналітичний контроль. Це дозволяє зробити процес навчання більш ефективним, гнучким і наближеним до реальних умов професійної діяльності.

Отже, інтерактивні технології створюють нові можливості для розвитку професійного спілкування англійською мовою. Вони забезпечують автентичність, регулярність практики та різноманітність форм роботи, що сприяє підвищенню якості мовної підготовки майбутніх фахівців. Головними умовами успішного їх застосування є добре спланований навчальний курс, підтримка з боку закладів освіти та доступності для всіх студентів.

Список використаних джерел.

1. Дроздова В. В., Рудніцька К. В., Росквас І. А. Інноваційні технології викладання іноземних мов в умовах зростаючого впливу технологій штучного інтелекту на освітні процеси. Академічні візії. 2023. № 26. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/755>
2. Семак Л. А., Сергієнко О. І. Гра як метод навчання мови в закладі вищої освіти. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Філологічні науки. 2025. № 23. С. 125–131.
3. Carrier M., Damerow R. M., Bailey K. M. Digital language learning and teaching: Research, theory, and practice. London : Routledge, 2017. 264 p.

ДЕКОЛОНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОПИСУ: ІСТОРІЯ, СУЧАСНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

О. В. Назаренко, к. філол. н., доцент, кафедра філології,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Процес деколонізації України в сучасних умовах охоплює різні сфери суспільного життя, зокрема і філологічну. Українська мова та література є важливими компонентами національної ідентичності, і їх розвиток та популяризація є критичними для культурної незалежності.

Українська мова зазнала значних утисків з боку Російської імперії ще з XVIII століття. Емський указ 1876 року, Валуєвський циркуляр 1863 року та інші репресивні заходи мали на меті знищення української мови як культурного феномена. Під час радянської епохи русифікація набула систематичного характеру: українська мова була витіснена з офіційного вжитку, освіти та медіа, що спричинило деградацію мовної свідомості українців.

Процес деколонізації розпочався зі здобуттям Україною незалежності у 1991 році. Важливим кроком стало прийняття закону «Про мови в Українській РСР» (1989), який надав українській мові статус державної. Проте, навіть після здобуття незалежності, залишалося багато проблем, пов'язаних із русифікацією населення та низьким рівнем володіння українською мовою.

У 2019 році був прийнятий новий закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної», який значно посилив позиції української мови в суспільному житті. Зокрема, він передбачає обов'язкове використання української мови в державних установах, на телебаченні та радіо, у сфері послуг та освіти.

Деколонізація українського правопису є складовою загального процесу відновлення національної ідентичності та культурної автономії України після тривалого періоду імперської та радянської колонізації. Це явище охоплює не лише відновлення традиційних правописних норм, а й створення нових правил, що відповідають сучасним потребам української мови та суспільства.

Першим значущим кроком у напрямку відновлення української мови стала реформа 1928 року, яка відома як «скрипниківський правопис». Цей правопис був створений з метою відновлення та стандартизації української мови. Втім, через політичний тиск він проіснував недовго.

У XX столітті, в умовах Радянського Союзу, український правопис зазнав значних змін, зокрема, у 1933 році, коли було проведено правописну реформу, що мала на меті ще більше наблизити українську мову до російської. Ці зміни часто супроводжувалися політичними репресіями проти української інтелігенції, що виступала за збереження та розвиток національної мови.

Процес деколонізації українського правопису набрав нових обертів після здобуття незалежності у 1991 році, а також у контексті Революції гідності 2013-2014 років та війни з Росією з 2014 року.

Найновіша реформа українського правопису була затверджена у 2019 році. Вона врахувала сучасні тенденції розвитку мови та орієнтувалася на відновлення автентичних українських мовних форм.

Основні зміни стосуються таких аспектів:

Відновлення питомих українських слів і форм.

Аеропорт – летовище, журнал – часопис, куліси – лаштунки, прогрес – поступ, фарфор – порцеляна, фотокартка – світлина, фон – тло, фонтан – водограй.

Повернення до українських традицій у передаванні іншомовних назв.

Одним із яскравих прикладів деколонізації є відновлення літери «ґ», яка була майже повністю витіснена з української мови в радянський період. Літера «ґ» використовується для позначення звуку [g], який є в українській мові, але відсутній у російській.

Тепер пишемо також через Ґ: *Вергілій, Гарсія, Гетель, Георг, Гете, Грегуар, Гуллівер* тощо, поряд із попередніми формами через Г.

Пишемо також через Т: *анатема, дитирамб, етер, катедра, міт, мітологія, Атени, Демостен* та ін., поряд із формами через Ф (*дифірамб, ефір, міф, Афіни, Демосфен*).

Пишемо також через АВ: *авдієнція, аудиторія, лавреат, павза, фавна* тощо, поряд із формами через АУ (*пауза, фауна*).

Тепер пишемо також *гідности, незалежности, радости, смерти, чести, хоробрости; крові, любові, осені, соли*, – як варіант, із -И в кінці в родовому відмінку однини; також лишається дотеперішня норма на -І.

В українському правописі існують чіткі правила щодо вживання літер «і» та «и». Радянська русифікація призвела до змін у цих правилах, намагаючись наблизити їх до російських.

Унормована можливість у деяких випадках писати И на початку слова, що раніше офіційно «заборонялося» і вимагалось писати лише І.

Новинкою, порівняно з попереднім правописом, стала можливість писати слова *ірій / ирій, ірод / ирод* двома способами.

Процес деколонізації правопису стикається з певними викликами, такими як консерватизм частини населення та опір змінам. Однак освітні кампанії, активна участь науковців і підтримка з боку держави сприяють поступовому впровадженню нових норм.

Деколонізація українського правопису є важливим кроком у відновленні національної ідентичності та культурної самобутності. Цей процес не лише сприяє поверненню до автентичних мовних форм, але й зміцнює національну свідомість, об'єднуючи суспільство навколо спільних цінностей та історичної спадщини.

ЕНЕРГОМЕНЕДЖМЕНТ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ САМОЕФЕКТИВНОГО ВИКЛАДАЧА

О. Л. Передерій, к. пед. н., доцент,

*кафедра дошкільної та початкової освіти, Комунальний заклад вищої освіти
«Дніпровська академія неперервної освіти», м. Дніпро, Україна*

У ХХІ столітті поняття енергоменеджменту виходить за межі технічних чи економічних дисциплін, охоплюючи ширший контекст – культуру ефективного використання ресурсів у всіх сферах людської діяльності. В освітньому середовищі воно набуває нового змісту, пов'язаного з оптимізацією професійних, інтелектуальних і психоемоційних зусиль викладача.

Самоефективний викладач – це педагог, який здатний раціонально управляти власними ресурсами, постійно вдосконалюватися і створювати сприятливе середовище для розвитку студентів. Отже, енергоменеджмент виступає не лише технічним чи управлінським інструментом, а й важливим компонентом професійної компетентності педагога нового покоління.

Традиційно енергоменеджмент розглядається як система заходів щодо оптимізації використання енергоресурсів на рівні підприємств чи установ. Проте у педагогічній практиці це поняття може бути інтерпретоване ширше - як управління власною енергією, ресурсами часу, уваги, емоцій і мотивації, що забезпечує ефективність професійної діяльності.

Викладач є ключовим елементом енергетичної системи освітнього процесу: саме він задає тон комунікації, динаміку взаємодії та рівень емоційної залученості здобувачів. Недостатня керованість власними ресурсами призводить до професійного вигорання, зниження продуктивності та якості навчання. Тому розвиток навичок енергоменеджменту має стати невід'ємною частиною педагогічної підготовки.

До основних компонентів енергоменеджменту викладача відносять:

енергетичний компонент – здатність підтримувати фізичний та психоемоційний баланс, розподіляти сили протягом навчального процесу, використовувати техніки відновлення енергії;

часовий менеджмент – раціональне планування навчальних занять, підготовки до них і власного розвитку, що забезпечує продуктивність без перевтоми;

інформаційний менеджмент – уміння ефективно опрацьовувати, зберігати й транслювати інформацію, використовуючи цифрові ресурси;

комунікаційний компонент – побудова енергозберігаючої взаємодії зі студентами, колегами, адміністрацією, що ґрунтується на повазі, емпатії та партнерстві;

емоційно-вольовий компонент – саморегуляція, стресостійкість і здатність підтримувати внутрішню мотивацію.

Кожен із цих аспектів є частиною загальної системи енергоменеджменту, спрямованої на підвищення ефективності педагогічної діяльності.

Поняття самоефективності (self-efficacy) у педагогіці визначається як віра викладача у власну здатність організувати та здійснити професійну діяльність успішно. Дослідження психологів (А. Бандура, К. Роджерс, Р. Стренг) доводять, що високий рівень самоефективності корелює з кращими навчальними результатами студентів, стабільним емоційним станом педагога та позитивним кліматом у групі.

Енергоменеджмент стає механізмом підтримки цієї самоефективності. Раціональне використання енергетичних і часових ресурсів дозволяє викладачу уникати перевантаження, підтримувати мотивацію й зберігати емоційну стабільність. Такий підхід формує професійну стійкість, здатність до інновацій і відкритість до змін.

З іншого боку, відсутність енергоменеджменту призводить до енергетичного виснаження, емоційного вигорання та зниження самооцінки. Саме тому управління особистими ресурсами слід розглядати як ключову компетентність сучасного педагога.

До найбільш ефективних методів формування енергоменеджменту викладача належать:

самодіагностика енергетичного стану – використання анкет, рефлексивних щоденників, моніторингу навантаження для усвідомлення власних ресурсних меж;

планування балансу діяльності – поєднання викладацьких, наукових і особистісних завдань з урахуванням принципу «енергетичної рівноваги»;

психогігієнічні практики – техніки дихання, короткі медитації, мікропаузи, які допомагають зменшити напруження під час занять;

тайм-менеджмент і пріоритизація завдань – використання методів «Pomodoro», «Матриці Ейзенгауера», цифрових планерів;

розвиток комунікативної емпатії – здатність зберігати позитивний емоційний фон у взаємодії зі студентами, уникати конфліктів і перевантажень;

енергозберігаючі цифрові технології – застосування онлайн-платформ, які оптимізують підготовку до занять та зменшують рутинне навантаження.

Реалізація таких методів сприяє формуванню культури енергоменеджменту, що є передумовою педагогічного благополуччя. Енергоменеджмент у професійній діяльності викладача – це комплексна система саморегуляції, яка поєднує управління енергією, часом, емоціями та інформацією. Він забезпечує підвищення професійної самоефективності, запобігає професійному вигоранню й сприяє сталому розвитку освітнього середовища. Самоефективний викладач, який володіє навичками енергоменеджменту, здатний до інновацій, підтримує власну ресурсність і створює позитивну енергетику навчального процесу. Отже, формування культури енергоменеджменту є необхідною умовою професійної зрілості й педагогічного успіху в сучасній системі освіти.

ВИКОРИСТАННЯ ОСВІТНІХ ПЛАТФОРМ У НАВЧАННІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ ЗВО

С. С. Поважнюк, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
ОПП «Англійська мова та друга іноземна»

Науковий керівник: **О. І. Сергієнко**, доктор філософії,
доцент, кафедра іноземної філології і перекладу,

Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна

Для студентів аграрних закладів вищої освіти вивчення німецької мови є важливим, адже багато підприємств співпрацює з німецькими компаніями та потребує фахівців із володінням іноземною мовою, особливо в умовах інтеграції України до європейського ринку сільського господарства. В сучасному освітньому процесі важливу роль відіграють онлайн-платформи, що вимагає від викладачів оновлення професійних навичок і адаптації до нових методів навчання. Вони підвищують ефективність мовної підготовки, дозволяють інтегрувати інтерактивні та мультимедійні матеріали та пристосовувати навчання до індивідуальних потреб студентів, але дуже мало науковців розглядають інтеграцію освітніх платформ у курси з вивчення мов саме в закладах вищої освіти аграрного спрямування, тому питання використання освітніх платформ у навчанні німецької мови студентів аграрних закладів вищої освіти набуває неабиякої актуальності.

Питання використання освітніх платформ у процесі вивчення іноземних мов досліджувалося багатьма науковцями. В. Ю. Биков аналізував упровадження цифрових технологій в освітній процес в Україні. В. М. Кухаренко вивчав методику організації дистанційного та змішаного навчання. Н. В. Морзе досліджувала роль цифрової компетентності викладачів і студентів у застосуванні онлайн-ресурсів. У своїх працях О. І. Піддубцева звертала увагу на педагогічні умови ефективного використання електронних освітніх середовищ. О. С. Резунова та Л. А. Семак акцентували увагу на застосуванні інструментів штучного інтелекту під час мовної підготовки в аграрних вишах. Незважаючи на велику кількість наукових праць, присвячених цьому питання, питання використання освітніх платформ потребує додаткового вивчення.

Мета наукової розвідки полягає у визначенні можливостей та ефективності використання освітніх платформ у навчанні німецької мови студентів аграрних закладів вищої освіти. У цьому контексті завданням дослідження є аналіз наукових джерел з проблематики цифрових технологій у навчанні, виявлення переваг та обмежень освітніх платформ для студентів аграрних ЗВО, окреслення їхньої ролі у підвищенні мотивації та результативності опанування німецької мови.

В умовах, спричинених COVID-19 та повномасштабним вторгненням РФ на територію України, освітні платформи стали важливим інструментом для дистанційного навчання. Освітні платформи – це цифрові середовища, що

забезпечують інтерактивну взаємодію викладача й студентів, організацію змісту навчання, контроль знань і підтримку комунікації. Ми поділяємо думку О. І. Сергієнко та Л. А. Семак, що під час мовної підготовки найефективнішими є Moodle, Google Classroom, EdApp, Quizlet, LearningApps, Duolingo for Schools, Goethe-Institut Deutsch Online, LingQ, Kahoot!. Науковці зазначають, що їхнє використання сприяє реалізації принципів студентоцентризму, індивідуалізації навчання, формуванню автономії здобувачів освіти та розвитку цифрової компетентності. Розглянемо більш докладніше їх навчальний потенціал.

Moodle дозволяє створювати інтерактивні курси з аудіо- й відеоматеріалами, глосаріями, тестами, форумами та аналітикою навчальних результатів. Quizlet і LearningApps сприяють засвоєнню лексико-граматичного матеріалу за допомогою інтерактивних карток, вікторин і тренувальних завдань. Google Classroom забезпечує дистанційну взаємодію між викладачем і студентом, надає можливість обміну файлами, коментарями, виконання завдань онлайн. Kahoot! підвищує мотивацію через гейміфікацію навчання – студенти змагаються у виконанні тестів у режимі реального часу. Крім того, функції Kahoot! дозволяють викладачам аналізувати та оцінювати, чи справді студенти розуміють навчальний матеріал. Платформа Goethe-Institut пропонує сертифіковані курси німецької мови, що орієнтовані на стандарти CEFR та поєднують автентичні матеріали з сучасною методикою викладання.

Для студентів аграрних спеціальностей використання освітніх платформ відкриває можливості інтеграції фахового контенту з мовними компетентностями. Наприклад, у курсах німецької мови можуть використовуватися тексти про органічне землеробство, агротуризм, біотехнології, сталий розвиток сільського господарства, що сприяє формуванню професійно орієнтованої іншомовної компетентності. Крім того, цифрові платформи дозволяють залучати студентів до міжнародних освітніх проєктів і курсів (*Goethe-Institut, DAAD, Erasmus+*), розвивати навички академічного письма, усного професійного мовлення та міжкультурної комунікації.

Отже, використання освітніх платформ у процесі навчання німецької мови студентів аграрних закладах вищої освіти забезпечує інтерактивність і персоналізацію навчального процесу, сприяє інтеграції мовних і фахових знань, формує цифрову, комунікативну та міжкультурну компетентності, а також підвищує мотивацію та якість навчання. Розвиток цифрових освітніх екосистем у вищій аграрній освіті відкриває нові перспективи для професійного становлення майбутніх фахівців аграрної галузі.

Список використаних джерел.

1. Сергієнко О. І., Семак Л. А. Навчальний потенціал штучного інтелекту під час мовної підготовки в аграрних закладах вищої освіти. Професійно-прикладні дидактики. 2025. № 1. С. 28–33.

НАУКОВИЙ ЕТИКЕТ І АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Л. А. Семак, к. філол. н., доцент, кафедра філології,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Поширення дистанційних технологій у сфері освіти, особливо після пандемії коронавірусу, стало незворотним процесом. Онлайн-формат надає широкі можливості для індивідуалізації навчання, проте водночас породжує низку проблем, серед яких – загострення питань академічної доброчесності, дотримання етичних норм спілкування, авторського права та відповідальності за результати наукової діяльності.

Мета цієї розвідки – проаналізувати проблеми дотримання норм наукового етикету і академічної доброчесності в умовах дистанційного навчання.

Академічна доброчесність є фундаментом сучасної освіти, адже від неї залежить не лише якість підготовки фахівців, а й рівень довіри суспільства до наукових установ. У дистанційному форматі важливо поєднати технологічну ефективність із морально-етичними принципами наукового етикету.

Науковий етикет — це система норм і правил поведінки, що регулюють комунікацію між учасниками академічного процесу, забезпечують повагу до думки інших і сприяють об'єктивності досліджень. У дистанційному форматі ці норми набувають нових форм, оскільки взаємодія здійснюється через електронні засоби. Дотримання наукового етикету передбачає: коректне цитування джерел і визнання авторства; конструктивне ведення дискусій у наукових форумах і вебінарах; використання академічно прийнятної лексики та тональності спілкування; шанобливе ставлення до колег і студентів незалежно від формату взаємодії. Завдяки цьому підтримується культура діалогу, формуються моральні орієнтири та розвивається професійна відповідальність.

Згідно із Законом України «Про освіту», академічна доброчесність — це сукупність етичних принципів і визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та наукової діяльності. До порушень академічної доброчесності належать: плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, необґрунтоване авторство, підробка результатів досліджень тощо. У дистанційному навчанні ризики порушень зростають, адже технічні можливості для копіювання матеріалів та автоматизованого генерування текстів значно ширші. Тому особливої актуальності набувають питання: формування у студентів цифрової культури; навчання принципам доброчесного використання інформаційних технологій; удосконалення системи перевірки робіт за допомогою антиплагіатного програмного забезпечення; розвитку внутрішніх мотиваційних чинників до чесного навчання.

Онлайн-освіта має низку переваг – гнучкість, доступність, персоналізацію. Проте вона ускладнює контроль за виконанням завдань, перевіркою автентичності

робіт, а також створює нові етичні дилеми, пов'язані з використанням штучного інтелекту, автоматичних перекладачів, генераторів текстів тощо.

Дослідження (OECD, UNESCO, 2023) свідчать, що понад 40% студентів визнають, що принаймні раз користувалися нечесними практиками під час онлайн-іспитів. «Це підкреслює потребу в переосмисленні підходів до оцінювання знань – від контролю до розвитку критичного мислення та самостійності» [2, с. 42.]. Також важливо, щоб викладачі демонстрували приклад етичної поведінки, формували довірливі стосунки зі студентами та стимулювали їхню відповідальність, а не страх покарання.

Викладач у дистанційному освітньому середовищі повинен володіти не лише педагогічними, а й етичними цифровими компетентностями. «Йдеться про такі вміння, як забезпечувати конфіденційність учасників процесу» [1, с. 80]; поважати авторські права на цифрові ресурси; формувати в студентів навички безпечної комунікації; запобігати дискримінації чи булінгу в онлайн-просторі.

Цифрова етика стає складовою професійного стандарту педагога та визначає його репутацію в академічній спільноті, що передбачає: розроблення внутрішніх кодексів доброчесності у закладах освіти; проведення тренінгів для викладачів і студентів щодо правил цитування, академічного письма, уникнення плагіату; використання систем антиплагіату (Unicheck, StrikePlagiarism, Turnitin) як інструменту не покарання, а профілактики; формування культури відкритого доступу до наукових результатів з обов'язковим дотриманням ліцензійних умов; інтеграцію теми доброчесності у навчальні програми, що сприяє вихованню етичної відповідальності з перших курсів.

Отже, науковий етикет і академічна доброчесність у дистанційній освіті є не просто формальними вимогами, а ключовими умовами збереження якості освітнього процесу. Вони сприяють формуванню довіри, розвитку наукової культури та відповідального громадянства. В умовах цифровізації освіти особливо важливо поєднувати інноваційні технології з гуманістичними цінностями – повагою, чесністю, відкритістю, відповідальністю. Тільки тоді дистанційне навчання стане не лише зручним форматом, а й простором справжнього інтелектуального розвитку. Перспективами дослідження вважаємо докладніший аналіз законодавства, що врегульовує проблеми академічної доброчесності та цифрових програм, які покликані встановлювати прояви порушень норм наукового етикету.

Список використаних джерел.

1. Зубенко О. Штучний інтелект і вивчення іноземної мови. Закарпатські філологічні студії. 2024. № 27(2). С. 80–85.
2. Луцинська О., Деленко В., Антонішин Н.-М., Лишак М. Використання технологій штучного інтелекту в освітньому середовищі НУШ. Молодь і ринок. 2024. № 6(226). С. 42–47.

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

***О. І. Сергієнко, доктор філософії, доцент,
кафедра іноземної філології і перекладу,***

*Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна*

У сучасних умовах євроінтеграції України та зростання міжнародної співпраці в аграрному секторі, зокрема у сфері сталого розвитку, експорту, технологічних інновацій, значно підвищуються попит на висококваліфікованих перекладачів аграрного профілю. Майбутній перекладач має володіти не лише мовною компетентністю, але й культурою професійного спілкування – здатністю до міжкультурного діалогу, дотримання етичних норм, точності передачі спеціалізованої термінології та уміння працювати в мультидисциплінарному середовищі. У зв'язку з цим стає актуальним пошук нових підходів до формування культури професійного спілкування майбутніх перекладачів аграрного сектору.

Дослідженням проблеми культури професійного спілкування фахівців аграрного сектору займалось багато українських науковців, із-поміж яких С. Амеліна, А. Кучер, О. Литвинова, О. Піддубцева, Ю. Ніколаєнко, О. Резунова, К. Якушко. Праці висвітлюють різні аспекти формування комунікативної компетентності, міжкультурної толерантності, а також професійного мовного етикету. Проте специфіка підготовки перекладачів аграрного сектору, де поєднується фахова термінологія, технічний контекст і соціокультурна взаємодія, потребує подальших досліджень.

Метою дослідження є проаналізувати поняття культура професійного спілкування перекладачів аграрного сектору та запропонувати методи її формування в контексті інтеграції України до європейського освітнього простору.

У широкому сенсі культура професійного спілкування – це сукупність норм, цінностей, стратегій і мовленнєвих засобів, які забезпечують ефективну, етичну та результативну взаємодію фахівців у професійному середовищі. Науковці розглядається її як складову професійної компетентності особистості, що охоплює не лише знання етикету й комунікативних стратегій, а й уміння адекватно реалізовувати комунікативні наміри відповідно до ситуації спілкування, статусу співрозмовників, культурного контексту й норм професійної етики. З погляду психолінгвістики та комунікативної лінгвістики, культура професійного спілкування – це система мовленнєвих дій, які відображають професійну ідентичність суб'єкта та забезпечують ефективну інформаційну взаємодію в межах певної професійної спільноти. Її формування є важливим чинником професійного становлення фахівця, оскільки сприяє налагодженню партнерських відносин, уникненню конфліктів і створенню позитивного іміджу професійного середовища.

В свою чергу під культурою професійного спілкування перекладачів ми розуміємо складну багаторівневу систему знань, умінь і ціннісних орієнтацій, що

визначає якість комунікативної взаємодії перекладача з клієнтами, колегами, редакторами, замовниками та представниками інших професійних спільнот. Вона є інтегративним компонентом професійної компетентності перекладача, охоплюючи лінгвістичний, етичний, когнітивний, соціокультурний і технологічний аспекти спілкування.

Під час навчання перекладач повинен оволодіти високим рівнем культури мовлення у двох (або більше) мовах, дотримуватися норм лексики, граматики, стилістики та фразеології. Його мовлення повинно характеризуватися точністю, логічністю, ясністю й стилістичною адекватністю, адже кожне слово впливає на смислову точність і сприйняття перекладеного тексту.

Професійна культура спілкування перекладача передбачає дотримання перекладацької етики – конфіденційності, неупередженості, точності передачі змісту та поваги до всіх учасників комунікації. Від перекладача очікується тактовність, стриманість і нейтральність, особливо під час усного перекладу в офіційних чи міжкультурних ситуаціях. Культура професійного спілкування перекладача тісно пов'язана з міжкультурною компетентністю. Перекладач виступає посередником між культурами, тому він має не лише володіти знанням норм мовленнєвої поведінки у різних культурах, а й уміти адаптувати комунікативні стратегії до культурного контексту.

У сучасних умовах цифровізації перекладач спілкується не лише вербально, а й через електронні платформи, CAT-інструменти, системи управління проєктами (SmartCAT, MemoQ, Trados). Тому фахова підготовка перекладача повинна передбачати формування вміння коректно, чітко та етично взаємодіяти в онлайн-середовищі, дотримуючись принципів інформаційної культури.

Перекладацька діяльність часто передбачає роботу в команді – із редакторами, коректорами, менеджерами проєктів, тому майбутній перекладач повинен бути готовим аргументовано висловлювати позицію, приймати конструктивну критику, узгоджувати термінологію, зберігати доброзичливу атмосферу.

Формування культури професійного спілкування майбутнього перекладача вимагає системного підходу, який поєднує традиційні педагогічні методи з інтерактивними, комунікативними та технологічно орієнтованими. Розглянемо їх докладніше.

Перша група методів, які, на нашу думку, є дієвими під час формування культури професійного спілкування майбутнього перекладача, є комунікативно-діяльнісні. До них відносять такі методи як рольові ігри, дискусії, метод проєктів. Кожен з цих методів дозволяє розвивати навички усного та письмового спілкування, аргументовано висловлювати позицію, підтримувати професійний діалог. Крім того, метод проєктів допомагає розвинути навички спільної роботи, наприклад спільний переклад наукової статті з наступною її презентацією.

Друга група методів, які варто використовувати під час фахової підготовки перекладачів, є проблемно-орієнтовані. Методи цієї групи стимулюють критичне

мислення, професійну етику та рефлексію. Наприклад, за кейс-методу можна проаналізувати реальні перекладацькі ситуації, розібрати етичні дилеми та помилок у комунікації. За допомогою методу інциденту обговорити конфліктні випадки (наприклад, перекладач порушив конфіденційність або неправильно передав зміст через культурну різницю). Проведення дискусійних семінарів з перекладацької етики формує усвідомлення моральних норм професії.

Третя група методів – це міжкультурно-інтерактивні методи. Вони націлені на формування соціокультурної та міжкультурної компетентності, що є необхідною складовою для посередництва між культурами. Наприклад, на заняттях з перекладу викладач може запропонувати провести порівняльний аналіз культурних реалій у перекладі (наприклад, фразеологізмів, невербальної поведінки). Також корисним буде проведення спільних онлайн-зустрічей з носіями мови або студентами іноземних університетів. Викладач може запровадити серію занять, на яких будуть аналізуватися відеоматеріали і автентичні ситуації спілкування, наприклад інтерв'ю, конференції, судові засідання тощо.

Четверта група методів є цифрово-технологічні методи, які набули неабиякої важливості в умовах цифровізації. Вони орієнтовані на формування культури онлайн-спілкування та роботи з перекладацькими платформами. Обов'язковим є навчання з використанням CAT-tools (SDL Trados, SmartCAT, MemoQ), які моделює реальне професійне середовище. Використання LMS (Moodle, Google Classroom, SmartLMS) допомагає налагодити комунікації в команді та обговорювати перекладацькі рішення. Під час онлайн-симуляції перекладацьких бюро студенти виконують ролі перекладачів, редакторів, менеджерів проєктів.

П'ятою групою методів є рефлексивно-аналітичні методи, що спрямовані на розвиток саморефлексії, самооцінки та професійного самовдосконалення. Студентам пропонується підготувати портфоліо перекладача, що відображає прогрес у розвитку мовної, етичної та комунікативної культури. За допомогою щоденники рефлексії викладач зі студентами може аналізувати труднощі у перекладацькому процесі й шляхів їх подолання. У позанавчальний час корисним буде проведення психолінгвістичного аналізу комунікативних стратегій, що дає змогу усвідомити власні моделі поведінки у професійному діалозі.

Отже, культура професійного спілкування перекладачів – це поєднання мовної досконалості, етичної зрілості та міжкультурної чутливості, які забезпечують якість перекладацького продукту і формують довіру між учасниками комунікації. Її формування потребує комплексного поєднання традиційних педагогічних методів з комунікативно-діяльними, проблемно-орієнтованими, міжкультурно-інтерактивними, цифрово-технологічними та рефлексивно-аналітичними методами навчання, які забезпечують розвиток не лише мовних умінь, а й етичних, соціокультурних та комунікативних компетенцій.

РОЛЬ КУЛЬТУРИ ФАХОВОГО СПІЛКУВАННЯ ТА ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

В. В. Середа, В. В. Середа, здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, ОПП «Водна інженерія та водні технології»,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Сьогодення висуває нові виклики, тому особливо важливою стає підготовка кваліфікованих спеціалістів, готових до роботи в умовах швидкозмінного середовища. Найважливішими детермінантами (визначальними чинниками) становлення конкурентоспроможного спеціаліста виступають культура професійного спілкування та впровадження інноваційних методів навчання. Їх комплексне поєднання забезпечує не лише глибоке засвоєння теоретичних знань, а й розвиток критичного мислення, аналітичних, комунікативних та соціальних компетентностей, необхідних для успішності у фаховій практиці. *Мовна та етична компетентність у професійному середовищі.* Культура професійного спілкування становить комплекс етичних принципів, норм поведінки та ціннісних орієнтирів, що регулюють процес взаємодії між усіма учасниками освітнього й виробничого середовища. Вона охоплює такі основні складові:

Комунікативна компетентність – уміння результативно передавати, сприймати та інтерпретувати інформацію відповідно до контексту професійної діяльності;

Професійна етика – дотримання моральних засад спілкування, вияв поваги до співрозмовника, усвідомлення відповідальності за зміст висловлювань;

Ораторські навички – здатність аргументовано викладати думки, вести діалог і переконувати аудиторію за допомогою логічних і риторичних прийомів;

Невербальні засоби комунікації – використання міміки, жестів та інтонацій, що уточнюють або підсилюють зміст вербального повідомлення.

У межах аграрної освіти сформована культура професійного спілкування створює базу для конструктивної взаємодії студентів, викладачів, представників аграрного бізнесу та місцевих громад. Вона виступає чинником розвитку навичок лідерства, ефективної командної роботи та емоційного інтелекту, що є невід’ємною складовою підготовки сучасного фахівця аграрного профілю.

Методи формування комунікаційної культури. Розвиток комунікативної компетентності у студентів аграрних спеціальностей потребує застосування інноваційних методів, які базуються на інтерактивній взаємодії та сприяють опануванню прикладних умінь спілкування.

До найбільш результативних методів належать:

Рольове моделювання – відтворення типових виробничих або управлінських ситуацій (наприклад, проведення агрономічної наради чи консультації фермерського господарства);

Кейс-стаді – аналіз реальних або спеціально змодельованих проблемних ситуацій з метою формування навичок прийняття рішень і критичного осмислення професійних викликів;

Публічні дебати та тематичні дискусії – формування здатності логічно, аргументовано та виважено захищати власну точку зору;

Тренінги розвитку емоційного інтелекту – спрямовані на підвищення рівня самоконтролю, емпатії, уміння ефективно слухати та налагоджувати професійні стосунки.

Застосування таких форм роботи забезпечує створення освітнього простору, де студенти не лише здобувають теоретичні знання, а й набувають практичного досвіду комунікації, необхідного для подальшої успішної діяльності в аграрному секторі.

Інноваційні навчальні методики: переваги та актуальність

Традиційні форми викладання, такі як лекційні та семінарські заняття, поступово трансформуються під впливом сучасних освітніх тенденцій і замінюються студент-центрованими, інтерактивними підходами. Використання інноваційних методик навчання: стимулює пізнавальну активність здобувачів освіти; сприяє розвитку критичного й аналітичного мислення; забезпечує міждисциплінарну інтеграцію знань; дозволяє зробити навчання більш орієнтовним на практичні потреби сучасної аграрної галузі.

Сучасні освітні підходи спрямовані на підвищення результативності навчання, стимулювання самостійної роботи студентів та розвиток їхньої професійної адаптивності. Впровадження таких методик робить навчальний процес більш мобільним, інтерактивним і наближеним до реальних умов майбутньої професійної діяльності. *До інноваційних підходів у підготовці майбутніх аграріїв можна віднести:* Проектний підхід – передбачає залучення студентів до розроблення конкретних рішень, спрямованих на подолання реальних викликів у сфері сільського господарства (наприклад, планування структури сівозміни або оптимізація меліоративних систем). STEM-інтеграція – це комплексний підхід, що об'єднує знання з галузей природничих наук, технологій, інженерії та математики для вирішення практичних завдань у сфері сільськогосподарського виробництва. Гейміфікація – це метод навчання, заснований на впровадженні ігрових механік (змагальних елементів, рейтингів, системи балів чи досягнень) з метою підвищення рівня включності, зацікавленості та внутрішньої мотивації студентів. Змішане навчання (Blended Learning) – інтеграція цифрових платформ (Google Classroom, Moodle тощо) із традиційними аудиторними заняттями, що забезпечує гнучкість, індивідуалізацію та неперервність освітнього процесу.

Упровадження таких форм навчання сприяє підготовці висококваліфікованих спеціалістів, здатних ефективно застосовувати знання в реальних умовах сучасного аграрного виробництва.

Технологічна підтримка навчального процесу. Сучасні цифрові технології створюють нові перспективи для розвитку освітнього процесу в аграрних вищих

навчальних закладах, забезпечуючи його ефективність і практичну спрямованість. Віртуальні лабораторії – надають змогу проводити експерименти та моделювати агротехнологічні процеси без використання реального обладнання, що підвищує безпеку та знижує витрати. Симуляційні програми – сприяють набуттю навичок управління сучасною технікою, безпілотними апаратами й GPS-системами, моделюючи ситуації, максимально наближені до виробничих умов. Мобільні сервіси – використовуються для збору польових даних, ведення електронних журналів спостережень і здійснення агромоніторингу у режимі реального часу.

Впровадження цифрових технологій у навчальний процес допомагає студентам розвивати уміння користуватися сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями, що є необхідною умовою професійної діяльності в умовах цифрової трансформації аграрного сектору.

Синтез спілкування та інноваційного викладання. Ефективне впровадження інноваційних методів навчання є неможливим без належного рівня професійної комунікації. Сьогодні викладач виконує нові ролі: він не просто передає знання, а допомагає студентам розуміти матеріал, підтримує їх і організовує навчання. Відкритий, партнерський стиль взаємодії сприяє формуванню атмосфери довіри, підвищенню активності та відповідальності студентів. У свою чергу, здобувачі освіти розвивають важливі *soft skills* – уміння презентувати власні ідеї, працювати в колективі, ефективно вирішувати конфліктні ситуації. Подальший розвиток системи фахової підготовки в аграрних закладах вищої освіти потребує постійного розширення зазначених підходів.

Важливого значення набуває міжкультурна комунікативна компетентність, що забезпечує можливість професійної співпраці на міжнародному рівні, а також здатність до аналізу та інтерпретації *Big Data*, що становить основу сучасного точного землеробства. Інтеграція навчального процесу з агробізнесом шляхом упровадження дуальної освіти та участі студентів у спільних стартап-проектах гарантує відповідність набутих *soft skills* і технологічних знань потребам ринку праці.

Культура професійного спілкування та інноваційні освітні практики є взаємопов'язаними складовими сучасної фахової підготовки в аграрних ЗВО. Їхнє поєднання забезпечує формування компетентного, комунікабельного, креативного й адаптивного спеціаліста, здатного успішно функціонувати в умовах постійних трансформацій. Подальший розвиток професійної підготовки в аграрних вищих навчальних закладах вимагає безперервного вдосконалення цих методів.

Список використаних джерел.

1. Савченко О. Я. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. – К.: Літера ЛТД, 2020. 312 с.
2. Пометун О. І., Пирожено Л. А. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. К.: А.С.К, 2004. 192 с.
3. Коберник С. Г., Коберник О. М. Професійна комунікація: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2018. 256 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИВЧЕННЯ ГРАМАТИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВИЩИХ АГРАРНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

В. Г. Чорнобай, старший викладач, кафедра філології,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Майбутні фахівці мають бути активними суб'єктами іншомовного професійного спілкування та володіти комплексом знань, умінь і навичок, що забезпечують дотримання норм мовленнєвої поведінки в процесі комунікації. У зв'язку з цим перед науковцями, методистами та викладачами закладів вищої освіти постає завдання формування високого рівня мовної компетентності здобувачів. Оволодіння англійською мовою посідає одне з провідних місць серед ключових компетентностей сучасної особистості, оскільки вона виступає головним інструментом міжнародного спілкування, наукової комунікації та ділової взаємодії. Проте ефективне використання іноземної мови часто ускладнюється недостатнім розумінням її граматичних структур. Граматика забезпечує нормативність мовлення, логічність побудови висловлювань і точність передавання думок, що становить основу успішного оволодіння мовою. У процесі переходу від елементарних конструкцій до складніших синтаксичних форм вивчення граматики нерідко супроводжується певними труднощами. Традиційний підхід, заснований на запам'ятовуванні правил і виконанні однотипних вправ, не завжди забезпечує очікувану результативність навчання. Одноманітні, відірвані від реального мовного середовища завдання призводять до зниження рівня мотивації та інтересу здобувачів освіти до вивчення предмета. У зв'язку з цим постає необхідність пошуку інноваційних методів опанування граматики, які сприятимуть не лише засвоєнню навчального матеріалу, а й розвитку риторичних та комунікативних умінь майбутніх фахівців. Створення цікавих і практично орієнтованих вправ можливе завдяки впровадженню комунікативного підходу, інтерактивних методів навчання, сучасних технологій та мультимедійних ресурсів. Відтак, дослідження ефективних стратегій формування граматичних навичок у здобувачів аграрних закладів вищої освіти набуває особливої актуальності в контексті розвитку сучасної методики викладання англійської мови.

Одним із ефективних засобів підвищення результативності навчання іноземної мови є використання опорних схем і таблиць, зокрема під час вивчення країнознавчого матеріалу (теми: «Географія. Моя країна, моє місто», «Англомовні країни світу»). Країнознавча інформація широко застосовується у процесі навчання англійської мови, оскільки вона створює сприятливі умови для реалізації міжпредметних зв'язків.

Граматика розглядалася як сукупність правил, необхідних для правильного оформлення мовлення – традиційна точка зору викладачів минулого. Однак, як зазначає С. Ніколаєва, «...знання граматичних правил не гарантує успішного спілкування, якщо вони не інтегровані у мовленнєву діяльність» [1, с. 39]. У зв'язку з цим сучасна методика навчання іноземних мов орієнтується на комунікативний

підхід, який передбачає засвоєння граматичного матеріалу в контексті автентичних ситуацій спілкування. Доцільним вважається поєднання традиційного та комунікативно орієнтованого підходів, оскільки перший забезпечує усвідомлене опанування граматичних структур, а другий — розвиток практичних умінь їх використання у професійній мовленнєвій діяльності. Досягти цієї мети можна вправами граматики з застосуванням фахових мовних одиниць та структур.

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології відкривають нові можливості для оптимізації процесу навчання граматики. Використання електронних освітніх платформ, інтерактивних вправ та мобільних додатків сприяє підвищенню навчальної мотивації здобувачів освіти. На думку О. Тарнопольського, «інтерактивні методи дозволяють зробити процес навчання більш динамічним і зорієнтованим на особистісну активність студента» [2, с. 87]. Крім того, важливим чинником ефективного формування граматичних навичок виступає міждисциплінарний підхід, який поєднує мовну підготовку з фаховими дисциплінами. Така інтеграція забезпечує можливість практичного застосування граматичних структур у професійно орієнтованих контекстах, сприяючи формуванню комунікативної компетентності майбутніх фахівців.

Сучасна методика навчання іноземних мов активно впроваджує інноваційні форми організації освітнього процесу, серед яких особливу роль відіграють активні групові заняття, спрямовані на формування у студентів практичного досвіду застосування теоретичних знань у модельованих стандартних і нестандартних комунікативних ситуаціях. Високу результативність також демонструють тренінгові форми роботи — спеціально розроблені комплекси вправ, метою яких є розвиток творчого потенціалу, емоційної пам'яті, концентрації уваги, уяви та креативного мислення здобувачів освіти.

У сучасній лінгводидактиці питання ефективного навчання граматики іноземної мови, зокрема англійської, набуває особливої актуальності, оскільки саме граматичний компонент забезпечує структурну й семантичну організацію мовлення. У зв'язку з цим викладачам необхідно ретельно продумувати систему роботи над цим лінгвістичним аспектом, спираючись на засади комунікативного підходу. Аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових досліджень, присвячених методичним особливостям навчання практичної граматики у межах зазначеного підходу, дав змогу сформулювати концептуальну базу та визначити низку методичних положень щодо найбільш ефективної організації цього процесу.

По-перше, граматичні явища доцільно представляти не ізольовано, а в межах контекстуальної цілісності, що сприяє глибшому усвідомленню здобувачами освіти граматичних закономірностей і закономірностей уживання мовних структур. Такий підхід відмовляється від моделі передачі «готових знань», коли студенти лише запам'ятовують правила й приклади. Натомість контекстуальне введення нових граматичних форм спонукає здобувачів самостійно визначати їх функції, семантичні відтінки та комунікативні можливості.

По-друге, мета сучасного викладання граматики полягає не лише в ідентифікації частин мови або засвоєнні суто формальних правил. Навчання граматики має бути органічно інтегрованим у всі види мовленнєвої діяльності – говоріння, читання, письмо та аудіювання, що забезпечує гармонійний розвиток іншомовної комунікативної компетентності.

По-третє, у процесі засвоєння граматичних правил необхідно організовувати спільний аналітичний розгляд із залученням здобувачів освіти. Такий підхід передбачає пояснення авторської позиції щодо граматичних явищ, детальний аналіз прикладів, зіставлення їх з альтернативними формами та паралелі з розмовними варіантами, що трапляються в автентичних джерелах – фільмах, піснях чи діалогах. Саме така аналітична робота сприяє розширенню «граматичного кругозору» і розвитку критичного мислення здобувачів освіти.

По-четверте, навчання граматики у межах комунікативного підходу має бути системним і послідовним. Після повного опрацювання певного граматичного явища на рівні різнотипних вправ здійснюється поступовий перехід до нового матеріалу. Водночас необхідно залучати раніше набуті знання, вибудовуючи міждієзв'язки та граматичні паралелі, що підвищує когнітивну гнучкість здобувачів освіти.

По-п'яте, комунікативно орієнтоване навчання граматики базується на використанні змістовно насичених, мотиваційно значущих завдань, які стимулюють природне застосування граматичних структур у процесі продукування іншомовного мовлення. Такий формат сприяє підвищенню рівня автентичності навчального процесу, усуваючи монотонність і формалізм традиційних вправ. Ефективними прикладами завдань цього типу є ситуації: *«According to the situation, give your advice to this person: a student who has difficulty in learning English»*, *«You were the only witness of yesterday's robbery. Tell the policeman everything you managed to see»*, *«If you had the opportunity to become the President, what would you change in your country?»*.

Сучасні навчальні посібники з іноземних мов, особливо англійської, містять значну кількість завдань, що реалізують принципи комунікативності: вправи на аудіювання й читання, аналіз граматичних явищ у текстах, створення монологічних і діалогічних висловлювань, письмових робіт (листів, есе, електронних повідомлень тощо). Науковці-методисти наголошують на доцільності використання різних ігрових форм навчання – рольових, конфліктних, пантомімічних, головоломкових чи розслідувальних ігор.

Список використаних джерел.

1. Ніколаєва С. Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник. Київ: Ленвіт, 2002. 328 с.

2. Тарнопольський О. Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищій школі. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2017. 276 с.

МОВНІ ЗАСОБИ ПОШИРЕННЯ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Д. А. Чорновол, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, ОПП «Облік і оподаткування»,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Сучасний інформаційний простір зазнає безпрецедентного впливу цифрових комунікацій. Соціальні мережі перетворилися на головний канал передачі інформації, формування громадської думки й політичних наративів. Разом із тим, саме вони стали середовищем масового поширення дезінформації, фейкових новин і маніпуляційних повідомлень, що підривають довіру до офіційних джерел і розхиляють соціальну стабільність.

Проблема мови дезінформації має міждисциплінарний характер, адже поєднує аспекти лінгвістики, когнітивної психології, соціальної комунікації та інформаційної безпеки. У центрі дослідження – мовні засоби, за допомогою яких дезінформаційні повідомлення набувають переконливості, емоційної сили та вірусного ефекту. Мета цієї розвідки – проаналізувати мовні засоби поширення дезінформації в соціальних мережах.

Під дезінформацією розуміють свідоме поширення неправдивих або частково спотворених відомостей із метою впливу на суспільну свідомість, поведінку чи рішення адресатів. Відмінність дезінформації від помилки полягає в інтенційності – навмисному створенні фальшивого контенту.

На мовному рівні дезінформація характеризується такими ознаками: емоційна насиченість (використання епітетів, метафор, емоційних вигуків, оцінних маркерів); псевдоавторитетність (посилання на «джерела», «експертів», «анонімних свідків» без підтвердження); семантична невизначеність (узагальнення, абстрактні формулювання, замовчування фактів); граматична економія (короткі речення, інверсії, риторичні запитання – для створення ефекту достовірності); лексичні кліше (*шокуючі факти, сенсація, прихована правда, влада мовчить*).

Такі засоби активізують емоційне сприйняття й знижують рівень раціональної перевірки інформації. Соціальні мережі (Facebook, X, Instagram, TikTok, Telegram тощо) створюють специфічне середовище, де мовна економія, візуальність і вірусність формують нові способи маніпулятивного впливу. Основні лінгвістичні механізми: фреймінг (рамкування) – створення певного контексту сприйняття події через мовні рамки (*окупація vs звільнення*); мовна емоціоналізація – використання лексем страху, гніву, жалю, надії для стимуляції емоційної реакції; евфемізація – заміна різких слів нейтральними для приховування негативу (*випадкові втрати, непорозуміння*); стереотипізація – узагальнення груп (*усі політики корумповані*); псевдологічна аргументація – поєднання правдивих фактів із неправдивими висновками; мовне навіювання – використання повторів, риторичних конструкцій, імперативів (*Задумайся!, Пошир це негайно!*).

Такі техніки забезпечують ефект когнітивного спотворення й сприяють швидкому поширенню дезінформації у вигляді «вірусних» постів чи мемів.

Дослідження показують, що «повідомлення, насичені емоційними словами, мають значно більшу ймовірність бути поширеними повторно (репост, шеринг)» [1, с. 76]. Емоційна лексика викликає миттєву реакцію, формує почуття «спільної істини» й знижує критичність мислення.

Найуживаніші групи емоційно-оцінних засобів у фейкових текстах: епітети (*жахливий злочин, небачена зрада*); гіперболи (*найбільша катастрофа століття*); метафори катастрофи чи війни (*інформаційна зброя, медійний фронт*); експресивні вигуки та заклики (*Негайно дій!, Це кінець!*).

Такі елементи підсилюють когнітивне навантаження й зумовлюють реакцію «емоційного зараження». Фейкові тексти мають спільні структурно-мовні риси: заголовок-тригер (питання або сенсаційна заява); псевдофактична частина (дані без джерел або з викривленням контексту); емоційне завершення (заклик до дії, висновок-попередження).

Мовні маркери фейків часто маскують маніпуляцію під «звичайну новину». Наприклад: *Експерти шоковані: уряд приховував це роками!* Тут використано неіснуюче джерело (*експерти*), гіперболу (*шоковані*), а також конспірологічний фрейм (*приховував*).

До методів протидії мовній дезінформації вналежнюють:

1. Лінгвістичний моніторинг – виявлення маніпулятивних лексем, гіпербол і фреймів у медіатекстах.
2. Фактчекінг – перевірка достовірності джерел та цитат, розмежування фактів і суджень.
3. Медіаграмотність і критичне мислення – навчання користувачів розпізнавати мовні прийоми впливу.
4. Алгоритмічне виявлення фейків – машинне навчання для аналізу мовних патернів дезінформації.
5. Розвиток етичних стандартів онлайн-комунікації – уникання емоційної провокативності у власних висловлюваннях.

Ефективна боротьба з мовною дезінформацією можлива лише при поєднанні лінгвістичних, технологічних і соціально-комунікативних підходів.

Отже, дезінформація в соціальних мережах поширюється завдяки силі мови – її здатності формувати емоції, світогляд і довіру. Лінгвістичний аналіз показує, що ключовими інструментами є емоційна лексика, фреймінг, псевдологічність і риторична повторюваність. Усвідомлення цих механізмів є передумовою формування мовного імунітету суспільства. Підвищення рівня мовної грамотності, критичного мислення та культури онлайн-комунікації – найефективніший шлях протидії дезінформаційним впливам.

Список використаних джерел.

1. Безугла Л. Лінгвопрагматика дискримінації у публіцистичному дискурсі: монографія. Харків, 2013. 182 с.

РЕЗОЛЮЦІЯ КОНФЕРЕНЦІЇ

Учасники конференції наголошують на значущості подібних заходів, адже аграрний сектор – це ключова сфера матеріального виробництва, що забезпечує глобальну продовольчу безпеку. Особливої актуальності набувають проблеми та перспективи його розвитку як фундаментальної складової економіки України, насамперед в умовах війни та майбутньої відбудови. З огляду на це учасники конференції ухвалили в прийнятій резолюції наступне.

1. Згідно з основними векторами доповідей *секції 1*, запропоновано впровадження інтегрованої звітності в аграрному секторі для підвищення прозорості фінансово-економічних процесів. Доцільно враховувати специфіку аграрних підприємств при формуванні облікової політики та удосконалювати класифікацію виробничих запасів для оптимізації ресурсів. Слід інтегрувати міжнародні стандарти фінансової звітності з національними положеннями для підвищення порівняльності та прозорості звітності. Рекомендовано застосування інформаційно-аналітичних систем у плануванні та аудиті виробничих витрат як інструменту ефективного управління. Запропоновано підвищувати професійну компетентність персоналу у сфері обліку та аналітики для адаптації до сучасних економічних і ринкових викликів. Рекомендовано комплексний підхід до організації обліку онлайн-бізнесу з урахуванням податкового навантаження та цифрових платформ.

2. Тематичним базисом науково-практичних розробок і здобутків, представлених до розгляду у *секції 2*, виступили питання, що стосуються модернізації системи економічної безпеки та підвищення ефективності управління підприємствами різних секторів. Рекомендовано розробити спеціалізовані підходи до управління фінансово-економічною безпекою енергетичних компаній в умовах нестабільного ринку. Запропоновано удосконалити структуру та взаємозв'язок елементів механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства. Рекомендовано підвищити роль інформаційного забезпечення у кадровій безпеці

для ефективного контролю та мотивації персоналу. Запропоновано впровадження інноваційних форм та інструментів партнерського маркетингу у цифровій економіці для підвищення конкурентоспроможності. Доцільно застосовувати сучасні підходи до підвищення економічної безпеки малих підприємств з урахуванням ризиків шахрайства. Запропоновано системний підхід до інтеграції функціональних стратегій у загальну систему управління економічною безпекою. Доцільно проводити регулярну оцінку фінансово-економічних ризиків і розробляти практичні заходи для забезпечення стійкості підприємства.

3. Основним напрямом досліджень, представлених у *секції 3*, визначено розробку рекомендацій щодо формування системи фінансової інтеграції сільськогосподарських підприємств і приватних господарств у європейський аграрний простір, зокрема у структуру сільськогосподарського виробництва Європейського Союзу. У роботах учасників секції обґрунтовано необхідність розширення фінансової взаємодії між державними інституціями, банківськими структурами, кредитними спілками, фондовим ринком, фондами підтримки фермерства та міжнародними фінансовими організаціями. Рекомендовано також удосконалити систему фінансового стимулювання сільськогосподарського виробництва, зокрема через підвищення доступності кредитних ресурсів, розвиток страхування аграрних ризиків, трансформацію податкової політики та активізацію інвестиційних процесів у сільському господарстві. Запропоновано практичні шляхи залучення фінансової інфраструктури до процесів модернізації виробничої бази аграрного сектору, розширення фінансового потенціалу та підтримки сталого розвитку сільськогосподарських підприємств.

4. Тематика доповідей *секції 4* підкреслює високий інтерес до цифрової трансформації аграрного сектору та нагальність діджиталізації сільського господарства й агробізнесу в Україні. Визначено ключову роль штучного інтелекту як драйвера економічного зростання та інформаційних технологій як чинника цифрової трансформації, довгострокової стійкості та сталого розвитку в рослинництві та тваринництві. Проаналізовано автоматизацію економічних

процесів для максимізації прибутковості, зокрема облік зарплати, електронну звітність (М.Е.DOC), оптимізацію ціноутворення та промоакцій, і телекомунікаційні можливості. Запропоновано застосування моніторингу та аналізу соціальних медіа і створення візуального контенту для просування продукції аграрних підприємств. Рекомендовано посилити практичне впровадження III та передових інформаційних технологій; забезпечити подальше вдосконалення використання електронних ресурсів; стимулювати розробку спеціалізованого програмного забезпечення; активно застосовувати цифрові інструменти для онлайн-консалтингу та маркетингу.

5. Доповіді *секції 5* охопили проблеми мовної екології, енергоменеджменту, деколонізації українського правопису, динаміки молодіжного сленгу, емоційного маркетингу та впливу цифровізації на розвиток мов і комунікаційних стратегій. Запропоновано розглядати вивчення іноземних мов як багатofакторний процес, що впливає на когнітивний розвиток, емоційний стан та інтелектуальний потенціал здобувачів освіти; активно впроваджувати інноваційні та інтерактивні технології у навчання, зокрема засоби штучного інтелекту, для підвищення якості мовної підготовки та персоналізації освітнього процесу. Рекомендовано підвищувати мотивацію студентів до вивчення іноземних мов шляхом використання практикоорієнтованих завдань, тренінгів, коучингових методів і творчих проєктів; урахувати психологічні та емоційні аспекти навчання, сприяти розвитку емоційного інтелекту й формуванню позитивного освітнього середовища; розвивати гендерно чутливі підходи, принципи академічної доброчесності та критичного мислення у змісті сучасної освіти.

Зважаючи на конструктивну дискусію та ефективний обмін думками, що є дієвою апробацією наукових результатів досвідчених та молодих вчених України і зарубіжжя, учасники конференції підтримали ідею проведення наступної IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Обліково-фінансове, інформаційне та мовно-комунікаційне забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи» у 2026 році.

Наукове видання

Мова видання: українська, англійська

ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВЕ, ІНФОРМАЦІЙНЕ ТА МОВНО-
КОМУНІКАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ: ПРОБЛЕМИ,
ПРІОРИТЕТИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Збірник тез конференції

*Матеріали друкуються в авторській редакції.
Відповідальність за зміст представлених тез несуть автори.*